

عيزەدىن ئىبن نەسىر

تەلۋى مىژۋو

منذى اقرابى

www.iqraonlineada.com

بەرگى نۆيەم

ۋەگىرانى

زاھىر محەممەد رەشىد

پىداچونەۋەي

پروڧىسۇرى يارىدەدەرد. ياسىن سەردەشتى

منتقدی اِقرأ الثقافی

للكتب (کوردی - عربی - فارسی)

www.iqra.ahlamontada.com

ته‌واوی میژوو

بلاوکراوه‌ی خانه‌ی چاپ و بلاوکردنه‌وه‌ی چوارچرا

زنجیره‌ی ١٦٤

ناونیشان / سلیمانی - سه‌ره‌تای شه‌قامی سه‌وله‌وی - به‌راس‌به‌ر پالاس

هۆبایل ناسیا ٠٧٧٠١٥٧٥٠٦٧ - سانا ٠٧٥٠١١٢٨٣٨٨

ته‌واوی میژوو

نوسینی: ئیین ئه‌سیر

وه‌رگیژانی: زاهیر محهمه‌د ره‌شید

به‌رگی نویه‌م

چاپی یه‌که‌م

سلیمانی

۲۰۱۰

به‌ناوی خ‌وا‌ی جوانکاری بونه‌وه‌ر

پیناسی کتیب

ناوی کتیب : ته‌واوی میژوو

بابه‌ت : میژوویی

به‌رگی : نویه‌م

نوسینگی : ئیبن ئه‌سیر

وه‌رگێرانی : زاهیر محمد رشید

تایپ : نزۆ مسته‌فا

نه‌خشه‌سازی : چوارچرا

نۆبه‌تی چاپ : چاپی یه‌که‌م سلیمانی ۲۰۱۰

چاپخانه : چوارچرا

دیزاینی به‌رگ : ه‌ریم عوسمان

تیراژ : ۱۰۰۰ دانه

ژماره‌ی سپاردن (۱۲۵۲) سالی (۲۰۰۸) پێدراوه

پیرست

- ۳۲۳۹..... رووداوه‌کانی سائی سەد و چل و شەشی کۆچی (۷۶۲ زایینی)
- ۳۲۳۹..... کۆچ کردنی مەنسور بۆ بەغداد و چۆنیەتی دروست کردنی شارەکە.
- ۳۲۴۱..... شۆرشى عەلا لەناندۆلۆس
- ۳۲۴۲..... بێرکردنەوهی چەند رووداویک
- ۳۲۴۴..... رووداوه‌کانی سائی سەد و چل و حەوتی کۆچی (۷۶۴ زایینی)
- ۳۲۴۴..... کوژرانی حەرب کۆری عەبدوالله
- ۳۲۴۴..... وەرگرتنی پەیمانی فەرمانبەری بۆ مەهدی و لەسەر کار لا بردنی عیسا کۆری موسا
- ۳۲۴۹..... مەرگی عەبدوالله کۆری عەلی
- ۳۲۵۰..... بێرکردنەوهی چەند رووداویک
- ۳۲۵۲..... رووداوه‌کانی سائی سەد و چل و هەشتەمی کۆچی (۷۶۵ زایینی)
- ۳۲۵۲..... شۆرشى حەسان کۆری موحالیید
- ۳۲۵۴..... هینانە سەرکاری خالیید کۆری بەرمەک
- ۳۲۵۵..... فەرمانداری ئەغەب کۆری سالم ئەنەفریقییه
- ۳۲۵۷..... ئازاوه‌کانی ناندۆلۆس
- ۳۲۵۸..... بێرکردنەوهی چەند رووداویک
- ۳۲۵۹..... رووداوه‌کانی سائی سەد و چل و نۆی کۆچی (۷۶۶ زایینی)
- ۳۲۶۰..... رووداوه‌کانی سائی سەد و پەنجای کۆچی (۷۶۷ زایینی)
- ۳۲۶۲..... بێرکردنەوهی چەند رووداویک
- ۳۲۶۵..... رووداوه‌کانی سائی سەد و پەنجا و یەکی کۆچی (۷۶۸ زایینی)
- ۳۲۶۵..... ئەم سائەدا خەتکانی کورک نەژاد (تورك نەژاد) هێرشیان کردە سەر جەدە.
- ۳۲۶۵..... لەسەر کار لا بردنی عەمرۆ کۆری حەفس لەفەرمانداری سەند
- ۳۲۶۵..... دانانی هوشام کۆری عەمرۆ
- ۳۲۶۸..... فەرمانداری باوکی جەعفەر عومەر کۆری حەفس لەنەفریقییه
- ۳۲۷۲..... فەرمانداری یەزید کۆری حاتم لەنەفریقییه و جەنگ لەگەڵ خەواریج
- ۳۲۷۲..... دروست کردنی روصافە بۆ مەهدی

- ۳۲۷۶ كۆڭرۈلنى سەلىمان كۆپى ھەكىمى ھەبىدى
- ۳۲۷۶ دەسپىكى كارى شەھتا و شۆرشى ئەو لەنەندۈلۈس
- ۳۲۷۷ كۆڭرۈلنى مەعن كۆپى زايدە
- ۳۲۷۹ بىر كۆرۈنەۋى چەند رووداۋىك
- ۳۲۸۰ رووداۋەكانى سالى سەد و پە نجا و دوۋى كۆچى (۷۶۹ زايىنى)
- ۳۲۸۱ رووداۋەكانى سالى سەد و پە نجاۋ سىنى كۆچى (۷۷۰ زايىنى)
- ۳۲۸۲ رووداۋەكانى سالى سەد و پە نجا و چوۋارى كۆچى (۷۷۱ زايىنى)
- ۳۲۸۴ رووداۋەكانى سالى سەد و پە نجا و پىنجى كۆچى (۷۷۲ زايىنى)
- ۳۲۸۵ لاۋردنى ھەبىۋاللە كۆپى مەمەد لەجەزىرە
- ۳۲۸۵ لەسەر كار لاۋردنى مەمەد كۆپى سەلىمان لەفەرماندارى كوفە
- ۳۲۸۷ بىر كۆرۈنەۋى چەند رووداۋىك
- ۳۲۸۸ رووداۋەكانى سالى سەد و پە نجا و شەشى كۆچى (۷۷۳ زايىنى)
- ۳۲۸۸ شۆرشى خەلكانى سىۋەيل لەبەراپەر ھەبىۋلرە ھامانى ئومەۋى
- ۳۲۹۰ ئازاۋە ئەنەفرىقىيە لەگەل خەۋارىج
- ۳۲۹۰ بىر كۆرۈنەۋى چەند رووداۋىك
- ۳۲۹۳ رووداۋەكانى سالى سەد و پە نجا و ھەۋتى كۆچى (۷۷۴ زايىنى)
- ۳۲۹۵ رووداۋەكانى سالى سەد و پە نجا و ھەشتى كۆچى (۷۷۴ زايىنى)
- ۳۲۹۵ دوۋر خستەۋى موسا لەفەرماندارى و ھاتنە سەركارى خالىد كۆپى بەرمەك
- ۳۲۹۷ مردنى مەنسور و ھەسەتتى ئەو
- ۳۳۰۴ بەشىك لەشىۋاز و كۆرۈنەۋەكانى مەنسور
- ۳۳۱۲ خەلافەتتى مەھدى و ۋەرگرتنى بەيھەت بۇ ئەو
- ۳۳۱۶ بىر كۆرۈنەۋى چەند رووداۋىك
- ۳۳۱۹ رووداۋەكانى سالى سەد و پە نجا و نۆى كۆچى (۷۷۵ زايىنى)
- ۳۳۱۹ بىر كۆرۈنەۋى ھەسەن كۆپى ئىبراھىم كۆپى ھەبىۋاللە
- ۳۳۲۰ چۆنەتتى پۇشتى يەعقوب بۇ لاي مەھدى
- ۳۳۲۱ دەرگەۋتىنى موقەنەع لەخوراسان
- ۳۳۲۲ بىر كۆرۈنەۋى چەند رووداۋىك
- ۳۳۲۵ رووداۋەكانى سالى سەد و شەستى كۆچى (۷۷۶ زايىنى)
- ۳۳۲۵ سەردەرھىنانى يوسف بەرمە
- ۳۳۲۵ لاۋردنى عيسا كۆپى موسا و ۋەرگرتنى بەيھەت بۇ موسا ھادى
- ۳۳۲۷ گرتنى شارى باربەد

۳۲۳۳تەۋارى مېژوۋ
۳۲۲۸گەۋراندەنەۋەي پەيۋەندى خزمەتلى بنەمالەي نەبۈيەكرە و بنەمالەي زياد
۳۲۳۰بىر كىرەنەۋەي چەند رووداۋىك
۳۲۳۲رووداۋەكانى سالى سەد و شەست و يەكى كۈچى (۷۷۷ زايىنى)
۳۲۳۲چۈنيەتى لەناۋچوۋنى موقەنەخ
۳۲۳۴گۈرپىنى يىگەي باۋكى عوبەيدالە
۳۲۳۶رۇشتىنى سەقلەيى بۇ ئاندۇلۇس و كوزرانى نەو
۳۲۳۶بىر كىرەنەۋەي چەند رووداۋىك
۳۲۳۹رووداۋەكانى سالى سەد و شەست و دوۋى كۈچى (۷۷۸ زايىنى)
۳۲۳۹چۈنيەتى كوزرانى باۋكى سەلامى خارچى
۳۲۳۹بىر كىرەنەۋەي چەند رووداۋىك
۳۲۴۲رووداۋەكانى سالى سەد و شەست و سىنى كۈچى (۷۷۹ زايىنى)
۳۲۴۲جەنگ لەگەل رۇمىيەكان
۳۲۴۴بىر كىرەنەۋەي چەند رووداۋىك
۳۲۴۶رووداۋەكانى سالى سەد و شەست و چۈرى كۈچى (۷۸۰ زايىنى)
۳۲۴۹رووداۋەكانى سالى سەد و شەست و يىنجى كۈچى (۷۸۱ زايىنى)
۳۲۴۹جەنگى رۇم
۳۲۵۰بىر كىرەنەۋەي چەند رووداۋىك
۳۲۵۱رووداۋەكانى سالى سەد و شەست و شەشى كۈچى (۷۸۲ زايىنى)
۳۲۵۱چۈنيەتى لەناۋ بىردىنى يەعقوب كۆرى داۋود
۳۲۵۶بىر كىرەنەۋەي چەند رووداۋىك
۳۲۵۸رووداۋەكانى سالى سەد و شەست و جەۋتى كۈچى (۷۸۳ زايىنى)
۳۲۶۰رووداۋەكانى سالى سەد و شەست و شەشتى كۈچى (۷۸۴ زايىنى)
۳۲۶۰شۇرشى خەۋرايىچ لەمۇسل
۳۲۶۰ناسازكارى باۋكى لەسۈد لەئاندۇلۇس
۳۲۶۲رووداۋەكانى سالى سەد و شەست و نۇى كۈچى (۷۸۵ زايىنى)
۳۲۶۲بەسەرھاتى مەرگى مەھدى
۳۲۶۵بەشلىك لەكرەۋەكانى مەھدى
۳۲۶۹ئامازەدان بەخەلافەتى مەھدى
۳۲۷۸رووداۋەكانى سالى سەد و جەفتاي كۈچى (۷۶۸ زايىنى)
۳۲۷۸چۈنيەتى لەسەر كار لاۋراني رەشىد لەلايەن ھادى
۳۲۸۱مەرگى ھادى

- ۳۲۸۳ مەرگ، ژيان، سرشت و منالەكانى ھادى.
- ۳۲۸۴ بەشىك لەتايىيە تەندىيەكانى ھادى.
- ۳۲۸۹ خەلافەتى پەشىد كۆرى مەھدى.
- ۳۲۹۲ رووداۋەكانى سائى سەد و ھەقتا و يەكى كۆچى (۷۸۷ زايىنى)
- ۳۲۹۳ مەرگى عەبدولرەھمانى ئومەۋى پاشاى ئاندۇلۇس
- ۳۲۹۴ ھاتنەسەر كارى ھوشام، منالەكەى عەبدولرەھمان
- ۳۲۹۵ سەھسەجى خارچى
- ۳۲۹۵ كوژرانى روھ كۆرى سانج
- ۳۲۹۶ دانانى روھ كۆرى حاتەم وەك فەرماندارى نەفرىقىيە
- ۳۲۹۷ بىر كۆرۈنەۋى چەند رووداۋىك
- ۳۲۹۸ رووداۋەكانى سائى سەد و ھەقتا و دوۋى كۆچى (۷۸۸ زايىنى)
- ۳۲۹۹ چۈنەيتى قوتت بوۈنەۋى دەستەيەك لەبەرەبەر ھوشام
- ۳۴۰۱ رووداۋەكانى سائى سەد و ھەقتاى سى كۆچى (۷۸۹ زايىنى)
- ۳۴۰۲ رووداۋەكانى سائى سەد و ھەقتا و چوارى كۆچى (۷۹۰ زايىنى)
- ۳۴۰۴ رووداۋەكانى سائى سەد و ھەقتا و يىنجى كۆچى (۷۹۱ زايىنى)
- ۳۴۰۴ سەرگەۋتنى ھوشام بەسەر دوۋ براكەى خۇى و مەتروھ
- ۳۴۰۵ جەنگى ھوشام لەئاندۇلۇس
- ۳۴۰۷ رووداۋەكانى سائى سەد و ھەقتا و شەشى كۆچى (۷۹۲ زايىنى)
- ۳۴۰۸ فەرمانرەۋايى عومەر كۆرى مەھران لەمىسر
- ۳۴۰۹ ئازاۋەى دىمەشق
- ۳۴۱۸ رووداۋەكانى سائى سەد و ھەقتا و ھەۋتى كۆچى (۷۹۳ زايىنى)
- ۳۴۱۸ جەنگى فەرەنگىيان لەگەل خەلكانى ئاندۇلۇس
- ۳۴۱۸ ديارىكردنى فەزل كۆرى روھ وەك فەرمانرەۋاى نەفرىقىيە
- ۳۴۲۱ فەرمانرەۋايى ھەرسىمە كۆرى نەعەن لەسەررەمىنى نەفرىقىيە
- ۳۴۲۳ ئازاۋەى مۇسل
- ۳۴۲۵ رووداۋەكانى سائى سەد و ھەقتا و ھەشتى كۆچى (۷۹۴ زايىنى)
- ۳۴۲۵ ئازاۋەى مىسر
- ۳۴۲۵ شۇرېشى ۋەلىد كۆرى تەرىفى خارچى
- ۳۴۲۸ جەنگى فەرەنگىيەكان و جەلالقە لەئاندۇلۇس
- ۳۴۲۹ ئازاۋەى تاكورنا
- ۳۴۳۰ رووداۋەكانى سائى سەد و ھەقتا و نۆى كۆچى (۷۹۵ زايىنى)

۳۲۳۵	تەۋاۋى مېترو.....
۳۴۳۰	جەنگى فەرەنگىيەكان لەئاندۇلۇس.....
۳۴۳۲	رووداۋەكانى سائى سەد و ھەشتاى كۆچى (۷۹۶ زايىنى).....
۳۴۳۲	مەرگى ھوشام.....
۳۴۳۳	فەرمانپەرۋايى جەكەم، كۆرەكەى ھوشام.....
۳۴۳۳	جەنگ لەگەل فەرەنگىيەكانى ئاندۇلۇس.....
۳۴۳۴	فەرمانپەرۋايى عەلى كۆرى عىسا لە خوراسان.....
۳۴۳۸	رووداۋەكانى سائى سەد و ھەشتاى كۆچى (۷۹۷ زايىنى).....
۳۴۳۸	فەرمانپەرۋايى مەممەد كۆرى موقاتىل لەئەفرىقىيە.....
۳۴۳۹	فەرمانپەرۋايى ئىبراھىم كۆرى ئەغلەب لەئەفرىقىيە.....
۳۴۴۱	فەرمانپەرۋايى عەبدواللە كۆرى ئىبراھىم كۆرى ئەغلەب لەئەفرىقىيە.....
۳۴۴۳	ناسازگارى خەلكانى ئاندۇلۇس و پاشاكەى.....
۳۴۴۴	رووداۋەكانى سائى سەد و ھەشتا و دوۋى كۆچى (۷۸۹).....
۳۴۴۶	رووداۋەكانى سائى سەد و ھەشتا و سىنى كۆچى (۷۹۹) زايىنى.....
۳۴۴۹	رووداۋەكانى سائى سەد و ھەشتا و چۈارى كۆچى (۸۰۰ زايىنى).....
۳۴۵۰	رووداۋەكانى سائى سەد و ھەشتا و يىنجى كۆچى (۸۰۱ زايىنى).....
۳۴۵۴	رووداۋەكانى سائى سەد و ھەشتاى كۆچى (۸۰۲ زايىنى).....
۳۴۵۴	جەجى رەشىد و دىيارىكردنى خەلىفەى دۋاى خۇى.....
۳۴۵۷	رووداۋەكانى سائى سەد و ھەشتا و ھەوتى كۆچى (۸۰۳ زايىنى).....
۳۴۵۷	سەركۈتى كردنى بەرمەككەكان بەدەستى رەشىد.....
۳۴۶۳	گرتنى عەبدولەلىك كۆرى سانج.....
۳۴۶۷	جەنگ لەگەل رۇمىيەكان.....
۳۴۶۹	چۈنىيەتى كوژرانى ئىبراھىم كۆرى عوسمان كۆرى ئەھىك.....
۳۴۷۰	سەركۈتى خەلكانى كوردويا لەسەر دەستى جەكەم.....
۳۴۷۳	رووداۋەكانى سائى سەد و ھەشتا و ھەشتى كۆچى (۸۰۳ زايىنى).....
۳۴۷۴	رووداۋەكانى سائى سەد و ھەشتا و نۆى كۆچى (۸۰۴ زايىنى).....
۳۴۷۴	رۇشتنى رەشىد بۇرەى.....
۳۴۷۵	شۆرشى تەرابلوسى رۇژھەلات.....
۳۴۷۸	رووداۋەكانى سائى سەد و ئەۋەدى كۆچى (۸۰۵ زايىنى).....
۳۴۷۸	لابردنى رافىع كۆرى ئەيس كۆرى ئەسر كۆرى سەيار.....
۳۴۷۹	گرتنى ھىزەقلە.....
۳۴۸۳	رووداۋەكانى سائى سەد و ئەۋەد و يەكى كۆچى (۸۰۶ زايىنى).....

- ٣٤٨٤ یاخیگه‌ری خه‌ئکانی ماردە له‌به‌رابەر هه‌که‌م و هه‌ئس و که‌وتی ئه‌و له‌گه‌ئ خه‌ئکانی کوردوبا
- ٣٤٨٥ شه‌ری فه‌ره‌نگیه‌کان له‌گه‌ئ خه‌ئکانی ناندۆلۆس
- ٣٤٨٦ شو‌رشێ جه‌زم دژی هه‌که‌م
- ٣٤٨٦ لا‌بردنی عه‌لی کۆری عیسا کۆری ما‌هان له‌خوراسان و ها‌تفه‌ سه‌رکاری هه‌رسیمه
- ٣٤٩١ رووداو‌ه‌کانی سانی سه‌د و نه‌وهد و دووی کۆچی (٨٠٧ زایینی)
- ٣٤٩١ رۆشتنی ره‌شید بۆ خوراسان
- ٣٤٩٤ رووداو‌ه‌کانی سانی سه‌د و نه‌وهد و سینی کۆچی (٨٠٨ زایینی)
- ٣٤٩٤ مه‌رگی فه‌زن کۆری یه‌حیا
- ٣٤٩٤ مه‌رگی ره‌شید
- ٣٤٩٨ کارگوزاری شاره‌کان له‌بۆژگاری ره‌شید
- ٣٤٩٩ ژنان و مناله‌کانی ره‌شید
- ٣٥٠٠ به‌شیک له‌تاییه‌ تمه‌ندییه‌کانی ره‌شید
- ٣٥٠٤ خه‌لافه‌تی نه‌مین
- ٣٥٠٥ ده‌ستپێکی کێشه‌کانی نێوان نه‌مین و مه‌نمۆن
- ٣٥١٠ رووداو‌ه‌کانی سانی سه‌د و نه‌وهد و چواری کۆچی (٨٠٩ زایینی)
- ٣٥١٠ ناسازگاری خه‌ئکانی حیمس له‌گه‌ئ نه‌مین
- ٣٥١٠ روودانی ناسازگارییه‌کان له‌نێوان نه‌مین و مه‌نمۆن
- ٣٥١٨ ناسازگاری خه‌ئکانی تونس له‌گه‌ئ کۆری نه‌غله‌ب
- ٣٥١٩ شو‌رشێ خه‌ئکانی ماردە و هیرشی هه‌که‌م بۆ سه‌رزهمینی فه‌ره‌نگ
- ٣٥٢١ رووداو‌ه‌کانی سانی سه‌د و نه‌وهد و پینجی کۆچی (٨١٠ زایینی)
- ٣٥٢١ ناونه‌هینانی مه‌نمۆن له‌هوتاره‌کان (خوتیه‌کان)
- ٣٥٢١ جه‌نگی عه‌لی کۆری عیسا و تاهیر
- ٣٥٢٨ په‌وانه‌ کردنی عه‌بدوڵله‌ حمان کۆری جه‌به‌له
- ٣٥٢٩ زانیوونی تاهیر به‌سه‌ر که‌ناره‌کانی کونستان
- ٣٥٣٠ چۆنییه‌تی کوژرانی عه‌بدوڵله‌ حمان کۆری جه‌به‌له
- ٣٥٣٠ شو‌رشێ سوفیانی
- ٣٥٣٤ رووداو‌ه‌کانی سانی سه‌د و نه‌وهد و شه‌شی کۆچی (٨١١ زایینی)
- ٣٥٣٤ په‌وانه‌ کردنی سوپاییه‌کان به‌فه‌رمانی نه‌مین بۆ جه‌نگی تاهیر و گه‌رانه‌وی ئه‌وان بۆ روودانی جه‌نگ
- ٣٥٣٩ مردنی عه‌بدوڵله‌ لیک کۆری سانج کۆری عه‌لی
- ٣٥٤٤ تاهیر ده‌ست به‌سه‌ر نه‌هوازا ده‌گریت
- ٣٥٤٦ تاهیر ده‌ست به‌سه‌ر واست و ناوچه‌کانی دیکه‌دا ده‌گریت

٣٢٣٧ته‌واوی میژوو
٣٥٤٨زالبوونی تاهیر له‌مه‌داین و دابه‌زینی نه‌و له‌سه‌سه‌ر
٣٥٤٨وه‌رگرتنی به‌یعت بۆ مه‌نمون له‌مه‌ککه و مه‌دینه
٣٥٥٠کردمه‌وه‌کانی نه‌مین
٣٥٥٢جەنگی خە‌ئکانی نه‌فریقییه له‌گه‌ل خە‌ئکانی ته‌رابلوس
٣٥٥٤رووداوه‌کانی سانی سه‌د و نه‌وه‌د و جه‌وتی کۆچی (٨١٢ زایینی)
٣٥٥٤گه‌مارۆی به‌غداد
٣٥٦٢رووداوه‌کانی سانی سه‌د و نه‌وه‌د و هه‌شتی کۆچی (٨١٣ زایینی)
٣٥٦٢زالبوونی تاهیر به‌سه‌ر به‌غداد
٣٥٦٦کوژرانی نه‌مین
٣٥٧٣تاییه‌ ته‌نه‌ندییه‌کان، ژیان و خه‌لافه‌تی نه‌مین
٣٥٧٨شیواز و هه‌نس و که‌وتی نه‌مین
٣٥٨٢شۆرشێ سوپا درۆی تاهیر
٣٥٨٣ناسازگاری نه‌سه‌ر کۆری شه‌به‌سی عوقه‌یلی له‌گه‌ل مه‌نمون
٣٥٨٣قه‌رمانه‌ه‌وای جه‌سه‌ن کۆری سه‌هل له‌عیراق و سه‌رزه‌مییه‌کانی دیکه
٣٥٨٤جه‌گی ره‌به‌ز له‌کووردوبا
٣٥٨٧جه‌نگی موسل ناسراو به‌رووداوی مه‌یدان
٣٥٨٨رووداوه‌کانی سانی سه‌د و نه‌وه‌د و نۆی کۆچی (٨١٤ زایینی)
٣٥٨٨دەرکه‌وتنی کۆری ته‌باته‌بای عه‌له‌وی
٣٥٩٤به‌هیزبوونی نه‌سه‌ر کۆری شه‌به‌سی عوقه‌یلی
٣٥٩٥رووداوه‌کانی سانی دووسه‌دی کۆچی (٨١٥ زایینی)
٣٥٩٥چۆنیه‌تی هه‌لاتنی باوکی سه‌رایا
٣٥٩٦شۆرشێ نیبراهیم کۆری موسا کۆری جه‌عه‌فر
هه‌نس و که‌وتی جه‌سه‌ن کۆری هه‌سه‌ن نه‌فته‌س له‌مه‌ککه و وه‌رگرتنی به‌یعت بۆ مه‌مه‌د کۆری جه‌عه‌فر
٣٥٩٦
٣٥٩٩کردمه‌وه‌کانی نیبراهیم کۆری موسا
٣٦٠٠رۆشتنی هه‌رسیمه بۆ لای مه‌نمون و کوژرانی نه‌و
٣٦٠١شۆرشێ جه‌ربیه‌ له‌به‌غداد
٣٦٠٣شۆرشێ موسل
٣٦٠٣جه‌نگ له‌گه‌ل قه‌ره‌نگیه‌کان
٣٦٠٤شۆرشێ به‌ربه‌رییه‌کان له‌که‌ناره‌کانی موڕور
٣٦٠٦رووداوه‌کانی سانی دووسه‌د و یه‌کی کۆچی (٨١٦ زایینی)

- ۳۶۰۶ ۋەرمەن ۋەلى مەنسور كۆرى مەھدى ئەبە غلاد
- ۳۶۰۹ يېشەنگەكانى ۋەرمەندان بە چاكە
- ۳۶۱۱ بەيەتتى جىنگرى بۇ غەلى كۆرى موسا
- ۳۶۱۲ ھۆكارى بەيەت بۇ نىبراھىم كۆرى مەھدى
- ۳۶۱۳ دەست بەسەردا گرتتى كۈنستانەكانى تەبەرستان و دەيلەم
- ۳۶۱۳ دەسپىنكردنى بزوئەۋەى بابەكى خورەمى
- ۳۶۱۴ ۋەرمەن ۋەلى زىادە الله كۆرى نىبراھىم كۆرى نە غەب ئەنە فرىقىيە

رووداووه‌کانی سالی سه‌د و چل و شه‌شی کۆچی ((۷۶۲ زایینی)

کۆچ کردنی مه‌نسور بۆ به‌غداد و چۆنیه‌تی دروست کردنی شه‌ره‌که

له‌م ساله‌دا له‌مانگی سه‌فه‌ر/ ئاویری ۷۶۲ زایینی، ئەبو جه‌عفهری مه‌نسور له‌شارستانی کوپی هوبه‌یره بۆ شاری به‌غداد کۆچی کرد و له‌ریگه‌ هه‌وله‌کانی بۆ کۆتایی هه‌ینان به‌ته‌واو کردنی شه‌ره‌که چڕ کرده‌وه. له‌کاتی ئاماژه‌دان به‌رووداووه‌کانی سالی ۱۴۵ کۆچی/ ۷۶۲ زایینی هۆکاره‌کانی مه‌نسورمان بۆ دروست کردنی شاری به‌غداد باس کرد و هه‌نوکه چۆنیه‌تی دروست کردنه‌که‌ی باس ده‌که‌ین.

کاتی‌ک مه‌نسور بڕیاریدا شاری به‌غداد بنیات بنیّت له‌گه‌ڵ هاورێانی خۆی راویژی کرد. خالیک کوپی به‌رمه‌کیش ئاماده‌ بوو. ئەویش دروست کردنی شه‌ره‌که‌ی پشتراست کرده‌وه و نه‌خشه‌ی شه‌ره‌که‌ی کیشا. راویژی له‌گه‌ڵ کرد تا مه‌داین و ئەیوانی خوسره‌و وێران بکات و نیگاره‌کانی بیناسازی ئەو شه‌ره‌ بۆ به‌غداد بگوازێته‌وه. خالید وتی: بۆچوونی له‌وشیوه‌ په‌سه‌ند ناکه‌م چوونکه‌ نیشانه‌یه‌ک له‌نیشانه‌کانی ئیسلامه‌ و بینه‌ر به‌بینینیان هه‌ست ده‌کات خاوه‌نه‌کانی، به‌بزۆینه‌ریک له‌بزۆینه‌رانی ئەم جیهانه‌ نه‌یانده‌توانی له‌وێ ده‌ربکریّت به‌لکو ئەمه‌، له‌خوگرێ ئاین و دین و بزۆینه‌ره‌کانی ئاهورایی و فه‌رمانی دینی بووه. جیاوازان له‌وه، نوێژگه‌ی عه‌لی کوپی ئەبی تالیب له‌وییه‌. مه‌نسور وتی: به‌وشیوه‌ نییه‌، ئەه‌ی خالید، ئەم وتاره‌ له‌ئاره‌زوومه‌ندیت بۆ هاورێی ئێرانییه‌کان سه‌رچاوه‌ی گرتوه‌! فه‌رمانیدا سه‌ره‌تا کۆشکی سپی وێران بکه‌ن و ستوونه‌کانی بۆ شاری به‌غداد بگوازنه‌وه. سه‌یری ئەوانی کرد و بیانی خه‌رجی گواستنه‌وه‌ی ئەوان زیاتره‌ له‌به‌های کڕینی ئاسن. خالیدی بانگ کرد و له‌مه‌ ئاگاداری کرده‌وه. وتی: ئەه‌ی سه‌روه‌ری باوه‌رداران، پێشتر له‌نه‌کردنی ئەم کاره‌ ئاگادارم کردیته‌وه، به‌لام کاتی‌ک ده‌ستت پێکرد بۆچوونم وایه‌ وێرانی بکه‌یت تا نه‌لێن: له‌وێران کردنی ئەوه‌ی که‌سانیت دروستیان کردوه، ناته‌وان بوویت.

دەروازەكانى شارى واسىتى ھەلگرت و لەدەروازەكانى شارى بەغداد داينا .
دەروازەيەكى دىكەيان لەشامەو ھىنا و دەروازەيەكى دىكە لەكوفەو كەخالىد
كوپرى عەبدوللەھى قەسرى دروستى كردبوو . شارەكەى بەشپوئەيەكى بازنىيى و خپ
دروست كرد تا بەشپىك لەخەلگان زياتر لەكەسانى دىكە لەدەرباى پاشاۋە نزىك
نەبن . دوو بورجى دروست كرد . بورجى ناوۋە لەوھى دەرۋە گەورەتر دەھاتە
بەرچاۋ . كۆشكى پاشايەتى لەنيوان دوو بورجەكە و مزگەوتى ھەينى لەتەنىشت
كۆشكەكە دروست كرد .

حەجج كوپرى ئەرتات نەخشەى مزگەوتەكەى كيشا ، قىبلەكەى راست نەبوو و
نويزخوين ناچار رووى دەكردە كۆشكەكە و دەروازەى بەسرە چونكە داۋى
كۆشكەكە دروستيان كردبوو و كۆشكەكە بەتەۋاۋى رووۋو قىبلە نەبوو .

ئەو خشتانەى بيناكانيان پى دروست كرد ، يەك گەز لەيەك گەز بوو . كاتىك
وئرانيان كرد و ھەليانسەنگاند ، كيشى ھەر خشتىك سەد و شانزە پەتل بوو
(۲۰۷/۰۶۵ = ۱۱۶ × ۱۷۸۵ ؟) . كۆشكەكانى ژمارەيەك لەفەرماندەكان و دەبىرەكانى
مەنسور ، دەرگاكانى بەرەو گۆرەپانى مزگەوتەكە دەكرایەو . مامەكەى ، عيسا
كوپرى عەلى داۋاى فەرمانى لىكرد تا لەردەوازەى (كەلان) بەسواری بىرواتە ناو
كۆشكەكەى . مەنسور رىگەى پىنەدا . عيسا وتى : من وەك ئاو كيشىك ببىنە .
مەنسور فەرمانىدا دەروازەكانى كۆشكيان لەناو دەروازەى كەلان بۆ ئەيوانچەكانى
دەرۋەى مزگەوت و كۆشكە بسورپىن .

بازارەكان لەناو شارەكەدا بوون . جارىك نىردراۋىكى پاشاى پۆم پۆشتە
شارەكە و مەنسور فەرمانىدا بەناو شارەكەدا بىگەرپىن . مەنسور پرسى :
شارەكەت چۆن ببىنى ؟ وتى : ببنايەكى جوانم ببىنى بەلام دۆزمنەكانت (بازارپىيەكان)
لەنزىك تۆدان . كاتىك نىردراۋ گەرايەو ، مەنسور فەرمانىدا ئەوان بۆ پانتايىيەكانى
كەرخ دوور بكەنەو .

دەستەيەك دەلین : لەبەر ئەو ئەوانى دەرکرد چونكە بىگەنەكان بەئاسانى
پىيان بۆ ئەو دەكرایەو و زۆربەى كات لەو دەخەوتن . لەبەر ئەمە گومانى كرد
ئەگەرى ھەيە سىخوڤەكان لەناو ئەواندا بن .

ده‌لێن: مه‌نسور به‌د‌وا‌ی شوینکه‌وته‌کانی ئیبراهیم کوپی عه‌بد‌والله‌وه‌ بوو. شوین پێی ئه‌وانی هه‌ل‌ده‌گرت. باوکی زه‌که‌ریا یه‌حیا کوپی عه‌بد‌والله‌ فه‌رمانداری ئه‌منییه‌تی شاری به‌غداد بوو و تا ئه‌ندازه‌یه‌ك ئاره‌زووی په‌یوه‌ست بوون به‌ئیراهیمی ده‌کرد. ئه‌و ده‌سته‌یه‌ك له‌ژێرده‌سته‌کانی کوکرده‌وه‌ و دژی مه‌نسور ئالای شوپ‌شیان به‌رز کرده‌وه‌ و به‌ده‌نگی به‌رز ئیهانه‌ و جۆنیان پێدا. ئه‌وانی هیور کرده‌وه‌ و باوکی زه‌که‌ریایی گرت و کوشتی و بازاره‌کانی دوور خسته‌وه‌. خه‌لکان سه‌باره‌ت به‌میوه‌ و سه‌وزه‌ فره‌شه‌کان قسه‌یان له‌گه‌ل کرد. فه‌رمانیدا له‌هر بازارێک ته‌نیا یه‌ك سه‌وزه‌ فره‌ش و یه‌ك میوه‌ فره‌ش بوونی هه‌بێت تا سه‌وزی و سرکه‌ بفروشن.

پانایی ریگه‌کانی به‌چل گه‌ز دیاری کرد.

خه‌رجی بنیاتنانی به‌غداد، مزگه‌وته‌کان، کۆشکه‌کان، کۆلانه‌کان، بازاره‌کان و ده‌روازه‌کانی شاره‌که‌، چواره‌زار هه‌زار و هه‌شتسه‌د و سی و سی (٨٣٣'٠٠٠'٤) دره‌م بوو. کړپێ وه‌ستا کارامه‌کان له‌یه‌ك روژ یه‌ك قیرات (چوار جو و چوار دانه) سیم و کړپێ روژکار، دوو دانه بوو. کاتی‌ک کاره‌که‌ کۆتایی پێهات، سه‌رکړیکارانی ژمارد و هه‌موو پاره‌ زیاده‌کانی لی‌سهندنه‌وه‌. ته‌نانه‌ت خالید کوپی سه‌لت، پانزه‌ دره‌می که‌وته‌ لا و ئه‌وی خسته‌ زیندان تا لی‌وه‌رگرته‌وه‌.

شۆرشێ عه‌لا له‌ئاندۆلۆس

له‌م سه‌له‌دا عه‌لا کوپی نه‌عیسی یه‌حسوبی له‌ئه‌فریقییه‌وه‌ بۆ شاری‌ک له‌ئاندۆلۆس کۆچی کرد. جل و به‌رگی په‌شی پۆشی و بناغه‌ی فه‌رمانپه‌وا‌ی عه‌باسیه‌یه‌کانی دا‌رست وپێش‌نیاری فه‌رمانبه‌ری کردنی مه‌نسوری به‌خه‌ل‌کاندا و له‌نوێژی هه‌ینی به‌ناوی ئه‌و وتاری خوینده‌وه‌ و کاروباره‌کانی به‌پێی خواستی ئه‌وان به‌ری‌وه‌ ده‌برد و روژگاری به‌خۆشی ئه‌وان به‌سه‌ر برد. شاهزاده‌ عه‌بد رحمانی ئومه‌وی بۆ جه‌نگی ئه‌و به‌ری‌که‌وت. ئه‌م دووانه‌ له‌کۆتاییه‌کانی شاری سیوه‌یلی ئیسپانیا شه‌ریان کرد. عه‌لا شکستی خوارد و عه‌بد‌رحمان فه‌رمانی به‌یه‌کی‌ک له‌بازرگانه‌کاندا سه‌ری ئه‌و و سه‌ری ده‌سته‌یه‌ك له‌هاوه‌له‌ ناو‌داره‌کانی بۆ

كامونيا (قەيرەوان) بېھن و بەشيۋەيەكى نھىنى لەبازاپدا فېريان بىدەن. ئەو كارەيان
كرد. دواتر لەويۋە بۇ مەككەيان برد و ئەمە لەكاتىكدا بوو مەنسور لەوى ژيانى
بەسەر دەبرد. لەگەل سەرەكان، ئالايەكى رەش و نامەى مەنسور بۇ غەلا دەبينرا.

بېرگەرنەۋەى چەند رووداۋىك

لەم سالدە سەلەم كۆپى قوتەيبە لەفەرماندارى بەسرە دوورخرايەۋە.
ھۆكارى لەسەر كارلا بىردنەكەى ئەۋە بوو مەنسور نامەى بۇ نووسى و فەرمانى
پىدا مالى ھاورى و ھاۋەلانى ئىبراھىم ويران بكات كەدژى ئەو ئالاي شوپشيان
بەرز كەدەۋە و باخەكانى خورماى ئەوان ويران بكات. سەلەم نووسى: لەكىۋە
دەست پىبەكەم، مائەكان يا دارخورماكان؟ مەنسور لەم پىرسىارە تۈپە و ئەۋى
لەسەر كار لا برد و محەممەد كۆپى سلىمانى لەجىگەى ئەۋدانا. محەممەد لەبەسرە
شيۋەى خراپەكارى گرتەبەر و مالى باۋكى مەروان و عەۋن كۆپى مالك و عەبد
واحيد كۆپى زياد و كەسانى دىكەى ويران كرد.

جەغفەر كۆپى حەنزەلەى بەھرانى لەم سالدە شەپرى ھاۋىنەى رىكخست.
ھەرۋەھا لەم سالدە عەبدواللە كۆپى رەببەى حارسى لەفەرماندارى مەدىنە
دوورخرايەۋە و لەجياتى ئەو جەغفەر كۆپى سلىمان ھاتە سەر كار. ئەو لەمانگى
رەببەى يەكەم / مەى ۷۶۳ زايىنى پۇشتە ئەو شارە. ھەرۋەھا فەرماندارى مەككە
سەرى كۆپى عەبدواللەيان لەسەر كار لا برد و عەبد سەمەد كۆپى عەلىيان
لەجىگەى ئەو دانا.

عەبد ۋەھاب كۆپى ئىبراھىمى رىبەر، لەم سالدە رى و رەسمى جەجى لەگەل
خەلكان ئەنجامدا.

ھەرۋەھا لەم سالدە عورۋە كۆپى زوبەير كۆچى دوۋايى كرد. دەستەيەك
دەلین: لەشەعبانى ئەم سالدە ۱۴۷ كۆچى / ئۆكتۇبەرى ۷۶۴ زايىنى. تەلخە كۆپى
يەحيا كۆپى تەلخە كۆپى عوبەيداللەى تەمىمى كوفى لەم سالدە كۆچى دوۋاي
كرد.

ھەرۋەھا لەم سالدە مالك كۆپى عەبدواللەى خەسەمى كەپپيان دەۋت (مالك

صوایف) و يەكك لىفەلەستىنىيەكان بوو، بۇ شەرى پۇم پۇشت تالانى نۇرى
كۆكردەۋە و گەپرايەۋە. كاتىك گەيشتە پانزە مىلى (دەروازەى پىشەت) گەشتە
شونىنك بەناۋى (رەھۋە)، سى رۇژ مايەۋە و تالانىيەكانى فۇشت و بەشى خەلكان
و خەلىفەى جيا كردهۋە. لەو كاتەۋە ئەو ناۋچەيان بەرەھۋەى مالك ناۋ بىرد.
ھەرۋەھا لەم سالەدا محەممەد كوپى سايىبى كەلبى رەچەلەك ناس، كۆچى
دوۋاي كرد.

رووداوهدکانی سائی سه‌د و چل و چه‌وتی کوچی (٧٦٤ زایینی)

کوژرانی حه‌رب کوپی عه‌بدوالله

له‌م سالهدا نه‌سته‌رخانی خواره‌زمی له‌گه‌ل سوپایه‌کی گه‌وره له‌تورکه‌کان له‌پانتاییه‌کانی نه‌رمه‌نستان هێرشیان کرده سهر موسولمانان و ده‌سته‌یه‌ک له‌موسولمانانیاں هاوشیوه‌ی نه‌سیره‌کان گرفتار کرد و له‌خه‌لکه ئه‌مان به‌خشراره‌کانیش که‌سانیکیان دیل و پوشتنه‌ناو تفلیس. حه‌رب له‌م کاته‌دا له‌گه‌ل چوار هه‌زار جه‌نگاوه‌ر نیشته‌جینی موسل و نه‌و ناوچه‌ی له‌به‌راهه‌ر هێرش‌ی خه‌واریه‌ ده‌پاراست که له‌جه‌زیره ژیانیاں به‌سه‌ر ده‌برد. مه‌نسور، جبرائیل کوپی یه‌حیا و حه‌رب کوپی عه‌بدوالله‌ی بو شه‌پی تورکه‌کان په‌وانه‌ کرد. رووبه‌روویان بوونه‌وه و جبرائیل شکستی خوارد و حه‌رب کوژرا و ژماره‌یه‌کی زور له‌شه‌رکه‌رانی جبرائیل کوژران.

وه‌رگرتنی په‌یمانی فه‌رمانبه‌ری بو مه‌هدی و له‌سه‌ر کار لا‌بردنی

عیسا کوپی موسا

له‌م سالهدا مه‌هدی، عیسا کوپی محهممه‌د کوپی عه‌لی له‌جیگری خه‌لیفه‌ دوور خسته‌وه و له‌خه‌لک بو مه‌هدی کوپی محهممه‌د په‌یمانی فه‌رمانبه‌ری وه‌رگرت. سه‌باره‌ت به‌هۆکاری دوورخسته‌نه‌وه‌ی عیسا له‌جیگری، گێڕانه‌وه‌کان جیاوازن. ده‌لێن: عیسا له‌روژگاری فه‌رمانبه‌ره‌وا‌ی (دژخیمی خوینخۆر) تا ئیستا جیگری خه‌لیفه و فه‌رمانداری کوفه‌ بوو. کاتی‌ک مه‌هدی گه‌وره و گه‌شه‌ی کرد و مه‌نسور بپاریدا بو خه‌لافه‌ت به‌یعه‌تی بو وه‌رگیریت، له‌گه‌ل عیسا کوپی موسا له‌مباره‌وه ئاخاوت. نه‌و، ریزی له‌عیسا ده‌گرت و لای راستی خۆی دا‌یده‌نیشاند و مه‌هدی لای چه‌پ. کاتی‌ک مه‌نسور قسه‌ی له‌گه‌ل کرد تا ده‌ست له‌جیگری خه‌لافه‌ت هه‌لبگیریت، رازی نه‌بوو، وتی: نه‌ی سه‌روه‌ری باوه‌رداران! له‌گه‌ل نه‌و هه‌موو سویند

و پەيمانەنى لەخەلكانت ۋەرگرتۈۋە، چى دەكەيت. ھىچ رىگەيەك بۇ دور خستنهۋەى من لەجىگرى نىيە. مەنسور دلىگر و ئەۋى لەخۋى دور خستنهۋە و تا ئەندازەيەك ريسۋاى كرد تا ئەۋ رادەى پىش ئەۋ. مۇلەتى پۇشتنە ژۋورى بەمەھدى دەدا و مەھدى لای راستى خۋى دادەنىشاند و دواتر مۇلەتى پۇشتنە ژۋورەۋەى بەعيسا دەدا و لای چەپى مەنسور دادەنىشت. ئەۋىش ھەۋلى دەدا لای چەپى مەنسور دانەنىشت. مەنسور پقى ئەۋى لەدل گرت. سەرەتا فەرمانى بەمەھدى دەدا و دواتر بەمامەكەى، عيسا كۆپى عەلى. دواتر بەعەبد سەمەد كۆپى عەلى و سەرئەنجام بەعيسا كۆپى موسا. ھەندى كات پاش و پىشى لەم كەسانەدا دەگرت جگە لەۋەى پىش ھەموۋيان فەرمانى بەمەھدى دەدا.

عيسا لەۋ گومانەدا بوو كەئەۋان بەپىنى نىيازەكانى خۋى لەپىشەۋە بانگ دەكات.

عيسا بەھەمان شىۋە بىدەنگ بوو، سىنەى دەكولاً و زمانى بەستراۋ بەلام خرۇشان بوو. رۇژگارى ريسۋاى عيسا ھاتەپىش. بەشىۋەيەك لەبن ديوار دادەنىشت و دەبىيىست بەپاچ لىى دەدەن و تەپ و تۇزى بەسەردا دەكەن. دار لەسەقفەكە دەكەۋتە خوار چوونكە لايەكى ھەلكەنرابوو، خۇل دەكەۋتە سەر كلا و عاباكەى. فەرمانى بەكۆرەكانى دەدا لەۋى خۇيان بەدور بگرن. خۋى ھەلدەستا و نوپژى دەخويند. دواتر بەھەمان شىۋە فەرمانى پىدەدرا بىرواتە ژور لەكاتىكدا جەلەكانى تەپ و تۇزاۋى بوو. جەلەكانى نەدەتەكاند، مەنسور پىى دەۋت: ئەى عيسا، كەس بەمشىۋەيە نايىتە لای من چوونكە سەرتاپات تەپ و تۇزاۋىيە و پىر لەخەۋش و خۇل. ئايا ئەمە تەپ و تۇزى شەقامەكانە؟ دەپوت: ئەى سەرورەى باۋەرداران، گلەيى لەمانە ناكەم.

مەنسور، مامى، عيساى بۇ لای ئەۋ نارد بەلام عيسا كۆپى موسا ئامۇژگارى ۋەرنەدەگرت و گومانى دەكرد ئەۋ لای خۋىۋە بەمشىۋەيە پىشنيار دەكات. دەلىن: مەنسور فەرمانىدا عيسا كۆپى موسا ژەرر خوارد بكەن. ئەۋ ئاۋى ژەرراۋى لەسكى خۇيدا ھەست پىكرد تا بۇ كوفە بگەرپتەۋە. مەنسور فەرمانى گەرپانەۋەى پىدا. عيسا بەھۋى ئەۋ ژەررەۋە نەخۇش كەۋت و نەخۇشپەكەى رۇژ لەۋاۋى رۇژ

قورستر دەۋو بەلەم دواتر (كاتىك لەلىۋارى مەرگ نىزىك بوۋىيەۋە) باشىۋىيەۋە.

عيسا كوپرى عەلى بەمەنسورى وت: كوپرى موسا، خەلافەتى بۇ كوپرەكەى خۇي دەۋىت و ئەمە كوپرەكەى ئەۋە رىگەى دور خستىنەۋەى بۇ دەكاتەۋە. پىيى وت: بىترسىنە و بىتۇقىنە. عيسا كوپرى عەلى سەبارەت بەم پرسە راۋىژى لەگەل كىرد و ئەۋى ترساند. موسا كوپرى عيسا كوپرى موسا ترسا و پۇشتە لاي عەباس كوپرى محەمەد و وتى: مامە، دەبىنم باۋىك چەندە ئازار دەكىشىت تا لەم كارە خۇي دور بختەۋە. بەمەموو شىۋەيەكى قىزەون و نەشياو بۇ ۋەسف نازارى دەدەن. جارىك دەيترسىنىت و جارىك درەنگ فەرمانى پىندەدات، جارىك دىۋارى بەسەردا وىران دەكەن و جارىكى دىكە ژەر خواردى دەكەن. باۋىك گرنگى بەم كارانە نادات و ئەمە راست نىيە. بەلەم رىگەيەك ھەيە و ئەگەرى ھەيە ئەۋ رىگە بگىرتەبەر و گەرنە بەھىچ جۇرىك ملەكچى فەرمانەكانى مەنسور نابىت. وتى: چ رىگەيەك؟ وتى: دەيىت سەرۋەرى باۋەرداران پىيى بلىت و من شايتەم: دەزانم تۇ دىغى خەلافەت لەمەھدى ناكەيت و بۇ خۇت ناۋىت چۈنكە تەمەنىكت ھەيە و رۇژگارىكى دىرژ زىندو نابىت. لەبەر ئەۋە رازى نابىت دەست لەجىگرى ھەلبىگرىت چۈنكە خەلافەتت بۇ كوپرەكەى خۇت دەۋىت. ئايا بەپىشنىارەكەى من رازى دەبىت تا كوپرەكەى تۇ دوۋاى كوپرەكەى خۇم بىكەمە خەلىفە؟ ھەرگىز. سۈيىند بەخوا ھەرگىز ئەم كارە سەر ناگرىت. بى چەند و چۈن ھىرش دەكەمە سەر كوپرەكەت و تۇ بىنەرى دەبىت تا ھىۋا براۋ بىيت. ئەگەر بەمشىۋە بىت، ئەگەرى ھەيە باۋىك بەمەبەستەكەى رازى بىت.

عەباس پۇشتە لاي مەنسور و لەم وتۋىژە ئاگادارى كىردەۋە. كاتىك لەدەۋرى ئەۋ كۈبۈنەۋە. ئەم بابەتەى وروژاند و عيسا كوپرى عەلى شايتەتى ئەۋ دانىشتەنە بوو. ھەستا بىرواقە دەر بۇ ئەۋەى دەست بەئاۋ بگەيىنىت. موسا كوپرى عيسا فەرمانى بەموساى كوپرىدا ھەستىت عاباكەى بگىرت و بۇى كۈبكاتەۋە. لەگەل ئەۋ ھەستا. عيسا كوپرى عەلى پىيى وت: باۋىك قوربانىت بىت! باۋىك بەقوربانىت بىت كەتۋى ھىنايە دنيا! سۈيىند بەخوا دەزانم لەم كارە جگە لەئىۋە دوۋانە كەسى دىكە بوۋنى نىيە و ئىۋە كەسانىكى شىاۋن. بەلەم پىاۋ فرىۋدارى ئەۋ شتە ئىۋە بەپەلە

به‌دوایدا ده‌پۆن. موسا به‌خۆی وت: ئەم پیاوه دەستی منی بۆ سەر رکه‌به‌ره‌که‌ی کرده‌وه. سویند به‌خوا بێ چه‌ند و چوون ده‌یکوژم! کاتی‌ک ئەو دووانه گه‌پانه‌وه، موسا به‌هێواشی باوکی ئاگادار کرده‌وه. باوکی وتی: نفرینی لی بێت چوونکه ئەندیشه‌یه‌کی سه‌رکۆنه کراو و قیزه‌ونه. مامت بۆ نه‌هینییه‌ک تۆی کرده ئەمینی خۆی و ده‌یسویت لای که‌س نه‌یدرکینیت به‌لام تۆی ده‌یکه‌یه‌ته هۆکاری‌ک بۆ گرفتار کردنی ئەو. هه‌رگیز و به‌هیچ شێوه‌یه‌ک نابێت که‌س ئەم وته‌یه له‌زاری تۆ ببیستیت. بگه‌ڕێه‌وه بۆ شوینه‌که‌ی خۆت.

کاتی‌ک گه‌پا‌یه‌وه بۆ شوینه‌که‌ی خۆی، مه‌نسور فه‌رمانی به‌ره‌بیع دا، له‌شوینه‌که‌ی هه‌ستا و رووی کرده موسا. مه‌به‌ستی ئەوه‌ی کرد به‌قایشی شمشیره‌که‌ی بیخ‌نکینیت. موسا به‌رده‌وام ده‌یقیزاند: خوایه، خوایه، سه‌باره‌ت به‌خوینی من ئە‌ی سه‌روه‌ری باوه‌رداران! عیسا چ ترسی‌کی هه‌یه له‌کوشتنی من چوونکه ئەو ده و چه‌ند نێرینه‌ی هه‌یه. مه‌نسور به‌رده‌وام ده‌یوت: گیانی بستی‌نه ره‌بیع! ره‌بیع وای نیشانده‌دا ده‌یویست بیخ‌نکینیت به‌لام به‌شێوه‌یه‌کی نه‌رم سه‌رقالی کاره‌که‌ی بوو. موسا هاواری ده‌کرد. کاتی‌ک باوکی ئەمه‌ی بینی، وتی: سویند به‌خوا ئە‌ی سه‌روه‌ری باوه‌رداران گومانم نه‌ده‌کرد کرده‌وه‌کانی تۆ بۆ وه‌رگرتنه‌وه‌ی خه‌لافه‌ت بۆ کوپه‌که‌ت بۆ ئەم کاره قیزه‌وانه ناچار ت بکات! ده‌ستی لی هه‌لبگره چوونکه به‌شایه‌تی هه‌موو که‌سانی ئەم دانیشتنه، په‌یمان ده‌ده‌م هه‌موو ژنه‌کانم نازاد و هه‌موو به‌نده‌کانم نازاد و هه‌موو سامانه‌کانم له‌ناو چووبیت ئە‌گه‌ر فه‌رمانبه‌ری ئەو که‌سه نه‌بم که‌تۆ ده‌خوازیت کاروباری خه‌لافه‌ت له‌سه‌ر ده‌ستی ئەو هه‌لسوپرینیت ئە‌ی سه‌روه‌ری باوه‌رداران! ئەوه ده‌ستی من و په‌یمانی فه‌رمانبه‌ری به‌مه‌هدی ده‌ده‌م. مه‌هدی په‌یمانی فه‌رمانبه‌ری لی‌وه‌رگرت. دوا‌ی مه‌هدی، عیسا کوپی موسای دیاری کرد.

یه‌کی‌ک له‌خه‌لکانی کوفه عیسای بینی و وتی: ئەمه ئەو‌که‌سه‌یه تا دوینی به‌(سه‌بی) ناوی ده‌برا و ئەم‌ڕۆ به‌ (دووبه‌یانی) ناوی ده‌بریت.

ده‌لیت: مه‌نسور سوپا‌یه‌کی دیاری‌کرد و قسه‌ی ناشیرینیان به‌عیسا کوپی موسا ده‌گه‌یاند. له‌کاری ئەوان سکا‌لای برده لای یه‌کی‌ک له‌هاوریان. مه‌نسور رێگه‌ی ئەو

کاره‌ی لیگرتن به‌لام دووباره ده‌ستیان پی‌ده‌کرده‌وه. دوواتر ئه‌و دووانه چهن‌دین نامه‌یان بۆ یه‌ک نووسی و مه‌نسوری توپه‌ کرد و جاریکی دیکه سوپاکه‌ی ده‌ستیان به‌سه‌رکۆنه‌ کردنی ئه‌و کرد. ئه‌م که‌سانه له‌ناویاندا ده‌بینران: ئه‌سه‌د کوپری مه‌رزبان، عوقه‌به‌ کوپری سه‌له‌م؛ نه‌سر کوپری حه‌رب کوپری عه‌بدوالله و که‌سانی دیکه. ئه‌وان ریگه‌ی پوشتنه ژووره‌وه‌یان لی‌ده‌گرت و به‌قسه‌ی ناشیرین ده‌یان‌پازانده‌وه. سکا‌لای برده‌ لای مه‌نسور. پی‌ی وت: ئه‌ی کوپری برام، سویند به‌خوا له‌وان بۆ گیانی خو‌م و تو‌ ده‌ترسم چوونکه ئه‌م که‌نجه‌یان خو‌ش ده‌و‌یت. ئه‌گه‌ر ئه‌و له‌ناو بی‌هیت ده‌ست له‌م کاره‌یان هه‌ل‌ده‌گرن. عیسا رازی بوو به‌وشیوه‌یه هه‌لس و که‌وت بکات.

ده‌لین: مه‌نسور راویژی به‌خالی‌د کوپری به‌رمه‌ک کرد و ئه‌وی بۆ لای عیسا نارد. سی که‌س له‌گیان‌به‌خشه‌کانی مه‌نسوری له‌گه‌ل خو‌ی برد و چهن‌دین که‌سانی له‌ناو ئه‌واندا هه‌لبژارد و سه‌باره‌ت به‌په‌یمانی فه‌رمان‌به‌ری قسه‌ی له‌گه‌ل عیسا کرد به‌لام رازی نه‌بوو و بۆلای مه‌نسور گه‌رانه‌وه. شایه‌تیان بۆ عیسا‌دا که‌خو‌ی له‌سه‌ر کار لا‌بردووه و په‌یمانی فه‌رمان‌به‌ری به‌مه‌هدی داوه. عیسا هات و وته‌کانی ئه‌وانی به‌نا‌راست له‌قه‌له‌مدا به‌لام رازی نه‌بوون. مه‌نسور سپاسی کاره‌که‌ی خالی‌د کوپری به‌رمه‌کی کرد.

ده‌سته‌یه‌ک ده‌لین: مه‌نسور خه‌لافه‌تی به‌یانزه هه‌زار هه‌زار (یانزه ملیۆن) درهم له‌و کړییه‌وه که‌تایبه‌ت به‌خو‌ی و مناله‌کانی بیت و ئه‌و، چهن‌دین که‌سی بۆ ده‌سته‌به‌ردار بوونی له‌خه‌لافه‌ت کرده شایه‌ت.

رۆژگاری فه‌رمان‌به‌وایی عیسا کوپری موسا له‌کوفه سیانزه سال درێژه‌ی کیشا. مه‌نسور ئه‌وی له‌سه‌ر کار لا‌برد و محه‌مه‌د کوپری سلیمان کوپری عه‌لی وه‌ک فه‌رمانداری ئه‌و شاره ده‌ست‌نیشان کرد له‌سه‌ر ئه‌و بنه‌مایه‌ی تا ئه‌و جیگه‌ی ده‌توانی‌ت ئازاری عیسا بدات و ریسوایی بکات. به‌لام ئه‌و، ئه‌و کاره‌ی نه‌کرد و به‌رده‌وام ریژی له‌عیسا ده‌کرد.

مه‌رگی عه‌بدوالله کو‌ری عه‌لی

مه‌نسور، دوا‌ی ئه‌وه‌ی عیسا کو‌ری موسای له‌جیگری خه‌لافه‌ت دو‌ورخسته‌وه، ئه‌وی بانگ کرد و مامه‌که‌ی، عه‌بدوالله کو‌ری عه‌لی پی‌سپارد تا بیکوژیت. پنی و‌ت: خه‌لافه‌ت دوا‌ی مه‌هدی به‌تۆ ده‌گات، بیکوژه. ئاگادار به‌ سستی له‌خۆت نیشان نه‌ده‌یت و ئه‌وکاره‌ی پلانم بۆ دا‌رشتوو، له‌ناوی نه‌به‌یت. دواتر به‌ره‌و مه‌که‌که‌ به‌ریکه‌وت و له‌نیوه‌ی ریگه‌ نامه‌ی بۆ عیسا کو‌ری موسا نووسی، پرس‌ی: ئه‌و کاره‌ی به‌تۆم سپاردبوو، ئه‌نجامت دا؟ عیسا له‌وه‌لامدا نووسی: ئه‌نجامدا. مه‌نسور گومانی نه‌ما که‌ئه‌وی کوشتوو.

به‌لام کاتی‌ک عیسا عه‌بدوالله‌ی له‌مه‌نسور وه‌رگرت، ده‌بیره‌که‌ی، یونس کو‌ری فره‌وه‌ی بانگ کرد و ئاگاداری کرده‌وه. یونس وتی: ده‌یوست ئه‌و بکوژیت و دواتر تۆ به‌تاوانی کوشتنی ئه‌و بکوژیت چونکه‌ به‌نه‌ینی فره‌مانی به‌تۆدا تا به‌شیوه‌یه‌کی ئاشکرا لی‌پی‌چینه‌وه‌ت له‌گه‌ڵ بکات. مه‌یکوژه و هه‌رگیز ئه‌و ته‌سلیمی مه‌نسور مه‌که‌ و به‌زیندوویی به‌لام به‌نه‌ینی بیهێله‌ره‌وه. عیسا ئه‌و کاره‌ی کرد.

کاتی‌ک مه‌نسور گه‌رایه‌وه، چه‌ندین که‌سی بۆ مامه‌کانی دانا تا بۆ نیوه‌نجیگه‌ری سه‌باره‌ت به‌ عه‌بدوالله‌ی برای ناچاران بکات. ئه‌و کاره‌یان کرد و نیوه‌نجیگه‌رییان گرته‌ ئه‌ستۆ. به‌نیوه‌نجیگه‌ری ئه‌وان رازی بوو و به‌عیسای و‌ت: مامی من و مامی خۆت، عه‌بدوالله‌م به‌تۆ سپاردبوو تا له‌ماله‌که‌ی خۆتا بی‌ت، ئه‌وان نیوه‌نجیگه‌رییان کرد و رازی بووم. بیهینه. وتی: ئه‌ی سه‌روه‌ری باوه‌رداران مه‌گه‌ر فره‌مانی کوشتنی ئه‌وت پینه‌دام؟ کوشتم. وتی: فره‌مانی کوشتنی ئه‌وم پینه‌دایت. وتی: به‌لی، فره‌مانی کوشتنی ئه‌وت پیدام. وتی: ته‌نیا فره‌مانی زیندانی کردنی ئه‌وم پیدایت، درۆ ده‌که‌یت! دواتر مه‌نسور به‌مامه‌کانی خۆی و‌ت: ئه‌مه‌ ده‌ستی به‌کوشتنی براکه‌ی ئیوه‌ سوور کرد. وتیان: ته‌سلیمی ئیمه‌ی بکه‌ تا تۆله‌ی لی‌ بستین. ئه‌وی به‌وان سپارد. ئه‌ویان برده‌ ناو گو‌ره‌پانی شار و خه‌لکیان کو‌کرده‌وه. ئه‌م پیشه‌اته‌که‌وته‌ سه‌ر زاران. یه‌کی‌ک له‌وان هه‌ستا تا بیکوژیت. عیسا وتی: ده‌مکوژیت؟ وتی: به‌لی، سویند به‌خوا ده‌تکوژم. وتی: من بۆ لای سه‌روه‌ری باوه‌رداران بگه‌رینه‌وه. ئه‌ویان گه‌رانه‌وه. پنی و‌ت: ده‌تویست ئه‌و بکوژم تا من

بکوژیت. به‌لام مامه‌مه‌که‌ی تۆ زیندوو. وتی: بیهینه بۆ لای من. ئەویان هینا. وتی: وەرە ژووَر تا بزائِم دەبیّت چی بکەم. ئەوان بەریکەوتن. دواتر فرمانیدا له‌مالیکدا زیندانی بکەن کەستوونه‌کانی له‌خوی و ئاویان کردبوویه سەر. مالە‌که‌ی به‌سه‌ریدا ڕووخا و عەبدوالله‌ مرد و ئەویان له‌گۆرستانی دەر‌وازه‌ی شام به‌خاک سپارد. یه‌که‌م کەس بوو له‌و شوینه به‌خاک سپێردرا. سالە‌کانی ژیا‌نی په‌نجا و دوو سال درێژ‌ه‌ی کیشا.

ده‌لین: مه‌نسور ڕۆژیک سوار بوو. کوپی عەیاشی مه‌نتوف هاوڕییه‌تی ده‌کرد. مه‌نسور پینی وت: سێ جیگر ده‌ناسی ناوه‌که‌یان به‌ (عین) ده‌ستی پیکردییّت و ئەوان سێ شوپش‌گی‌ریان کوشتی‌یّت. سه‌ره‌تای ناوه‌کانیان به‌ (عین)? وتی: جگه‌ له‌وه‌ی خه‌لکان باسی ده‌کەن، نازانم: عەلی کوپی ئەبی تالیب عوسمان کوپی عەفانی کوشت، عەبدمه‌لك عەبد رحمان کوپی ئەشعەسی کوشت، عەبدوالله‌ کوپی زوبه‌یر عەمرۆ کوپی سه‌عیدی کوشت و عەبدوالله‌ کوپی عەلی مالیک به‌سه‌ردا ڕووخا و کوژرا. مه‌نسور وتی: ئەگەر مالی به‌سه‌ردا ڕووخا، تاوانی من چیه‌؟ وتی: نه‌موت تۆ تاوانباریت.

(ویستبووی بلیت عەبدوالله‌ کوپی عەلیت کوشت چونکه‌ ناوی تۆ عەبدوالله‌ کوپی محەمه‌ده‌.

(تیبینی):

ئەوه‌ی وتی عەبدوالله‌ کوپی زوبه‌یر عەمرۆ کوپی سه‌عیدی کوشت، راست نییه‌ چونکه‌ ئەو به‌ده‌ستی عەبدمه‌لیک کوپی مه‌روان کوژرا.

بیرگردنه‌وه‌ی چه‌ند ڕووداوێک

له‌م ساله‌دا مه‌نسور، محەمه‌د کوپی براکه‌ی باوکی عەباسی (خوینخۆری وه‌ك فرمانداری به‌سه‌ره‌ ده‌ست‌نیشان کرد. داوای به‌خشینی کرد و چاوی لی پۆشی. دواتر ڕووی کرده به‌غداد و نوخبه‌ کوپی سالمی وه‌ك جیگری خۆی دانا. مه‌نسور کاره‌که‌ی ئەوی پشتراست کرده‌وه‌ و کاتی‌ک گه‌یشه‌ شاری به‌غداد، له‌و شاره‌ کوچی داویی کرد.

مەنسور لەم سالىدا رى و رەسمى ھەجى لەگەل ھەلکان ئەنجامدا. کارگوزارەکانى ئەم کەسانە بوون: کارگوزارى تاييف و مەككە، مامەكەى عەبدسەمەد كوپى عەلى، کارگوزارى مەدینە جەعفەر كوپى سەلىمان، کارگوزارى ميسر يەزید كوپى ھاتەمى موھەلەبى.

لەم سالىدا، عەبدولرەھمانى ئومەوى فەرماندارى ئاندولۇس، كۆپلەكەى (بەدر) و تەمام كوپى عەلقەمەى بۇ جەنگى تۆلدۇ لەئىسپانىا رەوانە كرد كەھاشم كوپى عوزرە لەوى بوو. ئەم دووانە بارودۇخيان لى دژوار كرد. دواتر ئەو و ھەيات كوپى وەلىدى يەھسوبى و عوسمان كوپى ھەمزە كوپى عوبەيداللە كوپى عومەر كوپى خەتابى رەوانە كرد. ئەم دووانە ئەوانيان بەجل و بەرگى پەشمین و سەر و روخسارى تاشراو، سوار لەسەر كەر و دەست و پىنى بەستراو برە لای عەبدەرەھمان. دواتر ئەوانيان لەكوردووا لەداردا.

ھەرۋەھا لەم سالىدا نىردراوى عەبدولرەھمان كەبۇ ھىنانى كوپە گەرەكەى سەلىمان بۇ شام رەوانەى كردبوو، لەگەل سەلىمان گەرەپايەو. لەئاندولۇس بۇ عەبدولرەھمان، كوپەكەى ھوشام چاوى بەدنیا ھەلھىنا. شانادە عەبدولرەھمان ئەوى پىش سەلىمان خست و بەمشىۋەىە لەنىوان ئەم دووانە كىنە و رىق ھاتە ئاراوہ كەدواتر ئامارە بەدەرئەنجامەكانى دەدەين.

لەم سالىدا ئەستىرەكان لەئاسمانەوہ كەوتنە خوار.^۱

ئەو كەسانەى لەم سالىدا كۆچيان كرد: ئەشعەس كوپى عەبدەمەلىكى ھومرانى بەسرى، ھوشام كوپى ھەسان موالى لەعتىك (دەستەيەك دەلین: لەسالى ۱۴۸ كۆچى / ۷۶۵ زايىنى كۆچى دوايى كرد)، عەبدولرەھمان كوپى زەبىد كوپى ھارسى يامى، باۋكى ئەشعەسى كوفى.

^۱ ئەستىرەكان ئاگەونە خوار. مەبەستى نوسەر بەردە ئاسمانىيەكانە

رووداووه‌کانی سائی سه‌د و چل و هه‌شته‌می کوچی (۷۶۵ زایینی)

شۆپشی حه‌سان کوپی موجالید

له‌م سائه‌دا، حه‌سان کوپی موجالید کوپی یه‌حیا کوپی مالک کوپی ئه‌جده‌عی هه‌مه‌دانی ئالای شۆپشی به‌رز کرده‌وه. ئه‌م مالکه، برای مه‌سروق کوپی ئه‌جده‌ع بوو. شۆپش له‌ناوچه‌کانی ده‌وروبه‌ری موسل له‌گوندیک به‌ناوی فه‌خاری نزیک موسل له‌سه‌ر که‌ناره‌کانی فورات ده‌ستی پینکرد. سوپاییه‌کان بۆ شه‌ری ئه‌و به‌ریکه‌وتن و فه‌رمانده‌ی ئه‌وان سه‌قر کوپی نه‌جده‌ بوو که‌دوا‌ی حه‌رب کوپی عه‌بدوالله‌ جینگه‌ی ئه‌وی گرتبوویه‌وه. دوو سوپاکه‌ رووبه‌رووی یه‌کبوونه‌وه و جه‌نگان. سوپاکه‌ی موسل شکستی خوارد و به‌ره‌و پرده‌که‌ هه‌لاتن. خوارێج، هاوه‌لانی حه‌سان، بازاری ئه‌و ناوچه‌یان سوتاند و تالانیان کرد.

حه‌سان به‌ره‌و ره‌قه به‌ریکه‌وت و له‌وی ده‌ستی به‌سه‌ر ده‌ریادا گرت و رووی کرده‌ شاره‌کانی سندن. خه‌وارێجی عه‌ممان، ئه‌وانیان ده‌برده‌ ناو شاره‌که. ئه‌و داوا‌ی مؤله‌تی له‌وان کرد تا به‌ره‌و لای ئه‌وان به‌ریکه‌ویت به‌لام رازی نه‌بون. گه‌راپه‌وه بۆ موسل و سه‌قر و حه‌سه‌ن کوپی سائج کوپی حه‌سانی هه‌مه‌دانی و بیلا‌ی قه‌یسی بۆ شه‌ری ئه‌و به‌ریکه‌وتن. رووبه‌رووی یه‌کبوونه‌وه و جه‌نگیان ئه‌زمون کرد. سه‌قر شکستی خوارد و حه‌سه‌ن کوپی سائج و بیلال گرفتار بوون. حه‌سان، بیلالی کوشت به‌لام حه‌سه‌نی نه‌کوشت له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له‌په‌چه‌له‌کی خۆی یانی له‌هه‌مه‌دانیه‌کان بوو. به‌دوا‌ی ئه‌م کاره‌: ده‌سته‌یه‌ک له‌هاوه‌لانی لی‌ی جیا‌بوونه‌وه.

حه‌سان به‌هۆی خالۆیه‌وه حه‌فس کوپی ئه‌شیم شوین باوه‌ری خه‌وارێج که‌وت. خالۆ‌ی له‌سه‌ر باوه‌ری خه‌وارێج بوو.

کاتی‌ک هه‌وائی کاره‌کانی حه‌سان به‌مه‌نسور گه‌یشت، وتی: پیاویکی خه‌وارێج له‌هه‌مه‌دان؟ وتیان: خوشکه‌زای حه‌فس کوپی ئه‌شیمه. مه‌نسور وتی: له‌وی چی ده‌کات؟ له‌به‌ر ئه‌وه‌ی سه‌ری سوپما‌بوو چوونکه‌ هه‌مه‌دانیه‌کان به‌گه‌شتی شوینکه‌وته‌ی عه‌لی کوپی ئه‌بی تالیب بوون. مه‌نسور مه‌به‌ستی ئه‌وه‌ی کرد

سوپیاهه بۆ موسلّ په‌وانه و خه‌لکه‌که‌ی کوشتار و تالان بکات. باوکی حه‌نیفه، کوپری باوکی له‌یلا و کوپری شوپرومه‌ی بانگ کرد و پیی وتن: خه‌لکانی موسلّ په‌یمانیاں له‌گه‌ل من به‌ستوو ده‌ژی من شوپرش نه‌که‌ن و له‌به‌ر نه‌وه‌ی نه‌و کاره‌یان کرد، کوشتن و تالان کردنی سامانی نه‌وان له‌روانگه‌ی ئیسلامه‌وه په‌وايه. باوکی حه‌نیفه بی‌ده‌نگ بوو، نه‌و دووانه قسه‌یان کرد و وتیان: خه‌لکان به‌گشتی له‌ئیمپراتوری ئیسلامی کۆیله‌ی تۆن، نه‌گه‌ر بیانبه‌خشیت، شی‌اوی بۆ نه‌و کاره. به‌باوکی حه‌نیفه‌ی وت: ده‌بینم بی‌ده‌نگیت هه‌لبێژاردوو نه‌ی پیره‌پیاو! وتی: نه‌ی سه‌روه‌ری باوه‌رداران؛ شتیکیان بۆ تۆ په‌وا کردوو که‌سامانه‌کیان نه‌ له‌ده‌ستی نه‌وان به‌لکو له‌ده‌ستی خواوه‌نده. بیرت له‌وه کردۆته‌وه نه‌گه‌ر ژنیك..... بی په‌یمانی هاوسه‌رگیری شه‌رعیک په‌وا بکات و که‌نیزیش نه‌بی‌ت، په‌وايه که‌ئه‌و.....؟ وتی: نه‌، به‌مشیه‌یه ده‌ستی له‌خه‌لکانی موسلّ هه‌لگرت و فه‌رمانی به‌باوکی حه‌نیفه و هاوڕێکانیدا بۆ کوفه‌ بگه‌رێنه‌وه.

هه‌ینانه سه‌رکاری خالید کوپری به‌رمه‌ك

له‌مسائه‌دا مه‌نسور خالید کوپری به‌رمه‌کی وه‌ك فه‌رمانداری موسلّ ده‌ستنیشان کرد.

هۆکاری ئه‌م کاره نه‌وه بوو ئاگاداریان کردوه که: کورده‌کانی سه‌رزه‌مینه‌که‌ی بلاوه‌یان لیکردوه و نه‌و ناوچه‌یان به‌فیرۆ داوه. پرسى: چ که‌سیك ده‌توانی‌ت چاره‌سه‌ری ئه‌م کیشه‌ گه‌وره‌یه بکات؟ وتیان: موسه‌ییب کوپری زوهه‌یر. عه‌ماره کوپری عه‌مره وتی: کاتیك کاریکی گران دیته‌ پێش، پیاویکی وه‌ك خالیدی به‌رمه‌کی پێویسته. مه‌نسور نه‌وی راسپارد و په‌وانه‌ی نه‌و ناوچه‌یه‌ی کرد. خالید به‌ریکه‌وت و رینگه‌ی چاکه‌کاری له‌گه‌ل خه‌لکه‌که‌ی گرتبه‌ر و خراپه‌کارانی سه‌رکوت کرد و رینگه‌ی کاره نه‌شی‌اوه‌کانی لیگرتن. خه‌لکی شاره‌که به‌ته‌واوی لیی ده‌ترسان هه‌رچه‌ند چاکه‌ی له‌گه‌ل کردبوون.

له‌مسائه‌دا، حه‌وت رۆژ بۆ کۆتایی مانگی زی حه‌ججه/ ۹ فه‌وریه‌ی ۷۶۶ زایینی، فه‌زل کوپری یه‌حیا کوپری خالید کوپری به‌رمه‌ك چاوی به‌دنیا هه‌له‌ینا. به‌دنیا هاتنی

ئەو حەوت رۆژ پێش بە دنیا هاتنی پەشید کۆری مەهدی بوو. خەیزەران دایکی پەشید ئەوی بە شیریی کۆرەکەیی پەرۆردە کرد و لەبەر ئەمە بە فەزڵ کۆری یەحیا (برای شیریی) هارون ناوی دەرکرد. هۆنراوەی سەلام کۆری خاسر لیڤرەو سەرچاوە دەگریت:

اصبح الفضل و الخليفة هارو ن رضيعي لبان خير النساء
واتاكهي: فەزڵ و خەلیفە (پەشید) هەردووکیان بوونە هاو شیریی باشتەری ژنانی جیهان.

باوکی جەنۆب ئەم هۆنراوەی هۆنییەو:

كفي لك فضلا ان افضل حرة غدتك بئدي و الخليفة واحد
واتاكهي: ئەم لە پێشینیە بۆ تۆ بە سە کە باشتەری ژنە ئازادەکان، تۆ و خەلیفەیی، لە یەک مەمە شیردا.

فەرمانداری ئەغەلب کۆری سالم لە ئەفریقییە

کاتێک مەنسور ئاگادار بوویەو مەمەد کۆری ئەشعەس لە ئەفریقییە ئالای شۆرشیی بەرز کردۆتەو، نامە یەکی بۆ ئەغەلب کۆری سالم کۆری عەقال خەفاجەیی تەمیمی نووسی و وەک فەرمانداری ئەفریقییە دەستینیشانی کرد. ئەغەلب ئەو کەسە یە لە گەڵ ئەبو موسلیمی خوراسانی، رێبەرایەتی شۆرشیی سەراسەری جیهانی ئیسلامی لە دەست گرت و لە گەڵ مەمەد کۆری ئەشعەس رووی لە ئەفریقییە کرد. کاتێک فەرمانی فەرمانداری بە دەست گەیشت (لە جومادی دوووەمی ۱۴۸ کۆچی / ژوێنی ۷۶۵ زایینی) ژمارە یەک لە فەرماندە سوپاییەکانی لە خەڵکانی موزیر لە سەر کار لا برد و بەمشێوەیە خەڵکانی هیوەر کردووە.

دواتر باوکی قوڕە لە گەڵ دەستە یەکی زۆر لە بەر بەرپیەکان ئالای شۆرشیی بەرز کردووە. ئەغەلب بۆ جەنگی ئەو بەریکەوت و باوکی قوڕە بێ جەنگ و دەرگیری، پەوانەیی تانژە بوو. ئەم کارە بۆ سوپاییەکان دژوار بوو لەبەر ئەمە یەک یەک، بە سیلاحەو لە ناو سوپاکەیی هاتنە دەر و روویان لە کایروان (قەیرەوان) کرد. تەنیا چەند کەسیکی لە گەڵدا مایەو.

لەم ناوەدا حەسەن کۆری حەربیی کێندێ لەشاری تونس بوو. ئەو نامەیی بۆ

سوپاییه‌کان نووسی و پیشنیاری فه‌رمانبه‌ری کردنی خۆی پێدان. ئەوان به‌داواکه‌ی رازی بوون. به‌ریکه‌وت و بێ هیچ رینگێک پۆشته ناو قه‌یره‌وان.

ئەم هه‌واڵه به‌ئەغله‌ب گه‌یشته و جاریکی دیکه گه‌راپه‌وه. یه‌کیک له‌هاوه‌لانی پێی وت: کاریکی راست نییه به‌م ده‌سته که‌مه رووبه‌رووی دوژمن ببیته‌وه. باشته روو بکه‌یته کابس (قابس) تا زۆربه‌ی ئەو که‌سانه‌ی شوینکه‌وته‌ی تۆن، په‌یوه‌ستت بین چونکه ئەوان پۆشتن بۆ تانژه‌یان (ته‌نجه) په‌سه‌ند نه‌کرد. به‌وان هیژ وهرده‌گریت و شه‌ر له‌گه‌ل دوژمنه‌که‌ت ده‌که‌یت. ئەو کاره‌ی کرد و ژماره‌ی سوپاکه‌ی فراوان بوو. بۆ شه‌ری هه‌سه‌ن کوپی هه‌رب به‌ریکه‌وت و جه‌نگ ده‌ستی پێکرد. هه‌سه‌ن شکستی خوارد و ژماره‌یه‌کی زۆر له‌سوپاکه‌ی کوژران. هه‌سه‌ن پۆشته تونس. پۆشتنی ئەو له‌جومادی دووه‌می سالی ۱۵۰ کۆچی / ژوئیه‌ی ۷۶۷ زایینی بوو. زۆربه‌یان روویان له‌کایراوان (قه‌یره‌وان) کرد.

هه‌سه‌ن و ده‌سته‌یه‌ک کۆبوونه‌وه و سوپایه‌کی گه‌وره‌یان پێکه‌ینا. ئەو مه‌به‌ستی ئەغله‌بی کرد و ئەغله‌ب له‌کایروانه‌وه به‌ریکه‌وت. رووبه‌رووی یه‌ک بوونه‌وه و کوشتار ده‌ستی پێکرد. تیریک به‌ر ئەغله‌ب که‌وت و مرد. هاوالانی خۆراگریان کرده پیشه و موخاریق کوپی غه‌فار سه‌رکردایه‌تی ئەوانی گرته‌ده‌ست و هینشی کرده سه‌ر هه‌سه‌ن. ئەو پێشتر فه‌رمانده‌ی بالی چه‌پی سوپاکه‌ی ئەغله‌ب بوو. هه‌سه‌نی شکستدا و ئەو تیکشکاو، له‌شه‌عبانی ۱۵۰ کۆچی / سیپتامبه‌ری ۷۶۷ زایینی هه‌لاتوو پاشه‌کشینی کرد و موخاریق له‌مانگی ره‌مه‌زان / ئۆکتۆبه‌ری ۷۶۷ زایینی فه‌رمانداری ئەفریقییه‌ی گرته‌ده‌ست و سوپایه‌کی بۆ شوینکه‌وتنی هه‌سه‌ن ره‌وانه‌ کرد. هه‌سه‌ن له‌تونسه‌وه به‌ره‌و که‌تاه هه‌لات و بۆ ماوه‌ی دوو مانگ له‌وی مایه‌وه. دواتر بۆ تونس گه‌راپه‌وه و سوپای ئەو سه‌رزهمینه شه‌ریان له‌گه‌ل کرد و کوشتیان.

ده‌لین: هه‌سه‌ن دواي ئەغله‌ب کوژرا چونکه هاوه‌لانی ئەغله‌ب دواي کوژرانی ئەو خۆراگریان کرد و له‌گۆره‌پانی جه‌نگ پیاوانه تیکۆشان. هه‌سه‌ن کوپی هه‌ربیش کوژرا و هاوه‌لانی هه‌لاتن. هه‌سه‌نیان له‌داردا و ئەغله‌بیان به‌خاک سپاردو به‌گیان باز ناویان برد. ئەم روداوه له‌شه‌عبانی ۱۵۰ کۆچی / سیپتامبه‌ری ۷۶۷ زایینی روویدا.

ئازاۋەكانى ئاندۇلۇس

لەم سائە، سەئىدى يەحسوبى ناسراۋ بەنازناۋى مەتەرى لەئاندۇلۇس لەشارى لەبلە شۆرشى كرد.

ھۆكارى شۆرشەكەى ئەۋە بوو: رۇژىك شەرابى خواردەۋە و سەرخۇش بوو. كەۋتە بېرى ھاۋەلانى كە لەگەل عەلا كوزرابوون. پىشتەر چۆنىەتى كوزرانى ئەوانمان باس كرد. ئالايەكى بەست و كاتىك ھاتە ھۇش خۇي، ئالايەكى ھەلكاراۋى بېنى، كاتىك مەبەستى داگرتنى ئالاکەى كرد ((چونكە پىرسى بووى بۇ ئالاکەى ھەلكردوۋە و ھۆكارەكەيان پىتوتىوو)) وتى: ئايا ئەۋ كەسەم ئالايەك ھەلېكەم و بى ھۆ بېكەمەۋە. شۆرشى دەستپىكرد و يەمانىيەكان لەدەۋرى كۆبوۋنەۋە. ئەۋ مەبەستى سىۋەيلى كرد و دەستى بەسەردا گرت. ژمارەى شۆيىنكەۋتەكانى بەردەۋام فراۋان دەبوو. عەبدولرەحمان فەرماندارى ئاندۇلۇس، لەگەل سوپاكەى بۇ جەنگى ئەۋ بەرىكەۋت و مەتەرى لەرۇژى يانزەى رەببىعى يەكەم/۷ مەى ۷۶۵ زايىنى لەقەلای زاۋاگ (زەعۋاق) سەنگەرى گرت و عەبدولرەحمان گەمارۆى خستەسەر و بارودۇخى لى دژوار كرد بەلام نەيارەكان رىگەى گەيشتن بەۋيان لىگرت.

غىياس كوپى عەلقەمەى لەخمى لەشارى شەزۋنە بۇ ھاۋكارى كردنى شۆرشەكەى بەلىنى پىدابوو. دەستەيەك لەپىرانى ھۆزەكان پەيۋەستى بووون. ژمارەيان زۆر و ھەنوۋكە چاۋەروانى ھاۋكارى مەتەرىيان دەكرد.

كاتىك عەبدولرەحمان لەم رووداۋە ئاگادار بوۋىەۋە: كۆيلەكەى (بەدر) لەگەل سوپايەكى گەۋرە بۇ جەنگى ئەۋان نارد تا رىگەى گەيشتىنى ئەۋان بەمەتەرى بگرىت. گەمارۆكە درىژەى كىشا و ھاۋەلانى ئەۋ لەبەر كۈشت و كۈشتار كەم بوۋنەۋە لەبەر ئەمە، دەستەيەك لەخەلكان لەدەۋرى بلاۋەيان لىكرد. ئەۋ، رۇژىك لەقەلەكە ھاتەدەر و جەنگا و كوزرا. سەرى ئەۋيان ۋەك دىارى بۇ عەبدولرەحمان برد.

كەسانى. ناۋ قەلەكە، خەلىفە كوپى مەروانىان ۋەك پىشەۋاي خۇيان ھەلېژارد. گەمارۆ بەردەۋام بوو. پەيك و پەياميان نارد و داۋاي ئەمانيان لە عەبدولرەحمان كرد لەسەر ئەۋ بىنەمايەى خەلىفەى رادەست بكن. عەبدولرەحمان

بەپېشنىيارەكەيان رازى بوو لەسەر ئەو بىنەمايەى ھەم خەلىفە و ھەم قەلەكەى تەسلىم بكەم. قەلەكەى ويران كرد و خەلىفە و كەسانى ناو قەلە و ھاۋەلانى خەلىفەى كوشتار كرد. دواتر بەمەبەستى جەنگ لەگەل غىاسى ھاۋپەيمانى مەتەرى بەرىكەوت. گەمارۆى خستە سەريان و بازنەى گەمارۆكەى تەسك كەردەو. داۋاى ئەمانيان كرد و ئەمانى پېبەخشىن جگە لەچەند كەس چوونكە دەيزانى دوژمنى فەرمانپەرۋاىى عەرەبەكانن. ئەوانى گرت و بۆ كوردوا گەپرايەو. كاتىك گەپرايەو، عەبدواللە كۆپى خوراشەى ئەسەدى لەشارى ژيان (جيان) دژى ئەو ئالائى شوپشى بەرز كەردەو و دەستەيەك دەوريان گرت. ئەو ھېرشى كەردە سەر كوردوا و عەبدولرەحمان سوپايەكى بۆ رووبەرۋو بوونەوھى ئەو نارد. عەبدواللە داۋاى ئەمانى كرد و عەبدولرەحمان پىئى بەخشى و رىزى لەئەمانەكەى خۆى گرت.

بىر كەردنەوھى چەند رووداۋىك

لەمسالەدا سالىح كۆپى عەلى لەدابق ئوردوۋى لىدا بەلام جەنگى نەكرد. ئەبوجەغفەرى مەنسور لەم سال رى و رەسمى جەجى لەگەل خەلكان ئەنجامدا. فەرماندارى شارەكان ھەمان كەسانى سالى پېشوو بوون. ئەم كەسانە لەم سالەدا مردن: سلىمان كۆپى مىزھانى نايىنا، لەدايك بوۋى سالى ۶۰ كۆچى/ ۶۸۰ زايىنى، جەغفەر كۆپى محەممەدى سادق (پېشەۋاى شەشەمى شىعەكان، گۆرەكەى لەمەدینەى و خەلكان سەردانى دەكەن. ئەو و باۋكى و باۋگەۋرپى حەسەن كۆپى عەلى كۆپى ئەبى تالىب لەيەك ئارامگادان، زەكەريا كۆپى باۋكى زاید، باۋكى ئومەييە عەمرۆ كۆپى حارس كۆپى يەغقوب، موالى قەيس كۆپى سەعد كۆپى عوبادە كەدەستەيەك دەلئىن لەسانى ۹۰ كۆچى/ ۷۰۹ زايىنى مرد، عەبدواللە كۆپى يەزىد موالى ئەسۋەد كۆپى سوفيان يا موالى تەمىم، محەممەد كۆپى عەبدولرەحمان كۆپى باۋكى لەيلالى داۋەر، محەممەد كۆپى ۋەلىدى زەبىدى، محەممەد كۆپى عىجلانى مەدەنى، عەۋام كۆپى حەۋەشب كۆپى يەزىد كۆپى رەۋەيمى شەيبانى واستى، يەحيا كۆپى باۋكى عەمودى سىبانى لەخەلكانى رەملەى فەلەستىن.

رووداوه‌کانی سائی سه‌د و چل و نۆی کۆچی (۷۶۶ زایینی)

له‌م سائه‌دا عه‌باس کوپری محهمهد به‌مه‌به‌ستی جه‌نگی هاوینه پۆشته ناو سه‌رزهمینی رۆم و حه‌سه‌ن کوپری قه‌حته‌به و محهمهد کوپری ئه‌شعه‌س هاورییه‌تیان ده‌کرد. محهمهد له‌ریگه‌دا مرد.

هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا، مه‌نسور کۆتایی به‌دروست کردنی شاری به‌غداد هیئا و دیواره‌کانی به‌رز کرده‌وه و له‌هه‌موو کاره‌کان ته‌واو بوو. دواتر به‌ره‌و حه‌دیه‌ی موسڵ به‌ریکه‌وت و گه‌راپه‌وه.

محهمهد کوپری ئیبراهیم کوپری محهمهد کوپری عه‌لی کوپری عه‌بدوالله کوپری عه‌باس ری و ره‌سمی حه‌جی له‌گه‌ڵ خه‌لکان ئه‌نجامدا.

عه‌بدسه‌مه‌د کوپری عه‌لی له‌م سائه‌دا له‌فه‌رمانداری مه‌که‌که دوورخراپه‌وه (وته‌ی ده‌سته‌یه‌ک له‌میژوو نووسانه) و محهمهد کوپری ئیبراهیم له‌جیگه‌ی ئه‌و هاته سه‌ر کار. کارگوزارانی شاره‌کان هه‌مان که‌سانی سائه‌کانی پێش بوون جگه له‌کارگوزارانی مه‌که‌که و تاییف.

هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا عه‌بدولرحمان فه‌رمانداری ئاندۆلۆس، موالییه‌کی خۆی یانی به‌دری بۆ سه‌رزهمینی دوژمنان نارد. به‌در پۆشت و باج و خه‌راجی کۆکرده‌وه. باوکی سه‌باحی حه‌ی کوپری یه‌حیا فه‌رمانداری سیوه‌یل بوو و خه‌لکه‌که‌ی بۆ شوێرش هاندا. عه‌بدولرحمان که‌سی بۆ لای ئه‌و په‌وانه کرد و فریویدا. هاته لای عه‌بدولرحمان و کوشتی.

ئهم که‌سانه له‌م سائه‌دا مردن: سه‌لم کوپری قوته‌یه‌ی باهلی ده‌ری که‌که‌سیکی ناودار و رێژدار بوو. که‌همس کوپری حه‌سه‌ن کوپری باوکی حه‌سه‌نی ته‌میمی به‌سری، عیسا کوپری عومه‌ری سه‌قه‌فی شاره‌زای رێزمانی عه‌ره‌بی که‌که‌سیکی به‌ناوبانگ بوو. خه‌لیل رێزمانی عه‌ره‌بی له‌و فێر بوو. ئه‌و، له‌مباروه کتیبه‌ی هه‌یه.

رووداوه‌کانی سالی سه‌د و په‌نجای کۆچی (۷۶۷ زاییینی)

له‌م ساله‌دا ئوستاد سیس له‌نیوان خه‌لکانی هه‌رات و بادغه‌یس و سیستان و شوینه‌کانی دیکه له‌شاره‌کانی خوراسان له‌به‌را به‌ر فه‌رمانه‌روایی ئه‌نیران له‌ئێران ئالای شوپشی به‌رز کرده‌وه. ئه‌و پیشتر، سیسه‌د هه‌زار شه‌پکه‌ری له‌ژێر ده‌ستا بوو. ئه‌وان سه‌راسه‌ری خوراسانیان هه‌نایه‌ ژێر ده‌سه‌لاتی خۆیا نه‌وه. به‌ریکه‌وتن و رووبه‌رووی خه‌لکانی مه‌روود بوونه‌وه. ئه‌جشمی مه‌روودی له‌گه‌ل خه‌لکانی ئه‌و سه‌ره‌زمینه‌ رووبه‌روویان بوونه‌وه. شه‌پکی قورس ده‌ستی پێکرد و ئه‌جشمه‌ کوژا و ژماره‌ی کوژراوانی سوپاکه‌ی رووی له‌زیاد بوون کرد. ده‌سته‌یه‌ک له‌فه‌رمانده‌کان هه‌لاتن، له‌ناویان ئه‌م که‌سانه‌ ده‌بینران: مه‌عاز کوپی موسلیم، جیبرائیل کوپی یه‌حیا، حیماد کوپی عه‌مرۆ، بونجه‌می سیستانی و داوود کوپی که‌رار.

مه‌نسور که‌ له‌م کاته‌دا له‌رازان ژیا‌نی به‌سه‌ر ده‌برد، خازم کوپی خوزه‌یمه‌ی بۆ لای مه‌هدی ئا‌رد و مه‌هدی، کاروباری جه‌نگ درژی ئوستاد سیسی به‌و سپا‌رد و ئه‌وی وه‌ک فه‌رمانده‌ ده‌ستنیشان کرد. خازم به‌ریکه‌وت و تێکشکاوه‌کانی کۆکرده‌وه و سوپایه‌کی گه‌وره‌ی رازانده‌وه. بیست و دوو هه‌زار جه‌نگاوه‌ر هاو‌ریه‌تیان ده‌کرد. شه‌ش هه‌زار جه‌نگاوه‌ری له‌نیوان تێکشکاوه‌کان هه‌لبژا‌رد. به‌کار کوپی سه‌له‌م یه‌کیک بوو له‌وان. ئه‌و سوپاکه‌ی خۆی ئاماده‌ ده‌کرد. هه‌یسه‌م کوپی شوعبه‌ی وه‌ک فه‌رمانده‌ی با‌لی راست و نه‌هار کوپی حوسه‌ینی سه‌عدی وه‌ک فه‌رمانده‌ی با‌لی چه‌پ دیاریکرد. به‌کار کوپی سه‌له‌می عوقه‌یلی وه‌ک فه‌رمانده‌ی پێشه‌نگه‌کان دانا. ئالاکه‌ی له‌ده‌ستی زه‌بریقاندا بوو.

فریوی به‌کار برد به‌وشیوه‌ی ئه‌وانی له‌جیگه‌یه‌که‌وه بۆ جیگه‌یه‌کی دیکه‌ ده‌برد تا بلاوه‌یان پێ بکات. زۆرینه‌ی ئه‌وان له‌پیا‌ده‌کان پێک ده‌هاتن. دواتر خازم پۆشته شوینیک و بۆ خۆی و سوپاکه‌ی سه‌نگه‌ری هه‌لکه‌ند و چوار ریگه‌ی چوونه‌ ده‌ره‌وه‌ی بۆ دانا. له‌سه‌ر هه‌ر ریگه‌یه‌ک هه‌زار که‌س له‌جه‌نگاوه‌ره‌ هه‌لبژێرداوه‌کانی

خۆی جیگیر کرد. ئوستاد سیس و سوپاکه‌ی هاتن. پاچ و ته‌ور و خاکه‌ناز و ته‌ناف و زنجیریان پیبوو تا سه‌نگه‌ره‌کان پر بکه‌نه‌وه. له‌ده‌روازه‌یه‌که‌وه هاتنه‌ ناو سه‌نگه‌ره‌که که به‌کار کوپی سه‌له‌م له‌وێ جیگیر کرابوو. به‌شیوه‌یه‌که‌ هی‌رشیان کرده سهر هاوه‌لانی به‌کار که شکستیان خوارد. به‌کار له‌چوارپی‌که‌ی هاته‌خوار و له‌ده‌روازه‌ی سه‌نگه‌ره‌که وه‌ستا و به‌هاوه‌لانی وت: له‌شوینه‌که‌ی ئیمه‌وه ناتوانن هی‌رش بکه‌نه سهر موسولمانان. له‌خزم و که‌سه نزیکه‌کانی نزیکه‌ی په‌نجا که‌س له‌چوارپی‌کانیان دابه‌زین و شه‌ریان له‌گه‌ل ئه‌وان ئه‌زمون کرد تا ئه‌وه‌ی جه‌نگاوه‌رانی ئوستاد سیسی له‌ده‌روازه‌که دوور کرده‌وه. دواتر یه‌کی‌ک له‌فه‌رمانه‌دکانی ئوستاد سیس هی‌رشی کرده سهر ئه‌و ده‌روازه‌ی خازم له‌وێ بوو. ئه‌و که‌سه پیاویکی سیستانی بوو به‌ناوی ه‌ریز. ئه‌و بوو کاره‌دکانی سامان ده‌دا. کاتی‌ک خازم هی‌رشه‌که‌ی ئه‌وی بینی، که‌سی بۆ لای هه‌یسه‌م کوپی شوعبه‌ فه‌رمانه‌ی بآی راست نارد. فه‌رمانی پێدا له‌و ده‌روازه‌وه بی‌ت که‌به‌کار فه‌رمانه‌ بوو چوونکه ئه‌و که‌سانه‌ی رووبه‌رووی ئه‌و بوونه‌ته‌وه، سه‌رقالی کیشه‌یه‌کی دیکه‌ن. به‌شیوه‌یه‌کی نه‌ینی به‌ریکه‌وی‌ت و له‌پشته‌وه هی‌رش بکاته سهر دوژمن. ئه‌وان چاوه‌پوانی هاتنی باوکی عه‌ون و عه‌مرۆ کوپی سه‌له‌م کوپی قوته‌یبه‌یان له‌ته‌خارستانه‌وه ده‌کرد.

خازم که‌سی بۆ لای به‌کار نارد و په‌یامیدا: کاتی‌ک ئالاکه‌ی هه‌یسه‌متان بینی، ده‌نگی ته‌کبیر به‌رز بکه‌نه‌وه و هاوار بکه‌ن: ته‌خارستانییه‌کان هاتن. هه‌یسه‌م ئه‌و کاره‌ی کرد. خازم له‌ناوه‌راستی سوپاکه‌ی هاته‌ده‌ر و ئه‌وانی گرفتاری جه‌نگه‌که کرد و جه‌نگاوه‌ران خۆراگریان کرده‌پیشه.

له‌و کاته‌ی سه‌رقالی جه‌نگ بوون له‌ناکاو سه‌یریان کرد و ئالاکانی هه‌یسه‌میان بینی و له‌ناو خۆیاندا هاواریان کرد: ته‌خارستانییه‌کان هاتن. کاتی‌ک سه‌یری ئه‌وانیان کرد، هاوه‌لانی خازم هی‌رشیان کردنه‌سهر و بلاوه‌یان پیکردن. شه‌پکه‌رانی هه‌یسه‌م ئه‌وانیان بینی و سینه‌یانیان کرده ئاماجی پمه‌کانی خۆیان و به‌زوینه‌کان قورگیان برین.

له‌م کاته‌دا نه‌هار کوپی حوسه‌ین له‌بآی چه‌پ و به‌کار کوپی سه‌له‌م و

شەپكەرانى باقى راست ھېرشىيان كىرەنەسەر و شىكىستىيان پېھىنان و شىمشىرىيان خىستە ناۋ ئەۋان. ژمارەيەكى زۆرىيان كۈشت. ژمارەى كۈژراۋەكانىيان بەھەفتا ھەزار كەس خەملاند و چۈاردەھەزار كەس گىرفتار بوۋن. ئۈستاد سىيس و دەستەيەكى كەم رىزگارىيان بوۋ و رۈۋىيان كىرە كۈيىستانەكان. خازم گەمارۋى خىستەنە سەر و ھەر چۈاردەھەزار ئەسىرەكەى سەرپرې. باۋكى عەۋن و عەمرۋ كۈپرې سەلەم و ھاۋەلانىيان بۇ ھاۋكارى ئەۋان ھاتن و ئۈستاد سىيس لەسەر فەرمانى خەكەم كۈپرې باۋكى عەدەن ھاتەخۋار. خەكەم فەرمانىدا ئۈستاد سىيس و كەسانى بىنەمالەكەى بەزىنجىر و بەندى ئاسنىن بېستىنەۋە و كەسانى دىكە ئازاد بىكەن. ئەۋان سى ھەزار پىاۋى شەپكەر بوۋن. خازم بەلئىنەكانى خۋى ھىنايەدى و ھەر پىاۋىك دوۋ دەستە جل و بەرگى پى بەخشى و ھەۋالى ئەم كارەى بۇ مەھدى نوۋسى. مەھدىش نامەكەى بۇ مەنسور پەۋانە كىرە.

دەلئىن: شۆرپى ئۈستاد سىيس لەسالى ۱۵۰ كۈچى/۷۶۷ زايىنى و شىكىستى ئەۋ لەسالى ۱۵۱ كۈچى/۷۶۸ زايىنى روۋىدا.

ھەرۋەھا دەلئىن: ئۈستاد سىيس خۋى ۋەك پىغەمبەر دەناساند و ھاۋەلانى دەستىيان بۇ كارە قىزەۋنەكان درىژ كىرە و رىگرتن و چەتەيى بوۋ بەپىشەيان. دەستەيەك دەلئىن: ئەۋ باۋەگەۋرې مەئمون، باۋكى دايكى، مەراجىل بوۋ و كۈرەكەى غالىب خالى مەئمون بوۋ. ئەۋ بوۋ بەھاۋكارى مەئمون (ذورىاستىن) فەزل كۈپرې سەھلى كۈشت كەدواتر بەخۋاستى خاۋەند ئامارەى پىدەدەين.

بىر كىرەنەۋەى چەند روۋداۋىك

لەم سالىدا مەنسور، جەغفەر كۈپرې سىلىمانى لەفەرماندارى مەدىنە دوۋر خىستەۋە و خەسەن كۈپرې زەيد كۈپرې خەسەن كۈپرې عەلى لەجىگەى ئەۋ دانا. ھەرۋەھا لەم سالىدا غەياس كۈپرې مەسىرى ئەسەدى لەئاندۇلۇس لەنايچە ئالائى شۆرپى بەرز كىرەۋە. فەرماندەكان سوپايەكى گەۋرەيان بۇ عەبدولرەھمان كۈكرەۋە ئەۋ بۇ جەنگى غەياس بەرىكەۋت و شەرى لەگەل كىرە. غەياس شىكىستى

خوارد و هاوه‌لانی رایان کرد. غه‌یاس کوژا و سه‌ری نه‌ویان بۆ‌لای عه‌بدولره‌حمان له‌کوردوا برد.

عه‌بدسه‌مه‌د کوپی عه‌لی له‌م سائه‌دا ری و ره‌سمی چه‌جی له‌گه‌ل خه‌لکان نه‌جامدا. ئە‌مه گێڕانه‌وه‌یه‌کی یه‌کیک له‌میژوو نووسانه. که‌سانی دیکه ده‌لێن: فه‌رماندار محهممه‌د کوپی ئیبراهیم بوو. فه‌رمانداری کوقه سلیمان کوپی عه‌لی بوو، فه‌رمانداری به‌سه‌ره عوقبه کوپی سه‌له‌م. سه‌ره‌ره‌ستی دامه‌زراوه‌ی دادی به‌سه‌ره سوار و فه‌رمانداری میسر یه‌زید کوپی حاته‌م بوو.

ئە‌م که‌سانه له‌م سائه‌دا مردن: چه‌عه‌فر کوپی باوکی چه‌عه‌فری مه‌نسور که‌باوکی نویژی له‌سه‌ره خویند و له‌شه‌ودا له‌گۆرستانی قوریش به‌خاکی سپارد. خه‌لک له‌م سائه‌دا جه‌نگی هاوینه‌یان نه‌کرد. رێبه‌ری گه‌وره باوکی چه‌نیفه نه‌عمان کوپی سابت، مه‌عمه‌ر کوپی شه‌داد، عه‌مرۆ کوپی زوڕ که‌ده‌لێن: له‌سالی ۱۵۵ کۆچی / ۷۷۲ زایینی کۆچی دوایی کرد. یه‌کیک بوو له‌چاکه‌کاران و شوینکه‌وته‌ی باوه‌ری مه‌رجیه‌کان بوو. عه‌بدولمه‌لیک کوپی عه‌بدعه‌زیز کوپی جوهریح، محهممه‌د کوپی ئیسحاق کوپی یه‌سار فه‌رمانده‌ی چه‌ندین شه‌ر، موقاتیل کوپی سلیمانی به‌لخی، شاه‌زای ته‌فسیر که‌ له‌گێڕانه‌وه‌ی وته‌کانی پنیغه‌مبه‌ر (د.خ) به‌سست و لاواز له‌قه‌له‌م ده‌دا، باوکی جه‌نابی که‌لبی، عوسمان کوپی ئە‌سه‌ود، سه‌عید کوپی باوکی عروبه، ناوی باوکی، باوکی عروبه میهران موالی مناله‌کانی یه‌شکور و نازناوه‌که‌ی باوکی نه‌ز بوو.

رووداۋەكانى سائى سەد و پەنجا و يەكى كۆچى (۷۶۸ زايىنى)

لەم سائەدا خەلگانى كورك نەژاد (تورك نەژاد) ھېرشيان كرده سەر جەدە.

لەسەر كار لاڭردنى عەمرۇ كۆرى جەفس لەفەرماندارى سند

دانانى ھوشام كۆرى عەمرۇ

لەمسائەدا مەنسور، عومەر كۆرى جەفس كۆرى عوسمان كۆرى قەبىسە كۆرى
باۋكى سەفرە، ناسراۋ بەھەزار پياۋى لەفەرماندارى سند لاڭرد و ھوشام كۆرى
عەمرۇ تەغلەبى لەو سەرزەمىنە دانا و عومەر كۆرى جەفسى ۋەك فەرماندارى
ئەفرىقىيە دەستىنیشان كرد.

ھۆكارى لەسەر كاللاڭردنەكەى ئەۋە بوو: كاتىك محەممەد كۆرى عەبدواللە كۆرى
حەسەن و براكەى ئىبراھىم كۆرى عەبدواللە كۆرى حەسەن، شۆرشەكەى خۇيان
دەستىيىكرد، عومەر كۆرى جەفس فەرماندارى ئەفرىقىيە بوو. محەممەد كۆرى
عەبدواللە ناسراۋ بەناۋى ئەشتەرى بۇ بەسرە پەۋانە كرد. ئەۋ، لەۋى چەندىن
ئەسپى پەسەنى كېرى تا لەكاتى پېۋىست بىتوانىت بىانگەيىنىتە دەست عەمرۇ
كۆرى جەفس چوونكە يەككە بوو لەفەرماندەكانى سوپاكەى مەنسور كە پەيمانى
فەمانبەرى لەگەل محەممەد بەستبوو. ئەۋ، شوينكەۋتە بوو. ئەۋان لەرىگەى
دەرياۋە بەرەو سەند بەرىكەۋتن و عومەر فەرمانى پېدان ئەسپەكانى خۇيان بېنن.
يەك لەۋان ۋتى: ديارىيەكى گرانبايىترمان لەئەسپە پەسەنەكان بۇ تۆ ھىناۋە
كەبەختەۋەرى ئەم دنيا و ئەۋ دنياى بەدواۋە دىت. ئەمانمان بدە تا بەسەرھاتەكەت
بۇ بگىرپىنەۋە. يا رازى دەبىت و دەبىتە يەككە لەئىمە يا ئەۋەى ئەم نەننىيە ئاشكرا
ناكەيت ۋئازارمان نادەيت تا لەۋلاتەكەى تۆ بەندروسىتى دەگەرپىنەۋە. عومەر
كۆرى جەفس ئەمانى پى بەخشى.

ئەۋ چۆنىەتى كارى خۆى و كارى عەبدواللە كۆرى محەممەد كۆرى عەبدواللەى
باس كرد كەباۋكى ئەۋى بۇ لای ئەۋ پەۋانە كرددوۋە. عومەر كۆرى جەفس
بەخىرھىنانى كردن و پەيمانى فەرمانبەرى لەگەل بەست و ئەشتەرى لەشۋىنك

دوورتر له‌خۆی نیشته‌جی کرد. پینشنیاری فه‌رمانبه‌ری ئه‌وانی به‌گه‌وره‌ی شاره‌کان و سه‌رکرده‌ی سوپاکان کرد و رازی بوون. ئالای سپی دروست و ئاماده کرد تا به‌و ئالایانه وتار پینشکه‌شی خه‌لکان بکات. رۆژی پینچ شه‌ممه، خۆی بۆ ئهم کارانه ئاماده کرد. له‌م کاته‌دا په‌یکێک له‌گه‌ل نیردراوێک له‌هاوسه‌ری عومه‌ر کوپی حه‌فس گه‌یشته‌ لای که له‌کوژرانی محه‌ممه‌د کوپی عه‌بدوالله‌ ئاگاداری ده‌کرده‌وه. رۆشته‌ لای ئه‌شته‌ر و ئاگاداری کرده‌وه و دلنه‌واپی کرد. ئه‌شته‌ر وتی: کاره‌که‌ی من ئاشکرا بووه و خوینی من له‌ئه‌ستۆی تۆدایه. عومه‌ر وتی: ئه‌ندیشه‌یه‌کی شیاوی په‌سه‌ندم هه‌یه: لیڤه‌ پاشایه‌ک له‌پاشاکانی سنده‌ژێ، خاوه‌ن شکویه و ولاتیکی به‌رینی له‌ژێر ده‌ستایه‌ له‌گه‌ل هه‌یزکی فراوان و ریزیکی بی کۆتایی بۆ دووا‌هه‌مین پیغه‌مبه‌ران، ئه‌مه‌کدار به‌په‌یمان و به‌لێن تا دوا دلۆپی خوین. په‌یوه‌ندی خۆت له‌گه‌ل ئه‌و به‌هه‌یز بکه‌ چوونکه‌ تۆ بۆ لای ئه‌و ده‌نێرم. له‌وی که‌س ده‌ستی به‌تۆ ناگات. ئه‌و کاره‌ی کرد و ئه‌شته‌ر بۆ لای پاشا به‌ریکه‌وت. پاشا ریزی لیگرت و چاکه‌کاری خۆی ئاشکار کرد. زه‌یدییه‌کان به‌شیوه‌یه‌کی نه‌ینی ده‌رۆشته‌ لای تا ئه‌وه‌ی ژماره‌یان بوو به‌چوارسه‌د که‌س له‌زانایان و شاره‌زایان. له‌گه‌ل ئه‌وان سه‌رده‌که‌وت و به‌ساز و به‌رگی شایانه‌ ده‌رۆشته‌ راو.

کاتی‌ک مه‌نسور له‌م کاره‌ ئاگادار بوویه‌وه، توپه‌ بوو. نامه‌ی بۆ عومه‌ر کوپی حه‌فس نووسی و له‌و پینشاته‌ ئاگاداری کرده‌وه. نامه‌ی بۆ خه‌لکان خوینده‌وه و پینی وتن: ئه‌گه‌ر فه‌رمانه‌کانی جیه‌جی نه‌که‌م، له‌سه‌ر کار لامده‌بات، ئه‌گه‌ر بپرومه‌ لای، ده‌مکوژیت و ئه‌گه‌ر نه‌یاری بم، بۆ شه‌پی من دیت. پیاوی‌ک وتی: گوناچه‌که‌ بچه‌ ئه‌ستۆی من، بمگره‌ و زیندانیم بکه‌. ئه‌و نامه‌ت بۆ ده‌نیریت تا من په‌وانه‌ بکه‌یت. من په‌وانه‌ بکه‌ و دلنیا به‌ هیچ به‌لایه‌ک به‌سه‌ر مندا نا‌هه‌ینیت چوونکه‌ پینگه‌ی تۆ له‌سند و شکۆی بنه‌ماله‌کت له‌به‌سه‌ره‌ ده‌زانیت. عومه‌ر وتی: بۆچوونیکی پیچه‌وانه‌ی بۆچوونه‌که‌ی تۆم هه‌یه. وتی: ئه‌گه‌ر کوژرام، قوربانی خۆت بیت.

ئه‌وی گرت و زیندانی کرد. داستان و چۆنیه‌تی کاره‌که‌ی بۆ مه‌نسور نووسی. مه‌نسور فه‌رمانیدا په‌وانه‌ی بکات. کاتی‌ک گه‌یشته‌ لای مه‌نسور، سه‌پی بپی. دواتر هوشام کوپی عه‌مرۆ ته‌غله‌بی وه‌ک فه‌رمان‌په‌وا‌ی سند ده‌ست‌نیشان کرد.

ھۆكۈمى دەستىنىشان كىردى ئۇ ھەم بۇ مەنسور نەيدەزنى چ كەسىك ۋەك
فەرماندارى سىند دىيارى بگات. رۇژىك ھوشام سەركەوت و مەنسور سەيرى دەكرد.
كتاوپر لەبەرچاۋ نەما و خىپرا گەپرايەۋە. بۇ پۇشتەنە لاي مەنسور داۋاي مۇلەتى
كرد. مۇلەتى پىدرا و پۇشتە ناۋ، وتى: كاتىك لەگەل ھاورىيان پۇشتىنەدەر، چاۋم
بەفلانە خوشكەم كەوت. بەرادەيەك جوان ھاتە بەرچاۋم كەتەنيا شياۋە بىيىتە
ھاۋسەرى باۋەرداران. مەنسور بىرى كىردەۋە و سەرى داخست، وتى: بېرۇدەر تا
فەرمانەكەم بەتۇ بگات. كاتىك پۇشتەدەر، مەنسور بەدەرگاۋانەكەى خۇى يانى
رەبىعى وت: ھۇنراۋەيەكى جەيرىم لەيىرە بەمشىۋەيە:

لا تطلبن خۇلە فى تغلب فالزنج اكرم منهم اخوالا

ۋاتاكەى: ھەرگىز بەھىچ شىۋەيەك، خالۇ لەرەچەلەكى تەغلەبىيەكان ھەلمەبژىرە
چوۋنكە رەشتەكان ۋەك خالۇ، لەۋان رىزدارترن.

ئەگەر ئەمەم نەدەزنى خوشكەكەيم دەكردە ھاۋسەرى خۇم. پىنى بلى: ئەگەر
پىۋىستىم بەھاۋسەركىرى دەۋو بەپىشنىارەكەت رازى دەۋووم. خواۋەند پاداشتى
چاكەت بداتەۋە، تۇم ۋەك فەرماندارى سىند دەستىنىشان كرد.

ھوشام بەرەۋ سىند بەرىكەوت و پاشايەتى ئۇ سەرزەمىنەى گرتەدەست. عومەر
كوپى خەفس پۇشتە ئەفرىقىيە و دەستى بەسەر ئۇ سەرزەمىندە گرت. كاتىك
ھوشام گەيشتە سىند، گرتن و زىندانى كىردى ئەشتەرى پەسەند نەكرد و لەبەر
چاۋى خەلكان ۋاي نىشاندا لەگەل ئۇ پاشايە بەردەۋام نامە دەگۈپىتەۋە. ھەۋالى
ئەم كارانە بەمەنسور گەيشت. دەستى بەنامە نووسىن كرد و بەردەۋام ھانى دەدا.
لەۋ كاتەى سەرقالى ئەم كارە بوۋ لەناكاۋ پىاۋىكى شۇپشگىر لەيەكىك
لەشارەكانى سىند ئالاي شۇپشى بەرز كىردەۋە. ھوشام سەفەنجى براى رەۋانە كرد.
سەفەنج لەگەل سوپاكەى خۇى بەرىكەوت و رىگەى گەيشتن بەشۋىنەى مانەۋەى
ئۇ پاشايەى گرتەبەر. بەھەمان شىۋە كە لەرىگە بەردەۋام بوۋ، تەپ و تۇژىك
لەرىگە بەرز بوۋيەۋە. گومانى كرد پىشەنگى سوپاي دوزمەنە و مەبەستى ھىرش
كىردىيان ھەيە. پىشەنگەكانى خۇى رەۋانە كرد و بەرەۋ تەپ و تۇژەكە بەرىكەوتن.
بىنيان و وتيان: ئۇ ۋە ەبدواللە كوپى مەمەدى ەلەۋىيە كە بۇ گەپان ھاتوۋە بۇ

که‌ناره‌کانی میهران. مه‌به‌ستی کوشتنی ئه‌وی کرد به‌لام چاکه‌خوازن پییان وت: ئه‌مه کوپری پیغه‌مبه‌ری خواجه و براکه‌ی ئه‌وی ئازاد کردوه نه‌کا گرفتاری خوینی ئه‌و بییت. ئه‌و، له‌مه‌به‌سته‌که‌ی پاشگهن بوویه‌وه به‌لام وتی: ده‌ستم له‌گرتنی ئه‌و هه‌لنه‌ده‌گرت و ریگه‌م نه‌ده‌دا که‌سیکی دیکه ئه‌و بگریت و له‌م ریگه‌وه یا له‌ریگه‌ی کوشتنی ئه‌و، لای مه‌نسور پینگه‌ی پی بپریت. عه‌بدوالله له‌گه‌ل ده‌کس بوو. مه‌به‌ستی ئه‌وی کرد و عه‌بدوالله جه‌نگی ده‌ست پینکرد و له‌گه‌ل هاوه‌لانی ئه‌و جه‌نگا تا ئه‌وه‌ی کوژرا. که‌س رزگاری نه‌بوو، عه‌بدوالله که‌وته ناو کوژراوه و نه‌یتوانی عه‌بدوالله بگریت.

ده‌لین: هاوری‌کانی ئه‌ویان خسته میهرانه‌وه تا سه‌ری نه‌بردریت و ره‌وانه‌ی مه‌نسور نه‌کریت. هوشام به‌سه‌ره‌اته‌که‌ی بۆ مه‌نسور نووسی و ئه‌و وه‌لامی دایه‌وه. سپاسی کرد و فره‌مانی جه‌نگ دژی ئه‌و پاشای پێدا. فره‌مانه‌که‌ی به‌کار برد و جه‌نگی دژی پاشا ده‌ستپینکرد تا ئه‌وه‌ی شکستی پێهینا و له‌جیگه‌که‌ی دانیش و ده‌ستی به‌سه‌ر ولاته‌که‌یدا گرت.

عه‌بدوالله چه‌ندین که‌نیزی مانگ روخساری بۆ خۆی دیاریکردبوو. یه‌کیک له‌وان کوپریکی هینایه دنیا که‌هه‌مان محهمهد کوپری عه‌بدوالله‌ی ئه‌شته‌ر بوو. هوشام که‌نیز و ژنه‌کانی ئه‌وی بۆ لای مه‌نسور ره‌وانه کرد و مه‌نسور، ئه‌وانی بۆ لای کارگوزاره‌که‌ی له‌مه‌دینه نارد و نامه‌یه‌کی بۆ نووسی و راستی نه‌ژاد و ریزی بنه‌ماله‌که‌ی ئه‌وانی بیر خسته‌وه. فره‌مانی پێدا ماوه‌یه‌ک دواتر بیگه‌رپیننه‌وه بۆ بنه‌ماله‌که‌ی.

فره‌مانداری باوکی جه‌عفر عومه‌ر کوپری حه‌فس له‌ئه‌فریقییه

له‌مساله، مه‌نسور، باوکی جه‌عفر عومه‌ر کوپری حه‌فس له‌بنه‌ماله‌ی قوبه‌یسه کوپری باوکی سه‌فره برای موهه‌لیبی وه‌ک فره‌مانداری ئه‌فریقییه ده‌ستنیشان کرد. له‌به‌ر ئه‌وه‌ی بۆ بنه‌ماله‌ی موهه‌لیب ده‌گه‌رایه‌وه چونکه که‌سیکی ناودار بوو. هوکاري پوشتنه‌که‌ی بۆ ئه‌و سه‌ره‌زمینه ئه‌وه بوو: کاتی‌ک مه‌نسور هه‌والی کوژرانی ئه‌غله‌ب کوپری سالمی بیست، بۆ له‌ناوچوونی ئه‌فریقییه ترسا و له‌به‌ر

ئەو ە عومەر کوپری ەفسی وەك فرماندار دەستنیشان كرد. عومەر لەمانگی سەفەری ۱۵۱ كۆچی/ ۷۶۸ زایینی لەگەڵ پینسەد سوار گەیشتە ئەو سەرزمینە و گەورەکانی شار لەدەوری كۆبوونەو. ریزی لیگرتن و چاکەیی لەگەڵ كردن. پەیمانی هاوکارییان بەست و بۆ ماوەی سی سال بارودۆخی سەقامگیر كرد.

ئەو بەرەو زاب بەریكەوت و بەفەرمانی مەنسور بناغەیی شاری تونبەیی داپشت. عومەر کوپری ەفس، ەبیب کوپری ەبیبی موهەلەبی لەجیگەیی خۆی لەقەیرەوان دانا و ئەفریقییە سوپا و شەپكەری تیا ئەما و بەرپەرییەكان لەو سەرزمینە ئالای شۆرشیان بەرز كرده‌و. ەبیب بۆ جەنگی ئەوان بەریكەوت و كۆژا و بەرپەرییەكان لەتریپۆلی ئالای شۆرشیان بەرز كرده‌و و باوكی حاتەمی ئەبازیان وەك سەرورەیی خۆیان دیاریكرد. (لەخەواریی) باوكی ئەبازی ناوی یەعقوب کوپری ەبیب موالی كیندە بوو. كارگوزاری عومەر کوپری ەفس لەتریپۆلی جۆنەید کوپری بەشاری ئەسادیی بوو. ئەو نامەیی بۆ عومەر نووسی و داواي هاوکاری لیکرد. عومەر سوپایەکی بۆ هاوکاری كردنی ئەو پەوانە كرد. رووبەرووی یەك بوونەو و شەپكەیی قورس دەستپیکرد و شکستیان خوارد و بەرەو کابس بەریكەوتن. باوكی حاتەم گەمارۆی خستە سەریان. عومەر نیشتەجینی زاب و سەرقالی دروست كردنی شاری تونبە بوو. ئەفریقییە لەهەموو شوێنیکەو و شکستی خوارد و خەلکان روویان لەتەنبە كرد و لەگەڵ دوانزە سوپا لەدەروی شارەكە كۆبوونەو. لەناو ئەوان: باوكی قوهری سوفا لەگەڵ چل ەزار شەپكەر، عەبدولرەحمان کوپری رۆستەم لەگەڵ پانزە ەزار پیاوی شەپكەر، باوكی حاتەم لەگەڵ سوپایەکی گەورە، عاسمی سەدرانی ئەبازی لەگەڵ شەش ەزار جەنگاوەری بەهیز، مەسعودی زەناتی ئەبازی لەگەڵ دە ەزار سوار و كەسانیکی دیکە.

كاتێك عومەر بینی گەمارۆی خراوەتەسەر، مەبەستی رۆشتنەدەر و رووبەروو بوونەو و ئەوانی كرد بەلام هاوولانی رینگەیی ئەم كارەیان لیگرت و وتیان: ئەگەر تۆ لەناو بچیت، عەرەبەكان لەناو دەچن. بیرى لەرینگە چارە كرده‌و و كەسی بۆ لای باوكی قوهری سەركرده‌ی سەفەرییەكان پەوانە كرد. شەست ەزار درەمی پیندا تا دەست لەگەمارۆكەیی ەلبگریّت. باوكی قوهری وتی: دواي ئەو و دواي چل سال

ۋەك جىڭرى سلاۋيان بۇ ئاردووم، جەنگ دژى ئىۋە لەبەرەبەر سامانىكى كەم بايى ئەم دىنيا پىشتىگوى بخەم؛ بەپىشنىارەكەيان رازى نەبوو.

كەسىكى بۇ لاي براكەي باۋكى قوپەي رەۋانە كرد و چل ھەزار درەم و جل و بەرگى گرانبايى پىشكەش كرد تا سەفەرىيەكان لەدەروى باۋكى قوپەي بلاۋە پىبىكات. ئەو، رازى بوو و ھەمان شەو بەرىكەوت و سوپايىيەكان بەدۋاى ئەودا بەرىكەوتن و پۇشتنە ناو شارەكان. باۋكى سوفرا بەناچارى بەدۋاى ئەوان مىلى رىگەي گرتەبەر. كاتىك سەفەرىيەكان گەپانەۋە، عومەر سوپايەكى بۇ شەپرى كوپى رۇستەم لەتەھوزا رەۋانە كرد. كوپى تەھوزا رەچەلەكى دەگەپايەۋە بۇ بەرپەرىيەكان. شەپرى لەگەل ئەوان كرد و كوپى تەھوزا شكستى خوارد و بەرەو تاهىرت پاشەكشنى كرد و كارى ئەبازىيەكان بۇ جەنگ دژى عومەر سست و بەرەو تونبە بەرىكەوتن تا لەقەيرەۋان خۇيان بەدوور بگرن. باۋكى حاتەم گەمارۋى خستە سەر و عومەر لەتونبە دەژيا. كاروبارەكانى سامان دەدا و لەبەرەبەر دراوسىكانى لەخەۋارىچ؛ پارىزگارى لەشارەكە دەكرد. كاتىك گىرفتارى و تەنگ و چەلەمەي كاروبارەكانى لەقەيرەۋان بىنى، بەرەو ئەۋى بەرىكەوت و كاتىك عومەر كوپى حەفس رووى كرده قەيرەۋان، سوپايەكى گەۋرە لەتونبە مايەۋە.

كاتىك باۋكى قوپەي لەھاتنى عومەر كوپى حەفس ئاگادار بوۋىيەۋە، رووى كرده تونبە و گەمارۋى خستەسەر. سوپايىيەكانى ناو شارەكە ھاتنەدەر و شەپريان دەستپىكرد. ژمارەيەكى فراۋان لەسوپاكەي باۋكى قوپەي كوژا.

بەلام باۋكى حاتەم، كاتىك گەمارۋى دەخستە سەر قەيرەۋان، ژمارەي سوپاكەي فراۋان و بازنەي گەمارۋكەي تەنگتر كردهۋە. لەم كاتەدا نە لەناو گەنجخانەكانى ئەو شارە يەك پىشيز دەبىنرا نە لەناو ھەنبارەكانى خواردن. گەمارۋكە ھەشت مانگ درىژەي كىشا بەو شىۋەي سوپايىيەكان دەھاتنەدەر و بەياني و نىۋەپۇ لەگەل خەۋارىچ دەجەنگان تا ئەو كاتەي برسەتتى تەنگى پىھەلچىن و ناچار سەگ و چوارپىكانى خۇيانىان دەخوارد. ژمارەيەكى زۆر لەو خەلكە پەيۋەستى بەرپەرىيەكان بوون و ئەۋەندەي نەمابوو خەۋارىچ بپۇنە ناو شارەكە بەلام لەم كاتەدا ھەۋالى ھاتنى عومەر كوپى حەفسىان لەتونبەۋە پىگەيشت. ھەريش لەگەل

حه‌وتسه‌د سوار دابه‌زی و خه‌وارپج هه‌موویان قه‌یره‌وانیان به‌جیه‌یشت و روویان کرده‌ ئه‌و. کاتی‌ک ئه‌وییان به‌جیه‌یشت، عومه‌ر به‌ره‌و تونس، به‌په‌یکه‌وت. به‌په‌پرییه‌کان شوینی که‌وتن و ئه‌و بۆ قه‌یره‌وان گه‌راپه‌وه و هه‌ولێ ده‌دا و به‌دژواری توانییان نیازه‌کانی خۆیان وه‌ک خواردن و تویشو و چوارپێ و مه‌پومالآت بیه‌نه‌ ناو شاره‌که. باوکی حاته‌م و به‌په‌پرییه‌کان هاتن و گه‌مارۆیان خسته‌سه‌ر تا ئه‌وه‌ی ناچار چوارپێ و مه‌پومالآت‌ه‌که‌ی خۆیان خوارد و رۆژانه‌ ناگری جه‌نگ بلیسه‌ی ده‌سه‌ند.

کاتی‌ک بارودۆخ بۆ عومه‌ر و سوپاکه‌ی دژوار بوو، پێی وتن: ئه‌ندیشه‌ی په‌سه‌ند ئه‌وه‌یه‌ له‌شاره‌که‌ بپۆمه‌ده‌ر و هی‌رش بکه‌مه‌ سه‌ر شاره‌کانی به‌په‌پ و ده‌ست به‌سه‌ر خواردن و نیازه‌کانی ئه‌واندا بگرم و شاره‌که‌ی ئیوه‌ی پێ پر بکه‌م. دواتر دژی ئه‌وان به‌جنگم و به‌سه‌رکه‌وتنی بی چه‌ند و چوون شانازی به‌خۆمه‌وه‌ بکه‌م. وتیان: دوا‌ی پۆشتنی تو، له‌وان ده‌ترسین. وتی: قلانه‌ و فیساره‌ که‌س ده‌نی‌رم تا ئه‌م کاره‌ ئه‌نجام ده‌ن. رازی بوون. کاتی‌ک به‌و دوو پیاوه‌ی وت: وتیان: ئیمه‌ تو لی‌ره‌ به‌جینه‌هیلین و له‌تۆ دوور ناکه‌وینه‌وه‌.

مه‌به‌ستی ئه‌وه‌ی کرد خۆی بخاته‌ ناو گێژاوی له‌ناوچوونه‌وه‌ به‌لام ئاگادار بوویه‌وه‌ مه‌نسور، یه‌زید کو‌پی حاته‌م کو‌پی قوته‌یبه‌ی له‌گه‌ل شه‌ست هه‌زار شه‌پکه‌ر بۆ هاوکاری ئه‌و په‌وانه‌ کردووه‌. ئه‌و که‌سانه‌ی له‌گه‌لی بوون رینۆینیان کرد تا جه‌نگ دوا بخات تا ئه‌و کاته‌ی سوپای پشتیوان ده‌گات. به‌لام رازی نه‌بوو، پۆشته‌ده‌ر و جه‌نگا و رۆژی ۱۵ زیحه‌ججه‌ی ۱۵۴ کو‌چی / نو‌قه‌مه‌ری ۷۷۲ زایینی کو‌ژرا. حومه‌ید کو‌پی سه‌خر زپه‌رای دایکی عومه‌ر، سه‌رکردایه‌تی خه‌لکی گرته‌ده‌ست و رووبه‌رووی باوکی حاته‌م بوویه‌وه‌. په‌یمانی ناشتی له‌گه‌ل به‌ست له‌سه‌ر ئه‌و بنه‌مای حومه‌ید و هاوه‌لانی به‌هه‌مان شینوه‌ ملکه‌چ و گو‌یرایه‌لی فه‌رمانه‌کانی مه‌نسور بن و باوکی حاته‌م له‌ناو شاره‌کاندا ئازادیان بکات و ده‌ست به‌سه‌ر که‌ره‌سته‌کانی جه‌نگی ئه‌واندا نه‌گیریت. ئه‌و رازی بوو و ده‌رگا‌کانی قه‌یره‌وانی به‌روودا کرایه‌وه‌. باوکی حاته‌م ده‌روازه‌کانی قه‌یره‌وانی سوتاند و بورج و دیواره‌که‌ی وێران کرد.

له‌هاتنی یه‌زید کوپی حاته‌م ئاگاداریان کرده‌وه. رووی کرده‌ تریپۆلی و
 فه‌رمانی به‌هاوړیکه‌ی له‌قهیره‌واندا که‌ره‌سته‌کانی جه‌نگ له‌شه‌پکه‌ران وه‌ر‌بگریټ و
 ئه‌وان له‌ده‌وری یه‌ک بلا‌وه‌ پى بکات. ده‌سته‌یه‌ک له‌هاوه‌لانی نارازی بوون و وټیان:
 په‌یمان ناشکینین. سه‌ر‌کرده‌ی نه‌یاره‌کان، عومه‌ر کوپی عوسمانی فیهری بوو.
 له‌قهیره‌وان شو‌پ‌رشى کرد و هاوه‌لانی باوکی حاته‌می کوشتار کرد. باوکی حاته‌م
 گه‌پرایه‌وه و عومه‌ر کوپی عوسمان بۆ تونس هه‌لات. باوکی حاته‌م بۆ رووبه‌روو
 بوونه‌وه له‌گه‌ل یه‌زید کوپی حاته‌م رووی کرده‌ تریپۆلی.
 ده‌لین: له‌سه‌ره‌تای جه‌نگ له‌نیوان خه‌واریج و سوپاکه‌ی عومه‌ر کوپی حه‌فس،
 سیسه‌د و حه‌فتا و پینچ جه‌نگ له‌نیوان ئه‌وان روویدا.

فه‌رمانداری یه‌زید کوپی حاته‌م له‌ئه‌فریقییه‌ و جه‌نگ له‌گه‌ل خه‌واریج

کاتی‌ک مه‌نسور ئاگادار بوویه‌وه له‌لایه‌ن خه‌واریجه‌وه چ به‌لایه‌ک به‌سه‌ر عومه‌ر
 کوپی حه‌فسدا هاتوو، یه‌زید کوپی حاته‌م کوپی باوکی سوفره‌ی له‌گه‌ل شه‌ست
 هزار جه‌نگاوه‌ر بۆ جه‌نگی ئه‌وان په‌وانه‌ کرد. ئه‌و له‌سالی ۱۵۴ کۆچی/ ۷۷۲
 زایینی گه‌یشته‌ ئه‌و سه‌ره‌مه‌ینه. کاتی‌ک نزیک که‌وته‌وه، ده‌سته‌یه‌ک له‌سوپاییه‌کان
 په‌یوه‌ستی بوون و له‌گه‌ل ئه‌وان به‌ره‌و تریپۆلی به‌ریکه‌وتن. باوکی حاته‌م رووی
 کرده‌ کویتسه‌نه‌کانی نه‌فوسه. یه‌زید ده‌سته‌یه‌ک له‌سوپاییه‌کانی بۆ کاس نارد.
 باوکی حاته‌م رووبه‌روویان بوویه‌وه و شکستی پێهینان. ئه‌وان بۆ لای یه‌زید
 گه‌رانه‌وه و باوکی حاته‌م له‌شوینیکی دژوار بۆ گوژه‌ر کردن، ئوردووی لیدا و
 سه‌نگه‌ری به‌ده‌وری سوپاکه‌یدا هه‌لکه‌ند. یه‌زید سوپاکه‌ی خۆی ئاماده‌ کرد و
 به‌ریکه‌وت و له‌مانگی ره‌بیعی یه‌که‌م ۱۵۵ کۆچی/ فه‌وریی ۷۷۳ زایینی شه‌رپکی
 قورس له‌نیوان ئه‌وان ده‌ستی پیکرد و به‌په‌رپیه‌کان شکستیان خوارد و باوکی
 حاته‌م و هاوه‌لانی کوژران. یه‌زید له‌سه‌راسه‌ری کویتسه‌ن و ده‌شت شوینیان که‌وت
 و کوشتاری کردن. ژماره‌ی کوژراوه‌کانیان به‌سی هزار که‌س خه‌ملاندوو.

بنه‌ماله‌ی موهه‌لیب هه‌موو خه‌واریجیان کوشتار کرد و هاواریان ده‌کرد: ئه‌ی
 ئه‌و که‌سانه‌ی داوای خوینی عومه‌ر کوپی حه‌فس ده‌که‌ن! ئه‌و یه‌ک مانگ مایه‌وه و

خه‌وارییجیه‌کانی ده‌کوشت و دواتر رووی کرده‌قهیره‌وان.

عه‌بدولره‌حمان کوپی حه‌بیب کوپی عه‌بدولره‌حمانی فیهری له‌گه‌ل باوکی حاتم بوو. ئەو بۆ که‌تامه‌هه‌لات. یه‌زید کوپی حاتم سوپایه‌کی بۆ جه‌نگی ئەوان په‌وانه‌کرد و گه‌مارۆیان خسته‌سه‌ر به‌په‌پیه‌کان و ده‌ستیان به‌سه‌ردا گرتن. ژماره‌یه‌کی فراوان له‌وانیان کوشت و عه‌بدولره‌حمان هه‌لات. هه‌موو ئەوکه‌سانه‌ی له‌گه‌ل ئەودا بوون، کوژران و ئەفریقییه‌به‌ته‌واوی له‌خه‌وارییج پاک کرایه‌وه. یه‌زید کرداریکی چاکه‌کارانه‌ی گرته‌به‌ر و خه‌لکان ئاسوده‌بوون تا ئەوه‌ی ورفه‌جوومه‌له‌سالی ١٦٤ کۆچی/ ٧٨٠ زایینی له‌سه‌رزهمینی زاب ئالای شوپشی به‌رز کرده‌وه که‌فه‌رمانداره‌که‌ی ئەیووبی هواری بوو. ئەو سوپایه‌کی گه‌وره‌ی بۆ جه‌نگی ئەوان په‌وانه‌کرد و یه‌زید کوپی مه‌جزای موهه‌لیب وه‌ک سه‌رکرده‌ی ئەوان دانا. شه‌پیان کرد و یه‌زید شکستی خوارد و ژماره‌یه‌کی زۆر له‌هاوه‌لانی کوژران و موخاریق کوپی غه‌فار فه‌رمانداری زاب کوژرا و له‌جیگه‌ی ئەو موهه‌لیب کوپی یه‌زید کوپی موهه‌لیب هاته‌سه‌ر کار. یه‌زید ده‌سته‌یه‌کی فراوان له‌جه‌نگاوه‌رانی بۆ هاوکاری ئەوان نارد و عه‌لا کوپی سه‌عیدی موهه‌لیبی وه‌ک فه‌رمانده‌ی ئەوان دیاریکرد. هه‌لاتووێان په‌یوه‌ستیان بوون و له‌گه‌ل سوپاکه‌ی ورفه‌جوومه‌شه‌پیان کرد. شه‌پ رووی له‌دژواری و به‌په‌پیه‌کان و ئەیووب شکستیان خوارد و له‌هه‌موو شوینه‌کان کوشتار کران تا ئەوه‌ی به‌ته‌واوی له‌ناوچوون. یه‌ک که‌س له‌سوپاکه‌ی ئەو نه‌کوژرا. یه‌زید له‌مانگی ره‌مه‌زانی ١٧٠ کۆچی/ مارس‌ی ٧٨٧ زایینی مرد. رۆژگاری فه‌رمانپه‌وایه‌تی ئەو ١٥ سال و سی مانگ درێژه‌ی کیشا. ئەو، کوپه‌که‌ی یانی داوودی وه‌ک جیگری خۆی له‌ئه‌فریقییه‌ده‌ستنیشان کرد.

دروست کردنی روصافه‌بۆمه‌هدی

له‌م سانه‌دا له‌مانگی شه‌وال/ ئۆکتۆبه‌ری ٧٦٨ زایینی مه‌هدی له‌خوراسان گه‌پرایه‌وه. که‌سان و بنه‌ماله‌که‌ی له‌شام و کوفه‌ و به‌سه‌ره‌ بۆ به‌خیره‌نیانی ئەو کۆبوونه‌وه‌ و به‌خیره‌اتنیان کرد. مه‌هدی دیاری گرانبایی پیشکesh کردن له‌گه‌ل چوارپی و جل و به‌رگی تازه. مه‌نسوریش به‌هه‌مان شیوه‌ چاکه‌ی له‌گه‌ل کردن.

فەرمانىدا روصافە بۇ مەھدى دروست بىكەن.

ھۆكارى دروست كىردنەكەى ئەۋە بوۋ: دەستەيك لەسوپايىيەكان لەبەرەبەر مەنسور بوۋر و دژايەتى ئەويان دەكرد و ئەم پېشھاتە لە (دەروازەى زېرین) روويدا. رۇژىك قوسەم كوپرى عەباس كوپرى عوبەيداللە كوپرى عەباس كەپىرى ئەۋ بىنەمالە و لای ئەۋان بەكەسىكى رىزدار لەقەلەم دەدرا و بەجۇرپىك لەجۆرەكان وەك پېشەۋا سەيرىيان دەكرد؛ پۇشتە لای مەنسور. مەنسور وتى: دەبىنى سەربازەكان چۇن دژايەتى ئىمە دەكەن؟ دەترسم يەكبگىرن و خەلافەتەمان لەدەست بېروات. چى دەفەرموويت؟

وتى: ئەى سەرورەى باۋەرداران، بۇچوونىكەم ھەيە ئەگەر ئاشكراى بىكەم، بەفېرۇ دەروات و ئەگەر رىگەم بدەيت، ئەنجامى دەدەم و بەوشىۋەيە خەلافەتت پايەدار و سوپايىيەكان ترسيان لى دەنيشت. وتى: لەخەلافەتى من كاريك ئەنجام دەدەيت بى ئەۋەى بزانم چىيە؟ وتى: ئەگەر لای تۆكەسىكى بى ئەزموونم، راۋىژم پى مەكە و ئەگەر كەسىكى بېرواپىكراوم، رىگەبدە بىخەمە قۇناغى جىيەجى كىردنەۋە. مەنسور وتى: كارەكەى خۆت ئەنجام بدە.

قوسەم گەپايەۋە بۇ مال. يەككە لەكۆيلەكانى بانگ كىرد و پىنى وت: بەيانى پېش من لەمال بېرۇدەر و لەمالى سەرورەى باۋەرداران دانىشە. كاتىك من ھاتم و لەناۋ كەسانى خاۋەن پىگەدا دانىشتىم، جەلەۋى ئىستەرەكەم بگەرە و بە پىنغەمبەر (د.خ) و بەعەباس و بەسەرورەى باۋەرداران سوپىندەم بدە، لەشۋىنەكەى خۇم بىستەم و گوى لەپرسىيارەكەت بگرم و ۋەلامەت بدەمەۋە. لەۋى بەشۋىۋەكەى توند قسەت لەگەل دەكەم و دوورت دەخەمەۋە. تۆ مەترسە و پىرسىيارەكەت دووبارە بىكەرەۋە. من قامچى بەرز دەكەمەۋە بەلام تۆ، وتەكانت دووبارە بىكەرەۋە و بلى: كام خەلكە لەپىشتىرن، يەمانىيەكان يا موزىرىيەكان؟

كاتىك ۋەلامەت دايەتەۋە، جەلەۋى ئىستەرەكەم بەرىدە و بۇ ھەمىشە ئازاد بژى. كۆيلە فەرمانەكانى ئەنجامدا و قوسەم وتەكانى خۆى ھىنايە سەرزمان. لەم كاتەدا، لەكۆتايىدا وتى: موزىرىيەكان لەپىشتىرن چوونكە پىنغەمبەر (د.خ) لەۋانە و نووسراۋى خواۋەند لەناۋ ئەۋاندا ھاتۆتەخوار. مالى خوا لەناۋچەكانى ئەۋاندايە و

جىڭرەكانى خواۋەند لەۋانن.

يەمانىيەكان تورە بوون چوونكە باسى رېز و پىڭەي ئەۋانى نەكرد. يەككە لەۋان وتى: ھەرگىز، بى لەبەرچاۋ گرتنى لەپىشى يەمانىيەكان، بابەتى لەۋ چەشەنە راست نىيە. دواتر بەيەككە لەكۆيلەكانى خۆى وت: ھەستە و ئىستىرى ئەۋ پىرە پىاۋە بگرە و رېگە لەپۇشتنى ئەۋ بگرە. ھەستا و ئەۋ كارەي كرد. ئەۋەندەي نەما بوو ئىستىرەكە چۆك دابدات. موزىرىيەكان تۈپە بوون و وتيان: ئايا پەۋايە بەمشىۋەيە لەگەل پىرى ئىمە ھەلس و كەوت بكن؟ يەككە لەۋان فەرمانى بەكۆيلەكەيادا كەبەشمشېر لەدەستى ئەۋ كۆيلە داماوەيدا و دەستى بىرى. ھەردوۋلا تۈپە بوون و خرۇشان.

قوسەم پۇشتە لای مەنسور و سوپايىيەكان ھەركام لەسۈچىكەۋە پۇشتن. موزىرىيەكان بوونە دەستەيەك، رەبىيەيەكان دەستەيەك و خوراسانىيەكان دەستەيەك. قوسەم بەمەنسورى وت: دوو بەرەكەم لەناۋ سوپايىيەكانت دروست كرد و ئەۋانم كرده چەندىن دەستەي نەيار بەشىۋەيەك ھەركام لەۋان دژى تۆ كارىك ئەنجام بدات، دەترسەن بەھۆى دەستەكەي دىكەۋە سەركوت بكرىت. بەلام ھىشتا كارىكى دىكە ماۋە. ئەۋىش ئەۋەيە كۆرەكەت لەدەربار بەرىتەدەر و لەشۋىنىكى دىكە جىڭىرى بكەيت و دەستەيەك لەگەل سوپايىيەكان لەگەل ئەۋدا پەۋانە بكەيت. بەجۆرىك ئەۋ شۋىنە بىتتە شارىك و ئىرە شارىك. ئەگەر ئەۋان رېگەي دژايەتى و نەيارى بگرەنەبەر، بەھىزى ئەمان سەركوتيان دەكەيت و ئەگەر كەسانى ئىرە رېگەي دژايەتى بگرەنەبەر، بەھۆى ئەۋانەۋە سەركوتيان دەكەيت. ئەگەر ھۆزىك دژى تۆ شۆپش بكات، بەھىزى ھۆزىكى دىكە لەناۋى دەبەيت. مەنسور بەبۇچوونەكەي رازى و بەمشىۋەيە خەلافەتەكەي سەقامگىر بوو. ئەۋ روصافەي دروست كرد و سالىح، پىشنىۋىژى نويزگە، دروست كردنى شارەكەي گرتە ئەستۆ.

کوژرانی سلیمان کوپی حه‌کیمی عه‌بدی

له‌مسالهدا، عوقه‌به کوپی سوله‌م له‌به‌سره پوشتهدر و نافع کوپی عوقه‌به‌ی وه‌ک جیگری خوی دانا. رووی کرده به‌حره‌ین و سلیمان کوپی حه‌کیمی کوشت و خه‌لکانی به‌حره‌ینی هاوشیوه‌ی دیل، گرفتار کرد. ده‌سته‌یه‌ک له‌گرفتار و نه‌سیره‌کانی بۆ مه‌نسور په‌وانه کرد. نه‌و، ده‌سته‌یه‌کی کوشت و ده‌سته‌یه‌کی به‌مه‌هدی به‌خشی که‌ئه‌وانی ئازاد کرد و به‌به‌خشینی جل و به‌رگی گرانمایی دلنه‌وایی کردن و پق و کینه‌ی له‌دلی نه‌وان شو‌رده‌وه و به‌لوکه‌ سه‌ری برین. دواتر عوقه‌به‌ی له‌فه‌رمانداری به‌سره دوورخسته‌وه.

ده‌سته‌یه‌ک گومان ده‌که‌ن مه‌نسور له‌م سالهدا مه‌عن کوپی زایده‌ی شه‌یبانی له‌فه‌رمان‌په‌روایه‌تی سیستان دوورخسته‌وه.

محهممه‌د کوپی ئیبراهیمی (ریبه‌ر) فه‌رمانداری مه‌که‌ک و تاییف ری و ره‌سمی حه‌جی له‌گه‌ل خه‌لکان نه‌نجامدا. فه‌رمانداری مه‌دینه‌ حه‌سه‌ن کوپی زه‌ید بوو، فه‌رمانداری به‌سره جابر کوپی ته‌وبه‌ی که‌لابی، فه‌رمانداری کوفه‌ محهممه‌د کوپی سلیمان و فه‌رمانداری میسریه‌زید کوپی حاته‌م بوو.

ده‌سپیکی کاری شه‌قنا و شو‌رشی نه‌و له‌ئاندولوس

له‌م سالهدا، له‌روژه‌ه‌لاتی ئاندولوس، پیاویک له‌به‌رپه‌رییه‌کانی مه‌کناسه‌ که‌منالانی فی‌رده‌کرد و ناوی شه‌قنا کوپی عه‌بدواحید و دایکی به‌فاتیمه‌ ناو ده‌برا، وتی: له‌بنه‌ماله‌ی فاتیمه‌ی کچی پیغه‌مبه‌ره و باوه‌گه‌وپییی نه‌و حه‌سه‌ین کوپی عه‌لی کوپی نه‌بی تالیب و ناوی راستی خوی عه‌بدوالله کوپی محهممه‌ده. نه‌و، ئالای شو‌رشی به‌رز کرده‌وه له‌شنته به‌رییه‌ مایه‌وه و ده‌سته‌یه‌کی فراوان له‌به‌رپه‌رییه‌کان له‌ده‌وری کۆبوونه‌وه و هی‌زی زیادی کرد. عه‌بدولرهمان ئومه‌وی بۆ جه‌نگی نه‌وبه‌ریکه‌وت به‌لام شه‌قنا خو‌پاگری نه‌کرد و رووی کرده کو‌یستانه‌کان. نه‌و، کاتی‌ک بارودۆخی به‌ئارام ده‌بینی، شو‌رشی ده‌کرد و کاتی‌ک له‌گیانی ده‌ترسا، په‌نای بۆ کو‌یستانه‌کان ده‌برد به‌شیوه‌یه‌ک که‌س نه‌یده‌واتی شو‌ینی بکه‌ویت.

عەبدولرەحمان، حەبىب كۆپى عەبدولمەلىكى لەتۇلدۇ دانا. حەبىب، سەلىمان كۆپى عوسمان كۆپى مەروان كۆپى ئەبان كۆپى عوسمانى ۋەك فەرمانپەرۋاى شەنت بەرىيە دەستىشان كرد و فەرمانى شوئىن كەوتن و لەناو بىردىنى شەقناى پىدا. شەقنا لەشەنت بەرىيە دابەزى، سەلىمانى گرت و كوشتى و ھىزى فراوانتر بوو. ناو وناوبانگى كەوتە سەرزاران و دەستى بەسەر ناوچەى قورىدا گرت و خراپەكارى دەستپىكرد.

عەبدولرەحمانى ئومەوى لەسالى ۱۵۲ كۆچى / ۷۶۹ زايىنى گەراپەۋە و خۇى بۇ شەپى ئەو بەرىكەوت بەلام شەقنا خۇپاگرى نەكرد و عەبدولرەحمان سەرى لى شىوا. شوئىنى نەكەوت و لەسالى ۱۵۳ كۆچى / ۷۷۰ زايىنى، بەدىرى كۆيلەى خۇى بۇ جەنگى ئەو پەۋانە كرد. شەقنا ھەلات و قەلەكەى يانى شەترانى چۆل كرد. عەبدولرەحمان خۇى لە سالى ۱۵۴ كۆچى / ۷۷۱ زايىنى بۇ جەنگى ئەو پۇشت بەلام دووبارە شەقنا خۇپاگرى نەكرد و عەبدولرەحمان لەسالى ۱۵۵ كۆچى / ۷۷۲ زايىنى، باۋكى عوسمان عوبەيداللە كۆپى عوسمانى بۇ جەنگى ئەو پەۋانە كرد. شەقنا رىنگەى فرت و فىلى گرتەبەر و گەندەلى و فېرۋىى لەناو سوپاكەيدا دروست كرد. عوبەيداللە ھەلات و شەقنا دەستى بەسەر ئوردوۋوگاكەيدا گرت و دەستىيەك لەئومەۋىيەكانى ناو سوپاكەى كوشتار كرد.

لەسالى ۱۵۵ كۆچى / ۷۷۲ زايىنى، دووبارە شەقنا دواى تالان كردنى سوپاكەى عوبەيداللە، بەرەو قەلەى ھوارىيان ناسراو بەناو و نىشانى مەداين، گەراپەۋە. كارگوزارىكى عەبدولرەحمان لەۋى فەرمانپەرۋايەتى دەكرد. شەقنا رىنگەى فريودانى ئەۋى گرتەبەر و ئەۋى لەقەلەكەى ھىنايەدەر. شەقنا ئەۋى كوشت و ئەسپ و كەرەستەكانى جەنگ و ھەموو ساز و بەرگى ئەۋانى تالان كرد.

كوژرانى مەعن كۆپى زايدە

لەمسالەدا مەعن كۆپى زايدەى شەيبانى لەسىستان كوژرا. مەنسور ۋەك فەرماندارى ئەو ناوچە دەستىشانى كردبوو. كاتىك گەيشتە ئەو سەرزەمىنە، پەيك و پەيامى بۇ رۇتبىل نارد و فەرمانى پىدا ئەۋەى سالانە بېرپاربان لەسەرداۋە،

په‌وانه‌ی بکات. ئەو کەل و پەلی پەوانە و بە‌های ئەوانی خەمڵاند. مەعن توپە بوو، بە‌ره‌و روخج کەوتە ری. فەرماندە‌ی پیشە‌نگە‌کانی برازاکی موزید کوپی زایدە بوو. بینی رۆتیل ریگە‌ی زابولستانی گرتۆتە‌بەر تا هاوین لەو ناوچە‌یە بە‌سەر ببات. دەستی بە‌سەر ئەو شارە‌دا گرت و کە‌سانیک‌ی زۆری ئە‌سیر کرد. فەرەجی روخجی (منالیک کە‌ناوی باوکی زیاد بوو) لە‌ناو ئە‌واندا دە‌بینرا. مەعن تە‌پ و تۆزیک‌ی بینی کە‌کەرە کۆ‌وییە‌کان دروستیان کردبوو. گومانی برد سوپایە‌کە کە بی‌نازادی ئە‌سیرە‌کان هاتوو. فەرمانی کوشتنی ئە‌وانی دەرکرد. ژمارە‌یە‌کی زۆر لە‌وانی کوشت. دواتر راستی تە‌پ و تۆزە‌کە‌ی بۆ دەرکە‌وت و دەستی لە‌کوشتاری ئە‌وان هە‌لگرت.

مەعن لە‌هێرش کردن لە‌کاتی زستان ترسا و بۆ بوست گە‌رایە‌وه. دەستە‌یە‌ک لە‌خە‌وارێج کردە‌کانی ئە‌ویان بە‌ناپە‌سە‌ند و نا‌پە‌وا دە‌زانی. پۆشتنە ناو ئە‌و کریکارانە‌ی خانوویان بۆ دروست دە‌کرد. کاتیک گە‌یشتنە دروست کردنی بانی ماله‌کە‌ی، شمشیرە‌کانیان لە‌ناو قامیشە‌کاندا شار‌دە‌وه و دواتر پۆشتنە ناو ماله‌کە‌ی. هێرشیان کردە‌سەر و بە‌شیو‌ە‌یە‌کی لە‌ناکاو کوشتیان. یە‌کیک لە‌وان بە‌خە‌نجەر سکی هە‌ل‌د‌پی و یە‌کی دیکە بە‌شمشیر لی‌یدا و وتی: من جوامیریک‌ی تاقیم، تاق گوندیکە لە‌نزیک‌ی زرنگ. یە‌زید کوپی مە‌زید هە‌موویانی کوشت بی ئە‌وه‌ی کە‌سیان رزگاری ببیت.

دواتر یە‌زید سەر‌قالی ریک‌خستنی کاروباری سیستان بوو. سە‌خت‌گیری ئە‌و بۆ عەرەب و عە‌جە‌مە‌کانی ئە‌و ناوچە‌ دژ‌وار و نا‌پە‌سە‌ند بوو. یە‌کیک لە‌عەرە‌بە‌کان بیری لە‌فیلێک کردە‌وه بە‌مشو‌ە‌یە‌ کە‌نامە‌ی بۆ مە‌نسور نووسی و ئاگاداری کردە‌وه کە‌نامە‌کانی مە‌هدی بۆ ئە‌و، سەرگە‌ردان و پە‌ریشانی کرد‌وه. دا‌وا‌ی لی‌کرد بی‌بە‌خشیت. مە‌نسور لە‌و کارە توپە بوو و جوینی پێ‌دا. مە‌هدی نامە‌کە‌ی پش‌تراست کردە‌وه. ئە‌وی لە‌سەر کار لا‌برد و زیندانی کرد و هە‌موو شتە‌کانی ئە‌وی فرۆشت. دواتر سە‌بەرە‌ت بە‌و قە‌سیان لە‌گە‌ل کرد و ئە‌وی بۆ شاری ئاشتی (مدینه السلام) نارد. وە‌ک کە‌سیکی ریسوا لە‌وی ژبانی بە‌سەر دە‌برد تا ئە‌وه‌ی خە‌وارێج لە‌سەر پرد چا‌ویان پێ‌ی کە‌وت و ئە‌و، کوشتاری کردن و پێ‌گە‌ی تارادە‌یە‌ک بە‌رز

بووییه‌وه. دواتر ئه‌وی بۆ لای (یوسف برم) له‌خوراسان ره‌وانه کرد. ئه‌ستیره‌ی به‌ختی رووی له‌دره‌وشانه‌وه بوو تا کاتی مردن.

بیرکردنه‌وه‌ی چه‌ند رووداوێك

له‌مسالهدا عه‌بدوه‌هاب كۆپی ئیبراهیمی ریبه‌ر، بۆ شه‌ری هاوینه به‌ریکه‌وت. هه‌روه‌ها له‌م سالهدا، مه‌نسور، ئیسماعیل كۆپی خالید كۆپی عه‌بدوالله‌ی قه‌سری وه‌ك فه‌رمانداری موسڵ ده‌ستنیشان کرد.

ئهم كه‌سانه له‌م سالهدا مردن: عه‌بدوالله كۆپی عه‌ون له‌دايك بووی سالی ٦٦ كۆچی/٦٨٦ زایینی، ئوسید كع فه‌رمانداری خوراسان له‌زیحه‌ججه/دی‌سامبه‌ری ٧٦٨ زایینی، هه‌نزه‌له كۆپی ئه‌بی سوفیانی جومه‌حی، عه‌لی كۆپی سالح كۆپی حه‌بی برای هه‌سه‌ن كۆپی سالح كه‌هه‌ردووكیان كه‌سانێکی خواپه‌ره‌ست و چاكه‌كار و شوێنكه‌وته‌ی عه‌لی كۆپی ئه‌بی تالیب بوون.

رووداو‌ه‌کانی سائی سه‌د و په‌نجا و دووی کوچی (۷۶۹ زایینی)

له‌م سائه‌دا حومه‌ید کوپی قه‌حتبه‌ه بۆ جه‌نگی کابول به‌ریکه‌وت. مه‌نسور له‌سائی ۱۵۱ کوچی / ۷۶۸ زایینی شه‌وی وه‌ک فه‌رمانداری خوراسان ده‌ست‌نیشان کردبوو.

جه‌نگی هاوینه له‌م سائه‌دا به‌فه‌رمانده‌یی عه‌بدوه‌هاب کوپی ئیبراهیم یا محه‌مه‌د کوپی ئیبراهیمی ریبه‌ر شه‌نجام درا به‌لام له‌قولا‌یی خاکی دوژمن پی‌ش‌په‌ریان نه‌کرد.

هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا مه‌نسور، جابر کوپی ته‌ویه‌ی له‌به‌سره‌ لا‌برد و یه‌زید کوپی مه‌نسوری وه‌ک فه‌رمان‌په‌وا په‌وانه‌ کرد.

له‌م سائه‌دا مه‌نسور، شه‌ساسیجی کوشت له‌به‌ر شه‌وه‌ی سه‌رپیچی فه‌رمانه‌کانی ده‌کرد و دووبه‌ره‌کی له‌ناو عه‌ره‌به‌کانی شه‌فریقییه‌ هی‌نا‌بوویه‌ ئاراوه. شه‌ویان برده‌ لای مه‌نسور و سه‌ری پری.

مه‌نسور ری و ره‌سمی جه‌جی له‌گه‌ل خه‌لکان شه‌نجامدا.

له‌م سائه‌دا یه‌زید کوپی حاته‌م له‌فه‌رمان‌په‌وایه‌تی میسر دوورخایه‌وه و محه‌مه‌د کوپی سه‌عید له‌جینگه‌ی شه‌و دانرا. کارگوزاری شاره‌کان (جگه‌ له‌وانه‌ی ئاماژه‌مان پیدان) هه‌مان که‌سانی سائی پی‌شوو بوون.

شه‌م که‌سانه له‌م سائه‌دا مردن: محه‌مه‌د کوپی عه‌بدوالله کوپی موس‌لیم کوپی شه‌هاب برازای محه‌مه‌د کوپی شه‌هابی زوه‌ری که‌مامه‌که‌ی حه‌دیس‌ی له‌و ده‌هینایه‌وه، یوسف کوپی یه‌زیدی شه‌یلی که‌شه‌ویش له‌ محه‌مه‌دی زوه‌ری حه‌دیس‌ی هی‌نا‌وته‌وه، ته‌لحه‌ کوپی عومه‌ری حه‌زه‌می، ئیبراهیم کوپی باوکی عه‌بله، شه‌مری کوپی یه‌قزان کوپی عامری عوقه‌یلی.

رووداوه‌کانی سائی سه‌د و په‌نجاو سیی کۆچی (۷۷۰ زایینی)

له‌م سائه‌دا مه‌نسور له‌مه‌که‌که‌ بۆ به‌سره‌ گه‌پرایه‌وه و سوپایه‌کی له‌ریگه‌ی ده‌ریاوه‌ بۆ کورک رازنده‌وه‌ که‌پیشتر ناماژهمان به‌هیرشی ئەوان بۆ سه‌ر جوده‌ کرد. هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا مه‌نسور، باوکی ئەیووپی موریانی و برازاکه‌ی ده‌ستگیر کرد. موناژر له‌وان بوو. ده‌بیره‌که‌ی یانی ئەبان کۆپی سه‌ده‌قه‌ دژی ئەوان ها‌ته‌ زمان و بوختانی بۆ هه‌لبه‌ستن.

ده‌لێن: هۆکاری گرتنه‌که‌ی ئەوه‌ بوو: مه‌نسور له‌رۆژگاری ئومه‌وییه‌کان، به‌شیوه‌یه‌کی نه‌ینی پۆشته‌ ناو موسل و دور له‌چاوی خه‌لکان له‌و شارهدا ده‌ژیا. ژنیکی له‌ئه‌زدییه‌کان هی‌نا و ژنه‌که‌ دووگیان بوو. دواتر له‌موسل پۆشت و یادداشتیکی به‌ژنه‌که‌دا و وتی: کاتی‌ک هه‌وانی بنیاتنانی ده‌وله‌تی هاشمییه‌کانت بیست، ئەم یادداشته‌ بۆ خاوه‌نی ئەو ده‌وله‌ته‌ په‌وانه‌ بکه‌ و دنیابه‌ ده‌تناسیته‌وه‌. ژنه‌که‌ کۆریکی هی‌نایه‌ دنیا و ناوینا جه‌عفر. ئەو گه‌وره‌ بوو و گه‌شه‌ی کرد و نووسین و نیازمه‌ندییه‌کانی دیکه‌ فێر بوو.

مه‌نسور فه‌رمانه‌ه‌وا‌ی گرت‌ه‌ده‌ست و جه‌عفر به‌ره‌و به‌غداد به‌ریکه‌وت و په‌یوه‌ستی ئەیووب بوو. ئەوی کرد‌ه‌ یه‌کی‌ک له‌ده‌بیره‌کانی ده‌بیرخانه. پۆژیک مه‌نسور دا‌وا‌ی نووسه‌ریکی له‌باوکی ئەیووب کرد تا شتیکی بۆ بنوسی‌ت. ئەو جه‌عفری بۆ لای مه‌نسور نارد. کاتی‌ک مه‌نسور ئەوی بینی، خوشی ویست و ها‌ورییه‌تی خۆی بۆ ده‌رب‌ری. کاتی‌ک فه‌رمانی نویسی‌نی پێ‌دا، زمان پارا‌وی و خوش نویسی‌نی ئەوی بۆ ده‌رکه‌وت. پرسی: خه‌لکی کوییه‌ و نا‌وی باوکی چییه‌؟ به‌سه‌ره‌اته‌که‌ی بۆ گێ‌پرایه‌وه‌ و یادداشت‌ه‌که‌ی نیشاند‌ا. مه‌نسور ئەوی ناسییه‌وه‌ و هه‌موو کاتی‌ک به‌بیان‌وی نویسن ئەوی بانگ ده‌کرد. باوکی ئەیووب لێی ترسا.

مه‌نسور پۆژیک بانگی کرد و ب‌ری‌ک سامانی پێ‌دا. فه‌رمانی پێ‌دا به‌ره‌و به‌سره‌ ب‌روات و دایکی ب‌نی‌ت. جه‌عفر له‌به‌غداد پۆشته‌ده‌ر. باوکی ئەیووب چه‌ندین سیخوری له‌سه‌ر ئەودانا بوو که‌ له‌کاره‌کانی ئاگاداریان ده‌کرده‌وه‌. کاتی‌ک شوی‌نی سه‌فه‌ره‌که‌ی زانی، که‌سی‌کی به‌د‌وا‌ی ئەودا په‌وانه‌ کرد که‌ له‌ری‌گه‌ و به‌شیوه‌یه‌کی له‌ناکا‌و کوشتی. کاتی‌ک گه‌پانه‌وه‌ی زۆری خایاند، مه‌نسور په‌یک و په‌یامی بۆ دایکی کۆپه‌که‌ له‌موسل په‌وانه‌ کرد و له‌و ژنه‌ی پرسی: جه‌عفر له‌کوییه‌؟ ژنه‌که‌ ب‌ری‌ خسته‌وه‌ که‌سوراغی

نازانیت جگه له‌وهی له‌ده‌بیرخانه کار ده‌کات و پیشه‌ی نووسینی هیه و له‌به‌غداد ده‌ژیت. کاتیک مه‌نسور ئەمە‌ی زانی، که‌سی بۆ دۆزینه‌وه‌ی ئەو پە‌وانه‌ کرد. نێ‌ردراو گه‌یشته‌ شوینیک به‌لام زی‌اتر له‌وئ نه‌یتوانی ب‌روات. زانی له‌همان شوین کۆژاوه‌. لی‌کۆلینه‌وه‌ی کرد و د‌نیا بوو له‌وه‌ی به‌ده‌ستی باوکی ئە‌یووب له‌ناو چ‌ووه‌. ئە‌وی گرت و سه‌رکوتی کرد و ک‌وشتی.

هه‌روه‌ها مه‌نسور، عوباد، کۆ‌یله‌که‌ی خۆ‌ی و هه‌رسه‌مه‌ کو‌پی ئە‌عیه‌نی له‌خوراسان گرت. هه‌ردووکیان به‌زن‌جیر به‌سته‌وه‌ و هینایان. له‌به‌ر ئە‌وه‌ ئە‌م کاره‌ی کرد چ‌وون‌که‌ ئە‌و د‌وانه‌ شوین‌که‌وته‌ی عیسا کو‌پی موسا بوون.

هه‌روه‌ها مه‌نسور فه‌رمانیدا له‌ته‌لبیس، ئە‌و که‌سانه‌ی کلا‌وی درێژ له‌سه‌ر ده‌که‌ن، ده‌ستگیر ب‌که‌ن. باوکی د‌ولامه‌ ئە‌م هۆ‌نراوه‌ی هۆ‌نیه‌وه‌:

و ک‌نا نرجی من امام زیاده فزاد الامام المصطفی فی القلانس

واتاکه‌ی: هی‌وای زی‌اد کرد‌نمان له‌رێ‌به‌ر ده‌کرد به‌لام رێ‌به‌ری هه‌لب‌ژێ‌ردراو، گوشاری له‌سه‌ر کلا‌وه‌ درێژه‌کان زی‌اد کرد.

مه‌عیوف کو‌پی یه‌حیا جه‌حوری له‌م ساله‌دا شه‌پی هاوینه‌ی کرد و له‌شه‌ودا، خۆ‌ی گه‌يانده‌ یه‌کیک له‌قه‌لاکانی شاره‌کانی پۆ‌م و ژماره‌یه‌کی فراوانی ئە‌سیر کرد چ‌وون‌که‌ خه‌ل‌کان به‌ئاسووده‌ی خه‌وتبوون. د‌واتر مه‌به‌ستی هێ‌رش کرد‌نه‌ سه‌ر لاتاکای (لازقه‌) کرد و ئە‌و شاره‌ی وێ‌ران و شه‌ش هه‌زار ئە‌سیری گرت جگه‌ له‌پیاوه‌ گه‌نجه‌کان.

مه‌ه‌دی له‌م ساله‌دا ری و ره‌سمی جه‌جی له‌گه‌ل خه‌ل‌کان ئە‌نجامدا.

فه‌رمانداری مه‌دینه‌ مه‌مه‌د کو‌پی ئی‌براهیم بوو، فه‌رمانداری به‌سه‌ره‌ حه‌سه‌ن کو‌پی زه‌ید، می‌سر مه‌مه‌د کو‌پی سه‌عید، یه‌مه‌ن یه‌زید کو‌پی مه‌نسور و به‌وته‌ی ده‌سته‌یه‌ک له‌موس‌ل ئی‌سماعیل کو‌پی خالید کو‌پی عه‌بدوالله کو‌پی خالید فه‌رمان‌په‌وایه‌تی ده‌کرد.

ئە‌م که‌سانه‌ له‌م ساله‌دا مردن: عوبه‌ید کو‌پی کچی باوکی له‌یلا دادوهری کوفه‌ که‌شه‌ریک کو‌پی عه‌بدواللهی نه‌خه‌عی له‌جی‌گه‌ی ئە‌و دانرا، هوشام کو‌پی فاز کو‌پی ره‌بیعه‌ی جو‌ره‌شی که‌ده‌سته‌یه‌ک ده‌لێ‌ن: له‌سالی ۱۵۹ کۆ‌چی / ۷۷۵ زایینی مرد، حه‌سه‌ن کو‌پی عه‌ماره‌، عه‌بدولره‌حمان کو‌پی عوسمان کو‌پی عه‌بدوالله کو‌پی خالید کو‌پی حیزام له‌منا‌له‌کانی ب‌رای هه‌کیم کو‌پی حیزام و فیت‌ر کو‌پی خه‌لیفه‌ی کوفی.

رووداوه‌گانی سالی سه‌د و په نجا و چواری کوچی (۷۷۱ زایینی)

له‌م سالددا مه‌نسور پوژسته شام و بیت المقدس و یه‌زید کوپی حاتهم کوپی باوکی قه‌بیسه کوپی موه‌لیبی له‌گهل په‌نجا هزار جه‌نگاوهر بو شهر له‌گهل نه‌و خه‌وارجه‌ی عومهر کوپی حه‌فسیان کوشتبوو، ره‌وانه‌ی نه‌فریقیه کرد. مه‌نسور مه‌به‌ستی نه‌وه‌ی کرد شاری رافقه دروست بکات به‌لام خه‌لکانی روقه ریگه‌ی نه‌م کاره‌یان لیگرت و مه‌نسور مه‌به‌ستی جه‌نگ له‌گهل نه‌وانی کرد (یا فره‌مانی جه‌نگی ده‌رکرد)

هه‌روه‌ها له‌م سالددا به‌هوی هه‌وربروسکه پینج که‌س له‌مزگه‌وت کوژران.
له‌م سالددا باوکی نه‌ییووبی موریانی له‌ناوچوو و براکه‌ی، یانی خالید ریگه‌ی نه‌وی گرت‌ه‌هر. مه‌نسور فره‌مانیدا ده‌ست و پیی برازاکانیشی بېرنه‌وه.
له‌م سالددا عه‌بدولمه‌لیک کوپی زه‌بیانی نومه‌یری وه‌ک فره‌مانداری به‌سره ده‌ست‌نیشان کرد. زه‌فر کوپی عاسمی هیلالی بو جه‌نگی هاوینه به‌ریگه‌وت و فوراتی له‌پشت سه‌ری خوی به‌جیه‌یشت.
محهمه‌د کوپی ئیبراهیم فره‌مانداری مه‌که‌ه ری و ره‌سمی حه‌جی له‌گهل خه‌لکان نه‌نجامدا.

یه‌زید کوپی حاتهم فره‌مانداری نه‌فریقیه و کارگوزاره‌گانی دیکه هه‌مان که‌سانی سالی پيشوو بوون.

نه‌م که‌سانه له‌م سالددا مردن: باوکی عه‌مرؤ کوپی عه‌لا که‌ده‌سته‌یه‌ک ده‌لین:
له‌سالی ۱۵۷ کوچی / ۷۷۴ زایینی مرد و سالدداگانی ته‌مه‌نی هه‌شتاو شه‌ش سال درپژده‌ی کیشا، محهمه‌د کوپی عه‌بدوالله‌ی شوعه‌یسی نه‌سری، عوسمان کوپی عه‌تا، نه‌شع‌به‌ی ته‌ماحکار، عه‌لی کوپی سألحی حه‌بی، عومهر کوپی ئیسحاق کوپی یه‌سار، وه‌هیب کوپی ویردی مه‌ککی پارسا، قوره کوپی خالید باوکی خالیدی سه‌دوسی به‌سری، هوشامی ده‌سته‌واپی که‌هه‌مان هوشام کوپی باوکی عه‌بدوالله‌ی به‌سریه.

رووداووه‌کانی سائی سه‌د و په‌نجا و پینجی کوچی (٧٧٢ زایینی)

له‌م سائه‌دا یه

زه‌ید کوپی حاته‌م رۆشته‌ ناو ئه‌فریقییه و باوکی حاته‌م و پاشای قه‌یره‌وان و رۆژئاواییه‌کانی دیکه‌ی کوشت. پینشتر ئاماژه‌مان به‌جه‌نگ و چۆنیه‌تی کاره‌کانی ئه‌ودا.

هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا، مه‌نسور، مه‌هدی بۆ دروست کردنی شاری رافیه‌ بۆ ئه‌و سه‌رزهمینه‌ په‌وانه‌ کرد. ئه‌و، ئه‌و شاره‌ی له‌رووی نه‌خشه‌ی به‌غدادوه‌ دروست کرد، بۆ کوفه‌ و به‌سره‌ سه‌نگه‌ری هه‌لکه‌ند و دیواره‌کانی به‌رز کرده‌وه و هه‌موو خه‌رجیه‌کانی ئه‌م کارانه‌ی خسته‌ ئه‌ستۆی خه‌لکان. کاتی‌ک مه‌نسور مه‌به‌ستی هه‌وانده‌وه‌ی ئه‌وانی کرد، بۆ هه‌مووان پینج پینج دره‌م مووچه‌ی مانگانه‌ی نووسی به‌لام کاتی‌ک ژماره‌ی ئه‌وانی زانی، چل دره‌می خسته‌ ئه‌ستۆی هه‌رکام له‌وان و به‌مشیه‌یه‌ باری سه‌رشانی خه‌لکانی زیاد کرد. وتارده‌ری‌ک وتی:

یا‌لقومی ما لقینا من امیر المؤمنینا

قسم الخمسة فینا وجبانا الاربعینا

واتاکه‌ی: ئه‌ی دره‌غ بۆ خه‌لکه‌که‌ی من چوونکه‌ له‌ده‌ست سه‌روه‌ری باوه‌پداران، چیمان نه‌کی‌شا و چه‌نده‌ تالی و ئازارمان نه‌چیشت. مووچه‌ی مانگه‌ی ئیمه‌ی به‌چوار دره‌م دیاری کرد به‌لام باجی چل دره‌می خسته‌ سه‌رشانمان.

هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا پاشای رۆم خوازیاری به‌ستنی په‌یمانی ئاشتی له‌گه‌ل مه‌نسور بوو له‌سه‌ر ئه‌و بنه‌مایه‌ی باجی پیندات.

یه‌زید کوپی ئوسیدی سوله‌می له‌هاویندا جه‌نگی کرد. عه‌بدوله‌لیک کوپی ئه‌ییوب کوپی زه‌بیان له‌فه‌رمانداری به‌سره‌ دوورخرایه‌وه و هه‌یسهم کوپی معاویه‌ی عه‌ته‌کی له‌جی‌گه‌ی ئه‌و دانرا.

لابردنی عه‌بدوالله کوپی محه‌مه‌د له‌جه‌زیره

دانانی موسا کوپی که‌عب له‌جه‌زیره

له‌م ساله‌دا مه‌نسور، براکه‌ی عه‌باس کوپی محه‌مه‌دی له‌فه‌رمانداری به‌سره دوورخسته‌وه و پ‌قی ئه‌وی له‌دل گرت و دانای بریک سامانی وه‌ک تاوان خسته ئه‌ستوی. به‌رده‌وام پ‌قی ئه‌وی له‌دلدا بوو تا پ‌قی مامه‌که‌ی، ئیسماعیل کوپی عه‌لی له‌دل گرت. مامه‌کانی مه‌نسور له‌به‌رژه‌وه‌ندی ئه‌و نیوه‌نجیگه‌رییان کرد تا ئه‌وه‌ی لی‌ی خوش‌بوو. عیسا کوپی موسا به‌مه‌نسوری وت: ئه‌ی سه‌روه‌ری باوه‌رداران، ده‌بینم بنه‌ماله‌ی عه‌لی کوپی عه‌بدوالله، هه‌رچه‌ند له‌به‌خششه‌کانی تۆ که‌ک وه‌رده‌گرن، به‌لام به‌رده‌وام رژی به‌ئیمه‌ ده‌بن، یه‌ک ئه‌وه‌ی تۆ رۆژگاریکه‌ پ‌قی ئیسماعیل کوپی عه‌لیت له‌دل گرتوو و ئه‌وان ناچاریان کردی بیبه‌خشیت به‌لام هه‌نوکه‌ بۆ ماوه‌یه‌که‌ پ‌قی براکه‌ت له‌دل گرتوو به‌لام که‌سیان بۆ به‌خشین و چاوپۆشین له‌گوناحه‌که‌ی ئه‌و نه‌ها‌تۆته‌ لای تۆ. مه‌نسور ره‌زامه‌ندی نیشاندا.

مه‌نسور، عه‌باسی به‌د‌وا‌ی یه‌زید کوپی ئوسید له‌جه‌زیره‌ دانابوو. یه‌زید له‌و سکا‌لای بۆ لای مه‌نسور برد و وتی: ئه‌و سه‌باره‌ت به‌ دوورخسته‌وه‌ی من خراپه‌ی هیناوه‌ته‌ سه‌ر‌زمان و ئا‌بروو و ری‌زی منی نه‌ه‌یش‌ت. مه‌نسور پ‌یی وت: چاکه‌کاری من و خراپه‌کاریم له‌گه‌ل ئه‌ودا کۆبکه‌ره‌وه‌ تا بب‌نه‌ هاوسه‌نگی یه‌ک. یه‌زید وتی: ئه‌گه‌ر چاکه‌کاریتان پاداشی خراپه‌کاریتان بی‌ت، فه‌رمانبه‌ری ئیمه‌ له‌ئیه‌ به‌خششیکه‌ له‌ئیمه‌ بۆ ئیه‌. کاتی‌ک مه‌نسور براکه‌ی له‌جه‌زیره‌ لا‌برد، موسا کوپی که‌عبی وه‌ک فه‌رمانداری ئه‌و سه‌ره‌مه‌ینه‌ ده‌ست‌نیشان کرد.

له‌سه‌ر‌کار لا‌بردنی محه‌مه‌د کوپی سلیمان له‌فه‌رمانداری کوفه‌

دانانی عه‌مرۆ کوپی زوه‌یر

کاتی‌ک مه‌نسور، محه‌مه‌د کوپی سلیمان کوپی عه‌لی کوپی عه‌بدوالله کوپی عه‌باسی له‌کوفه‌ لا‌برد، عه‌مرۆ کوپی زوه‌یری زه‌بی برای موسه‌یی‌بی زه‌بی وه‌ک فه‌رماندار دیاری کرد. ده‌سته‌یه‌ک ده‌لێن: دوورخسته‌وه‌ی ئه‌و له‌سا‌لی ۱۵۳

كۆچى / ۷۷۰ زايىنى بوو. ھۆكارى لەسەر كار لابراڭەكەى ئەو ھەۋالانە بوو بەردەوام بەمەنسور دەگەشت. يەك ئەۋەى كەعەبدكەرىم كۆپى باۋكى عەۋەجاي كوشتبوو چوونكە ئەۋى بەتاۋانى بى دىنى زىندانى كىردىبوو. ئەو خالى مەعن كۆپى زايىدەى شەيبانى بوو. نىۋەنجىگەرەن لەبەرژەۋەندى ئەو لاي مەنسور كۆبۈۋنەۋە. لەناۋ ئەۋان تەنيا (فەنن) سەبارەت بەۋ قسەى كىرد. مەنسور نامەى بۇ محەممەد كۆپى سلىمان نووسى و فەرمانى پىدا ئازادى بكات تا فەرمانى خۇى دەگات.

كۆپى باۋكى عەۋەجاي پەيك و پەيامى بۇ محەممەد كۆپى سلىمان ئاردىبوو و داۋاي كىردىبوو مەرگى ئەو سى رۇژ دوا بخات و ئەو، سەد ھەزار درەمى پى بدات. كاتىك ئەم وتەيان لاي محەممەد كۆپى سلىمان باس كىرد، فەرمانى سەرپرېنى ئەۋىدا. كاتىك كۆپى باۋكى عەۋەجاي لەمەرگى خۇى دلفيا بوۋىيەۋە، وتى: سوئند بەخۋا لەناۋ موسولمانان چۈار ھەزار ھەدىسى درۋىنەم بلاۋ كىردۇتەۋە كەھەركاميان ئارەۋايەكيان رەۋا كىرد و كاريكى رەۋايان ئارەۋا كىرد. سوئند بەخۋا، رۇژەكانى رۇژوو بۇ خۋاردن ئاچارم كىردن و رۇژەكانى بى رۇژوو، بۇ نەخۋاردن ئاچارم كىردن. بەلى، ئەۋيان سەرپرې.

نامەى مەنسور بە محەممەد گەشت، نوسرا بوو: ئازادى بكە. نامەكە كاتىك گەشت كەسەريان بىرېبوو. كاتىك مەنسور لەم ھەۋالە ئاگادار بوۋىيەۋە، تۈپە بوو و وتى: سوئند بەخۋا دەخۋازم محەممەد كۆپى سلىمان لەتۈلەى كۆپى باۋكى عەۋەجاي بكوژم. عيسا كۆپى عەلى بانگ كىرد و پىنى وت: ئەمە كارى تۆ بوو، ئەم كۆپەت ئاچار كىرد بى فەرمانى من خۋىن بىرېژىت. فەرمانى لەسەر كار لابىردنى ئەۋم نووسىۋە. ئەۋى ترساند. عيسا پىنى وت: محەممەد ئەۋى لەسزاي ئاباۋەپىدا كوشتۈۋە. ئەگەر كاريكى راستى ئەنجام داۋە، لەبەرژەۋەندى تۆدایە و ئەگەر كارەكەى نەشیاۋە، گوناھكەى لەئەستۋى خۋىدایە. ئەگەر لەسەر ئەم كارە، ئەو لەسەر كار لابەرېت، بى گومان ناۋى چاكەى ئەو دىكەۋىتە سەر زاران و وتارە نەشیاۋە و قىزەۋنەكان سەبارەت بەتۆ بلاۋ دەبىتەۋە. مەنسور نامەكەى دىراند.

بیرکردنه‌وهی چه‌ند رووداویک

له‌م سائه‌دا خه‌واريجی سه‌فه‌ری دین، نیشته‌جیی سیجلماسه، کاره‌کانی عیسا کوپری جه‌ریریان سه‌رکۆنه کرد. ئه‌ویان گرت و زیندانییان کرد و له‌به‌رزاییه‌کانی کوفه دایاننا تا گیانی ده‌رچوو. باوکی قاسمی سه‌مه‌کو کوپری واسوولی می‌کناسی باوه‌گه‌ورپی (مدرار)یان وه‌ک پیشه‌وا‌ی خۆیان هه‌لبژارد.

هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا سه‌ه‌ن کوپری زه‌ید کوپری سه‌ه‌ن کوپری کوپری عه‌لیان له‌فه‌رمانداری مه‌دینه لا‌برد و مامه‌که‌ی، عه‌بدسه‌مه‌د کوپری عه‌لی فه‌رمانداری تاییف و مه‌که‌کیان له‌جیگه‌ی ئه‌و دانا. فه‌رمانداری کوفه عه‌مرۆ کوپری زوه‌یر بوو، فه‌رمانداری به‌سره، هه‌یسه‌م کوپری معاویه، فه‌رمانداری میسر محه‌مه‌د کوپری سه‌عید و فه‌رمانداری ئه‌فریقییه یه‌زید کوپری حاته‌م، فه‌رمانداری موس‌ل‌ خالید کوپری به‌رمه‌ک یا موس‌ا کوپری که‌عب کوپری سوفیانی خه‌سه‌می بوو. له‌م سائه‌دا، می‌سه‌هر کوپری کێدامی کو‌فی هیلالی مرد.

رووداووه‌کانی سائی سه‌د و په‌نجا و شه‌شی کۆچی (٧٧٣ زایینی)

شۆرشێ خه‌ڵکانی سیوه‌یل له‌به‌رابه‌ر عه‌بدولره‌حمانی ئومه‌وی

له‌م ساله‌دا عه‌بدولره‌حمانی ئومه‌وی پاشای ئاندۆلۆس بۆ جه‌نگی شه‌قنا به‌ریکه‌وت و مه‌به‌ستی قه‌لای سیه‌ترانی کرد و گه‌مارۆی خسته‌سه‌ر. بارودۆخی له‌خه‌ڵکه‌که‌ی دژوار کرد و ئه‌و، به‌هه‌مان شیوه‌ی خۆی، رووی کرده‌ ده‌شت و بیابان و کوێستان. کۆپه‌که‌ی خۆی یانی سلیمانی وه‌ک جیگر له‌کوردوا دانا بوو. نامه‌ی ئه‌وی به‌ده‌ست گه‌یشته‌، نووسیوی: خه‌ڵکانی سیوه‌یل به‌سه‌رکردایه‌تی عه‌بدغه‌فار و حه‌یه‌وت کۆری مولا بیس ناهه‌رمانی فه‌رمانه‌کانم ده‌که‌ن و دژی من ئالای شۆرشیان به‌رز کردۆته‌وه‌. یه‌مانیه‌کانی ئه‌م سه‌رزه‌مینه‌ په‌یوه‌ستیان بوون. عه‌بدولره‌حمان گه‌رایه‌وه‌ به‌لام نه‌پۆشته‌ ناو کوردوا. ئه‌وه‌ی له‌زۆری ژماره‌ی ئه‌وان و هاوپه‌یمانی ئه‌وان بیستی، ترسی تیا دروست کرد. کۆپه‌ مامه‌که‌ی یانی عه‌بدولمه‌لیک کۆری عومه‌ری وه‌ک فه‌رمانده‌ی پیشه‌نگه‌کانی خۆی په‌وانه‌ کرد. ئه‌و (هه‌وره‌ بروسه‌که‌ی بنه‌ماله‌ی مه‌رونان) بوو. عه‌بدولره‌حمان له‌پشته‌وه‌ی گۆره‌پانی جه‌نگ وه‌ک پشتیوانی ئه‌و مایه‌وه‌.

کاتی که‌ عه‌بدولمه‌لیک له‌خه‌ڵکانی سیوه‌یل نزیک بوویه‌وه‌، کۆپه‌که‌ی ئومه‌یه‌ی بۆ پیشه‌وه‌ ئارد و له‌بارودۆخی ئه‌وان ئاگادار بوویه‌وه‌. ئه‌وانی به‌بی‌دار و وشیار بینی. باوکی له‌سستی و لاوازی ئه‌و توپه‌ بوو و فه‌رمانی سه‌ربرینی ئه‌وی ده‌رکرد. که‌سان و بنه‌ماله‌که‌ی خۆی کۆکرده‌وه‌ و پێی راگه‌یاندن: ئێمه‌یان له‌روژه‌لات زه‌وی بۆ دوورترین شوینی جیهان له‌ئاوه‌دانی و سه‌وزی و به‌خشش و هه‌رزانی دوور خسته‌وته‌وه‌ و هه‌نوکه‌ بۆ ئه‌م پارووه‌ نانه‌ی هه‌مانه‌ و به‌هۆیه‌وه‌ ده‌توانین درێژه‌ به‌ژیان ده‌هه‌ین، رژدیمان پێ ده‌به‌ن و رێگه‌ نادهن به‌ئاسووده‌ی ئاو له‌قورگمان بپرواته‌ خوار. کالانی شمشیره‌کانتان بشکێنن و پیاوانه‌ بجه‌نگن چوونکه‌ مردن باشتره‌ له‌وه‌ی نه‌خوازن سه‌رکه‌وتن به‌ده‌ست بێتن.

ئه‌و کاره‌یان کرد و یه‌مانیه‌کان و خه‌ڵکانی سیوه‌یل شکستیان خوارد و دوا‌ی

یه‌مانییه‌کان، نه‌یانتوانی هیچ کاریک بکه‌ن. عه‌بدولمه‌لیک بریندار بوو.

ئه‌م هه‌واله به عه‌بدولره‌حمان گه‌یشت. پوشته لای، برینه‌که‌ی خوینی لی ده‌باری و شمشیره‌که‌ی خوینی لی ده‌چورا، ده‌ستی به‌ده‌سکی شمشیره‌که‌یه‌وه لکا بوو. ناوچاوانی ماچ کرد و وتی: کوپی مام، فلان کچی تۆم بو هاوسه‌ری کوپه‌که‌م و جیگه‌ری خۆم هه‌لبژاردوو و ماره‌یی ئه‌وم به‌مشیه‌یه‌ دیاریکردوو، به‌وشیه‌یه به‌خششه‌کانی خۆم به‌تۆ و مناله‌کانت به‌خشی و زه‌ویه به‌ربلاوه‌کانم کرده جیگه‌ی ئیه‌وه و ئیه‌وم وه‌ک وه‌زیر و راویژکاره‌کانی خۆم هه‌لبژارد.

ئه‌مه ئه‌و عه‌بدولمه‌لیکه بوو عه‌بدولره‌حمانی ناچار به‌لابردنی ناوی مه‌نسور له‌خوتبه‌ی نویژی هه‌ینی کرد و پیی وت: یا ناوی ئه‌و نابه‌یت یا خۆم ده‌کوژم، ئه‌و ده‌مانگ ناوی مه‌نسوری له‌خوتبه‌کانیدا ده‌ینایه سه‌رزمان و چیت ئه‌و کاره‌ی نه‌کرد.

عه‌بدغه‌فار و حه‌یه‌وت کوپی مولابیس له‌کوژان رزگارییان بوو. کاتیک ساله‌کانی ١٥٧ کوچی ٧٧٤/ زایینی، نزیک بوونه‌وه: عه‌بدولره‌حمان رووی کرده سیوه‌یل و خه‌لکانیکی زۆری له‌و که‌سانه‌ی شوینکه‌وته‌ی عه‌بدغه‌فار و حه‌یه‌وت بوون، کوشتار کرد و گه‌پایه‌وه. به‌هۆی ئه‌م کاره‌وه و ده‌غه‌لکاری عه‌ره‌به‌کان، عه‌بدولره‌حمان ده‌ستی به‌کوژدنه‌وه و هه‌لبژاردنی کوپله‌کان کرد.

ناژاوه له‌ئه‌فریقییه له‌گه‌ل‌خه‌وارج

پیشتر، به‌سه‌ره‌اتی هه‌ل‌آتنی عه‌بدولره‌حمان کوپری هه‌ببیمان باس کرد که‌باوکی فه‌رمانداری ئه‌فریقییه و له‌نیوان و ئه‌و خه‌وارج چی رویدا. ئه‌و روی کرده کوتامه و یه‌زید کوپری حاته‌م فه‌رمانره‌وا‌ی ئه‌فریقییه، سوپایه‌کی بۆ جه‌نگی ئه‌و په‌وانه‌ کرد و له‌گه‌ل‌خه‌ل‌کانی کوتامه‌ جه‌نگان.

له‌م ساله‌دا، یه‌زید سوپایه‌کی دیکه‌ی بۆ هاوکاری ئه‌و که‌سانه‌ په‌وانه‌ کرد که‌درژی عه‌بدولره‌حمان ده‌جه‌نگان. بازنه‌ی گه‌مارۆ، گوشاری خسته‌ سه‌ر و هه‌ل‌آت و له‌شوینه‌که‌ی خۆی دوور که‌وته‌وه. جه‌نگاوه‌ران شوینی نه‌که‌وتن.

هه‌روه‌ها له‌م ساله‌دا باوکی یه‌حیا کوپری فانوسی هه‌واری له‌پانتاییه‌کانی ترپۆلی (ته‌رابلۆس) ئالای شو‌پشی به‌رز کرده‌وه و ده‌سته‌یه‌کی فراوان له‌به‌رپه‌رییه‌کان له‌ده‌وری کۆبوونه‌وه. له‌و‌ی، سوپایه‌کی یه‌زید کوپری حاته‌م کارگوزاری شاره‌که‌ بوو. کارگوزار له‌گه‌ل‌ سوپاکه‌ی هاته‌ده‌ر. له‌سه‌ر که‌ناره‌کانی ده‌ریا له‌سه‌رزه‌مینى هه‌وات رووبه‌رووی یه‌ک بوونه‌وه و جه‌نگان. باوکی یه‌حیا کوپری فانوس شکستی خوارد و زۆرینه‌ی سوپاکه‌ی کوشتار کران. به‌مشپوهیه‌ خه‌ل‌کان له‌ئه‌فریقییه‌ ئاسووده‌ بوون و بارودۆخی ئه‌و سه‌رزه‌مینه‌ بۆ یه‌زید کوپری حاته‌م سه‌قامگیر بوو.

بهرکردنه‌وه‌ی چه‌ند رووداوێک

له‌م ساله‌دا زه‌فه‌ر کوپری هه‌یسه‌م کوپری معاویه فه‌رمانداری به‌سه‌ره، ده‌ستی به‌عه‌مرۆ کوپری شه‌داد گه‌یشت. ئه‌و کارگوزاری ئیبراهیم کوپری عه‌بدوالله‌ له‌فارس بوو. هو‌کاری ده‌ست گرتنه‌که‌ی ئه‌وه‌ بوو: ئه‌و، له‌یه‌کی‌ک له‌کۆیله‌کانی خۆیدا. کۆیله‌ ریگه‌ی گرتنی ئه‌وی نیشاندا که‌گرتی و کوشتی و له‌میربد له‌داریدا.

هه‌روه‌ها له‌م ساله‌دا، هه‌یسه‌میان له‌فه‌رمانداری به‌سه‌ره‌ دوورخسته‌وه: سه‌واری

فریاره‌سیان وهك پِیشنوئِژ و سه‌رپه‌ره‌ستی دامه‌زراوه‌ی داد ده‌ستینشان کرد و سه‌عید کوپری ده‌عله‌جیان وهك فرمانده‌ی پاسه‌وانه‌کانی شاره‌که و رووداوه‌کان دانا. کاتیک هه‌یسه‌م گه‌یشته به‌غداد، مرد و مه‌نسور نوئِژی له‌سه‌ر خوئِند.

زه‌فه‌ر کوپری عاسمی هیلالی جه‌نگی هاوینه‌ی کرد، عه‌باس کوپری محهممه‌د کوپری عه‌لی ری و ره‌سمی جه‌جی له‌گه‌ل خه‌لکان نه‌نجامدا. کارگوزاری مه‌که‌که محهممه‌د کوپری ئیبراهیمی ریبه‌ر بوو، ده‌عله‌ج کوپری زوه‌یر، پِیشنوئِژی گشتی و سه‌رپه‌ره‌ستی دامه‌زراوه‌ی داد سه‌وار کوپری عه‌بدوالله، کارگوزاری ناوچه‌کانی فارس و ئه‌هواز و دیجله، عوماره کوپری حه‌مزه، کارگوزاریس کرمان و سیند هوشام کوپری عه‌مرۆ، کارگوزاری ئه‌فریقییه یه‌زید کوپری حاته‌م و کارگوزاری میسر محهممه‌د کوپری سه‌عید بوو.

هه‌روه‌ها له‌م ساله‌دا عه‌بدولره‌حمانی ئومه‌وی، رقی کۆیله‌که‌ی (به‌در) له‌دل گرت چوونکه زیاد له‌راده تیکه‌لاو و ریژ کۆپ و دانیشتنه‌کانی نه‌ده‌گرت و ژیر ده‌ستی گه‌وره‌که‌ی به‌سووکایه‌تی له‌قه‌له‌م ده‌دا. عه‌بدولره‌حمان ریژی له‌چاکه‌کاری و کۆیلایه‌تی ئه‌و نه‌گرت، ده‌ستی به‌سه‌ر سامانه‌که‌یدا گرت و به‌خششه‌کانی له‌و گرته‌وه و ئه‌وی بۆ سنوور دوورخسته‌وه. له‌و سه‌رزهمینه‌ مایه‌وه تا ئه‌و کاته‌ی به‌یه‌کجاری کۆچی دوا‌یی کرد.

له‌م ساله‌دا عه‌بدولره‌حمان کوپری زیاد‌ی ئه‌نعه‌م سه‌رپه‌ره‌ستی دامه‌زراوه‌ی داد‌ی ئه‌فریقییه‌ مرد. خه‌لکان سه‌باره‌ت به‌گێڕانه‌وه‌کانی ئه‌و گومانیان هه‌بوو. حه‌مزه کوپری حه‌بیبی زه‌ییات (قورئان خوین و فی‌رخوازی قروئان) یه‌کیک له‌حه‌وت قورئان خوئنه‌که، کۆچی دوا‌یی کرد.

رووداووه‌کانی سائی سه‌د و په‌نجا و جه‌وتی کۆچی (٧٧٤ زایینی)

له‌م سائه‌دا مه‌نسور کۆشکێکی به‌ناوی (جاودانه) بۆ خۆی دروست کرد. هه‌روه‌ها مه‌نسور له‌م سائه‌دا فه‌رمانیدا بازاره‌کان بۆ گه‌ره‌کی که‌رخ و شویننه‌کانی دیکه‌ بگۆیژنه‌وه.

هۆکاری ئەم بې‌یاره‌مان پێشتر باس کرد. ئەو سه‌عید کۆپی ده‌عه‌له‌جی وه‌ک فه‌رمانداری به‌حه‌ره‌ین دانا که‌کۆپه‌که‌ی خۆی یانی ته‌میمی پێش خۆی بۆ ئەو سه‌رزه‌مینه‌ په‌وانه‌ کرد. مه‌نسور به‌ناو سوپا ته‌یار و ئاماده‌که‌ی خۆیدا گه‌را. له‌و کاته‌دا زڕیه‌کی پۆشیبوو و خوده‌ی له‌سه‌ردا بوو.

له‌م سائه‌دا عامر کۆپی ئیسماعیلی موسه‌لا کۆچی دوایی کرد و مه‌نسور نوێژی له‌سه‌ر خویند. سه‌وار کۆپی عه‌بدوالله سه‌ره‌په‌ره‌ستی دامه‌زراوه‌ی دادی به‌سه‌ره‌ کۆچی دوایی کرد و له‌جیاتی ئەو، عوبه‌یدالله کۆپی حه‌سه‌ن کۆپی حوسه‌ینی عه‌نبه‌رییان دانا. محهمه‌د کۆپی سلێمانی کاتیان له‌فه‌رمانداری میسر لاه‌رد و کۆیله‌که‌ی، یانی مه‌تریان له‌جیگه‌ی ئەو دانا. مه‌عبه‌د کۆپی خه‌لیل وه‌ک فه‌رمانداری شاری سیند دیاریکراوو و هوشام کۆپی عه‌مرۆ له‌سه‌ر کار دوورخرا‌بوویه‌وه.

یه‌زید کۆپی ئوسیدی سوله‌می جه‌نگی هاوینه‌ی کرد و سه‌نان موالی به‌تالی بۆ قه‌لاکه‌ په‌وانه‌ کرد. به‌تال ئه‌سیر و گرفتاری زۆری له‌گه‌ڵ خۆی هینا. ده‌سته‌یه‌ک ده‌لێن: زه‌فه‌ر کۆپی عاسم جه‌نگی هاوینه‌ی کرد.

ئیه‌راهم کۆپی یه‌حیا کۆپی محهمه‌د کۆپی عه‌لی کۆپی عه‌بدوالله کۆپی عه‌باس فه‌رمانداری مه‌که‌که، رێ و ره‌سمی حه‌جی له‌گه‌ڵ خه‌لکان ئه‌نجامدا. ده‌سته‌یه‌ک ده‌لێن: فه‌رمانداری مه‌که‌که عه‌بد سه‌مه‌د کۆپی عه‌لی بوو. کارگوزاری شاره‌کان هه‌مان که‌سانی سائی پێشتر بوون.

هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا عه‌بدوه‌هاب کۆپی ئیه‌راهمی رێبه‌ر کۆچی دوایی کرد و ده‌سته‌یه‌ک ده‌لێن: له‌سالی ١٥٨ کۆچی / ٧٧٥ زایینی مرد، ئه‌وزاعی فه‌قیهی ناودار

كەناۋى عەبدولرەحمان كوپى عەمرۇ بوو لەتەمەنى حەفتا سالى مرد، مەسەب
كوپى سابت كوپى عەبدوالله كوپى زوبەير كوپى عەوام باۋەگەۋپى زوبەير كوپى
بەكار.

لەم سالدە گارلە پاشاى فەرەنگەكان، سلىمان كوپى يەقزانى لەسەرزەمىنە
ئىسلامىيەكان دەرىپەرانند. ئەو لەئاندىلۇس ژيانى بەسەر دەبرد. ئەۋى لەرىگەدا
بىنى و تا ساراگوسا ھاورىيەتى كرد. حسەين كوپى يەحيا ئەنسارى لەبنەمالەى
سەعد كوپى عوبادە، پىشى كەوتەۋە و لەقەلاگەدا سەنگەرى گرت. گارلە، پاشاى
فەرەنگەكان، گوناحى ئەم كارەى خستە ئەستۆى سلىمان و وتى: تۆ بەشىۋەيەكى
نەينى بۆ ئەم كارە ناچارىت كردوۋە، ئەۋى گرت و لەگەل خۆى بۆ ولاتەكەى خۆى
برد. كاتىك لەسەرزەمىنە ئىسلامىيەكان دوور دەكەوتەۋە و ئارامى دەگرت،
مەتروح و عەيشون، كوپەكانى سلىمان لەگەل ھاۋەلەكانيان ھىرشيان كردنەسەر و
باوكيان رزگار كرد و ئەۋيان بۆ ساراگوسا گەراندهۋە و لەگەل حسەين پۇشتنە ناو
شارەكە و بۆ شەپ دژى عەبدولرەحمان يەكيانگرت.

رووداو هه‌کانی سائی سه‌د و په‌نجا و هه‌شتی کۆچی (۷۷۴ زایینی)

دوورخستنه‌وه‌ی موسا له‌فه‌رمانداری و هاتنه‌ سه‌رکاری خالید کوری

به‌رمه‌ك

له‌م سائه‌دا مه‌نسور، موسا کۆری كه‌عبی له‌فه‌رمانداری موسل دوورخسته‌وه، چوونكه‌ ئه‌و هه‌والانه‌ی له‌كاره‌كانی ئه‌و بیستبووی، توپه‌یی ئه‌وی لێكه‌وته‌وه. فه‌رمانی به‌مه‌هدی كۆپیدا به‌ره‌و ره‌قه به‌ریكه‌وێت، خۆیشی واینیشاندا مه‌به‌ستی پۆشتن بۆ بیت المقدسی له‌سه‌ردایه. فه‌رمانی به‌كۆپه‌كه‌یدا بوو رێگه‌كه‌ی به‌شیوه‌یه‌ك هه‌لبێژێرت له‌موسله‌وه گۆزه‌ر بكات و كاتیك گه‌یشته ئه‌و شاره، موسا بگرت و زیندانی بكات و خالید كۆری به‌رمه‌ك له‌جیاتى ئه‌و وه‌ك فه‌رمانه‌وه‌وا دا بنیّت.

مه‌نسور، خالید كۆری به‌رمه‌كى به‌پێدانی سێ هه‌زار هه‌زار (ملیۆن) دره‌م ناچار كردبوو. ماوه‌ی سێ رۆژی بۆ دانا‌بوو تا پاره‌كه‌ بداته‌وه یا بكۆژێت. خالید به‌یه‌حیای كۆری وت: كۆری خۆم! پڕۆ لای براكانمان عومار كۆری هه‌مه‌زه، موباره‌كى توركى و سالح پێشنویژی مزگه‌وته‌كه و كه‌سانى ديكه و له‌بارودۆخی خۆمان ئاگاداریان بكه‌ره‌وه.

یه‌حیا ده‌لیت: پۆشتمه‌ لای ئه‌وان، ده‌سته‌یه‌کیان له‌بینینی من خۆیان دوورخسته‌وه به‌لام پاره‌کیان نارد. ده‌سته‌یه‌کیان به‌رووگرژی سه‌یری منیان كرد به‌لام به‌شیوه‌یه‌كى شاروه‌ پاره‌کیان په‌وانه‌ كرد. یه‌حیا ده‌لیت: پۆشتمه‌ لای عومار كۆری هه‌مه‌زه، سه‌یری دیواره‌كه‌ی ده‌كرد، ئاوپری دایه‌وه و سلۆم لێكرد. به‌شیوه‌یه‌كى سارد وه‌لامی دامه‌وه. پرسى: باوكت چۆنه‌؟ له‌پێشهاته‌كان ئاگادارم كرده‌وه و داواى سه‌د هه‌زار دره‌م كرد. وتی: ئه‌گه‌ر ده‌متوانی، ده‌منارد. گه‌رامه‌وه له‌كاتێكدا بۆ نفرینی له‌خۆبایی بوونی ئه‌وم ده‌كرد. وته‌کانی ئه‌وم بۆ باوكم گیرایه‌وه كه‌له‌ناكاو پاره‌كه‌ له‌لایه‌ن عوماره‌وه گه‌یشته. یه‌حیا ده‌لیت: ئێمه‌ له‌ماوه‌ی دوو رۆژ دوو هه‌زار هه‌زار و چه‌وتسه‌د هه‌زار دره‌ممان كۆكرده‌وه و ته‌نیا

سیسەد هەزار درەمی مابوو کە ئەگەر کۆنە دەکرایە وە، ریسە کە مان دەبوو بە خوری.
 یەحیا دەلیت: ئەو رۆژە خەمبار لە پرده‌کە گوزەرم کرد، کە سێک لە ناکاو هاتە
 سەرریگەم و وتی: هەواییکی خۆشم پێیە. پشتم تێکرد بەلام دووبارە لەمن نزیک
 کەوتەو، جلەوی ئەسپەکە ی گرتەم و وتی: تۆ خەمباریت، سویند بەخوا بەیانی
 شادمان دەبیت و لە کاتی کدا لەم پرده‌ گوزەر دەکەیت، ئالای حکومەت لەبەر دەم
 تۆدا هەلکراوە. لەم وتە ی ئەو سەرمسورما. ئەو پیاو وەتی: ئەگەر وەتەکی من
 راست بوو، دەبیت پێنج هەزار درەم پێ بدەیت. منیش بە سەرسورمانەو بەلێنم
 پێدا.

بەمشێوە بوو هەوایی شۆڕشی خەلکانی موسڵ و جەزیرە و زالبوونی کوردەکان
 لەو ناوچانە بە مەنسور گەیشت. مەنسور پرسى: چ کە سێک شیاوی
 فەرمانرەوایەتی ئەو ناوچەیە؟ موسەییب کوپى زوھەر وەتی: بۆچوونیکم هەیه
 هەرچەند دانیام پێی رازی نابیت و گرتگی پێنادەیت بەلام دەست لەچاکەخوازی
 تۆ هەلناگرم. مەنسور وەتی: بدوێ. وەتی: کەس وەک خالید کوپى بەرمەک شیاوی
 فەرمانرەوایەتی ئەو سەرزەمینە نییە. مەنسور وەتی: دواى ئەو هەموو ئازارە ی
 بەسەر ئەودا سەپاندمان، چۆن ئەم ئەندێشە یە رەوایە؟ موسەییب وەتی: تۆخۆت
 بواری ئەم کارەت رەخساندوو و من دەبمە دەستبەری ئەو. مەنسور وەتی: بەیانی
 بپهیننە لای من. بەیانی ئەو رۆژە خالیدیان برده‌ لای مەنسور و ئەو لەسیسەد
 هەزار درەمەکی دیکە، چاوپۆشی کرد و بۆ خۆی و یەحیا ی کوپى ئالای
 فەرمانرەوایەتی ئازەربایەجان ی هەلکرد. یەحیا چاوی بەو پیاو کەوت
 کە هەوالەکی پێداوو. ئەو پیاو ی کردە یەکیک لەکەسە نزیکەکانی خۆی و پەنجا
 هەزار درەم مژدانە ی پێبەخشى. خالید ئەو سیسەد هەزار درەمی لە عومارە ی
 وەرگرتوو، بەنیوەنجیگەری یەحیا ی کوپى، بۆ عومارە ی گەرانده‌و و پەيامی بۆ
 نارد: مەگەر من سەراف باوکت بووم؟ چیت خۆت لەمن دور بخەرەو. بەلام عومارە
 پارەکە ی گەرانده‌و.

خالید بەهاورییەتی مەهدی بەرەو موسڵ بەریکەوت و موسا کوپى کەعبی لەو
 سەرزەمینە لەسەر کار لا برد و خۆی و کوپەکە ی فەرماندارییان گرتە دەست.

خالیډ فه‌مانډه‌وايه‌تی موسل و یه‌حیا‌ی کوږی فه‌مانډه‌وايه‌تی ئازهر‌بایه‌جانی ده‌کرد تا ئه‌وه‌ی مه‌نسور مرد. ئه‌حمه‌د کوږی محهمه‌د کوږی سه‌واری موسلی ده‌لیت: ئیمه‌ هیچ کات سه‌ر‌کرده‌یه‌کی گه‌وره‌ی وه‌ک خالیډمان نه‌بووه و که‌س وه‌ک نه‌و لای ئیمه‌ ریزدار نه‌بووه، ئهم ریزداریه‌یه له‌سه‌خت‌گیریه‌وه سه‌ر‌چاوه‌ی نه‌گرتبوو، به‌لکو له‌دلی ئیمه‌دا ره‌گی دا‌کو‌تابوو.

مردنی مه‌نسور و وه‌سیه‌تی ئه‌و

له‌م سه‌له‌دا مه‌نسور له‌شه‌شی زی‌حه‌ج‌ه / ٢٨ ژوئه‌نی ٧٧٩ زایینی له‌بئر مه‌یمون مرد. وتراوه وه‌حی به‌شیوه‌یه‌کی نه‌ینی له‌کو‌شکه‌که‌ی ئه‌ودا هاواری کردووه و ئه‌و، ده‌نگه‌که‌ی بیستووه که‌ه‌و‌نراوه‌یه‌کی به‌مشیه‌ی هیتاوه‌ته سه‌ر‌زمان:

اما و رب السكون و الحرك	ان المنايا كثيرة الشرك
عليك يا نفس، ان اسأت و ان	احسنت بالقصد كل ذاك لك
ما اختلف اليل و النهار و لا	دارت نجوم السما في الفلك
الا تنقل السلطان عن ملك	اذا انتهى ملكه الى ملك
حتى يصيرا به الى ملك	ما عز سلطانه بمشرك
ذاك بديع السما و الارض و الـ	مرسى الجبال المسخر الفلك

واتاکه‌ی: سویند به‌خوا‌ی ئارامی و جووله، مه‌رگ چه‌ن‌دین داوی هه‌یه، ئه‌ی گیان! له‌سه‌ر تو‌یه میانه‌په‌وی له‌چاک و خراپه به‌جی بی‌نی، چوونکه ئه‌وه هه‌موو شتیک ده‌بی‌ت بۆ تۆ. شه‌و و به‌یان‌ی یه‌ک له‌داوی یه‌ک نه‌ده‌هاتن و ئه‌ستیره‌کان له‌گه‌ردوونه‌دا نه‌ده‌سو‌پانه‌وه مه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی فه‌مانډه‌وايی له‌شوینیک به‌کو‌تایی ده‌گه‌یش‌ت و شوینه‌که‌ی به‌که‌سیکی دیکه ده‌سپارد. تا ئه‌و جیگه‌ی (شه‌و و روژ) ئه‌و بۆ ده‌رگای فه‌مانډه‌وايه‌ک بنی‌رن که‌ری‌زداری فه‌مانډه‌واکه‌ی، هاوتای نییه. ئه‌و به‌دی‌هینه‌ری ئاسمان و زه‌وی و کی‌وه‌کان و گه‌ردوونه‌ی ئاسمانه.

مه‌نسور وتی: کاتی مه‌رگی من هاتووه. ته‌به‌ری ده‌لیت: عه‌بدو‌لعه‌زیز کوږی موسلیم وتی: روژیک رو‌شتمه لای مه‌نسور و سلاوم بۆ نارد. به‌شیوه‌یه‌ک گێژ و

په‌ریشان بوو وه‌لامی نه‌دامه‌وه. ئه‌وه‌ی بینیم هانیدام بۆ ئه‌وه‌ی بگه‌رپیمه‌وه. دوا‌ی
چه‌ند ساتیک مه‌نسور پیی و‌تم: له‌خه‌ودا بینیم وه‌ک بلیی که‌سیک ئه‌م هۆنراوانه‌ بۆ
من ده‌هۆنیته‌وه:

أأخى خفض من مناكا فکان يومك قدأتاکا

و لقد اراك الدهر من تصريحه ما قد اراکا

فاذا اردت الناقص العب بدالذليل فأنت ذاکا

ملکت ما ملکتہ و الامر فيه الى سواکا

واتاکه‌ی: براکه‌م! له‌ئاره‌زووه‌کانی خۆت که‌م بکه‌ره‌وه وه‌ک بلیی رۆژی مه‌رگی
تۆ هاتوو، و رۆژگار، سووپرانه‌کانی خۆی نیشانی تۆداوه، ئه‌گه‌ر بخوازیت
به‌نده‌یه‌کی ریسوا و زه‌لیل بیینیت، تۆخۆت، ئه‌و که‌سه‌یت. ئه‌وه‌ی ده‌بوا،
به‌ده‌ستت هی‌نا، به‌لام ئه‌وه‌ی هه‌ته‌ بۆ که‌سیکی دیکه‌ ده‌ییت.

په‌ریشانی و خه‌می من بۆ ئه‌و بابته‌یه‌ که‌بینیم و بیستم. و‌تم: ئه‌ی سه‌روه‌ری
باوه‌رداران، ئه‌وه‌ی بیینیوته، خیر و خۆشییه.

دوا‌ی ماوه‌یه‌کی زه‌مه‌نی که‌م به‌ره‌و مه‌که‌که‌ به‌ریکه‌وت. کاتی‌ک له‌به‌غداوه‌ به‌ره‌و
مه‌که‌که‌ ده‌پۆشت، له‌کۆشکی عه‌بدوویه‌ دابه‌زی و له‌هه‌مان شوین له‌سیی شه‌وال/
پینجی ئۆتی ٧٧٥ زایینی، ئه‌ستیره‌که‌ له‌به‌ره‌به‌یان بۆ ئه‌و هه‌لات و نیشانه‌کانی تا
ده‌رکه‌وتنی هه‌تاو، به‌ئاسمانه‌وه‌ دیار بوو. ئه‌و مه‌هدی بانگ کرد تا مائناوایی
لیبکات. مه‌نسور بۆ سامان و خه‌لافه‌ته‌که‌ی ئه‌وی کرده‌ جیگرێ خۆی. له‌به‌یانی و
ئیاواری و هه‌موو ئه‌و ساتانه‌ی له‌و شوینه‌ بوو، وته‌کانی خۆی دووباره‌ ده‌کرده‌وه‌ و
سه‌ره‌نجام له‌دووا‌ین رۆژ به‌مه‌هدی و‌ت: هیچ شتی‌کم پش‌تگویی نه‌خستوو مه‌گه‌ر
ئه‌وه‌ی تۆم لی ئاگادار کردبیته‌وه‌ و هه‌نوکه‌ پینشیا‌ری کاره‌ چاکه‌کانت پی ده‌که‌م
که‌گومان ناکه‌م یه‌کی‌ک له‌وان بی‌نیته‌دی.

مه‌نسور سنووقی‌کی بوو که‌ده‌فته‌ره‌کانی خۆی تیا هه‌لده‌گرت، قوفلی کردبوو و
که‌س جگه‌ له‌خۆی نه‌یده‌توانی بی‌کاته‌وه‌. مه‌نسور رووی کرده‌ مه‌هدی و و‌تی:
سه‌یری ئه‌م سنووقه‌ بکه‌و بی‌پاریزه‌ چونکه‌ زانستی هه‌موو پینشیا‌نت تا دووا‌ین
رۆژ له‌و سنووقه‌دا دانراوه‌. ئه‌گه‌ر بابته‌یک خه‌مباری کردی، سه‌یری ئه‌و ده‌فته‌ره‌

بکه، ئەگەر بەمەبەستەکە ی خۆت گەشتیت باشتەر و گەرنە سەیری دەفتەری دووهم و سییەم تا حەوتەم بکه، ئەگەر ئەم کارە لای تۆ دژوار بوو، دەفتەریکی بچووکی تێدایە و ئەوەی بخوازیت، لەویدا بەدەستی دینیت، بەلام گومان ناکەم ئەو کارە بکه‌یت.

جوان سەیری ئەم شارە (بەغداد) بکه و هیچ شارێکی دیکە مەکە جیگری ئەو شارە چونکە سامانیکم لەو شارەدا بۆ تۆ کوکردۆتەووە کەئەگەر دەسال باج بەتۆ نەگات، دەتوانی خەرجی سوپاییەکان، خەرجییەکانی دیکە، خەرجی منال و منالی منالەکانت بەدەیت، کەواتە بیپاریزە چونکە تا ئەو کاتەی گەنجخانەکە ی تۆ ئاوەدانە، کەسیکی ریزداریت بەلام گومان ناکەم ئەو کارە بکه‌یت.

پیشنیارت پێدەکەم ریز لەکەسانی بنەمالەکەت بگری و چاکەیان لەگەڵ بکه‌یت و ئەوان لەکاروبارەکان پیش بخەیت، قاچی ئەوان بخەیتە سەر سەری خەلکان و لەسەر مینبەر جیگەیان بۆ بکه‌یتەووە چونکە ریزی تۆ ریزی ئەوانە و لەبەر نەکردنی ئەوان لەبەرژۆهەندی تۆدایە، بەلام گومان ناکەم ئەو کارە بکه‌یت.

سەیری کەسانی نزیک و موالییەکانت بکه و بۆ ئەوان کەسیکی چاکەکار بە، ئەوان پیش بخە و ژمارەیان فراوان بکه چونکە لەکاتی پیششاته ناسازگارەکان پشتیوانی تۆ دەبن بەلام گومان ناکەم ئەو کارە بکه‌یت.

پیشنیارت پێدەکەم چاکە لەگەڵ خەلکانی خوراسان بکه‌یت چونکە ئەوان هاوێلان و شوینکەوتەکانی تۆن و لەمال و گیانی خۆیان بۆ فەرمانرەواییەتی تۆ درێغیان نەکرد. چاکە لەگەڵ ئەو کەسانە بکه کەخۆشەویستی تۆیان لەدل دەرنەچیت و لەگوناهەکانیان خۆش ببە و بۆ کارەکانیان پاداشتیان پێ ببەخشە. ئەگەر کەسێک لەوان مرد، جیگە ی خالی ئەو لەناو بنەمالەکە ی پر بکەرەووە بەلام گومان ناکەم ئەو کارە بکه‌یت.

هەرگیز لەروژەلەت بناغە ی شارێک دامەریژە چونکە ناتوانی دروست کردنەکە ی بەئەنجام بگەییینیت بەلام گومان دەکەم ئەو کارە دەکەیت.

ناگادار بە لەمنالەکانی سولهیم داوای هاوکاری نەکەیت بەلام گومان دەکەم ئەو کارە بکه‌یت.

ئاگادار بە ژنان لەکاروبارەکان دور بخەیتەو بەلام گومان دەکەم ئەو کارە بکەیت.

دەلێن: مەنسور وتی: لەزێئەلحەججە لەداک بووم و لەم مانگەدا فەرمانرەوايەتیم گرتەدەست و لەم مانگەدا کۆچی دوایی دەکەم و ئەم بابەتە بۆ حەج کردن هانیدام. لەپیشنیارەکانی منە بۆ راپەراندنی کاروباری موسولمانان - لەدوای مەرگم- بیری خواوەندت بێت تا خەم و پەژارەکانی تۆ بۆ شادمانی و کامەرانی بگۆڕیت و لەو شوێنەوێ گومان ناکەیت، دەرگای رحمەتی خۆی بەرووی تۆدا بکاتەو.

کۆری خۆم، محەممەد! لەناو ئۆمەتەکەي بەزیندوویی بەیئەپرەو تا خواوەند تۆ و فەرمانرەوايەتییهکەت بپارێزیت. ئاگادار بە بەناڕەوا خۆینی کەس نەپێزیت چوونکە لای خواوەند گوناحیکی گەورەيە و نەنگیکی هەمیشەییە بۆ دنیا. سنوورە خواییەکان مەبەزێنە چوونکە رزگاری تۆ لەم دنیا و مانەوت لەبەهەشت بەندە بەو کارە، سنوورەکان مەبەزێنە بۆ ئەوێ لەناو نەچیت، ئەگەر خواوەند شتیکی باشتري دەزانی کەبۆ دینەکەي شیاوتر و گونجاوتر بێت، دلنایابە لەکتیبهکەي خۆیدا باسی دەکرد.

بزانە خواوەند لەفراوانی تورەيی و غەزەبی خۆی بۆ ریزگرتن لەزالبوونی لەکتیبهکەي خۆیدا فەرموویەتی سزای ئەو کەسەي کارە ناڕەواکان لەسەر زەوی ئەنجام دەدات، بەوشێوە و بەم شێوەیە لەگەڵ ئەو سزا و ئازابە گەورەي لەو دنیا چاوەڕوانی دەکات. خواوەند لەکتیبهکەي خۆیدا دەفەرمیت: سزای ئەو کەسانەي نراییەتی خواوەند و پیغەمبەر (د.خ) دەکەن و کارە ناڕەواکان لەسەر زەوی ئەنجام دەدەن، ئەوێ بەکوژرای لەخاچ بدرین.

کۆری خۆم! فەرمانرەوايی، تەنافی بەهیزی خواوەند و دەستاویزیکی نەشیاو بۆ پێچران و ئایینی راستی ئەو، کەواتە ریزی بگرە و بپارێزە و بەرگری لێبکە. خواوەند! ناباوەران سزا و هەلگەراوەکان سەركوت و کەیفەری خەواریج بدە، لەفەرمانەکانی خوت چاو مەپۆشە، دادپەرورەي بکەرە پیشە و سنوورەکان بپارێزەي چوونکە ئەم کارە زیاتر لەهەر شتیکی دیکە دەبیته هۆی ریزگری

لەدروست بوونى دوزمن و نەييارەكانى تۆلەناو دەبات و چارەسەرىكى گونجاۋە. لەۋەى پەيۋەندى بەتالانىيەكانەۋە ھەيە، لەلاپىدا مەپۇ، چوونكە بەۋەى خواۋەند بەتۋى بەخشىۋە، پىۋىستت بەتالانىيەكان نىيە. فەرمانزەۋايى بەرىزگرتن لەكەسانى نىزىك دەست پىيىكە. لەخۇپەسەندى و بەفېرۇدانى سامانەكان خۆت بەدوور بگرە و سنوور پارىزەكان بۇ سنوورەكان پەۋانە بكە. رىگەكان ئەمن و ئاسوودەى بەھەمووان بېخشە. چارەسەرى كىشەكانيان بكە و ناخۇشىيەكانيان لى دوور بخەرەۋە. سامانەكان بەدەست بىنە و پاشەكەوتيان بكە و لەزىدەپۇيى خۆت بەدوور بگرە چوونكە لەبەلە و زىانەكانى رۇزگار پارىزراۋ نىت.

تا ئەۋ جىگەى دەتۋانى چۋارپى و پىياو و سوپا كۆبكەرەۋە، كارى ئەمپۇ مەخەرە سبەى چوونكە كارەكان كەلەكە دەبن و لەكاتى ساماندانى كاروبارەكان، فېرۇيى و گەندەلى دىتە ئاراۋە. ھەول بىدە ئەۋ پىشەتاتانەى روبەروت دەبنەۋە، لەكاتى خۇيدا جىبەجىيان بكەيت. پىاۋەكان لەشەۋدا ئامادە بكە بۇ ئەۋەى بزانى لەرۇژدا چى روودەدات بەھەمان شىۋە پىاۋان لەرۇژدا ئامادە بكە تا بزانى لەشەۋدا چى روودەدات. خۆت، جەلەۋى كاروبارەكان بگرە دەست بى ئەۋەى سىستى نىشان بەدەيت. بەخواۋەند خۇشبين بە و لەكارگوزار و دەبىرەكانى خۆت بەد گومان. وشيار و بىدار بە، دىنەۋايى ئەۋكەسانە بكە لەبەر دەرگاي مائەكەى تۆ چاۋەپۋان. بەئاسانى مۇلەتى ھاتنە ژۋور بەخەلەكان بىدە، لىكۆلىنەۋە لەكاروبارى ئەۋ كەسانە بكە دادخۋازى دەھىننە لاي تۆ، كەسىك بۇ كارەكانى ئەۋان راسپىرە كەھىچ كات خەۋ نەبباتەۋە و سەرقالى نەكات. ھەرگىز بى ئاگايانە مەخەۋە چوونكە باۋكت ھەرگىز بەۋ شىۋە نەخەۋتوۋە و چاۋى نەخستۋتە سەرىك مەگەر ئەۋەى دلى بەئاگا بوۋە. ئەمە ۋەسىيەت نامەى مەنە بۇ تۆ. خواۋەند شايەتى نىۋان مەن و تۆيە. دواتر مائىۋايى لىكرد و يەكتريان لەئامىزگرت و دەستيان بەگريان كرد.

ئەۋ بەرەۋ كوفە بەرىكەۋت و ھەج و ەمەرەى كرد. قوربانىيەكانى لەپىشەۋە نارد و قوربانىيەكەى خۇى بەدامالىنى پىستەكەى نىشاندا. ئەمە لەكاتىكدا بوۋ چەند رۇژىك لەزى قەعدە/ سىپتامبەرى ۷۷۵ زايىنى تىدەپەرى. كاتىك چەند مەنزىك لەكوفەى بېرى، ئازارىك سەرتاپاي جەستەى داگرت و بوۋە ھۆكارى

مردنی. کاتیڤ نازاره‌که‌ی ته‌شه‌نه‌ی سه‌ند، به‌ره‌بیعی وت: بۆ چه‌ره‌می خواوه‌ندم ببه بۆ ئه‌وه‌ی له‌گوناهه‌کانم هه‌لبییم. ره‌بیع جله‌وداری ئه‌سپه‌که‌ی بوو. مه‌نسور پێشنیاره‌کانی خۆی پیکرد. کاتیڤ به‌ره‌به‌یانی رۆژی شه‌شه‌م گه‌یشته بئر مه‌یمون، له‌وئ مرد له‌کاتیڤدا له‌کاتی مه‌رگ جگه‌ له‌ره‌بیع و خزمه‌تکاره‌کانی که‌سی دیکه‌ی له‌گه‌لدا نه‌بوو. ره‌بیع مردنی ئه‌وه‌ی شارده‌وه و ریڤه‌ی نه‌دا که‌س له‌سه‌ر جه‌نازه‌که‌ی بگری تا ئه‌و کاته‌ی هه‌تاو هه‌لات. له‌م کاته‌دا وه‌ک هه‌میشه‌ بنه‌ماله‌که‌ی ئاماده‌ بوون. یه‌که‌م که‌س که‌ره‌بیع بانگی کرد، مامه‌که‌ی یانی عیسا کوپری عه‌لی بوو و دوا‌ی چه‌ند ساتیڤ ریڤه‌ی چوونه ژووره‌وه به‌کوپری براکه‌ی، عیسا کوپری موسا دا. ئه‌و ته‌نیا که‌سیڤ بوو پێش عیسا کوپری عه‌لی ده‌که‌وت. دوا‌ی ئه‌وان ریڤه‌ی چوونه ژووره‌وه‌ی به‌گه‌وره‌کان و به‌ته‌مه‌نه‌کاندا. به‌مشێوه‌یه ره‌بیع له‌وان بۆ مه‌هدی و دوا‌ی ئه‌و بۆ عیسا کوپری موسا له‌سه‌ر ده‌ستی موسا ئه‌لهادی به‌یعه‌تی وه‌رگرت.

کاتیڤ به‌یعه‌ت وه‌رگرتن له‌مناله‌کانی هاشم کو‌تایی پێهات، له‌فه‌رمانه‌ نه‌زامییه‌کان و خه‌لکان به‌گشتی به‌یعه‌تی وه‌رگرت. عه‌باس کوپری محهممه‌د و محهممه‌د کوپری سلیمان به‌ره‌و مه‌که‌که به‌ریڤه‌وت تا بۆ مه‌هدی له‌خه‌لکان به‌یعه‌ت وه‌ربگرن. ئه‌وان له‌ناو که‌عبه به‌یعه‌یتان له‌خه‌لکان وه‌رگرت و سه‌رقالی به‌خاک سپاردنی مه‌نسور بوون و ئیواری کو‌تاییان به‌کاره‌کیان هێنا. جه‌نازه‌ی ئه‌ویان به‌کفن دا‌پۆشی. روخسار و سه‌ریان دا‌پۆشی به‌لام له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له‌کاتی به‌ستنی ئیحرام مردبوو، سه‌ریان دانه‌پۆشی. عیسا کوپری موسا و یا به‌وته‌یه‌ک ئیبراهیم کوپری یه‌حیا کوپری محهممه‌د کوپری عه‌لی کوپری عه‌بدوالله کوپری عه‌باس نوێژی له‌سه‌ر خویند و له‌نارامگای مه‌علات به‌خاک سپێردرا. سه‌د گو‌ریان بۆ هه‌لکه‌ند تا خه‌لکان گو‌ره‌که‌ی نه‌زانن و له‌گو‌ریکی دیکه‌دا به‌خاک سپێردرا. عیسا کوپری عه‌لی و عیسا کوپری محهممه‌د و عه‌باس کوپری محهممه‌د و ره‌بیع و ره‌یان که‌ هه‌ردووک له‌موالییه‌کانی بوون له‌گه‌ل یه‌قتین رۆشته‌ ناو گو‌ره‌که‌ی. له‌کاتی مه‌رگ، شه‌ست و سی یا شه‌ست و چوار یا شه‌ست و هه‌شت سا‌ل ته‌مه‌نی بوو. ماوه‌ی خه‌لافه‌تی ئه‌و بیست و چوار رۆژ یا سی رۆژ که‌مه‌تر له‌بیست و دوو سا‌ل بوو. سه‌باره‌ت

به‌مه‌رگی ئەو وتووایانه: کاتێک گه‌یشته دوا مه‌نزلی نزیک مه‌که، له‌سه‌ره‌وه‌ی مه‌نزله‌که ئەم نووسراوه‌ی بیینی:

بسم الله الرحمان الرحيم

ابا جعفر حانت وفاتک و انقضت سنوک و امر الله لابد واقع

ابا جعفر هل کاهن او منجم لك اليوم من حر المنية مانع

واتاکه‌ی: به‌ناوی خواوه‌ندی به‌خشنده‌ی میهره‌بان. ئە‌ی باوکی جه‌غفر! کاتی مه‌رگت هاتوو و ساله‌کانی ته‌مه‌نت به‌سه‌رچوو و فه‌رمانی خواوه‌ند ده‌بی‌ت ئە‌نجام بدری‌ت. ئە‌ی باوکی جه‌غفر! کام کاهینه یا ئە‌ستیره‌ناسه له‌ئێستادا ده‌توانی‌ت داغی مه‌رگ له‌تۆ دوور بکاته‌وه.

له‌م کاته‌دا مه‌نسور خزمه‌تکاری مه‌نزله‌که‌ی بانگ کرد و پێی وت: ئایا فه‌رمانم پێ نه‌داویت که‌س نابێت بێته ناو ئە‌م مه‌نزله‌گانه؟ وه‌لامی دایه‌وه: سویند به‌خوا له‌و کاته‌وه‌ی چۆل کراوه، که‌س نه‌هاتۆته ئێره. مه‌نسور وتی: سه‌یرکه بزانه چی نووسراوه؟ ئە‌و پیاوه وه‌لامی دایه‌وه: هیچ نابینم. مه‌نسور که‌سیکی دیکه‌ی بانگ کرد و ئە‌ویش هیچی نه‌بیینی. خۆی ئە‌م دوو دێره‌ی خوینده‌وه و فه‌رمانی به‌په‌رده‌داره‌که‌یدا ئایه‌یه‌که له‌قورئان بخوینێته‌وه و ئە‌و، ئە‌م ئایه‌ی خوینده‌وه: ئە‌وانه‌ی سته‌مکارییان کرده پیشه به‌زوویی ده‌زانن چۆن گۆرانیان به‌سه‌ردا دی‌ت. مه‌نسور فه‌رمانیدا قامچی له‌په‌رده‌داره‌که‌ی بدن و له‌به‌ر ئە‌وه‌ی گومانی بوو، ئە‌و شوینه‌ی به‌جیه‌شت به‌لام له‌ئه‌سه‌په‌که‌ی که‌وته‌خوار و پشتی شکا و مرد و له‌بێر مه‌یمون به‌خاک سپێردرا. به‌لام گێرانه‌وه‌ی یه‌که‌م راستر دی‌ته به‌رچاو.

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی مه‌نسور و مناله‌کانی

ئە‌و گه‌نم ره‌نگ و له‌پ و روخساریکی لاوازی بوو. له‌حومه‌یمه له‌سه‌رزه‌میینی شه‌رات چاوی به‌دنیا هه‌له‌ینا. مه‌هدی یا هه‌مان محه‌مه‌د و جه‌غفری گه‌وره کۆره‌کانی بوون. دایکی ئە‌م دووانه ئه‌روی کچی مه‌نسور و خوشکی یه‌زید کۆری مه‌نسوری حومه‌یرییه. نازناوه‌که‌ی دایکی موسایه. جه‌غفر پێش مه‌نسور مرد. له‌مناله‌کانی دیکه‌ی ئە‌و ده‌توانین ئاماژه به‌سلیمان و یه‌عقوب به‌دین که‌دایکیان فاتیمه کچی محه‌مه‌د له‌مناله‌کانی ته‌لحه کۆری عوبه‌یدالله بوو. یه‌کیکی دیکه له

مناله‌کانی جه‌عفری بچوک که‌دایکی کردییە دایکی منالّ بوو. سالحی مسکین یه‌کی دیکه له‌مناله‌کانی بوو له‌دایکی وه‌له‌دی روم‌ی. قاسم یه‌کیک له‌کوپه‌کانی ئەوه که له‌ته‌مه‌نی ده‌ سالی لای مه‌نسور مرد. دایکی ئەویش دایکی وه‌له‌دی بوو که‌به‌دایکی قاسم بانگ ده‌کرا. ئەو له‌نزیك ده‌روازه‌ی شام باخیکی بوو که به‌باخی دایکی قاسم ناویان ده‌برد. عالیه کچی مه‌نسور بوو که‌دایکی ژنیك بوو له‌مناله‌کانی ئومه‌ییە.

به‌شیك له‌شیواز و کرده‌وه‌کانی مه‌نسور

سه‌لام ئەبره‌ش ده‌لیت: من له‌ناو ماله‌که‌ی مه‌نسور خزمه‌تم ده‌کرد. مه‌نسور تا ئەو کاته‌ی نه‌ده‌پوشته ناو خه‌لکان، روخوشتی‌نی خه‌لکان بوو. کاتیك جل و به‌رگی له‌به‌ر ده‌کرد، روخساری ره‌ش دانگیرسا و چاوه‌کانی سوور ده‌بوو و کاره وه‌حشیانه‌کانی ئەنجام ده‌دا.

روژێك پیی وتم: کوپی خۆم! هه‌رکات بینیت جل و به‌رگم له‌به‌ر کردووه یا له‌شوینیك گه‌راومه‌ته‌وه، که‌ستان لیم نزیك نه‌بیته‌وه، ده‌ترسم ئازاری بده‌م.

سه‌لام ده‌لیت: له‌مالی مه‌نسور، که‌ره‌سته‌کانی یاری کردن و سه‌رقالی یا هه‌ر شتیکی هاوشیوه نه‌ده‌بینرا. ته‌نیا یه‌ک روژ یه‌ک له‌مناله‌کانی سوار و شتر بوو و هاوشیوه‌ی سارانشینه‌کان خۆی رازانده‌وه و که‌وانیکی خسته سه‌رشان. بړیک که‌شک و میسواکی له‌و شتره‌که‌ی بار کرد. له‌یه‌کیک له‌خورجینه‌کانی که‌شک و له‌خورجینه‌که‌ی دیکه‌ی سیواک و شته‌کانی دیکه‌ی دانا که‌وه‌ک پێشکه‌شی خێوه‌ت نشینه‌کان هه‌ژمار ده‌کرا. ئەو به‌مشیوه‌یه‌ پوشته‌ده‌ر و باره‌که‌ی خۆی به‌مه‌دی (جیگری خه‌لیفه) پێشکه‌ش کرد. خه‌لک له‌و کاره سه‌ریان سوپما. مه‌هدی له‌روسافه (کوژکه‌که‌ی خۆی) بوو. دیارییه‌که‌ی وه‌رگرت و دوو خورجینه‌که‌ی لیوانلیو کرد له‌دره‌م. خه‌لکان زانیان ئەمه جوړیکه له‌گه‌مه‌ی سولتانه‌کان.

حومادی تورک ده‌لیت: مه‌نسور دانیشتی‌بوو، من لای ئەو بووم که‌ده‌نگه‌ده‌نگی بیست. وتی: بزانه ئەم ده‌نگه ده‌نگه چییه؟ پوشته‌ده‌ر و له‌ناکاو یه‌کیک

له‌خزمه‌تکاره‌کانی ئه‌وم بی‌نی که‌که‌نیزه‌کان ده‌وریان گرتبوو و ئه‌و سی‌ تاری بۆ ده‌ژهنین و که‌نیزه‌کان پیده‌که‌نن. رووداو‌ه‌که‌م بۆ مه‌نسور باس کرد. پرسى: سی‌ تار چیه؟ بۆم باس کرد. پرسى: تۆ له‌کۆیوه‌ ده‌زانی سی‌ تار چیه؟ بۆم روون کرده‌وه. مه‌نسور هه‌ستا و پۆشته لای که‌نیزه‌کان. که‌نیزه‌کان کاتی‌ک ئه‌ویان بی‌نی بالۆه‌یان لی‌کرد. فه‌رمانیدا سی‌ تاره‌که له‌سه‌ری خزمه‌تکاره‌که‌دا بشکینن و دواتر کۆیله‌که‌ی فرۆشت.

حومادی تورک ده‌لیت: مه‌نسور، مه‌عن کو‌ری زانده‌ی له‌کاتی دروست بوونی ئاژاوه وه‌ک فه‌رمانداری یه‌مه‌ن ده‌ستنیشان کرد. مه‌عن پۆشته ئه‌و سه‌رزه‌مینه و کاروباره‌کانی ری‌گخست. خه‌لکان که‌ناوبانگی ئه‌ویان بۆ به‌خشنده‌یی بیستبوو، له‌هه‌موو ناوچه‌کانه‌وه به‌ره‌و لای ئه‌و به‌ری‌که‌وتن و مه‌عن سامانی له‌ناو ئه‌واندا دابه‌ش کرد. به‌مشێوه‌یه‌ بووه‌ هو‌کاری تو‌ره‌ بوونی مه‌نسور. مه‌عن کو‌ری زانده بۆ دامرکانده‌وه‌ی تو‌ره‌ی مه‌نسور ده‌سته‌یه‌ک له‌که‌سه‌کانی خۆی بۆ لای ئه‌و په‌وانه کرد. موجاعه کو‌ری ئه‌زه‌ره‌ له‌ناو ئه‌واندا ده‌بینرا. کاتی‌ک ئه‌م ده‌سته‌یه‌ پۆشته لای مه‌نسور، موجاعه وته‌کانی خۆی به‌سپاس کردنی خواوه‌ند ده‌ست پی‌کرد و ناوی پی‌غه‌مبه‌ری هینایه سه‌رزمان. به‌ئه‌ندازه‌یه‌ک وه‌سفی پی‌غه‌مبه‌ری کرد خه‌لکان سه‌ریان سو‌پما. دواتر وه‌سفی مه‌نسوری کرد که‌چۆن خواوه‌ند ری‌زی لی‌گرتوو و دوا‌ی مه‌نسور، ناوی مه‌عنی هینایه ئاراوه. کاتی‌ک وته‌کانی کۆتایی هات، مه‌نسور وتی: ئه‌وه‌ی سه‌باره‌ت به‌خواوه‌ند هیناته سه‌رزمان، خواوه‌ند زۆر گه‌وره‌تر له‌وه‌یه بتوانین باسی بکه‌ین، ئه‌و کاته‌ی وه‌سفی پی‌غه‌مبه‌رت کرد، خواوه‌ند زیاتر له وه‌سفه‌کانی تۆ له‌پی‌شی پی‌ به‌خشیوه و ئه‌و کاته‌ی وه‌سفی سه‌روه‌ری باوه‌ردارانت کرد، ئه‌مه تایبه‌تمه‌ندییه‌که‌ خواوه‌ند پی‌ی به‌خشیوه و به‌خواستی خوا له‌پا‌یه‌پاراندنی کاروباری خه‌لافه‌ت هاوکاری ده‌کات. به‌لام ئه‌وه‌ی سه‌باره‌ت به‌هاو‌ری‌که‌ی خۆت هیناته سه‌رزمان، درۆیه و ریسوایی خۆت نیشاندا. برۆده‌ر چوونکه به‌وته‌کانی تۆ رازی نابم.

کاتی‌ک له‌کاتی چوونه‌ده‌ر گه‌یشته‌ ده‌وایین ده‌رگا، مه‌نسور فه‌رمانیدا بیانگه‌رینه‌وه. کاتی‌ک گه‌پانه‌وه، مه‌نسور پی‌ی وت: تۆچیت وت؟ موجاعه وته‌کانی

خۆى دووبارە كىردەۋە. دووبارە ئەۋانى دەر كىرد بەلەم لىدوۋاين ساتەكان فەرمانى مانەۋەى پىدان. دواتر روۋىكىردە ئامادەبوۋان لەھۆزى موزىر و وتى: ئايا لەناۋ خۆتان كەسى ھاۋشىۋەى ئەۋ دەناسن؟ سوئند بەخوا بەئەندازەيەك بەپاراۋى قسەى كىرد كەزىدەم پىدە. ئەۋم گەپاندەۋە تا ئەلەن مەنسور رۇدى پىدەۋە چۈنكە ئەۋ لەرەبىيەيە. كەسىكى ۋەك ئەۋ بوئىر و قسەزانم نەبىنيۋە. ئەى كۆيلە بىرۇ بىيانگەپىنەۋە. كاتىك مۇجاعە لەبەرەبەر مەنسور ۋەستا، مەنسور پىنى وت: نىازەكانت چىن؟ وتى: ئەى سەرۋەرى باۋەپداران! مەن كۆپى زائەدە بەندەى تۇ و شمشىر و تىرى تۆيە و ئەۋت بۇ لاي دوزمەكانت ھاۋىشتۋە. بەپادەيەك شمشىرى ۋەشانە و كوشىتى كەخەمەكان بەشادى و ناسازگارىيەكان بەسازگارى كۆتاييان ھات و چەۋتەيەكان راست بوۋنەۋە و ھەموۋان بوۋنە بەندەى سەرۋەرى باۋەپداران. ئەگەر سەرۋەرى باۋەپداران بەھۆى بوختانى بوختان كەران دلى لەۋ رەش بوۋە، شىاۋە لەبەندەكەى خۆش بىيىت كەھەموۋ تەمەنى بۇ ئەنجامدانى فەرمانەكان بەسەر بردۋە.

مەنسور بەداۋاكەى رازى و ئەۋانى بۇ لاي مەن گەپاندەۋە. كاتىك مەن نامەى لىخۆشبوۋنى مەنسورى خويندەۋە، ناۋچاۋانى مۇجاعەى ماچ كىرد و سىپاسى ھاۋەلانى كىرد. بەئەندازەى پىۋىست بەھەر كام پاداشتى بەخشى و فەرمانى پىدان بۇ لاي مەنسور بگەپىنەۋە. لەم كاتەدا مۇجاعە وتى:

آليت فى مجلس من وائل قسما الا لبيك يا معن بأطماع

يا معن! انك قد اوليتنى نعماً عمت لحيما و خصت آل مجاع

فلا ازال اليك الدهر منقطعا حتى يشيد بهلكى هتفه الناعى

ۋاتاكەى: لەنشىنگەيەك لەھۆزى ۋائىل سوئندەم خۋارد كەئەى مەن تۇ بەھىچ تەماھىك نەفرۆشم. ئەى مەن! تۇ نىعمەتت بەمەن بەخشى كەخەلەكانى مەن بەتايىبەت كەسە نەزىكەكانى مۇجاعەى گرتەۋە. تا ئەۋ كاتەى رۇڭگار بەردەۋامە، لەخزمەتى تۇدام و ئەمە تا ئەۋ كاتەيە ئەۋ كەسەى ھەۋالى ناخۆش دەھىنىت، ھەۋالى مەرگم پىدات.

لەۋ بەخششەنەى مەن بەمۇجاعەى بەخشى، سى نىازەكەى ئەۋ بوۋ: يەك

ئەوێ موباعە ئەوینداری کچیک لەبنەمالێ مەعن بوو و کاتی خوازیینی کردن بەهۆی هەژاری موباعە وەلامیان نەدایەو. موباعە داواوی ئەو کچەیی لەمەعن کرد. مەعن باوکی کچەکەیی بانگ کرد و کچەکەیی لەبەرەبەر دەهەزار درەم کەوێ مارییی پێی بەخشی، لەموباعە ماری کرد.

یەکی دیکە ئەوێ باخیکی بۆ موباعە کړی کەخوازیاری بوو و سەرئەنجام ئەوێ بړیک پارەیی داوا کرد و مەعن پێی بەخشی. مەعن سی هەزار درەمی پێی بەخشی و کۆی گشتی بەخششەکانی گەیشته یەکسەد هەزار درەم.

دەلین: مەنسور دەیوت: چەندە نیازمەندی چوار (پاک) لەناو بارەگاکی خۆمدا کەپاکتر لەوان بەرچاو نەکەوێت. ئەوانە دەبنە کۆلەکەکانی حکومەت و دەوڵەت تەنیا بەهۆی ئەوانەو سامان دەدرێت. یەک لەوان دادپەرورێکە کە لەرێگەیی خواوێند نابێت لەسەرکۆنەیی هیچ سەرکۆنەکەریک بترسێت. یەکی دیکە شارەوانێکە دادی ناتەوان لەبەتوانا وەرگیرێت و سێیەم گەنجینەدارێک کەمالیات بەشیوێتی تەواو وەرگیرێت و ستم لەکەس نەکات.

دواتر پەنجەیی خۆی سی جار گەست و هەرجارە و هاواریکی دلتەزینی دەکرد. وتیان: ئەی سەرورەیی باوەرداران چیت بەسەر دیت؟ وتی: کەسیکی بەتوانا تا کارەکانی ئەم کەسانە بەراستی و دروستی تۆمار بکات.

وتووایانە: مەنسور یەکیک لەلێپرسراوانی باجی بانگ کرد کەباجەکەیی کەمی کردبوو، پێی وت: ئەوێ لەسەر شانی تۆیە، بیدە. وەلامی دایەو و وتی: سوێند بەخوا هیچم نییە. لەم کاتەدا بانگیبێژ بانگی دەدا: اشهد ان لا اله الا الله، وتی: ئەی سەرورەیی باوەرداران، سوێند دەدەم بەم شایەتوومانە لەمن خوشبە. مەنسور لێی خوشبوو.

وتووایانە: کارگوزاریکیان هینایە لای مەنسور. مەنسور داواوی مالایاتە دوواکەوتووێکەیی کرد و کارگوزارەکەیی خستە زیندانەو. کارگوزار وتی: ئەی سەرورەیی باوەرداران! من بەندەیی تۆم. مەنسور وتی: بەندەییکی خراپیت. وتی: بەلام تۆ سەرورەییکی چاکەکاریت. مەنسور وەلامی دایەو: بەلام نەک بۆ تۆ.

وتووایانە: پیاویکی خەوازیجیان برده لای مەنسور کەسوپایەکی مەنسوری

شکستدا بوو. مه‌نسور بریاریدا سه‌ری له‌جه‌سته‌ی جیا بکاته‌وه. دواتر مه‌به‌ستی ریسوا کردنی ئه‌وی کرد و وتی: ئه‌ی دایک فلان، که‌سیکی وه‌ک تۆ سوپایه‌کی من تیکده‌شکینیت؟ له‌وه‌لامدا وتی: هاوار له‌تۆ و به‌داخم بۆ حالی تۆ. دوینی شمشیر له‌نیوان من و تۆ داوه‌ری ده‌کرد و ئه‌م‌پۆ جوین و ئیهانه‌ کردن. له‌به‌رچی دل ئاسوده‌ بوویت، هه‌نوکه که له‌ژبان هیواپراو بووم و چاو له‌من ناپۆشیت، وه‌لامی جوینه‌کانت ناده‌مه‌وه. مه‌نسور شه‌رمه‌زار بوو و ئازادی کرد.

وتووایه: کاری مه‌نسور له‌سه‌ره‌تای رۆژ، فه‌رماندان و ریگرتن و سه‌رقال بوون به‌کاری شاره‌کان و له‌سه‌ر کار لا‌بردنی که‌سه‌کان و لیوان لیو کردنی مه‌رزه‌کان له‌سنور پارێزه‌کان و ئه‌من کردنی ریگه‌کان و کاره‌ په‌یوه‌ندیداره‌کان به‌ئارامی و ئاسایش بوو. کاتی شه‌و له‌ناو خیزانه‌که‌ی داده‌نیشیت و دوای خویندنی نویژی خه‌وتنان سه‌رقالی خویندنه‌وه‌ی نامه‌ی سنوره‌کان ده‌بوو و له‌گه‌ل هاو‌نشینانی شه‌و راویژی ده‌کرد. کاتی‌ک یه‌ک له‌سه‌ر سیی شه‌و تیده‌په‌ری، ده‌پۆشته‌ جیگه‌ و هاو‌نشینه‌کانی ده‌گه‌رانه‌وه. دوا‌ی دوو له‌سه‌ر سیی شه‌و له‌خه‌و هه‌لده‌ستا، ده‌ست‌نویژی ده‌گرت و نویژی ده‌خویند تا به‌ره‌به‌یان هه‌لده‌هات. دواتر بۆ پی‌ش‌نویژی کردن ده‌پۆشته‌ مزگه‌وت و دوا‌ی نویژ ده‌گه‌ر‌پایه‌وه و له‌کۆشکه‌ی داده‌نیشیت.

وتووایه: مه‌نسور به‌مه‌هدی وت: هیچ کاریک سه‌قامگیر مه‌که مه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی بیرى لى بکه‌یته‌وه چوونکه بیر‌کردنه‌وه هاوشیوه‌ی ئاوینه‌یه‌که که‌جوانی و ناشیرینییه‌کان نیشانی که‌سه‌کان ده‌دات. کو‌پى خۆم! کاری فه‌رمان‌په‌وا ته‌نیا به‌خۆ‌پارێزی سامان ده‌گری‌ت و کاری فه‌رمان‌بهر ته‌نیا به‌فه‌رمان‌بهری و ولات ته‌نیا به‌داد‌په‌روه‌ری ئاوه‌دان ده‌بی‌ت. به‌توان‌ترینی خه‌لکان له‌لی‌خۆ‌ش‌بوون، زات‌ترینی ئه‌وانه له‌رق له‌دل گرتن و ناته‌وان‌ترینی خه‌لکان ئه‌و که‌سه‌یه‌ سته‌م له‌که‌سیکی ژێرده‌سته‌ بکات. له‌هه‌لب‌ژاردنی هاو‌ری، کار و زانستی ئه‌و له‌بهر چاو بگره‌.

ئهی باوکی عه‌بدوالله! له‌هیچ شوینی‌ک دامه‌نیشه‌ مه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی زانا‌کان هاو‌رییه‌تیت بکه‌ن و له‌گه‌ل تۆ بدوین. ئه‌و که‌سه‌ی هه‌ز به‌وه‌سف کردن بکات، شیوازی خۆی ده‌گۆریت و هه‌رکه‌س هه‌ز به‌وه‌سف کردن نه‌کات، به‌شیوه‌یه‌کی

خراپ هه‌لس و كهوت ده‌كات و كهس وه‌سف كردن به‌نه‌شیاو نازانیت مه‌گهر
ئه‌وه‌ی سه‌ركۆنه بكریت و كهس سه‌ركۆنه ناكړیت مه‌گهر ئه‌وه‌ی به‌قیزه‌ونی هه‌ژمار
بكه‌ن.

ئه‌ی باوكی عه‌بدوالله! بیرمه‌ند ئه‌و كه‌سه نییه ئه‌ندیشه له‌كارێك بكات كه‌گرفتار
بووه پێی، به‌لكو بیرمه‌ند كه‌سیكه پێش ئه‌وه‌ی گرفتار ببیت، ئه‌ندیشه بكات.
روژێك مه‌نسور به‌مه‌هدی وت: چه‌ند ئالآت (سوپا) هه‌یه؟ مه‌هدی وتی: نازانم.
مه‌نسور وتی: انالله، تۆ پێش هه‌ركه‌سیك خه‌لافه‌ت به‌فیرۆ ده‌ده‌یت به‌لام ئه‌وه‌ندم بۆ
تۆ پاشه‌كه‌وت كردوو كه‌ئه‌م فیرۆیه زیانت لی‌ نادات.

ده‌گیرنه‌وه‌ك روژێك مه‌نسور وتاری ده‌خوینده‌وه. له‌وتاره‌كه‌یدا وتی: سپاس
تایبه‌ته به‌خوا و سپاسی ده‌كه‌م و داوای هاوكاری لێده‌كه‌م، باوه‌رم پێیه‌تی و
كاره‌كانی خۆم به‌و ده‌سپێرم و شایه‌تی ده‌دم هه‌یج خوايه‌ك جگه له‌ الله نییه و
تاقانه‌یه بێ هه‌یج شه‌ریكێك.

له‌م كاته‌دا پیاویك قسه‌كه‌ی پێی بری و وتی: ئه‌ی ئاده‌م! تۆ به‌وه‌ی بیرت
هه‌ینایه‌وه، به‌بیرت دینه‌وه. مه‌نسور وتاره‌كه‌ی خۆی بری و وتی: به‌چاوی منه‌ت،
به‌چاوی منه‌ت له‌كه‌سیك كه‌سنوور پارێزی سنووری خوایه‌یه، له‌وه‌ی زۆردار و
سه‌ركه‌ش ب‌م یا سه‌رمه‌ستانه گوناح ئه‌نجام بده‌م. په‌نا بۆ خواوه‌ند ده‌به‌م چونكه
ئه‌گهر ئه‌و كار به‌كه‌م به‌لاری‌دا پۆشتووم و له‌رزگار نه‌بووانم. تۆ ئه‌ی پیاو! سویند
به‌خوا ئه‌م وته‌ت بۆ ره‌زامه‌ندی خواوه‌ند نه‌هه‌ینایه سه‌ر زمان به‌لكو ته‌نیا بۆ ئه‌وه‌ی
ب‌لێن فلان كه‌س هه‌ستایه سه‌ر پێی و قسه‌یه‌کی هه‌ینایه سه‌ر زمان. مه‌نسور سزای
ئه‌و پیاوه‌یدا و پیاوه‌كه‌ خۆپاگری كرد. وتی: ویستم سزات بده‌م به‌لام له‌و كار
چاوم پۆشی كه‌واته لی‌خۆشبوونی من به‌هه‌ل بزانه.

هه‌م تۆ و هه‌م ئێوه ئه‌ی موسولمانان چیت به‌مشێوه‌یه بویری له‌خۆتان نیشان
مه‌ده‌ن چونكه حه‌كمه‌ت بۆ ئێمه هاتۆته خوار و له‌لای ئێمه‌وه بلاو بۆته‌وه. كه‌واته
كاروباره‌كان به‌كه‌سانی شیاو بسپێرن و له‌كار و كرده‌وه‌كانی خۆتان ئه‌ندیشه
بكه‌ن. دوواتر وتاره‌كه‌ی خۆی ده‌ستپێكردوه وه‌ك ب‌لێی ده‌یخوینده‌وه. وتی:
شایه‌تی ده‌دم مه‌مه‌د به‌نده و نیردرای خواوه‌نده.

عبداللله کوپی ساعد ده‌لیت: مه‌نسور دواي دروست کردنی به‌غداد له‌مه‌که‌که و تاریکی خوینده‌وه. وتی: و له‌راستیدا له‌زه‌بور له‌دواي تو راستمان نووسی که به‌نده شیاوه‌کانی ئیمه زه‌وی به‌میرات ده‌بن. ئه‌مه و ته‌یه‌کی به‌هیز و لیوانلیوه له‌داد و دادپه‌روه‌ری. سپاس تایبه‌ته به‌و خواجه‌ی بوره‌انه‌کانی خوی ئاشکرا کرد و دوور بن ئه‌و که‌سانه‌ی که‌عبه‌یان کردو ته‌ مه‌به‌ستی خویان و هاوشیوه‌ی تالانی و میراتی خویان لیی ده‌پوان و ئه‌و که‌سانه‌ی قورئانیان له‌ت له‌ت ده‌کرد و ئه‌وه‌ی گالته‌یان پیده‌کرد ئه‌وانی گرفتار کرد. چه‌نده چاله‌ کویر و کوشکه به‌رزه‌کان که‌خواوه‌ند به‌هوی گۆرانی سوونه‌تی پشتی تی‌کردن، ئه‌وانیش وانه‌یان وهرنه‌گرت و پیداکرییان کرد و پییان زیاتر راکیشا و له‌می‌شکیاندا ئه‌مه‌یان په‌روه‌راند و ((هه‌ر سته‌مکاریکی سه‌رکه‌ش زیانی پی‌ برا)) که‌واته ((ئایا که‌سیک له‌وان ده‌بینی یا ده‌نگیان ده‌بیستی؟))

بی‌زهر ده‌لیت: پیاویک سکالای له‌یه‌کیک له‌کارگوزاره‌کانی مه‌نسور کرد. مه‌نسور له‌هه‌مان نامه‌ بۆ کارگوزاره‌که‌ی خوی نووسی: ئه‌گه‌ر دادپه‌روه‌ریت هه‌لبژارد، رزگاری ده‌بیته‌ هاوری‌ت، و ئه‌گه‌ر سته‌م هاوری‌یه‌تیت ده‌کات، رووبه‌رووی په‌شیمان بوونه‌وه‌ی من ده‌بیست، که‌واته‌ چیت سته‌م له‌و که‌سه‌ مه‌که‌.

وتوویانه: فرمانداری ئه‌رمه‌نستان نامه‌یه‌کی بۆ مه‌نسور نووسی و ئاماژه‌ی پیداکه‌سوپاکه‌ی دژی ئه‌و ئالای شوپشیان به‌رز کردو ته‌وه‌ و گه‌نجه‌کانیان فراندووه‌. مه‌نسور له‌هه‌مان نامه‌ وه‌لامی دایه‌وه‌: سه‌رکوئه‌کراو و دوورخراوه‌ له‌کاره‌که‌ی ئیمه‌ خۆت به‌دوور بگره‌ چونکه‌ ئه‌گه‌ر ئه‌ندیشه‌ت ده‌کرد دژی تو شوپشیان نه‌ده‌کرد و ئه‌گه‌ر به‌توانا ده‌بوویت گه‌نجه‌کانی تو‌یان نه‌ده‌رفاند.

وته‌ و وه‌سیه‌ته‌کانی ئه‌و نیشانه‌ی زمان پاراوی و به‌توانایی ئه‌وه‌ به‌هه‌مان شیوه‌ که‌نووسینه‌کانی به‌لگه‌یه‌کی ئاشکرایه‌ بۆ ئه‌وه‌ی که‌ له‌روژگاری خۆیدا بی‌ وینه‌ بووه‌ به‌لام ده‌بیست ئاماژه‌ به‌وه‌ بده‌ین که‌زیاد له‌پاده‌ په‌ست و ره‌زیل بووه‌ و ئه‌مه‌یش له‌گیرانه‌وه‌ی زه‌ین کوپی عه‌تا سه‌رچاوه‌ ده‌گریست. ده‌لیت:

مه‌نسور هاته‌ سه‌ردانی من، چونکه‌ پێش خه‌لافه‌ت هاوری‌ی یه‌ک بووین. روژیک دوو به‌دوو دانیشتبووین. مه‌نسور وتی: ئه‌ی باوکی عبداللله! چیت هه‌یه‌؟ وتم:

ھەر ئەۋەدى دەيزانى. پىرسى: ژن و منال چەند كەست لايە؟ وتم: سى كچ، ژنيك و خزمەتكارىك. وتى: چوار كەس لەمانەكەى تۇدايە؟ وتم: بەلى. چەند جاريك وتەكەى خۆى دووبارە كردهۋە بەشيۋەيكە گومانم كرد ھاوكارىم دەكات. وتى: تۆ دەۋلەمەندترىن پياۋى عەرەبىت. چوار ژن لەمانەكەى تۇدا تەشى دەريسىت.

وتوويانە: كۆيلەكەى باۋكى عەتاي خوراسانى ناگادارى كردهۋە كەباۋكى عەتا دەھەزار درھەمى ھەيە. مەنسور پارەكەى لىسەند و وتى: ئەم پارەيە ھى منە. باۋكى عەتا وتى: چۆن ئەم پارەيە ھى تۆيە لەكاتىكدا سوپىند بەخوا نەكارىكت بەمن سپاردوۋە و نە ھىچ خزمایەتییەك لەنيوان من و تۇدا ھەيە. مەنسور وتى: بەلى، تۆ لەگەل ھاوسەرى عۆيەيىنە كۆرى موسا كۆرى كەعب پەيۋەندى ھاوسەرگىرىت بەستوۋە و ئەو ئەم پارەى ۋەك مىرات بۆ تۆ داناۋە لەكاتىكدا ھاوسەرەكەى لەو كاتەى كارگوزارى سىند بوو، نافەرمانى كرده پىشە و پارەكانى منى ھەلگرت و ئەمە ھەمان پارەيە.

بەجەغفەرى سادقيان وت: مەنسور زۆربەى كات جل ۋەبرگى ھەراتى لەبەر دەكات و خۆى جلەكانى دەدورىتەۋە. وتى: سپاس بۆ ئەو خوايەى بەزەيى بەودا ھاتۆتەۋە و لەگەل ئەۋەدى دەسەلاتى لەدەستايە، گرفتارى ھەژارى كردوۋە.

وتوويانە: ھەركاتىك مەنسور كارگوزارىكى لەسەر كار لادەبرد، دەستى بەسەر سامانەكەيدا دەگرت و بەشيۋەيكەى جيا لەگەنجخانە دايدەنا. ناۋى ھەر كەسىكى لەسەر سامانەكەى دەنوۋسى. رۆژىك بەمەھدى وت: شتىكم بۆ تۆ كۆكردۆتەۋە، ھەركاتىك مردم ئەو كەسانەى دەستم بەسەر سامانياندا گرتوۋە بانگ بكە و بۇيان بگىپرەۋە. چوونكە بەم كارە ۋەسفى تۆ دەكەن و بەكەسىكى چاكەكار ناوت دەبەن. مەھدى ئەو كارەى كرد.

ئەو بەپىچەۋانەى ئەم تايبەتمەنديانە، شىۋازى دىكەيشى دەگرتەبەر. وتوويانە: زەيد كۆيلەى عەيسا كۆرى نەھيك دەلىت: مەنسور دواى مەرگى گەرەم منى بانگ كرد و پىرسى: ئەو چەندە سامانى بەجىيەشتوۋە؟ وتم: ھەزار دىنار كەژنەكەى لەرى ۋرەسمى بەخاك سپاردن خەرجى كرد. مەنسور پىرسى: چەند كچى ھەيە؟ وتم: شەش كچ. مەنسور كەمىك سەرى داخست، دواتر سەرى

بەرز كىردەۋە و وتى: بېرۇ لاي مەھدى. منىش پۇشتمە لاي مەھدى و ئەو سەد و ھەشتا ھەزار دىنارى بەمن بەخشى يانى ھەر كچىك سى ھەزار دىنار. دواتر مەنسور منى بانگ كرد و وتى: دووبارە ۋەرە لاي من و بۇ ئەم كچانە ھاۋسەرى شىاۋ بدۆزەرەۋە تا مارەيان بىكەم. ئەو كارەم كرد و مەنسور ئەۋانى بەشۋودا و فەرمانىدا خەرجىيەكان لەسامانەكەى خۇى بدەن. بەھەر كام لەكچەكان سى ھەزار درەمى بەخشى و فەرمانى بەمندا بەسامانى ئەۋان زەۋى بىكرم تا بژىۋى ژيانيان داين بىكات.

وتوويانە: مەنسور لەيەك رۇژدا بەدەستەيەك لەكەسەكانى دە ھەزار ھەزار درەمى بەخشى و بەدەستەيەك لەمامەكانى و لەناۋ ئەۋان: سلىمان، عيسا، سالىح ھەركام ھەزار ھەزار درەمى بەخشى. ئەو يەكەم كەس بوو بەمشىۋەيە پاداشتى بەكەسەكانى خۇى دەبەخشى.

گىرپانەۋەكان لەمبارەۋە سەبارەت بەۋ فراۋانن بەشىۋەيە ئامارەيان بەگىرپانەۋەى دىكە داۋە. يەزىد كوپى عومەر كوپى ھوبەيرە دەلىت: ھىچ كات لەجەنگ كەسىكى نەشياۋ بۇ ئاشتى و وشيارتر و چارەسەر كەرتەم لەمەنسور نەبىنىۋە و نەمبىستۋە.

ئەو بۇ ماۋەى نۇمانگ گەمارۋى خستە سەرمەن لەكاتىكدا جەنگاۋەرانى عەرەب ھاۋرىيەتى منيان دەكرد. زۇرمان ھەولدا زيان لەئوردوۋىگاگەى بدەين و رىگەى سەركەۋتنى لى بگىرىن بەلام ھەولەكانمان بى ئەنجام بوو. كاتى گەمارۋكە موۋى سىپى لەسەرما نەدەبىنرا و كاتىك ھاتنەدەر لەبازنەى گەمارۋ، موۋى سەرم تالى رەشى تيا نەدەبىنرا.

وتوويانە: ھوبەيرە لەكاتى گەمارۋكە لەلايەن مەنسورەۋە پەيكىكى بۇ لاي ئەو نارد و داۋاى شەپرى دەستەۋىەخەى لىكرد. مەنسور بەمشىۋەيە ۋەلامى دايەۋە: تۇ سنوۋرەكانت بەزاندوۋە و جەۋى خۇتت بەرداۋە. خواۋەند ئەو بەلايەى بەشياۋى دەزانىت بۇ تۇى ئامادە كىردوۋە و شەيتان بەۋەى خواۋەند بەدرۋى ھەژمار دەكات، تۇى فرىوداۋە، شەيتانىك كەئەۋەى خواۋەند نىكى دەكاتەۋە، دورى دەخاتەۋە، كەۋاتە كەمىك چاۋەپروان بە تا خواۋەند بەلاگەى خۇى بەسەر تۇدا دابارىنىت.

هه‌نووکە نمونەیه‌ک بۆ خۆم و تۆ باس دەکەم: دەگێڕنەوه شیریک رووبەرۆوی به‌رازیك بوویه‌وه. به‌رازه‌که پێی وت: با پێکه‌وه شه‌ڕ بکه‌ین. شیر وه‌لامی دایه‌وه: تۆ به‌رازیت و هاوتا و هاوشانی من نیت و ئەگەر شه‌ڕ له‌گه‌ڵ تۆ بکه‌م و خوینت بریژم ده‌لێن به‌رازیکی کوشتوو و ئەم کاره نه‌هیچ سوودیك به‌من ده‌گه‌یی‌نیت نه‌ ناوبانگم فراوان ده‌کات و ئەگەر له‌لایه‌ن تۆوه زیانیك به‌من بگات، ته‌نیا سه‌رکۆنه‌ کردن بۆ من ده‌میی‌نیت‌وه. به‌راز وتی: ئەگەر شه‌ڕ له‌گه‌ڵ من نه‌که‌یت، د‌ر‌نده‌کانی دیکه‌ ئاگادار ده‌که‌مه‌وه که تۆ به‌شه‌ڕ له‌گه‌ڵ من رازی نه‌بوویت. شیر وتی: رازی بوون به‌نه‌نگی درۆکه‌ی تۆ بۆ من زۆر ئاسانتر له‌وه‌یه‌ خوینی خۆم له‌گه‌ڵ تۆ تیکه‌لاو بکه‌م.

وتووایه‌: مه‌نسور یه‌که‌م که‌س بوو باوه‌شینی کاره‌بایی (به‌ته‌ناف ده‌یانجولاند) به‌کار برد. زۆربه‌ی خوسره‌وه‌کانی ئی‌ران و مناله‌کانی ئومه‌یه‌به‌ ئه‌و ماله‌ی هاوینان ژیا‌نیان تیا به‌سه‌ر ده‌برد، رۆژانه به‌گل سواخیان ده‌دا.

ده‌گێڕنەوه: رۆژیک پیاویك له‌مناله‌کانی ئومه‌یه‌به‌یان برده‌ لای مه‌نسور. مه‌نسور پێی وت: چه‌ند پرسیا‌ریکم له‌تۆ هه‌یه‌، ئەگەر راستی بلێیت، ئەمانت پێ ده‌به‌خشی‌یت. ئه‌و پیاوه‌ رازی بوو. مه‌نسور پرسى: مناله‌کانی ئومه‌یه‌به‌ چه‌ن گرفتاری ئەم چاره‌نووسه‌ بوون؟ وتی: به‌درک‌اندنی راستیه‌به‌کان. مه‌نسور پرسى: کام سامانه‌یان به‌به‌هات‌ر داده‌نا؟ وتی: گه‌وه‌هر. مه‌نسور پرسى: ئەمه‌ک‌دارییان لای کێ بیه‌نی؟ وتی: لای خزم و که‌س و کار. مه‌نسور مه‌به‌ستى ئه‌وه‌ی کرد کاری سیخوری به‌که‌سانی به‌نه‌ماله‌که‌ی خۆی بسپێ‌ری‌ت به‌لام بیرى کرد‌وه‌ که‌به‌م کاره‌ له‌به‌های ئه‌وان که‌م ده‌کاته‌وه‌ و له‌به‌ر ئه‌مه‌ ئه‌و کاره‌ی به‌موالییه‌کانی ئه‌وان سپارد.

خه‌لافه‌تى مه‌هدی و وه‌رگرتنى به‌یعه‌ت بۆ ئه‌و

عه‌لی کو‌ری محه‌مه‌دی نه‌وفلی له‌باوکی ده‌گێ‌ری‌ته‌وه: به‌مه‌به‌ستى چه‌ج به‌سه‌رم به‌جیه‌شت و له‌زات عی‌زه‌ق چاو‌م به‌مه‌نسور که‌وت. دوا‌ی ئه‌وه‌ هه‌رکات سوار ئه‌سپ ده‌بوو سلا‌وم لێ‌ده‌کرد. ئه‌و له‌سه‌ره‌مه‌رگ‌دا بوو. کاتیك گه‌یشته‌ ب‌ئر مه‌یمون، دابه‌زی. ئی‌مه‌ پ‌ۆشتینه‌ مه‌که‌که‌ و چه‌جی عه‌مه‌مان به‌جیه‌ینا و به‌هه‌مان شی‌وه‌

ھاتوچۇۋى مەنسورم دەکرد.. لەشەۋى مەرگى ئەۋ كەئىمە ئاگادار نەبوۋىن، نوپۇزى بەيانىم لەمەككە خويند و ھاۋرى لەگەل مەممەد كوپى عەون كوپى عەبدواللە و حارس كە لەگەۋرەكان و كەسە ديارەكانى منالەكانى ھاشم بوو بەرىكەۋتەن. كاتىك گەيشتىنە ئەبتەح عەباس كوپى مەممەد و مەممەد كوپى سەلىمانمان لەگەل دەستەيەك سوار بىنى كە بەرەو مەككە دەرۋىشتەن. سلاۋمان لەۋ دوۋانە كرد و گوزەرمان كرد. بە مەممەدم وت: گومان دەكەم مەنسور مردىت و گومانەكەم راست بوو. ھەردووك گەيشتىنە ئوردوۋگا كە لەناكاۋ موسا كوپى مەھدىمان بىنى لەخىۋەتەكە دەھاتەدەر و قاسم كوپى مەنسور لەسۈچىكى خىۋەتەكە ۋەستا بوو. ئەۋ پىشتەر ھەۋالەبەرى نىۋان مەنسور و فەرماندەى پاسەۋانەكان بوو و خەلكان سكالالكانى خۇيان تەسلىمى ئەۋ دەکرد. كاتىك ئەۋم بىنى لەمەرگى مەنسور دۇنيا بووم.

لەم كاتەدا جەسەن كوپى زەيدى مەنسورى ھات و بەراندەيەك خەلكان ھاتن خىۋەت و بارەگاگە پەر بوو. دەنگى گریان بەگۈى دەگەيشت. باۋكى عەنەبەر كۆيلەى مەنسور لەكاتىكدا يەخەى خۇى دەدپى و خۇلى بەسەردا دەکرد، بەدەم ھاۋارەۋە دەيوت: ئەى ھاۋار، سەرۋەرى باۋەرداران. ھەموۋان ھەستان و بەرىكەۋتەن تا بېۋنە لاي جەنازەكە بەلام كۆيلەكان رىگەيان لىگرتن. كوپى عەياشى مەنتوف وتى: پاك و خاۋىنە خواۋەند، ئايا ھەرگىز بىنەرى مەرگى خەلىفەيەك نەبوون؟ دانىشتن. ھەموۋان دانىشتن. قاسم ھەستا و يەخەى خۇى دپى و خۇلى كرد بەسەريا لەكاتىكدا موسا بەھەمان شىۋە دانىشتبۈۋ.

لەم كاتەدا رەبىع كەۋەرەقىكى بەدەستەۋە بوو، ھات. ۋەرەكەى كەردەۋە و خويندەيەۋە: بەناۋى خواۋەندى بەخشندەى مېھرەبان، لەبەندەى خوا مەنسور، سەرۋەرى باۋەرداران، بۇ پاشماۋەى منالەكانى ھاشم و شۈيىنكەۋتەكانيان لەخوارسانىيەكان و ھەموۋ موسولمانان. لىرەدا رەبىع دەستى بەگرىان كرد و خەلكانىش گریان. وتى: گریان بەسەر ئىۋەدا زال بوۋە، رەحمەتى خواۋەند لەئىۋە بىت، كەمىك ئارام بن و گۈى بگرن. دواتر خويندەيەۋە: دۋاى سپاسى خواۋەند، ئەم نامەيە لەكاتىكدا دەنوۋسم كەدۋاين رۇزگارى ئەم جىھان و ژيانە بەسەر

دەبەم. سلاؤ بۆ ھەمووتان دەنیرم و لەخوا داوا دەکەم دواى من گرفتارى ئازاوتان
نەکات و دووبەرەکی نەخاتە ناوتانەو و ئازار و زیانی یەکتەر نەچیژن. دواتر
پیشنیاری بەیعت کردن لەگەڵ مەھدی پیکردن و بەیعتی ئەوی بیرخستنهو و بۆ
ئەمەگدار بوون ھانیدان. لەم کاتەدا رەبیع دەستی ھەسەن کوپی زەیدی گرت و
وتی: بۆ بەیعت ھەستە سەرپی. ئەو ھەستا و لەگەڵ موسا کوپی مەھدی بەیعتی
بەست و خەڵکان یەک لە دواى یەک ھەستان. دواتر منالەکانی ھاشم پۆشتنە سەر
جەنازەکەى مەنسور لەکاتیگدا جەستەى بەکفن داپۆشراو بو بەلام سەری دیار بوو.
جەنازەکەمان ھەلگرت و دواى برینی سى میل گەیشتینە مەککە. سەیرم دەرکرد و
دەمبىنى با چۆن قژەکانى پەریشان دەکات چونکە قژى خۆى درىژ کردبوو تا
لەکاتى حەج بیتاشیّت. رەنگى خەنەکەى قژى کال ببوویەو و بەمشێوہیە ئەومان
بەخاک سبارد.

۱۵ ئۆكتۇبىرى ۷۷۵ زايىنى بەمەھدى گەياند و خەلكانى بەغداد بەيەتيان لەگەل
 نارد و خۇيان لەمەككەو بەريكەوتن. مەنارە ئەم ھەوالەي لەنيوہى زيئەلحەججە/
 دووانە داردەست و روپوشەكەي پيغەمبەر (د.خ) و ئەنگوستيلەي خەلافەتيان بۇ
 مەھدييان بەمەنارە كۆيلە تايبەتتيەكەي مەنسور بۇ مەھدى پەوانە كرد. ئەو
 ئەوسا موسا كۆپى مەھدى و رەبيع ھەوالى مەرگى مەنسور و ھەرگرتنى بەيەت بۇ
 دەبەستيت يا سەرت لەجەستە جيا دەكەمەوہ. ئەو بەناچارى بەيەتتى بەست.
 ھەبوو. ھەلى كۆپى عيسا كۆپى ماھان پيى و ت: سويند بەخوا يا بەيەت
 عيسا كۆپى موسا (جيگري خەليفەي لەسەر كار لابراو) بەبەيەت بەستن رازى
 ھەلى كۆپى عيسا كۆپى ماھان بەتوانايى خۇي نيشاندا و ئەمە لەكاتيكتا

وتوویانه: رهبیع مهرگی مه‌نسوری شارده‌وه، جل و بهرگی نه‌به‌ر کرد و ئه‌وی دانیشاند. توپریکی به‌روخساریدادا که‌جه‌سته‌ی دهرده‌که‌وت به‌لام به‌شیویه‌یکی نه‌ناسراو. رهبیع بنه‌ماله‌ی مه‌نسوری له‌وان نزیک کرده‌وه و خویشی لی‌ی نزیک که‌وته‌وه وه‌ک بلی‌ی قسه‌ی له‌گه‌ل ده‌کات. دواتر بۆ‌لای خه‌لکان گه‌پرایه‌وه و فره‌مانی بی‌دان به‌یعه‌تی خو‌یان بۆ‌مه‌دی تازه‌ بکه‌نه‌وه. ئه‌وانیش به‌یعه‌تیان به‌ست. رهبیع

ئه‌وانی بۆ چوونه دهره‌وه رینوینی کرد که له‌ناکاو به‌چاوی پر فرمیسک له‌کاتیڤدا له‌خۆی دهدا، هاته ناو خه‌لکان. کاتیڤ مه‌هدی له‌م کاره ئاگادار بوویه‌وه، ئه‌م کاره‌ی ئه‌وی به‌ناپه‌سه‌ند وه‌سف کرد و وتی: ئایا گه‌وره‌یی سه‌روه‌ری باوه‌رداران رینگه‌ی ئه‌م کاره‌ی لینه‌گرتیت؟ وتووینه: مه‌هدی، ره‌ببعی قامچی باران کرد بی ئه‌وه‌ی ژماره‌ی قامچییه‌کانی خۆی بژمیڤت.

بیرگردنه‌وه‌ی چه‌ند رووداوێک

له‌م ساله‌دا مه‌نسور، موسه‌ییب کوپی زوهه‌یری له‌فه‌رمانده‌یی پاسه‌وانه‌کان دوور خسته‌وه و زیندانی کرد چونکه موسه‌ییب ئه‌بان کوپی به‌شیری کاتبی به‌پاده‌یه‌ک ئه‌شکه‌نجه کردبوو که‌مرد له‌به‌ر ئه‌وه‌ی شه‌ریکی براکه‌ی عه‌مرۆ کوپی زوهه‌یر له‌حکومه‌تی کوفه‌ بوو. مه‌نسور حه‌که‌م کوپی یوسفی وه‌ک فه‌رمانده‌ی پاسه‌وانه‌کانی ده‌ستنیشان کرد به‌لام دوا‌ی قسه‌کانی مه‌هدی له‌گه‌ل باوکی، مه‌نسور له‌گوناهه‌که‌ی موسه‌ییب چاوی پۆشی و دووباره‌ فه‌رمانده‌یی پاسه‌وانه‌کانی به‌و سپارد.

له‌م ساله‌دا مه‌نسور، نه‌سر کوپی حه‌رب کوپی عه‌بدواللهی وه‌ک کارگوزاری پارس ده‌ستنیشان کرد. له‌م ساله‌دا مه‌هدی له‌مانگی ره‌مه‌زان/ مارس ۷۷۵ زایینی له‌په‌قه‌ گه‌راپه‌وه و له‌م ساله‌دا مه‌عیوف کوپی یه‌حیا له‌دهرب ئه‌لحه‌ده‌س له‌شه‌ریکی هاوینه‌دا روبه‌رووی دوژمن بوویه‌وه به‌لام ماوه‌یه‌ک دواتر ده‌ستیان له‌چه‌نگ هه‌لگرت.

له‌م ساله‌دا محه‌مه‌د کوپی ئیبراهیمی ئیمام که‌فه‌رمانداری مه‌که‌که‌ بوو، به‌فه‌رمانی مه‌نسور ده‌سته‌یه‌کی زیندانی کرد. ئه‌م ده‌سته‌یه‌ له‌م که‌سه‌انه‌ پێکده‌هاتن: پیاویک له‌بنه‌ماله‌ی عه‌لی کوپی ئه‌بی تالیب له‌مه‌که‌که، کوپی جوړه‌یح، عوباد کوپی که‌سیر و سوفیانی سه‌وری. به‌لام بی فه‌رمانی مه‌نسور ئه‌وانی ئازاد کرد و به‌م کاره‌ی ئاگری توپه‌یی مه‌نسوری خۆش کرد. پالنه‌ری بۆ ئازاد کردنی ئه‌وان ئه‌مه‌ بوو که‌ئو کاره‌ی به‌ناپه‌وا هه‌ژمار کرد و به‌خۆی وت: من خزه‌مه‌کانی خۆم یانی مناله‌کانی عه‌لی کوپی ئه‌بی تالیبم له‌گه‌ل ده‌سته‌یه‌ک له‌موسولمانه‌

دیاره‌کان زیندانی کردوو، ئەگەری هەیه سەرۆری باوە‌پداران بێت و فەرمانی کۆشتنی ئەوان دەرێکات و بە‌مشێ‌وه‌یه سە‌قام‌گیری بە‌حکومە‌تە‌کە‌ی خۆی ببە‌خشێت و خۆینی ئەوان دەرکە‌وێتە ئە‌ستۆ‌ی من. کاتی‌ک مە‌نسور لە‌مە‌کە نزیک کە‌وتە‌وه، مە‌مه‌د کۆری ئێ‌براهیم چە‌ندین دیاری گران‌بایی بۆ پە‌وانە کرد بە‌لام مە‌نسور هە‌موو دیاری‌یه‌کانی گە‌ران‌دە‌وه.

لهم ساله‌دا مه‌نسور به‌مه‌به‌ستی رۆشتن بۆ مه‌که‌که به‌غدادی به‌جیه‌یشت به‌لام
بیش گه‌یشتن به‌مه‌که‌که کۆچی دووایی کرد.

لەم سالاھدا عەبدولرحمان فەرمانپەرەوای ئاندۆلۆس رووی کردە جەنگ لەگەڵ شاری قورییە و مەبەستی لەناو بردنی ئەو بەرپەرانی کرد کە کارگوزارەکی ئەویان تەسلیم بە شەقنا کردبوو. دەستەیکە فراوان لەوانی کۆشتار کرد و شوێن شەقنا کەوت و لەکوێشکی ئەبەز و دەرب گۆزەری کرد بەلام نەیتوانی بگرێت.

لەم سەڵەدا ئەو رالی سولتانی گالیسیا مرد کە حکومەتەکی شەش ساڵ درێژەی کێشا و دواي ئەو شالون هاتە سەرکار.

لهم ساله‌دا مالک کوپری مه‌غولی فه‌قیه بوجلی له‌کوفه و حه‌یوه‌ت کوپری شوره‌یح
کوری موسلیمی حه‌زهره‌می میسری کوچی دوواییان کرد.

لەم سەڵەدا کارگوزاری مەککە و تاییف ئیبراھیم کوپی محەممەد و عەلی کوپی عەبدواللە و کارگوزاری مەدینە عەبدسەمەد کوپی عەلی و کارگوزاری کوفە عەمرۆ کوپی زوھەیری زەببی یا ئیسماعیل کوپی ئیسماعیلی سەقەفی و دادیاری ئەو شارە شەریک کوپی عەبدواللە نەخەعی و سەرپەرەستی گەنجخانە سابت کوپی موسا و کارگوزاری خوراسان حومەید کوپی قەحتەبە و دادیاری بەغداد عەبدواللە کوپی محەممەد کوپی سەفوان و فەرماندەیی پاسەوانەکانی عومەر کوپی عەبدولرەحمان بۆ عەبدجەبار کوپی عەبدولرەحمان یا موسا کوپی کەعب و سەرپەرەستی گەنجخانەیی بەسرە عومارە کوپی حەمزە و قازی و پێشنوێژەکی عوبەیداللە کوپی حەسەنی عەنبەری بوو. خەڵک لەم سەڵەدا گرفتاری نەخۆشی گەشتگیری بەتا بوون.

رووداوه‌کانی سائی سه‌د و په‌نجا و نوئی کوچی (۷۷۵ زایینی)

بیرکردنه‌وهی حه‌سه‌ن کوپری ئیبراهیم کوپری عه‌بدوالله

له‌م سائه‌دا مه‌هدی، حه‌سه‌ن کوپری ئیبراهیم کوپری عه‌بدوالله کوپری حه‌سه‌ن کوپری حه‌سه‌ن کوپری عه‌لی له‌زیندانه‌که‌ی خۆی بۆ زیندانیکی دیکه گواسته‌وه. هۆکاری ئه‌م گواستنه‌وه ئه‌وه بوو که حه‌سه‌ن کوپری ئیبراهیم له‌گه‌ڵ داوود کوپری یه‌عقوب له‌یه‌ک زیندانداندا بوون. کاتیک یه‌عقوب ئازاد بوو و حه‌سه‌ن کوپری ئیبراهیم به‌ته‌نیا مایه‌وه، له‌گیانی خۆی ترسا و بیرى له‌هه‌لاتن کرده‌وه. په‌یامی بۆ یه‌کیک له‌ناسراوه‌کانی خۆی نارد که بپروای پێده‌کرد. ناسراوه‌که‌ی ئه‌و تا شوینی زیندانه‌که‌ی حه‌سه‌ن تونیلیکی له‌ژێر زه‌وییه‌وه هه‌لکه‌ند. یه‌عقوب له‌م کاره ئاگادار بوویه‌وه و پۆشته‌ی لای عولاسه‌ی قازی. ئه‌و له‌گه‌ڵ کوپری عولاسه‌ په‌یوه‌ندی هه‌بوو. به‌کوپری عولاسه‌ی وت: هه‌والیکی ناخۆشم بۆ مه‌هدی پێیه و داوای له‌کوپری عولاسه‌ کرد ئه‌و بۆ لای باوکی. عوبه‌یداللهی وه‌زیر بیات تا له‌نه‌ینیه‌که‌ی خۆی ئاگاداری بکاته‌وه. ئه‌ویش یه‌عقوبی بۆ لای باوکی عوبه‌یدالله برد. کاتیک باوکی عوبه‌یدالله ئاگادار بوویه‌وه، یه‌عقوب داوای لێکرد ئه‌و بۆ لای خه‌لیفه‌که‌ی خۆی بیات تا له‌م هه‌واله ئاگاداری بکاته‌وه. باوکی عوبه‌یدالله یه‌عقوبی بۆ لای مه‌هدی برد. له‌دانیشته‌که‌دا که‌س جگه‌ له‌وه‌زیر و کوپری عولاسه نه‌مایه‌وه. مه‌هدی یه‌عقوبی دُنیا کرده‌وه له‌وه‌ی ده‌توانیت قسه‌کانی خۆی بۆ نیگه‌رانی بکات چونکه ئه‌و له‌کوپری عولاسه و باوکی عوبه‌یدالله ئاسووده و دُنیا بوو. به‌لام یه‌عقوب دووباره‌ بێده‌نگی هه‌لبژارد. به‌ناچار ئه‌و دووانه‌یش پۆشته‌ده‌ر و یه‌عقوب خه‌لیفه‌ی له‌مه‌به‌سته‌که‌ی حه‌سه‌ن کوپری ئیبراهیم ئاگادار کرده‌وه. مه‌هدی که‌سیکی په‌وانه‌ کرد تا له‌راستی هه‌واله‌که‌ی یه‌عقوب بکۆلیته‌وه و فره‌مانیدا حه‌سه‌ن له‌و زیندانه‌وه بۆ شوینیکی دیکه‌ بگوازنه‌وه و به‌م شیوه‌ بوو زیندانه‌که‌ی ئه‌ویان گواسته‌وه. دواى ئه‌وه حه‌سه‌ن بیرى له‌ریگه‌ چاره‌یه‌کی دیکه‌ کرده‌وه و توانی له‌زیندان رابکات. به‌شوین حه‌سه‌ندا گه‌ران به‌لام نه‌یاندۆزییه‌وه. مه‌هدی یه‌عقوبی

بانگ كرد و پرسىياري حەسەنى لىكرد، يەعقوب، مەھدى لەبى ئاگايى خۆى ئاگادار كردهو. ئەو بەخەلىفەى وت: ئەگەر سەرورەى باوەرداران ئەمان بېخەشيت، حەسەن دەرواته لای. يەعقوب بەخەلىفەى وت: باشت لەشويىن كەوتنى ئەو دەست ھەلگرن چونكە ئەم كارە دەيترسىنييت. مەھدى ئەمانى بەحەسەن بەخشى ولەشويىنكەوتنى ئەو دەستى ھەلگرت. ماوەيەك دواتر يەعقوب رۆشتە لای مەھدى و حەسەن كۆپى ئىبراھىمى لەگەل خۆى برد.

چۆنىيەتى رۆشتنى يەعقوب بۇ لای مەھدى

پېشتەر ئاماژەمان پېدا يەعقوب چۆن رۆشتە لای مەھدى. كاتىك لەپېشھاتى حەسەن كۆپى ئىبراھىم، مەھدى ئەوى بانگ كرد، بەمەھدى وت: ئەى سەرورەى باوەرداران، تۆ پانتايى دادپەرورەى خۆت بۆ ھاوولاتیان بلاو كردۇتەو و بەيەك چاو سەيرىيان دەكەيت و چاكەكارانە ھەلس و كەوتيان لەگەل دەكەيت و ئەوان بەتۆ ھيوادارن. چەند شتىك ماوەتەو ئەگەر پىت بلىم لىكۆلىنەو ھىان لیدەكەيت. لەو دىو ئەم دەرگايە ئەو روودەدات كەلىي بى ئاگاي و ئەگەر مۆلەتم پى بدەيت، تۆيان لى ئاگادار دەكەمەو.

مەھدى فەرمانى ئەم كارەى پېدا و ئەو ھەركاتىك دەپۆشتە لای خەلىفە، پېشنىياری كارە چاكەكانى پیدەكرد. پېشنىياری وەك سنوور و سنوورپاریزەكان، بناغە دانانى قەلاكان، ھیزبەخشین بەجەنگاوەران، بەشوودانى ژنان، ئازاد كردنى زىندانىيەكان، دانەوہى قەرزی قەرزاران و ... بەمشيويە يەعقوب لای مەھدى پىگەى بەرز بوويەو تا ئەوہى باوكى عوبەيداللە لەكار دوورخرايەو و خرايە زىندانەو. مەھدى لەنامەيەكدا بۆ يەعقوبى نووسى كەئەوى وەك براى دىنى (زېبرا) خۆى ھەلېزاردو و سەد ھەزار درەمى وەك ديارى بۆ نارد.

ده‌رکه‌وتنی موقه‌نه‌ع له‌خوراسان

له‌م ساله‌دا پێش مه‌رگی حومه‌ید کو‌پی قه‌حته‌به: موقه‌نه‌ع له‌خوراسان شو‌پشی کرد. ئەو پیاویکی یه‌ک چاو و کو‌پته‌ بال‌ا له‌خه‌لکانی مه‌رو بوو. به‌حه‌کیم ناویان ده‌برد. ده‌مامکیکی زی‌پینی له‌روخسار ده‌به‌ست تا که‌س نه‌یبینیت و له‌به‌ر ئەمه به‌موقه‌نه‌ع (ده‌مامک پۆش) ناوی ده‌رکرد. خۆی به‌خوا ناو برد به‌لام ئەم کاره‌ی لای هه‌موو هاو‌ریکانی ئاشکرا نه‌کرد. ده‌یوت: خواوه‌ند ئاده‌می ئافرا‌ند و دواتر پۆشته روخساری ئەو و دوا‌ی ئەو نوح و دوا‌ی ئەو پۆشته روخساری که‌سانی دیکه‌ تا ئەوه‌ی گه‌یشته ئەبوموسلیمی خوراسانی، دواتر پۆشته ناو روخساری هاشم. له‌سه‌ر بنه‌مای باوه‌ر به‌خۆ، هاشم، هه‌مان ده‌مامک پۆش بوو. ئەو باوه‌ری به‌گو‌یزرانه‌وه‌ی رۆحه‌کان (ته‌ناسوخ) هه‌بوو و ده‌سته‌یه‌ک له‌گو‌مرا‌کان شو‌ینی که‌وتن و له‌هه‌ر شو‌ینی‌ک سه‌ری کو‌رنوشیان بۆ دانه‌واند. له‌کاتی جه‌نگ هاواریان ده‌کرد: ئە‌ی هاشم، هاو‌کاریمان بکه‌.

خه‌لکانیکی زۆر له‌ده‌ه‌وری کۆبو‌ونه‌وه و له‌قه‌ل‌ای بسنام و سه‌نجرده له‌گونه‌ده‌کانی کێش، سه‌نگه‌ریان گرت. سپی پۆشه‌کانی بوخارا (له‌جیاتی ره‌ش که‌دروشمی مناله‌کانی عه‌باس بوو، سپی پۆشییان هه‌لبژارد) و سوغد هاو‌کاریان کرد و کافره‌ تورکه‌کان پشتیوانیان لی‌کرد و ده‌ستیان به‌سه‌ر سامانی موسو‌لماناندا گرت.

باوه‌ری وابوو که‌ئه‌بو موسلیم له‌ پی‌غه‌مبه‌ر (د.خ) گه‌وره‌تره‌ و کو‌ژرانی یه‌حیا کو‌پی زه‌یدی به‌قیزه‌ون ده‌زانی و وای نیشان د‌دا مه‌به‌ستی ئەوه‌ی له‌سه‌ردایه‌ تۆ‌له له‌بکو‌ژه‌که‌ی بستینیته‌وه.

ئ‌ه‌وان له‌کێش کۆبو‌ونه‌وه و ده‌ستیان به‌سه‌ر به‌شی‌ک له‌کو‌شکه‌کان و قه‌ل‌ای نه‌واکسدا گرت. باوکی نه‌عمان و جو‌نه‌ید و له‌یس کو‌پی نه‌سر کو‌پی سه‌یار و محه‌مه‌د کو‌پی نه‌سر و ده‌سته‌یه‌کی دیکه‌یان کوشت. جبرائیل کو‌پی یه‌حیا و براکه‌ی یه‌زید بۆ شه‌ری ئەو ره‌وانه‌ کران و رووبه‌رووی سپی پۆشه‌کانی بوخارا بو‌ونه‌وه. جه‌نگی ئەوان له‌بومی‌جکه‌س چوار مانگ در‌یژه‌ی کێشا تا ئەوه‌ی بۆ گه‌یشتن به‌وان تونی‌لیان له‌ژێر زه‌وی لی‌دا و به‌مشێ‌ودیه‌ توانییان هه‌وتسه‌د که‌س له‌وان بکو‌ژن. له‌م ناوه‌دا هه‌که‌م فه‌رمانه‌ی سپی پۆشه‌کان کو‌ژرا و هه‌لاتوو‌ان

خۆیان گه‌یاندە موقەنەع. جبرائیل شوینیان کهوت و شەری له‌گه‌ل ده‌کردن. مه‌هدی باوکی عه‌ده‌نی بۆ شەڕ له‌گه‌ل موقەنەع ره‌وانه‌ کرد به‌لام به‌شیوه‌ی پێویست هه‌ولی نه‌دا و مه‌هدی، مه‌عاز کوپی موسلیمی بۆ جه‌نگ له‌گه‌ل موقەنەع هه‌لبژارد.

بیرکردنه‌وه‌ی چه‌ند رووداویك

له‌م سائه‌دا مه‌هدی، ئیسماعیلی له‌فه‌رمانداری کوفه‌ لا‌برد و ئیسحاق کوپی سه‌باحی کێندى ئەشعەسى و یا به‌وته‌یه‌ك عیسا کوپی لوقمان کوپی محەممەد کوپی حاتەبى جومەحى وه‌ك فه‌رمانداری ئەو شارە ده‌ستنیشان کرد.

له‌م سائه‌دا مه‌هدی، سه‌عید کوپی ده‌ع‌له‌جی له‌فه‌رمانده‌ی پاسه‌وانه‌کانی به‌سره‌ و عوبه‌یدالله کوپی حه‌سه‌نى له‌پێش‌نوێژی به‌سره‌ لا‌برد و له‌جیاتى ئەو دووانه‌ عه‌بدولمه‌لیك کوپی ئەیووب کوپی زه‌بیانی نه‌میری هه‌لبژارد. فه‌رمانی پێدا بۆ لی‌كۆلینه‌وه‌ له‌سكالاكان له‌سه‌عید کوپی ده‌ع‌له‌ج دادپه‌روه‌ری بكاته‌ پیشه‌. دواتر لی‌كۆلینه‌وه‌ له‌م رووداوانه‌ به‌ عوماره‌ کوپی حه‌مزە سپێردرا و ئەویش میسوه‌ر کوپی عه‌بدوالله‌ی باهلی بۆ ئەم کاره‌ راسپارد.

له‌م سائه‌دا قوسه‌م کوپی عه‌باس له‌فه‌رمانداری یه‌مامه‌ دوورخرايه‌وه‌ و کاتیك فه‌رمانی له‌سه‌ر کار لا‌برانی به‌ده‌ست گه‌یشته‌ که‌مردبوو. مه‌هدی، بیشر کوپی مونزه‌ری بوجلی له‌جی‌گه‌که‌ی ئەودانا.

له‌م سائه‌دا مه‌هدی، هه‌یسەم کوپی سه‌عیدی له‌فه‌رمانداری جه‌زیره‌ دوورخسته‌وه‌ و فه‌زل کوپی سالحی له‌جی‌گه‌ی ئەودانا.

له‌م سائه‌دا مه‌هدی، خه‌یزوران دایکی منالی ئازاد کرد که‌که‌نیزی خۆی بوو. ئەوی وه‌ك هاوسه‌ری خۆی هه‌لبژارد به‌هه‌مان شیوه‌ که‌دایکی عه‌بدوالله‌ کچی سالح کوپی عه‌لی و خوشکی فه‌زل و عه‌بدولمه‌لیکی وه‌ك هاوسه‌ر هه‌لبژارد.

له‌م سائه‌دا له‌نزیک کۆشکی عیسا له‌به‌غداد چه‌ندین که‌شتی به‌باره‌کانیا‌نه‌وه‌ سووتان و خه‌لکانی‌کی زۆر بوونه‌ پارووی ناگر.

له‌م سائه‌دا مه‌ته‌ر موالی مه‌نسور له‌فه‌رمانداری میسر دوورخرايه‌وه‌ و باوکی زومره‌ محەممەد کوپی سلیمان جی‌گه‌ی ئەوی گرته‌وه‌.

له‌م ساله‌دا عه‌باس کو‌ری محهمه‌د شه‌ری هاوینه‌ی له‌گه‌ل رۆمیه‌کان نه‌جامدا. له‌م جه‌نگه‌دا حه‌سه‌ن وه‌سه‌یف له‌پیشه‌وه‌ی سوپاکه‌دا بوون. ئه‌وان گه‌یشتنه‌ ئه‌نقه‌ره و ده‌ستیان به‌سه‌ر یه‌کیک له‌شاره‌کانی رۆمدا گرت و هه‌نباریکی گه‌نمیان دۆزییه‌وه. له‌م رووبه‌روو بوونه‌وه زیان به‌هیچ کام له‌موسولمانان نه‌گه‌یششت و هه‌مووان ته‌ندروست گه‌رانه‌وه.

له‌م ساله‌دا حه‌مزه کو‌ری یه‌حیا فه‌رمانداری سیستان و جبرائیل کو‌ری یه‌حیا فه‌رمانداری سه‌مه‌رقه‌ندی گرت‌ه‌ده‌ست. جبرائیل دیوار و خه‌نده‌که‌ی سه‌مه‌رقه‌ندی هه‌لکه‌ند.

له‌م ساله‌دا عه‌بدسه‌مه‌د کو‌ری عه‌لی له‌فه‌رمانداری مه‌دینه دوورخرایه‌وه و محهمه‌د کو‌ری عه‌بدواللهی که‌سیری جیگه‌ی ئه‌وی گرت‌ه‌وه. دواتر مه‌هدی ئه‌وی لا‌برد و محهمه‌د کو‌ری عوبه‌یدالله کو‌ری محهمه‌د کو‌ری عه‌بدولره‌حمان کو‌ری سه‌فوانی جومه‌حی له‌جیگه‌ی ئه‌ودانا.

له‌م ساله‌دا مه‌هدی بناغه‌ی بو‌رج و مزگه‌وتی روسافه‌ی دا‌رشت و خه‌نده‌که‌ی هه‌لکه‌ند.

له‌م ساله‌دا مه‌عبه‌د کو‌ری خه‌لیلب کارگوزاری مه‌هدی له‌سند مرد و مه‌هدی له‌سه‌ر پێشنیاری باوکی عوبه‌یداللهی وه‌زیر، رو‌ح کو‌ری حاته‌می له‌جیگه‌ی ئه‌و دانا.

له‌م ساله‌دا مه‌هدی زیندانییه‌کانی مه‌نسوری ئازاد کرد مه‌گه‌ر ئه‌و که‌سانه‌ی خوین یا قه‌رزیا‌ن له‌ملدا بوو یاریگه‌ی خراپه‌کارییان گرت‌بووه به‌ر. له‌ناو ئازاد کراوه‌کان یه‌عقوب کو‌ری داوود موالی مناله‌کانی سوله‌یم ده‌بینرا.

له‌م ساله‌دا حومه‌ید کو‌ری قه‌حته‌به، فه‌رمانه‌روای خوراسان مرد و مه‌هدی، باوکی عه‌ون عه‌بدولمه‌لیک کو‌ری یه‌زیدی له‌جیگه‌ی ئه‌و دانا.

له‌م ساله‌دا یه‌زید مه‌نسور خالی مه‌هدی سه‌ره‌ره‌ستی ری وره‌سمی حه‌جی گرت‌ه‌ ئه‌ستۆ. ئه‌و له‌و کاته‌دا له‌یه‌مه‌نه‌وه هات‌بوو. چوونکه‌ فه‌رمانی پێدا‌بوو سه‌ره‌ره‌ستی حه‌ج کردن له‌و ساله‌دا له‌ئه‌ستۆ بگریت.

فه‌رمانداری مه‌دینه له‌م ساله‌دا عه‌بدوالله کو‌ری سه‌فوانی جومه‌حی بوو.

سه‌رکرده‌ی پاسه‌وانه‌کانی کوفه ئیسحاق کوپی سه‌باحی کیندی و سه‌په‌ره‌ستی گه‌نجخانه سابت کوپی موسا و سه‌په‌ره‌ستی دامه‌زراوه‌ی داد شهریک و پیشنوژی به‌سره عه‌بدولمه‌لیک کوپی ئه‌ییووب و سه‌رکرده‌ی پاسه‌وانه‌کانی ئه‌و شاره عومار کوپی حه‌مزه و سه‌په‌ره‌ستی دامه‌زراوه‌ی داد عوبه‌یدالله کوپی حه‌سه‌ن و فه‌رمانداری گونده‌کانی دیجله و ئه‌هواز و پارس عوماره کوپی حه‌مزه و فه‌رمانداری سند، بیستام کوپی عه‌مرۆ و فه‌رمانداری یه‌مه‌ن ره‌جا کوپی روح و فه‌رمانداری یه‌مامه، بیشر کوپی مونزه‌ر و فه‌رمانداری خوراسان، باوکی عه‌ون عه‌بدولمه‌لیک کوپی یه‌زید بوو که‌دوای مه‌رگی حومه‌ید کوپی قه‌حته‌ب مه‌هدی وه‌ک فه‌رمانه‌ره‌وای خوراسان هه‌لیبژارد. فه‌رمانداری جه‌زیره، فه‌زل کوپی سالح و فه‌رمانداری ئه‌فریقییه، یه‌زید کوپی حاته‌م و فه‌رمانداری میسر باوکی زومره محه‌مه‌د کوپی سلیمان بوو.

له‌م سائه‌دا شه‌قنا ده‌ستی به‌سه‌ر بیابانه‌کانی شه‌نتدا گرت و عه‌بدولره‌حمان فه‌رمانه‌ره‌وای ئاندۆلۆس سوپایه‌کی بۆ رووبه‌روو بوونه‌وه‌ی ئه‌و په‌وانه کرد. شه‌قنا وه‌ک هه‌میشه په‌نای بۆ کویتسه‌نه‌کان برد و سوپاکه‌ی به‌جییان هیشت.

هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا محه‌مه‌د کوپی عه‌بدولره‌حمان کوپی باوکی زه‌ئب، فه‌قیه‌ی کوفه که‌خه‌لکی مه‌دینه بوو، له‌ته‌مه‌نی حه‌فتا و نۆسالی کۆچی دووایی کرد.

له‌م سائه‌دا عه‌بدولعه‌زیز کوپی باوکی ره‌واد موالی موغه‌یره کوپی موهه‌لیب و یوسن کوپی باوکی ئیسحاقی سوبه‌یعی هه‌مه‌دانی و مه‌خره‌مه کوپی بوکه‌یر کوپی عه‌بدوالله کوپی ئه‌شجی میسری و حه‌سه‌ین کوپی واقد، موالی کوپی عامر که‌سه‌په‌ره‌ستی دامه‌زراوه‌ی دادی مه‌رو بوو، کۆچی دوواییان کرد.

رووداوه‌کانی سائی سه‌د و شه‌ستی کۆچی (٧٧٦ زاینی)

سه‌رده‌هینانی یوسف به‌ره‌م

له‌م سائه‌دا یوسف کوپی ئیبراهیم ناسراو به‌به‌ره‌م له‌خوراسان ئالای شوپشی به‌رز کرده‌وه. ئەو و شوینکەوتەکانی به‌کار و کرده‌وه‌کانی مه‌هدی رازی نه‌بوون. ژماره‌یه‌کی زۆر له‌خه‌لکان له‌ده‌وری کۆبوونه‌وه. یه‌زید کوپی موزیدی شه‌یبانی بۆ جه‌نگی ئەو راسپێردرا. یه‌زید، برازای مه‌عن کوپی زائیده بوو. ئەو رووبه‌رووی به‌ره‌م بوویه‌وه و شه‌ریان تاقی کرده‌وه تا ئەوه‌ی جه‌نگی ده‌سته‌ویه‌خه ده‌ستی پێکرد. یه‌زید به‌ره‌می گرفتار کرد و په‌وانه‌ی ده‌رباری مه‌هدی کرد و که‌سه گه‌وره‌کانی هاوڕێی خۆی له‌گه‌ڵ ئەودا نارد. کاتی‌ک گه‌یشتنه‌ نه‌هره‌وان، یوسف و هاوڕێکانیان به‌شیۆه‌ی سه‌ره‌وخوار له‌سه‌ر وشتره‌کان دانا به‌شیۆه‌یه‌ک سه‌ریان لای دواوه‌ی وشتره‌که‌وه بوو. به‌مشێوه‌یه‌ ئه‌وانیان برده‌ روسافه. هه‌ردوو ده‌ست و قاچی یوسفیان بری و هاوڕێکانیان کوشت و له‌سه‌ر پرد له‌خاچاندان. وتووێانه ئەو چه‌روروی بووه.^٢ ئەو، ده‌ستی به‌سه‌ر بوشه‌نجدا گرت. فه‌رمانداری ئەو ناوچه‌ موسع‌ب کوپی زوره‌یق باوه‌گه‌وپێی تاهیر کوپی حسه‌ین بوو و له‌به‌را به‌ر یوسف هه‌لات. یوسف هه‌روه‌ها توانی ده‌ست به‌سه‌ر مه‌رورود و تاله‌قان و جوزجاندا بگرێت. یه‌کی‌ک له‌هاوه‌لانی باوکی موغازی فریابی بوو که له‌گه‌ڵ ئەودا ده‌ستگیر کرا.

لابردنی عیسا کوپی موسا و وه‌رگرتنی به‌یعه‌ت بۆ موسای هادی

ده‌سته‌یه‌ک له‌مناله‌کانی هاشم و شوینکەوتەکانی مه‌هدی بۆ له‌سه‌ر کار لابردنی عیسا کوپی موسا له‌جیگری خه‌لافه‌ت و وه‌رگرتنی به‌یعه‌ت بۆ موسای هادی کوپی

^٢ چه‌روریه‌ شوینکە له‌عزراق که‌خه‌وارێج یه‌که‌م جار له‌و شوینه‌ دژی عه‌لی کوپی ئه‌بی‌ تالیب ئالای شوپشیان به‌رز کرده‌وه

مه‌هدی راویژیان کرد. کاتیڤ مه‌هدی له‌م کاره‌ ئاگادار بوویه‌وه، شادمان بوو و بۆ عیسا کوپی موسا نامه‌یه‌کی نووسی که له‌گوندی روحبه‌ له‌ده‌ورو به‌ری کوفه‌ ژیا‌نی به‌سه‌ر ده‌برد و ئه‌وی بانگ کرد. عیسا له‌مه‌به‌سته‌که‌ی مه‌هدی ئاگادار بوویه‌وه و نه‌پۆشت. مه‌هدی، روح کوپی حاته‌می وه‌ک فه‌رمانداری کوفه‌ هه‌لبژارد بۆ ئه‌وه‌ی زیان له‌عیسا بدات. روح هه‌یج پاساوێکی بۆ ئه‌م کاره‌ نه‌دۆزییه‌وه‌ چوونکه‌ عیسا ته‌نیا له‌روژانی هه‌ینی یا روژه‌کانی جه‌ژن و خوشی ده‌پۆشته‌ ناو شار.

مه‌هدی له‌سه‌ر مه‌به‌سته‌که‌ی خۆی پێداگری کرد و به‌عیسای وت: ئه‌گه‌ر به‌داواکه‌ی من بۆ خۆ دوورخستنه‌وه‌ له‌جیگری خه‌لافه‌ت له‌به‌رژه‌وه‌ندی موسا و دوا‌ی ئه‌و هارون وه‌لام نه‌ده‌یته‌وه‌، ئه‌و به‌لات به‌سه‌ر دینم که به‌سه‌ر سه‌رکی‌ش و یاخییه‌کانی ده‌هینم. به‌لام ئه‌گه‌ر وه‌لامم بده‌یته‌وه‌ له‌به‌را به‌ردا سوودی‌کی زیاترت پێ ده‌بێت. دووباره‌ عیسا نه‌پۆشته‌ لای. ئه‌وان له‌شۆپشی عیسا ترسان. مه‌هدی، عه‌باس کوپی محهممه‌دی مامی به‌ناوێکه‌ بۆ لای ئه‌و نارد و بانگی کرد به‌لام عیسا رازی نه‌بوو ب‌رواته‌ لای مه‌هدی. کاتیڤ عه‌باس به‌بێ عیسا گه‌رایه‌وه‌، مه‌هدی باوکی هوره‌یره‌ محهممه‌د کوپی فروخی له‌گه‌ڵ هه‌زار که‌س له‌شوی‌نکه‌وته‌ زانا‌کانی بۆ لای عیسا نارد و یه‌کی ته‌پلێکی به‌هه‌ر کامیاندا و فه‌رمانی پێدان له‌کاتی گه‌یشتنه‌ لای عیسا ده‌ست به‌لێدانی ته‌پله‌کان بکه‌ن. ئه‌وان به‌ره‌به‌یان گه‌یشتنه‌ لای عیسا و ده‌ستیان له‌لێدانی ته‌پله‌کان کرد. عیسا ترسا. باوکی هوره‌یره‌ پۆشته‌ لای و فه‌رمانی پێدا له‌گه‌ڵی ب‌روات. عیسا خۆی به‌نه‌خۆش نیشاندا به‌لام باوکی هوره‌یره‌ رازی نه‌بوو و ئه‌وی له‌گه‌ڵ خۆیدا برد.

کاتیڤ عیسا کوپی موسا هات، له‌ئوردووگا‌که‌ی مه‌هدی پۆشته‌ مالی محهممه‌د کوپی سلیمان. چه‌ند روژێک له‌وی مایه‌وه‌ و هاتوچۆی مه‌هدی ده‌کرد بێ ئه‌وه‌ی باسی جیگری خه‌لافه‌ت بکه‌ن یا به‌شیوه‌یه‌کی ناپه‌سه‌ند هه‌لس و که‌وتی له‌گه‌ڵ بکری‌ت. روژێک پێش دانیشتنی مه‌هدی له‌شوی‌نی تایبه‌ت دانیشتبوو و لایه‌نگرانی لا‌بردنی عیسا له‌وی ناماده‌ بوون. ئه‌وان له‌و کاته‌دا به‌شیوه‌یه‌کی له‌ناکاو هه‌رشیان کرده‌ سه‌ر عیسا و عیسا ده‌رگا‌که‌ی له‌سه‌ر داخستن. ده‌رگا‌که‌یان شکاند له‌کاتیڤ‌دا به‌ناشیرینتری‌نی وشه‌کان عیسا‌یان جوینباران ده‌کرد. مه‌هدی ئه‌م کاره‌ی ئه‌وانی

به‌قیژه‌ون له‌قه‌له‌مدا به‌لام ئهم ده‌سته‌یه ده‌سته‌یه‌رداری کاره‌که‌یان نه‌بوون و چه‌ند روژێک به‌وشیویه‌ مانه‌وه (گه‌مارۆیان خسته‌ سه‌ر عیسا) تا ئه‌وه‌ی چه‌ند که‌س له‌گه‌وره‌کانی مناله‌کانی عه‌باس نیوه‌نجیگه‌رییان کرد. محهمه‌د کوپری سلیمان زیاتر له‌هه‌مووان پینداگری ده‌کرد.

مه‌هدی پینداگری ده‌کرد و عیسا رازی نه‌ده‌بوو، ده‌یوت: بۆ ریزگرتن له‌جیگری خه‌لافه‌ت، مال و منالی خۆم له‌گریوی سوینده‌که‌م داناوه. مه‌هدی چه‌ندین قازی و فه‌قیه‌ی شاره‌زای کۆکرده‌وه که‌ محهمه‌د کوپری عه‌بدوالله‌ کوپری عولاسه و موسلیم کوپری خالیدی زه‌نجی له‌ناویاندا ده‌بینران. ئه‌وان فیتوایاندا و ئه‌و ده‌ست به‌رداری خه‌لافه‌ت بوو. مه‌هدی ده‌هه‌زار هه‌زار دره‌هم و چه‌ندین ئاوه‌دانی له‌زاب و که‌شکه‌ر پیندا و ئه‌و چوار روژ بۆ کۆتایی موچه‌ره‌م/ ۱۳ نۆقه‌مه‌هری ۷۷۸ زایینی خۆی له‌خه‌لافه‌ت دوورخسته‌وه و له‌گه‌ڵ مه‌هدی و موسای هادی به‌یعه‌تی به‌ست.

روژی دواتر مه‌هدی دانیشت و بنه‌ماله‌که‌ی خۆی کۆکرده‌وه و به‌یعه‌تی لیوه‌رگرتن. دواتر له‌گه‌ڵ عیسا پۆشته‌ مزگه‌وت و وتاریکی بۆ خه‌لکان خوینده‌وه. له‌وتاره‌که‌دا له‌سه‌ر کار لابیرانی عیسا و به‌یعه‌ت له‌گه‌ڵ هادی به‌هه‌مووان راگه‌یاند و هانیان به‌یعه‌ت له‌گه‌ڵ هادی ببه‌ستن. خه‌لکان به‌یعه‌تیان به‌ست و بوونه‌ شایه‌ت بۆ ئه‌و کاره. یه‌کیک له‌شاعیره‌کان هۆنراوه‌یه‌کی هه‌یه به‌مشیویه‌:

کره الموت ابو موسی و قد کان فی الموت نجاه و کرم

خلع الملك و اضحی ملبسا ثوب لوم ما ترى منه القدم

واتاکه‌ی: باوکی موسا مه‌رگی به‌ناخۆش ده‌زانی له‌کاتی‌که‌دا مه‌رگ بۆ ئه‌و رزگاری به‌دوواوه‌ بوو. ئه‌و خۆی له‌خه‌لافه‌ت دوورخسته‌وه و به‌مشیویه‌ جل و به‌رگی ریسوایی له‌به‌ر کرد که‌ تا نووکی پینی داپۆشی.

گرتنی شاری باربه‌د

له‌سالی ۷۷۵/۱۵۹ زایینی مه‌هدی هیژی ده‌ریایی به‌فه‌رمانده‌یی عه‌بدولمه‌لیک کوپری شه‌هبای مه‌سمه‌عی به‌ره‌و هیند په‌وانه‌ کرد. جه‌نگاوه‌ر و ژماره‌یه‌کی زۆر له‌پیشه‌نگه‌کان هاوریه‌تی عه‌بدولمه‌لیکیان ده‌کرد که‌ره‌بع کوپری سو‌به‌یح

له‌ناویاندا ده‌بینرا. ئەوان ریگه‌یان ب‌ری تا له‌باربه‌د دابه‌زین وگه‌مارۆیان خسته‌سه‌ر. جه‌نگاوه‌ران یه‌کتریان بۆ جه‌نگ هانده‌دا. خه‌لکانی ئەو سه‌رزه‌مینیه‌یان خسته ته‌نگانه‌وه و خواوه‌ند ده‌رگاگانی ئەو سه‌رزه‌مینیه‌ی بۆ کردنه‌وه. خه‌لکه‌که‌ی په‌نایان برده په‌رسگاگه‌یان به‌لام موسوڵمانان ئاگریان تیبه‌ردا و به‌مشیه‌یه ژماره‌یه‌کی زۆر له‌وان سووتان ئەوانی دیکه‌یان کوژران. له‌م جه‌نگه‌دا ته‌نیا بیست و چه‌ند که‌س له‌موسوڵمانان کوژران. خواوه‌ند ئەو سه‌رزه‌مینیه‌ی کرده تالانی موسوڵمانان. له‌م کاته‌دا ده‌ریا خرۆشا و موسوڵمانان چاوه‌پروانی ئارام بوونه‌وه‌ی ده‌ریایان ده‌کرد به‌لام گرفتاری جوړه نه‌خۆشیه‌که له‌ناو ده‌میاندا بوون. نزیکه‌ی هه‌زار که‌س له‌وان و له‌ناو ئەوان ره‌بیع کوپی سو به‌یح مردن و ئەوانیتر گه‌رانه‌وه.

کاتی‌ک گه‌یشتنه به‌ستینه‌کانی پارس که‌پێیان ده‌وت ده‌ریای حومران، شه‌وانه تۆفان به‌سه‌ر ئەواندا هه‌لیکرد و هه‌موو که‌شتیه‌کانی له‌ناو برد. ده‌سته‌یه‌که له‌موسوڵمانان خنکان و ده‌سته‌یه‌کی دیکه‌یان رزگاریان بوو.

وتووایانه: له‌م سانه‌دا ئەبان کوپی سه‌ده‌قه بووبه راویژکار و وه‌زیری هارون. به‌هۆی تووچه‌ بوون و کینه، باوکی ئەعه‌وه‌نی له‌فه‌رمانداری خوراسان دوور خسته‌وه و مو‌عاز کوپی موس‌لیم جینگه‌ی ئەوی گرت‌وه. له‌م سانه‌دا سو‌مامه کوپی عه‌به‌س له‌هاویندا شه‌پری کرد و غه‌مر کوپی عه‌باسی خه‌سه‌می له‌ده‌ریای مه‌دیه‌رانه جه‌نگا.

گه‌راندنه‌وه‌ی په‌یه‌ه‌ندی خزمایه‌تی بنه‌ماله‌ی ئەبویه‌کره و بنه‌ماله‌ی زیاد

له‌م سانه‌دا مه‌هدی فه‌رمانیدا په‌یه‌ه‌ندی خزمایه‌تی بنه‌ماله‌ی ئەبویه‌کره له‌سه‌قیف بگێڕنه‌وه و خزمایه‌تی ئەوان به‌ پیغه‌مبه‌ر (د.خ) بگه‌یی‌نن چونکه پیاوی‌ک له‌بنه‌ماله‌ی ئەبویه‌کر، لای مه‌هدی سکا‌لای کرد و له‌به‌ر رووناکی خزمایه‌تی له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ر (د.خ) خۆی له‌و نزیک کرده‌وه. مه‌هدی پێی وت: به‌م خزمایه‌تییه شانازی ناکه‌ن مه‌گه‌ر له‌کاتی نیاز و په‌ریشانی تا خۆتان له‌ئیمه‌ نزیک بکه‌نه‌وه. ئەو پیاوه‌ وتی: ئە‌ی سه‌روه‌ری باوه‌رداران! چ که‌سی‌ک به‌م وته‌یه رازی نابێت، ئیمه‌ی پێی رازی نین و داوات لێ‌ده‌که‌ین په‌یه‌ه‌ندی ئیمه‌ و بنه‌ماله‌ی ئەبویه‌کر بۆ پیغه‌مبه‌ر

(د.خ) بگېرېنئىتەۋە و فەرمان بېنەمالەى زیاد بەدەيت پەيۋەندى خۇيان لەگەل منالەكانى سوفيان بېچېرېنن. ئەوان بەداۋەرى كردنى پىڭغەمبەر (د.خ) رازى نەبوون چوونكە (منال)، تايبەتە بەو جىگەى تۆۋى لى دەچېنرېت و ژنى گايىراۋ، پىۋىستە سەنگسار بىكرېت) و بەم شىۋەيە پەيۋەندى خزمایەتى خۇيان بۇ عوبەيد (لەموالىيەكانى سەقىف) گەراندەۋە.

مەھدى فەرمانىدا بىنەمالەى ئەبۇبەكر پەيۋەندى خزمایەتى خۇيان بۇ پىڭغەمبەر (د.خ) بگېرېنەۋە. ئەم ھەۋالەى بۇ محەممەد كۆرى موسا نووسى و فەرمانى پىدا ھەركەس لەۋان بەم فەرمانە رازى بىت سامانەكەى بۇ بگېرېنەۋە و ھەركەس رازى نەبوو دەست بەسەر سامانەكەيدا بگرن. محەممەد كۆرى موسا ئەم ھەۋالەى پى راگەيانندن و جگە لەسى كەس ھەموۋان پى رازى بون. ھەرۋەھا فەرمانىدا پەيۋەندى خزمایەتى بىنەمالەى زیاد بۇ عوبەيد بگېرېنەۋە و پەيۋەندىيان لەگەل قورەيشىيەكان بېچېرېنن.

ئەۋەى مەھدى بۇ ئەم كارە ھاندا - جگە لەۋەى باسى كرا- ئەۋە بوو پىاۋىك بەناۋى سەغدى كۆرى سەلەم كۆرى حەرب كۆرى زیاد پۇشتە لاى مەھدى. مەھدى پرسى: كىت؟ ۋەلامى دايەۋە: كۆرى مامى تۆم؟ مەھدى پرسى: كام كۆرە مام؟ ئەو رەچەلەكى خۇى باس كرد. مەھدى ئەۋەى بەكۆرى سومەيە گايىراۋ ناۋ برد و رازى نەبوو كۆرە مامى بىت. فەرمانىدا يەخەى بگرن و دەرى بكن. مەھدى پرسى: چۆن پەيۋەندى زیاد بۇ ئەم كەسە دەگېرېنەۋە؟ نامەيەكى بۇ كارگوزارى بەسرە نووسى و فەرمانى پىدا بىنەمالەى زیاد و رەچەلەك نامەى ئەۋان لەرىزى قورەيشىيەكان دور بكنەۋە و پەيۋەندى ئەۋان بۇ سەقىف بگېرېنەۋە. ئەو لەمبارەۋە نامەيەكى راشكاۋى نووسى و پەيۋەندى زيادى لەگەل پىڭغەمبەر (د.خ) روون كىردەۋە. بەمشىۋەيە پەيۋەندى ئەۋان لەگەل قورەيشىيەكان چىرا بەلام ئەۋان دواتر بەرتىليان بەكارگوزارەكاندا و دووبارە رەچەلەكى خۇيان بۇ پىڭغەمبەر (د.خ) گەراندەۋە. خالىد كۆرى نەجار سەبارەت بەۋان ھۇنراۋەيەكى ھەيە بەم ناۋەرۈكە:

ان زيادا و نافعا و ابا بكرة عندى من اعجب العجب

ذا قرشى كما يقول و ذا مولى و هذا بزعمه عربى

واتاکه‌ی: به‌سه‌ره‌اتی زیاد و نافع و نه‌بویه‌کر (که‌هه‌ر سیکیان برا بوون) له‌سه‌رسوپه‌ینه‌رتترینی سه‌رسوپه‌ینه‌ره‌کانه. نه‌میان وه‌ک ده‌لێت قوپه‌یشیه و نه‌وی دیکه‌یان موالی و سییه‌می خۆی به‌عه‌ره‌ب ده‌زانیت.

بیرکردنه‌وه‌ی چه‌ند رووداوێک

له‌م سانه‌دا عوبه‌یدالله کوپی سه‌فوانی جومه‌حی، فه‌رمانداری مه‌دینه‌ مرد و محهمه‌د کوپی عه‌بدوالله‌ که‌سیری جیگه‌ی نه‌وی گرته‌وه. نه‌ویش له‌سه‌ر کار لابرا و زوفه‌ر کوپی عاسمی هیلالی جیگه‌ی گرته‌وه. عه‌بدوالله‌ کوپی محهمه‌د کوپی عومرانی ته‌لحی سه‌ره‌ره‌ستی دامه‌زراوه‌ی دادی مه‌دینه‌ی گرته‌ نه‌ستۆ.

له‌م سانه‌دا عه‌بدئه‌لسلانی خارجی له‌ده‌وره‌یه‌ری موسڵ ئالای شوپشی به‌رز کرده‌وه.

له‌م سانه‌دا بیستام کوپی عه‌مرۆ فه‌رمانداری سندی لی سه‌ندرایه‌وه و روه‌ح کوپی حاته‌م جیگه‌ی گرته‌وه. له‌م سانه‌دا مه‌هدی خۆی سه‌ره‌ره‌ستی ری وره‌سمی حه‌جی گرته‌ نه‌ستۆ و کوپه‌که‌ی خۆی موسای کرده‌ جیگری خۆی له‌به‌غداد و خالۆی یانی یه‌زید کوپی مه‌نسوری وه‌ک راویژکاری نه‌و دیاریکرد. له‌م سه‌فه‌ری مه‌هدی بۆ مه‌ککه‌ ده‌سته‌یه‌ک له‌بنه‌ماله‌که‌ی نه‌و و کوپه‌که‌ی هارون ره‌شید و یه‌عقوب کوپی داوود هاوریه‌تیان ده‌کرد. یه‌عقوب له‌مه‌ککه‌، حه‌سن کوپی ئیبراهیم کوپی عه‌بدوالله‌ی عه‌له‌وی برده‌ لای مه‌هدی که‌داوای نه‌مانی کردبوو. مه‌ه‌دیش سامان و زه‌وی پی به‌خشی.

له‌م سانه‌دا مه‌هدی په‌رده‌ی که‌عه‌بی هه‌لگرت و په‌رده‌یه‌کی تازه‌ی پیا‌هه‌لواسی. هۆکاره‌که‌ی وه‌ک ده‌لێن نه‌وه‌ بوو په‌رده‌داره‌کانی که‌عه‌ب ترسی خۆی له‌دارمان به‌هۆی قورسی په‌رده‌کانه‌وه‌ به‌مه‌هدی راگه‌یان و مه‌ه‌دیش په‌رده‌کانی لی‌کرده‌وه. په‌رده‌که‌ی خوشام کوپی عه‌بدولمه‌لیک له‌حه‌ریری نه‌ستور بوو. په‌رده‌ی پێش نه‌و ده‌ستکاری یه‌مه‌ن بوو.

مه‌هدی له‌م سه‌فه‌ره‌ی سامانیکی زۆری به‌خشی. نه‌و له‌عیراقه‌وه‌ له‌گه‌ل خۆی سی هه‌زار هه‌زار دره‌می هه‌لگرت و له‌میسره‌وه‌ سی‌سه‌د هه‌زار دیناری به‌ده‌ست

گه‌یشت، له‌یه‌مه‌نه‌وه دوسه‌ده هزار دینار و هه‌مووی به‌م و به‌و به‌خشی به‌شیوه‌یه‌ک سه‌د و په‌نجا هه‌زار ده‌ست جل و به‌رگی له‌ناو موسولمان دابه‌ش کرد. نه‌و مزگه‌وتی پی‌غه‌مبه‌ری فراوان کرد و پی‌نسه‌د که‌سی له‌ئه‌نسارییه‌کان هه‌لب‌ژارد تا له‌عیراق پارێزگاری لی‌ بکه‌ن. مه‌هدی له‌عیراق زه‌وی به‌م پی‌نسه‌د که‌سه به‌خشی و روژانه‌ی بۆ دیاری کردن.

محهمه‌د کوپری سلیمان بۆ مه‌هدی سه‌هۆلی نارد و نه‌و یه‌که‌م خه‌لیفه بوو سه‌هۆلیان بۆ نارد هه‌که‌ه.

له‌م ساله‌دا محهمه‌د کوپری سلیمان، فه‌رمانداری به‌سره و ناوچه‌کانی دیجل و به‌حره‌ین و عه‌مان و گونده‌کانی ئه‌هواز و فارس بوو. موغاز کوپری موسلیم فه‌رمانداری خوراسان و کارگوزاری ناوچه‌کانی دیکه هه‌مان که‌سانی سالی پیش بوون.

له‌م ساله‌دا عه‌بدولره‌حمانی ئومه‌وی له‌ئان‌دۆلۆس، عوسمان کوپری عوبه‌یدالله کوپری عوسمان و ته‌مام کوپری عه‌لقه‌مه‌ی بۆ جه‌نگی شه‌قنا ره‌وانه کرد و نه‌و دوانه بۆ ماوه‌ی چه‌ند مانگ له‌قه‌لای شه‌به‌ته‌ران گه‌مارۆیان خسته سه‌ر شه‌قنا به‌لام نه‌یان‌توانی بیگرن و به‌ناچاری گه‌رانه‌وه. دوا‌ی گه‌رانه‌وه‌ی نه‌و دووانه شه‌قنا له‌شه‌به‌ته‌رانه‌وه به‌ره‌و یه‌کی‌ک له‌گونده‌کانی شه‌نت به‌رییه به‌ری‌که‌وت. نه‌و سوار له‌سه‌ر ئیستره‌که‌ی خۆی به‌ناوی (خولاصه) ریگی ده‌بری که له‌ناکاو باوکی مه‌عن و باوکی خوزه‌یم، دووان له‌هاوه‌لانی، هێرشیان کرده‌سه‌ر و کوشتیان و هاویری له‌گه‌ل سه‌ره براره‌که‌ی خۆیان گه‌یانده عه‌بدولره‌حمان و به‌مشیه‌یه خه‌ل‌کان له‌شه‌ر و به‌لای نه‌و ئاسوده بوون.

له‌م ساله‌دا داوود کوپری نوسه‌یری تانی له‌هاوه‌لانی باوکی حه‌نیفه و عه‌بدولره‌حمان کوپری عه‌بدوالله کوپری عوته‌به کوپری عه‌بدوالله کوپری مه‌سعودی مه‌سعودی و شوعبه کوپری حه‌جاج، باوکی بیستامی سه‌بیعی هه‌موویان مردن. و توویانه ئیسرائیل کوپری باوکی ئیسحاق له‌سالی ۱۶۴ / ۷۸۰ زایینی مردوه.

له‌م ساله‌دا ره‌بیع کوپری مالک کوپری باوکی عامر مامی مالک کوپری ئه‌نس به‌نازناوی باوکی مالک کۆچی دووایی کرد. نه‌وان چوار برا بوون که‌ئه‌نس باوکی

مالك، برا گه‌وره‌ی ئەوان بوو. دواى ئەو ئەویس باوه‌گه‌ورپیی ئیسماعیل کوپری ئەویس و دواى ئەو نافیع و سه‌رئه‌نجام ره‌بیع که‌برا بچووکی ئەوان بوو.

له‌م ساله‌دا خه‌لیفه کوپری خه‌یاتى عوسفوری له‌یسی باوه‌گه‌ورپیی خه‌لیفه کوپری خه‌یات مرد.

له‌م ساله‌دا خه‌لیل کوپری ئەحمه‌دی به‌سه‌ره‌ی فه‌ره‌ودى نه‌حوى، پێشه‌واى نه‌حو و مامۆستای سییویه مرد.

رووداوه‌کانی سائی سه‌د و شه‌ست و یه‌کی کۆچی (۷۷۷ زایینی)

چۆنیه‌تی له‌ناوچوونی موقه‌نه‌ع

له‌م ساله‌دا موعاز کۆپی سه‌له‌م و ده‌سته‌یه‌ک له‌فه‌رمانده‌کان و سوپاییه‌کان هی‌رشیان کرده سه‌رموقه‌نه‌ع. پێشه‌نگی ئەوان سه‌عیدی حه‌ره‌شی بوو. عوقه‌به کۆپی موسلیم له‌زه‌مه‌وه وه‌ک هی‌زی پش‌تیوان هات و له‌ته‌واویس کۆبوونه‌وه و شه‌پ له‌گه‌ل هی‌زه‌کانی موقه‌نه‌ع ده‌ستی پێ‌کرد. ئەوان توانییان شکست به‌هی‌زه‌کانی موقه‌نه‌ع بێ‌ن و هاوه‌له سه‌رنه‌که‌وتوو‌ه‌کانی موقه‌نه‌ع، مه‌به‌ستی ئەویان له‌سه‌نام کرد. ئەو، له‌وی خه‌نده‌کی هه‌لکه‌ند و قه‌لایه‌کی دروست کرد. موعاز هی‌رش‌ی کرده سه‌ریان به‌لام له‌نیوان ئەو حه‌ره‌شی ناسازگاری هاته‌ ئاراوه. حه‌ره‌شی نامه‌یه‌کی بۆ مه‌هدی نووسی و خراپه‌ی موعازی هینایه سه‌ر زمان و ئاگاداری کرده‌وه ئەگه‌ر ته‌نیا خۆی بۆ جه‌نگی موقه‌نه‌ع ده‌ستنیشان بکات؛ به‌سه. مه‌هدی به‌داواکه‌ی رازی بوو و حه‌ره‌شی له‌گۆره‌پانی جه‌نگه‌که به‌ته‌نیا مایه‌وه. موعاز کۆره‌که‌ی خۆی به‌ناوی ره‌جای له‌گه‌ل سوپایه‌کی گه‌وره بۆ هاوکاری حه‌ره‌شی په‌وانه کرد. گه‌مارۆدانی موقه‌نه‌ع درێژه‌ی کیشا. هاوه‌لانی موقه‌نه‌ع به‌شیوه‌یه‌کی نه‌ینی داوی ئەمانیان له‌حه‌ره‌شی کرد و ئەو رازی بوو. به‌مشێوه‌یه نزیکه‌ی سی هه‌زار که‌س موقه‌نه‌عیان به‌جیه‌پشت و ته‌نیا دوو هه‌زار که‌س له‌هاوه‌له تی‌گه‌یشتوو‌ه‌کانی له‌ده‌وری مانه‌وه. ره‌جا کۆپی موعاز له‌گه‌ل هی‌زه‌کانی دیکه خۆیان گه‌یاند هه‌نده‌کانی موقه‌نه‌ع و بارودۆخیان لی‌ دژوار کرد.

موقه‌نه‌ع کاتی‌ک له‌کۆژرانی خۆی د‌ل‌نیا بوو، ژ‌نان و که‌سه‌کانی خۆی کۆ‌کرده‌وه و ژ‌هره‌ر خواردی کردن. هه‌موویانی کوش‌ت و فه‌رمانیدا خۆی بسووتین‌ن تا دو‌ژمن ده‌ستی به‌جه‌سته‌که‌ی نه‌گات. وتوویانه: هه‌موو ش‌ته‌کانی ناو قه‌لاکه‌ی به‌چوارپێ‌کانیشه‌وه سووتاند. ده‌یوت: هه‌رکه‌س ده‌خوازیت له‌گه‌ل من بۆ ئاسمان ب‌یت، له‌گه‌ل من خۆی بخاته ناو ئەم ئاگره‌وه. خۆی و ژ‌ن و مناله‌کانی خسته ناو ئاگره‌وه و هه‌موویان سووتان. کاتی‌ک سوپا‌که‌ی حه‌ره‌شی پو‌شته ناو قه‌لاکه‌،

بینیان چۆلە و هیچی تیا نەماوە.

ئەم رووداوە باوەری زۆریەى ھاوەلانى ئەوى لەماوەرا ئەلنەهر قوڵتەر کرد بەلام باوەرەكەى خۆیان دەشاردەوہ. وتووینە: ئەو خۆیشى ژەرر خوارد کرد و حەرەشى سەرى ئەوى بۆ مەھدى نارد. مەھدى لەسالى ۷۷۹/۱۶۳ زایینی لەحەلب لەكاتێكدا سەرقالى جەنگەكانى خۆى بوو، سەرى موقەنەمى بەدەست گەشت.

گۆرینی پینگەى باوكى عوبەیدالله

لەم سالاەدا پینگەى باوكى عوبەیدالله وەزیری مەھدى گۆرانی بەسەردا هات. پێشتر چۆنیەتى پەيوەندى ئەو لەگەڵ مەھدیمان لەرۆژگارى مەنسور و ھاوڕى بوونی ئەومان لەپۆشتن بۆ خوراسان لەگەڵ مەھدى باس کرد. فەزل کوپى رەبیع دەلیت موالییەكان لای مەھدى باسى باوكى عوبەیداللهیان دەکرد و دژی ئەو ھانیان دەدا. نامەكانى باوكى عوبەیدالله بەمەنسور دەگەشت و لەكارەكانى ئاگادارى دەکردەوہ. مەنسور نامەكانى بەرەبیع نیشان دەدا. رەبیعیش ھاوشیوہى نەیارەكانى باوكى عوبەیدالله ھانى دەدا و داواى لێدەکرد گرنگى بەم وتانە بدات. رەبیع لەكاتى مەرگى مەنسور لەگەڵ ئەو ھەجى کرد و لەوەرگرتنى بەیعت بۆ مەھدى ئەو کارەى کرد کەپێشتر ئاماژەمان پێدا. كاتێك رەبیع گەشتە بەغداد، پێش سەردانى مەھدى و بنەمالەكەى خۆى سەردانى باوكى عوبەیداللهى کرد. فەزل کوپى رەبیع پێى وت: دیدارى سەرورى باوەرداران و بنەمالەكەى خۆت پشنگوى دەخەیت و دەرویتە سەردانى باوكى عوبەیدالله؟ رەبیع وەلامى دایەوہ: ئەو لەكەسە نزیکەكانى مەھدیە و شیاوہ بەمشىوہیە ھەئس و كەوتى لەگەڵ بكریت و بۆ ھاوکاری كردنى ئەو لەھیچ شتێك دریغ نەكەین.

رەبیع لەسەرەتای ئیوارى تا كۆتایى نوێژەكەى دیکە لەبەردەرگای مالى باوكى عوبەیدالله وەستا تا مۆلەتى پۆشتنە ژوورەویان پێدا. كاتێك پۆشتە ناو مالهەكە، باوكى عوبەیدالله بۆ ریزگرتن لەو لەشویەكەى ھەنەستا و پالى دابووێوہ. باوكى عوبەیدالله سەیری رەبیعی نەکرد. رەبیع مەبەستى ئەوہى کرد بەسەرھاتی وەرگرتنى بەیعت بۆ مەھدى بۆ باس بكات بەلام باوكى عوبەیدالله وتى: ھەوالى

کاره‌که‌تم بیستوو. به‌مشپوهیه ره‌بیع کینه‌ی ئه‌وی له‌دل گرت. کاتی‌ک ماله‌که‌ی به‌جیه‌یشت، فه‌زلی کوپ‌ی پیی وت: ئه‌م پیاوه ده‌سه‌لاتی به‌وشپوهیه به‌رز بۆته‌وه که‌به‌و شپوهیه هه‌لس و که‌وت له‌گه‌ل تۆ ده‌کات. بۆ‌چوونی راست ئه‌وه‌بوو سه‌ره‌تا بۆ سه‌ردانی ئه‌و نه‌ده‌هاتیت یا ئه‌و کاته‌ی مۆله‌تی پۆشتنه ژووره‌وه‌ی پی نه‌دایت، ده‌گه‌پایته‌وه یا ئه‌و کاته‌ی بۆ ریز‌گرتن له‌تۆ له‌شوپنه‌که‌ی هه‌لنه‌ستا، ده‌هاتیته‌ده‌ر. ره‌بیع له‌وه‌لامی کوپه‌که‌ی وتی: وته‌کانی تۆ هه‌مووی له‌نه‌زانییه‌وه سه‌رچاوه ده‌گریت. کاری شیاو ئه‌وه‌ بوو که‌خۆم کردم به‌لام سویند به‌خوا و هه‌زار جار سویند به‌خوا پیگه و هه‌موو سامانی خۆم به‌کار ده‌بم تا رۆژی ده‌ری ئه‌و بکه‌مه بکوژی ئه‌و.

ره‌بیع بۆ به‌ئه‌نجام گه‌یاندنی مه‌به‌سته‌که‌ی زۆری هه‌ولدا به‌لام سوودی نه‌بوو چوونکه‌ باوکی عوبه‌یدالله که‌سیکی وشیار بوو. له‌به‌ر ئه‌مه له‌ریگه‌ی محهمه‌د کوپ‌ی عوبه‌یدالله ده‌ستی پیکرد و به‌رده‌وام لای مه‌دی خراپه‌ی ده‌هینایه سه‌رزمان. سه‌ره‌ئ‌نجام ئه‌و تۆمه‌ته‌ی بۆ هه‌له‌به‌ست که‌په‌یه‌وه‌ندی له‌گه‌ل یه‌کی‌ک له‌په‌رده‌داره‌کانی ئه‌ودا هه‌یه، هه‌روه‌ها گونا‌حی ناباوه‌ری بۆ هه‌له‌به‌ست تا ئه‌وه‌ی دلی مه‌دی ره‌ش کرد. فه‌رمانیدا محهمه‌د بێ‌زن و باوکی له‌ده‌ره‌وه رابگرن. دواتر پیی وت: ئه‌ی محهمه‌د بخوینه به‌لام ئه‌و نه‌یتوانی به‌باشی بخوینی‌ت. مه‌دی باوکی بانگ کرد و پیی وت: ئایا پیت نه‌وتم محهمه‌د قورئانی له‌به‌ره؟ باوکی عوبه‌یدالله وتی: به‌لی به‌لام چه‌ند سالی‌که له‌من دوور که‌وتۆته‌وه و له‌بیری کردوو. مه‌دی به‌باوکی عوبه‌یدالله‌ی وت: هه‌نوکه هه‌سته و به‌رشتنی خوینی کوپه‌که‌ت خۆت له‌خواوه‌ند نزیک بکه‌روه. باوکی عوبه‌یدالله هه‌ستا تا خوینی کوپه‌که‌ی بریژیت به‌لام قاچی خلیسکا و که‌وت. عه‌باس کوپ‌ی محهمه‌د به‌مه‌دی وت: ئه‌گه‌ر ده‌کریت له‌دوا‌هاته‌کانی کاری ئه‌م پیره پیاوه چاوبپۆشه. مه‌دی رازی بوو و فه‌رمانیدا جه‌لاد سه‌ری محهمه‌د بریت. ره‌بیع به‌مه‌دی وت: ئه‌ی سه‌روه‌ری باوه‌رداران ئایا کوپه‌که‌ی ده‌کوژیت و له‌و ئاسووده‌یت؟ ئه‌وه شیاو نییه. به‌مشپوهیه مه‌دی ترسی باوکی عوبه‌یدالله‌ی که‌وته دل و ئه‌و به‌لای به‌سه‌ردا هی‌نا که‌دواتر باسی ده‌که‌ین.

پۆشتنی سه‌قله‌بی بۆ ئاندۆلۆس و کوژرانی ئه‌و

له‌م سه‌له‌دا یا به‌وته‌یه‌ك له‌سه‌الی ۷۷۶/۱۶۰ زایینی عه‌بدولرحمان کوپری حه‌بیبی فیهری ناسراو به‌سه‌قله‌بی له‌ئه‌فریقییه‌وه به‌مه‌به‌ستی جه‌نگ رووی له‌ئاندۆلۆس کرد. بۆیه به‌و نازناوه بانگیان ده‌کرد چونکه به‌ژن به‌رز، سوور باو و چاوشین بوو. ده‌یویست ئاندۆلۆسییه‌كان ناچار به‌فه‌رمانبه‌ری بنه‌ماله‌ی عه‌باس بکات. له‌که‌ناره‌کانی ته‌دمور گۆزه‌ری کرد. نامه‌ی بۆ سلیمان کوپری یه‌قزان نووسی تا هاوڕییه‌تی بکات و شه‌هر له‌گه‌ڵ عه‌بدولرحمانی ئومه‌وی بکات و پێشنیاری فه‌رمانبه‌ری مه‌هدی پێکرد.

سلیمان له‌به‌رشه‌لۆنه (بارسلۆن) ژیانی به‌سه‌ر ده‌برد و وه‌لامی نه‌دایه‌وه. سه‌قله‌بی کینه‌ی ئه‌وی له‌دل گرت و له‌گه‌ڵ سوپاکه‌ی خۆی مه‌به‌ستی هێرش کردنه سه‌ر سه‌ره‌زمینه‌که‌ی ئه‌وی کرد به‌لام سلیمان توانی شکستی پی یینیت و سه‌قله‌بی بۆ ته‌دمور گه‌پایه‌وه. عه‌بدولرحمانی ئومه‌وی له‌گه‌ڵ سوپایه‌کی ته‌یار هێرشی کرده سه‌ر سه‌قله‌بی و بۆ رێگرتن له‌هه‌لاتنی سه‌قله‌بی که‌شتیه‌کانی ئه‌وی سووتاند. سه‌قله‌بی په‌نای بۆ کیویکی به‌رز به‌ناوی به‌له‌نسیه (والنسیا) برد. عه‌بدولرحمانی ئومه‌وی هه‌زار دیناری وه‌ك خه‌لات بۆ ئه‌و که‌سه دیاری کرد که‌سه‌ری سه‌قله‌بی بۆ ده‌بات. پیاویکی به‌رپه‌ری سه‌قله‌بی کوشته و سه‌ری ئه‌وی برده لای عه‌بدولرحمان و هه‌زار دینار خه‌لاته‌که‌ی وه‌رگرت. کوژرانی سه‌قله‌بی له‌سه‌الی ۷۷۸/۱۶۲ زایینی روویدا.

بیرکردنه‌وه‌ی چه‌ند رووداوێك

له‌م سه‌له‌دا نه‌سر کوپری ئه‌شعه‌س له‌شام به‌سه‌ر عه‌بدوالله کوپری مه‌روان سه‌رکه‌وت و ئه‌وی ده‌ست به‌ستراو برده لای مه‌هدی. مه‌هدی ئه‌وی له‌موتبه‌ق زیندانی کرد. عه‌مرۆ کوپری سه‌هله‌ی ئه‌شعه‌ری بانگه‌شه‌ی ئه‌وی کرد که عه‌بدوالله باوکی ئه‌وی کوشتوو. ئه‌و دادی برده لای عافیه‌ی قازی و عافیه فه‌رمانی کوشتنی عه‌بدوالله‌ی ده‌رکرد. له‌م کاته‌دا عه‌بد عه‌زیز کوپری موسلیمی عوقه‌یلی پۆشته لای قازی و وتی:

عه‌مرۆ کوپری سه‌هله درۆ ده‌کات که ده‌لێت عه‌بدوالله باوکی ئه‌وی کوشتوو. سویند به‌خوا که س جگه له‌من باوکی ئه‌وی نه‌کوشتوو. من به‌فه‌رمانی مه‌روان ئه‌وم کوشت و عه‌بدوالله هیچ گوناخیکێ نییه. عه‌بدوالله نازاد کرا و مه‌هدی زیانی به‌عه‌بدعه‌زیز نه‌گه‌یاند چوونکه به‌فه‌رمانی مه‌روان خوینی باوکی عه‌مرۆی پرشتبوو.

له‌م ساله‌دا تومامه کوپری وه‌لید جه‌نگی هاوینه‌ی کرد و له‌دابق ئوردووی لێدا. به‌م کاره‌ی رۆمیه‌یه‌کان توپه‌ بوون و به‌سوپایه‌کی هه‌شتا هه‌زار که‌سی به‌فه‌رمانده‌یی میخائیل هێرشیان کرده سهر دۆلی مه‌رعه‌ش. میخائیل وێرانی کرد و ئه‌سیری گرت و دره‌هم و دیناری فراند. تومامه گه‌مارۆی خسته‌سهر و بۆ شه‌پری ئه‌وان خۆی ئاماده کرد. ژماره‌یه‌کی زۆر له‌موسولمانان کوژران. عیسا کوپری عه‌لی بۆ پارێزگاری کردن له‌قه‌لای مه‌رعه‌ش خۆپاگری کرد و به‌مشێوه‌یه رۆمیه‌یه‌کان روویان له‌جه‌یحان کرد. ئه‌م هه‌واله به‌مه‌هدی گه‌یشته و بۆ ئه‌و دژوار بوو. سوپایه‌کی بۆ جه‌نگی رۆمیه‌یه‌کان کۆکرده‌وه که‌چۆنیه‌تی و چه‌ندایه‌تی ئه‌و سوپایه له‌گێڕانه‌وه‌ی رووداوه‌کانی سالی ٧٧٨/١٦٢ زایینی باس ده‌که‌ین. موسولمانان له‌و ساله‌دا چیتر له‌هاویندا شه‌ریان نه‌کرد.

له‌م ساله‌دا مه‌هدی فه‌رمانیدا له‌سهر ریگه‌ی مه‌هدی چه‌ندین مه‌نزل دروست بکه‌ن که‌گه‌وره‌تر له‌و مه‌نزلگانه بیته که سه‌فاح له‌سهر ریگه‌ی قادسیه بۆ زوباله دروستی کردبوو. فه‌رمانیدا له‌ههر مه‌نزلگه‌یه‌ک شوینی ئاو خواردنه‌وه دروست بکه‌ن، فه‌رمانیدا هه‌وز و چالاه‌وه‌کان نۆژهن بکه‌نه‌وه و چالی تازه هه‌لکه‌ن. یه‌قتین کوپری موسای بۆ ئه‌م کاره راسپارد. مه‌هدی فه‌رمانیدا فراوانی مزگه‌وتی به‌سره زیاتر بکه‌ن و مینه‌به‌ره‌کان له‌شاره‌کاندا کورت بکه‌نه‌وه تا له‌گه‌ل مینه‌به‌ره‌که‌ی پینغه‌مبه‌ر (د.خ) هاوتا بن.

له‌م ساله‌دا مه‌هدی فه‌رمانی به‌یه‌عقوبدا پیاوه راست کار و راست کرداره‌کان بۆ هه‌موو ئاوچه ئیسلامیه‌یه‌کان په‌وانه بکات. ئه‌ویش ئه‌م کاره‌ی کرد و کار گه‌یشته ئه‌وه‌ی مه‌هدی چیتر نامه‌ی بۆ کارگوزاره‌کانی خۆی نه‌ده‌نارد که‌ئه‌نجامدانه‌که‌ی په‌وا بیته مه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی یه‌عقوب فه‌رمانی ئه‌نجامدانی ئه‌و کاره‌ی به‌که‌سه ئه‌مینه‌که‌ی خۆی ده‌دا.

له‌م ساله‌دا غه‌مر کوپری عه‌باس له‌ده‌ریا جه‌نگی کرد.

له‌م ساله‌دا نه‌سر کوپری محه‌مه‌د کوپری ئه‌شعه‌س (له‌جیگه‌ی رو‌ح کوپری حاته‌م

ۋەك فەرمانپەرۋاى سىند دەستىنىشان كرا. دواتر لەسەر كار لابرا و عەبد مەلىك كوپرى
شە ھاب جىڭگەى ئەۋى گرتەۋە و بۆ ماۋەى ھەژدە رۆژ لەسەر تەختى فەرمانپەرۋاىەتى
بوو. ئەۋىش لەسەر كار لابرا و نەسر لەسەر تەختى فەرمانپەرۋاىەتى دانىشت.

لەم سالىدا مەھدى، عافىيەى قازى لەگەل كوپرى عولاسە بۆ سەرپەرەستى كردنى
كاروبارى دادى روسافە دەستىنىشان كرد.

لەم سالىدا مەھدى فەزل كوپرى سالىلى لەفەرمانپەرۋاىى جەزىرە دوور خستەۋە و
عەبد سەمەد كوپرى عەلى لەجىڭگەى ئەۋ دانا و عىسا كوپرى لوقمانى بۆ فەرمانپەرۋاىى
مىسر و يەزىد كوپرى مەنسورى بۆ كارگوزارى ناۋچەكانى دەۋرۋەرى كوفە و
حەسانى شەۋرى بۆ فەرمانپەرۋاىى موسلى و بىستام كوپرى عەمرۆ تەغلەبى بۆ
فەرمانپەرۋاىى ئازەربايجان دەستىنىشان كرد.

لەم سالىدا نەسر كوپرى مالك بەھۆى نەخۆشى لاۋاز بوونى ئەندامەكانى جەستەى
كۆچى دوۋاىى كرد و مەھدى دۋاى ئەۋ فەرماندەى پاسەۋانەكان حەمزە كوپرى مالكى
لەجىڭگەى ئەۋ دانا. ئەبان كوپرى سەدەقە لەراۋىژكارى ھارون دوورخرايەۋە و يەحيا
كوپرى خالىد كوپرى بەرمەك ۋەك راۋىژكارى ھارون دەستىنىشان كرا.

لەم سالىدا لەمانگى زىحەججە/ ئۆتى ۷۷۹ زايىنى محەممەد كوپرى سلىمان باۋكى
زەمرە فەرماندارى مىسر لى سەندرايەۋە و سەلمە كوپرى رەجا جىڭگەى ئەۋى گرتەۋە
و موساى ھادى (جىڭگى خەلىفە) سەرپەرەستى رى و رەسمى جەجى گرتە ئەستۆ.
كارگوزارى مەككە و تايىف و يەمامە جەعفەر كوپرى سلىمان و كارگوزارى يەمەن
عەلى كوپرى سلىمان و كارگوزارى ناۋچەكانى دەۋرۋەرى كوفە يەزىد كوپرى مەنسور
و سەركردەى پاسەۋانەكانى كوفە ئىسحاق كوپرى مەنسور بوو.

لەم سالىدا سوفيانى سەۋرى مرد. لەدايك بوونى ئەۋ لەسالى ۷۱۵/۹۷ زايىنى
بوو.

ھەرۋەھا لەم سالىدا زائىد كوپرى قودامە باۋكى سەلتى سەقەبى كوفى و ئىبراھىم
كوپرى ئەدھەم كوپرى مەنسور باۋكى ئىسحاقى خواپەرەست مردن. ئەۋ لەھۆزى بەكر
كوپرى وائىل بوو كەباۋكى حاتەمى بەستى ئامارزەى بەناۋى ئەۋ داۋە.

رووداوهدکانی سائی سهد و شه‌ست و دووی کۆچی (۷۷۸ زاینی)

چۆنیه‌تی کوژرانی باوکی سه‌لامی خارجی

له‌م سائه‌دا عه‌بد سه‌لام کوپی هاشمی یه‌شکوری له‌قینسرین کوژرا. ئەو له‌جه‌زیره ئالای شوپشی به‌رز کردبوویه‌وه. عه‌بدسه‌لام له‌گه‌ل ده‌سته‌یه‌ک له‌فهرمانده‌کانی مه‌هدی که‌عیسا کوپی موسا له‌ناویاندا ده‌بینرا، رووبه‌روو بوویه‌وه و ئەوی له‌گه‌ل ده‌سته‌یه‌ک له‌هاوه‌لانی کوشت. هه‌روه‌ها ده‌سته‌یه‌ک له‌فهرمانده‌کان که‌شه‌بیب کوپی واج له‌ناویاندا بوو، له‌سه‌ر ده‌ستی ئەو شکستیان خوارد. مه‌هدی فهرمانی به‌هه‌زار جه‌نگاوه‌ردا په‌یوه‌ستی شه‌بیب ببن و هه‌رکام هه‌زار دره‌می پێدان. ئەوان پۆشتنه‌ لای شه‌بیب و له‌گه‌ل ئەوان شوین عه‌بدسه‌لام که‌وت. عه‌بدسه‌لام هه‌لات و شه‌بیب له‌قینسرین رووبه‌رووی بوویه‌وه و شه‌بیب توانی له‌ناوی بیات.

بیرکردنه‌وه‌ی چه‌ند رووداوێک

له‌م سائه‌دا مه‌هدی بۆ هه‌ر دیوانێک به‌ریوبه‌ریکی دانا و عه‌مرۆ کوپی موهره‌به‌عی موالی خۆی وه‌ک سه‌ره‌یه‌ستی هه‌موو دیوانه‌کان دیاریکرد. مه‌هدی له‌م سائه‌دا بۆ هه‌موو گوله‌کان و زیندانیه‌کان له‌هه‌موو ناوچه ئیسلامیه‌یه‌کان رۆژانه‌ی دیاریکرد.

له‌م سائه‌دا رۆمیه‌یه‌کان هه‌رشیان کرده سه‌ر شاری حه‌ده‌س و دیواری شاره‌که‌یان وێران کرد و حه‌سه‌ن کوپی قه‌حته‌به له‌گه‌ل هه‌شتا هه‌زار هه‌یزی مووچه‌خۆر جگه له‌خۆبه‌خشه‌کان شه‌پی هاوینه‌ی کرد و گه‌یشه‌ حه‌ممهی ئەزرولیه. ئەو له‌رۆم چه‌ندین ناوچه‌ی وێران و خاپور کرد به‌لام ده‌ستی به‌سه‌ر هه‌یج قه‌لایه‌کدا نه‌گرت و له‌گه‌ل که‌س رووبه‌روو نه‌بوویه‌وه چوونکه رۆمیه‌یه‌کان به‌ئه‌ژدیه‌ها ناویان ده‌بهرد. ئەوان ده‌یانوت: ئەو هاتۆته حه‌ممه تا به‌ئاوه‌که‌ی گولی له‌خۆی پاک

بىكاتهۋە. شەپكەرانى ئەم جەنگە تەندىرۇست گەرانەۋە.

لەم سائەدا يەزىد كوپى ئوسىدى سولەمى لەقالىقولا (ئەرزەروم) بۇ جەنگ بەرىكەت و سامانى زۆرى دەست كەوت و دەستى بەسەر چەندىن قەلادىگرت و ژمارەيكە لەۋانى ئەسەر كىرد.

لەم سائەدا ئەلى كوپى سلىمان لەفەرماندارى يەمەن دوورخرايەۋە و عەبدواللە كوپى سلىمان جىگەي ئەۋى گرتەۋە. سەلىمە كوپى رەجا لەفەرماندارى مىسر دوورخرايەۋە و لەمانگى موخەرەم / سىپتامبەرى ۷۷۸ زايىنى عىسا كوپى لوقمان ۋەك فەرماندارى مىسر دەستنىشان كرا. لەجومادى الاخر / فەۋرىيە ۷۷۹ زايىنى ئەم سائە عىسا لەسەر كار لابرا و وازى، موالى مەھدى جىگەي ئەۋى گرتەۋە و لەزىقەعدە / ژۇئەي ۷۷۹ زايىنى ئەۋىش لەسەر كار دوورخرايەۋە و يەحيىي حەرەشى جىگەي گرتەۋە.

لەم سائەدا سوور پۇشەكانى گورگان كەفەرماندەكەيان پياۋىك بەناۋى عەبدۇقەھار بوو، ئالاي شۇرپشان بەرز كىردەۋە و دەستيان بەسەر ئەۋ ناۋچەدا گرت و ژمارەيكە زۆريان كۈشت. عومەر كوپى ئەلا لەتەبەرستان روۋبەرۋى سورپۇشەكان بوۋىيەۋە و شىكىستى پى ھىنان و ھەموۋيانى كۈشتار كىرد.

كارگوزارەكان ھەمان كەسانى سالى پىش بوون كەئامازەمان پىدان. جەزىرە لەژىر دەستى عەبدۇسەمەد كوپى ئەلى و تەبەرستان و رويان لەژىر دەستى. سەئىد كوپى دەعلەج و گورگان لەژىر دەستى موھەلھىل كوپى سەفواندا بوو.

ھەرۋەھا لەم سائەدا عەبدولرەحمان فەرمانرەۋاى ئاندۇلۇس، شۆھەيد كوپى عىساي بۇ شەپ لەگەل دەحيەي غەسانى رەۋانە كىرد كە لەيەككە لەقەلاكانى بىرە ئالاي شۇرپشى بەرز كىردبوۋىيەۋە و ئەۋ تۋانى دەحيە لەناۋ ببات. بەھەمان شىۋە بەدر، موالىيەكەي خۇي بۇ جەنگى ئىبراھىم كوپى شەجەرە رەۋانە كىرد كەئەۋىش ئالاي شۇرپشى بەرز كىردبوۋىيەۋە. بەدر ئىبراھىمى كۈشت. سومامە كوپى عەلقەمەي بۇ جەنگ لەگەل عەباسى بەرپەرى و دەستەيكە لەبەرپەرىيەكان نارد چوونكە ئەۋانىش شۇرپشان كىردبوو. سومامە عەباسى كۈشت و بلاۋەي بەدەستەكەي كىرد.

لەم سائەدا عەبدولرەحمان سوپايەكى بەفەرماندەيى حەبىب كوپى

عەبدولمەلىكى قورەشى بۇ جەنگى قانئىدى سولەمى پەۋانە كرد. قانئىدى سولەمى لاي عەبدولرحمان پىنگەيەكى بەرزى بوو بەلام شەۋىك عارەقى خواردەۋە و لەكاتى مەستى مەبەستى گرتنى باب ئەلقەنتەرەى كرد بەلام پاسەۋانەكان رىگەى لىدەگرن و بەناچارى دەگەپىتەۋە. كاتىك لەدنىاي مەستى دىتەدەر، ترس دايدەگرىت و بۇ تەلىتەلە (تۆلدۆ) رادەكات و ژمارەيەكى زۇر لەتاۋانبارن و جەردەكان لەدەۋرى كۆدەبنەۋە. عەبدولرحمان بەخىرايى سوپايەكى بۇ لەناۋ بردنى ئەۋ پەۋانە كرد. ئەم سوپايە لەۋ ناۋچەى قانئىد سەنگەرى لىدابوو، ئوردوۋيان لىدا و گەمارۋيان خستەسەر. سولەمى خوازىارى جەنگى دەستەۋىەخە بوو. كۆيلەيەكى پەش رووبەروۋى بوۋىەۋە. ئەۋان شەپە شمشىريان كردو لەئەنجامدا ھەردوۋوكيان كوزران.

لەم سالىدا ژيانى عەبدولرحمان كوپى زياد كوپى ئەنەم سەرپەرەستى دامەزراۋى دادى ئەفرىقىيە كەزىاتر لەنەۋەد سالى درىژەى كىشا، كۆتايى پىھات. ھۆكارى مردنەكەى ئەۋە بوو لاي يەزىد كوپى حاتەم ماسى خوارد و دواتر شىرى خواردەۋە. يەحيا كوپى ماسۋىەى پزىشك لەۋى بوو. لەم كاتەدا يەحيا ۋتى: ئەگەر زانستى پزىشكى راست بىت، ئەمشەۋ ئەۋ پىرە پىاۋە دەمرىت. عەبدولرحمان لەھەمان شەۋ مرد و خواۋەند زاناترە.

رووداۋەكانى سائى سەد و شەست و سېئى كۆچى (۷۷۹ زايىنى)

جەنگ لەگەل رۆمىيەكان

لەم سالدەدا مەھدى بۇ جەنگ لەگەل رۆمىيەكان ھىزەكانى خۆى كۆكرەوہ. ئەو لەبەرەدان ئوردوۋى لىدا و لەخوراسان و ناوچەكانى دىكەوہ سوپاى كۆكرەوہ. لەم كاتەدا عىسا كۆپى عەلى كۆپى عەبدواللە كۆپى عەباس لەجومادى الاخر/ فەورىە كۆچى دواىى كرد بەلام بۇ رۆژى دواتر مەھدى بەغدادى بەجىھىشت و كۆپەكەى خۆى، يانى موساى ھادى وەك جىگىرى خۆى دەستنىشان كرد. ھارون رەشىدى كۆپى ھاورىيەتى دەكرد و لەرىگەى موسل و جەزىرەوہ سوپاكەى خۆى بردە پىش و لەسەر رىگە، عەبدسەمەد كۆپى عەلى لەسەر كار لا برد.

كاتىك لەكۆشكى مەسلەمە كۆپى عەبدولمەلىك نزيك كەوتەوہ، عەباس كۆپى محەممەد كۆپى عەلى بەمەھدى وت: مەسلەمە ماقى لەملى ئىمەدايە. كاتىك محەممەد كۆپى عەلى پۆشتە لای مەھدى، مەھدى چوار ھەزار دىنارى پى بەخشى و وتى: ھەركاتىك ئەم پارەيە كۆتايى ھات، دووبارە وەرە لای ئىمە بى ئەوہى شەرم بكەيت. مەھدى مۆلەتى سەردانى بەموالى و منالەكانى مەسلەمەدا و فەرمانىدا بىست ھەزار دىنارىيان پى ببەخشن. رۆژانەى بۇ ئەوان ديارى كرد. لەرىگەى فوراتەوہ بەرەو ھەلب بەرىكەوت ولەوى ھەموو زەندىقييەكانى كۆكرەوہ و دواى كۆبوونەوہى ئەوان، كوشتارى كردن و بەكىرد و شەمشىر كىتبەكانى ئەوانى دراند. مەھدى ھارون رەشىدى كۆپى پەوانە كرد. ھارون لەباب تىپەپرى و گەيشتە جەيحان. ھەسەن و سلىمان دوو كۆپەكەى بەرمەك و يەحيا كۆپى خالىدى بەرمەك، درىژەيان بەرىگەى خۆياندا. يەحيا سەرپەرەستى ئوردوۋگاگە، ھەزىنە و خەرجىيەكان و شتەكانى دىكە بوو. ئەوان گەيشتنە قەلأى سەمالوا و ھارون بۇ ماوہى سى و ھەشت پۆژ گەمارۆى خستەسەر و كەشكەنجىرەكانى بۇ دانان. فەرمانرەۋاى ئەو قەلأىە دەرگاكانى بۇ كردنەوہ و داۋاى ئەمانيان كرد. ھارون ئەمانى پى بەخشىن و دەستيان بەسەر چەندىن

لہم ساءلہا مہدی سہریہ رستی ری ورہ سعی حہ جی گرہ نہ ستو.

هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا عه‌بدولر‌ه‌حمان ئومه‌وی فرمان‌پره‌وا‌ی ئاندۆلۆس بۆ به‌ری‌که‌وتن به‌ره‌و شام و به‌گومانی خۆی له‌ناو بردنی خه‌لافه‌تی مناله‌کانی عه‌باس و تۆله‌ سه‌ندنه‌وه‌ له‌وان، هیزه‌کانی خۆی کۆکرده‌وه‌ به‌لام سلیمان کوپی یه‌قزان و حسه‌ین کوپی یه‌حیا کوپی سه‌عید کوپی سه‌عد کوپی عوسمانی ئه‌نساری له‌سه‌رقوسته (ساراگوزا) له‌مه‌به‌سته‌که‌ی ئه‌و په‌شیمان بوونه‌وه‌ و به‌ناچاری عه‌بدولر‌ه‌حمان ده‌ستی له‌مه‌به‌سته‌که‌ی خۆی هه‌ل‌گرت.

له‌م سائه‌دا موسا کوپی عه‌لی کوپی ره‌باحی له‌خمی مرد.
له‌م سائه‌دا ئیبراهیم کوپی ته‌همانی فره‌زان و زانا مرد. ئه‌و خه‌لکی نه‌یشابور و له‌مه‌که‌که‌ چاوی له‌جیهان به‌ست.

له‌م سائه‌دا باوکی ئه‌شه‌هب جه‌عفهر کوپی حه‌ییان له‌به‌سره‌ مرد.
له‌م سائه‌دا بوکار کوپی شوهریج، سه‌ره‌په‌ره‌ستی دامه‌زراوه‌ی دادی به‌سره‌ کۆچی دوایی کرد و سه‌ره‌په‌ره‌ستی ئه‌و دامه‌زراوه‌ به‌باوکی می‌کهره‌زی فیهری گه‌یشته‌. ناوی یه‌حیا کوپی عه‌بدوالله‌ کوپی کورز بوو.

(رووداو‌ه‌کانی سائی سه‌د و شه‌ست و چواری کوچی (٧٨٠ زایینی)

له‌م سائه‌دا عه‌بد که‌بیر کوپی عه‌بد حمید کوپی عه‌بدولره‌حمان کوپی زه‌ید کوپی خه‌تاب له‌دهرب ئه‌لحه‌ده‌س سوپای رازنده‌وه و میخائیلی به‌تریق و تارازی به‌تریق ئه‌رمه‌نی له‌گه‌ل نه‌وه‌د هزار شه‌رکه‌ر رووبه‌رووی بوونه‌وه. عه‌بد که‌بیر ترسا و هیزه‌کانی له‌جه‌نگ دوورخسته‌وه و ئه‌وانی گه‌رانده‌وه. مه‌هدی مه‌به‌ستی کوشتنی ئه‌وی کرد به‌لام نیو‌بژیوانان نیوه‌نجیگه‌رییان کرد و مه‌هدی ته‌نیا به‌زیندانی کردنی ئه‌وبه‌سه‌نده‌ی کرد.

له‌م سائه‌دا مه‌هدی، محه‌مه‌د کوپی سلیمانی له‌فرمانداری به‌سره و ناوچه‌کانی دیکه لا‌برد و سائج کوپی داوودی له‌جیگه‌ی ئه‌ودانا.

هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا مه‌هدی به‌مه‌به‌ستی هه‌ج به‌ره‌و مه‌که‌که به‌ریکه‌وت به‌لام کاتیگ گه‌یشته عوقه‌به و که‌می ئاوی بیینی، ترسا نه‌وه‌ک ئاو به‌شی هه‌موو خه‌لکان نه‌کات. هه‌روه‌ها گرفتاری (تا) بوو و به‌مشیه‌یه بی ئه‌وه‌ی هه‌ج بکات گه‌پرایه‌وه. سائجی برای په‌وانه کرد تا ری وره‌سمی هه‌ج له‌گه‌ل خه‌لکان ئه‌نجام بدات. خه‌لک به‌شیوه‌یه گرفتاری تینویه‌تی بوون که‌هه‌مووان مۆته‌که‌ی مه‌رگیان له‌به‌رده‌م خۆیاندا ده‌بیینی. مه‌هدی له‌سه‌ره‌ستی ئاو (یه‌قتین) توپه‌ بوو.

له‌م سائه‌دا مه‌هدی له‌به‌ر توپه‌ بوونی له‌ عه‌بدوالله کوپی سلیمان، ئه‌وی له‌سه‌ر کار لا‌برد و کاتی به‌جیه‌یشتنی یه‌مه‌ن که‌سیکی نارد تا که‌ل و په‌له‌کانی بگه‌ریت و سامانه‌که‌ی بخه‌ملینیت. ئه‌و مه‌نسور کوپی یه‌زید کوپی مه‌نسوری وه‌ک فرمانداری یه‌مه‌ن و یه‌زید کوپی حاته‌می وه‌ک فرمانداری ئه‌فریقییه په‌وانه کرد. کارگوزاره‌کان هه‌مان که‌سانی سائی پیش بوون که‌ناویان برا. محه‌مه‌د کوپی فه‌زل فرمانداری موصل بوو.

هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا عه‌بدولره‌حمانی ئومه‌وی دوا‌ی ئه‌وه‌ی سه‌عله‌به کوپی عوبه‌یدی له‌گه‌ل سوپایه‌کی گه‌وره بۆ سه‌رقوسته (ساراگوزا) په‌وانه کردبوو، خۆیشی به‌ره‌و ئه‌و سه‌ره‌زمینه به‌ریکه‌وت. سلیمان کوپی یه‌قزان و حه‌سین کوپی یه‌حیا -- به‌و شیوه‌ی وتووێانه -- نافه‌رمانی فرمانی عه‌بدولره‌حمانیان کرد و بۆ

لابردنی له‌فرمانپه‌واویی په‌یمانیاں به‌ست. سه‌عله‌به بویرانه رووبه‌روویان بوویه‌وه. له‌یه‌کیک له‌روژه‌کان که سه‌عله‌به بو خێوه‌ته‌که‌ی خۆی گه‌پا‌بوویه‌وه، سلیمان بی‌ ناگایی نه‌وی به‌هه‌ل زانی و هێرشی کرده‌سه‌ر و توانی بلاوه به‌سوپاکه‌ی بکات. سلیمان داوای هاوکاری له‌گارله فرمانپه‌روای فره‌نگ کرد و مژده‌ی پێدا سه‌رزه‌مینه‌که‌ی خۆی له‌گه‌ل سه‌عله‌به به‌و بسپیریت. کاتیک گارله هاته لای سلیمان، بینێ ته‌نیا توانیویه‌تی سه‌عله‌به گرفتار بکات. گارله سه‌عله‌به‌ی گرت و بو سه‌رزه‌مینه‌که‌ی خۆی گه‌پا‌یه‌وه. نه‌و گومانی ده‌کرد ده‌توانیت بو‌ ئازاد کردنی سه‌عله‌به به‌هایه‌کی زۆر وه‌ریگریت به‌لام عه‌بدولره‌حمان گرنگی به‌ئازاد کردنی نه‌و نه‌دا. دواتر که‌سی به‌داوای نه‌ودا نارد و فره‌نگییه‌کان نه‌ویان رزگار کرد.

له‌م سائه‌دا عه‌بدولره‌حمان رووی کرده سه‌روقسته (ساراگوزا) و مناله‌کانی خۆی به‌هه‌موو ناوچه‌کاندا بلاو کرده‌وه تا هه‌موو دژایه‌تی و ناهه‌رمانییه‌کان سه‌رکوت بکه‌ن. بپاریاندا له‌سه‌رقوسته کو‌بینه‌وه. عه‌بدولره‌حمان پێش نه‌وان که‌وت. حسه‌ین کو‌پی یه‌حیا سلیمان کو‌پی یه‌قزانی کوشت و خۆی فره‌مانپه‌روایه‌تی ساراگوزای ده‌کرد، دواتر عه‌بدولره‌حمان هات و بارودۆخی له‌که‌سه‌کانی حسه‌ین دژوار کرد. مناله‌کانی عه‌بدولره‌حمان له‌گه‌ل نه‌سیره نارازییه‌کان له‌هه‌موو ناوچه‌کانه‌وه هاتن. نه‌یاره‌کان حسه‌ینیاں ناگادار کرده‌وه که‌ده‌خوازن شوینکه‌وته‌ی فره‌مانه‌کانی عه‌بدولره‌حمان بن و به‌مشێوه‌یه حسه‌ین به‌ناچاری رینگه‌ی سازانی گرته‌به‌ر و عه‌بدولره‌حمان رازی بوو. عه‌بدولره‌حمان سه‌عیدی کو‌پی حسه‌ینی وه‌ک بارمه‌ته لای خۆی راگرت و له‌ویوه به‌مه‌به‌ستی جه‌نگ له‌گه‌ل فره‌نگه‌کان هێزه‌کانی خۆی کو‌کرده‌وه. عه‌بدولره‌حمان به‌شیوه‌یه‌کی بی‌ به‌زه‌بیانه هێرشی کرده سه‌ر فره‌نگه‌کان و سامانی نه‌وانی تالان کرد و ژماره‌یه‌کی زۆری لی‌ نه‌سیر کردن. پێشپه‌روی کرد تا گه‌یشته‌هه‌ قوله‌وره (کاله‌ورا) ده‌ستی به‌سه‌ر شاری فوکه‌یره‌دا گرت و قه‌لاکانی وێران کرد. دواتر به‌ره‌و شاری به‌شکه‌نس به‌ریکه‌وت و له‌قه‌لای نه‌قره‌ع موسمین ئورودووی لێدا و ده‌ستی به‌سه‌ر نه‌و قه‌لایه‌شدا گرت. دواتر مه‌به‌ستی جه‌نگ له‌گه‌ل مولدوسون کو‌پی نه‌تاللی کرد و ده‌ستی به‌سه‌ر قه‌لاکه‌ی نه‌ویشدا گرت، خه‌لکان رینگه‌ی کو‌یستانه‌کانیاں گرته‌به‌ر

به‌لام سوپاکه‌ی عه‌بدولرهمان ئه‌وانی له‌ناو برد. ده‌ستیان به‌سه‌ر
کو‌یستانه‌کانیشدا گرت و بۆ کوردوبا گه‌رانه‌وه‌.

له‌م ساله‌دا له‌نیوان به‌ر‌به‌ره‌کانی به‌له‌نسیه (والنسیا) و به‌ر‌به‌ره‌کانی شه‌نت
به‌رییه‌ی ئاندۆلۆس چه‌ندین جه‌نگ روویدا و له‌ئه‌نجامدا ژماره‌یه‌کی فراوان له‌هه‌ر
دوولا کوژران. رووداوه‌کانی نیوان ئه‌وان به‌ناوبانگه‌.

له‌م ساله‌دا شه‌یمان کو‌پی عه‌بدولرهمان باوکی معاوییه‌ی ته‌میمی نه‌حوی
به‌سری و عه‌بدولعه‌زیز کو‌پی عه‌بدوالله‌ کو‌پی باوکی سوله‌مه‌ی ماجشون، عیسا
کو‌پی عه‌لی کو‌پی عه‌بدوالله‌ کو‌پی عه‌باس مامی مه‌نسور (که‌وتراوه‌ له‌سالی سه‌د
و شه‌ست و سی له‌ته‌مه‌نی هه‌فتا و هه‌شت سالی یا هه‌شتا سالی) سه‌عید کو‌پی
عه‌بد عه‌زیزی دیمه‌شقی، سه‌لام کو‌پی مسکینی نه‌مری ئه‌زدی، باوکی رو‌ح و
موباره‌ک کو‌پی فوزاله‌ کو‌پی باوکی ئومه‌یه‌ی قوره‌شی موالی عومه‌ر کو‌پی
خه‌تاب، مردن.

رووداۋەكانى سالى سەد و شەست و يېنجى كۆچى (۷۸۱ زايىنى)

جەنگى رۇم

لەم سالەدا مەھدى، ھارون رەشىدى كۆپى لەجومادى الاخر/ ژانۋىيە بۇ جەنگى ھاۋىنە لەگەل رۇمىيەكان پەۋانە كىرد. ژمارەى سوپاكەى ئەو نەۋەد و يېنج ھەزار سۈارە و نۆسەد و نەۋەد و سى پىادە بوو. لەم جەنگەدا رەبىع ھاورىيەتى دەكرد. ھارون پۇشتە ناو سەرزمىنى رۇمىيەكان و نەقىز، قومسى قومسەكان (ئەمىرى ئەمىرەكان) لەبەرەبەر ئەو سوپاى رازاندەۋە. يەزىد كۆپى مەزىدى شەيبانى جەنگى دەستەۋىيەخەى لەگەل كىرد و كوشتى و بەمشىۋەيە يەزىد سوپاكەى قومسى شىكستدا. دواتر بەرەو دوموستوق مى رىگەيان گرتەبەر. جەخانەكان لەۋى بوو. ئەو سەد و نەۋەد و سى ھەزار و چۈارسەد و پەنجا دىنار ويىست و يەك ھەزار ھەزار و چۈاردە ھەزار و ھەشتسەد درەمى پىشكەشى ھارون رەشىد كىرد.

ھارون پىشپەۋى كىرد تا گەيشتە كەنداۋى كۆنستانتىن ئۆپىل. لەو رۇڭگارەدا شارژنى رۇم، عەتسە^۲ ژنى ئەليون بوو چۈونكە كۆپەكەى بچوك و كاتىك باۋكى مردبوو، ئەم مئالە ھىشتا لەباۋەشى دايكىدا بوو. لەنيۋان ئەم ژنە و ھارون ناشتى سەقامگىر كرا و عەتسە بەدانى تاۋان رازى بوو. بەشىۋەيەك رازى بوو بازارەكان بۇ ھارون رەشىد بىكەتەۋە و رىنىشاندەرانى بىخاتە بەردەست. پىۋىستى رىنىشاندەران لەبەر ئەۋە بوو چۈونكە ھارون دەۋا لەرىگەيەكى مەترسىدار گۆزەر بىكات و عەتسە بەم پىشنىارە رازى بوو. بىرى تاۋانەكە سالانە ھەفتا ھەزار دىنار بوو. بەمشىۋەيە ھارون رەشىد ئەو سەرزمىنەى بەجىھىشت.

ناشتى بۇ ماۋەى سى سال درىژدى كىنشا و ئەۋەى موسولمانان لەم ماۋەدا دەستيان كەوت، يېنج ھەزار و شەشسەد و چل و سى ئەسىر و بىست ھەزار چۈارپى و لەگەل كەپرەستەكانى سەرپرېنى مانگا بوو. لەم رووداۋەدا پەنجا و چۈار ھەزار رۇمى كۆژران و دوو ھەزار و نەۋەد ئەسىر لەخۋىنى خۋاندا گەوزان.

^۲ لەمىژۇرى تەبەرى بە (نەغستە) و لەمىژۇرى مختصر الدول كۆپى غېرى (ل. ۱۲۶) بەم شىۋەيە باسى كراۋە: ئىرىنى

بیرکردنه‌وهی چه‌ند رووداویک

له‌م سائه‌دا خه‌له‌ف کوپری عه‌بدوالله له‌فه‌رمانداری ره‌ی دوورخرایه‌وه و عیسا موالی جه‌عفه‌ر جی‌گه‌ی ئه‌وی گرته‌وه.

هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا سالح کوپری مه‌نسور ری وره‌سمی چه‌جی له‌گه‌ل خه‌لکان ئه‌نجامدا. کارگوزاره‌کان هه‌مان که‌سانی سالی پیش بوون جگه له‌وه‌ی فه‌رمانده‌ی پاسه‌وانه‌کان و پیش‌نویژی به‌سره، روح کوپری حاته‌م و فه‌رمانداری ئاوه‌دانیه‌ی‌کانی دیجله و به‌حره‌ین و عه‌ممان و که‌سکه‌ر و ئه‌هواز و فارس و کرمان، موعه‌لا موالی مه‌هدی و فه‌رمان‌په‌وای موسل ئه‌حمه‌د کوپری ئیسماعیل کوپری عه‌لی کوپری عه‌بدوالله کوپری عه‌باس بوو.

هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا حسه‌ین کوپری یه‌حیا له‌سه‌رقوسته (ساراگوزا) ری‌گه‌ی فرت و فیلی گرته‌به‌ر و په‌یمان‌که‌ی له‌گه‌ل عه‌بدول‌ره‌حمان شکاند. عه‌بدول‌ره‌حمان غالب کوپری سومامه کوپری عه‌لقه‌مه‌ی له‌گه‌ل سوپایه‌کی گه‌وره بۆ جه‌نگی ئه‌و په‌وانه کرد و دوا‌ی شه‌ر و جه‌نگی زۆر، ده‌سته‌یه‌ک له‌هاوه‌لانی حسه‌ین هاو‌ری له‌گه‌ل یه‌حیای کوپری گرفتاری سومامه بوون. سومامه ئه‌وانی بۆ لای عه‌بدول‌ره‌حمان نارد و عه‌بدول‌ره‌حمان هه‌موویانی کوشت. سومامه گه‌مارۆی خسته‌بووه سه‌ر حسه‌ین تا ئه‌وه‌ی له‌سالی ٧٧٨/١٦٢ زایینی عه‌بدول‌ره‌حمان خۆی به‌ره‌و ساراگوزا به‌ری‌که‌وت و بارودۆخی له‌حسه‌ین دژوار کرد و سی و شه‌ش که‌شه‌که‌نجیری بۆ له‌ناو بردنی ئه‌و دانا و به‌زۆر ده‌ستی به‌سه‌ر سه‌رزه‌مینه‌که‌ی ئه‌ودا گرت و به‌قیزه‌وت‌ترین شیوه حسه‌ینی کوشت و خه‌لکانی ساراگوزای دوورخسته‌وه چوون‌که په‌یمان‌که‌ی خۆیان له‌گه‌ل عه‌بدول‌ره‌حمان شکاندبوو.

له‌م سائه‌دا یه‌زید کوپری مه‌نسور کوپری عه‌بدوالله کوپری یه‌زید کوپری شه‌هر کوپری مه‌سووب مرد. ئه‌و له‌منا‌له‌کانی شه‌هر زوئه‌لجه‌ناح حومه‌یری، خالی مه‌نسور بوو. ئه‌و فه‌رمانداری یه‌مه‌ن و سه‌ره‌سته‌ی حاجیه‌ی‌کان بوو.

هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا فه‌تح کوپری وه‌شاحی موسلی خواپه‌ره‌ست کۆچی دوایی

کرد.

رووداوه‌کانی سائی سه‌د وشه‌ست و شه‌شی کوچی (٧٨٢ زایینی)

له‌م سائه‌دا مه‌هدی بۆ هارون ره‌شیدی کوپی دواي موسای هادی به‌یعه‌تی له‌خه‌لکان وهرگرت و نازناوی ره‌شیدی پیبه‌خشی. له‌م سائه‌دا عوبه‌یدالله کوپی حه‌سه‌نی عه‌نبه‌ری له‌سه‌ره‌په‌ره‌ستی کردنی دامه‌زراوه‌ی دادی به‌سه‌ره‌ دووخرایه‌وه و خالید کوپی توله‌یق کوپی عیمران کوپی حوسه‌ین جیگه‌ی ئه‌وی گرته‌وه به‌لام خه‌لکان به‌و رازی نه‌بوون.

چۆنیه‌تی له‌ناو بردنی یه‌عقوب کوپی داوود

له‌م سائه‌دا مه‌هدی له‌وه‌زیره‌که‌ی خۆی یه‌عقوب کوپی داوود کوپی ته‌همان توپه‌ بوو. سه‌ره‌تای کاره‌که به‌مشێوه‌ بوو که‌داوود کوپی ته‌همان یا هه‌مان باوکی یه‌عقوب و براکانی ده‌بیره‌کانی نه‌سه‌ر کوپی سه‌یار بوون. کاتی‌ک رۆژگاری یه‌حیا کوپی زه‌ید ده‌ستی پیکرد، داوود ئه‌وه‌ی له‌نه‌سه‌ری ده‌بیست، ئه‌وی لی‌ ئاگادار ده‌کرده‌وه. کاتی‌ک ئه‌بو موسلیمی خوراسانی مه‌به‌ستی تۆله‌ کردنه‌وه‌ی خوینی یه‌حیا کوپی زه‌یدی کرد، داوود رۆشته‌ لای و ئه‌وی له‌زانیا‌رییه‌کانی خۆی سه‌باره‌ت به‌ کاری ئه‌و دوو که‌سه‌ ئاگادار کرده‌وه. ئه‌بو‌موسلیم ئه‌مانی پیبه‌خشی به‌لام سامانه‌که‌ی لی‌ سه‌ند که‌ له‌رۆژگاری نه‌سه‌ر کۆی کردبوویه‌وه.

کاتی‌ک داوود مرد، مناله‌کانی به‌زانست گه‌وره‌ بوون به‌لام له‌دامه‌زراوه‌ و ده‌وله‌تی مناله‌کانی عه‌باس هیچ پیگه‌یه‌کیان ده‌ست نه‌که‌وت. له‌به‌ر ئه‌وه‌ی نه‌سه‌ری باوکیان پیشه‌ی ده‌بیری هه‌بوو، چاوی ته‌ماحیان نه‌ده‌پرییه‌ ده‌وله‌تی مناله‌کانی عه‌باس. ئه‌وان شوێن باوه‌ری زه‌یدییه‌ که‌وتن و بوونه‌ شوێنکه‌وته‌ی حه‌سه‌ین کوپی عه‌لی کوپی ئه‌بی تالیب و هیوادار بوون ده‌وله‌تی‌ک پیکه‌په‌نن. داوود له‌گه‌ل ئیبراهیم کوپی عه‌بدوالله‌ کوپی حه‌سه‌ن هاو‌را بوو و له‌گه‌ل ده‌سته‌یه‌ک له‌برا‌کانی له‌گه‌ل ئه‌و ئالای شو‌پشیان به‌رز کرده‌وه. کاتی‌ک ئیبراهیم کوژرا، مه‌نسور به‌دواي ئه‌واندا گه‌را و یه‌عقوب و عه‌لی گرت و زیندانی کردن. کاتی‌ک مه‌نسور مرد، مه‌هدی

ئەو دوو کەسە لەگەڵ زیندانییەکانی دیکە ئازاد کرد. حەسەن کوپری ئیبراھیم لەگەڵ ئەو دووانەدا زیندانی بوو کە بەنیوەنجیگەری رەبیع - بەوشیوەی ئاماژەی پێدرا - لەمەهدی نزیک بوویەو. ھەروەھا وتوویانە بەسەرکۆنە کردن و خراپە و تەنی بنەمالەیی عەلی کوپری ئەبی تالیب خۆی لەمەهدی نزیک کردەو و پیگەیی بەرز بوویەو تا ئەوێ وەزارەتی پێبڕا.

مەهدی دەلیت: چەندایەتی و چۆنایەتی یەعقوب لەخەودا بۆ من دەرکەوت، لەخەودا فەرمانیان بەمندا کە: ئەو وەک وەزیر دیاری بکە، کاتیەک لەبەیداریدا ئەوم بینی، بەھەمان شیوە بینیم کە لەخەودا بینیبووم. بەمشێوەیە وەزارەتم پێبەخشی. کاتیەک وەزارەتی گرتەدەست، شوێنکەوتەکانی زەیدیە کۆکردەو و کاروباری خەلافەتی لەرۆژھەلات و رۆژئاوا بەوان سپارد. لەبەر ئەمەیی بەشار کوپری بورد ھۆنراوێکی بەمشێوە ھۆنییەو:

بنی امیة ھبوا طال نومکم ان الخلیفة یعقوب بن داود

ضاعت خلافتکم یا قوم فالتمسوا خلیفة الله بین النای و العود

واتاکە: ئەو مەنڵەکانی ئومەییە! لەخەو ھەستێ چوونکە خەوتان درێژەیی کیشاو و ئەو یەعقوب کوپری داوودە خەلافەت دەکات. ئەو خەلکینە! خەلافەتی ئێوە لەناو چوو و دەییّت خەلافەتی خوایی یا لەژەنی نیی ئەو بۆی بگەرێن یا لەژەنی عود.

موالیەکانی مەهدی رژیان پێبرد و خراپەیی ئەویان ھێنایە سەرزمان. بەمەهدی دەوترا: رۆژھەلات و رۆژئاوا لەدەستی یەعقوب و ھاوھەڵانی ئەودایە، ئەو ھەندە بەسە نامەیان بۆ بنووسیّت تا لەیەک رۆژ نالای شوێش بەرز بکەنەو و ئەو جیھان بۆ ئیسحاق کوپری فەزل دەگریّت (فەرمانرەوایی بەئیسحاق کوپری فەزل دەسپێریّت)

ئەم وتانە دلی مەهدی پەش کرد و کاتیەک عیسا ئابادی دروست کرد یەکیەک لەخەمەتگوزاران پێی وت: ئەحمەد کوپری ئیسماعیل کوپری عەلی پێی وتم: مەهدی شوێنیکی رابواردنی بەپەنجا ھەزار ھەزار درھەم لەگەنجخانە دروست کردووە. مەهدی ئەم قەسەیی بیست بەلام بیری چوو کە بێژەرەکی ئەحمەد کوپری عیسیە.

لاي خۇي گوماني دەکرد يەعقوب ئەم قسەي ھېناۋەتە سەرزمان تا ئەۋەي رۇژىك يەخەي يەعقوبى گرت و وتى: ئايا مەگەر بەو شىۋەيە قسەت نەکردوۋە؟ يەعقوب ۋەلامى دايەۋە: سوئند بەخوا نەبىستوۋمە، نەھېناۋمەتە سەرزمان. كەسان بەنھېنى خراپەي يەعقوبيان دەھېنايە سەرزمان و كاتىك لەيەك جىادەبوۋنەۋە، گومانيان دەکرد مەھدى بەياني دەيگريٹ بەلام بۇ بەياني مەھدى دەم بەبزە سەيرى دەکرد و لەچۇنيەتى خەۋەكەي دەپرسى.

مەھدى ئارەزوۋمەندى ژان بوو و يەعقوب سەبارەت بەژنەكان قسەي خۇشى لەگەل دەکرد و بەمشىۋەيە لەيەك جيا دەبوۋنەۋە. يەعقوب مايىنىكى ھەبوو. رۇژىك لاي مەھدى پۇشت، جل و بەرگىكى لەبەردا بوو لەبەر ناسكى بەجەستەيەۋە نەدەۋەستا. جلەۋى مايىنەكە بەدەست كۆيلەيەكەۋە بوو بەلام كۆيلەكەي خەو زۇرى بۇ ھېنا بوو. يەعقوب سوار مايىنەكە بوو و كاتىك ويستى جلەكانى كۆيكاتەۋە، مايىنەكە لەم جوۋلە پەمى كرد و يەعقوب كەۋتە خوار. دووبارە ھەستايەۋە و لەمايىنەكە نزيك كەۋتەۋە و مەبەستى ئەۋەي كرد سوار بېتەۋە كە لەناكاو مايىنەكە لەقەيەكى لىدا و قاچى شكاند و چىتر نەيتۋانى سوار ھىچ چوارپىيەك بېت. بەياني ئەو رۇژە مەھدى سەردانى كرد و ئىتر بۇ ماۋەيەك نەيىبىنى. بەمشىۋەيە ئەۋەندە خراپەي ئەۋيان ھېنايە سەرزمان كەمەھدى چىتر نەيتۋانى تۈپەي خۇي بشارىتەۋە و فەرمانىدا لەزىندانى نەسر زىندانى بكن. ھەروەھا فەرمانى گرتنى كارگوزار و ھاۋەلانى ئەۋيشى دەركرد. يەعقوب كۈپى داۋود دەلىت: رۇژىك مەھدى كەسى بەدۋاي مندا نارد و كاتىك پۇشتە لاي، لەنشىنگەيەكدا بىنىم كەبە فەرشە گۈلدەرەكان لەباخىكى پردار كەلقەكانى سىبەريان بۇ دروست كردبوو و تەنيا شكۇفەي قۇخ و سىۋى تيا دەبىنرا، رازابوۋيەۋە. كەنيزىك لەسەر فەرشەكە لاي مەھدى دانىشتبوو. جۋانتر لەو كەنيزەم نەبىنىبوو. مەھدى پىنى وتم: يەعقوب! نىشىنگەكەي منت چۇن بىنى؟ ۋەلامى دايەۋە: لەو پەرى جۋانىدا، ھىۋادرام خواۋەند شتى زياتر بەسەرۋەرى باۋەرداران بېەخشىت.

مەھدى وتى: ئەم شوئىنە و ھەموو شتەكانى بۇ تۇ. ئەم كەنيزەيش پىشكەشە

بەتۆ. يەعقوب دەلىت: سپاسم كرد. دواتر پىيى وتم: يەعقوب! نيازىڭم بەتۆ ھەيە و دەمەۋىت بۇ بەدىھىننى پەيمانم پىيى بەدەيت. وتم: فەرمان، فەرمانى فەرمانپروايە، بەسەر چاۋان. منى بەخۋا و سەرى خۇي سوينددا. منىش سويندم خوارد بىيى ھىچ گومانىڭ فەرمانەكەي جىبەجى بىكەم. وتى: ئەۋ پياۋە، فلانەي فیسارە كەس (حەسەن كوپرى ئىبراھىم كوپرى عەبدوللە كوپرى حەسەن كوپرى حەسەن كوپرى عەلى) لەمناۋەكانى عەلى كوپرى ئەبى تالىبە، دەمەۋىت لەناۋى بىيەيت و من لەپەنجى ئەۋ ئاسۋودە و بۇ ئەنجامدانى ئەۋ كارە پەلە بىكەيت. وتم: ئەۋ كارە دەكەم. باخ و بىستان و كەنیزەكەم ھەلگرت. مەھدى فەرمانىدا سەد ھەزار درەھم پىيى بىبەخشن. لەبەر خۇشەۋىستى زۆرم بۇ ئەۋ كەنیزە لەشۋىنىڭ دامنىشان كەتەنیا پۇششىكى ناسك لەنىۋانماندا بوو. پياۋى عەلەۋىم ھىنايە لای خۇم و پىرسىارم لىكرد. ئەۋەي دەمۋىست، منى لى ئاگادار كەدەۋە. ئەۋم بەپياۋىكى بىرمەند بىنى كەباشتر لەھەر كەسەك دەتوانىت نەپىنىيەكانى دلى خۇي بىركىنىت. وتى: ئەۋى يەعقوب! ھاۋار لەتۆ، دەتەۋىت كاتىك بۇ سەردانى پەرۋەردگار بىرۋىت كەخۋىنى من ھاۋشىۋەي منالىڭ لەمناۋەكانى فاتىمە لەملى تۇدا بىت؟ وتم: نا سويند بەخۋا، ئايا دەتۋانى بەكارىكى چاكە ھاۋكارىم بىكەيت؟ وتى: ئەگەر خۇت چاكە بىكەيت، سپاست دەكەم و دۇعات بۇ دەكەم و داۋا دەكەم خاۋەند لىت رازىد بىت. پىم وت: كام رىگەيە پەسەند دەكەيت؟ ئەۋىش باشتىن رىگەي پىشنىار كرد. كەسم بەدۋاى ئەۋ كەسەدا نارد كە ئەۋ پياۋە عەلەۋىيە بەپرواپىكراۋى دەزانى. پارەم بەۋ پياۋەدا بىبات. كەنیزەكە ئەم ھەۋالەي بەمەھدى گەياند و ئاگادارى كەدەۋە. (وادىارە مەھدى كەنیزەكەي بۇ سىخۋى بەيەعقوب بەخشیۋە) مەھدى چەندىن كەسى بۇ سەر رىگەي ئەۋ پياۋە عەلەۋىيە نارد و خۇي و ھاۋەلانىان بىرە لای مەھدى.

بۇ بەيانى ئەۋ رۆژە، مەھدى منى بانگ كرد و پىرسىارى ئەۋ پياۋە عەلەۋىيەي كرد. پىم وت خۋىنم پىشتۋە. مەھدى منى بەخۋا و سەرى خۇي سوينددا و منىش سويندم خوارد. فەرمانى بەكۋىلەكەي خۇيدا ئەۋ پياۋە و پارەكە لەگەل ئەۋدا بىنىت. سەرمسوپما و تواناى قسە كردنم نەما و نەمدەزانى دەبىت چى بىكەم. مەھدى وتى: پىشتى خۋىنى تۆ بۇ من رەۋايە بەلام لەزىندانى مەتبەق زىندانى

بکه‌ن و که‌س لای من ناوی ئەو نه‌هینیت.

منیان له‌زیندانی مه‌تبه‌ق زیندانی کرد و چالینکیان بۆ هه‌لکه‌ندم. چهند سالتیک له‌و چاله‌دا مامه‌وه که به‌ته‌واوی نازانم چهند سائه و سو‌مای چاوم له‌ده‌ستدا. یه‌عقوب وتی: له‌به‌ر ئەمه کاتیک منیان بانگ کرد تا سلاو بۆ سه‌روه‌ری باوه‌رداران بنی‌رم، ئەمیر به‌منی وت: من کام خه‌لیفه‌م؟ وه‌لام دایه‌وه: مه‌دی. وتی: خواوه‌ند بیبه‌خشیت. وتم: هادی. وتی: خواوه‌ند بیبه‌خشیت. وتم: ره‌شید. وتی: به‌لی، ره‌شیدم نیازی خۆت بلی. وتم: مانه‌وه له‌مه‌که‌ه، چوونکه چیت نه‌ به‌هره‌م بۆ ماوه‌ته‌وه نه‌ئاره‌زوو. ئەویش مۆله‌تی مانه‌وه‌ی پیدام و به‌ره‌و مه‌که‌ه به‌ریکه‌وتم. یه‌عقوب ته‌نیا چهند رۆژیک له‌مه‌که‌ه مایه‌وه و دواتر مرد.

یه‌عقوب پیش ئەوه‌ی زیندانی بک‌ریت، له‌پینگه‌که‌ی بیزار ببوو. چوونکه که‌سانی نزیک‌ی مه‌دی لای یه‌عقوب عاره‌قیان ده‌خوارد و یه‌عقوب، ریگه‌ی خواردنه‌وه‌ی له‌مه‌دی ده‌گرت، نامۆزگاری ده‌کرد و ده‌یوت: تۆ بۆ ئەم کاره‌ منت نه‌کردۆته‌ وه‌زیر و منیش بۆ ئەو مه‌به‌سته نه‌بوومه‌ هاوری تۆ، ئایا دوا‌ی خویندنی پینچ فه‌رزه‌ی نویژ، له‌نزیك تۆ ده‌بی‌ت عاره‌ق بخوریته‌وه؟ ئەوه‌نده لای مه‌دی پیداک‌ری کرد که‌وتیان:

فدع عنك یعقوب بن داود جانباً و اقبل علی صهبا طيبة النشر
واتاکه‌ی: ئە‌ی مه‌دی، یه‌عقوب کو‌پی داوود له‌سه‌ر کار لابه‌ه و روو له‌مه‌ی و مه‌ی خواردنه‌وه بکه‌.

رۆژیک یه‌عقوب له‌به‌راه‌ه‌ر یه‌کیک له‌داواکاریه‌کانی مه‌دی پ‌یی وت: ئەم کاره‌ زیده‌پ‌ویی. مه‌دی له‌وه‌لام‌دا وتی: هاوار له‌ تۆ ئە‌ی یه‌عقوب، زیده‌پ‌ویی له‌گه‌وره‌کان جوانه‌، ئە‌گه‌ر زیده‌پ‌ویی نه‌ده‌بوو، به‌توانا له‌ که‌م توانا جیا نه‌ده‌کرایه‌وه.

بیرگردنه‌وهی چه‌ند رووداویک

له‌م سائه‌دا مه‌هدی به‌ره‌و گورگان به‌ریکه‌وت و باوکی یوسف یه‌عقوب کوپی ئیبراهیمی وه‌ک سه‌ره‌په‌ره‌ستی دامه‌زراوه‌ی دادی ئه‌و شاره‌ ده‌ستنیشان کرد.

له‌م سائه‌دا مه‌هدی فه‌رمانیدا به‌یه‌ک ئیستر و یه‌ک وشتر له‌نیوان مه‌ککه و مه‌دینه نامه‌کان ئالوگۆر بکه‌ن. پیشتەر ئه‌م کاره‌ گشتی نه‌بوو.

له‌م سائه‌دا خوراسان دژی موسه‌ییب کوپی زوه‌یر شوپشی کرد و مه‌هدی، فه‌زل کوپی سلیمانی توسی باوکی عه‌باسی وه‌ک فه‌رمانه‌واایی ئه‌و ناوچه‌یه دیاریکرد و سه‌جستانی په‌یوه‌ستی خوراسان کرد. فه‌رمانی پێدا تا ته‌میم کوپی سه‌عید کوپی ده‌عه‌لج وه‌ک فه‌رمانداری ئه‌و ناوچه‌یه ده‌ستنیشان بکات.

له‌م سائه‌دا مه‌هدی، داود کوپی روح کوپی حاته‌م و ئیسماعیل کوپی موجالید و محه‌مه‌د کوپی باوکی ئه‌ییوبی مه‌ککی و محه‌مه‌د کوپی ته‌یفوری به‌گوناحی زه‌ندیقی زیندانی کرد و ئه‌وانی له‌م ریگه‌یه‌وه گه‌رانه‌وه. ئه‌و داوودی بۆ لای باوکی له‌به‌سه‌ره‌ نارد و فه‌رمانی پێدا کوپه‌که‌ی ته‌می بکات.

هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا مه‌هدی، ئیبراهیم کوپی یه‌حیا کوپی محه‌مه‌د کوپی عه‌لی کوپی عه‌بدواللهی وه‌ک فه‌رمانداری مه‌دینه ده‌ستنیشان و عوبه‌یدالله کوپی قوسه‌م فه‌رمانه‌واایی مه‌ککه و تاییفی ده‌کرد.

له‌م سائه‌دا مه‌نسور کوپی یه‌زید کوپی مه‌نسور له‌فه‌رمانداری یه‌مه‌ن دوورخرايه‌وه و عه‌بدوالله کوپی سلیمانی رێبعی له‌جیگه‌ی ئه‌و دانیشته‌.

له‌م سائه‌دا مه‌هدی، عه‌بدسه‌مه‌د کوپی عه‌لی له‌زیندان رزگار کرد. ئیبراهیم کوپی یه‌حیا له‌گه‌ل خه‌لکان چه‌جی کرد. فه‌رمانداری کوفه، هاشم کوپی سه‌عید و فه‌رمانداری به‌سه‌ره، روح کوپی حاته‌م و سه‌ره‌په‌ره‌ستی دامه‌زراوه‌ی ئه‌و شاره‌ خالید کوپی توله‌یق و فه‌رمانداری دیجله و که‌سکه‌ر و ده‌وروپه‌ری به‌سه‌ره و به‌حه‌رین و ئه‌هواز و فارس و کرمان، مه‌علا موالی مه‌هدی و فه‌رمانداری میسر، ئیبراهیم کوپی سائج و فه‌رمانداری ئه‌فریقییه یه‌زید کوپی حاته‌م و فه‌رمانداری ته‌به‌رستان و رویان و گورگان، یه‌حیای چه‌ره‌شی و فه‌رمانداری دۆنباوه‌ند و قوسس، فه‌راشه‌ موالی مه‌هدی و فه‌رمانداری ره‌ی، سه‌عد موالی مه‌هدی و

فهرمانداری موسل، ئەحمەد کوپی ئیسماعیلی هاشمی و یا بەگومانیک موسا کوپی که‌عبی خەسەمی و سەرپەرەستی دامەزراوەی دادی ئەو شارە‌هەلی کوپی موسەهر کوپی عومەیر بوو. لەم سالا‌هەدا جەنگی هاوینە رووینەدا چوونکە بە‌د‌وا‌ی بە‌ستنی پەیمانی ئاشتی، ئاسوودە‌ی سەقامگیر بوو.

لەم سالا‌هەدا بە‌شار کوپی بورد، وتاردەری کوپەر بە‌گومانی زەندیقی کوژرا. ئەو لەسکوماوە کوپەر بوو.

لەم سالا‌هەدا جە‌راح کوپی مولەیح روناسی کە‌باوکی وە‌کیع بوو، مرد. ھەروە‌ها موبارەک کوپی فوزالە و حە‌ماد کوپی سە‌لە‌مە‌ی بە‌سریش مردن.

ھەروە‌ها لەم سالا‌هەدا عە‌بدولرەحمانی ئومە‌وی فەرمان‌پەر‌وا‌ی ئاندۆ‌لۆ‌س برا‌زا‌کە‌ی خۆ‌ی موغە‌یرە کوپی وە‌لید کوپی معاویە کوپی ھوشام و ھوزە‌یل کوپی سومە‌یل و سومرە کوپی جە‌بە‌لە‌ی کوشت چوونکە ئە‌وان لە‌گە‌ڵ عە‌لا کوپی حومە‌ید پە‌یمانیان بە‌ستبوو تا عە‌بدولرەحمان لە‌سەر تە‌ختی فەرمان‌پەر‌وا‌یی ب‌یننە‌ خوار. بە‌لام عە‌لا نە‌ی‌نی ئە‌وانی ئاشکرا کرد.

رووداوه‌کانی سائی سەد و شەست و حەوتی کۆچی (۷۸۳ زایینی)

لەم سائەدا موسای ھادی لەگەڵ دەستەبەکی فراوان و کەرەستەبەکی بێ ئەندازە بۆ شەڕ لەگەڵ وەنداد ھورموز و شەروین فەرمانداری تەبەرستان بەرەو جورجان بەریکەوت. مەھدی موسا، ئەبان کۆپی سەدەقەیی وەک دەبیر و محەممەد کۆپی جومەیلی وەک فەرماندەیی سوپا و نۆفەیع موالی مەنسوری وەک پاسەوانی سەراکەیی و عەلی کۆپی عیسا کۆپی ماھانی وەک سەرکردەیی پاسەوانەکان دەستنیشان کرد. ھادی سوپایەکی بۆ جەنگ لەگەڵ ھورموز و شەروین پەوانە کرد و یەزید کۆپی مەزیدی کردە فەرماندەیی ئەم سوپایە. یەزید توانی گەمارۆ بۆخاتە سەر ئەو دوو کەسە.

لەم سائەدا عیسا کۆپی موسا لەکوفە مرد. رووح کۆپی حاتەمی دادیار و دەستەبەک لەپیاو ماقولانی بۆ مردنی ئەو کردە شایەت. سائەکانی ژبانی ئەو شەست و پینچ سال درێژەیی کێشا. بیست و سێ سال جیگری خەلیفە بوو. پێشتر باسی جیگری و لابردنی ئەومان کرد.

لەم سائەدا مەھدی بۆ دۆزینەو و شوینکەوتنی زەندیقییەکان ھەولیدا و توانی یەزید کۆپی فەیز بگریت. ئەو دانێ بەزەندیق بوونی خۆی نا و دواتر لەزیندان ھەلات و چیتەر نەیاننوانی بیگرن. ئەو کەسەیی شوین زەندیقییەکان دەکەوت، عومەر کەلوزانی بوو.

لەم سائەدا مەھدی، باوکی عوبەیداللە معاویە کۆپی عوبەیداللەیی لەسەرپەرەستی کردنی دیوان دوور خستەو و رەببەیی بۆ ئەو کارە راسپارد.

لەم سائەدا نەخۆشییەکی گشتگیر بەغداد و بەسرەیی گرتەو و خەلکان ھەموو گرفتاری کۆکە پەشە بوون.

ھەرودھا لەم سائەدا ئەبان کۆپی سەدەقە، دەبیری ھادی مرد و مەھدی فەرمانیدا باوکی خالید (چاوخیل) جیگەیی ئەو بگریتەو.

لەم سائەدا مەھدی فەرمانیدا پانتایی کەعبە و مزگەوتی پێغەمبەر (د.خ) فراوان بکەن و چەندین ژووری دیکەیان تیا دروست کرد. سەرپەرەستی ئەم کارە یەقتین کۆپی موسا بوو کەتا کاتی مەرگی موسا لەو پۆستەدا مایەو.

مەھدی فەرمانیدا مزگەوتی ھەینی شاری موسڵ فراوان بکەن و من (نوسەر)

نوسراوه‌کانی سهر دیواری ئەم مزگەوتەم بینێوه که ئاماژەیه بۆ سائەکانی شەشەد و سی و هیشتا مزگەوتەکه وەک خۆی ماوەتەوه.

هەروەها لەم سائەدا یەحیا حەرەشی لەتەبەرستان و رویان و ناوچەکانی پەییوەست بەو سەرزەمینانە لەسەر کار لابرا و عومەر کوپی عەلا جێگە ی ئەوی گرتەوه. فەرارشە، موالی مەهدی وەک فەرمانداری جورجان دیاریکرا.

لەم سائەدا لەسێی زیحەججە/ ۲۷ ژوئەن جیهان تاریک و تاریکی تا نیمەڕۆ بەردەوام بوو. لەم سائەدا جەنگی هاوینە رووینەدا چوونکە ناشتی سەقامگیر کرابوو. ئیبراھیم کوپی یەحیا کوپی محەممەد کوپی عەلی کوپی عەبدوالله کوپی عەباس، فەرمانداری مەدینە ری وەرەسمی حەجی لەگەڵ خەڵکان ئەنجامدا و چەند رۆژ دوا ی حەج کردن، کۆچی دوای کرد و ئیسحاق کوپی عیسا کوپی عەلی جێگە ی ئەوی گرتەوه.

لەم سائەدا عوقبە کوپی سەلەمی هەنائی لەلایەن پیاویکەوه لەناکاو هێرشێ کرایەسەر و لەبەغداد مرد.

فەرمانداری یەمەن، سلێمان کوپی یەزیدی حارسی و فەرمانداری یەمامە، عەبدوالله کوپی موسعەبی زوبەیری و سەرپەرەستی دامەزراوەی دادی ئەو شارە، عومەر کوپی عوسمانی تەمیمی بوو. فەرمانداری موسڵ، ئەحمەد کوپی ئیسماعیلی هاشمی یا بەوتەیکە موسا کوپی کەعب بوو. فەرمانرەوای شارەکانی دیکە هەمان کەسانی سائی پیشوو بوون.

لەم سائەدا جەعفەر، ئەحمەر باوکی شەیبە و حەسەن کوپی سألح کوپی حوبی کەدوانزە ئیمامی بوو لەگەڵ سەعید کوپی عەبدوالله کوپی عامری تنوخ، حیماد کوپی سەلەمە و عەبدعەزیز کوپی موسلیم، کۆچی دوایان کرد.

هەروەها لەم سائەدا عەرەبەکانی بیابانەکای بەسرە، لەنیوان یەمامە و بەحرەین، خراپەکارییان دەست پێکرد، رێگەکانیان گرت و سنوورەکانیان بەزاند و نوێژیان پشتگوێ خست (لەدین هەلگەرانەوه) مەهدی سوپایەکی بۆ رووبەر و بوونەوهی ئەوان پەوانە کرد. ئەم سوپایە شەریان کرد بەلام عەرەبەکانی بیابان بەخۆپاگری سەرکەوتنیان بەدەست هێنا و زۆرینە ی سوپاکە ی مەهیدیان لەناو برد و بەمشێوەیه شکۆ و گەورەیی ئەوان زیادی کرد و لەسەر خراپەکارییەکانی خۆیان بەردەوام بوون.

¹ وادیارە ئەم خۆزگیرانە چەندین کاژیری خایاندووه و ئەم دیارەییە لەجیهاندا کەم وێنەیه. (ومرگنر)

رووداۋەكانى سال سەد و شەست و ھەشتى كۆچى (۷۸۴ زايىنى)

لەرەمەزان/مارسى ئەم سائە، رۆمىيەكان پەيمانى ئاشتى نىۋان خۇيان و موسولمانانان شكاند. ئەم پېشھاتە لەسەرەتاۋە تا شكاندى پەيمانەكە سى و دوو مانگ درىژەى كېشا. ەلى كۆپى سلىمان كەفرماندارى جەزىرە و قېنسرىن بوو، يەزىد كۆپى بەتالى لەگەل سوپايەك بۇ شەپرى رۆمىيەكان پەوانە كرد. سوپاي موسولمانان تالانى زۆريان دەستكەوت و سەرکەوتنىان بەدەست ھىنا.

شۆرشى خەۋاريج لەموسل

لەم سائەدا لەسەرزەمىنى موسل، يەكك لەخەۋاريج بەناۋى ياسىن لەھۆزى منالەكانى تەمىم ئالاي شۆرشى بەرز كردهۋە. سوپايەك بۇ رووبەروو بوونەۋەى ئەو بەرەو موسل بەرىكەوت بەلام توانى شكستيان پى بىننىت و دەسلەتى خۆى بەسەر زۆرىنەى سەرزەمىنەكانى رەببىعە و جەزىرەدا بسەپىننىت. ئەو شوينكەوتەى سائح كۆپى موسەرەخى خوارجى بوو.

مەھدى، باوكى ھورەيرە محەممەد كۆپى فروخىي قائىد و ھەرسىمە كۆپى ئەعىمە موالى منالەكانى زەببەى بۇ جەنگى ئەو پەوانە كرد. ئەم دوو كەسە چەندىن جەنگيان لەگەل ياسىن خستەگەر. ياسىن خۆپاگرى كرد تا ئەو كاتەى ژمارەيەكى زۆر لەسوپايەكانى كوزران و شوينكەوتەكانى دىكەى شكستيان خوارد.

ناسازگارى باوكى ئەسۋەد لەئاندۆلۆس

لەم سائەدا باوكى ئەسۋەد، محەممەد كۆپى يوسف كۆپى عەبدولرەحمانى فېھرى لەئاندۆلۆس ئالاي شۆرشى بەرز كردهۋە. بەسەرھاتەكەى بەمشىۋەيە: دواى ھەلاتنى باوكى لەزىندانى عەبدولرەحمان لەكوردوبا و كوزرانى براكەى

عەبدولرەحمان، باۋكى ئەسۋەد زىندانى كرا. ئەۋ لەزىندان لاساىى كۆپرەكانى دەكردەۋە و چاۋى خۇى بۇ ھىچ شتىك نەدەكردەۋە. ماۋىيەكى زۇر بەمشىۋە بوو تا ئەۋەى عەبدولرەحمانى ئومەۋى باۋەپرى بەكوپرى ئەۋ ھىنا.

لەقۇلاىى زىندانەكە ساردخانەكە دروست كرابوو كە بەرووبارىكى گەۋرە دەگەيشت. زىندانىيان لەۋى دەھاتنەدەر تا نىازەكانى خۇيان (خۇ شۇردن و كارەكانى دىكە) دابىن بكەن. پاسەۋانەكان گىرنگىيان بەباۋكى ئەسۋەد نەدەدا چوونكە گومانىيان دەكرد كۆپرە. ئەۋ ھەر كاتىك لای ئەم رووبارە بۇ زىندان دەگەپرايەۋە، دەيوت: چ كەسىك ئەم كۆپرە بۇ شوپنەكەى خۇى رىنۇينى دەكات؟

باۋكى ئەسۋەد كۆپلەيەكى بوو كەلای رووبارەكە قەسى لەگەل دەكرد. رىگەى ئەم كارەيان لى نەدەگرت. لەگەل ئەم كۆپلەيە كاتىكىيان دىارى كرد تا ئەسپىكى بۇ بىننىت و لەكاتىكدا كۆپلەكە چاۋەپۋانى ھاتنى ئەۋى دەكرد، بەمەلە كردن لەروبار پەپرىيەۋە و خۇى گەياندە تۇلدۇ. خەلكانىكى زۇر لەدەۋرى كۆبۈۋنەۋە. باۋكى ئەسۋەد بۇ جەنگ لەگەل عەبدولرەحمان گەپرايەۋە. دوو سوپا لەۋادى ئەحمەر قەستەلۈنە (كاستلۇن) رووبەروۋى يەك بوۋنەۋە و شەپرىكى دژارىيان دەستپىكرد. باۋكى ئەسۋەد شىكستى خوارد و چوار ھەزار كەس لەھاۋەلانى ئەۋ كەكەۋتنە ناو رووبارەكە، كوزران. عەبدولرەحمانى ئومەۋى شوپنپى ھەلگرت و بەھەر كەسىك دەگەيشت، خوينى دەرشت تا ئەۋەى باۋكى ئەسۋەد خۇى بەقەلای رەباح گەياند. دووبارە ھىز و سوپاى كۆكردەۋە و لەسالى ۷۸۵/۱۶۹ زايىنى مەبەستى جەنگ لەگەل عەبدولرەحمانى ئومەۋى كرد. كاتىك رووبەروۋى پىشەنگەكانى سوپاكەى عەبدولرەحمان بوۋيەۋە، ھەلات. لەم ناۋەدا خىزانەكەى گىرقتار بوون و زۇربەى پىاۋەكانىيان لەناو خوينى خۇياندا گەۋزان بەلام خۇى تا سالى ۷۶۸/۱۷۰ زايىنى زىندوو بوو و سەرئەنجام لەيەكىك لەگوندەكانى نىك تۇلدۇ مرد.

دۋاى ئەۋ برايەكى بەناۋى قاسم ئالای شۇرشى بەرز كىردەۋە و سوپايەكى گەۋرەى ئامادە كرد. عەبدولرەحمان رووبەروۋى بوۋيەۋە. قاسم بى ۋەرگرتنى ئەمان پۇشتە لای عەبدولرەحمان و ئەۋىش دەستبەجى كوشتى.

بیرکردنه‌وهی چهند رووداویک

له‌م ساله‌دا شیلون پاشای جه‌لیقییه (گالیسیا) مرد و ئەزفونشیان (ئالفونسو) له‌جیگه‌ی ئەو له‌سه‌ر ته‌خت دانیشاندا. مورگات دژی ئەو راپه‌ری و کوشتی. به‌مشیه‌یه پرشته‌ی کاره‌کانیان پچرا. فه‌رمانداری عه‌بدوله‌رحمان له‌تۆلدۆ سوپایه‌کی بۆ جه‌لیقییه‌ نارد، کوشتاری کرد و تالانی زۆری کۆکرده‌وه و که‌سانی زۆری ئەسیر کرد و بی‌ ئەوه‌ی زیانی پی‌ بگات، گه‌راپه‌وه.

هه‌روه‌ها له‌م ساله‌دا باوکی قاسم کوپری واسول فه‌رمانه‌وه‌ای خه‌واريجی سوفرییه له‌سه‌جلماسه (مه‌راکیشی ئیستا) له‌ناکاو له‌کاتی نوێژی ئیواری مرد. فه‌رمانه‌وه‌ایی ئەو دوازه‌ سال و یه‌ک مانگ درێژه‌ی کیشا و دوا‌ی ئەو کوپه‌که‌ی ئەلیاس جیگه‌ی گرته‌وه.

هه‌روه‌ها له‌م ساله‌دا مه‌هدی سه‌عیدی هه‌ره‌شی له‌گه‌ل چل هه‌زار شه‌رکه‌ر بۆ ته‌به‌ره‌ستان په‌وانه‌ کرد.

له‌م ساله‌دا عومه‌ری که‌لوزانی، ئەو که‌سه‌ی بۆ له‌ناو بردنی زه‌ندیقییه‌کان راسپێردرابوو، مرد و محه‌مه‌د کوپری عیسا کوپری هه‌مدویه، جیگه‌ی ئەوی گرته‌وه. محه‌مه‌د خوێنی ده‌سته‌یه‌کی فراوان له‌زندیقییه‌کانی پشت.

له‌م ساله‌دا عه‌لی کوپری مه‌هدی که‌ به‌ (کوپری ریته) ناویان ده‌برد، ئایینی هه‌جی له‌گه‌ل خه‌لکان ئەنجامدا.

له‌م ساله‌دا یه‌حیا کوپری سه‌له‌مه‌ کوپری کوهه‌یل و عوبه‌یدالله کوپری هه‌سه‌نی عه‌نبه‌ری سه‌رپه‌ره‌ستی دامه‌زراوه‌ی دادی به‌سه‌ره و مه‌نده‌لی کوپری عه‌لی و محه‌مه‌د کوپری عه‌بدوالله کوپری عولاسه کوپری عه‌لقه‌مه‌ی قازی و هه‌سه‌ن کوپری زه‌ید کوپری هه‌سه‌ن کوپری عه‌لی کوپری ئەبی تالیب، مردن. مه‌نسور، هه‌سه‌ن کوپری زه‌یدی بۆ ماوه‌ی پینچ سال کرده فه‌رمانداری مه‌دینه و دواتر ئەوی له‌سه‌ر کار لا‌برد و له‌به‌غداد زیندانی کرد و ده‌ستی به‌سه‌ر سامانه‌که‌یدا گرت. کاتی‌ک مه‌هدی جیگه‌ی باوکی گرته‌وه، ئەوی له‌زیندان ئازاد کرد و سامانه‌که‌ی بۆ گه‌رانده‌وه. ئەو به‌خه‌شهر بوو به‌لام له‌بنه‌ماله‌که‌ی دا‌برا و په‌یوه‌ستی مه‌نسور بوو. له‌م ساله‌دا بی‌شهر کوپری ره‌بیع و عه‌به‌س کوپری قاسم مردن.

رووداوه‌کانی سائی سەد و شەست و نۆی کۆچی (۷۸۵ زایینی)

بەسەرھاتی مەرگی مەھدی

لەم سائەدا مەھدی باوکی عەبدواللە محەممەد کوپی عەبدواللە مەنسور لەماسەبزان کۆچی دووایی کرد. ھۆکاری پۆشتنی مەھدی بۆ ئەو ناوچە بۆ لابردنی کۆرەکەیی موسای ھادی لەجیگری خەلیفە و گرتنی بەیعت بۆ پەشید وەک خەلیفە و لەپیشی بەخشین بەو بوو. لەبەر ئەمە پەیکێ بۆ لای ھادی نارد کە لەجورجان بوو. ئەوی لەمەبەستەکەیی خۆی ئاگادار کردەووە و بانگی کرد. بەلام ھادی پەیکێ قامچی باران کرد و لەپۆشتن خۆی بەدووور گرت. مەھدی بەرەو لای ھادی بەریکەوت و کاتیکی گەیشتە ماسەبزان، خواردنێکی خوارد و خەوێکی قورس دایگرت. فەرمانیدا تاخۆی بەخەبەر نەھاتۆتەووە، کەس ھەڵی نەستینیت. پۆشتە سەرچینگەکەیی و خەوت. ھاوولانیشتی خەوتن کە لەناکاو بەدەنگی ھاوار لەسەر جینگەکەیی مەھدی لەخەو راچەنین و بەخیرایی خۆیان گەیانده لای مەھدی. مەھدی وتی: پیاویکی لەبەر دەرگا وەستابوو و ئەم ھۆنراوێ دەخویندەووە:

کانی بهذا القصر قد باد اهلہ
و اوحش منه ربعه و منازلہ
و صار عميد القوم من بعد بهجة
و ملک الی قبر علیہ جنادلہ
فلم یبق الا ذکرہ و حدیثہ
تنادی علیہ معولات حلاللہ

واتاکەیی: دەلێی کەسانی ئەم کۆشکە لەناچوون و شوین شوینی ئەم کۆشکە لەخۆی دەترسیت و پێشەوای خەلکان دوای شادمانی و خوشی پۆشتۆتە ناو گۆرێک کەبەرد قورسایی لەسەر دەکات و تەنیا بیرەوهری و وتەکانی ئەو ماوەتەووە کەھاوسەرەکانی بەدەم ھاوار کردنەووە، دەیلێنەووە.

دە رۆژ دووای ئەم رووداوه کۆچی دووایی کرد.

لەچۆنیەتی مەرگی ئەو ناسازگاری دەبینریت. دەلێن: راوی دەکرد و سەگە راوچییه‌کانی ئاسکیکیان گرت. ئاسکەکەیی پناي برده کەلاوہیەک و سەگەکان دوای ئەو و دواتر سوارەکان ھاتنە ناو کەلاوہکە. مەھدی خۆی مەبەستی کرد

بېرواته ناو كه‌لاوه‌كه به‌لام پشستی شكا و ئەمه بېوه ھۆكاری مردنی.

هه‌روه‌ها ده‌لێن: كه‌نیزێك له‌كه‌نیزه‌كانی گۆزه‌یه‌كی ژه‌هراوی بۆ هه‌وینكه‌ی خۆی نازد، مه‌هدی لێی خوارد. كه‌نیز له‌ناگادار كردنه‌وه‌ی مه‌هدی ترسا و به‌مشپوهیه مرد.

وه‌ك ده‌لێن: حه‌سه‌نه كه‌نیزه‌كه‌ی ئەو هه‌رمییه‌كی پێشكه‌ش به‌كه‌نیزێكی دیکه كرد كه‌مه‌هدی رووی خۆشی نیشان نه‌ده‌دا. ئەو، ئەم هه‌رمییه‌ی ژه‌هراوی كرد و خستیه به‌رچاوی مه‌هدی. مه‌هدی كه‌حه‌زی له‌هه‌رمی بوو، داواي كرد و به‌مشپوهیه هه‌رمی ژه‌هراوییه‌كه‌ی خوارد. هه‌ر ئەوه‌نده‌ی هه‌رمیكه‌ی خوارد، هاواری لی به‌رز بوویه‌وه. ئەو كه‌نیزه ده‌نگی بیست و له‌كاتێكدا له‌سه‌ر و روخساری خۆی ده‌دا، ده‌یوت: ده‌مویست ته‌نیا بۆ خۆم بیت، به‌لام بېومه ھۆكاری مه‌رگی تۆ. مه‌هدی هه‌مان رۆژ مرد. حه‌سه‌نه گه‌رایه‌وه و ئالای په‌شی له‌سه‌ر بانێ ماله‌كه‌ی هه‌لكرد. باوكی ئەله‌عه‌تاهیه‌یه له‌مباره‌وه ده‌لێت:

رحن فی الوشی و اقبل	ن علیهن المسوح
كل نطاح من الدن	یا له یوم نطوح
لست بالبافی و لو عم	رت ما عمر نوح
فعلى نفسك نح ان	كنت لاببد تنوخ

واتاكه‌ی: له‌گه‌ل زیڕ و زیو پۆشتن و به‌جل و به‌رگی په‌ش گه‌رانه‌وه. هه‌ر نا‌ئارامێك له‌دنیا رۆژگارێكی نا‌ئارام ده‌بینیت، نا‌ئارام له‌دنیا هه‌میشه‌یی نابیت هه‌رچه‌ند به‌ئەندازه‌ی نوح زیندوو بیت و ئەگه‌ر ناچارێ له‌گریان، كه‌واته بۆ خۆت بگری.

مه‌رگی ئەو له‌بیست و دووی موچه‌ره‌م/۱۳ ئۆكتۆبه‌ر روویدا و ده‌ سال ویه‌ك مانگ و به‌وته‌یه‌ك ده‌ سال وچل و نۆ رۆژ خه‌لافه‌تی كرد. ساله‌كانی ته‌مه‌نی، چل و سی به‌هار درێژه‌ی كێشا و چاوی له‌جیهان به‌ست. له‌ژێر ئەو دارگۆیژه‌دا به‌خاك سپێردرا كه‌ له‌ژێردا ده‌حه‌وايه‌وه. په‌شیدی كۆپی نوێژی له‌سه‌ر خویند. ئەو، سپی بوو. هه‌روه‌ها ده‌لێن: گه‌نم ره‌نگ بوو. له‌یه‌كێك له‌چاوه‌كانی په‌له‌یه‌كی سپی ده‌بینرا.

بەشېك ئەكرەدەكانى مەھدى

مەركەت مەھدى بۇ دادخۋازى دادەنىشت، داۋەرەكانى لاي خۇي كۆدەكرەۋە و دەيوت: ئەۋەندە بەسە دادى من بۇ خەلكان لەسەر بىنەماي شەرم كىردن لەم داۋەرەنە بىت.

مەھدى يەككە لەسالارەكانى خۇي بەبەرەدەۋامى سەركۈنە دەكرە و پىيى دەوت: گوناخ تا كەي؟ ئەۋ سالارە لەۋەلامدا دەيوت: ئىمە بەرەدەۋام گوناخ دەكەين و خواۋەند ئەمىر پايەدار دەكات تا لەگوناخەكەي ئىمە خۇش بىت. مەھدى شەرمى لىدەكرە و بەبىستنى ئەم قسە شادمان دەبوو.

مىسۋەر كۆرى مىساۋىر دەلىت: كارگوزارەكەي مەھدى ستمى لىكرەم و پارچەي زەۋىيەكەي منى زەوت كىرد. نامەيەكم بۇ دادخۋازى بۇ مەھدى نووسى. نامەكە كاتىك بەدەستى گەيشت كەمامى عەباس و مەمەد كۆرى عولاسە و عافىيە داديار لاي ئەۋ دانىشتىۋون. مەھدى بانگى كىرد و سەبارەت بەچۈنىيەتى ئەۋ كارە پىرسىياري لىكرەم. ۋەلامم دايەۋە. ۋتى: ئايا بەداۋەرى يەككە لەم دوو كەسە رازىت؟ ۋتم: بەلى. ئەۋەندە منى لەخۇي نىزىك كىردەۋە كەگەيشتە شوينى دانىشتىنى ئەۋ. يەككە لەۋ دوۋانە لىكۈلىنەۋەي لەكارەكەي من كىرد و بەمەھدى ۋت: ئەي سەرۋەرى باۋەرپاران زەۋىيەكەي بۇ بگەرپىنەرەۋە. مەھدى ۋتى: ئەۋ كارە دەكەم. عەباسى مامى ۋتى: سويند بەخوا بەھاي ئەم دانىشتەنە بۇ من زياتر لەبىست ھەزار ھەزار درەمە.

رۇژىك مەھدى لەگەل مۋالىيەكەي خۇي عومەر كۆرى رەبىع بۇ گەشت وگەرەن رۇشتەدەر. ئەۋ دوۋانە بەمەبەستى راۋ لەسوپاكەيان دوور كەۋتەۋە. بىرسىيەتى تەنگى بەمەھدى ھەلچىنى، بەرەبىيى ۋت: ئايا خواردنت پىيە؟ پىيى ۋت: قۇخىك (گوندىكى زۆر بچوك) دەبىنم. روويان لەقۇخەكە كىرد. پىياۋىكى نىبى لەۋى دەژيا. كەمىك سەۋزى ھەبوو. سادۋيان بۇ نارد و ئەۋىش ۋەلامى دانەۋە. ۋتيان: ئايا لاي

تۆ خواردنمان ده‌ست ده‌که‌وێت؟ وتی: خواردنی‌کم هه‌یه له‌جۆی ماسی ئوشنه^۹
 نانی جۆیشم هه‌یه. مه‌هدی وتی: ئه‌گهر پۆنیشته هه‌بیته، هه‌یچه که‌م نییه. وتی:
 به‌لێ، هه‌مه، توری‌شی لێیه. ئه‌و پیاوه خواردنه‌کانی خسته به‌رده‌میان و
 ئه‌وه‌نده‌یان خوارد تا تێر بوون. مه‌هدی به‌عومهر کوپری ره‌بیعی وت: له‌مباروه
 هۆنراوه‌یه‌که‌ بلی، عومهر وتی:

ان من يطعم الربیاء بالزب — ت و خبز الشعیر بالکرات

لحقیق ب‌صنعة او ب‌ننتی — ن لسوؤ الصنیع او ب‌ثلاث

واتاکه‌ی: هه‌رکه‌س خواردنی له‌و شیوه و رۆن و نانی جۆ و توری هه‌ینایه پێش،
 شیاوی دوو یا سێ قامچی بۆ ئه‌م خراپه‌کارییه.

مه‌هدی وتی: ناپاستته هه‌ینایه سه‌رزمان، ده‌بوا ب‌لێی:

لحقیق ببدره او ب‌ننتی — ن لحسن الصنیع او ب‌ثلاث

واتاکه‌ی: شیاوی دوو یا سێ هه‌مانه زێر بۆ ئه‌م چاکه‌کارییه.

سوپاکه‌یان له‌گه‌ڵ خه‌زینه و خزمه‌تکاران گه‌یشتن و مه‌هدی فه‌رمانیدا سێ
 هه‌مانه زێر به‌و پیاوه نبتیه بدن. دواتر ئه‌و شوینه‌یان به‌جیه‌یشت.

حه‌سه‌نی وه‌سیف ده‌لێت: له‌رۆژگاری مه‌هدی بایه‌کی سه‌خت به‌سه‌ر ئێمه‌دا
 هه‌لیکرد، به‌شیوه‌یه‌که‌ گومانمان کرد ئه‌م بایه رۆژی کۆتایی به‌داوه‌یه. به‌بینینی
 مه‌هدی هاتمه‌ده‌ر، بینیم سه‌ر له‌خاک ده‌سوێت و ده‌لێت: خواوه‌ندا! ئۆمه‌تی
 محهممه‌د بپاریزه، خواوه‌ندا! به‌له‌ناو بردنی ئێمه‌ دوژمنانمان شاد مه‌که، ئه‌ی
 خواوه‌ندا، ئه‌گهر جیهانت به‌هۆی گوناچه‌کانی منه‌وه گرفتار کردوه، ئه‌وه قژی
 نیوچاوانی منه‌له‌ده‌ستی تۆدایه.

وه‌سیف ده‌لێت: زۆری نه‌خایاند با هیور بوویه‌وه و دژواری سه‌ر شانی ئێمه
 کۆچی کرد.

له‌کاتی مردنی قاسم کوپری موجاشعی ته‌میمی، وه‌سیه‌ت نامه‌که‌ی خۆی
 به‌مشیه‌یه بۆ مه‌هدی نووسی: خواوه‌ند و فریشته‌کان و زانا‌کان شایه‌تی ده‌دن
 خوایه‌که‌ جگه‌ له‌و بوونی نییه. قاسمیش به‌هه‌مان شیوه شایه‌تی ده‌دات، به‌هه‌مان

^۹ sardine

شیوه‌که‌شایه‌تی ده‌دات محهمه‌ده‌بنده و نیردرای‌ئوه و عه‌لی کوپ‌ی ئه‌بی تالیب جیگری ئه‌و بو‌خه‌لافه‌ت. دوا‌ی مهرگی ئه‌و وه‌سیه‌ت نامه‌که‌یان ته‌سلیمی مه‌هدی کرد، کاتیک دوا‌ی دیری ئه‌م وه‌سیه‌ت نامه‌ی خوینده‌وه، فریدا و چیت‌سه‌یری نه‌کرد.

ره‌بیع ده‌لێت: له‌شه‌ویکی مانگه‌ شه‌و بینیم مه‌هدی له‌ناو تالاری نوێژگه، نوێژ ده‌خوینیت، به‌شیوه‌یه‌که نه‌مه‌دزانی ئه‌و جوانتره‌ یا تالار یا مانگ یا جله‌کانی ئه‌و. ئه‌م ئایه‌ی ده‌خوینده‌وه: ئه‌ی دوو پرووه‌کان، هیوادارن کاتیک گه‌رانه‌وه، له‌زه‌وی خراپه‌کاری بکه‌نه‌ پیشه‌ و په‌یوه‌ندییه‌کانتان بیچرین.

ده‌لێت: نوێژه‌که‌ی ته‌واو کرد، رووی کرده‌ من و وتی: ئه‌ی ره‌بیع! وتم: فه‌رمانبه‌رم. وتی: موسا بینه‌ره‌ لای من. بیرم کرده‌وه که‌موسا کییه؟ کوپه‌که‌ی یا موسا کوپ‌ی جه‌عفر که‌زیندانی منه؟ بیرم کرده‌وه و به‌خۆم وت به‌دُنیا‌یی‌ه‌وه ده‌بی‌ت موسا کوپ‌ی جه‌عفر بی‌ت. ئه‌وم برده‌ لای. مه‌هدی نوێژه‌که‌ی بری و وتی: ئه‌ی موسا، ئه‌م ئایه‌م خویند، ترسام له‌وه‌ی په‌یوه‌ندی خۆم پچراند‌بی‌ت، ئاسووده‌م بکه‌ که‌دژی من قوت نابیه‌ته‌وه. موسا رازخی بوو و مه‌هدی ئازادی کرد.

محهمه‌د کوپ‌ی عه‌بدوالله کوپ‌ی محهمه‌د کوپ‌ی عه‌لی کوپ‌ی عه‌بدوالله کوپ‌ی جه‌عفر کوپ‌ی ئه‌بی تالیب ده‌لێت: له‌کو‌تاییه‌کانی فه‌رمان‌په‌روایی مناله‌کانی ئومه‌ییه‌ له‌خه‌ودا بینیم رۆشتوومه‌ته‌ ناو مزگه‌وتی پیغه‌مبه‌ر (د.خ). سه‌رم به‌رز کرده‌وه و له‌لیواره‌کانی دیواری مزگه‌وته‌که‌ ئه‌م نووسراوه‌م بینی: له‌فه‌رمانه‌کانی سه‌روه‌ری باوه‌پداران وه‌لید کوپ‌ی عه‌بدولمه‌لیک. له‌ناکاو ده‌نگیک به‌رز بوویه‌وه: ئه‌م نووسراویه‌ ده‌س‌پردیه‌وه و پیاویک له‌کوپه‌کانی هاشم ناوی خۆی له‌جیگه‌ی ئه‌و ده‌نووسیت که‌به‌ محهمه‌د ناوی ده‌بن. وتم: من له‌کوپه‌کانی هاشم و به‌ محهمه‌د بانگم ده‌که‌ن. ئه‌و منالی کییه؟ وتی: منالی عه‌بدوالله. وتم: منیش منالی عه‌بدوالله. عه‌بدوالله منالی کییه؟ وتی: منالی محهمه‌د. وتم: منیش له‌پشتی محهمه‌دم؟ ئه‌و منالی کییه؟ وتی: عه‌لی. وتم: منیش له‌تۆوی عه‌لیم، ئه‌و منالی کییه؟ وتی: عه‌بدوالله. وتم: منیش له‌مناله‌کانی ئه‌وم، ئه‌و منالی کییه؟ وتی: کوپ‌ی عه‌باس. ئه‌گه‌ر ئه‌و ده‌نگه‌ ناوی کوپ‌ی عه‌باسی نه‌ده‌هینا، دُنیا بووم له‌وه‌ی

من له‌سەر ته‌ختی خه‌لافه‌ت داده‌نیشم.

ده‌لێت: له‌و رۆژگاره‌دا ئەم قسه‌یه‌م لای یه‌کیك له‌هاواریکانم باس کرد، هیشتا که‌سمان مه‌ه‌دیمان نه‌ده‌ناسی. ئەو ها‌ته‌ سه‌ر ته‌ختی خه‌لافه‌ت و رۆژیک پ‌وشته‌ مزگه‌وتی پی‌غه‌م‌به‌ر (د.خ)، سه‌ری خ‌وی به‌رز کرده‌وه و ناوی وه‌لیدی بی‌نی. وتی: تا ئێ‌ستا ناوی وه‌لید له‌و شو‌ینه‌دا ده‌بینم. فه‌رمانیدا چ‌وارپایه‌ییکیان بۆ ه‌ینا، له‌ناو حه‌وشی مزگه‌وته‌که‌ دانیشته‌ و وتی: لی‌ره‌ نا‌رۆم تا ئەو ناوه‌ ده‌س‌پ‌ه‌وه‌ و ناوی من له‌جی‌گه‌ی ئەو ده‌نووسن.

شه‌ویك مه‌هدی به‌ده‌وری که‌عه‌دا ده‌سو‌رایه‌وه، له‌ناکاو هاواری ژنیکی بیابان نشینی بیست که‌ده‌یوت: که‌سه‌کانی من گرفتاری قاتوق‌پی بوون، کانیاوه‌کانیان وشکی کرد‌وه و پ‌شتیان له‌ژێر قورسای‌ی قه‌زه‌کان شکاوه‌ و رۆژگار ئازاریان ده‌دات، پی‌اوه‌کانیان له‌ناو‌چ‌وون و سامانیان که‌می کرد‌وه و ژن و من‌اله‌کانیان فراوان و بی‌ ژمار. په‌ک که‌وته‌ و بی‌ ده‌ره‌تان‌ین له‌کاتی‌ک‌دا وه‌سیه‌تی پی‌غه‌م‌به‌رمان له‌پ‌شته‌، ئایا که‌س چاکه‌م له‌گه‌ل ده‌کات تا خواوه‌ند چاکه‌ی له‌گه‌ل بکات و بنه‌ماله‌که‌ی له‌زیان دوور بکاته‌وه. مه‌هدی فه‌رمانیدا پ‌ێ‌نسه‌د دره‌می پ‌ێ‌بدەن.

مه‌هدی ده‌لێت: که‌س به‌و ئە‌ندازه‌یه‌ له‌من نزیک نه‌که‌وته‌وه که‌چاکه‌کاری راب‌رد‌ووم بیر بخاته‌وه‌ و به‌م ه‌ویه‌وه، چاکه‌یه‌کی دووباره‌ به‌ده‌ست ب‌ینیته‌وه. خ‌ۆبه‌دوور گرتنی داها‌ت‌ووان له‌به‌خش‌ین، پ‌چ‌رانی سپاس‌گ‌وزاری راب‌رد‌ووانی لی‌ ده‌که‌ویته‌وه.

به‌شار کو‌پی بو‌رد، س‌ال‌ج کو‌پی داوود بر‌ای یه‌ع‌ق‌وبی له‌کاتی فه‌رمان‌پ‌ه‌وایه‌تی به‌سه‌ره‌ به‌مش‌ی‌وه‌یه‌ سه‌رک‌ۆنه‌ کرد:

هم حملوا فوق المنابر صالحا اخاك فضجت من اخيك المنابر

واتاکه‌ی: ئە‌وان س‌ال‌ج، بر‌ای ت‌ۆیان بر‌ده‌ سه‌ر م‌ینه‌به‌ره‌کان و م‌ینه‌به‌ره‌کان

له‌براکه‌ی ت‌ۆ ی‌یزار بوون.

یه‌ع‌ق‌وب له‌م سه‌رک‌ۆنه‌ کردنه‌ ئاگادار بوویه‌وه. پ‌وشته‌ لای مه‌هدی و وتی: ئە‌م ناباوه‌په‌ سه‌روه‌ری باوه‌پ‌دارانی سه‌رک‌ۆنه‌ کرد‌وه. مه‌هدی وتی: چی وت‌ووه؟ یه‌ع‌ق‌وب وتی: سه‌روه‌ری باوه‌پ‌داران ده‌بی‌ت بم‌به‌خش‌یت چ‌وونکه‌ ناتوانم وته‌کانی

ئەو بێنەمە سەر زمان. مەهدی پێداگری کرد و یەعقوب وتی:

خليفة يزني بعماته يلعب بالدبوق و الصولجان

ابدلنا الله به غيره و دس موسا في حر الخيزران

واتاكەي: خەلیفە لەگەڵ پورەکانی خۆی دەخەوێت لەکاتی کدا گەمە بەگۆی و چۆگان دەکات. خواوەند کەسیک جگە لەو بکاتە خەلیفە ی ئێمە و موسا بگەڕێنێتەوە بۆ هەمان جێگەی خەیزەران کە لێی هاتۆتە دەر.

مەهدی کەسیکی بەدوای بەشار نارد. یەعقوب ترسا نەکات بەشار وەسفی بکات و مەهدی لەگوناخەیی خۆش بێت. لەبەر ئەمە کەسی نارد تا لەحەمار لەئاودا بێخنکێنێت.

یاقوتە کچی مەهدی مرد. مەهدی بەرپادەیهک کچەکەی خۆش دەویست نەیدەتوانی بەرگەی دووری ئەو بگرێت، هەمیشە جل و بەرگی کوپانی لەبەر دەکرد و لەگەڵ خۆی بۆ ئەم لا و لای دەبرد.

کاتی ئەو مرد، مەهدی فرمانیدا کەس پێش نەخەن. هەموو خەڵکان بۆ دەربرینی خەمی خۆیان دەهاتنە بەردەم بارەگای مەهدی. هەموو خەڵکان کۆک بوون لەسەر ئەو هیچ پرسە نامەیهک پوختەر و کورتەر لە پرسە نامەکهی شەبیب کوپی سەبیبی نەهاتە سەر زمان. ئەو وتی:

ئەو سەرۆکی باوەرداران، ئەو لای خواوەندە، باشتەر و پاداشتی خواوەند بۆ تۆ چاکترە. داوا لەخوا دەکەم گرفتاری خەم و پەژارەت نەکات و بۆ ئەم پرسەیه سەبووریت پێ ببەخشیت و ئەم زیانە گومرات نەکات و نەبێتە هۆی ئەو نیعمەتەکان پشت بکەنە تۆ. شیاوترین پێشەت بۆ خۆپاگر ئەو یە رێبوار نەتوانیت لێی بگەڕێتەوە.

ئاماژەدان بە خەلافەتی مەهدی

لەو رۆژەی مەهدی مرد، بۆ کوپەکهی موسای هادی بەیعت وەرگیرا. ئەو لەم کاتەدا لەجورجان لەگەڵ خەڵکانی تەبەرستان دەجەنگا. لەکاتی مەرگی مەهدی لەماسەبزان پەشیدی لەگەڵدا بوو. موالییەکان و فرماندەکان پوشتنە لای و وتیان:

ئاگادار بوونی سوپاییه‌کان له‌مه‌رگی مه‌هدی ئه‌گه‌ری هه‌یه شو‌پ‌شی به‌دواوه بی‌ت. باش‌تره فه‌رمانی گه‌رانه‌وه‌یان پی‌ بده‌ین تا جه‌نازه‌ی مه‌هدی له‌به‌غداد به‌خاک بسپ‌یرین.

هارون وتی: باوکی یه‌حیا کو‌پی خالید بانگ بکه‌ن. یه‌حیا فه‌رمان‌په‌وایی ناوچه‌کانی ده‌وروبه‌ری مه‌راکش له‌ئه‌نباره‌وه تا ئه‌فریقییه‌ی ده‌کرد که سنووری ژێر ده‌سه‌لاتی ره‌شید بوو. یه‌حیا‌یان هینایه‌ لای ره‌شید. هارون پی‌ی وت: سه‌باره‌ت به‌هه‌واله‌کانی ئه‌م ده‌سته‌یه بو‌چوونت چییه؟ یه‌حیا‌ی له‌باس و خواسه‌کان ئاگادار کرده‌وه. یه‌حیا وتی: ئه‌م کاره به‌باش نازانم چونکه پێشه‌اتیکی له‌مشێوه‌ شاراوه نامینیت و ئه‌گه‌ر سه‌ربازه‌کان ئاگادار ببنه‌وه ئه‌گه‌ری هه‌یه ده‌ست به‌سه‌ر جه‌نازه‌که‌دا بگرن و تا وه‌رگرتنی مووچه‌ی سی‌ سال، نه‌یگه‌رپێننه‌وه. بو‌ ئه‌م مه‌به‌سته زۆر به‌کار ده‌بن و شو‌پ‌ش ده‌ست پێده‌کات. باش‌تره لی‌ره به‌خاکی بسپ‌یرین و نه‌سیر له‌گه‌ل ئه‌نگوستیله و دارده‌ستی خه‌لافه‌ت بو‌ لای سه‌روه‌ری باوه‌ردران و جیگری خه‌لیفه، هادی ره‌وانه بکه‌یت تا چیت هه‌ست به‌مه‌ترسی تۆنه‌کات و خه‌لافه‌تی خۆی به‌پیرۆز بزانیت. خه‌لکانیش له‌هاتنه‌وه‌ی ئه‌و نارازی نابن. فه‌رمان بده به‌و سه‌ربازانه‌ی شوینکه‌وته‌ی تۆن، دووسه‌د دره‌م بده‌ن و پێشنیاری گه‌رانه‌وه‌یان پی‌ بکه‌ن چونکه ئه‌م ده‌سته‌یه ته‌نیا خوازیاری په‌یوه‌ست بوون به‌بنه‌ماله‌کانی خۆیان.

هارون ئه‌م کاره‌ی کرد. کاتی‌ک سه‌ربازه‌کانی دوو سه‌د دره‌مه‌که‌یان وه‌رگرت، هاواری به‌غداد، به‌غدادیان به‌رز کرده‌وه. ره‌بیع پو‌شته سه‌ردانی خه‌یزه‌ران به‌لام یه‌حیا له‌به‌ر ترس له‌هادی له‌پو‌شتن بو‌ لای ئه‌و خۆی به‌دوور گرت و به‌ئه‌ندازه‌یه‌ک دره‌م و دیناری کو‌کرده‌وه تا بتوانیت مانگان‌ه‌ی دوو سالی سه‌ربازه‌کانی بدات و به‌مشێوه‌یه سه‌ربازه‌کان ملکه‌چ و گو‌یرایه‌لی خۆیان نیشاندا. هادی نامه‌یه‌کی بو‌ ره‌بیع نووسی و هه‌ره‌شه‌ی کوشتنی لێ‌کرد چونکه سه‌ردانی دایکی کردبوو. ئه‌ویش نامه‌یه‌کی بو‌ یه‌حیا نووسی و سپاسی کرد و فه‌رمانی پێ‌دا راویژکاری هارون په‌سه‌ند بکات.

ره‌بیع یه‌حیا‌ی خو‌ش ده‌ویست و ئه‌وی به‌گه‌وره‌ی خۆی له‌قه‌له‌م دهدا. ترسی

خۆی له‌هادی له‌گه‌ل ئه‌ودا باس کرد. یه‌حیا پێشنیاری پێکرد کۆپه‌که‌ی له‌گه‌ل چه‌ندین دیاری گرانبایی بۆ لای هادی په‌وانه‌ بکات تا له‌ریگه‌ بیهیڤیت و داوا‌ی به‌خشینی لیڤکات. ره‌بیع ئه‌و کاره‌ی کرد و هادی لێخۆش بوو.

ره‌بیع هاوکاری یه‌حیا کۆپی خالیدی ده‌کرد و له‌به‌غداد بۆ هادی به‌یعه‌تیان وه‌رگرت. په‌شید هه‌والی مه‌رگی مه‌هدی و وه‌رگرتنی به‌یعه‌ت بۆ هادی به‌هه‌موو ناوچه ئیسلامیه‌کان گه‌یاند. نه‌سیر وه‌سیف پۆشته جورجان و هه‌والی مه‌رگی مه‌هدی و به‌یعه‌ت بۆ هادی به‌و سه‌ره‌مه‌ینه گه‌یاند. هادی فه‌رمانی به‌هه‌موواندا ریگه‌ی به‌غداد بگرنه‌به‌ر و خۆی ئه‌وه‌نده خێرا ریگه‌ی بری له‌ماوه‌ی بیست پۆژ گه‌یشته به‌غداد و هه‌مان سات ره‌بیعی وه‌ک وه‌زیر ده‌ستینشان کرد. له‌م ساڵه‌دا ره‌بیع مرد.

له‌م ساڵه‌دا بوو مه‌هدی بۆ له‌ناو بردنی زه‌ه‌ندیقییه‌کان هه‌ولێ زۆریدا و ده‌سته‌یه‌ک له‌وانی له‌ناو خوینی خۆیانداندا گه‌وزاند که‌عه‌لی کۆپی یه‌قتین یه‌کیک بوو له‌وان، هه‌روه‌ها یه‌عقوب کۆپی فه‌زل کۆپی عه‌بدوله‌رحمان کۆپی عه‌باس کۆپی ره‌بیعه کۆپی حارس کۆپی عه‌بدولموته‌لیب له‌م ناوه‌دا کوژرا. چۆنیه‌تی مه‌رگی ئه‌و به‌مشێوه بوو: ئه‌ویان برده‌ باره‌گای مه‌هدی و دانی به‌زه‌ندیقی خۆیدا نا. مه‌هدی وتی: ئه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی ده‌یڤیت راست بی‌ت، شیاو بوو بۆ محه‌مه‌د(ص) ده‌مارگیر بی‌ت و ئه‌گه‌ر محه‌مه‌د نه‌بی‌ت، تۆ کی‌یت؟ سو‌ی‌ند به‌خوا ئه‌گه‌ر په‌یمانم به‌خۆم ده‌دا یه‌ک که‌س له‌هاشمیه‌کان نه‌کوژم، تۆم هه‌ر ده‌کوشت. مه‌هدی له‌وه‌سیتنامه‌که‌ی بۆ هادی نووسی‌بوو: سو‌ی‌ندت ده‌ده‌م ئه‌گه‌ر له‌سه‌ر ئه‌م ته‌خته‌ دانیشتیت، یه‌ک هه‌ینی له‌خوینی ئه‌و خۆش مه‌به‌. ئه‌وی زیندانی کرد. کاتی‌ک مه‌هدی مرد، هادی خوینی پرشت. مه‌هدی له‌وه‌سیه‌ت نامه‌که‌ی خۆی داوا‌ی له‌هادی کردبوو مناله‌کانی داود کۆپی عه‌لی کۆپی عه‌بدوالله کۆپی عه‌باس بکوژیت چوونکه ئه‌وانیش زه‌ندیقی بوون. ئه‌و له‌زیندان پێش مردنی مه‌هدی مرد.

کاتی‌ک یه‌عقوب کوژرا، مناله‌کانی ئه‌ویان برده‌ لای هادی و فاتیمه‌ی کچی دانی به‌وه‌دا نا له‌باوکی دووگیانه. به‌پاده‌یه‌ک که‌چه‌کیان ترساند که‌مرد.

ده‌رکه‌وتنی حه‌سەین کوپی عەلی کوپی حه‌سەن

لەم سائەدا حه‌سەین کوپی عەلی کوپی حه‌سەن کوپی عەلی کوپی ئەبی تالیب

لەمەدینە دەرکەوت. ئەو، هەمان کوژراوی فەخ لەنزیکی مەککەیه.

هۆکاری بزوێنەوه‌کە ی ئەمەیه: هادی، عومەر کوپی عەبدولعەزیز کوپی

عەبدوالله کوپی عومەر کوپی خەتابی وەك فەرمانداری مەدینە دەستنیشان کرد.

کاتیك عومەر فەرمانداریی ئەوشارە ی گرتەدەست، باوکی زەفت حه‌سەن کوپی

محەممەد کوپی عەبدوالله کوپی حه‌سەن و موسلیم کوپی جوندەب شاعیری

هوزەلی و عومەر کوپی سەلام موالی بئەمالە ی عومەری بەگوناخی مە ی خواردنەوه

گرت و قامچی بارانی کردن. دواتر پەتی کردە ملیان و بەناو شاری مەدینەدا

ئەوانی سووڕاند. حه‌سەین کوپی عەلی پۆشتە لای عومەر و پێی وت: تۆ بەگوناخی

خواردنەوه ئەوانت قامچی باران کرد و نەدەبوا ئەو کارە بکەیت، چوونکە خەڵکانی

عیراق خواردنەوه ی مە ی بەرەوا دەزانن، هەنووکە بلی بۆ ئەوانت بەناو شاردا

سووڕاند؟ عومەر فەرمانی گەڕانەوه ی ئەوان و زیندانی کردنی ئەوانیدا.

حەسەین کوپی عەلی و یەحیا کوپی عەبدوالله کوپی حەسەن بوونە دەستەبەری

حەسەن کوپی محەممەد و ئازادیان کرد. ژمارەیه‌کی دیکە لەبەنەمالە ی ئەبو‌تالیب

چەند کەسیکی دیکەیان ئازاد کرد. زیندانییه ئازاد کراوەکان دەبوا هەموو رۆژیک

خۆیان بناسینن. حەسەن کوپی محەممەد دوو رۆژ ئەو کارە ی نەکرد. عومەر،

حەسەین کوپی عەلی و یەحیا کوپی عەبدوالله (دەستەبەرەکانی) بانگ کرد و

سەبارەت بەحەسەن کوپی محەممەد پرسیاری لێکردن. یەحیا سویندی خوارد

نەپواتە ناو جینگە تا ئەو کاتە ی تەقە لەدەرگای عومەر دەدات و دەلیت: حەسەنم

هیناوه.

کاتیك ئەو دووانە لای کوپی عومەر پۆشتنەدەر، حەسەین بەیەحیا ی وت:

بەپاکی یادی خواوەند دەکەم! چ شتیک بۆ ئەم کارە ناچاری کردیت؟ لەکوی

حەسەن دەدۆزیتەوه؟ سویندیکت خوارد کە ناتوانی بەجیی بینیت. یەحیا

لەوه‌لامدا وتیک سویند بەخوا نارۆمە جینگە تا بەشمشیر لەدەرگای ماله‌کە ی

دەدەم. حەسەین پێی وت: ئەمە پەیوه‌ندی نیوان ئیمە و هاوڕیکانمان دەپچڕینیت.

ئه‌وان بریاریاندا بوو له‌کاتی حه‌ج له‌مه‌نی و مه‌که‌که‌ کۆبینه‌وه و بزوتنه‌وه‌که‌ی خۆیان ده‌ست پێبکه‌ن. یه‌حیا وتی: منیش له‌م په‌یماندا به‌شدارم. ئه‌و دووانه‌ کۆتاییه‌کانی هه‌مان شه‌و بزوتنه‌وه‌که‌ی خۆیان ئاشکرا کرد. یه‌حیا پوخته‌ به‌رده‌م مائی عومه‌ر به‌لام ئه‌وی نه‌بینی. به‌ره‌به‌یان هه‌موویان هاتن و له‌مزگه‌وتی مه‌دینه‌ کۆبوونه‌وه. حه‌سه‌ین نوێژی به‌یانی خویند و خه‌لکان له‌ده‌وری کۆبوونه‌وه و له‌سه‌ر بنه‌مای کتێبی خاوه‌ند و سونه‌تی پیغه‌مبه‌ر (د.خ) به‌یعه‌تیان له‌گه‌ڵ به‌ست. له‌م کاته‌دا خالیدی به‌ریدی له‌گه‌ڵ دووسه‌د سه‌رباز هات و عومه‌ر له‌گه‌ڵ وه‌زیر کوپی ئیسه‌حاقی ئه‌زه‌رق و محه‌مه‌د کوپی واقیدی شه‌روی و خه‌لکانیکی زو‌ر هاتن. خالید له‌ده‌سته‌که‌ی یه‌حیا نزیک که‌وته‌وه. یه‌حیا و ئیدریس و مناله‌که‌ی عه‌بدوالله‌ کوپی حه‌سه‌ن هه‌ستان. یه‌حیا به‌یه‌ک زه‌ریه‌ خالیدی له‌پێ خست و ئیدریس له‌پشته‌وه‌ هێرشی کرده‌ سه‌ر یه‌حیا و ئه‌وی له‌خوینی خۆیدا گه‌وزاند. هه‌ردووکیان ئه‌ویان کوشت و شکستیان به‌هاوه‌له‌کانی هینا.

عومه‌ر پوخته‌ که‌ناره‌کانی شار و هاوه‌لانی حه‌سه‌ین هێرشیان کرده‌سه‌ر و شکستیان پێهینان و گه‌نجینه‌ی شاره‌که‌یان تالان کرد. له‌ناو گه‌نجینه‌ زیاتر له‌ده‌ هزار دینار و به‌گومانی‌ک هه‌فتا هزار دینار تالان و له‌ناو خه‌لکاندا دابه‌ش کرا. خه‌لکانی مه‌دینه‌ ده‌روازه‌کانیان به‌ست.

بۆ به‌یانی ئه‌و رۆژه‌، شوێنکه‌وته‌کانی مناله‌کانی عه‌باس دژی ئه‌وان راپه‌پین و جه‌نگ ده‌ستی پێکرد. برینداره‌کان له‌هه‌ر دوولا زیادی کرد و تا نیمه‌پو شه‌ر به‌رده‌وام بوو. له‌کاتی نیمه‌پو هه‌ر دوو سوپاکه‌ بلاوه‌یان لێکرد. به‌یانی ئه‌و رۆژه‌ موباره‌کی تورکی که‌ له‌حه‌ج ده‌گه‌رايه‌وه، پوخته‌ لای شوێنکه‌وته‌کانی مناله‌کانی عه‌باس و شان به‌شانی ئه‌وان تا نیمه‌پو جه‌نگا. دواتر هه‌ر دوو سوپا بلاوه‌یان لێکرد و هاوه‌لانی حه‌سه‌ین پوشتنه‌ ناو مزگه‌وته‌که‌. موباره‌ک له‌گه‌ڵ خه‌لکان هات و مه‌به‌ستی هه‌لگیرساندنه‌وه‌ی جه‌نگی کرد. به‌لام هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ی هاوه‌لانی موباره‌ک نااگا بوون، سووار و شه‌تره‌که‌ی بوو و هه‌لات. خه‌لکان شوینی که‌وتن به‌لام هه‌چ نیشانه‌یه‌کیان له‌و نه‌بینی.

ده‌لێن: موباره‌ک په‌یکی بۆ لای حه‌سه‌ین نارد و پیتی وت: ئه‌گه‌ر له‌ئاسمان

بەكمەخمەخوار و جەستەم تىكە تىكە يىت و بېيتە خواردىنى لاشخۇرەكان، بۇ من ئاساتر لەۋەى چقلىك قاقچى تۇ بريندار بكات يا تالىك موو لەجەستەت كەم بېيتەۋە بەلام دەبىت بمبەخشىت. ئەمشەو بەشىۋەيەكى لەناكاو ھېرش بەكسەر من و شكستم پى بىنە. ئەو جەسەنى بۇ جەنگى موبارەك نارد. كاتىك لەئوردوۋوگاگەى موبارەك نرىك كەوتنەۋە، دەنگى تەكبىريان بەرز كىردەۋە و بەمشىۋەيە موبارەك و سوپاكەى شكستىان خوارد.

حسەين و ھاۋەلانى چەند رۇژىك ساز و بەرگى شەپريان كۆكرەۋە. مانەۋەى ئەۋان لەمەدىنە يانزە رۇژى خاياند. دواتر لەبىست و چۋارى زىقەعدە/۲۸ مەى لەمەدىنە پۇشتەنەدەر. كاتىك ئەۋان لەمزگەوت ھاتنەدەر، خەلكان پۇشتەنە ناو مزگەوت و نفرىنيان كردن.

كاتىك حسەين مەبەستى ھاتنە دەرۋە لەمەدىنەى كرد، وتى: ئەى خەلكى مەدىنە، ھىوادارم خواۋەند ھىچ كات نەتانبەخشىت. خەلكانىش وتيان: ھىوادارىن نەخوا بقبەخشىت نەجارىكى دىكە بۇ لاي ئىمە بگەپىتەۋە. ھاۋەلانى ئەو بەناچارى لەناو مزگەوتەكە پىسايان دەكرد و دواتر خەلكانى مەدىنە ئەو شۈينەيان كىردە ئاۋدەست خانە.

ئەو رۇژەى حسەين پۇشتە مەككە، دەنگى بەرز كىردەۋە: ھەر كۆپلەيەك بېتە ناو سوپاكەى ئىمە، ئازادە و بەمشىۋەيە ژمارەيەكى زۇر لەكۆپلەكان پەيۋەستىان بوون. ھادى لەم پىشھاتە ئاگادار بوۋىەۋە. لەو كاتەدا ژمارەيەك لەئەندامانى بنەمالەكەى جەجىيان دەكرد. ئەم كەسانە لەناوياندا دەبىنران: سلىمان كوپرى مەنسور، مەممەد كوپرى سلىمان كوپرى عەلى، عەباس كوپرى مەممەد كوپرى عەلى و موسا و ئىسماعىل دوو مئالەكەى عىسا كوپرى موسا. ھادى نامەيەكى بۇ مەممەد كوپرى سلىمان نووسى و ئەۋى ۋەك فەرماندەى جەنگ دەستنىشان كرد. ئەو لەترسى چەتە و رىگرەكان كەل و پەلى شەپرى لەگەل خۇيدا بىردىبوو. ئەۋان لەۋادى (تۋى) كۆبۈۋەنەۋە بەلام لەبەر ئەۋەى بۇ جەجى عەمرە كۆبۈۋەنەۋە، بۇ سوۋرانەۋە بەدەۋرى مالى خوا پۇشتەنە ناو مەككە، كاتىك جەجى عەمرەيان بەجىھىنا، دووبارە لەتۋى كۆبۈۋەنەۋە و ئوردوۋيان لىدا. موالىيەكان و ئەو

فه‌ماندانه‌ی ری وره‌سمی چه‌جیان به‌جی ده‌هینا، په‌یوه‌ستیان بوون.

دوو سوپا له‌روژی ترویه (هه‌شتی زیچه‌ججه) رووبه‌رووی یه‌ك بوونه‌وه. هاوه‌لانی حسه‌ین شکستیان خوارد و ده‌سته‌یه‌کیان لی کوژا و بریندار بوون. محهمه‌د کوپی سلیمان و هاوری‌کانی ئەو بی ناگادار بوون له‌حسه‌ین بۆ مه‌ککه گه‌رانه‌وه. کاتیک گه‌یشتنه وادی توی، پپاویک له‌خوراسانییه‌کان ئەوانی بیینی و هاواری کرد: مژده، مژده ئەمه سهری حسه‌ینه. کاتیک سهره‌که‌ی برده پیش، برینیکی قول له‌نیوچاو و برینکی دیکه به‌پشتیه‌وه بوو. هه‌مووان داوای ئەمانیان کرد. حه‌سه‌ن کوپی محهمه‌د کوپی عه‌بدوالله (باوکی زوفت) له‌پشت محهمه‌د کوپی سلیمان و عه‌باس کوپی محهمه‌د (له‌ناو ئەو‌که‌سانه‌ی داوای ئەمانیان ده‌کرد) وه‌ستابوو. موسا کوپی عیسا و عه‌بدوالله کوپی عه‌باس کوپی محهمه‌د ئەویان گرت و خوینیان پ‌شت. محهمه‌د کوپی سلیمان بۆ ئەم کاره زیاد له‌پراده توپه‌ بوو و سهری کوژراوه‌کانی هه‌لگرت. ژماره‌ی سهره‌ پراوه‌کان له‌سه‌د تیپه‌پری ده‌کرد. سهری حه‌سه‌ن کوپی محهمه‌د کوپی عه‌بدوالله کوپی حه‌سه‌ن کوپی حه‌سه‌ن کوپی عه‌لی له‌ناویاندا ده‌بینرا. خوشکه‌که‌ی حسه‌ین که‌زینه‌ب کچی سلیمانی سپێردرابوو، له‌ناو دیله‌کاندا ده‌بینرا. تیکشکاوه‌کان تیکه‌ل به‌حاجیه‌یه‌کان بوون. شه‌ش ئەسیریان برده‌ لای هارون. چه‌ند که‌سیکیانی کوشت و ئەوانی دیکه‌ی ئازاد کرد. له‌موسا کوپی عیسا توپه‌ بوو چونکه‌ خوینی حه‌سه‌ن کوپی محهمه‌دی پ‌شتبوو. هادی ده‌ستی به‌سهر سامانه‌کانیدا گرت و ئەم سامانه تاکاتی مهرگی هادی له‌ده‌ستی ئەودا بوو. هادی له‌موباره‌کی تورکیش توپه‌ بوو و سامانی ئەویشی زه‌وت کرد و ئەوی کرده سهرپه‌ره‌ستی ئەسپه‌کانی.

له‌تیکشکاوه‌کان ئیدریس کوپی عه‌بدوالله کوپی حه‌سه‌ن کوپی حه‌سه‌ن کوپی عه‌لی هه‌لات و رووی کرده میسر. خاوه‌نی بریدی ئەو سهرزه‌مینه‌ وانج موالی سالح کوپی مه‌نسور له‌شیعه‌کانی عه‌لی بوو. ئەو ئیدریسی به‌په‌یک گه‌یاند هه‌غریب و له‌ته‌نجه‌ له‌شاری وه‌لیلله‌ نیشته‌جینی کرد. به‌رپه‌ره‌کانی ئەو سهرزه‌مینه پیشوازییان لیکرد. هادی سهری وانجی له‌جه‌سته‌ جیا کرده‌وه و چوار میخه‌ی کیشا.

ده‌لین: ره‌شید ئه‌وی کوشت به‌مشپوه که شه‌ماخی یه‌مامی موالی مه‌هدی به‌شیویه‌کی نه‌ینی بۆ لای ئیدریس نارد. شه‌ماخ وای نیشاندا که له‌شوینکه‌وته‌کانی ئیدریسه. شه‌ماخ ئه‌وی به‌گه‌وره ده‌زانی و ریژی لیده‌گرت و به‌مشپوهیه ئیدریس لێی نزیک که‌وته‌وه و له‌ماله‌که‌ی خۆیدا جیگه‌ی کرد. رۆژێک ئیدریس له‌تاو نازاری ددانی ده‌ینالاند. شه‌ماخ ده‌رمانی‌کی بۆ ئاماده کرد به‌لام پێشتر ژه‌هراوی کرد و پێی وت تا به‌ره‌به‌یان ئه‌و ده‌رمانه له‌سه‌ر ددانت دابنێ. ئیدریس ده‌رمانه‌که‌ی وره‌گرت و شه‌ماخ هه‌لات. ئیدریس هه‌ر ئه‌وه‌نده ده‌رمانه‌که‌ی خسته سه‌ر ددانی، مرد. ره‌شید شه‌ماخی وه‌ک خاوه‌نی به‌ریدی میسر ده‌ستنیشان کرد.

کاتی‌ک ئیدریس کوپی عه‌بدوالله مرد، مناله‌که‌ی ئیدریس کوپی ئیدریس جیگه‌ی باوکی گرته‌وه. مناله‌کانی ئه‌و فه‌رمانه‌روایه‌تی مه‌غریبیان ده‌کرد و بۆ فه‌رمانه‌روایه‌تی ئه‌و سه‌رزه‌مینه له‌گه‌ڵ مناله‌کانی ئومه‌یه به‌رده‌وام له‌جه‌نگدا بوون. دواتر به‌خواستی خوا ئاماژه به‌م جه‌نگانه ده‌ده‌ین.

سه‌ره براوه‌کانیان برده باره‌گای هادی. کاتی‌ک سه‌ری حسه‌ینیان خسته به‌رده‌م هادی، وتی: ده‌لێی سه‌ری سته‌مکاری‌ک له‌سته‌مکاره گه‌وره‌کانتان بۆ هی‌ناوم. که‌مترین سزای ئێوه ئه‌وه‌یه پاداشتان پێ نه‌ده‌م. پاداشتی به‌وان نه‌دا.

حسه‌ین پیاوی‌کی بوێر و به‌خشنده بوو، کاتی‌ک هاته لای مه‌هدی، چل هه‌زار دیناری پێ به‌خشی و ئه‌ویش له‌ناو خه‌ڵکانی به‌غداد کوفه دابه‌شی کرد به‌شیویه‌ک کاتی‌ک کوفه‌ی به‌جیه‌شت ته‌نیا عابایه‌کی چه‌رمینی له‌به‌ردا بوو بۆ ئه‌وه‌ی له‌ژێره‌وه هیچی له‌به‌ردا بێت.

بیرکردنه‌وه‌ی چه‌ند رووداوێک

له‌م ساله‌دا مه‌عیوب کوپی یه‌حیا له‌ده‌رب ئه‌لراهب، جه‌نگی هاوینه‌ی ئه‌نجامدا. زۆرینه‌ی رۆمیه‌کان له‌گه‌ڵ به‌تیریک هاتبوونه حه‌ده‌س. کارگوزار و بازارییه‌کانی ئه‌و سه‌رزه‌مینه هه‌لاتبوون و رۆمیه‌کان رۆشتبوونه ناو شاره‌که. مه‌عیوب مه‌به‌ستی ئه‌وانی کرد و گه‌یشته شاری ئۆشنه و هه‌موو سامانه‌کانی ئه‌و شاره‌ی

تالان و خه‌لکه‌که‌ی ئه‌سیر کرد.

له‌م سائه‌دا سلیمان کوپی مه‌نسور ئایینی چه‌جی له‌گه‌ل خه‌لکان ئه‌نجامدا.
 فرمانداری مه‌دینه، عومه‌ر کوپی عه‌بدولعه‌زیزی عومه‌ری، فرمانداری مه‌که‌ و
 تاییف عوبه‌یدالله کوپی قوسه‌م، فرمانداری یه‌مه‌ن ئیبراهیم کوپی سه‌لم کوپی
 قوته‌یه‌، فرمانداری یه‌مامه و به‌حره‌ین سوهد کوپی باوکی سوهدی قایدی
 خوراسانی، فرمانداری عومان، چه‌سه‌ن کوپی نه‌سیمی چه‌واری، فرمانداری
 کوفه، موسا کوپی عیسا، فرمانداری به‌سره، محهمه‌د کوپی سلیمان،
 فرمانداری جورجان چه‌جاج موالی هادی، فرمانداری قومس زیاد کوپی چه‌سان،
 فرمانداری ته‌به‌رستان و رویان سالح کوپی شیخ کوپی عومه‌یره‌ی ئه‌سه‌دی،
 فرمانداری ئیسه‌فه‌هان ته‌یفور موالی هادی، فرمانداری موسل هاشم کوپی سه‌عید
 کوپی خالید بوو که‌خراپه‌ی له‌گه‌ل خه‌لکانی ئه‌وشاره کرد و هادی ئه‌وی له‌سه‌ر
 کار دوور خسته‌وه و عه‌بد مه‌لیک کوپی سالحی هاشمی له‌جیگه‌ی ئه‌وده‌ستنیشان
 کرد.

له‌م سائه‌دا چه‌مزه کوپی مالکی خوزاعی له‌جه‌زیره ئالای شو‌پشی به‌رز کرده‌وه.
 فرمانداری جه‌زیره له‌م کاته‌دا مه‌نسور کوپی زیاد بوو. ئه‌و سوپایه‌کی بو
 رووبه‌روو بوونه‌وه‌ی چه‌مزه په‌وانه کرد. دوو سوپا له‌باعه‌ربایا له‌ده‌روبه‌ری موسل
 له‌به‌راهه‌ر یه‌ک ریزیان به‌ست. چه‌مزه توانی شکستیان پی بینیت و سامانه‌کانیان
 تالان بکات. له‌م کاته‌دا دوو پیاو بو گفتوگو کردن پوشتنه لای به‌لام له‌ناکاو
 هیرشیان کرده سه‌ر و خوینیان پرشت.

هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا موتیع کوپی ئه‌یاسی له‌یسی که‌نانی شاعیر و باوکی
 عوبه‌یدالله معاویه کوپی عه‌بدوالله کوپی به‌شاری ئه‌شعه‌ری، پیشه‌وای
 ئه‌شعه‌رییه‌کان، که‌وه‌زیری مه‌هدیش بوو، مردن. ده‌سته‌یه‌ک ده‌لێن ئه‌و له‌سالی
 ۷۶۸/۱۷۰ زایینی مردوه‌.

له‌م سائه‌دا نافیع کوپی عه‌بدولره‌حمان کوپی باوکی نوعه‌یمی موقه‌ری یه‌کیک
 له‌حه‌وت قورئان خوینه‌که و ره‌بیع کوپی یونس‌ی په‌رده‌دار و موالییه‌که‌ی مردن.

(۷۶۸ زايىنى) رووداۋەكانى سائى سەد و جەفتاى كۆچى

چۆنىيەتى لەسەر كار لابىرانى رەشىد لەلايەن ھادى

ھادى بۇ لابىردىنى رەشىد و ۋەرگرتنى بەيىعت بۇ جەغفەرى كۆپى بەردەوام ھەولنى دەدا. كاتىك ھادى مەبەستى لەسەر كار لابىردىنى رەشىدى كىرد، فەرماندەكانى خۇى ناگادار كىردەۋە. يەزىد كۆپى مەزىدى شەيبانى و عەبدواللە كۆپى مالك و عەلى كۆپى عىسا و دەستەيەكى دىكە رەزامەندى خۇيان نىشاندا. ھارونيان لەسەر كار لابىرد و بەيىعتيان لەگەل جەغفەر بەست. ئەوان شۆيىنكەۋتەكانى مەنلەكانى عەباسيان كۆكردەۋە و لەمبارەۋە قەسيان بۇ كىردن و لەھەمان دانىشتن سەركۆنەى رەشىدىيان كىرد و لەبەھاكانى ئەويان كەم كىردەۋە. دەستەيەك لەمەنلەكانى عەباس رازى نەبوون. بارودۇخ دژوار بوو. ھادى فەرمانىدا نىشانەى جىگىرى خەلىفە لەرەشىد بىستىنن. خەلكانىش خۇيان لەرەشىد بەدوور دەگرت و سلاويان لىنەدەكرد.

يەحيا كۆپى خالىد كۆپى بەرمەك بەفەرمانى ھادى كاروبارەكانى رەشىدى رادەپەراند. بەھادىيان وت: رەشىد خۇى ناسازگار نىيە و ئەۋە يەحيايە بۇ ناسازگارى تۇ ھانى دەدات. ھادى، يەحياى بانگ كىرد و ئەۋى ترساند و نارەزامەندى خۇى نىشاندا.

شەۋىك ھادى يەحياى بۇ بارەگاگەى خۇى بانگ كىرد. يەحيا ترسا. ۋەسىيەت نامەى نووسى و كافورى لەخۇيدا و پۇشت. ھادى پىنى وت: يەحيا، چ شتىك لەنىۋان من و تۇ روودەدات؟ يەحيا ۋەلامى دايەۋە: لەبەندە تەنيا فەرمانبەرى بۇ سەرۋەرەكەى شياۋە. ھادى وتى: بۇ لەنىۋان من و براكەم دوو بەرەكى دروست دەكەيت و بۇ دژايەتى كىردنى من ھانى دەدەيت؟ يەحيا وتى: چۆن دەتوانم دوو بەرەكى لەنىۋان ئىۋەدا بىنمەۋە. مەھدى منى كىردە راۋىژكارى ئەۋ، دواتر تۆيش ئەم كارەت بەمن سپارد و منىش فەرمانەكانى تۇ ئەنجام دەدەم. پىق و تورپىيى ھادى كەمى كىردەۋە.

هارون به له‌سەر کار لابرائی خۆی رازی بوو به‌لام یه‌حیا ریڭه‌ی ئه‌و کاره‌ی لێده‌گرت. کاتی‌ک هادی، یه‌حیای بانگ کرد و له‌مباروه‌ه له‌گه‌ڵی ئاخاوت، یه‌حیا پێی وت: ئه‌ی سه‌روه‌ری باوه‌رداران، ئه‌گه‌ر خه‌ڵکان ناچار بکه‌یت، به‌یعه‌تی خۆیان بشکێنن، چیت‌ر په‌یمان شکاندن بۆ ئه‌وان کاریکی ئاسان ده‌بێت، به‌لام ئه‌گه‌ر به‌یعه‌تی ئه‌وان بۆ براکه‌ت پشت راست بکه‌یته‌وه و دوا‌ی ئه‌و بۆ کو‌په‌که‌ت به‌یعه‌ت وه‌ربگریت، کاریکی شیاوت ئه‌نجام داوه. هادی به‌وته‌کانی رازی بوو.

فه‌رمانده‌کان و ئه‌و که‌سانه‌ی به‌یعه‌تیان له‌گه‌ڵ جه‌عفهر کردبوو، له‌سەر قسه‌کانی خۆیان مانه‌وه و هادیان بۆ له‌سەر کار لابردنی ره‌شید هاندا. ئه‌ویه‌حیای بانگ کرد و زیندانی کرد. یه‌حیا بۆی نووسی: ئامۆژگارییه‌کم هه‌یه. هادی ئه‌وی برده‌ لای خۆی. یه‌حیا وتی: ئه‌ی سه‌روه‌ری باوه‌رداران! ئایا گومان ده‌که‌یت له‌کاتی هاتنی فه‌رمانی‌ک که‌خوا ئێمه‌ زووتر له‌تۆ به‌و ده‌گه‌یه‌نیت (یانی مه‌رگی تۆ) خه‌ڵکان به‌جیگری جه‌عفهر رازی ده‌بن له‌کاتی‌کدا هه‌شتا گه‌نجه، ئایا به‌پیشه‌وايه‌تی ئه‌و رازی ده‌بن و له‌گه‌ڵ ئه‌ودا ری و ره‌سمی چه‌ج ئه‌نجام ده‌دن و به‌فه‌رمانی ئه‌و به‌شداری جه‌نگه‌کان ده‌که‌ن؟ هادی وتی: گومان ناکه‌م. یه‌حیا وتی: ئه‌ی سه‌روه‌ری باوه‌رداران، ئایا ئێمه‌ له‌ئه‌ماندا ده‌بین ئه‌گه‌ر گه‌وره‌کانی وه‌ک فلا‌نه و فیساره‌ که‌س چاوی ته‌ماحی تی بپ‌رن و ناشاره‌زایی ئه‌و به‌ده‌رفه‌ت بزانن؟ ئایا به‌مشێوه‌یه‌ خه‌لافه‌ت له‌ناو ئێوه‌دا کو‌چ ناکات؟ سویند به‌خوا ئه‌گه‌ر مه‌هدی ئه‌م مافه‌ی بۆ براکه‌ت دانه‌ده‌نا، تۆ ده‌بوا ئه‌و کاره‌ بکه‌یت و هه‌یج کات نابێت ئه‌و گرێی مه‌هدی بۆ هارونی به‌ستوه‌، بیکه‌یته‌وه. به‌باشی ده‌زانم براکه‌ت وه‌ک جیگری خۆت به‌یلتیه‌وه تا ئه‌و کاته‌ی جه‌عفهر گه‌وره‌ ده‌بێت و گه‌شه‌ ده‌کات، دواتر ره‌شید بانگ بکه‌ و ئه‌و له‌سەر کار لایبه‌ و بۆ جه‌عفهر به‌یعه‌ت وه‌ربگره. هادی به‌وته‌کانی رازی بوو، وتی: یه‌حیا ئه‌وه‌ی بیره‌ینامه‌وه که‌ له‌بیرم کردبوو. ئازادی کرد.

دووباره‌ ئه‌و ده‌سته‌یه‌ خراپه‌ وتن له‌ره‌شیدیان ده‌ست پیکرده‌وه. هادی ره‌شیدی بانگ کرد و بارودۆخی لی دژوار کرد. یه‌حیا به‌ره‌شیدی وت: مۆله‌تی راو وه‌ربگره‌ و کاتی‌ک به‌مه‌به‌ستی راو پۆشتیه‌ده‌ر، دوور که‌وه‌ره‌وه‌ و رۆژه‌کان به‌سەر ببه‌. ره‌شید داوا‌ی مۆله‌تی پاوی کرد و له‌ده‌ست هادی رزگاری بوو. روی کرده

کۆشکی مناله‌کانی موقاتیل و بۆ ماوه‌ی چل رۆژ له‌وی مایه‌وه. هادی ئهم کاره‌ی به‌ناپه‌سه‌ند زانی و له‌نه‌بوونی ترسا و فهرمانی گه‌رانه‌وه‌ی بۆ نووسی. به‌لام ره‌شید گرنگی به‌فهرمانه‌که نه‌دا. هادی سه‌رکۆنه کردنی ئه‌وی ده‌ست پێک‌کرد. موالی و سه‌ربازه‌کانیش زمانیان بۆ سه‌رکۆنه کردنی ئه‌و کرده‌وه و کاتی‌ک ئه‌م بابته‌ درێژه‌ی کێشا، ره‌شید له‌ریگه‌وه گه‌یشت.

هادی رۆژی‌ک له‌سه‌ره‌تا‌کانی خه‌لافه‌تی خۆی، له‌سه‌ر ته‌خته‌که‌ی دانیشتبوو، ده‌سته‌یه‌ک له‌فهرمانده‌کان و ره‌شید له‌خوار ته‌خته‌که دانیشتبوون. هادی سه‌یری ئه‌وانی ده‌کرد. به‌هارونی وت: هارون! پێم وایێت گومان ده‌که‌یت خه‌وه‌که‌ت بۆ به‌ده‌ست هینانی خه‌لافه‌ت دێته‌دی به‌لام بۆ به‌ده‌ست هینانی خه‌لافه‌ت چه‌ندین هه‌ل‌دێر و گه‌رده‌نه‌ی دژوار له‌به‌رده‌متایه.

هارون وتی: ئه‌ی موسا! ئه‌گه‌ر له‌خۆبایی بیت، هیچ به‌هایه‌کت نییه و ئه‌گه‌ر خاکی بیت، به‌هایه‌کی هه‌میشه‌یی بۆ خۆت ده‌هێنێته‌وه. ئه‌گه‌ر ریگه‌ی سته‌مکاری بگریته‌به‌ر، له‌ناو ده‌چیت و ئه‌گه‌ر دادپه‌روه‌ری بکه‌یته پیشه، سته‌م له‌ناو ده‌به‌یت. هیوادرام له‌سه‌ر ئه‌و ته‌خته دانیشم و دادی سته‌می تۆ وه‌ریگرم و ئه‌وه‌ی تۆ پچراندووته، په‌یوه‌ندی بده‌م و مناله‌کانت پێش مناله‌کانی خۆم بخه‌م و کچه‌کانی خۆم بکه‌مه هاوسه‌ری ئه‌وان و خواسته‌کانی باوکم بێنمه‌دی.

هادی پێی وت: چاوه‌پوانیم له‌تۆ ئه‌وه بوو ئه‌ی باوکی جه‌عفهر. وه‌ره پێش. هارون نزیک که‌وته‌وه و ده‌ستی ماچ کرد. ویستی بۆ جیگه‌که‌ی خۆی بگه‌رێته‌وه که‌هادی وتی: سویند به‌و که‌سه رێزدار و فهرمانه‌وا گه‌وره‌یه (یانی مه‌نسور) ده‌بی‌ت لای من دانیشتیت. ئه‌وی له‌سه‌ره‌وه‌ی خۆی دانیشتاند و فهرمانی دا هه‌زار هه‌زار دیناری پێ ببه‌خشن و نیوه‌ی خه‌راج به‌و بسپێرن.

هادی به‌ئێهره‌یمی هه‌رانی وت: بیبه‌ بۆ گه‌نجینه و ئه‌وه‌ی له‌سامانی ئێمه یا نفرین کراوه‌کان (مناله‌کانی ئومه‌یه‌یه) له‌وی ماوه‌ته‌وه، پێی ببه‌خشه.

پرسیاری خه‌وه‌که‌یان له‌هارون ره‌شید کرد. وتی: مه‌هدی ده‌یوت: له‌خه‌ودا بینیم دوو داری ده‌ستم به‌موسا و هاروندا. داری ده‌سته‌که‌ی موسا له‌سه‌ره‌وه گه‌لا‌ی کرد و داری ده‌سته‌که‌ی هارون به‌گه‌لا داپۆشرا. خه‌وه‌که‌یان به‌م شیوه‌یه لێک‌دایه‌وه که‌ئه‌و

دوۋانە پىكەۋە فەرمانپەرۋايى دەكەن. رۆژگارى فەرمانپەرۋايى موسا كەم دەبىت و ھارون زياتر لەھەر خەلىفەيەك خەلافەت دەكات و رۆژگارى باشتەر لەھەموۋان دەبىت. ھەر وائىش بوو.

دەگىرنەۋە كەھادى گەيشتە شارى ھەدىسەي موسىٰ و لەۋىٰ نەخۇش كەوت و گەپرايەۋە و بۇ ھەموو كارگوزارەكانى خۇى لەرۆژمەلەت و رۆژئاۋا نامەي نووسى تا لەدەروى كۆبىنەۋە. كاتىك نەخۇشپەيەكەي تەشەنەي سەند، ھەموو ئەۋ فەرماندانەي كۆكردەۋە كەبەيەتپان لەگەل جەعفەر و بۇ كوشتنى يەحيا كوپرى خالىد پەيمانپان دابوو. وتپان: ئەگەر خەلافەت بەھارون بگات، ھەموۋمان دەكوژىت و مەبەستى كوشتنى يەحياپان كرد بەلام بەخۇپان وت: ئەگەر ھادى بىتە ھۇش، چ پاساۋىك بىننەۋە؟ بەمشىۋەيە لەبىرپارەكەي خۇپان پەشيمان بوۋنەۋە. كاتىك نەخۇشپەيەكەي ھادى قورس بوو، خەيزەرەن پەيكى بەدۋاي يەحيا نارد و داۋاي لىكرد ئامادە بىت. يەحيا نامە نووسەكانى كۆكردەۋە و لەزمانى پەشىدەۋە كارگوزارەكانى لەمەرگى ھادى ئاگادار كردەۋە. پەشىد ھەموۋپانى لەپىنگە و جىگەي خۇپاندا ھىشتەۋە و كاتىك ھادى مرد، نامەكان پەۋانە كرەن.

دەلپن: يەحيا زىندانى بوو. ھادى مەبەستى ئەۋەي كرد ھەمان شەۋ بىكوژىت و ئەۋە ھەرسىمە كوپرى ئەبەيەن بوو پەشىدى لەسەر كورسى خەلافەت دانىشاندا. كاتىك ھادى مرد، خەيزەرەن وتى: بىستبومەن لەم شەۋەدا خەلىفەيەك دەمرىت و خەلىفەيەك دىتە سەر تەخت و خەلىفەيەك جىھان دەبىنەت (لەدايك دەبىت) ھادى مرد، پەشىد خەلافەتى برد و مەئمون يەكەم شىرى لەمەمكى دايكى خوارد. خەيزەرەن زانستى خۇى لەئەۋزاعى (فەقىھى گەۋرە) فېر ببوو. مەرگى ھادى لەعيسا ئاباد روويدا.

مەرگى ھادى

لەم سەلەدا لەمانگى رەبىع الاول/ ئوت موساى ھادى كوپرى مەمەدى مەھدى كوپرى عەبدواللە كوپرى مەنسور كوپرى مەمەد كوپرى عەلى كوپرى عەبدواللە كوپرى عەباس كۆچى دوۋايى كرد.

سەبارەت بەچۈنئەتى مەرگى ئەۋ گىپرانەۋەكان جىياۋازن. دەلئىن: برىنىك لەسكى پەيدا بوۋ، ھەرۋەھا دەلئىن: نەخۇشىيەكى كوشندە لەشارى ھەدىسەى موسل بەرۋكى گرت و بەھەمان نەخۇشىيى مرد. بەخواسىتى خوا ئامازەى پى دەدەين.

دەلئىن: مەرگى ئەۋ لەسەر دەستى ئەۋ كەنيزانە روويدا كەخەيزەرانى دايكى فەرمانى پىداۋون. چوونكە لەكاتى خەلافەتى ھادى، دايكى دەستى لەكاروبارى خەلافەت ۋەردەدا بەھەمان شىۋە كە لەسەردەمى مەھدى ئەۋ كارەى دەكرد تا ئەۋەى چوار مانگ تىپەرى و خەلكان ھىرشىيان كرده سەر كۆشكەكەى. كارۋانە جۇراۋجۇرەكان ھاتوچۇى كۆشكى خەيزەرانىان دەكرد و لەمەبەست و نىازەكانى خۇيان ئاگادارىان دەكردەۋە. رۇژىك خەيزەران داۋاى كارىكى لەھادى كرد كەئەنجام دانى ئەگەرى نەبوۋ. خەيزەران وتى: بەناچار دەبىت داۋاكارىيەكەى من بىنئىتەدى چوونكە بەلئىنى ئەنجامدانىم بە عەبدواللە كوپرى مالىك داۋە. ھادى تۈپە بوۋ و وتى: ھاۋار لەمن لەدەست ئەۋ دايك خراپە، دەمزانى نىازىكى لەمشىۋە دىنئەتە ئارۋە. سوئند بەخوا مەبەستەكەى ئەۋ ناھىنمەدى. خەيزەران وتى: سوئند بەخوا چىتر داۋاى ھىچ شتىك لەتۇ ناكەم. ھادى وتى: زۇر باشە! خەيزەرانى تۈپە مەبەستى گەپرانەۋەى كرد كەھادى پىنى وت: بىنئەنرەۋە، سوئند بەخوا ئەگەر ئاگادار بىمەۋە يەكىك لەفەرماندەكان يا كەسانى نىزىكى من بۇ ئەنجامى كارىك يا بەراۋەردە كردنى نىازىك بىتە لاي تۇ، لەخزمايەتى پىغەمبەر (د.خ) بەدوور بىم ئەگەر نەيكوزم و دەست بەسەر سامانەكەيدا نەگرم. ئەم ھاتوچۇيانە چىيە رۇژانە لەبەردەم مالەكەى تۇدا دەبىنرەت؟ ئايا تەشىت نىيە خۇتى پىۋە سەرقال بىكەيت يا ناتۋانى قورنان بخوئىنئەتەۋە يا ژوورىكت نىيە تۇ لەباۋەش بىگرىت؟ خۇت بەدوور بىگرە لەۋەى دەرگاي مالەكەت بۇ موسولمان يا ناموسولمانىك بىكەيتەۋە. خەيزەران سەرسورماۋ ھەستا و بى ئەۋەى ھىچ بلىت، رۇشت.

دواتر ھادى بەھاۋەلانى خۇى وت: كاممان لەپىشىن، من يا ئىۋە، دايكى من لەپىشتەر يا دايكى ئىۋە؟ وتيان: تۇ و دايكت لەپىشتەرن؟ ھادى وتى: كام يەك لەئىۋە ھەز دەكات ناۋى دايكى بىبىتە وئىردى سەرزمانى خەلكان و بلىن دايكى

فلان، ئەمە و ئەوەی کرد؟ وتیان: کەسمان ئەو پەسەند ناکەین. هادی وتی: کەواتە بۆ دەپۆنە بەردەم مائی دایکم و باسی وتەکانی ئەو دەکەن؟ کاتیکی ئەمەیان بیست، چیتەر گەفتوگۆ کردن لەگەڵ خەیزەرانیان پشتگوێ خست.

رۆژیک هادی برنجی بۆ خەیزەران نارد و وتی: ئەم خواردنەم بەلاوێ خۆش بوو، حەزم کرد تۆیش لێی بخۆیت. کەسانی نزیکى خەیزەران وتیان: کەمێک چاوەپوان بە. سەگێکیان هینا و خواردنەکەیان خستە بەردەم و سەگەگە دەست بەجی تۆپی. هادی کەسى بۆ لای خەیزەران نارد و وتی: تامی برنجەکە چۆن بوو؟ دایکی وتی: زۆر باش. هادی وتی: تۆ لێت نەخوارد چوونکە ئەگەر دەتخوارد دەتوانی بەناسوودەى ژيان بەسەر ببەم. بەلام کام خەلیفە هەبە بەبوونی دایکی بتوانیت هەست بەبەختەوهرى بکات.

هەروەها دەلێن: چۆنیەتى مەرگی ئەو بەمشێوێ بوو: هادی بۆ لەسەر کار لابردنی رەشید لەجیگری خەلیفە و وەرگرتنی بەیعت بۆ جەعفەرى کوپى، هەولەکانى خۆی خستەگەڕ، خەیزەران بۆ گیانی رەشید ترسا و کاتیکی هادی نەخۆش کەوت کەنیزەکانى خۆی راسپارد و ئەوانیش پشتیان خستە سەردەمى و ئەوەندەیان زەخت لیکرد تا گیانیدا. بەمشێوێە خەیزەران کەسیکی بەدواى یەحیا کوپى خالید نارد و ئەوى لەمەرگی هادی ئاگادار کردەوێ.

مەرگ، ژيان، سرشت و منالەکانى هادی

مەرگی هادی لەشەوى هەینی نیوەى رەبیع الاول/ ۱۳ سیپتامبەر یا چواردهی رەبیع الاول/ ۱۲ سیپتامبەر یا شانزەى ئەم مانگە/ ۱۴ سیپتامبەر روویدا. ماوهی فەرمانرەوايەتى ئەو یەک سال و سێ مانگ یا چوارده مانگ بوو. تەمەنى ئەو لەکاتى مەرگ بیست و شەش سال یا بیست و سێ سال بوو. رەشید نوێژى لەسەر خویند.

نازناوى ئەو باوکى محەممەد و دایکی خەیزەران، دایکی منال بوو. ئەو لەعیسا ئابادی گەورە، لەناو باخەکەى بەخاک سپێردرا. بالā بەرز و ئییسک پان بوو. رەنگى پیستى سپى و کەمێک سوورباو بوو. لێوى سەرەوێ کەمێک بۆ لای لووتى بەرز

ببوییه‌وه.

مه‌هدی خزمه‌تکاریکی بۆ دانا‌بوو که‌به‌رده‌وام پیتی ده‌وت: موسا، لیو بخه سهریه‌ک. تا ههر دوو لیوی بکه‌ویته سهریه‌ک و له‌به‌ر ئەمه نازناوی (موسا لیو بخه سهریه‌ک) ی به‌سه‌ردا ب‌را.

نۆ منالی بۆ هاته دنیا، چه‌وت کوپ و دوو کچ. کوپه‌کانی ئەو یه‌کیان جه‌عفر بوو که‌هادی ده‌یوست به‌یعه‌تی بۆ وه‌ریگریت، ئەوانیتر، عه‌باس، ئیسحاق، ئیسماعیل و سلیمان و موسا کوپی موسا که‌کویر بوو. دایکی هه‌موویان دایکی منال بوو. دوو کچه‌که‌ی ئەو یه‌کیان دایکی عیسا بوو که‌دواتر بوو به‌هاوسه‌ری مه‌ئمون و ئەوی دیکه‌یان دایکی عه‌باسه که‌نازناوه‌که‌ی (نونه)یه.

به‌شیک له‌تاییه‌ ته‌ندیه‌کانی هادی

هادی له‌دادخوای خه‌لکان بۆ ماوه‌ی سی رۆژ ده‌ستی هه‌لگرت. چه‌رانی پیتی وت: ئەی سه‌روه‌ری باوه‌رداران، خه‌لکان به‌م کرده‌وه‌ی تۆ رازی نابن. هادی به‌عه‌لی کوپی سالحی وت: مۆله‌تی هاتن به‌خه‌لکان بده تا (جفلی) بینه لای من نه‌ک (نقری). عه‌لی کوپی سالح پۆشته‌ده‌ر بۆ ئەوه‌ی له‌م وته‌یه تیگه‌شتییت. چه‌زی نه‌ده‌کرد بگه‌رپه‌ته‌وه و سه‌باره‌ت به‌م وته‌یه پیرسیت. عه‌ره‌بیکی بیابان نشینی بینی و ئەم پرسیاره‌ی لی‌کرد. له‌وه‌لامدا وتی: جفلی یانی ئەوه‌ی مۆله‌ت به‌خه‌لکان بده ده‌سته ده‌سته بین. ئەو مۆله‌تی به‌هه‌موو خه‌لکاندا و خه‌لکان تا دوایی‌ن که‌س پۆشنه ژوو. هادی تا شه‌و لی‌کوئینه‌وه‌ی له‌سکا‌لکانی ئەوان کرد. کاتی‌ک باره‌گا‌که‌ی چۆل بوو، عه‌لی کوپی سالح له‌وه‌ی روویدا بوو، هادی ئاگادار کرده‌وه و داوای لی‌کرد پاداشت به‌و عه‌ره‌به بیابان نشینه به‌خشیت. هادی فه‌رمانیدا سه‌د هه‌زار دره‌می پی به‌بخشن. عه‌لی کوپی سالح وتی: ئەی سه‌روه‌ری باوه‌رداران، ئەوه عه‌ره‌بیکی بیابان نشینه و ده‌هه‌زار دره‌می به‌سه. هادی وتی: ئەی عه‌لی، من ده‌به‌خشم و تۆ رژدی ده‌به‌یت.

ده‌گی‌رپه‌وه: رۆژیک هادی به‌مه‌به‌ستی سه‌ردانی دایکه نه‌خۆشه‌که‌ی کۆشکی به‌جیه‌یتشت. عومه‌ر کوپی ره‌بیع پیتی وت: ئەی سه‌روه‌ری باوه‌رداران، ئایا

ریځه‌یه‌کی باشت له‌مته نیشان بدهم؟ فریای خه‌لکان بکه‌وه. هادی بۆ دامه‌زواوه‌ی داد‌گه‌راپه‌وه و دادی خه‌لکانی وه‌رگرت. که‌سی بۆ لای دایکی نارد تا له‌بارودۆخی ناگادار ببیته‌وه.

ده‌گێرنه‌وه: عه‌بدوالله کوپی مالک فه‌رمانده‌ی پاسه‌وانه‌کانی مه‌هدی بوو. ده‌لێت: مه‌هدی فه‌رمانی پێدام قامچی له‌شه‌و نشینه‌کان و گۆرانیبیژه‌کانی هادی بدهم و زیندانیان بکه‌م تا ده‌ستی هادی به‌وان نه‌گات. ئه‌و کاره‌م کرد. هادی که‌سی به‌دوای مندا نارد تا سزای ئه‌وان که‌م بکه‌مه‌وه به‌لام ئه‌و کاره‌م نه‌کرد. کاتی‌ک هادی خه‌لافه‌تی گرت‌ده‌ست، له‌کوژرانی خۆم دُنیا بووم. رۆژێک منی بانگ کرد. کفن پۆش پوشتمه‌ باره‌گاکی. هادی له‌سه‌ر ته‌خت دانیشتبوو، شمشیری ده‌رکی‌ش‌ابوو، سفره‌ی مه‌رگی راخستبوو. سلاۆم بۆ نارد. له‌وه‌لامدا وتی: سلاۆت لی نه‌بی‌ت. بیرته‌ ئه‌و رۆژه‌ی که‌سم بۆ لای تۆ نارد تا قامچی له‌ حه‌رائی نه‌ده‌یت و گرنگیت به‌داواکه‌ی من نه‌دا. ئایا فلانه‌ که‌س و فیساره‌ که‌ست له‌بیره - ئاماژه‌ی به‌شه‌ونشیینه‌کانی خۆی کرد- فه‌رمانه‌که‌ی منت پش‌تگویی خست. وتم: به‌لی، له‌بیرمه. ئایا ده‌توانم هۆکاره‌که‌ی باس بکه‌م؟ وتی: به‌لی، مۆله‌تت هه‌یه. وتم: سویندت ده‌ده‌م به‌خوا چون ده‌بی‌ت ئه‌گه‌ر ئه‌و پێگه‌م پێب‌ه‌خشیت که‌باوکت پێی به‌خشیم و فه‌رمانی ئه‌نجامدانی کاری‌کم پێی بده‌یت، ئه‌وسا یه‌کی‌ک له‌مناله‌کانت فه‌رمانێک به‌من بدات و من فه‌رمانه‌که‌ی ئه‌و جیبه‌جی بکه‌م و فه‌رمانه‌که‌ی تۆ پش‌تگویی بخه‌م. هادی وتی: ئه‌و کاره‌ په‌سه‌ند ناکه‌م. وتم: هه‌نوکه‌ چۆن ئه‌وکات گوێرایه‌لی فه‌رمانه‌کانی باوکت بووم، گوێرایه‌لی فه‌رمانه‌کانی تۆم. هادی منی له‌خۆی نزیک کرده‌وه، ده‌ستیم ماچ کرد، دیاری پێی به‌خشیم و وتی: ئه‌و کاره‌ت پێی ده‌سپێرم که‌باوکت پێی سپاردی. خواوه‌ند هاوڕینی تۆ بی‌ت. به‌ره‌و ماله‌وه‌ گه‌رامه‌وه و سه‌باره‌ت به‌کاره‌کانی خۆم ئه‌ندیشه‌م ده‌کرد، به‌خۆم وت: گه‌نجه، هه‌ندی کات مه‌ی ده‌خواته‌وه و ئه‌و که‌سانه‌ی ئازارم پێی گه‌یاندروون، هاو‌نشی‌نی شه‌وانه‌ی ئه‌ون یا وه‌زیرن یا ده‌بیر، ئه‌گه‌ری هه‌یه‌ له‌کاتی مه‌ستی بۆچوونه‌که‌ی بگۆرن.

عه‌بدوالله ده‌لێت: دانیشتبوو، که‌چه‌که‌م له‌پال‌مدا راکش‌ابوو. نانم له‌ت له‌ت ده‌کرد و ده‌م‌کرده‌ ناو ئاو‌گۆشته‌که‌ی، تیکه‌م ده‌خسته‌ ناو ده‌می که‌چه‌که‌م و خۆیشم

دەمخوارد لەناكاو سمى پىنى چوارپىكان زەوى لەراندەو، گومانم كرد بوومەلەرزەيە. وتى: ئەو روويدا كەلىي دەترسام.

لەناكاو دەرگا كرايەو و سوارەكان ھاتنە ژوور. ھادى لەنيوان ئەوان لەسەر ئەسپەكەى خۆى دانىشتبوو. كاتىك بينىم، بەرز بوومەو و دەست و پىيم ماچ كرد. ھادى وتى: ئەى عەبدواللە! لىكۆلىنەو، لەكارەكەى تۆكرد. بەخۆم وت ئەگەرى ھەيە گومان بكەيت مەى خۆرەكان دەورى منيان گرتوو و ئەگەرى ھەيە لەكاتى مەستى بۆچوونم سەبارەت بەتۆ بگۆرن، ھاتووم دلت ئاسوودە بكەم و دلنات بكەم لەوھى ھىچ كىنەيەكم لەدلدا نىيە. ھەنووكە لەو خواردنەى دەيخۆيت، بىھيئە تا نەكى مالمەكەت بكەم و چتير ئاسوودە بە. ئاوگوشتەم خستە بەردەمى، لىي خوارد و ئەوسا وتى: ديارىيەكانى من بۆ عەبدواللە بىزن. لەم كاتەدا چوارسەد ئىستەر كەباريان درەم و شتى دىكە بوو، ھىنايان. ھادى وتى: ئەمە ھەمووى بۆ تۆيە. لەم سامانە بۆ كارەكەت كەلك وەرېگرە و ئىستەرەكان بۆ من بگەرپنەرەو، چونكە بۆ ھەندى سەفەر پىويستم پىيانە. ئەمەى وت و گەرايەو.

دەگىرنەو: يەعقوب كۆرى داود دەلييت: ھىچ عەرەب و ناعەرەبيك، مافى ھاوشىوھى عيسا كۆرى ماھانى لەئەستوى مندا نىيە. رۆژىك لەزىندان ھاتە لام و وتى: سەرورەى باوەرداران، ھادى فەرمانى بەمن داو، سەد قامچى لەتۆ بدەم. قامچىيەكەى بەھىواشى بەسەر پىشتى مندا ھىنا و سەد جار ئەو كارەى دووبارە كردەو و دواتر پۆشت. ھادى لىي پرسى: چىت لىكرد؟ وتى: فەرمانەكەى سەرورەى باوەردارانم جىبەجى كرد، ئەوئەندم لىدا تا گيانى بۆ پەرورەدگار بگەريئەو. ھادى وتى: ئىمە لەخوایين و بۆ لای ئەو دەگەريئەو. سویند بەخوا لەناو خەلكان منت رىسوا كرد، چىتر لەمەدوا دەليين: ھادى ئەو خەلىفەى خويىنى يەعقوب كۆرى داودى پىشت. عيسا كاتىك بى ئۆقرەيى ھادى بينى، وتى: سویند بەخوا ئەو زىندووە. ھادى وتى: سپاس بۆ خوا.

دەگىرنەو: ئىبراھىم كۆرى سەلم كۆرى قوتەيبە، لای ھادى پىگەيەكى بەرزى ھەبوو. منالەكەى ئىبراھىم مرد. ھادى بۆ پرسە پۆشتە لای و پىي وت: ئەى ئىبراھىم! ئەوھى تۆى شادمان كردبوو، ئەگەرى ھەيە دوژمن بىت و ئازاوە، و

ئه‌وه‌ی تووی خه‌مبار کردوو هه‌یه چاکه بیٚت. ئیبراهیم وتی: ئه‌ی سه‌روه‌ری باوه‌رداران، هیچ ئه‌ندامیکم نه‌ما خه‌می تیا نه‌بیٚت مه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی به‌خو‌پاگری لی‌پاولیپ کرا. کاتی‌ک ئیبراهیم مرد، ئه‌م پی‌گه‌یه به‌سه‌عید کو‌پی سه‌له‌م گه‌یشٚت.

ده‌گی‌رنه‌وه: عه‌لی کو‌پی حسه‌ین کو‌پی عه‌لی کو‌پی حسه‌ین کو‌پی عه‌لی کو‌پی ئه‌بی تالیب که‌نازناوه‌که‌ی جه‌زریه، له‌گه‌ل روقیه کچی عه‌مرۆ عوسمانیه‌یه په‌یوه‌ندی هاوسه‌ر گه‌ری به‌ست. روقیه پی‌شتر هاوسه‌ری مه‌دی بوو. ئه‌م هه‌واله به‌هادی گه‌یشٚت. هادی که‌سی بۆ لای عه‌لی کو‌پی حسه‌ین نارد و ئه‌و پۆشته لای. هادی پیتی وت: هیچ هاوسه‌ریکت ده‌ست نه‌که‌وت جگه له‌هاوسه‌ری سه‌روه‌ری باوه‌رداران؟ عه‌لی کو‌پی حسه‌ین وتی: خواوه‌ند ته‌نیا هاوسه‌رگه‌ری له‌گه‌ل ژنه‌کانی باوه‌رگه‌وریم، پی‌غه‌مبه‌ر (د.خ)، به‌نا‌ره‌وا داده‌نیٚت و ژنانی دیکه بی هیچ منه‌تی‌ک بۆ ئیمه ره‌وان. هادی به‌دارده‌سته‌که‌ی خو‌ی کیشای به‌سه‌ریدا، سه‌ری شکا و دواتر پی‌نسه‌د قامچی لی‌دا. هادی ده‌یویست ئه‌و ده‌ست له‌روقیه به‌ربدات به‌لام عه‌لی کو‌پی حسه‌ین ئه‌و کاره‌ی نه‌ده‌کرد. به‌هو‌ی نازاری قامچییه‌کان نیوه گیان بوو. له‌یه‌کی‌ک له‌په‌نجه‌کانی ئه‌نگوستیه‌که‌ی گرانبایی ده‌بینرا. یه‌کی‌ک له‌کو‌یله‌کانی مه‌به‌ستی فراندنی ئه‌نگوستیه‌که‌ی کرد: کاتی‌ک ویستی ده‌ری‌بینیٚت، عه‌لی کو‌پی حسه‌ین ده‌ستی کرد و لی‌یدا. کو‌یله هاواری کرد و هادی هات و ده‌ستی خزه‌مه‌تکاره‌که‌ی بی‌نی، تو‌ره بوو و وتی: له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی باوکمت ریسوا کرد و به‌وشیوه‌یه له‌گه‌ل من ئاخاویتیٚت، ئه‌و به‌لایه‌ت به‌سه‌ر کو‌یله‌که‌م هی‌ناوه؟ عه‌لی کو‌پی حسه‌ین وتی: له‌خو‌ی بپرسه. هادی کو‌یله‌که‌ی سو‌یندا تا راستی بی‌نیٚته سه‌رزمان. کو‌یله راستیه‌که‌ی باس کرد. هادی وتی: شایه‌تی ده‌ده‌م ئه‌و کو‌په مامی منه. ئه‌گه‌ر ئه‌و کاره‌ی نه‌ده‌کرد په‌یوه‌ندی خزه‌مایه‌تی خو‌م له‌گه‌ل ئه‌و ده‌پچراند. فه‌رمانی ئازاد کردنی ئه‌ویدا.

ده‌گی‌رنه‌وه: روژیک که‌سی‌کی زه‌ندیکیان هی‌نایه لای مه‌دی، مه‌دی ئه‌وی کوشت و چوارمی‌خه‌ی کیشاو دواتر به‌هادی وت: هه‌رکات له‌سه‌ر ته‌ختی فه‌رمانه‌وايه‌تی دانیشتیٚت، دژی ئه‌م که‌سانه شمشیر له‌کالان ده‌رکی‌شه

(شۈيىنكەۋتەكانى مانى) چۈنكى ئەمانە بەشىۋەيەكى ئاشكرا خەلكان بۇ كارە قىزەۋنەكان و پشت كىرنە ژيان و ھەۋلداڭ بۇ ئەۋ دىنيا فرىۋ دەدەن و دۋاي ئەۋە رىگەي گۆشت خۋاردن و خۇدۋور خىستەۋە لەدەست كىرنە ناۋ ئاۋى پاك و دوۋرى لەكۈشتى دەعبا ئازاردەركان و بەدۋاي ئەم كارانە بۇ پەرەستى دۋو خۋايى يانى روۋناكى و تارىكى و پەۋا زانىنى نىزىكى لەگەل خوشك و كچ و شۇردن بەگمىز و فېراندنى مەنلەكان لەھەر كۆلەن و گەپەكىك بۇ رىزگار كىرن لەتارىكى و بىردىيان بەرەۋ روۋناكى، ھان دەدەن. بۇ ئەۋان پەتى سىدارە ئامادە بكە و شمشىر دەرىيەنە و بەكۈشتى ئەۋان خۇت لەخۋاۋەند نىزىك بكەرەۋە. مەن، باۋەگەۋرىي خۇم - عەباس - لەخەۋدا بىنى، شمشىرىكى دايە دەستەم تا خۋىنى ئەۋ كەسانە بىرژۇم كەدۋو خۋاۋەند دەپەرەستەن.

كاتىك ھادى ھاتە سەركار، وتى: ئەم دەستەيە لەناۋ دەبەم، فەرمانىدا ھەزار پەتى سىدارە ھەلبدەن بەلام دۋو مانگ دۋۋاي ئەم وتەيە، مرد.

دەگىرپەنەۋە: عىسا كۆپى داب، شارەزاترىنى خەلكى حىجاز لەئەدەبدا بوۋ. لاي ھادى پىگەيەكى بەرزى پىپرا كەپىشتەر كەس ئەۋ پىگەي پىنەبىراۋو. بەردەۋام لەكاتى دانىشتەن، ھادى فەرمانى دەدا پىشتى بۇ بىن. تەنبا ئەم فەرمانەي بۇ ئەۋ دەردەكرد. ھادى پىي دەۋت: بەيانى و ئىۋارىي بەئامادە بوۋى تۇ بەخىرايى بەسەردەچىت، ئەگەر لەبەرچاۋم ون بىت، ھىچ كات لەدەم دەرنەچىت.

رۇژىك ھادى فەرمانىدا سى ھەزار دىنارى پىبدەن. بۇ بەيانى كۆپى داب، كارگوزارەكەي خۇي بۇ لاي پەردەدارەكەي ھادى نارد تا دىنارەكانى لىۋەرېگىت. پەردەدار وتى: ئەم كارە لەئەستۋى مىندا نىيە. بىرۇ لاي سەپەرەستى دىۋان و خاۋەنى مۇر. كارگوزار گەپايەۋە بۇ لاي كۆپى داب و ئاگادارى كىردەۋە. كۆپى داب وتى: ۋازى لىبىنە. رۇژىك ھادى لەشۋىن خەۋى بەھارى كۆشكى بەغداد ۋەستابوۋ. كۆپى دابى لەگەل تەنبا يەك كۆيلەدا بىنى. بەھەرانى وت: ئايا نابىنى قىيافەي كۆپى داب، پەرىشانە؟ ئىمە بەخشىمان پىدا تا شۈيىنەۋارەكەي بىنىن. ھەرانى وتى: ئەگەر فەرمان بەدەيت، لىكۆلىنەۋە لەم كارە دەكەم. ھادى وتى: نا، خۇي چەندايەتى و چۇنايەتى خۇي باشتەر دەزانىت. ھادى رۇشتە لاي كۆپى داب

وبۆ تانه لیدان پیی وت: ده‌بینم جل و به‌رگی تازه و پاکت له‌به‌ر کردووه، زستان هاتوو و پیویستت به‌جل و به‌رگی نوییه. کوپی داب وتی: تویشووم که‌می کردوو. هادی وتی: چۆن؟ به‌خششمان به‌تۆ کرد تا سامان به‌ده‌ست بینیت. کوپی داب وتی: یه‌ک درهم به‌ده‌ستی من نه‌گه‌شتوو. هادی سه‌رپه‌ره‌ستی گه‌نجینه‌ی تایبه‌تی بانگ کرد و فه‌رمانیدا ده‌ستبه‌جی سی هزار درهمی پی‌بدەن.

خه‌لافه‌تی ره‌شید کوپی مه‌هدی

له‌م ساله‌دا بۆ هارون ره‌شید کوپی محهمه‌د کوپی عه‌بدوالله کوپی عه‌لی کوپی عه‌بدوالله کوپی عه‌باس، له‌و شه‌وه‌ی هادی مرد، به‌یعه‌تیان وه‌رگرت. له‌ته‌مه‌نی بیست و دوو سالی له‌سه‌ر ته‌ختی خه‌لافه‌ت دانیشت. دایکی خه‌یزه‌ران، دایکی منال، خه‌لکی یه‌مه‌ن و له‌(جه‌رش) بوو. له‌کو‌تاییه‌کانی زیحه‌جبه‌ی سالی سه‌د و چل و نۆی کوچی / ١٩ مارس ٧٦٢ زایینی له‌ره‌ی چاوی به‌دنیا هه‌له‌ینا. هه‌روه‌ها وتووایانه له‌سه‌ره‌تای موچه‌ره‌می سالی سه‌د و چل و نۆی کوچ / ١٦ فه‌وری ٧٦٦ زایینی له‌دایک بوو. فه‌زل کوپی یه‌حیای به‌رمه‌کی، حه‌وت رۆژ پێش ئه‌و چاوی به‌دنیا هه‌له‌ینا. هارون ره‌شید هه‌م شیرێ دایکی کوپی یه‌حیای ده‌خوارد هه‌م شیرێ خه‌یزه‌ران. له‌گه‌ل فه‌زل برائێ شیرێ بوون.

کاتی‌ک هادی مرد، یه‌حیا کوپی خالیدی به‌رمه‌کی - وه‌ک ده‌سته‌یه‌ک ده‌لێن - له‌زیندانا بوو. هادی مه‌به‌ستی کوشتنی ئه‌وی کرد. هه‌رسیمه کوپی ئه‌عیه‌ن خۆی به‌ره‌شید گه‌یاند و ئه‌وی له‌سه‌ر ته‌ختی فه‌رمانه‌ه‌وایی دانیشاند. ره‌شید که‌سیکی به‌دوای یه‌حیادا نارد و ئه‌وی ئازاد کرد و کردی به‌وه‌زیری خۆی. فه‌رمانی پێدا نامه بۆ هه‌موو شه‌اره‌کان بنوسی‌ت و له‌هه‌وائی مه‌رگی هادی و خه‌لافه‌تی خۆی ئاگا‌داریان بکاته‌وه.

ده‌گی‌رپه‌وه: کاتی‌ک هادی مرد، یه‌حیا کوپی خالید رۆشته لای ره‌شید که له‌جی‌گه‌دا خه‌وتبوو، پیی وت: هه‌سته ئه‌ی سه‌روه‌ری باوه‌رداران. ره‌شید وتی: تاکه‌ی بۆ به‌ده‌ست هی‌نانی خه‌لافه‌ت به‌مشیه‌یه سه‌رسوپ‌ماوم ده‌که‌یت! ئه‌گه‌ر ئه‌م هه‌واله به‌هادی بگات، ده‌بی‌ت چی بکه‌ین؟ یه‌حیا له‌مه‌رگی هادی ئاگا‌داری کرده‌وه

و ئەنگوستیلەکه‌ی به‌و سپارد. لەم کاتەدا کەسیک مژدە‌ی بۆ هارون هینا کە‌خواوە‌ند کوپێکی پێ بە‌خشیوه. ئەو، ناوی ئەم کوپە‌ی نا عە‌بدوالله کە‌هە‌مان مە‌ئموه. جل و بە‌رگی لە‌بەر کرد و پۆ‌شته لای جە‌نازە‌که‌ی هادی و لە‌عیسا ئاباد نوێژی لە‌سەر جە‌نازە‌که‌ی خویند. ئەو، لە‌هە‌مان کات باوکی عیسمە‌تی کوشت و رینگە‌ی بە‌غدادی گرتە‌بەر.

هۆکاری کوشتنی باوکی عیسمە‌ت ئە‌مە بوو: رۆژێک ئەو و جە‌عفەر رینگە‌یان دە‌بڕی و گە‌یشتنە پردێک لە‌پردە‌کانی عیسا ئاباد. باوکی عیسمە‌ت بە‌پە‌شیدی وت: لە‌شوێنی خۆت بێ‌سته تا جیگری خە‌لیفە بی‌پە‌یتە‌وه. پە‌شید وتی: فەرمان فەرمانی ئە‌میرە. وە‌ستا و جە‌عفەر گۆزە‌ری کرد. ئە‌مە پالێ بە‌پە‌شیدە‌وه نا بۆ ئە‌وه‌ی تۆ‌لە‌ی لی بستی‌نیتە‌وه.

کاتی‌ک پە‌شید گە‌یشتە بە‌غداد، لە‌سەر پردێک وە‌ستا و مە‌له‌وانە‌کانی بانگ کرد تا بپۆ‌نه ناو ئاوه‌که. وتی: مە‌هدی ئە‌نگوستیلە‌یه‌کی پێ بە‌خشی‌م کە‌سە‌د هە‌زار دە‌ژیا و بە‌(جبل) ناوی دە‌بە‌رد. پە‌یکی هادی هات و دا‌وا‌ی ئە‌نگوستیلە‌که‌ی لە‌من کرد. من کە‌لی‌رە‌دا وە‌ستا‌بووم، خست‌مه ناو ئاوه‌که. مە‌له‌وانە‌کان پۆ‌شتنە ناو ئاوه‌که و ئە‌نگوستیلە‌که‌یان دە‌ره‌ینا. پە‌شید شاد‌مان بوو.

کاتی‌ک هادی مرد، خۆزە‌یمە کوپێ خازم لە‌هە‌مان شە‌و هێ‌رشێ کردە‌ سەر جە‌عفەر کوپێ هادی و لە‌ناو جی‌گە هینا‌یه‌دەر و پێ‌ی وت: یا خۆت لە‌سەر کار لادە‌بە‌یت یا دە‌تکوژم. ئەو رازی بوو و خۆی لە‌سەر کار لا‌برد و رۆژی دو‌اتر خۆزە‌یمە ئە‌وی نیشانی خە‌لکاندا و هە‌مووان بۆ ئە‌و کارە (خۆ لە‌سەر کار لا‌بردنی جە‌عفەر) بوونە شایە‌ت و لە‌بە‌یە‌تی ئە‌و ئاسوودە بوون. بە‌مشێ‌وه‌یه خۆزە‌یمە پینگە‌یه‌کی بە‌رزی بە‌دە‌ست هینا.

بیرکردنە‌وه‌ی چە‌ند رووداوێک

لە‌مسالە‌دا لە‌مانگی شە‌وال/ مارس، ئە‌مین چا‌وی بە‌دنیا هە‌لە‌ینا. ناویان‌نا محە‌ممە‌د. مە‌ئمون لە‌و گە‌ورە‌تر بوو. لە‌م سالە‌دا پە‌شید یە‌حیا کوپێ خالیدی وە‌ک وە‌زیر دە‌ست‌نیشان کرد و پێ‌ی وت: کاروباری خە‌لکم خستە‌ سەر شانی تۆ. کە‌واتە

ئىبراھىمى موسىٰ لە مبارەوہ ھۆنراوہیەکی ھەيە بەم ناوەرۆکە:

فلما ولی ہارون اشرق نورھا

فهارون واليها و يحيى وزيرها

واتاکه‌ی: ئایا نابینی تیشکی هه‌تاو کهم ببوو‌یه‌وه و کاتیگ هارون
 فه‌رمان‌په‌وایی گرت‌ه‌ده‌ست، تیشک پرژان ده‌ستی پیکرد. له‌پیرۆزی ئه‌مین هارون
 به‌رده‌وام ده‌به‌خشیت ده‌لئی هارون فه‌رمان‌په‌وای هه‌تاوه و یه‌حیا وه‌زیره‌که‌ی.
 یه‌حیا به‌روکار فه‌رمانی به‌خه‌یزه‌رانی دایکی ره‌شید ده‌دا.

لەم سەڵەدا یەزید کوپی حاتەمی موهەلبی، فرمانداری ئەفریقییه کۆچی دووای کرد و کوپەکەیی خۆی، داودی وەک جیگر دانا. کێونشینەکانی باجە، ئالای شوپرشیان بەرز کردەووە و ئەبازییه بەهەمان شیۆه. داود سوپایەکی بۆ جەنگی ئەوان پەوانە کرد بەلام ئەبازییهکان سەرکەوتنیان بەدەست هێنا و سوپاکەیی داودیانی تێکشکاند. داود سوپایەکی دیکەیی تەیار کرد و ئەم جارە ئەبازییهکان شکستیان خوارد و سوپاکەیی داود شوینیان کەوتن و ژمارەیهکی زۆر لەوانیان کوشتار کرد. داود وەک فرماندار مایه‌ووە تا پەشید مامی داود، رووح کوپی حاتەمی موهەلبی وەک فرمانداری ئەفریقییه دەستنیشان کرد. داود بۆ ماوه‌ی نۆ مانگ فرمانروایه‌تی کرد.

لەم سالاھدا پەشید، عومەر کوپی عەبدولعەزیزی لەفەرمانداری مەدینە دوور
خستەوه و ئیسحاق کوپی سلیمان کوپی عەلی کوپی عەبدوللە کوپی عەباسی
لەحەنگەیی ئەو دانا.

ههروهه لهم ساله دا ههركهس لهعه لهوه ييه كان كه خۆى شار دبوويهوه، خۆى
ناشكرا كرد. تهبا تهبا عه لهوى يا هه مان ئيبراهيم كۆپى ئيسماعيل و عهلى كۆپى
حسهين كۆپى ئيبراهيم كۆپى عهبدوالله كۆپى حهسهن لهناو ئهواندا دهبينران.
دهستهيهك له زهنديقييه كان لهخو حهشاردانى خويان بهردهوام بوون. يونس كۆپى
فهروه و بهزید كۆرى فهيز لهناو ئهواندا دهبينران.

هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا ره‌شید هه‌موو سنووره‌کانی جه‌زیره و قینسرینی هه‌لگرت و کردی به‌یه‌ک سنوور و به‌(عواصم) ناوی برد. ره‌شید فه‌رمانیدا (فه‌ره‌ج) خزمه‌تکاری تورک، ته‌رسوس ئاوهدان بکاته‌وه و خه‌لکان له‌وی نیشته‌جی بکات. سه‌ره‌ره‌ستی حاجیه‌کان له‌م سائه‌دا ره‌شید بوو. ئه‌و درهم و دیناری فراوانی له‌ناو دوو حه‌ره‌مه‌کدا دابه‌ش کرد.

ده‌لێن: ره‌شید له‌م سائه‌دا جه‌نگی هاوینه‌ی ئه‌نجامدا. ده‌سته‌یه‌کی دیکه ده‌لێن: سلیمان کوپی عه‌بدوالله به‌کائی له‌هاویندا جه‌نگی کرد.

له‌م سائه‌دا عه‌بدوالله کوپی قوسه‌م فه‌رمانه‌وه‌ی مه‌ککه، موسا کوپی عیسا فه‌رمانه‌وه‌ی کوفه، محهمه‌د کوپی سلیمان کوپی عه‌لی فه‌رمانه‌وه‌ی به‌سره، به‌حهرین و یه‌مامه و عومان و ئه‌هواز و فارس، فه‌زل کوپی سلیمانی توسی فه‌رمانه‌وه‌ی خوراسان و عه‌بدولمه‌لیک فه‌رمانه‌وه‌ی موسل بوو.

له‌م سائه‌دا عه‌بدولره‌حمانی ئومه‌وی، پاشای ئاندولۆس به‌شیوه‌یه‌کی له‌ناکاو هه‌رشه‌ی کرده سه‌ر به‌ره‌یه‌یه‌کانی نه‌فزه و ریسوایی کردن و کوشتاریکی که‌م وینه‌ی له‌ناو ئه‌واندا ده‌ستیه‌یکرد.

هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا عه‌بدولره‌حمان فه‌رمانیدا بناغه‌ی مزگه‌وتی هه‌ینی قه‌رتوبه (کورдоба) دابه‌ریژن. ئه‌م مزگه‌وته له‌شوینیک دروست کرا که‌پیشتر که‌نیسه بوو. ئه‌و سه‌د هه‌زار دیناری بۆ دروست کردنی ئه‌م مزگه‌وته ته‌رخان کرد.

رووداۋەكانى سائى سەد و ھەفتا و يەكى كۆچى (۷۸۷ زايىنى)

مەرگى عەبدولرەھمانى ئومەۋى پاشاى ئاندولۇس

لەم سائەدا عەبدولرەھمان كوپى معاۋىيە كوپى ھوشام كوپى عەبدولمەلىك، پاشاى ئاندولۇس كۆچى دوايى كرد. مەرگى ئەو لەمانگى رەبىع الاولى ئەم سائە / دىسامبەر يا بەوتەيەك لەسائى سەد و ھەفتا و دووى كۆچى / ۷۸۸ زايىنى روويدا. بەلام ئەم گومانە راست نىيە. ئەو لەدىمەشق يا لەعوليا لەكەنارەكانى تەدمۇر لەسائى سەد و سيانزەي كۆچ/ ۷۳۱ زايىنى چاۋى بەدنيا ھەلھىنا و لەقەرتەبە (كوردۇبا) مرد. عەبدواللەي كوپى نويزى لەسەر جەنازەكەي خويىند. عەبدولرەھمان ھوشامى كوپى ۋەك جيگىرى خۇي دەستنىشان كرد. ھوشام فەرمانرەۋايەتى شارى ماردەي لەژىر دەستا بوو. كوپە گەرەكەي سلىمان كوپى عەبدولرەھمان فەرماندارى تەلئەلە(تۆلدۆ) بوو. ھىچ كام لەم دوو كوپە فرىاي جەستەي بى گيانى باوكيان نەكەۋتن و تەنيا عەبدواللە ناسراۋ بە (بەلەنسى) خۇي بەجەنازەي باوكى گەياند و بۇ ھوشامى براى بەيەتەي ۋەرگرت و ھەۋالى مەرگى باوك و فەرمانرەۋايەتى ھوشامى بۇ نووسى. ھوشام رىگەي قەرتەبەي گرتەبەر.

فەرمانرەۋايى عەبدولرەھمان سى و سى سال وىەك مانگ درىژەي كىشا. نازناۋى ئەو باوكى مۆتەرىف يا باوكى سلىمان يا باوكى زەيدە. يانزە كوپ و نۇ كچى بۇ ھاتە دنيا. ھاۋسەرەكەي ژىنكى بەرپەرى لەئەسىرەكانى ئەفرىقىيە بوو. ئەو سور و سىپى، لەر، بالابەرن، يەك چاۋ، دوو پرچى درىژ، زمان پاراۋ، وتاردەر، خۇپاگر، فرەزان و دوورئەندىش بوو و بۇ شوئىنكەۋتنى نەيارەكانى چالاك وبلەن. بىرى لەئاسوودەيى نەدەكرەۋە و كەسى بۇ ئەنجامدانى كارەكانى خۇي رانەدەسپارد. لەخۇپەسەندى و خۇبەزل زانين خۇي دوور دەخستەۋە و تاقولايى سوپاكان بويزى و ئازايەتى لەخۇي نىشانىدەدا. بەخشەر و جوامىر بوو، بەردەوام جل و بەرگى سىپى لەبەر دەكرد. لەدوورئەندىشى و سەختگىر و بەرئوہبردنى ولات،

بەھاۋىتاي مەنسۇرىيان دەزانى.

ئەۋ بناغەى كۆشكى رۇسافەى لەقورتەبە داپشت تا ئەمەكدارى خۆى بۇ
باۋەگەۋرىنى كەروسافەى شامى بىنات نابوۋ، نىشان بدات. كاتىك پۇشتە ناۋ
كۆشكەكە، تاقە دارخورمايەكى بىنى و ئەم ھۇنراۋەى ھىنايە سەرزمان:

تبدت لنا وسط الرصافة نخلة تناعت بارض الغرب عن بلد النخل
فقلت: شبهي في التغرب و النوى و طول التناي عن بنى و عن اهلى
نشأت بارض انت فيها غريبة فمثلك في الاقصاء و امتأى مثلى

سقتك الغواى المزن من صوبها الذى يسح و يستمرى المساكين بالوبل
واتاكەى: لەناۋ روسافە دارخورمايەكى تاقانە خۆى نىشانى ئىمەدا كە
لەكەنارىكى دوور لەكەنارى دارخورماكان دوور كەتۈتەۋە. پىمان وت: لەتەنيايى
و دوور كەۋتەۋە و دىژبوۋنەۋەى ماۋەى دوور كەۋتەۋە لەژن و منال، ھاۋشىۋەى
منيت. لەزەۋىيەك بەژنت راست كەتۈتەۋە كەتۈتەۋە بىگانەيت و كەسىكى ھاۋشىۋەى
تۆ لەدوور كەۋتەۋە و دوور بوون، ھاۋشىۋەى منە. ھەۋرە پىر بارانەكان لەھەمان
شۈيۋە تۆ تىراۋ دەكەن كە لەئەستىرەى مەساكىن رەۋان دەبىت.

منالەكانى ئومەيە لەرۇژھەلاتەۋە مەبەستى ئەۋيان كە لەناۋدارترىنى
ئەۋان عەبدولمەلىك كوپى عومەر كوپى مەروان، ھەمان ئەستىرە درەۋشاۋەى
منالەكانى ئومەيە بوو كەپشتى كەتۈتەۋە منالەكانى عەباس. پىشتەر ئامارەمان بەم
بابەتەدا. يانزە منالەكەى ھاۋرىيەتيان دەكەد.

ھانتەسەر كارى ھوشام، منالەكەى عەبدولرەھمان

عەبدولرەھمان ھوشامى ۋەك جىگىرى خۆى دەستنىشان كەدبوو. ھوشام،
بەتەمەتتىن منالى عەبدولرەھمان نەبوۋ بەلكو سلىمان لەۋ گەۋرەتر بوو. ھوشام
نىشانەكانى بوۋرى و بەرۋەبەردىنى ولاتى تيا دەبىنرا. لەبەر ئەمە باۋكى ۋەك
جىگىرى خۆى دەستنىشانى كەد.

كاتىك باۋكى ھوشام مرد، ئەۋ لەماردە فەرمانرەۋايەتى دەكەد و كاروبارەكانى
ئەۋ ناۋچەى ھەلدەسۈۋراند. برا گەۋرەكەى فەرمانرەۋايەتى تۆلدۈى دەكەد و پىنى

وابوو جینگهی باوکی ده‌گریته‌وه. له‌بەر ئه‌وه‌ی باوکی هوشامی پێش ئه‌و خستبوو، پێژدی پێده‌برد و له‌ناخه‌وه گۆڕایه‌لی فه‌رمانه‌کانی نه‌بوو. عه‌بدوالله‌ی برای که‌هه‌مووان ئه‌ویان به‌به‌له‌نسی ده‌ناسی، هاته‌ کوردوبا بۆ سه‌ر جه‌نازه‌ی باوک، کاتی‌ک باوکی چاوی خسته‌ سه‌ریه‌ک، بۆ هوشامی برای به‌یعه‌تی وه‌رگرت و نوێژی له‌سه‌ر جه‌سته‌ی باوکی خویند. هه‌والی مه‌رگی باوک و به‌یعه‌تی بۆ هوشام نووسی. هوشام ده‌ستبه‌جی رینگهی کوردوبای گرت‌ه‌بەر و له‌ماوه‌ی شه‌ش رۆژ گه‌شته‌ ئه‌و سه‌رزهمینه‌ و له‌سه‌ر ته‌خت دانیشت. عه‌بدوالله‌ هاته‌ لای، هه‌رچه‌ند به‌رواله‌ت ملکه‌چی خۆی نیشاندا به‌لام له‌ناخه‌وه‌ حه‌زی به‌م کاره‌ نه‌ده‌کرد. دواتر به‌خواستی خوا ئاماژه‌ به‌م باب‌ه‌ته‌ ده‌ده‌ین.

سه‌حه‌حی خا‌رجی

له‌م سا‌له‌دا سه‌حه‌حی خا‌رجی له‌جه‌زیره ئالای شو‌پشی به‌رز کرده‌وه. فه‌رمانداری جه‌زیره، باوکی هوره‌یره سوپایه‌کی بۆ رووبه‌روو بوونه‌وه‌ی سه‌حه‌ح په‌وانه‌ کرد و سوپاکه‌ی تیکشکاند. ئه‌و رینگهی موس‌لی گرت‌ه‌بەر و له‌باجه‌رمی رووبه‌رووی سوپای ئه‌م شا‌ره‌ بوویه‌وه و ژماره‌یه‌کی فراوان له‌وانی کوشت و بۆ جه‌زیره گه‌پرایه‌وه و ده‌ستی به‌سه‌ر ناوچه‌کانی ره‌بیعه‌دا گرت. په‌شید سوپایه‌کی رازنده‌وه و له‌دوورین رووبه‌روی یه‌کی‌بوونه‌وه. سه‌حه‌حیان کوشت. په‌شید باوکی هوره‌یره‌ی له‌فه‌رمانه‌وا‌یی جه‌زیره لا‌برد.

کوژرانی رو‌وح کو‌ری سا‌لح

له‌مسا‌له‌دا په‌شید، رو‌وح کو‌ری سا‌لحی هه‌مه‌دانی له‌فه‌رمانده‌کانی موس‌ل، بۆ کو‌کردنه‌وه‌ی مالیاتی مناله‌کانی ته‌غله‌ب ده‌ستنیشان کرد. له‌نیوان ئه‌و و مناله‌کانی ته‌غله‌ب ناسازگاری هاته‌ ئاراوه. ئه‌و سوپایه‌کی کو‌کرده‌وه و مه‌به‌ستی جه‌نگی ئه‌وانی کرد. مناله‌کانی ته‌غله‌ب ئاگادار بوونه‌وه و خۆیان ئاماده‌ کرد و بۆ جه‌نگی رو‌وح به‌ریکه‌وتن و به‌شیوه‌یه‌کی له‌ناکا‌و و شه‌وانه‌ هێرشیان کرده‌ سه‌ر

خۆی و هاوه‌لانی و له‌ناویان‌بردن. حاته‌م کو‌پ‌ری سال‌ج له‌سه‌ک‌یر له‌م رووداوه‌ ناگادار بوویه‌وه و سوپایه‌کی کو‌کرده‌وه و ه‌یرشی کرده‌ سه‌ر مناله‌کانی ته‌غله‌ب و له‌ه‌یرشیکی له‌ناکاو ژماره‌یه‌کی زۆر له‌وانی کوشت و به‌ئه‌ندازه‌ی کوژراوه‌کان ئه‌سیری گرت.

له‌مساله‌دا په‌شید، عه‌بدولمه‌لیک کو‌پ‌ری سال‌جی هاشمی له‌موس‌ل لا‌برد و ئیسه‌حاق کو‌پ‌ری محهممه‌دی له‌جیگه‌ی ئه‌ودانا.

دانانی روح کو‌پ‌ری حاته‌م وه‌ک فه‌رمانداری ئه‌فریقییه

له‌مساله‌دا په‌شید، روح کو‌پ‌ری حاته‌م کو‌پ‌ری قه‌بیسه‌ کو‌پ‌ری موهه‌لیب کو‌پ‌ری باوکی سوفره‌ی وه‌ک فه‌رمانداری ئه‌فریقییه ده‌ستنیشان کرد. په‌شید له‌مه‌رگی براکه‌ی ناگادار بوویه‌وه. په‌شید رو‌ه‌جی له‌مانگی ره‌جه‌ب/مه‌ی ئه‌م ساله‌ بۆ ئه‌فریقییه په‌وانه‌ کرد. له‌وکاته‌دا برازاکه‌ی داود کو‌پ‌ری یه‌زید فه‌رمانه‌وایی ئه‌فریقییه‌ی ده‌کرد. به‌گه‌یشتنی رو‌ه‌جی مامی، ئه‌و بۆ لای په‌شید گه‌پرایه‌وه. په‌شید ئه‌وی وه‌ک فه‌رمانداری ناوچه‌یه‌کی دیکه‌ ده‌ستنیشان کرد.

روح ده‌لیت: کارگوزاری فه‌له‌ستین بووم که‌په‌شید منی بانگ کرد. کاتیک گه‌یشتمه‌ به‌رده‌م باره‌گای ئه‌و، له‌هه‌والی مه‌رگی یه‌زیدی برام ناگادار ببوویه‌وه. په‌شید وتی: هیوادارم خواوه‌ند خه‌می له‌ناوچوونی براکه‌ت به‌روینیته‌وه، تۆ ده‌که‌مه‌ جیگه‌که‌ی ئه‌و تا ریز له‌چاکه‌ و که‌سه‌کانی ئه‌و بگ‌ریت.

په‌روح به‌ره‌و ئه‌فریقییه به‌ریکه‌وت. ئه‌م سه‌ره‌زه‌مینه‌ له‌روژگاری ئه‌و ئارام و دوور له‌شۆرش و نا‌زاوه‌ بوو چوونکه‌ یه‌زیدی برای ژماره‌یه‌کی زۆری له‌خه‌واریییه‌کان له‌ناو به‌ردبوو و ئه‌وانه‌ی مابوونه‌وه، ئارام و ده‌سته‌مۆ ببوون.

روح له‌قه‌یره‌وان مرد و لای گو‌پ‌ری براکه‌ی به‌خاک سپ‌ێردرا. مه‌رگی ئه‌و له‌ره‌مه‌زانی سال‌ی سه‌د و حه‌فتا و چوار/ ٩ ژوئه‌نی ٧٩١ زایینی بوو. کاتیک مه‌نسور، یه‌زید کو‌پ‌ری حاته‌می وه‌ک فه‌رمانه‌وایی ئه‌فریقییه ده‌ستنیشان کرد، فه‌رمانداری سندی به‌روه‌جی برای به‌خشی. به‌مه‌نسوریان وت: ئه‌ی سه‌روه‌ری باوه‌پ‌داران! گو‌پ‌ری ئه‌م دوو برایه‌ت له‌یه‌ک دوور خسته‌وه (یه‌کیان له‌سند و ئه‌وی

دىكەيان لەئەفرىقىيە) يەزىد لەقەيرەوان مرد و پەشىد فەرمانپروايى ئەفرىقىيە بەروەح سپارد و ئەويش لەو سەرزەمىنە چاۋى لەجىهان بەست و لاى گۆپى براكەى بەخاك سپىردرا.

روەح لەرۆژھەلات زەمىن زياتر لەيەزىد بەناوبانگ بوو و يەزىد لەرۆژئاوا چوونكە مانەۋەى ئەو لەو ناوچەيە زياتر و شەپى ئەو لەگەل ئازاۋەچىيەكان ديارتر و بەرچاوتر بوو.

بىرگەردنەۋەى چەند رووداۋىك

لەم سالىدا باۋكى عەباس فەزل كۆپى سلىمانى توسى لەخوراسان ھاتە بەغداد و پەشىد، جەعفەر كۆپى محەممەد كۆپى ئەشعەسى وەك فەرماندارى خوراسان ديارى كرد. كاتىك جەعفەر رىگەى خوراسانى گرتەبەر، عەباس بەرەو كابول پۇشت. لەگەل خەلكانى كابول جەنگا و دەستى بەسەردا گرت. دواتر سانھارى گرت و ھەموو سامانەكانى تالان كرد.

ھەرۋەھا لەم سالىدا پەشىد، باۋكى ھورەيرە كۆپى فروخ فەرماندارى جەزيرەى كوشت. رەشىد باۋكى ھەنەفە ھەرب كۆپى قەيسى بۆ لاى باۋكى ھورەيرە نارد و ئەو باۋكى ھورەيرەى ھىنايە بەغداد و پەشىد كوشتى.

لەم سالىدا پەشىد فەرمانىدا تالبىيەكان (منالەكانى ئەبو تالبى) لەبەغدادەۋە بۆ مەدىنەى پىغەمبەر (د.خ) پەوانە بكەن جگە لەعەباس كۆپى ھەسەن كۆپى عەبدواللە كۆپى عەلى كۆپى ئەبى تالبى.

لەم سالىدا فەزل كۆپى سەعیدى ھەرورى ئالائى شۆپشى بەرز كەردەۋە و باۋكى خالىدى مەزورى سكى ھەلدىرى.

لەم سالىدا روەح كۆپى ھاتە ئەفرىقىيە و عەبەسسەمەد كۆپى عەلى كۆپى عەبدواللە كۆپى عەباس سەپەرەستى رى ورەسمى ھەجى لەئەستۇ گرت.

رووداوه‌کانی سائی سه‌د و جه‌فتا و دووی کوژی (۷۸۸ زایینی)

چۆنیه‌تی نافهرمانی کردنی سلیمان و عه‌بدوالله، کوپه‌کانی عه‌بدولرحمان

له‌فهرمانه‌کانی براکه‌ی خویان، هوشام

له‌م سالددا و یا به‌وته‌یه‌کی راستر له‌سائی سه‌د و جه‌فتا و سینی کوچی ۷۸۹/

زایینی، سلیمان و عه‌بدوالله دوو کوپه‌که‌ی عه‌بدولرحمان کوپی معاویه کوپی

هوشام، پاشای ئاندولۆس، نافهرمانی فهرمانی براکه‌ی خویان، هوشامیان کرد.

هوشام دوا‌ی باوکی له‌سه‌ر ته‌خت دانیششت - وه‌ک پیشتەر ئاماره‌مان پێدا - کاتی‌ک

هوشام له‌سه‌ر ته‌خت ئارامی گرت، عه‌بدوالله‌ی برای ناسراو به‌به‌له‌نسی،

هاورپیه‌تی ده‌کرد و هوشام ریزی ده‌گرت، چاکه‌ی له‌گه‌ل ده‌کرد و پیشتی ده‌خست

به‌لام عه‌بدوالله رازی نه‌ده‌بوو مه‌گه‌ر به‌شه‌ریک بوونی له‌فهرمانه‌وایه‌تی هوشام.

ماوه‌یه‌ک تیپه‌ری و عه‌بدوالله ترسی هوشامی که‌وته دله‌وه. بۆ لای سلیمانی

برای له‌تۆلدۆ هه‌لات. کاتی‌ک عه‌بدوالله له‌کوردوبا پوشت، هوشام ده‌سته‌یه‌کی

به‌دوا‌ی ئه‌ودا ئارد تا بیگه‌رپیننه‌وه به‌لام نه‌یان‌توانی بیگرن. هوشام سوپاکه‌ی

خوی ئاماده کرد و ریگه‌ی تۆلدۆی گرت‌به‌ر و گه‌مارۆی خسته سه‌ر ئه‌و شاره.

سلیمان هیزکی زۆری کو‌کرده‌وه. کاتی‌ک هوشام ده‌وری شاره‌که‌ی گرت، سلیمان

له‌تۆلدۆ هاته‌ده‌ر و کوپه‌که‌ی خوی و عه‌بدوالله‌ی بۆ پارێزگاری کردنی شاره‌که

به‌جیه‌یششت. خوی ریگه‌ی کوردوبا‌ی گرت‌به‌ر بۆ ئه‌وه‌ی ده‌ستی به‌سه‌ردا بگریت.

هوشام له‌مه‌به‌سته‌که‌ی ئاگادار بوویه‌وه به‌لام له‌شوینه‌که‌ی خوی نه‌جوولا و

له‌تۆلدۆ دوور نه‌که‌وته‌وه و له‌گه‌مارۆه‌که‌ی به‌رده‌وام بوو.

سلیمان به‌ریکه‌وت و گه‌یشته شه‌قونده (سه‌کوندا) و پوشته ناو ئه‌و

سه‌ره‌مینه. له‌م کاته‌دا خه‌لکانی کوردوبا بۆ به‌رگری کردن هیزشیا‌ن کرده‌سه‌ر.

هوشام کوپه‌که‌ی خوی عه‌مید ئه‌لمولکی له‌گه‌ل سوپایه‌ک به‌دوا‌ی سلیماندا ئارد.

کاتی‌ک له‌سلیمان نزیک که‌وته‌وه، سلیمان هه‌لات و رووی کرده مارد. کارگوزاری

هوشام له‌مارده رووبه‌رووی بوویه‌وه و هیزه‌کانی سلیمانی تیکشکاند. هوشام بۆ

ماوه‌ی دوو مانگ و چه‌ند رۆژ گه‌مارۆی خسته سه‌ر تۆلدۆ و دوا‌ی ئه‌وه‌ی داره‌کانی

ئەو ناوچەى لەبنه‌وه بېرى، رووى كرده كوردوبا. لەم كاته‌دا عەبدوالله‌ى بىرەى بىر وەرگرتنى ئەمان هاته‌ لاى. هوشام رىزى لەبراكەى خۆى گرت و دڵنه‌وايى دايه‌وه.

لەسالى سەد و حەفتا و چوارى كۆچى / ۷۹۰ زايىنى، هوشام معاويەى كۆپى لەگەل سوپايەكى گەورە بۆ تەدمور پەوانە كرده‌ كه‌سلىمان لەوى بوو. معاويە لەگەل جەنگى و دەوروبەرى تەدمورى ويران كرده‌ و خەلكەكەى سەرگەردان و پەريشان بەره‌و دەريا هەلاتن. سلىمان لەتەدمور هەلات و پەناى بۆ بەرپەرەكانى بەلەنسىيە (والىنسىا) برد كه‌سەرزەمىنىكى زياد لەپارە دژوار و مەترسیداره‌. معاويە بۆ كوردوبا گەرايه‌وه.

ئەنجامى كىشه‌كانى نىوان سلىمان و هوشام بەمە كۆتايى هات كه‌سلىمان ژن و منال و سامانه‌كانى خۆى وەرگرتەوه‌ و ئاندۆلۆسى تەسليم كرده‌. هوشام لەمىراتى باوكى شەست هەزار دىنارى پىدا بەمەبەستى سازان. سلىمان رووى كرده‌ سەرزەمىنى بەرپەرەكان و لەوى مايه‌وه‌.

چۆنيەتى قووت بوونه‌وى دەسته‌يه‌ك لەبەرەبەر هوشام

لەم سالىدا سەعيد كۆپى حسەين كۆپى يەحيای ئەنسارى لەشاغەنت لەكەنارەكانى تەرتوسە (تورتوسا) لەرۆژه‌لاتى ئاندۆلۆس ئالای شوپشى بەرز كرده‌وه‌. پيشتر باسمان كرده‌ ئەو لەكاتى كۆژرانى باوكى پەناى بۆ ئەو سەرزەمىنە برد. ئەو خەلكى بۆ پەيوەست بوون بەيەمانىيەكان هان دەدا و پشتيوانى دەکردن. دەسته‌يه‌كى فراوان لەدەورى كۆبوونه‌وه‌ و ئەو دەستى بەسەر شارى تورتوسا گرت و يوسفى قەيسى، كارگوزارى شارەكەى دەرپەراند. موسا كۆپى فەرتون لەبەرەبەر ئەو خۆپاگرى كرده‌ و خەلكى بۆ پەيوەست بوون بەهوشام هان دەدا. موزەرييەكان هاورىيەتيان كرده‌ و شەريان لەگەل سەعيد دەستپيكرده‌. لەئەنجامدا شكستيان پيھينا. موسا رووى كرده‌ سەرقوستە (ساراگوزا) و دەستى بەسەردا گرت. لەم كاته‌دا موالى حسەين كۆپى يەحيا كە بەجەحدەر ناويان دەبرد، لەگەل دەسته‌يه‌كى فراوان لەبەرەبەر ئەو خۆپاگرييان كرده‌ و موسايان كوشت.

مەتروخ كۆپى سلىمان كۆپى يەقزان لەشارى بەرشەلۆنە ئالای شوپشى بەرز

کرده‌وه و ده‌سته‌یه‌کی زۆر هاورییه‌تیان کرد. ئەو شاری ساراگوزا و وه‌شقه‌ی گرت و ده‌ستی به‌سه‌ر پانتاییه‌کی فراواندا گرت. هێزی فراوان بوو به‌تایبه‌ت ئەو کاته‌ی هوشام سه‌رقالی جه‌نگ له‌گه‌ڵ دوو براکه‌ی خۆی بوو.

بیرکردنه‌وه‌ی چه‌ند رووداویک

له‌م سائه‌دا ره‌شید، ئیسحاق کوپی محهممه‌دی له‌فه‌رمانداری موسڵ لا‌برد و سه‌عید کوپی سه‌لمی باهلی له‌جیگه‌ی ئەو دانا، هه‌روه‌ها یه‌زید کوپی مه‌رید کوپی زانیده‌، برازای مه‌عن کوپی زانیده‌ی له‌ئه‌رمه‌نستان لا‌برد و جیگه‌ی ئەوی به‌براکه‌ی عوبه‌یدالله کوپی مه‌هیدیدا.

له‌م سائه‌دا ئیسحاق کوپی سلیمان کوپی عه‌لی جه‌نگی هاوینه‌ی ئەنجامدا. له‌م سائه‌دا ره‌شید بۆ خه‌لکانی سواد (بومییه‌کانی عێراق) مالیاتی ده‌یه‌کی رێکخست که‌دوای وه‌رگرتنی نیوه‌ی به‌ره‌مه‌کانی ئەوان وه‌ریده‌گرت.

سه‌رکرده‌ی حاجیه‌یه‌کان له‌م سائه‌دا یه‌عقوب کوپی مه‌نسور بوو. هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا فه‌زل کوپی سالح کوپی عه‌لی کوپی عه‌بدوالله کوپی عه‌باس، برای عه‌بدولمه‌لیک و سلیمان کوپی بیلال موالی باوکی عه‌تیق و باوکی یه‌زید ره‌باح کوپی یه‌زیدی له‌خمی مردن.

باوکی یه‌زید له‌قه‌یره‌وان چاوی له‌جیه‌ان به‌ست. دۆعاکانی ئەو به‌رده‌وام وه‌رده‌گیرا.

رووداوه‌کانی سالی سه‌د و جه‌فتای سی‌کۆچی (۷۸۹ زایینی)

له‌م ساله‌دا محهمهد کوپی سلیمان کوپی عه‌لی له‌به‌سره‌ مرد. ره‌شید که‌سی نارد تا میراتی ئه‌و وه‌رگیریت. سامان و چوارپێکانی ئه‌و زیاد له‌را‌ده‌ بوو. ئه‌وه‌ی له‌م سامانه‌ شیاوی ده‌سه‌لات بوو. په‌وانه‌ی ره‌شیدیان کرد و شته‌کانی دیکه‌یان پشتگوی خست.

له‌ناو ئه‌و کالایانه‌ی وه‌ریان گرت، شه‌ست هه‌زار هه‌زار (پارچه‌ قوماش) ده‌بینرا. کاتی‌ک سامانه‌که‌ گه‌شته‌ ده‌ستی ره‌شید، زۆربه‌ی له‌ناو هاو‌نشین و گۆرانپێژه‌کاندا به‌خشییه‌وه‌ و پاشماوه‌که‌ی به‌گه‌نجینه‌ سپارد.

هۆکاری وه‌رگرتنی ئه‌م سامانه‌ له‌لایه‌ن ره‌شیده‌وه‌ ئه‌وه‌ بوو جه‌عفر کوپی سلیمان برای محهمهد کوپی سلیمان لای ره‌شید درژی برا‌که‌ی خۆی قسه‌ی ده‌کرد و ده‌یوت: ئه‌و (محهمهد کوپی سلیمان) هه‌رچی هه‌یه‌، له‌سامانی خه‌لکان کۆی کردۆته‌وه‌، تا به‌مشیه‌وه‌ رێگه‌ بۆ خۆی ته‌خت بکات (ده‌ستی به‌خه‌لافه‌ت بگات) و سامانه‌کانی ئه‌و شه‌ش دانگی تایبه‌ته‌ به‌سه‌روه‌ری باوه‌رداران.

ره‌شید به‌رده‌وام فه‌رمانی ده‌دا کتێبه‌کانی محهمهد کوپی سلیمان رێزبان لی‌ بگیریت. کاتی‌ک ئه‌و مرد، کتێبه‌کانی بۆ جه‌عفری برای مایه‌وه‌. ره‌شید لی‌ توپه‌ بوو، به‌لام له‌به‌ر ئه‌وه‌ی محهمهد جگه‌ له‌جه‌عفر برای دیکه‌ی بوو، ره‌شید رازی بوو به‌وه‌ی کتێبه‌کان بۆ ئه‌و بێت و له‌به‌را‌به‌ردا، سامانه‌که‌ به‌ره‌شید بگات.

له‌م ساله‌دا خه‌یزه‌ران دایکی هارون ره‌شید کۆچی دووایی کرد. ره‌شید جه‌سته‌ی دایکی له‌سه‌ر شان تا گۆرستانی قو‌ره‌یش برد و له‌وی به‌خاکی سپارد. کاتی‌ک ری‌ و ره‌سمی به‌خاک سپاردن کۆتایی هات، مۆری له‌جه‌عفر کوپی یه‌حیا کوپی خالید وه‌رگرت و به‌فه‌زل کوپی ره‌بیعی سپارد.

هه‌روه‌ها له‌م ساله‌دا ره‌شید، جه‌عفر کوپی محهمهد کوپی ئه‌شه‌سی له‌فه‌رمانه‌په‌وایی خوراسان لا‌برد و کو‌ره‌که‌ی ئه‌و عه‌باس کوپی جه‌عفری له‌جی‌گه‌ی ئه‌و دانیشاند.

سه‌رکرده‌ی حاجیه‌کان له‌م ساله‌دا ره‌شید بوو. له‌به‌غدا‌ده‌وه‌ ئی‌حرامی

ده‌ستپیکرد.

له‌م ساله‌دا مورگات فه‌رمانه‌واوی جه‌لیقییه (گالیسیا) له‌شاره‌کانی ئاندولوس،
مرد و دواوی نه‌و به‌رمه‌ند کوپری قه‌لوریه‌ی قه‌شه‌ فه‌رمانه‌واویه‌تی گرت‌ه‌ده‌ست به‌لام
دواتر خۆی له‌ته‌ختی پاشایه‌تی دوور خسته‌وه و ریگه‌ی خواپه‌ره‌ستی گرت‌ه‌به‌ر و
ته‌ختی پاشایه‌تی به‌برازاکه‌ی خۆی به‌خشی. برازاکی نه‌و له‌سانی ٧٩١/١٧٥
زایینی له‌سه‌ر ته‌خت دانیش‌ت.

له‌م ساله‌دا سه‌لام کوپری باوکی موتیع و جوهریرییه کوپری نه‌سما کوپری عوبه‌یدی
به‌سری و مه‌روان کوپری معاویه کوپری حارس کوپری نه‌سمای فه‌زاری (باوکی
عه‌بدوالله) مردن. مه‌رگی باوکی عه‌بدوالله له‌مه‌که‌ه و به‌شیوه‌یه‌کی له‌ناکاو بوو.

رووداو‌ه‌کانی سائی سه‌د و جه‌فتا و چواری کوچی (٧٩٠ زایینی)

له‌م سائه‌دا ره‌شید، ئیسحاق کوپی سلیمانی وه‌ک فه‌رمان‌ره‌وا‌ی سند و موکران ده‌ست‌نیشان کرد. یوسف کوپی باوکی یوسفی وه‌ک دادیار دیاری کرد له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی باوکی هیشتا له‌زینداندا بوو.

له‌م سائه‌دا روح کوپی حاتم مرد و ره‌شید رووی کرده بنه‌ماله‌ی جودی و له‌قردا و بازه‌بدا، له‌که‌ناره‌کانی دوورگه‌ی کوپی عومه‌ر دابه‌زی و کو‌شکیکی بوو خوی دروست کرد.

شه‌پی هاوینه له‌م سائه‌دا له‌لایه‌ن عه‌بدولمه‌لیک کوپی سائه‌وه ئه‌نجام‌درا. سه‌رکرده‌ی حاجیه‌کان له‌م سائه‌دا ره‌شید بوو. ره‌شید سامانیکی زۆری له‌ناو خه‌لکاندا بلاو کرده‌وه.

له‌م سائه‌دا عه‌لی کوپی میسه‌هر له‌سه‌ره‌ره‌ستی کردنی دامه‌زراوه‌ی دادی موس‌ل دوور خرایه‌وه و ئیسماعیل کوپی زیادی دولابی، جیگه‌ی ئه‌وی گرته‌وه.

رووداو ده‌کانی سالی سه‌د و ده‌فتا و پینجی کۆچی (۷۹۱ زاینی)

له‌م ساله‌دا ره‌شید کۆپه‌که‌ی محهمه‌دی به‌نازناوی نه‌مین وه‌ك جیگر ده‌ستنیشان کرد. له‌کاتی‌کدا ته‌نیا پینج به‌هار ته‌مه‌نی بوو، به‌یعه‌تی بۆ وه‌رگرت. هۆکاری به‌یعه‌ت وه‌رگرتن نه‌مه‌ بوو: عیسا کۆپی جه‌عفهر کۆپی مه‌نسور (خالی نه‌مین) پۆشته‌ لای فه‌زل کۆپی یه‌حیا کۆپی خالید و پرسپاری نه‌نجامی نه‌وی کرد و پینی و ت: نه‌و کۆپی تویه (فه‌زل بۆی ره‌شید بوو) و خه‌لافه‌تی نه‌و ده‌بیّت بۆ تۆ بیّت. فه‌زل نه‌م مرژده‌ی پیندا و بۆ نه‌م کاره‌ هه‌ولێ ده‌دا تا نه‌وه‌ی خه‌لکان بۆ جینشینی نه‌و په‌یمانیا به‌ست.

له‌م ساله‌دا ره‌شید، عه‌باس کۆپی جه‌عفهری له‌فه‌رمانداری خوراسان دوور خسته‌وه‌ و خالید کۆپی غیتریفی له‌جیگه‌ی نه‌و دانا.

عه‌بدولره‌حمان کۆپی عه‌بدولمه‌لیک کۆپی سألج له‌هاویندا شه‌ری کرد و گه‌یشه‌ پانتاییه‌کانی نه‌قزیته‌یه. هه‌روه‌ها ده‌لێن عه‌بدولمه‌لیک خۆی جه‌نگی هاوینه‌ی نه‌نجامدا و سه‌رمای سه‌خت به‌راده‌یه‌ک کیشه‌ی بۆ نانه‌وه‌ که‌ده‌ست و پینی ژماره‌یه‌کی زۆر له‌سوپاییه‌کان ره‌ش بوویه‌وه.

له‌م ساله‌دا یه‌حیا کۆپی عه‌بدوالله کۆپی حه‌سه‌ن کۆپی حه‌سه‌ن کۆپی عه‌لی رووی کرده‌ ده‌یله‌م. هارون ره‌شید له‌م ساله‌دا سه‌ره‌په‌ره‌ستی حاجیه‌یه‌کانی گرتنه‌ستۆ.

سه‌رکه‌وتنی هوشام به‌سه‌ر دوو براکه‌ی خۆی و مه‌تروح

له‌م ساله‌دا هوشام کۆپی عه‌بدولره‌حمان، پاشای ئاندۆلۆس، به‌سه‌ر دوو براکه‌ی خۆی سلیمان و عه‌بدوالله سه‌رکه‌وت و نه‌وانی له‌ئاندۆلۆس دوور خسته‌وه‌. کاتی‌ک له‌سه‌رکه‌وت کردنی نه‌وان ئاسووده‌ بوو، هی‌رشێ کرده‌ سه‌ر مه‌تروح کۆپی سلیمان تا سه‌رکه‌وتی بکات. سوپایه‌کی گه‌وره‌ی بۆ جه‌نگی نه‌و په‌وانه‌ کرد و فه‌رمانده‌یی سوپاکه‌ی به‌باوکی عوسمان عوبه‌یدالله کۆپی عوسمان سپارد. سوپا بۆ سه‌رکه‌وت کردنی مه‌تروح به‌ریکه‌وت. مه‌تروح له‌ساراگوسا بوو. سوپاکه‌ی

ھوشام گەمارۋى خستە سەر شارەكە بەلام نەيانتوانى دەستى بەسەردا بگرن و باۋكى عوسمان گەپرايەۋە و لەقەلاى تەرسوونە (تارزونا) جىگىر بوو. ئەم قەلایە لەساراگوساۋە دوور نەبوو. ھوشام فەرمانى ھىرش كەردنە سەر ساراگوساى بەسوپايەكانىدا و ئەوان شارەكەيان تالان كەرد و رىگەى گەشتنى دانەويۆلە و خواردەمەنىيە پىۋىستىيەكانى شارەكەيان گەرت.

رۆژنىك مەتروخ لەكۆتايەكانى رۆژ بەمەبەستى راۋ ھاتەدەر و بازيكى بۆ پاۋى بالندەيەك ھەلفراند. بالندەكە گەرفتار بوو. مەتروخ لەگەل دوو ھاورىكەى مەبەستى سەرپرېنى بالندەكەيان كەرد. كاتىك مەتروخ لەسوپاكەى دوور كەوتەۋە و لەگەل ئەو دووانەدا بەتەنیا مايەۋە، ھىرشىيان كەردەسەر و سەريان بېرى و سەرە بپراۋەكەيان بىردە لای باۋكى عوسمان. باۋكى عوسمان بۆ ھىرش كەردنە سەر ساراگوسا سوپاكەى رازاندەۋە بەلام خەلكەكەى نامەيان نووسى و گوپرايەلى و ملكەچى خۇيان نىشاندا. باۋكى عوسمان رازى بوو و لەساراگوسا دابەزى و سەرى مەتروخيان بۆ ھوشام نارد.

جەنگى ھوشام لەئاندۆلۆس

كاتىك باۋكى عوسمان توانى مەتروخ سەركوت بكات، سوپاى ھەلگەرت و روۋى كەردە فەرەنگ. رىگەى ئولىيە و قەلاكانى گەرتەبەر و دواى رووبەرۋو بوونەۋە لەگەل دوژمن، توانى سەركەۋتن بەدەست بىنئىت و ژمارەيەكى زۆريان لى بكوژىت. خواۋەند ئەم سەرزەمىنەى لەسەر دەستى ئەو گەرت.

لەم سەلەدا ھوشام، يوسف كوپرى بەختى ۋەك پىشەنگى سوپاكەى بۆ جەلالىقە (گالىسىيا) پەۋانە كەرد و ئەو رووبەرۋو فەرماندەكەيان بەناۋى (بۆزۋوگ بەرمەند) بوۋيەۋە. ئاگرى شەپ ھەلگىرسا و گالىسىيەكان شەكستيان خوارد و ژمارەيەكى زۆريان كوژران.

ھەرۋەھا لەم سەلەدا خەلكى تۆلدۆ ملكەچى خۇيان بۆ ھوشام نىشاندا و ھوشام ئەمانى پى بەخشىن.

لەم سەلەدا ھوشام بەپىي ئەو ھەۋالانەى سەبارەت بەعەبدولمەلىكى كوپرى پىي

ده‌گه‌یشت، ئەوی زیندانی کرد و تاکۆتایی ژيانی باوکی له پانتاییه‌کانی ژێر ده‌سه‌لاتی باوکی له‌زیندان مایه‌وه و سه‌رئه‌نجام له‌سالی ۱۹۸/ ۸۰۴ زایینی مرد.

بیرکردنه‌وه‌ی چه‌ند رووداوێك

له‌م ساله‌دا چه‌سینی خاریجی له‌خوراسان ئالای شوپشی به‌رز کرده‌وه. ئەو له‌موالییه‌کانی قه‌یس کوپی سه‌عله‌به و خه‌لکی ئەوق بوو. فه‌رمانه‌وا‌ی سه‌جستان، عوسمان کوپی عوماره سوپایه‌کی بۆ رووبه‌روو بوونه‌وه‌ی ئەو ئارد به‌لام چه‌سین شکستی پێ هێنا و دواتر مه‌به‌ستی خوراسان، بادغه‌یس، بوشه‌نج و هه‌راتی کرد. ره‌شید بۆ غیتریف نامه‌ی نووسی و داوا‌ی سه‌ری چه‌سینی کرد. غیتریف، داود کوپی یه‌زیدی له‌گه‌ڵ دوانزه هه‌زار شه‌رکه‌ر بۆ جه‌نگی ئەو په‌وانه کرد. چه‌سین له‌گه‌ڵ شه‌شسه‌د که‌س رووبه‌روویان بوویه‌وه و هێزه‌کانی داودی شکاند و ژماره‌یه‌کی زۆری لی کوشتن. دواتر رووی کرده خوراسان و له‌سالی ۷۹۳/۱۷۷ زایینی کوژرا.

له‌م ساله‌دا له‌یس کوپی سه‌عدی فه‌قیه له‌میسر و محهمه‌د کوپی ئیسحاق کوپی ئیبراهیم باوکی عه‌نبه‌سی شاعیر مردن.

هه‌روه‌ها له‌م ساله‌دا موسه‌ییب کوپی زوه‌یر کوپی عومه‌ر کوپی موسلیمی زه‌ببی - یا به‌وته‌یه‌ك له‌سالی ۷۹۲/۱۷۶ زایینی - سه‌رکرده‌ی پاسه‌وانه‌کانی مه‌نسور و مه‌هدی که‌مه‌هدی فه‌رمانداری خوراسانی پێدا، مرد.

له‌م ساله‌دا ئیدریس کوپی ئیدریس کوپی چه‌سه‌ن کوپی چه‌سه‌ن کوپی عه‌لی کوپی ئەبی تالیب کۆچی دوایی کرد.

رووداۋەكانى سالى سەد و جەفتا و شەشى كۆچى (۷۹۲ زايىنى)

لەم سالىدا يەحيا كۆپى عەبدواللە كۆپى حەسەن كۆپى حەسەن لەدەيلەم دەرکەوت و شکۆ و مەزنى پېپرا و ھېزەكانى فراوان بوون و خەلکان لەھەموو شارەكانەو لەدەورى كۆبوونەو. پەشىد لەم رووداۋە خەمبار بوو. فەزل كۆپى يەحياى لەگەل پەنجا ھەزار ھىزى شەركەر پەوانە کرد و فەرمانرەوايەتى جەرجان و تەبەرستان و رەى و ناوچەكانى دىكەى بەوسپارد و سامانىكى زۆرى پيدا. فەزل كۆپى يەحيا كۆپى عەبدواللە نامەيەكى بۆ نووسى و دلنەوايى کردەو و لەدەرئەنجامى كارەكەى ئاگادارى کردەو و دژوارىيەكانى ريگەى نیشاندا و ھيوادارى کرد.

فەزل لەگەل سوپاكەى خۆى لەتالەقان لەشوينيک بەناۋى ئەشەب دابەزى. بەردەوام نامەى بۆ يەحيا دەنووسى و پەيكى بۆ لای فەرمانرەواى دەيلەم دەنارد و ھەزار ھەزار درەمى پېبەخشى تا ريگەى ھاتنە دەرەوہى يەحيا لەدەيلەم فەرھەم بکات. يەحيا بەسازان لەگەل ھارون رازى بوو لەسەر ئەو بنەمايەى فەزل بەدەستخەتى خۆى ئەمانى ئەو لەپەشىد وەرېگريّت و قازىيەكان و فەقيھەكان و زۆرىنەى مەنلەكانى ھاشم و پېرەكانى ئەوان وەك عەبەسەمەد كۆپى عەلى بەشايەت بگريّت. پەشىد رازى و كارەكەى فەزلى پەسەند کرد. پېگەى فەزل لای ھارون بەرز بوويەو و ئەمان نامەكەى لەگەل چەندىن ديارى گرانبايى پەوانە کرد. يەحيا و فەزل ھاتنە بەغداد و پەشىد بەريز و گەرمييەو پېشوازي ليکردن و سامانىكى زۆرى بەيەحيا بەخشى.

دواتر يەحياى خستە زيندانەو. يەحيا لەزيندان مرد. پەشىد ئەمان نامەكەى يەحيا كۆپى محەممەدى نيشانى محەممەد كۆپى حەسەنى فەقيھ و باوكى بەختەرى قازيدا (بۆ ئەوہى ھۆكاريك بۆ گرتنى يەحيا بدۆزنەو). محەممەد وتى: ئەمان نامەكە راستە. پەشىد قسەى لەگەل کرد و ئاگادارى کردەو كەيەحيا ئاژاۋەگېر بوو و ئەو كاتە ئەمانى پى بەخشراو و ھەنووكە كاتەكەى بەسەر چوو. لەئىستاندا ئەو ئەمان نامەيە ھىچ سوودىكى نىيە. باوكى بەختەرى

به‌وته‌که‌ی ره‌شید رازی بوو، وتی: ئەم ئەمان نامەیه به‌م پێیه و به‌و پێیه هیچ به‌هایه‌کی نییه و ره‌شید دراندی.

فهرمان‌په‌وا‌یی عومەر کو‌پی مه‌هران له‌میسر

له‌م سا‌له‌دا ره‌شید موسا کو‌پی عیسا‌ی له‌فهرمان‌په‌وا‌یی میسر دو‌ور خسته‌وه و جه‌عفر کو‌پی یه‌حیا کو‌پی خالیدی له‌جی‌گه‌ی ئەو دانا. جه‌عفریش به‌نوی‌نه‌رایه‌تی خۆی عومەر کو‌پی مه‌هرانی وه‌ك فهرمان‌په‌وا‌یی ئەو پانتاییه ده‌ست‌نیشان کرد.

هۆکاری لا‌برد‌نی موسا کو‌پی عیسا ئە‌وه بوو ره‌شید ئا‌گادار بو‌ویه‌وه موسا مه‌به‌ستی رو‌وخاند‌نی خه‌لافه‌تی ئە‌وی له‌سه‌ردایه. ره‌شید وتی: سو‌یند به‌خوا به‌شی‌وه‌یه‌ك له‌سه‌ر کار لایده‌به‌م زۆر ریس‌واتر له‌لا‌برد‌نی كه‌سانی به‌رده‌م ده‌رگا‌كه‌ی خۆی.

جه‌عفر فهرمان‌یدا عومەر کو‌پی مه‌هران بێ‌نی‌ته ده‌رگای باره‌گا‌كه‌ی. ئەو پیا‌وی‌کی لۆج، ئە‌ندامی‌کی نارێك و كو‌نه‌پۆش بوو. ره‌شید پێی وت: وه‌ك فهرمان‌په‌وا‌یی میسر دیاری كرا‌ویت؟ عومەر وتی: له‌سه‌ر بنه‌مای ئەو په‌یمانانه‌ی پیا‌یان رازی ب‌بم كه‌یه‌کیان ئە‌وه‌یه كا‌تێك كاروباره‌كانی ئەو سه‌ره‌زمینه‌م رێ‌خست، له‌سه‌ر خواستی خۆم ده‌گه‌رپیمه‌وه. ره‌شید رازی بوو.

كا‌تێك عومەر گه‌یشته میسر، پۆشته ما‌له‌كه‌ی موسا و له‌ریزه‌كانی خوا‌ره‌وه‌ی خه‌لكان شو‌ینێ‌کی بو‌ دانیشتن دیاری‌کرد. كا‌تێك هه‌مووان بلا‌وه‌یان لێ‌کرد، موسا پێی وت: ئایا نیازێ‌كت هه‌یه؟ عومەر وتی: به‌ئێ، ئە‌وسا فهرمانه‌كه‌ی ته‌سلیم کرد. موسا كا‌تێك خو‌یندییه‌وه، وتی: ئایا باو‌کی حه‌فس (نا‌زنا‌وی عومەر) كه‌خوا ته‌مه‌نی درێژ بكات، خۆی دیت؟ عومەر وتی: من باو‌کی حه‌فسم. موسا وتی: نفرینی خوا‌وه‌ند له‌فیرعه‌ون بێت ئە‌و كا‌ته‌ی وتی: ئایا فهرمان‌په‌وا‌یی میسر تاییه‌ت نییه به‌من. كاروباره‌كانی به‌عومەر سپارد. عومەر فهرمانی به‌ده‌ی‌ره‌كه‌ی خۆیدا پێشكه‌شی وه‌رنه‌گریت مه‌گه‌ر ئە‌وه‌ی ده‌یخه‌نه ناو کیسه. له‌به‌ر ئە‌مه نه‌چوارپێنی له‌كه‌س وه‌رده‌گرت، نه‌كه‌نیز. ته‌نیا جل و به‌رگ وپاره‌ی وه‌رده‌گرت و نا‌وی

خاوه‌نه‌که‌ی له‌سه‌ر کیسه ده‌نووسی و له‌سوچی‌کدا دایده‌نا.

میسرییه‌کان عاده‌تیا‌ن بوو دره‌نگ باج بده‌ن و که‌م. عومه‌ر کاره‌کانی خۆ‌ی له‌گه‌ل پیاویکی میسری ده‌ستپیکرد و داوا‌ی باجی لیکرد. ئە‌و له‌دانی باجه‌که که‌مته‌رخه‌می له‌خۆ‌ی نیشاندا. عومه‌ر سویندی خوارد باجی لی وهرنه‌گریت مه‌گه‌ر له‌به‌غداد. چیت‌ر باجی لی وهرنه‌گرت و ئە‌وی په‌وانه‌ی به‌غداد کرد و له‌به‌غداد قه‌ره‌که‌یا‌ن لی وهرگرت. چیت‌ر که‌س بو دانی باج که‌مته‌رخه‌می له‌خۆ‌ی نیشان نه‌ده‌دا و دوا‌یا‌ن نه‌ده‌خست. عومه‌ر به‌شی یه‌که‌م و دواتر به‌شی دووه‌می باجی وهرگرت و کاتی‌ک مه‌به‌ستی وهرگرتنی به‌شی سییه‌می کرد، گله‌یی و گازنده‌کان له‌هه‌ژاری و ده‌ستکورتی ده‌ستی پیکرد. پێشکه‌شییه‌کانی هی‌نا‌یه به‌رده‌ست و به‌های ناوه‌که‌ی بو خاوه‌نه‌کانی نووسی و وه‌ک باج له‌قه‌له‌میدا و ئە‌وه‌ی مابوو‌یه‌وه، خستییه ئە‌ستۆ‌ی خۆ‌یا‌ن. ئە‌وان به‌خیرایی بو دانی باج هه‌ولیا‌ندا و به‌مشپوه‌یه باجی میسر بی که‌م و کوپی وهرگیرا. که‌س جگه له‌و نه‌یتوانی بوو ئە‌م کاره بکات. دوا‌ی ریک‌خستنی کاروباره‌کانی میسر گه‌رایه‌وه بو به‌غداد.

نا‌ژاوه‌ی دیمه‌شق

له‌م سا‌له‌دا له‌نی‌وان موزیرییه‌کان و یه‌مانییه‌کان له‌دیمه‌شق نا‌ژاوه‌یه‌ک که‌وته‌وه. سه‌رکرده‌ی موزیرییه‌کان، باوکی هه‌یزام بوو که‌ناوی عام‌ر کوپی عوماره کوپی خوزه‌یمی ناعیم کوپی عه‌مرۆ کوپی حارس کوپی خاریجه کوپی سه‌نان کوپی باوکی حارسه کوپی موپه کوپی نوشبه کوپی غه‌یز کوپی موپه کوپی عه‌وف کوپی سه‌عد کوپی زوبیا‌ن کوپی به‌غیز کوپی ره‌یش کوپی غه‌ته‌فانی مورپییه. یه‌کی‌ک له‌شاسواره به‌ناوبانگه‌کانی عه‌ره‌به‌کانه.

هۆ‌کاری نا‌ژاوه‌که ئە‌مه بوو: کارگوزاری ره‌شید له‌سه‌جستان یه‌کی‌ک له‌برا‌کانی باوکی هه‌یزامی کوشته. باوکی هه‌یزام له‌شام پاپه‌پی و ده‌سته‌یه‌کی فراوانی کو‌کرده‌وه و له‌پرسه‌ی برا‌که‌یدا وتی:

سأبلیک بالبیض الرقاق و بالقنا فان بها ما یدرک الطالب الوترا
و لسنأ کمن ینعی اخأه بغیره یعصرها من ماء مقلته عصرا

و انا اناس ما تفيض دموعنا علی هالك منا و ان قصم الظهرا

و لکتی اشفی الفواد بغارة الهب فی قطری کتائبها جمرأ

واتاکەئ: بەشمشیری تیژ و ڕم بۆ تۆ دەگرم (دلۆپی خوینی لێ دەرژێت) و تۆلەستێن بەشمشیر و ڕم تۆلە دەستێنێت. ھاوشیوەی ئەو کەسانە نین ھەوایی مەرگی براکەئ خوێان بەباراندنی فرمیسک بەکەسانی دیکە بدات. خەڵکانێک نین بۆ مردوو کەئ خوێان - مەرچەند جەرگەر - فرمیسک لەچاو ببارین. دلی خۆم بەھێرشێک ئارام دەکەمەو و ئاگرە کەئ داوینی ئەو سوپایە دەگرێت کە لەناو سەر زەمینە کەئ مندان.

دەلێن: ئەمە ھۆنراوەی کەسیکی دیکە بەلام راستییە کەئ ئەو یە ھۆنراوەی باوکی ھەیزامە. ڕەشید فیلیکی کرد و براکەیتری ئەوی ھاندا و ئەو بەشیوەیەکی لەناکاو براکەئ خۆی گرت و تەسلیمی ڕەشیدی کرد. دواتر منەتی خستە سەر و ئازادی کرد.

دەلێن: ھۆکاری سەرەکی ئەم ئازاوەیە لەشام بوو. پیاویک لەمناڵەکانی قەین بۆ ئارد کردنی گەنم رووی کردە ئاشی بەلقا. لەرێگە لەباخیگ گوزەری کرد، باخە کە تاییبەت بوو بەپیاویکی لەخمی یا جوزامی. خەیار و کالکی تیا چاندبوو. پیاوی قەینی دەستی دزی بۆ ئەم باخە درێژ کرد و باخەوان جوینی پیدا و یەخە یەکیان گرت. پیاوی قەینی ملی رێگەئ گرته‌بەر و پۆشت. باخەوان دەستە یە کەئ یەمانییەکانی کۆکردەو تا لەکاتی گەپانەوئ پیاوی قەینی، ئازاری بدن. کاتیگ پیاوی قەینی گەپایەو، بەرادیە کە لێیاندا کە دەستە یە کەئ ھاوکاری کردنی ھاتن و لەم ناویدا پیاویکی یەمانی لەخوینی خۆیدا گەوزا و مرد و کەسەکانی داوای خوینی ئەویان کرد و بۆ وەرگرتنی تۆلەئ ئەو دەستیان خستە ناو دەستی یە ک.

فرمانرەوای ئەو رۆژگارەئ دیمەشق عەبدسەمەد کوپی عەلی بوو. کاتیگ خەڵک لەتیک چوونی پەییوەندییەکان نیگەران بوون، فرەزان و سەرکردەکان کۆبوونەو تا باروئوخ ئارام و ھیور بکەنەو. پۆشتنە لای منالەکانی قەین و گفتوگۆیان لەگەل کردن. ئەوانیش وەلامی فرەزانەکانیان دایەو. دواتر پۆشتنە لای یەمانییەکان و

له‌گه‌لیان ئاخاوتن. به‌مشپوهیه وه‌لامیان دایه‌وه: بگه‌رینه‌وه تا لی‌کۆلینه‌وه له‌م کاره بکه‌ین. ئه‌وان به‌دوای ئه‌م گفتوگۆیه به‌شیوه‌یه‌کی له‌ناکاو هێرشیان کرده سه‌ر مناله‌کانی قه‌ین و شه‌شسه‌د که‌س له‌وانیان کوشت. ده‌سته‌یه‌ک ژماره‌ی کوژراوه‌کان به‌سیسه‌د که‌س ده‌زانن. مناله‌کانی قه‌ین ده‌ستی هاوکارییان بۆ خه‌لکانی قه‌یس درێژ کرد و ئه‌وان وه‌لامیان دانه‌وه. ئه‌وان پیکه‌وه روویان کرده سه‌والیک له‌که‌ناره‌کانی به‌ل‌فا و هه‌شسه‌د که‌سیان کوشت و ئاگری جه‌نگ له‌نیوان ئه‌واندا بلێسه‌ی سه‌ند.

عه‌بدسه‌مه‌د له‌فه‌رمانداری دیمه‌شق دوورخایه‌وه و ئیبراهیم کوپی سالح کوپی عه‌لی جیگه‌ی ئه‌وی گرته‌وه. ئه‌م جه‌نگانه دوو سال درێژه‌ی کیشا. ئه‌وان له‌به‌سنیه‌ی رووبه‌رووی یه‌ک بوونه‌وه و نزیکه‌ی هه‌شسه‌د که‌س له‌یه‌مانیه‌یه‌کان کوژران و دوای ماوه‌یه‌کی زۆر، ئه‌م جه‌نگ و بگه‌ر و بینه‌ به‌ناشتی و سازگاری کۆتایی هات.

ئیبراهیم کوپی سالح که‌خوایاری سه‌رکه‌وتنی یه‌مانیه‌یه‌کان بوو، هاته‌ لای په‌شید. لای په‌شید خراپه‌ی خه‌لکانی قه‌یسی هینایه‌ سه‌ر زمان به‌لام عه‌بد واحید کوپی بوشری نه‌سری له‌مناله‌کانی نه‌س، ئه‌وانی بی تاوان له‌قه‌له‌مدا و په‌شید به‌وته‌کانی رازی بوو. هه‌موویان گه‌رانه‌وه. ئیبراهیم کوپی سالح کوپه‌که‌ی خۆی ئیسحاقی به‌نۆینه‌رایه‌تی خۆی وه‌ک فه‌رمانه‌وه‌ی دیمه‌شق دیاری کرد. ئه‌ویش زیاتر له‌یه‌مانیه‌یه‌کان خۆی نزیک ده‌کرده‌وه. ده‌سته‌یه‌ک له‌خه‌لکانی قه‌یسی زیندانی کرد، قامچی لێدان و ریشی ئه‌وانی تاشی. شو‌رش له‌ناو خه‌لکان سه‌ری هه‌ل‌دایه‌وه و غه‌سانیه‌یه‌کان هێرشیان کرده سه‌ر پیاوی‌ک له‌مناله‌کانی قه‌یس کوپی عه‌به‌سی و کوشتیان. براکه‌ی ئه‌و هاته‌ لای ده‌سته‌یه‌ک له‌زه‌واقیلی حوران و داوای هاوکاری کرد. ئه‌وانیش هاوکارییان کرد و پیاوی‌کی یه‌مانییان کوشت.

یه‌مانیه‌یه‌کان هێرشیان کرده سه‌ر کوله‌یب کوپی عه‌مرلاؤ کوپی جونه‌ید کوپی عه‌بدولره‌حمان و میوانه‌که‌یان کوشت. دایکی کوژراو، جله‌کانی ئه‌وی هه‌ل‌گرت و پو‌شته‌ی لای باوکی هه‌یزام و له‌به‌رده‌م ئه‌و فڕیدا. باوکی هه‌یزام به‌دایکی کوژراوی وت: بگه‌رێره‌وه تا لی‌کۆلینه‌وه له‌م پێشهاته بکه‌ین. له‌من دووره‌ پی ب‌خه‌مه

شونینکی نادیار. با فرمان‌روا بیت و داوای خوینبایی لی بکه‌ین. ئەگەر وەلامی دایزەو، بەمەبەستەکی خۆمان گەشتووین و گەرنە بەرەو بارەگای سەرورەری باوەرداران دەپۆین.

ماوەیەك دواتر ئیسحاق باوکی هەیزامی بانگ کرد. باوکی هەیزام پۆشته دەرگای بارەگاکی بەلام ئیسحاق مۆلەتی پۆشتنە ناوی پێنەدا. دواتر دەستەبەك لەزەواقیل پیاویکی یەمانییان کوشت و یەمانییەکان پیاویك لەسولەیمیان کوشت و سامانی خەلکانی تەلفیاسایان تالان کرد کەدراوسیی موحاریب بوون.

موحاریب پۆشته لای باوکی هەیزام و هەردووک بۆ لیکۆلینەو لەم کارە پۆشتنە لای ئیسحاق. ئیسحاق بەلینی پێدان و باوکی هەیزام شادمان گەڕایەو. کاتیك گەڕایەو، ئیسحاق کەسی بۆ لای یەمانییەکان نارد و ئەوانی دژی باوکی هەیزام هاندا. یەمانییەکان کەسەکانی خۆیان کۆکردەو و لەلای جاییبەو هێرشیان کردە سەر باوکی هەیزام. باوکی هەیزام لەگەڵ ژمارەبەکی کەم خۆپاگری کرد و توانی شکستیان پێ ببینیت و دەست بەسەر دیمەشقادا بگریت و زیندانییەکان ئازاد بکات.

یەمانییەکان هێزبان کۆکردەو و داوای هاوکارییان لەمناڵەکانی کەلب و کەسانی دیکە کرد و ئەوان وەلامیان دانەو. باوکی هەیزام ئاگادار بوویەو و کەسی بۆ لای موزیریەکان نارد و موزیریەکان هاوکارییان کرد. ئەو لەتوما رووبەرۆی یەمانییەکان بوویەو و شکستی پێهێنان.

دواتر یەمانییەکان روویان کردە گوندەکانی قەیس لەنزیک دیمەشق. باوکی هەیزام زەواقیلی بەشوین ئەواندا پەوانە کرد و شەپیان لەگەڵ کردن و دووبارە توانیان شکستیان پێ ببین. دەستەبەکی دیکە بۆ رووبەرۆ بوونەو لەگەڵ سوپاکە ی باوکی هەیزام پەوانە کران بەلام ئەوانیش شکستیان خوارد. دواتر هاواری (فریای دەروازە ی توما بکه‌ون) بەرز بوویەو و دەستەبەکی دیکە لەیەمانییەکان روویان لەگۆرەپانی جەنگ کرد و دووبارە شکستیان خوارد. بەمشێوەیە یەمانییەکان لەیەك رۆژ چوار جار رووبەرۆی شکست بوونەو و هێزەکانی باوکی هەیزام سەركوتوو گەرانەو.

ئیسحاق کەسی بە‌داوی باوکی هەیزام نارد و داوای کرد دەست لەشەر هەلبگریت. باوکی هەیزام دەستی هەلگرت. ئیسحاق پەيامی بۆ یەمانییەکان نارد: من دەبمە رێگر لەشەری باوکی هەیزام لەگەڵ ئێو، هەنووکە پیاویکی هەلخەلەتاو لەبەرەبەر ئێو. ئەوان بەشمشیری دەرکیشراو لەدەروازەکانی رۆژەلەتەو هێرشیان کرد بەلام باوکی هەیزام پێشتر ئاگادار بوویووە و لەگەڵ شاسوارەکانی خۆی رووبەروویان بوویووە و تامی شکستیکی گەورە پێچێشتن.

باوکی هەیزامیان ئاگادار کردووە دەستەیک بۆ هاوکاری یەمانییەکان لەدەروازەی توما کوپوونەتەو. باوکی هەیزام هێرشێ کردە سەریان و کۆتای بەتۆماری ژانیان هێنا. یەمانییەکان خەلکانیک لەئەردەن، خەولان، کەلب و کەسانی دیکەیان کوکێردووە. باوکی هەیزام ئاگادار بوویووە و کەسی نارد تا بەوردی لەبارودۆخ ئاگاداری بکاتەو بەلام نێردە نەیتوانی هەوائیکی راست و دروستی بۆ بێنێت. یەمانییەکان مەبەستی ئەویان کرد لەشوینیکەو هێرش بکەن کەهێزەکانی باوکی هەیزام بەسەنگەر لێدان لێ ئاسوودە بوون.

کاتیکی رۆژ گەیشته نیو و باوکی هەیزام هیچی نەبینی، هاوەلانی خۆی بلۆه پیکرد و خۆی گەپایەو بۆ ناو شار و دەستەیکە بۆ پاسەوانی کردن راسپارد. کاتیکی ئیسحاق بینی باوکی هەیزام بەئاسوودە گەپاوتەو بۆ ناو شار، کەسانیکی بۆ لەناو بردنی ئەو قەلایە نارد و فرمانی هێرش کردنی بەیەمانییەکاندا. ئەوان هێرشیان کرد. پێشەنگەکانی سوپاکە باوکی هەیزام بەپەلە لەم پێشەتە ئاگاداریان کردووە. لەم کاتەدا نزیک دەروازەی بچوکی شار بوو. یەمانییەکان هاتنە ناو شار و هێرشیان کردە سەر باوکی هەیزام. بێدرەنگ فرمانی بەهاوەلانییدا لەپێشەو هێرش بکەنە سەر یەمانییەکان. ئەو کارەیان کرد. کاتیکی یەمانییەکان ئەمەیان بینی، دەنگیان بەرز کردووە: شوینی هەلاتن، شوینی هەلاتن، بەم شیوێ دووبارە تامی تالی شکستیان چێشت و کەرەستەکانی جەنگیان لێ بەجێما.

لەسەرەتای مانگی سەفەر / ئاوڕیل، ئیسحاق سوپاییەکانی خۆی کوکێردووە ولەکوێشکی حەجاج ئوردوویان لێدا. باوکی هەیزام هاوەلانی خۆی ئاگادار

كردهوه. منالەكانى قەين و كەسانى دىكە هاتن. يەمانىيەكان لەناو سوپاكەى ئىسحاقدا كۆبۈنەوه. دەستەيەك لەسوپايىيەكان جەنگيان ئەزمون كرد و يەمانىيەكان شكان و دەستەيەك لەناو خوينى خۆياندا تالان. ھاوھلانى باوكى ھەيزام سامانى دەستەيەك لەخەلكانى (دارى)يان تالان كرد و ئاگريان تىبەردا و گەپرانەوه. دووبارە دەستيان بۆ تالان كردن دريژ كردهوه و سوتانديان و كوشتيان و چەندىن جار شكستيان بەيەمانىيەكان ھىنا.

كچى زوحاك كوپى رەملى سەكسەكى يەمانى داۋاي ئەمانى لەباوكى ھەيزام كرد و باوكى ھەيزام ئەمانى پى بەخشى و ئەمان نامەيەكى بۆ نووسى. باوكى ھەيزام لەگوندە يەمانىيەكان لەكەنارەكانى ديمەشق دەستى بەتالان و بېرەو كرد و گوندەكانى سووتاند. كاتىك يەمانىيەكان بارودۇخيان بەمشىۋەيە بىنى، كوپى خارجەى ھەرەشى و كوپى عوزەى حوشنى و ھۆزەكانى ئەوزاع و ئەوساب و موقرا و خەلكانى كەفەرسوسىيە و ھەمىريەكانيان بۆ لاي باوكى ھەيزام پەوانە كرد و داۋاي ئەمانيان كرد. باوكى ھەيزام ئەمانى پى بەخشىن و خەلكان ئاسوودە و ئارام بوون.

باوكى ھەيزام بلاۋەى بەھاوھلانى خۆى كرد و لەگەل چەند كەسەك لەدیمەشقىيەكان مايەوه. ئىسحاق خيانەتى لەباوكى ھەيزام كرد و پارەيەكى فراوانى بەسوپايىيەكاندا تا بەشىۋەيەكى لەناكاو ھىرش بكنە سەر باوكى ھەيزام. ئەو، باوكى عوزافيىرى سەكسەكى لەگەل دەستەيەك بۆ كوشتنى باوكى ھەيزام پەوانە كرد. باوكى ھەيزام رووبەروويان بوويەوه و جەنگى بەشىۋەيەك ھەلاتن.

شەپرى نيوان باوكى ھەيزام و سوپايىيەكان لەنیمەپۇ تا شەو دريژەى كىشا و سوپايىيەكانى باوكى ھەيزام ھىرشيان كرده سەر سەربازەكانى دىيكە و بوئىريان لەخۆيان نیشاندا و لەگەل چوارسەد سەربازى برىندار گەپرانەوه بەلام كەسيان لى ئەكوژا. ئەم رووداۋە لە نيوەى مانگى سەفەر/ ژوئەنى زايىنى روويدا.

بۆ بەيانى تا ئىۋارى ھىچ شمشيرك لەكالان دەرئەھات. كاتىك رۆژ كۆتايى ھات، ئىسحاق ھاتە ناو سوپايىيەكان و شەۋى بەجەنگ بەسەر برد. ھەر دوو لاي شەپكەر لەناو شارددا بوون. باوكى ھەيزام داۋاي ھاوكارى لەھاوھلانى كرد و رۆژى

دواتر ئاگری جهنگ بلیسه‌ی سه‌نده‌وه. ژماره‌ی شمشیر وه‌شینه‌کانی ئیسحاق دوانزه هزار کهس بوو. یه‌مانیه‌کان هاتن و باوکی هه‌یزام شاره‌که‌ی به‌جیه‌یشت و به‌هاوه‌له کهمه‌کانی خۆی وت: دابه‌زن. ئه‌وان دابه‌زین و له‌که‌نار ده‌روازه‌ی جابییه، ده‌نگی به‌ریه‌ک کهوتنی شمشیره‌کان گوێچکه‌ی ئازار ده‌دا تا ئه‌وه‌ی هه‌یزه‌کانی باوکی هه‌یزام ناچار پاشه‌کشیان کرد.

ماوه‌یه‌ک دواتر ده‌سته‌یه‌ک له‌حیمس به‌شیوه‌یه‌کی له‌ناکاو هه‌رشیان کرده سه‌ر یه‌کیک له‌گونده‌کانی شوینکه‌وته‌ی باوکی هه‌یزام. باوکی هه‌یزام ده‌سته‌یه‌ک له‌هاوه‌لانی بۆ هاوکاری ئه‌وان په‌وانه کرد. سوپاکه‌ی حیمس تیکشکا و ژماره‌یه‌کی زۆریان کوژران. هه‌یزه‌کانی باوکی هه‌یزام گونده یه‌مانیه‌کانیان له‌غوته و هۆزی (داری)یان کرده خۆراکی ئاگر. دواتر بۆ ماوه‌ی هه‌فتا و چه‌ند رۆژ جهنگ وه‌ستا.

له‌سه‌ره‌تای ره‌بع الاول / ژوئه‌نی ئهم ساله، سندی له‌گه‌ل سوپای په‌رشید گه‌یشت و یه‌مانیه‌کان بۆ له‌ناو بردنی باوکی هه‌یزام هانیاندا. باوکی هه‌یزام که‌سی بۆ لای سندی نارد و گوێرایه‌لی و ملکه‌چی خۆی نیشاندا. سندی هاته ناو دیمه‌شق. ئیسحاق له‌کۆشکی چه‌جاجدا بوو. بۆ رۆژی دواتر سندی فه‌رمانده‌یه‌کی له‌گه‌ل سێ هزار سه‌رباز په‌وانه کرد و باوکی هه‌یزام له‌گه‌ل هزار که‌س رووبه‌روویان بوویه‌وه. کاتی‌ک فه‌رمانده ئه‌وی بینی، بۆ لای سندی گه‌رایه‌وه و وتی: له‌به‌دییه‌نانی خواسته‌کانی ئهم ده‌سته خۆت به‌دوور مه‌گره‌ چونکه‌ خه‌لکانیکم بینی زیاتر له‌ژیان ئاره‌زوومه‌ندی مه‌رگن. سندی له‌گه‌ل باوکی هه‌یزام ریگه‌ی ئاشتی گرتبه‌ر و خه‌لکان ودانیشتووانی دیمه‌شق ئاسوده بوون.

باوکی هه‌یزام به‌ره‌و حوران که‌وته ری و سندی بۆ ماوه‌ی سێ رۆژ له‌دیمه‌شق مایه‌وه تا ئه‌وه‌ی موسا کوپی عیسا وه‌ک فه‌رماندار هاته ئه‌و شاره. ئه‌و دوا‌ی مانه‌وه‌ی بیست رۆژه به‌شیوه‌یه‌کی له‌ناکاو باوکی هه‌یزامی گرت و که‌سی نارد تا بیبه‌نه باره‌گاکه‌ی. سوپاییه‌کان گه‌مارویان خسته سه‌ر مائی باوکی هه‌یزام. باوکی هه‌یزام و کوپه‌که‌ی و کۆیله‌که‌ی هاتنه‌ده‌ر و له‌گه‌ل ئه‌و ده‌سته‌یه جه‌نگان. باوکی هه‌یزام گیانی خۆی رزگار کرد.

هاوه‌لانی باوکی هه‌یزام ئاگادار بوونه‌وه و بۆ هاوکاری کردنی ئه‌و به‌ریکه‌وتن.

باوكى هه‌يزام مهبه‌ستى بوسراى كرد و له‌ه‌جات رووبه‌رووى سوپاكه‌ى موسا بوويه‌وه و ده‌سته‌يه‌كى لى كوشتن و خوينى به‌خوين شوڤده‌وه. باوكى هه‌يزام دواى ئه‌م سه‌ركه‌وتنه دريژه‌ى به‌ريگه‌كه‌ى خويدا و بۆ به‌يانين نزيكه‌ى پينچ شاسوار هاتنه لاي و گه‌فتوگويان له‌گه‌ل كرد. ئه‌و لاي هاوريكانى وه‌سيه‌تى كرد و ئه‌وانى به‌جيه‌يشت و دريژه‌ى به‌ريگه‌كه‌يدا. ئه‌م پيشه‌اته له‌بيستى ره‌مه‌زانى سالى سه‌د و چه‌فتا و چه‌وت / ٧٩٤ زاييني روويدا.

ئه‌م ده‌سته له‌لايه‌ن براكه‌يه‌وه هاتبوون تا ريگه‌ى به‌رده‌وام بوونى جه‌نگى لى بگرن. باوكى هه‌يزام رازى بوو و له‌گه‌ل ئه‌وان پوشت و فهرمانى بلاوه ليكردى به‌هاوه‌لانى خويدا و ئه‌مه كو‌تايى ئاژاوه‌كه بوو. باوكى هه‌يزام له‌سالى ٧٩٨/١٨٢ زاييني كوچى دووايى كرد. ئه‌مه رووداويك بوو كورته‌يه‌كيما ناس كرد.

بهرکردنه‌وه‌ى چه‌ند رووداويك

له‌م ساله‌دا عه‌بدولمه‌ليك كورپى عه‌بدواحيد سوپاي ئاندولوسى بۆ جه‌نگ دژى فهره‌نگه‌كان رازنده‌وه و گه‌يشته ئولييه و قه‌لاكانى ئه‌وان. تالانى زورى ده‌ستكه‌وت و بى زيان گه‌رايه‌وه.

له‌م ساله‌دا هوشام كورپه‌كه‌ى چه‌كه‌مى له‌سه‌ر ته‌ختى فهرمانه‌وايه‌تى تولدۆ دانيشاند و بۆ ئه‌و سه‌رزه‌مينه په‌وانه‌ى كرد و كاروباره‌كانى ئه‌ويى ساماندا. له‌وى كورپه‌كه‌ى عه‌بدولره‌حمان كورپى چه‌كه‌م چاوى به‌دنيا هه‌له‌ينا. عه‌بدولره‌حمان ئه‌و كه‌سه‌يه دواى باوكى له‌سه‌ر ته‌ختى فهرمانه‌وايه‌تى ئاندولوس دانيشت. هه‌روه‌ها له‌م ساله‌دا په‌شيد حاكم كورپى سليمانى وه‌ك فهرمانه‌واى موسل ده‌ستنيشان كرد.

له‌م ساله‌دا فه‌زلى خارجى له‌نه‌سيبين ئالاي شوڤشى به‌رز كرده‌وه و پاره‌ى له‌خه‌لكان سه‌ند و رووى كرده دارا، ئاميد و ئه‌رزه‌ن و پاره‌ى لى سه‌ندن. له‌گه‌ل خه‌لكانى خيال‌تيش به‌مشيوه‌يه هه‌لس و كه‌وتى كرد و دواتر بۆ نه‌سيبين گه‌رايه‌وه و هاته موسل. سوپاكه‌ى هيرشيان كرده سه‌ر موسل به‌لام له‌زاب زارى جه‌نگيان

دوړاند. دواتر به‌مه‌به‌ستی جه‌نگ گه‌رانه‌وه و فه‌زل و‌هاوړي‌كانيان كوشت.
له‌م ساله‌دا فه‌ره‌ج كوړې فه‌زاله و سالخ كوړې بيشر موړې قورئان خوین كه
له‌گيژانه‌وه‌ی حه‌ديس ناته‌وان بوون، مردن.
له‌م ساله‌دا عه‌بدولمه‌ليك كوړې محه‌مه‌د كوړې ئه‌بی به‌كر كوړې محه‌مه‌د
كوړې عه‌مرو كوړې حه‌زم باوكی تاهيري ئه‌نساری، قازی به‌غداد، مرد.
هه‌روه‌ها له‌م ساله‌دا نوعه‌يم كوړې مه‌سیره‌ی نه‌حوی كوفي و باوكی ئه‌حوه‌س و
باوكی عه‌وانه‌كه‌ناوی وه‌زاح و موالی یه‌زید كوړې عه‌تای له‌یسی بوو، مرد. ئه‌و
له‌سالی ٧١٠/٩٢ زايینی چاوی به‌دنیا هه‌لېئنا.

رووداو‌ه‌کانی سائی سه‌د و جه‌قتا و جه‌وتی کۆچی (٧٩٣ زایینی)

جه‌نگی فه‌ره‌نگییان له‌گه‌ل خه‌لکانی ئاندۆلۆس

له‌م ساڵه‌دا هوشام پاشای ئاندۆلۆس، سوپایه‌کی گه‌وره‌ی کۆکرده‌وه و عه‌بدولمه‌لیک کوپی عه‌بدواحید کوپی موغیسی وه‌ک فه‌رمانده ده‌ستنیشان کرد. ئه‌وان پۆشتنه‌ ناو سه‌رزهمینه‌ی دوزمن و گه‌یشته‌ ناوچه‌کانی ئه‌ریبونه (ناریبون) و جه‌رنده (جرونا). جه‌نگیان له‌جروناوه ده‌ستپێکرد چونکه پادگانی فه‌ره‌نگیه‌کان له‌وی بوو. سوپاکه‌ی هوشام هی‌زه‌کانی ئه‌و پادگانه‌یان له‌ناو برد و بورج و دیواره‌که‌یان رووخاند. ئه‌وه‌نده‌ی نه‌ما‌بوو به‌ته‌واوی ده‌ستی به‌سه‌ردا بگرن. له‌ویوه به‌ره‌و ئه‌ریبونه به‌ریکه‌وتن و له‌ویش هه‌مان کرداریان گرته‌به‌ر. پۆشتنه‌ ناو ئه‌و سه‌رزهمینه‌ و شه‌رتانییه‌یان ب‌پ‌ری و ریزی ئه‌و شه‌ره‌یان نه‌گرت و شه‌رکه‌رانیان کوشتا. و بۆ ماوه‌ی چه‌ندین مانگ ئه‌م سه‌رزهمینه‌یان پێشیل کرد، ناگریان هه‌لگیرساند و تالانییه‌کانیان کۆکرده‌وه و دوزمن له‌به‌رابه‌ر ئه‌وان هه‌لده‌هات. سوپای هوشام پۆشتنه‌ ناو شه‌ره‌کانی ئه‌وان و ته‌ندروست له‌گه‌ل تالانییه‌کان که‌سه‌س جگه‌ له‌خوا ئه‌ندازه‌که‌ی نازانیت، گه‌رانه‌وه. ئه‌مه‌ له‌به‌ناوبانگترین جه‌نگی موسوڵمانان له‌ئاندۆلۆس بوو.

دیاریکردنی فه‌زل کۆری روه‌ح وه‌ک فه‌رمانه‌روای ئه‌فریقییه

له‌م ساڵه‌، ١٧٧ کۆچی/ ٧٨٣ زایینی، په‌شید فه‌زل کۆری روه‌ح کوپی حاته‌می وه‌ک فه‌رمانه‌روای ئه‌فریقییه دیاری کرد. پێشتر دوا‌ی مه‌رگی روه‌ح، په‌شید حه‌بیب کوپی نه‌سر موهه‌لبی له‌جیگه‌ی ئه‌و دانا. به‌لام فه‌زل پۆشته ده‌رگای باره‌گای په‌شید و خوازیاری فه‌رمانه‌روایی ئه‌فریقییه بوو. په‌شید رازی بوو و فه‌زل له‌موحه‌ره‌می سالی ١٧٧ / ٧٩٤ زایینی پۆشته ئه‌فریقییه و برازاکه‌ی، موغه‌یره کوپی بوشر کوپی روه‌حی وه‌ک فه‌رمانه‌روای تونس ده‌ستنیشان کرد. موغه‌یره

گه‌نجیځکی بی ټه‌زموون بوو و به‌های بو سوپاییه‌کان دانه‌ده‌نا.

فهل‌لش دلی سوپای پانه‌ده‌گرت و بو ټاره‌زوومه‌ند بوونی ټه‌وان بو نه‌سر کوپړی حه‌بیب، فه‌رمان‌په‌وای پېش ټه‌و، به‌شیوه‌یه‌کی نه‌شیاو له‌گهل سوپا هه‌لس و که‌وتی ده‌کرد. خه‌لکانی تونس کوپوونه‌وه و نامه‌یان بو فهل نووسی و له‌رازی بوون به‌برازاکه‌ی داوای لی‌پوردن‌یان کرد به‌لام فهل وه‌لامی نامه‌که‌ی ټه‌وانی نه‌دایه‌وه و ټه‌وان بو نافه‌رمانی کردنی فه‌رمانه‌کانی برازاکه‌ی برپاریاندا. سالاری خوراسانی که به‌محهممه‌د کوپړی فارسی ناوده‌برا، پبی وتن: هه‌رده‌سته‌یه‌کی بی ری‌به‌ر، له له‌ناو‌چوون نزیکه. پیاویک هه‌ل‌بژن تاکاروباری ټیوه بگریته ده‌ست. ټه‌وان وته‌که‌ی ټه‌ویان په‌سهند کرد و برپاریاندا فه‌رمانده‌یه‌ک له‌خویان دیاری‌بگه‌ن که به‌عه‌بدوالله کوپړی جارود ناوده‌برا و به‌عه‌بدوییه‌ی ټه‌نساری به‌ناوبانگ بوو. ټه‌ویان هه‌ل‌بژارد و په‌یمان‌یان به‌ست به‌گیان و دل ملکه‌چی فه‌رمانه‌کانی بن. ټه‌وان موغه‌یره‌یان ده‌رکرد و نامه‌یان بو فهل نووسی: ټی‌مه مه‌به‌ستی نافه‌رمانی و یاخی بوونمان نییه به‌لام هه‌لس و که‌وتی ټه‌و له‌گهل ټی‌مه نه‌شیاو و له‌به‌ر ټه‌مه ده‌رمان کرد. فه‌رمانده‌یه‌ک بو ټی‌مه دیاری بکه‌لی رازی بین.

فهل کوپړه مامه‌که‌ی خوی، عه‌بدوالله کوپړی یه‌زید کوپړی حاته‌می وه‌ک فه‌رمانده‌ی ټه‌وان دیاری و بو سه‌رزه‌مین ټه‌وان په‌وانه‌ی کرد. کاتی‌ک له‌تونس نزیک بوویه‌وه، کوپړی جارود که‌سان‌یک‌ی بو لای ټه‌و نارد له‌هوکاری هاتنه‌که‌ی بپرسن. فه‌رمانی به‌واندا بی فه‌رمانی ټه‌و هیچ نه‌لین. ټه‌م ده‌سته‌یه پر‌وشتنه لای عه‌بدوالله. له‌ری‌گه به‌یه‌کیان وت: فهل به‌م کاره‌ی مه‌به‌ستی هه‌ل‌خه‌له‌تاندنی ټی‌مه‌ی هه‌یه و ده‌خوازی‌ت له‌به‌ر ده‌رکردنی برازاکه‌ی ټوله له‌ټی‌مه بستین‌ته‌وه. له‌به‌ر ټه‌مه هی‌رشیان کرده سه‌ر عه‌بدوالله و خوی و هاوړ‌یکانیان زیندانی کرد. به‌مشپوه‌یه کوپړی جارود و هاوړ‌یکانی به‌ناچاری ټالای شو‌پرشیان له‌به‌ر‌ابه‌ر فهل به‌رن کرده‌وه و بو له‌ناو بردنی ټه‌و برپاریاندا. کوپړی فارسی، جل‌ه‌وی کاروباری گرت‌ه‌ده‌ست و بو هه‌ریه‌ک له‌فه‌رمانده‌کانی ټه‌فریق‌یه و سه‌رکرده‌ی شاره‌کان نامه‌یه‌کی نووسی. ده‌قی نامه‌کان ټه‌مه‌یه:

ټی‌مه لی‌کو‌لینه‌وه‌مان له‌کاره‌کانی فهل له‌سه‌رزه‌مین ټه‌روه‌ری باوه‌پداران و

خراپه‌کارییه‌کانی ئەو کرد و شیاوە لەبەر‌بەر ئەو ئالای شوپش بەرز بکەینە‌وه و دەستی ئەو لەسەر خۆمان کورت بکەینە‌وه. هەرچە‌نده ئەندیشه‌مان کرد، کەسمان بۆ چاکە‌خوازی سەر‌وه‌ری با‌وه‌رداران و خۆشه‌ویستی بۆ سەربازە‌کان لە‌ئێ‌وه بە‌شی‌او‌تر نە‌بینی، بە‌باشمان زانی خۆمان بکەینە قوربانی ئێ‌وه، ئە‌گەر سەر‌که‌وتنمان بە‌ده‌ست ه‌ی‌نا، ئێ‌وه دە‌کە‌ینه سەر‌کرده و سەر‌وه‌ری خۆمان و دا‌وای فەرمان‌پەر‌ه‌وایی ئێ‌وه لە‌سەر‌وه‌ری با‌وه‌رداران دە‌کە‌ین، ئە‌گەر ژێ‌ر کە‌وتین، کە‌س پە‌شیمان نابێ‌تە‌وه چوون‌که خ‌وا‌زیاری ئێ‌وه بووین. س‌لا‌وتان لی‌ بی‌ت.

کۆ‌پی فارسی بە‌نو‌وسینی ئە‌م نامە ها‌وشی‌وانە بۆ هە‌موو سەر‌کرده‌کان، ئە‌وانی دژ‌ی فە‌زڵ ه‌اندا. ه‌یزیک‌ی فراوان لە‌ده‌وه‌ری کۆ‌پی جا‌رود کۆ‌بو‌ویە‌وه. فە‌زڵ سو‌پا‌یه‌کی گە‌وره‌ی بۆ جە‌نگی ئە‌و پ‌ه‌وانە کرد. ه‌یزە‌کانی کۆ‌پی جا‌رود رو‌وبە‌روویان بو‌ونه‌وه و شە‌پ‌کی قورس دە‌ستی‌پ‌یکرد. سو‌پاکە‌ی فە‌زڵ شکستی خ‌وارد و هە‌لاتن و تیک‌ش‌کاو بۆ قە‌یره‌وان گە‌رانه‌وه و ها‌وه‌لانی کۆ‌پی جا‌رود شو‌ینیان کە‌وتن و هە‌مان رۆژ گە‌مارۆیان خ‌سته سەر قە‌یره‌وان. د‌واتر خە‌ل‌کی قە‌یره‌وان دە‌روازە‌کانیان کردە‌وه و کۆ‌پی جا‌رود و سو‌پاکە‌ی لە‌جو‌مادی الا‌خری سا‌لی ١٧٨ / س‌ی‌پ‌تام‌به‌ری ٧٩٥ زایینی پ‌ۆشتە‌ ناو قە‌یره‌وان و فە‌زلیان لە‌قە‌یره‌وان دەر‌کرد. کۆ‌پی جا‌رود کە‌سان و بنە‌مالە‌کە‌ی ئە‌وی پ‌ه‌وانە‌ی کاب‌س کرد و هە‌مان رۆژ بە‌ره‌و کاب‌س بە‌ری‌کە‌وتن. بە‌لام کۆ‌پی جا‌رود ئە‌وانی گە‌راندە‌وه و سە‌ری فە‌زڵ کۆ‌پی رو‌ح کۆ‌پی حاتە‌می پ‌ه‌راند.

کاتێ‌ک فە‌زڵ کۆ‌ژرا، دە‌سته‌یه‌ک لە‌سو‌پاکە‌ی تۆ‌پە بوون و بۆ کوشتنی کۆ‌پی جا‌رود پە‌یمان‌یان بە‌ست. کۆ‌پی جا‌رود بە‌مە‌به‌ستی جە‌نگ سو‌پا‌یه‌کی پ‌ه‌وانە کرد بە‌لام سو‌پاکە‌ی رو‌وبە‌رووی شکست بو‌ویە‌وه. کۆ‌پی جا‌رود لە‌م کاتە‌دا لە‌تونس بوو، خ‌وی بە‌وان گە‌یاندا و د‌وای هاتنی کۆ‌پی جا‌رود بۆ قە‌یره‌وان د‌وژمنان ب‌لا‌وه‌یان لی‌کرد و شکستیان خ‌وارد. کۆ‌پی جا‌رود ه‌یرشی کردە سە‌ریان و لە‌ناوی بردن. کۆ‌پی جا‌رود ژمارە‌یه‌کی زۆ‌ری کوشت و دە‌سته‌یه‌ک لە‌سەر‌کرده‌کانی ئە‌وانی کردە خ‌ۆ‌راکی شە‌مشیر و ئە‌وان هە‌لاتن‌یان بە‌کاری‌کی پە‌سه‌ند زانی. هە‌لات‌وو‌ان خ‌ویان گە‌یانده ئە‌ربه‌س و فەرمان‌داری شاری زاب، عە‌لا کۆ‌پی سە‌عیدیان وە‌ک

ریښه‌ری خوږیان ده‌ست‌نیشان کرد و سه‌رله‌نوئ سوپایه‌کیان بو هی‌رش کردنه سه‌ر قه‌یره‌وان ئاماده کرد.

فه‌رمان‌ده‌وایی هه‌رسیمه کو‌ری ئه‌عیه‌ن له‌سه‌رزه‌مینئ ئه‌فریقیه

کاتی‌ک عه‌لا و هاوړی‌کانئ مه‌به‌ستی هی‌رش کردنه سه‌ر قه‌یره‌وانیان کرد، یه‌حیا کو‌ری موسا گه‌یشته لای هارون ره‌شید. هو‌کاری ئه‌و له‌پوشتنی بو لای ره‌شید ئه‌و هه‌وال‌نه بوو سه‌باره‌ت به‌کوشتاری کو‌ری جارود و خراپه‌کارییه‌کانئ ئه‌و بیستبووی. ره‌شید هه‌رسیمه کو‌ری ئه‌عیه‌نی بو ئه‌و دیاره ره‌وانه کرد و یه‌حیا کو‌ری موسای کرده هاوړی‌ چوونکه یه‌حیا له‌ناو خوراسانییه‌کان پی‌نگه‌یه‌کی به‌رزی بوو. ره‌شید فه‌رمانئ به‌هه‌رسیمه‌دا یه‌حیا پ‌یش خو‌ی بنی‌ری‌ت و له‌گه‌ل کو‌ری جارود ری‌گه‌ی سازان بگری‌ته‌به‌ر و دل‌نه‌وایی بکات تا پ‌یش گه‌یشتنئ هه‌رسیمه، ملکه‌چی خو‌ی نیشان بدات. یه‌حیا پ‌وشته قه‌یره‌وان و له‌نیوان ئه‌و کو‌ری جارود، گفتو‌گۆیه‌کی دو‌ور و دری‌ژ ئه‌نجام‌درا. یه‌حیا نامه‌ی ره‌شیدی پ‌یدا. کو‌ری جارود به‌ل‌ینئ فه‌رمان‌به‌ری و ملکه‌چی دا و وتی: عه‌لا کو‌ری سه‌عید له‌گه‌ل به‌رپه‌رییه‌کان مه‌به‌ستی له‌ناو بردنی منیان کردووه، ئه‌گه‌ر له‌قه‌یره‌وان بر‌ومه‌ده‌ر، به‌رپه‌رییه‌کان د‌ین و شاره‌که تال‌ان ده‌که‌ن و به‌مش‌یوه‌یه سه‌رزه‌مینئ سه‌روه‌ری باوه‌رداران به‌فی‌رۆ د‌ه‌ده‌م. ری‌گه‌ بده‌ن د‌ژی ئه‌وان سوپایه‌ک کو‌بکه‌مه‌وه، ئه‌گه‌ر به‌سه‌ر مندا زال بوو، خو‌تان ده‌زانن و خه‌ل‌کان، ئه‌گه‌ر من سه‌رکه‌وتم، چاوه‌روانی هاتنی هه‌رسیمه ده‌که‌م تا هه‌موو ناوچه‌کان به‌وب‌سپ‌یرم و خو‌م ده‌رۆمه ده‌رگای سه‌روه‌ری باوه‌رداران.

له‌م کاره‌ی ته‌نیا مه‌به‌ستی به‌فی‌رۆدانی کات بوو چوونکه ئه‌گه‌ر به‌سه‌ر عه‌لا سه‌رده‌که‌وت، ده‌ستی هه‌رسیمه‌ی له‌م سه‌رزه‌مینه کورت ده‌کرد. یه‌حیا هه‌ستی به‌مه کرد و له‌گه‌ل کو‌ری فارسی به‌شی‌وه‌یه‌کی نه‌ینئ قسه‌ی کرد. کو‌ری فارسی له‌مه‌به‌سته‌که‌ی خو‌ی داوای به‌خشی‌نی کرد، سویندی ئه‌مه‌کداری خوارد و توانای خو‌ی خسته گه‌ر بو ئه‌وه‌ی به‌لاری‌یدا ببات. ئه‌و ده‌سته‌یه‌ک له‌سوپاییه‌کانئ هاندا و ئه‌وان گو‌ی‌رایه‌لی بوون و به‌مش‌یوه‌یه ژماره‌ی شوینکه‌وته‌کانئ فراوان و بو

رووبه‌روو بوونه‌وه‌ی کوپری جارود به‌ریکه‌وت. کوپری جارود به‌یه‌کیک له‌هاوه‌لانی خۆی به‌ناوی تالیبی وت: کاتیک له‌به‌رابه‌ر یه‌ک ریزمان به‌ست، کوپری فارسی بانگ ده‌که‌م بۆ ئه‌وه‌ی سه‌رکۆنه‌ی بکه‌م و تو له‌م کاته‌دا به‌شیوه‌یه‌کی له‌ناکاوه‌ی هیرشی بکه‌سه‌ر و خۆینی بریژه. تالیب رازی بوو. دوو سوپا له‌به‌رابه‌ر یه‌ک ریزیان به‌ست. کوپری جارود محهممه‌د کوپری فارسی بانگ کرد و له‌گه‌لی ناخاوت. تالیب به‌شیوه‌یه‌کی له‌ناکاوه‌ی هیرشی کرده‌سه‌ر و گیانی گرت. کوپری جارود سوپاکه‌ی ئه‌وی تیکشکاند و یه‌حیا کوپری موسا سوار له‌سه‌ر ئه‌سپه‌که‌ی خۆی به‌ره‌و ته‌رابلوس هه‌لات تا په‌یوه‌ستی هه‌رسیمه‌ بییت.

عه‌لا کوپری سه‌عید کاتیک په‌یوه‌ستی بوونی خه‌لکان به‌هه‌رسیمه‌ی بیینی، په‌یوه‌ستی بوو. به‌مشیه‌یه ژماره‌ی سوپاییه‌کانی زیادی کرد و له‌هه‌ر سووچ و قوژبنیکه‌وه له‌ده‌وری کۆبوونه‌وه. هه‌رسیمه‌ مه‌به‌ستی کوپری جارودی کرد. کوپری جارود دانیایا بوو له‌وه‌ی ده‌رئه‌نجامی ئه‌م جه‌نگه له‌به‌رژوه‌ندی ئه‌و نابییت و له‌به‌ر ئه‌مه‌ نامه‌یه‌کی بۆ یه‌حیا کوپری موسا نووسی و بانگی کرد تا قه‌یره‌وانی پی بسپیرییت. یه‌حیا له‌موحه‌ره‌می ۱۷۹/ ژانویه‌ی ۷۹۶ زایینی له‌گه‌ل سوپاییه‌کی گه‌وره له‌ته‌رابلوسه‌وه به‌ریکه‌وت و کاتیک گه‌یشته کابس، هه‌موو سوپاییه‌کان په‌یوه‌ستی بوون. کوپری جارود له‌سه‌ره‌تای مانگی سه‌فه‌ر/ مه‌ی ۷۴۹ زایینی له‌قه‌یره‌وان پوخته‌ده‌ر. فه‌رمانه‌واپی ئه‌و حه‌وت مانگ درێژه‌ی کیشا.

عه‌لا کوپری سه‌عید و یه‌حیا کوپری موسا روویان کرده قه‌یره‌وان و هه‌رکام ده‌یوست گرتنی ئه‌و شاره به‌ناوی خۆیه‌وه تو‌مار بکات. عه‌لا پێش که‌وت و ده‌سته‌یه‌ک له‌هاوه‌لانی کوپری جارودی کوشت. ئه‌و رووی کرده هه‌رسیمه. کوپری جارود بۆ لای هه‌رسیمه به‌ریکه‌وت. هه‌رسیمه ئه‌وی بۆ باره‌گای په‌شید په‌وانه کرد و له‌رووداوه‌کان ئاگاداری کرده‌وه و نووسی عه‌لا کوپری جارودی بۆ فه‌رمانبه‌رداری ناچار کردووه. په‌شید فه‌رمانی بۆ نووسی تا عه‌لا بۆ لای ئه‌و په‌وانه بکات و کاتیک عه‌لا گه‌یشته باره‌گای په‌شید، له‌لایه‌ن په‌شیده‌وه چه‌ندین پاداشت و دیاری گرانبایی پی به‌خشا. زۆری نه‌خایاند عه‌لا له‌میسر مرد. کوپری جارود له‌به‌غداد زیندانی کرا و هه‌رسیمه ریگه‌ی قه‌یره‌وانی گرتبه‌ر و له‌ره‌بیع الاولی سالی ۱۷۹/

مەي ۷۹۶ گەيشتە ئەۋ سەرزەمىنە و ئارامى و ئاسايشى بەخەلکان بەخشى. لەمۆنەستىر لەسالى ۷۹۶/۱۸۰ زايىنى كۆشكىكى بەرز كردهۋە و دىۋارى شارى تەرابلوسى بەروۋى دەريادا دروست كرد.

ئىبراھىم كوپى ئەغلەب كە لەشارەكانى زاب بوو، ديارى زۆرى پيشكەشى ھەرسىمە كرد و خۆشەويستى خۆى نيشاندا و لەبەر ئەمە ھەرسىمە ئەۋى ۋەك فەرماندارى زاب دەستنيشان كرد. ئەۋ، ريگەي چاكەكارى گرتەبەر.

عەياز كوپى ۋەھب ھەۋارى و كۆلەيب كوپى جومەيعى كەلبى دەستەيەكيان كۆكردهۋە و مەبەستى جەنگ دژى ھەرسىمەيان كرد. ھەرسىمە، يەحيا كوپى موساى لەگەل سوپايەكى گەورە بۆ رووبەروو بوونەۋەى ئەۋان نارد. يەحيا بلاۋەى پيكردن و ژمارەيەكى زۆرى لى كوشتن و بۆ قەيرەۋان گەرايەۋە.

كاتيك ھەرسىمە ناسازگار يەكانى ئەفريقىيەى بينى، بەردەوام نامەى بۆ رەشىد دەنووسى و داۋاى دەكرد لەم كارە بيبەخشيت. رەشىد فەرمانى پيدا بەرەۋ عىراق بەرىكەۋيت. ئەۋ لەرمەزانى سالى ۱۸۱/ ئۆكتۆبەرى ۷۹۷ زايىنى لەئەفريقىيە پۇشت. فەرمانرەۋايى ئەۋ دوو سال و نيو دريژەى كيشا.

ئازاۋەى موسل

لەم سالىدا عەتاف كوپى سوفيان لەشاسۋارەكانى موسل، ريگەى ناسازگارى لەگەل رەشىد گرتەبەر و چوار ھەزار كەسى لەدەۋرى خۆى كۆكردهۋە و باجى ۋەرگرت ھەرچەند كارگوزارى رەشىد لەموسل محەممەد كوپى عەباسى ھاشمى يا عەبدولمەليك كوپى سالىح بوو بەلام عەتاف كاروبارەكانى بەريۋەدەبرد. خۆى باجى ۋەردەگرت و بۆ ماۋەى دوو سال بەمشيۋە بوو تا رەشىد ھاتە موسل و دىۋارى ئەۋ شارەى بەبيانۋى بوۋنى عەتاف لەۋى، ويران كرد.

بىر كۆرۈنەۋەى چەند روۋداۋىك

لەم سالىدا رەشىد، جەغفەر كوپى يەحياى لەميسر لابرە و ئىسحاق كوپى سلىمانى لەجيگەى ئەۋ دانا. حەمزە كوپى مالكى لەخوراسان لابرە و فەزل كوپى

یه‌حیای به‌رمه‌کی له‌جیگه‌ی ئه‌و دانا، ره‌ی و سه‌جستان و ناوچه‌کانی دیکه له‌و کاته‌دا په‌یوه‌ستی خوراسان بوون.

له‌م ساله‌دا عه‌بد‌ره‌زاق کو‌ری عه‌بد حه‌میدی ته‌غله‌بی له‌هاویندا جه‌نگی کرد.
له‌موحه‌ره‌می ئه‌م ساله‌/ ژانویه‌ی ۷۹۴ زایینی تۆفانیکی قورس هه‌لیکرد و
جاریکی دیکه له‌مانگی سه‌فه‌ر/مه‌ی ۷۹۴ زایینی تۆفان روویدا.
له‌م ساله‌د ره‌شید سه‌ره‌په‌ره‌ستی حاجیه‌کانی گرت‌ه‌ئ‌ه‌ستۆ.
هه‌روه‌ها له‌م ساله‌دا عه‌بد واحید کو‌ری زیاد مرد. ده‌سته‌یه‌ک مه‌رگی ئه‌و
ده‌گێ‌رنه‌وه‌ بو‌ سالی ۷۸۶/۱۷۰ زایینی.
له‌م ساله‌د شه‌ریک کو‌ری عه‌بد‌والله‌ی نه‌خه‌عی و جه‌عف‌ه‌ر کو‌ری سلیمان مردن.

رووداو‌ه‌کانی سائی سەد و حەفتا و هەشتی کۆچی (۷۹۴ زایینی)

ئاژاوە میسر

لەم سائەدا حوفییەکانی میسر دژی فەرماندارەکیان ئیسحاق کۆری سلیمان ئالای شۆرشیان بەرز کردەو و خوێنیان ڕشت. ڕەشید بەرەوانە کردنی ھەرسیمە کۆری ئەعینە کە کارگوزاری فەلەستین بوو، ھاوکاری کرد. ئەم سوپایە کە لەخەڵکانی قەیس و قوزاعە بوون، رووبەرۆوی حوفییەکان بوونەو و شکستیان پێھێنان و بۆ فەرمانبەردن ناچاریان کردن. ڕەشید ئیسحاقی لەمیسر لابرد و ھەرسیمە بۆ ماوەی یەک مانگ وەک فەرمانرەوای ئەو سەرزمینە دیاریکرد. دواتر ئەوی لابرد و عەبدولمەلیک کۆری سالحی لەجینگە ی ئەو دانا.

شۆرشی وەلید کۆری تەریفی خارجی

لەم سائەدا وەلید کۆری تەریفی تەغلەبی لەجەزیرە ئالای شۆرشی بەرز کردەو و ئیبراھیم کۆری خازم کۆری حوزەیمە بەشیوەیەکی لەناکاو لەنەسیبێن کوشت. مەزنی ئەو زیادێ کرد و پۆشتە ئەرمنستان و بۆ ماوەی بیست رۆژ گەمارۆی خستە سەر خیلاّت و خەڵکی ئەو سەرزمینە سی ھەزار دیناری سوربیان پێدا. ئەو رووی کردە ئازەربایەجان و دواتر حیلوان و سواد (دەرۆبەری عێراق) و مەبەستی شاری بەلەدی کرد. ئەوان سەد ھەزار دیناری سوربیان پێدا. ئەو لەسەرزمینێ جەزیرە خراپەکاری کردە پیشە. ڕەشید، یەزید کۆری مەزید کۆری زائیدە شەیبانی کەبرازای مەعن کۆری زائیدە بوو، بۆ جەنگی ئەو ڕەوانە کرد. وەلید وتی:

ستعلم یا یزید اذا التقینا بشط الزاب ای فتی یکون

واتاکە ی: تو ئە ی یزید ئەگەر لەکەنارەکانی زاب رووبەرۆوی یەک ببینەو دەزانی کام یەک لەئێمە جوامێر دەبێت.

یەزید رینگە ی فرت و فیلێ گرتەبەر. بەرمەکییەکان کە پەییوەندییەکی دۆستانەیان لەگەڵ یەزید نەبوو، بەرەشیدیان وت: یەزید بۆ ئاسوودە ی خۆی، بارودۆخ لەوەلید

دژوار ناكات چوونكه هەردووکیان لە (وائل)ن. ئەوان کارەكەى وەلیدیان لای پەشید بەكەم بەها وەسف کرد. رەشید تۆرە نامەیهکی بۆ یەزید نووسی و وتی: ئەگەر چەند كەسیك لەخزمەتکارەکانم بۆ ئەو دیارە دەنارد، باشتەر لەتۆ کۆتایی بەو کیشە دەهینا بەلام تۆ پیاویکی زمان چەوری و تەنیا گەرنگی بەكەسە نزیکەکانی خۆت دەدەیت. سویند بەخوا ئەگەر لەزوتترین کات کۆتایی بەم کیشە نەهینیت، كەسیك دەنێرم سەری تۆم بۆ بێنیت. یەزید بەپەلە لەئێواری پینچ شەممەى مانگی رەمەزانی سالى ۱۷۹/ نۆفەمبەرى ۷۹۶ زایینی بۆ جەنگی وەلید بەریكەوت. دەلین: لەكاتی جەنگەكەدا تینویەتى بەرادەیهکی ئەوتۆ زۆرى بۆ هینا كەئەنگوستیلەكەى خستە دەمى و دەیمژى و دەیوت: خواوەندا! چ سەختیەكەى گیانپرە، لەچاوی دۆژمنى بشارەوه. بەهاوەلانی خۆی دەوت: دایك و باوكم بەقوربانتان بێت، ئەوانە هەموویان خەوارجین و لەسەرتای جەنگ هێرش دەكەن، خۆراگری بكەن و هەركات هێرشەكانیان كۆتایی پێهات، هێرشیان بكەنەسەر، ئەگەر هەلەتن، جاریكى دیکە ناگەرێنەوه.

پیشبینیەكەى راست بوو: خەواریج هێرشیان کرد و یەزید و سوپاكەى خۆراگرییان كرده پیشە. دواتر یەزید و ھاوڕێكانى هێرشیان برد و بلاویان بەسوپاكەیانكرد. دەگێرێنەوه ئەسەد كۆپى یەزید بەرادەیهك ھاوشیۆەى باوكى بوو كەتەنیا جیاوازی نیوانیان جیگەى زەرەبەى ئەو شمشیرە بوو لەشوینى پوانى مووی دەم و چاوی یەزید دەستی پێدەکرد و تا ناوچاوی درێژ دەبوویەوه. ئەسەد ئارەزووی دەکرد زەرەبەیهکی ھاوشیۆەى بەركەوێت تا هەمان نیشانەى باوكى لەسەر روخسار بێت. شمشیریكى بۆ ھاتە خوار، روخسارى لەژێر خۆدەكەى دەرھینا و شمشیرەكە ناوچاوی ھەلدەپى. دەلین: ئەم زەرەبەیه نیشانەیهكەى ھاوشیۆەى باوكى لەروخساریدا دروست کرد و چیتەر ئەو دووانە لەیهك جیا نەدەكرانەوه.

یەزید شوین وەلید كۆپى تەریف كەوت و سەرى لەجەستە جیا كردهوه. یەكێك لەشاعیرەكان دەلێت:

وائل بعضهم یقتل بعضا لا یفل الحدید الا الحدید

واتاكەى: وائل خۆینی یەك درێژن و ئاسن تەنیا دەتوانین بەئاسن بپیرێنەوه.

کاتیڤ ته‌ریف کوژار، خوشکه‌که‌ی له‌یلا کچی ته‌ریف، جل و به‌رگی جه‌نگی پو‌شی و ه‌یرشی کرده سهر ه‌یزه‌کانی یه‌زید به‌لام ئه‌ویان ناسییه‌وه. یه‌زید فه‌رمانیدا نازادی بکه‌ن. دواتر لینی نزیك که‌وته‌وه، پرمیکی له‌سمتی ئه‌سپه‌که‌ی دا و وتی: دوور که‌وه‌ره‌وه، خوا دوورت بکات، بنه‌ماله‌ی ئیمه‌ت ریسوا کرد، ئه‌و ژنه شه‌رمه‌زار و سه‌رشو‌پ پو‌شت له‌کاتیڤدا ئه‌م هو‌نراوه‌ی له‌پرسه‌ی براکه‌یدا ده‌خو‌ینده‌وه:

بتل تبا ئارسم قیر کانه	علی علم فوق الجبال منیف
تضمن جودا حاتمیا و نا‌ئلا	و سورة مقدم و قلب حصیف
الا قاتل الله الجثی کیف اضمرت	فتی کان بالمعروف غیر عقیف
فان یك اراده یزید بن مزید	فیا رب خیل فضها و صفوف
الا یا لقومی للنوائب و الردی	و دهر ملح بالکرام عنیف
و للبدر من بین الکواکب قد هوی	و للشمس همت بعده بکسوف
فیا شجر الخابور ما لك مورقا	کانک لم تجزع علی ابن طریف
فتی لا یحب الزاد الا من التقی	و لا المال الا من قنا و سیوف
و لا الخیل الا کل جرداء شطبة	و کل حصان بالیدین عروف
فلا تجزعا یا ابنی طریف فانی	اری الموت نزالا بکل شریف
فقدناک فقدان الربیع فلیتنا	فدیناک من ده‌ماننا بألوف

واتاکه‌ی: له‌ته‌پو‌لکه‌ی ته‌باسا نیشان له‌گو‌پیکه‌ وه‌ک بلیی ئالایه‌که‌ له‌سه‌ر کیو‌یکی به‌رن، که‌هه‌لگری به‌خششیکی فراوان هاوشیوه‌ی حاته‌می تاییه‌ و بو‌یریکی دلیری ه‌یرشبه‌ر و دلکی فره‌زانی له‌گه‌لدایه. خواوه‌ند ئه‌م گو‌په‌ی له‌ناو برد که‌چو‌ن جوامیریکی له‌خو‌یدا شار‌دو‌ته‌وه که‌هه‌رگیز خو‌ی له‌چاکه‌کاری نه‌ده‌دزییه‌وه. هه‌رچه‌ند یه‌زید کو‌پی مه‌زید ئه‌وی له‌ناو برد، به‌لام چه‌ندین سو‌پا و ده‌سته‌ی دیکه‌ی تی‌کشکاند. ئه‌ی خه‌لکی من! چیت‌ر بو‌ زیان و به‌لا و رو‌ژگاریک که‌ به‌پیداگری بارودو‌خ له‌سه‌ر ریزداران دژوار ده‌کات (چ که‌سیک ماوه‌ته‌وه) مانگیکی ته‌واو له‌ناو ئه‌ستیره‌کان که‌وت و هه‌تاو دوا‌ی ئه‌و گیرا. ئه‌ی داره‌کانی خابور (ناوچه‌یه‌ک له‌جه‌زیره) چیت‌ر بو‌ گه‌لا ده‌رده‌که‌ن، ده‌لیی بو‌ مه‌رگی ته‌ریف یه‌خه‌ی

خۇتقان ئادىن. ئەو جۈامىيەتكە بوۋ جگە لەخۋاپەرەستى ھېچ كالايەكى پەسەند نەدەكرد و تەنيا بەبەرەك كەۋتنى شمشىر و پىمى جەنگ، تالانى دەست نەدەكەوت. بەشىۋەيەك ئەسپىكى جگە لەئەسپى خۇش ئەندام و بەتوانا و يالدار پەسەند نەدەكرد. ئەي دوو منالەكەي تەرىف (دوۋ براكەي) مەگرىن چوونكە مەرگ دەبىنم نامىز بۇ ھەموو رىزداران دەكاتەۋە. ئىمە ھاۋشىۋەي بەھار تۆمان لەدەستدا بەلام خۇزگە ھەزاران سەرمان لەبەھاي ئەم پەرسەدا دەدا.

موسلىم كوپى يەزىد لەكاتى كوژرانى ۋەلىد و كەمتەرخەمى يەزىد لەجەنگ دژى ۋەلىد ھۆنراۋەيەكى ھۆنىيەۋە كەچەند دىرىكى دەھىنىنەۋە:

يفتر عند افترار الحرب مبتسما اژا تغیر وجه الفارس البگل

موف على مهج فى يوم رى رهج كانه اجل يسعى الى امل

ينال بالرفق ما يعيا الرجال به كالموت مستعجلا يأتى على مهل

ۋاتاكەي: ئەو لەكاتى بزەي جەنگ، بزەي لىدەدا، و بزەي جەنگ ئەو كاتەيە شاسۋارى بوپر پەنگى روخسارى دەگۆپىت. ئەو لەرۆژى پەرىشانى و جەنگ، خويىنى دل درژىنىتە سەرزەۋى ۋەك بلىي پەيكى مەرگە و بەرەۋ ئارەزوۋەكەي دەپرات (يا ئارەزوۋ ھاۋشىۋەي پەيكى مەرگ دەپرىت، ئەو بەئارامى و درەنگ كردن، بارىك لەسەر شان ھەلدەگرىت كەچۇك بەپىياۋان دادەدات. ھاۋشىۋەي مەرگ ھەرچەند بەپەلەيە، بەلام بەئارامى ھەنگاۋ ھەلدەگرىت.

جەنگى فەرەنگىيەكان و جەلالقە لەئاندۇلۇس

لەم سالىدا ھوشام پاشاي ئاندۇلۇس سوپايەكى بەفەرماندەيى عەبدكەرىم كوپى عەبد ۋاحىد كوپى مەغىس بۇ سەرزەمىنى فەرەنگ پەۋانە كرد. ئەو گەيشتە ئۆليە و قەلاكانى وىران و تالانىيەكانى كۆكرەۋە و تەندروسىت گەپرايەۋە.

ھوشام سوپايەكى دىكەي بەفەرماندەيى براكەي عەبدكەرىم، عەبدولمەلىك كوپى عەبد ۋاحىد بۇ سەرزەمىنى جەلالقە (گالىسىيا) پەۋانە كرد. عەبدولمەلىك كۆشكى پاشاكەيان ئەزفونش و كەنىسەكانى وىران كرد، تالانىيەكانى كۆكرەۋە.

به‌لام کاتیک گه‌پانه‌وه، رینیشاندەر ئه‌وانی به‌لاریدا برد و به‌مشیه‌یه گرفتاری دژواری و سه‌ختی بوونه‌وه و ژماره‌یه‌کی زۆریان مردن و چوارپیکانیان په‌میان کرد و ته‌نیا ده‌سته‌یه‌کی که‌میان بی‌ ئه‌وه‌ی زیانیان پی‌ بگات، ته‌ندروست گه‌پانه‌وه.

ئاژاوه‌ی تاکورنا

له‌م ساله‌دا ئاژاوه‌ی تاکورنا له‌ئاندۆلۆس روویدا. به‌په‌پیه‌کان نافه‌رمانی فه‌رمانه‌کانیان کرد و فیژۆیی و وێرانکارییان نایه‌وه، هێرشیان کرده‌ سه‌ر شاره‌کان و ریگه‌کانیان گرت. هوشام سوپایه‌کی به‌فه‌رمانده‌یی عه‌بدقادر کوپی ئه‌بان کوپی عه‌بدوالله‌ موالی معاویه کوپی سوفیان بۆ جه‌نگی ئه‌وان په‌وانه‌ کرد. ئه‌م سوپایه جه‌نگا، به‌په‌پیه‌کان یا کوژران یا گرفتار بوون، ئه‌وه‌ی مایه‌وه، له‌ناو هۆزه‌که‌یدا خۆی حه‌شاردا. گوندی تاکورنا و کوێستانه‌کانی تا حه‌وت سال هیه‌چ که‌سیکی به‌خۆیه‌وه نه‌بینی.

بیرکردنه‌وه‌ی چه‌ند رووداوێک

معاویه کوپی زوفه‌ر کوپی عاسم له‌م ساله‌دا جه‌نگی هاوینه‌ی ئه‌نجامدا و جه‌نگی زستانه به‌فه‌رمانده‌یی سلیمان کوپی راشد به‌هاوریه‌تی به‌ند به‌تیرکی سه‌قالیه (سیسیل) ئه‌نجامدا.

سه‌په‌ره‌ستی حاجیه‌یه‌کان له‌م ساله‌دا محهمه‌د کوپی ئیبراهیم کوپی محهمه‌د کوپی عه‌لی بوو.

له‌م ساله‌دا په‌شید هه‌موو کاره‌کانی خه‌لافه‌تی خۆی به‌یه‌حیا کوپی خالیدی به‌رمه‌کی سپارد.

له‌م ساله‌دا فه‌زل کوپی یه‌حیا گه‌یشته خوراسان و له‌گه‌ل دانیشتووانی ماوه‌را ئه‌لنه‌هر جه‌نگی ده‌ستپیکرد و فه‌رمانداری ئه‌شروسنه که‌ملکه‌چی فه‌رمانه‌کان نه‌ده‌بوو، هاته‌ لای یه‌حیا. فه‌زل له‌خوراسان چه‌ندین مزگه‌وت و کاروان سه‌رای دروست کرد.

له‌م ساله‌دا عه‌بدوارست کوپی سه‌عید و موفه‌زه‌ل کوپی یونس و جه‌عفه‌ر کوپی سلیمانی زه‌بعی مردن.

رووداۋەكانى سائى سەد و جەقتا و نۆى كۆچى (۷۹۵ زايىنى)

جەنگى فەرەنگىيەكان لەئاندۆلۆس

لەم سالىدا ھوشام پاشاى ئاندۆلۆس سوپايەكى گەرەى بەفرماندەيى
عەبدولمەلىك كۆپى عەبدواھىد كۆپى موغىس بەرەو گالىسىا پەوانە كرد. ئەوان
گەيشتنە ئەستورقە (ئاستورگا). ئەزفونش (ئالفونسو) پاشاى خەلكانى گالىسىا
بوو. ھىزەكانى خۆى كۆكرەو و پاشاى بەشكەنس كەدراوسىيى بوو ھەرەھا
مەجوسى نەزىك ئەوان و دانىشتتوانى ئەم كەنارائە ھاوكارىيان كرد و بەمشىۋەيە
سوپايەكى گەرەيان پىكەينا. عەبدولمەلىك ھىرشى كەدەسەر و ئەلفونسو
گۆرەپانى بەجىھىشت. عەبدولمەلىك شوين سوپاكەى كەوت و ھەركەسى دەگرت،
دەيكوشت. عەبدولمەلىك سامانەكانى ئەو سەرزەمىنەى بەفیرۆدا و تالانىيەكانى
كۆكرەو و كوشتارى كرد. ئاۋەدانىيەكانى ويران و پەردەى سەرزەمىنى
ئالفونسو دپاند و بى زيان گەپايەو.

ھوشام سوپايەكى دىكەى لەقۇلىكى دىكەو پەوانە كرد. ئەوانىش لەسەر
بنەماى بپارى پىشوو، لەگەل عەبدولمەلىك لەرىگەو گەيشتن، ويرانىيان دروست
كرد و تالانىيەكانىيان كۆكرەو. كاتىك مەبەستى ھاتنە دەرەوەيان كرد، سوپاى
فەرەنگ رىگەى لى گرتن و زيانى لىدان. ژمارەيەك لەموسولمانەكانىيان كوشتار كرد
بەلام پاشماۋەى موسولمانەكان گيانىيان رزگار و بى زيان - جگە لەكوژراۋەكان-
گەرەنەو.

بىركردنەۋەى چەند رووداۋىك

لەم سالىدا فەزل كۆپى يەحيا لەخوراسان گەپايەو و پەشىد، مەنسور كۆپى
يەزىد كۆپى مەنسورى حىمەيرى، خالۆى مەدى لەجىگەى ئەو دانا.
پەشىد لەمانگى رەمەزان/ نۆقەمبەرى ۷۹۶ زايىنى بۆ سپاس كردن لەكوژرانى
ۋەلىد كۆپى تەرىف حەجى عەرەى كرد و بۆ مەدىنە گەپايەو و تاكاتى حەجى

(تمتع) له‌وی مایه‌وه. له‌گه‌ل خه‌لکان چه‌جی تمتع یان کرد، ریگه‌ی مه‌ککه بۆ مه‌نی و دواتر بۆ عه‌ره‌فات و هه‌موو ریگه‌کانی به‌پێ بێ و له‌ریگه‌ی به‌سره‌وه گه‌پایه‌وه. له‌م سائه‌دا چه‌مزه کوپری ئه‌تره‌کی سه‌جستانی له‌خوراسان قووت بوویه‌وه. له‌م سائه‌دا چه‌ماد کوپری زه‌ید کوپری ده‌ره‌می ئه‌زدی سه‌رکرده‌ی ئه‌زد و مالک کوپری ئه‌نسی ئه‌سبه‌حی مامۆستای شافیعی و موسلیم کوپری خالیدی زه‌نجی باوکی عه‌بدواللهی فه‌قیه له‌مه‌دینه کوچی دواییان کرد. شافیعی پیش مالک په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل ئه‌نسدا بوو، زانستی فه‌قه له‌و فیڕ بوو. پێیان ده‌وت زه‌نجی چوونکه سپی بووه و سووری به‌سه‌ر روخساریدا زال. هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا عیباد کوپری عیباد کوپری چه‌بیب کوپری موهه‌لیب کوپری باوکی سوڤره‌ی موهه‌لبی به‌سری و باوکی ئه‌حوه‌س سه‌لام کوپری سه‌لیمی چه‌نه‌فی مردن.

رووداۋەكانى سائى سەد و ھەشتاي كۆچى (۷۹۶ زايىنى)

مەرگى ھوشام

لەم سائەدا ھوشام كۆپى عەبدولرەحمان كۆپى معاويە كۆپى ھوشام كۆپى عەبدولمەلىك كۆپى مەروان پاشاي ئاندۆلۆس لەمانگى سەفەر/ ئاورىلى ۷۹۷ زايىنى كۆچى دووايى كرد. فەرمانرەوايى ئەو ھەوت سال و ھەوت مانگ و ھەشت رۆژ و بەگومانىك نۆ مانگ و دە رۆژى خاياند. سائەكانى ژيانى لەسى و نۆ سال و چوار مانگ كۆتايى پېھات. نازناۋەكەى باوكى وەلىد و كەنىزئادە بوو (دايكى دايكى منال بوو) روخسارى سىپى و چاۋەكانى خۆلەمىشى و سورباو و چاۋخىل بوو. پىنج منالى بۆ ھاتە دنيا. كارزانىكى دوورئەندىش بوو، بویر، دادپەرورە، چاكەكار و خۆشەويستى چاكەكاران بوو. بۆ جىھاد ھەولى دەدا.

يەككە لەچاكترىن كارەكانى لەسەردەمى فەرمانرەوايەتى ئەوە بوو مالىياتى لەسەر بنەماي قورئان و سوونەتى پىغەمبەر (د.خ) وەردەگرت. دروست كردنى مژگەوتى ھەينى كوردوباي تەواو كرد. باوكى پىش ئەۋەى ئەم مژگەوتە تەواو ببىت، مرد. بناغەى چەندىن مژگەوتى دىكەى داپشت. ئىسلام لەرۆژگارى ئەو گەشەى كرد و ناباۋەپرى لەسەرزەمىنەكەى كۆچى كرد بەشىۋەيە موسولماننىك لەسەرمەرگ وەسىيەتى كرد موسولماننىك لەزىندان ئازاد بكەن بەلام لەسەرزەمىنى ناباۋەران تەننەت يەك زىندانى موسولمان نەبىنرا تا ئازادى بكەن. ئەمە نىشانەى بەتوانايى موسولمانان و ناتەوانى ناباۋەرانى رۆژگارى ئەۋە.

چاكەكارىيەكانى فراوانن. ئەندلۇسىيەكان بەردەوام بىرى دەكەنەۋە. ھەندى كات زىدەپۇيان كردوۋە و شىۋازى خەلافەتى ئەو بەعومەر كۆپى عەبدولعەزىز دەشوبھىنن.

فەرمانرەوايى ھەكەم، كۆرەكەى ھوشام

كاتىك ھوشام مرد، كۆرەكەى ھەكەم (بەنازناۋى مونتەسىر) لەسەر تەختى

خەلاڧەت دانىشت. ھەكەم بەھىز، دوورئەندىش و يەكەم كەس بوو كۆيلە بەزىركراۋەكانى ئەندۇلۇسى فراۋان كرد و لەدەۋرۋەرى كۆشك، چەندىن ئەسپى نامادەى راگرت.

ھەكەم خۇى كاروبارەكانى بەرئوۋەدەبرد. زمان پاراۋو بوو، كاتىك فەرمانرەۋايەتى گرتەدەست، دوو مامەكەى عەبدواللە و سلىمان ئالائى شۆپرشىيان بەرز كردهۋە. ئەۋان لەدەشتەكانى رۆژئاۋا بوون. عەبدواللە بەلەنسى خۇى بەئاندۇلۇس گەياند و دەستى بەسەر بەلەنسىيەدا گرت. براكەى سلىمان كە لەتائزە بوو، پەيوەستى بوو و خەلكانىيان دژى ھەكەم ھاندەدا و ئاگرى ئاژاۋەيان خۇش كرد. چەند جارىك شەپريان كرد بەلام ھەمىشە ھەكەم سەردەكەوت.

دواتر ھەكەم بەسەر سلىمانى مامى سەركەوت و لەسائى ۷۸۰/۱۸۴ زايىنى كوشتى. عەبدواللە لەۋالنسىا بوو، ترساۋ پەرىشان دەستى لەياخىگەرى ھەلگرتىبوو. نامەى ئاشتى و سازانى بۇ ھەكەم نووسى و ھەكەم رازى و لەسائى ۷۸۲/۱۸۶ زايىنى پەيمانى ئاشتىيان واژۇ كرد. كۆپەكانى عەبدواللە خوشكەكانى ھەكەمىيان ۋەك ھاۋسەر ھەلېژارد و بەم شىۋەيە ئاگرى ئاژاۋە دامركايەۋە.

ئەۋكاتەى ھەكەم سەرقائى دامركاندەۋەى ئاگرى مامەكانى خۇى بوو، فەرەنگىيەكان ئەم دەرەڧەتيان بەھەل زانى و مەبەستى گرتنى سەرزەمىنە ئىسلامىيەكانىيان كرد و شارى بارسەلۇنيان گرت. ئەۋييان بەشارى خۇيان لەقەلەمدا و ھاۋرىكانى خۇيان لەۋى نىشتەجى كرد. سوپاى موسولمانان نەيتۋانى لەكاتى خۇيدا بگاتە شارەكە. گرتنى ئەم شارە لەسائى ۷۸۱/۱۸۵ زايىنى روويدا.

جەنگ لەگەل فەرەنگىيەكانى ئاندۇلۇس

لەم سائەدا ھەكەم، پاشاى ئاندۇلۇس سوپايەكى بەفەرماندەيى عەبدەكەرىم كۆپى موغىس بۇ سەرزەمىنى فەرەنگەكان پەۋانە كرد. ئەۋان پۇشتە ناو سەرزەمىنەكانىيان و بلاۋەيان بەسوپاكانى ئەۋان كرد و ژمارەيەكيان لى كوشتن و ناۋچەكانى ژيانىيان سوتاند. دەستەيەك لەموسولمانان لەكاتى داكشانى ئاۋ

له‌رووباره‌که پهرینه‌وه. فهره‌نگیه‌کان به‌گومانی ئه‌وه‌ی که‌س توانای پهرینه‌وه له‌م رووباره‌ی نییه، سامان و دارایی خویان له‌وبه‌ری رووبار دانا‌بوو. به‌لام له‌کو‌تاییدا ئه‌وه روویدا که‌هه‌رگیز بیریان لی نه‌ده‌کرده‌وه و موسولمانان هه‌موو سامانی ئه‌وانیان تالان کرد. پیاوه‌کانیان گرفتار کرد و تا ئه‌و جیگه‌ی ده‌یان‌توانی، کوشتاریان خسته‌گه‌پ، نابروویان ب‌ردن و بی‌ زیان بۆ لای عه‌بدکه‌ریم گه‌رانه‌وه.

ده‌سته‌یه‌کی دیکه‌یش په‌وانه‌ کران و چه‌ندین شوینی سه‌رزه‌مینی فهره‌نسیان وێران کرد. سامانی خه‌لکه‌که‌یان وه‌ک تالانی کو‌کرده‌وه و پیاوه‌کانیان گرفتار کرد. ده‌سته‌یه‌که‌ له‌ئه‌سه‌یره‌کان عه‌بدکه‌ریمیان ناگادار کرده‌وه که‌ده‌سته‌یه‌که‌ له‌شه‌پکه‌رانی فه‌ره‌نگ پنیشت خویان گه‌یان‌دۆته‌ دۆلێکی سه‌ر ریگه‌ی موسولمانان. عه‌بدکه‌ریم سوپاییه‌کانی کو‌کرده‌وه و بۆ جه‌نگی ئه‌وان به‌رینه‌که‌وتبوون. ناباوه‌ران نه‌که‌وتبوونه‌ خو‌ که‌موسولمانانیا‌ن له‌به‌رابه‌ر خویاندا بینی. عه‌بدکه‌ریم و سوپاکه‌ی به‌پاده‌یه‌که‌ جه‌نگان که‌فه‌ره‌نگیه‌کان ناچار به‌هه‌لاتن بوون و موسولمانان که‌ره‌سته‌کانی جه‌نگیان وه‌ک تالانی کو‌کرده‌وه و عه‌بد که‌ریم و سوپاکه‌ی بی‌ زیان گه‌رانه‌وه.

فه‌رمانه‌وا‌یی عه‌لی کو‌ری عیسا له‌خوراسان

له‌م ساله‌دا په‌شید مه‌نسور کو‌پی یه‌زیدی له‌خوراسان لا‌برد و عه‌لی کو‌پی عیسا کو‌پی ماهانی له‌جیگه‌ی ئه‌و دانا. ئه‌و ده‌ سال‌ فه‌رمانه‌وا‌یی ئه‌و دیاره‌ی کرد. له‌ده‌ورانی فه‌رمانه‌وا‌یه‌تی ئه‌و چه‌مزه‌ کو‌پی ئه‌تره‌ک له‌خه‌وارێج ئالای شو‌پشی به‌رز کرده‌وه. ئه‌و به‌ره‌و پو‌شه‌نج به‌ریکه‌وت و عه‌مروه‌ی کو‌پی یه‌زیدی ئه‌زدی رووبه‌رووی بوویه‌وه. ئه‌و که‌ فه‌رمانه‌وا‌ی هه‌رات بوو له‌گه‌ل شه‌ش هه‌زار که‌س رووبه‌رووی چه‌مزه‌ بوویه‌وه به‌لام چه‌مزه‌ شکستی پێهینا و ژماره‌یه‌که‌ له‌سوپاکه‌ی کوشت. عه‌مروه‌ی له‌ناو قه‌ره‌با‌لغی که‌وته ژێر پی و مرد. عه‌لی کو‌پی عیسا کو‌په‌که‌ی، حسه‌ینی له‌گه‌ل ده‌هه‌زار شه‌پکه‌ر بۆ شه‌ری چه‌مزه‌ په‌وانه‌ کرد. کاتی‌که‌ جه‌نگ ده‌ستی پێ‌کرد، حسه‌ین ترسا و ده‌ستی له‌جه‌نگ هه‌لگرت. عه‌لی کو‌پی عیسا فه‌رمانده‌یی لی سه‌نده‌وه و کو‌په‌که‌ی دیکه‌ی عیسا کو‌پی عه‌لی بۆ شه‌ری

حه‌مزه په‌وانه کرد. به‌لام حه‌مزه شکستی پی‌هینا و دوووباره باوکی ئەوی بۆ شه‌پری حه‌مزه په‌وانه کرده‌وه.

حه‌مزه له‌نه‌یشابوو و عیسا کوپری عه‌لی له‌خه‌زه‌ر رووبه‌رووی بوویه‌وه. ئەم جاره حه‌مزه شکستی خوارد و سوپاکه‌ی کوژران. ته‌نیا چل که‌سی له‌گه‌ل مایه‌وه و به‌مشپوهیه حه‌مزه ریڭه‌ی قوه‌ستانی گرت‌به‌ر.

عیسا سوپاکه‌ی خۆی بۆ ئەوق و جوه‌ین په‌وانه کرد. ئەم سوپایه‌ خه‌ورایجی ئەو سه‌رزه‌مینه‌ی کوشتار و دواتر روویان کرده ئەوگوندانه‌ی هاوکاری حه‌مزه‌یان ده‌کرد. گونده‌کانیان کرده خۆراکی ناگر و دانیشتوانه‌که‌ی کوشت تا ئەوه‌ی گه‌شته زه‌نج. له‌وئ سی هه‌زار که‌سی کوشت و گه‌پایه‌وه. عه‌بدوالله کوپری عه‌باسی نسفی وه‌ک فه‌رمانه‌ه‌وای زه‌نج ده‌ستنیشان کرد. عه‌بدوالله سامانی خه‌لکی وه‌ک باج ورده‌گرت و درێژه‌ی به‌ریڭه‌ی خۆیدا. حه‌مزه له‌ئیسفراز رووبه‌رووی بوویه‌وه. عه‌بدوالله و سوغدیه‌کانی هاوڕیی خۆپاگرییان کرد و حه‌مزه شکستی خوارد. خۆی و هاوه‌له‌ه‌زگار بووه‌کانی روویان کرده په‌زه‌کان. دواتر له‌ناو په‌زه‌کان هاتنه‌ده‌ر و کوشت و ب‌ریان ده‌ستپیکرد و که‌س به‌زیندووی رزگاری نه‌بوو.

عه‌لی کوپری عیسا، تاهیر کوپری حه‌سینی وه‌ک فه‌رمانه‌ه‌وای بوشه‌نج دیاریکردبوو. حه‌مزه مه‌به‌ستی ئەوی کرد و گه‌یشه‌ قوتابخانه‌یه‌ک که‌سی منال وانه‌یان تیا ده‌خویند. حه‌مزه مناله‌کان و مامۆستا که‌یانی کوشت. تاهیر له‌م رووداوه‌ ناگادار بوویه‌وه. ئەویش هێرشێ کردی سه‌رگوندیک که‌دانیشتوانه‌که‌ی خه‌وارێج بوون به‌لام به‌شداری جه‌نگیان نه‌کردبوو. تاهیر هه‌موویانی کوشت و ده‌ستی به‌سه‌ر سامانه‌کانیاندا گرت. تاهیر ئەوانی به‌دوو دار ده‌به‌سته‌وه (هه‌ر قاچه‌و و به‌داریک) دواتر داره‌کانی ده‌چه‌مانده‌وه و به‌ره‌لای ده‌کرد و به‌مشپوهیه که‌سی به‌ستراو ده‌بوو به‌دوو که‌رت. ئەو خه‌وارێجانه‌ نامه‌یه‌کیان بۆ حه‌مزه نووسی تا ده‌ست له‌کوشتار هه‌لب‌گری‌ت. حه‌مزه ده‌ستی له‌کوشت و ب‌ر هه‌ل‌گرت و به‌ل‌ینی پێدان. به‌مشپوهیه ئەو دیاره‌ ماوه‌یه‌ک ئارام بوو. له‌نیوان حه‌مزه و عه‌لی کوپری عیسا چه‌ندین جه‌نگ روویدا.

بیرگردنه‌وهی چه‌ند رووداونیک

له‌م ساله‌دا جه‌عفر کوپی یه‌حیا کوپی خالید به‌هۆی روودانی ده‌مارگیری له‌گه‌ل' فه‌رمانده‌کان و سوپاییه‌کان رووی کرده‌ شام و ئاژاوه‌ی دامرکانده‌وه و خه‌لکان توانییان روخساری ئاسووده‌یی ببینن.

له‌م ساله‌دا ره‌شید مۆزی خه‌لافه‌تی له‌جه‌عفر وه‌رگرته‌وه. پیشتر مۆره‌که‌ی به‌و سپاردبوو. مۆره‌که‌ی ته‌سلیم به‌ باوکی ئه‌و، یه‌حیا کوپی خالید کرد.

له‌م ساله‌دا ره‌شید جه‌عفری وه‌ک فه‌رمانداری خوراسان و سه‌جستان دیاریکرد به‌لام دوا‌ی بیست شه‌و ئه‌وی له‌سه‌ر کار لابرد و عیسا کوپی جه‌عفری له‌جینگه‌ی ئه‌و دانا و جه‌عفر کوپی یه‌حیا‌ی وه‌ک فه‌رمانده‌ی پاسه‌وانه‌کان ده‌ستینشان کرد.

له‌م ساله‌دا ره‌شید دیواری موس‌لی ویران کرد چوونکه‌ عه‌تاف کوپی سوفیانی ئه‌زی له‌و شاره‌ ئالای شو‌پشی به‌رز کردبوویه‌وه. ره‌شید سویندی خوارد هه‌رکه‌س له‌دانیشته‌وانی ئه‌و شاره‌ ببینیت، خوینی ده‌ریژیت به‌لام باوکی یوسف فتاویدا و ریڭه‌ی ئه‌م کاره‌ی لیڭرت. عه‌تاف موس‌لی به‌جیه‌یشته‌ و رووی کرده‌ ئه‌رمه‌نستان و له‌ده‌ستی ره‌شید دوور که‌وته‌وه و دواتر ریڭه‌ی ره‌قعه‌ی گرته‌به‌ر و له‌وی نیشته‌جی' بوو.

له‌م ساله‌دا هه‌رسیمه‌ کوپی ئه‌عیه‌ن له‌فه‌رمانه‌ره‌وایه‌تی ئه‌فریقییه‌ دوورخرایه‌وه و ره‌شید ئه‌وی بۆ به‌غداد گه‌رانده‌وه و جه‌عفر کوپی یه‌حیا‌ی وه‌ک فه‌رمانده‌ی پاسه‌وانه‌کان دیاری کرد.

له‌م ساله‌دا ئه‌رد هه‌ژنیکی مه‌ترسیدار به‌شیویه‌که‌ میسری هه‌ژاند که‌گولده‌سته‌ی ئه‌سکه‌نده‌رییه‌ دارما.

له‌م ساله‌دا حه‌راشه‌ی شه‌یبانی له‌جه‌زیره‌ ئالای شو‌پشی به‌رز کرده‌وه و موس‌لیم کوپی بوکاری عه‌قیلی ئه‌وی کوشت.

له‌م ساله‌دا مه‌حمه‌ره‌ له‌جه‌رجان شو‌پشی کرد. ده‌سته‌یه‌که‌ له‌شوینکه‌وته‌کانی زه‌ید کوپی عه‌لی کوپی حه‌سین که‌پیشه‌وا‌ی ئه‌وان عه‌مرۆ کوپی محه‌مه‌دی عه‌مه‌رکه‌ی بوو. ره‌شید فه‌رمانی کوشتنی ئه‌وی ده‌رکرد و له‌مه‌رو کوشتیان.

له‌م ساله‌دا فه‌زل کۆپی یه‌حیا له‌ته‌به‌رستان و روویان له‌سه‌ر کار لابرا و عه‌بدوالله کۆپی خازم فه‌رمان‌په‌وایه‌تی گرت‌ه‌ده‌ست. سه‌عید کۆپی سه‌لم له‌جه‌زیره له‌سه‌ر ته‌ختی فه‌رمان‌په‌وایه‌تی دانیش‌ت. جه‌نگی هاوینه به‌فه‌رمان‌ده‌یی محهمه‌د کۆپی معاویه کۆپی زوفه‌ر کۆپی عاسم نه‌جام‌درا.

له‌م ساله‌دا په‌شید به‌ره‌و حیره که‌وته ری و له‌وی چه‌ندین خێوه‌تی هه‌ل‌کرد. زه‌وی به‌هاوه‌لانی به‌خشی به‌لام خه‌لکی کوفه شو‌پشیان کرد وری‌زان له‌ریزی دراوسیه‌تی نه‌گرت و په‌شید به‌ناچاری بو به‌غداد گه‌پایه‌وه.

سه‌ره‌ره‌ستی حاجیه‌کان له‌م ساله‌دا عیسا کۆپی موسا کۆپی محهمه‌د کۆپی عه‌لی بو.

له‌م ساله‌دا په‌شید، یه‌حیا کۆپی سه‌عیدی حه‌ره‌شی وه‌ک فه‌رمان‌داری موس‌ل ده‌ست‌نیشان کرد به‌لام نه‌و به‌شیوه‌یه‌کی خراپ له‌گه‌ل دانیش‌توانی نه‌م شاره هه‌لس و که‌وتی کرد و زۆریه‌ی دانیش‌توانی نه‌و شاره سه‌ره‌زه‌مینه‌که‌ی خویان به‌جیه‌یش‌ت.

له‌م ساله‌دا موباره‌ک کۆپی سه‌عیدی سوری برای سوفیان و سه‌لمه‌ی نه‌حمه‌ر و سه‌عید کۆپی خه‌یسه‌م و باوکی عوبه‌یده عه‌بد وارس کۆپی سه‌عیدی سه‌وری و عه‌بدوله‌زیز کۆپی باوکی حازم مردن. باوکی حازم له‌کاتی نوێژدا مرد. باوکی زه‌موره نه‌نس کۆپی عه‌یازیش مرد.

له‌م ساله‌دا په‌شید فه‌رمانیدا بناغه‌ی شاری عه‌ین زه‌ربا دابریژن و قه‌لای بو دروست بکه‌ن. سوپایه‌کی له‌خوراسان و ناوچه‌کانی دیکه‌وه بو نه‌وی په‌وانه کرد و مانی بو دروست کردن.

رووداوهكانى سائى سەد و ھەشتاي كۆچى (٧٩٧ زايىنى)

فەرمانرەواى محەممەد كۆرى موقتائىل لەئەفرىقىيە

لەم سالاھدا ھارون پەشىد محەممەد كۆرى موقتائىل كۆرى ھەكىمى عەكى دواى لاڤردنى ھەرسىمە كۆرى ئەعەن - لەگىرەنەوھى رووداوهكانى سائى ٧٨٢/١٧٧ زايىنى ئامارەى پىدرا- وەك فەرمانرەواى ئەفرىقىيە دەستنىشان كرد. ئەو لەسەرەتاي رەمەزان / ئۆكتۆبەر ھاتە قەيرەوان. ھەرسىمە بۆ لای پەشىد گەرايەوھ. محەممەد براى شىرى پەشىد بوو. ھەر ئەوئەندەى لەئەفرىقىيە جىگىر بوو، ھەلس و كەوتە ناپەسەندەكانى دەست پىكرد و بەمشىوھىە سوپاكەى دژى خۆى ھاندا وپىرياندا مەخلەد كۆرى مۆرەى ئەزدى وەك فەرماندەى خۆيان دەستنىشان بكەن. سەريازەكان، بەرپەريپەكان و ھىزەكانى دىكە، كەژمارەيان فراوان بوو، بۆ شەپ خۆيان ئامادە كرد و محەممەد كۆرى موقتائىل سوپايەكى بۆ رووبەرەو بوونەوھى ئەوان پەوانە كرد و جەنگى لەگەل مەخلەد دەستپىكرد و شكستى پىھىنا. مەخلەد لەمزگەوتىك خۆى شارەدوھ بەلام گرتيان و سەريان برى.

تەمام كۆرى تەمىمى تەمىمى لەگەل سوپايەكى گەرە لەتونس دژى محەممەد ئالائى شۆپشى بەرز كەردەوھ و لەرەمەزانى ١٨٣ / ئۆكتۆبەرى ٧٩٩ زايىنى بەرەو قەيرەوان كەوتەرى. محەممەد كۆرى موقتائىل و سوپاكەى رووبەرەوى بوونەوھ و لەمەنەيت ئەلخەيل كەوتنە گيانى يەك. كۆرى عەكى بۆ قەيرەوان ھەلات و تەمام شۆينى كەوت و پۆشتە ناو قەيرەوان. لەسەر ئەو بنەمايە ئەمانى بەكۆرى عەكىدا كە لەئەفرىقىيە بپوات. كۆرى عەكى لەرەمەزان/ئۆكتۆبەر رووى كەردە تەرابلوس.

ئىبراھىم كۆرى ئەغەلب سوپايەكى گەرەى كۆكردەوھ و بۆ دژايەتى كردنى كەردەوھكانى تەمام رىگەى قەيرەوانى گرتەبەر. كاتىك لەقەيرەوان نزىك كەوتەوھ، تەمام رىگەى تونسى گرتەبەر. ئىبراھىم پۆشتە ناو قەيرەوان و ئەم ھەوالەى بۆ محەممەد كۆرى موقتائىل نووسى و داواى گەرانەوھى لىكرد. محەممەد بۆ قەيرەوان گەرايەوھ و ئەمە لای خەلكى ئەو شارە ناخۆش بوو. تەمام ئاگادار

بوویه‌وه و سوپایه‌کی ریکخست و به‌گومانی ئه‌وه‌ی خه‌لکان محهمه‌دیان ناوێت و هاوکاری ده‌که‌ن، رووی کرده‌قهیره‌وان.

کاتی‌ک له‌قهیره‌وان نزیک که‌وته‌وه، کوپی ئه‌غله‌ب به‌محهمه‌دی وت: کاتی‌ک سوپاکه‌م که‌م بوو، شکستی خوارد، به‌لام کاتی‌ک گه‌پایته‌وه بۆ ئه‌م شاره، به‌گومانی ئه‌وه‌ی سوپا هاوکاری تۆ ناکات، وره‌ی به‌رز بوویه‌وه. باشت‌ترین کار ئه‌وه‌یه له‌گه‌ڵ سوپاکه‌ی خۆی رووبه‌رووی بيمه‌وه. ئه‌م کاره‌ی کرد و بۆ جه‌نگی ئه‌و به‌ریکه‌وت. ته‌مام هه‌لات و ده‌سته‌یه‌ک له‌هاوه‌لانی کوژران. ته‌مام گه‌یشته تونس و ئیبراهیم کوپی ئه‌غله‌ب شوینی که‌وت تا زیندانی بکات به‌لام ته‌مام داوای ئه‌مانی کرد و ئیبراهیم پێی به‌خشی.

فه‌رمانه‌واوی ئیبراهیم کوپی ئه‌غله‌ب له‌ئه‌فریقییه

کاتی‌ک بارودۆخ بۆ محهمه‌د کوپی موقتیل سه‌قامگیر و ته‌مام ملکه‌چی خۆی نیشاندا، خه‌لکان که‌بیزار و به‌فه‌رمانده‌یی ئه‌و رازی نه‌بون، ئیبراهیمیان ناچار کرد نامه‌یه‌ک بۆ ره‌شید بنووسی‌ت و داوای فه‌رمانه‌واوی ئه‌فریقییه بکات. میسر سالانه سه‌د هه‌زار دیناری بۆ ئه‌فریقییه ده‌نارد. ئیبراهیم رازی بوو نه‌ک سه‌د هه‌زار دیناره‌که وهرنه‌گرێت به‌لکو سالانه چل هه‌زار دیناریان بۆ بنی‌رێت. ره‌شید راویژکاره‌کانی بانگ کرد و راویژی پیکردن و سه‌باره‌ت به‌فه‌رمانه‌وایه‌تی ئه‌فریقییه داوای بۆچوونی ئه‌وانی کرد. ئاگاداری کردنه‌وه که‌خه‌لکانی ئه‌فریقییه به‌فه‌رمانه‌واوی محهمه‌د کوپی موقتیل رازی نابن. هه‌ر سیمه فه‌رمانه‌واوی ئیبراهیم کوپی ئه‌غله‌بی پشتراست کرده‌وه و هه‌موو تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی ئه‌وی له‌بهرمه‌ندی و کارزانی باس کرد به‌لام ئه‌م بابه‌ته‌ی ئاشکرا نه‌کرد که‌ئه‌و ئه‌فریقییه‌ی بۆ عه‌لی کوپی موقتیل پاراستوه. ره‌شید له‌موحه‌رم سالی ١٨٤/ ژانویه‌ی ٨٠٠ زایینی ئیبراهیم کوپی ئه‌غله‌بی وه‌ک فه‌رمانه‌واوی ئه‌فریقییه ده‌ست‌نیشان کرد و به‌مشیه‌یه خراپه‌کاری کوچی کرد و کاروباره‌کان سه‌قامگیر بوو. ئیبراهیم کوپی ئه‌غله‌ب، ته‌مام و هه‌موو شو‌پ‌شیه‌یه‌کانی بۆ لای ره‌شید په‌وانه کرد و به‌مشیه‌یه ئه‌فریقییه ئارام بوویه‌وه. ئه‌و له‌نزیک قهیره‌وان بناغه‌ی شاریکی دارشت و به‌عه‌باسیه ناوی برد. که‌سان و هاوه‌لان و کۆیله‌کانی خۆی له‌و شارهدا

نیشته‌جی کرد.

له‌سالی ٧٩٢/١٨٦ زایینی پیاویک له‌عه‌ره‌به‌کانی سه‌رزه‌مینی تونس به‌ناوی چه‌مدییس، شوپشی کرد و ره‌شی که‌نیشانه‌ی عه‌باسییه‌کان بوو، خسته لاوه. شوینکه‌وته‌کانی فراوان بوون و کوپی ئه‌غله‌ب، عیمران کوپی مه‌خله‌دی له‌گه‌ل سوپایه‌ک بۆ رووبه‌روو بوونه‌وه‌ی ئه‌و نارد و فه‌رمانی پێدا ئه‌گه‌ر سه‌رکه‌وته‌نی به‌ده‌ست هینا، که‌سیان به‌زیندووی نه‌هینیه‌وه. عیمران به‌ریکه‌وت و له‌به‌را به‌ریه‌ک سوپایان رازنده‌وه. هاوه‌لانی چه‌مدیس هاواریان کرد: به‌غداد، به‌غداد (ئه‌وانی بۆ گرتنی به‌غداد هانده‌دا) به‌لام هه‌وره‌ بروسکه‌ی شمشیر گیانی گرتن و ده‌هه‌زار که‌سیان لیکوژرا و عیمران روشته ناو تونس.

ماوه‌یه‌ک دواتر کوپی ئه‌غله‌ب ئاگادار بوویه‌وه ئیدریس کوپی ئیدریسی عه‌له‌وی له‌که‌ناره‌کانی روژئاوا ئالای شوپشی به‌رز کردۆته‌وه و هینزی زیادی کردوه. ئه‌غله‌ب مه‌به‌ستی جه‌نگی ئیدریسی کرد به‌لام که‌سانی نزیکه‌ی ریگه‌ی ئه‌م کاره‌یان لیگرت و پینشیارییان کرد تا ئه‌و کاته‌ی دژایه‌تی له‌گه‌ل تو ئاشکرا نه‌کردوه، دژایه‌تی نه‌که‌یت. ئه‌غله‌ب ریگه‌ی فرت و فیلی گرت به‌ر و نامه‌یه‌کی بۆ به‌هلل کوپی عه‌بدواحید کارگوزاری ئیدریس له‌مه‌غریب نامه‌یه‌کی نووسی و چه‌ندین دیاری گرانبایی بۆ نارد. ئه‌و که‌به‌رده‌وام هاورییه‌تی ئیدریسی ده‌کرد، ملکه‌چی فه‌رمانه‌کانی ئیبراهیم بوو و ئیدریسی پشتگوێ خست و به‌مشیه‌یه ده‌سته‌که‌ی ئیدریس ورده ورده بلاوه‌یان لێده‌کرد. به‌هلل نامه‌یه‌کی بۆ ئه‌غله‌ب نووسی و داوای لیکرد ده‌ست له‌ئیدریس هه‌لبگریت و خزمایه‌تی ئه‌وی له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ر (د.خ) بیرهینایه‌وه. کوپی ئه‌غله‌ب لێی خوش بوو.

عیمران کوپی مه‌خله‌د – پینشتر ناوی برا – له‌که‌سه‌ نزیکه‌کانی ئیبراهیم کوپی ئه‌غله‌ب و و له‌کو‌شکه‌که‌ی ئه‌و ده‌ژیا. روژیک سوار له‌سه‌ر ئه‌سپ هاورییه‌تی ئیبراهیمی ده‌کرد و گفتوگۆیان ده‌کرد به‌لام ئیبراهیم چونکه‌ بیرى له‌بابه‌تیکی دیکه‌ ده‌کرده‌وه، گرنگی به‌وته‌کانی عیمران نه‌ده‌دا و داوای لیکرد دووباره‌ی بکاته‌وه. ئه‌مه‌ بووه‌ هۆی توپه‌ بوونی عیمران و لێی جیا‌بوویه‌وه و ده‌سته‌یه‌کی گه‌وره‌ی پیکه‌ینا و دژی ئیبراهیم شوپشی کرد. ئه‌و سوپاکه‌ی خۆی له‌نیوان

قەيرەۋان و عەباسىيە رازاندىۋە. خەلكانى قەيرەۋان و زۆرىنەنى دانىشتۋانى ئەفرىقىيە ھاۋكارىيان كىرد. ئىبراھىم لەدەۋرى عەباسىيە خەندەكىكى ھەلگەند و ھاتۋچۇ كىردن بۇ ناۋ شارى دژۋار كىرد. جەنگى ئىۋان ئەم دوۋانە يەك سال درىژەى كىشا. ھارون پەشىد ئاگادار بوۋىيەۋە. سامانىكى زۆرى بۇ ئىبراھىم نارد و كاتىك سامانەكەى بەدەست گەشىت، فەرمانىدا چار بدەن: ھەركەس خۆى بەيەكىك لەسۋپاكەى سەرۋەرى باۋەرداران دەزانىت، بابىت دىارى خۆى ۋەرىگىرىت. بەمشىۋە ھاۋەلانى عىمران بلۋەيان لىكرد و ھىزەكانى ئىبراھىم ھىرشىيان كىردە سەر و شىكستىيان پى ھىنان. ئىبراھىم بانگى ئەمانى بەرز كىردەۋە و رايگەياند ھەر كەس بىت، دىارى ۋەردەگىرىت. ھەموۋيان ھاتن و دىارى بەھەموۋياندا و دەروازەكانى قەيرەۋانى ھەلگەند و دىۋارەكەى ۋىران كىرد.

عىمران مى رىگى گرتەبەر و گەشىتە زاب و لەۋى مايەۋە تا ئەۋ كاتەى ئىبراھىم مرد و كۆپەكەى ھاتە سەر تەخت و ئەمانى بەعىمران بەخشى. عىمران ھاتە لای و لەنزىك ئەۋ مالىكى بۇ خۆى دروست كىرد. كەسانى نىزىك بەردەۋام بەگوۋى عەبدواللە (جىگىرى ئىبراھىم) دەيانچىرپاند ئەۋ دژى باۋكى تۋ شۆرشى كىرد و ئىمە لىى دلىا نىن. عەبدواللە كوشتى.

كاتىك عىمران شىكستى خۋارد، ھەۋرى خراپەكارى ئاسمانى ئەفرىقىيە بەجىھىشت و بەمشىۋە مايەۋە تا ئىبراھىم مرد. ئەۋ لەشەۋالى سالى ۱۹۶ / ژۋئەنى ۸۱۲ مرد. تەمەنى پەنجا و شەش سال درىژەى كىشا و بۇ ماۋەى دۋانزە سال و چۋار مانگ و دە رۇژ فەرمانپەرۋايەتى كىرد.

فەرمانپەرۋايى عەبدواللە كۆرى ئىبراھىم كۆرى ئەغلەب ئەئەفرىقىيە

كاتىك ئىبراھىم مرد، عەبدواللەى كۆرى لەسەر تەختى فەرمانپەرۋايەتى دانىشت كە لەۋ كاتەدا لەتەرابلوسى بەرپەرەكان - ۋەك لەگىرپانەۋەى روۋداۋەكانى سالى ۱۹۶ / ۸۰۲ زايىنى ئامارەى پىدەدەين - گەمارۋيان خىستبۋە سەر. ئىبراھىم عەبدواللەى ۋەك جىگىرى خۆى دىارىكرد و فەرمانى بەزىاد اللە كۆرى ئىبراھىم دا دەستى بەيەت بخاتە ناۋ دەستى براكەى. ئەۋ بەيەتەى كىرد و كاتىك باۋكى مرد، ھەۋالى مەرگى باۋك و بەيەتەى خۆى بۇ نوۋسى. عەبدواللە تەرابلوسى بەجىھىشت

و ھاتە قەيرەۋان. بەمشىۋەيە كاروبارەكان سامان دران و لەو رۆزگارەدا ھىچ ئارىشەيەك روى نەدا و دەرگاي ھىچ جەنگىك نەكرايەۋە. زۆربەي خەلكان لەناو جىگەي ئارامىدا ھەۋانەۋە و شارەكان گۆي ئاۋەدانىيان فراند. عەبدواللە لەزىجەججە ۸۱۷/۲۰۱ زايىنى كۆچى دوۋايى كرد.

ناسازگارى خەلكانى ئاندولۇس و پاشاكەي

لەم سالىدا بەھلول كۆپى مەرزوق ناسراۋ بەباۋكى ھەجج لەكەنارەكانى سەرزەمىنى ئاندولۇس ئالاي شۆپشى بەرز كىردەۋە و ھاتە ناو ساراگوزا و دەستى بەسەردا گرت. عەبدواللە كۆپى عەبدولرەھمان پاشاي ئاندولۇس ناسراۋ بەبەلەنسى كەمبەستى فەرەنگى بوو، پەيۋەستى بەھلول بوو.

عوبەيدە كۆپى ھومەيد لەتۇلدۇ ئالاي شۆپشى بەرز كىردەۋە و پاشاي ئاندولۇس فەرمانى بەعەمروس كۆپى يوسف دا (كە لەتەلبىرە، تالاورا) بۇ جەنگى خەلكانى تۇلدۇ بىرات. ئەو، چەندىن جار رۈبەرۋىيان بوۋىۋە و تەنگى پى ھەلچىن. نامەيەكى بۇ خەلكانى تۇلدۇ نوۋسى كە بەمئالەكانى مەخشى ناسراۋ بوون. لەنامەكاندا بەئەندازەيەك خۇشەۋىستى خۇي دەرپرې كەكارىگەرى لەسەر دلىان بەجىھنىشت و لەبەر ئەمە ھىرشىيان كىردە سەر عوبەيدە كۆپى ھومەيد و دەستبەجى كۈشتىيان و سەرى بىراۋى ئەۋيان بۇ عەمروس ئارد. ئەۋىش سەرە بىراۋەكەي بۇ بارەگاي پاشاي ئاندولۇس پەۋانە كرد و پىگەي مئالەكانى مەخشى لاي ئەو بەرز كىردەۋە. مئالەكانى مەخشى لەگەل بەرپەرەكانى شارى تالاورا ناسازگار بوون و لەبەر ئەمە سات ناسات بەسەر بورج و دىۋارى ئەۋاندا سەردەكەۋتن و خۈننىان دەرشتن. عەمروس لەگەل سەرى بىراۋى عوبەيدە ھەۋت سەد كەس لەبەرپەرەكانى بۇ بارەگاي پاشاي ئاندولۇس بىرد كەھەركامىيان دەرەدە سوچىك و خۈننىان دەرشتن. بەمشىۋەيە بارودۇخى ئەو ديارە ھىۋر بوۋىۋە.

بىر كىردنەۋەي چەند رۈۋداۋىك

لەم سالىدا ھارون رەشىد لەسەرزەمىنى رۇم جەنگا و دەستى بەسەر قەلای سەفسافدا گرت.

لەم سالىدا عەبدولمەلىك كۆپى سالىج لەسەرزەمىنى رۇم جەنگا و خۇي گەياندە

ئانكارا و مەتمورەى گرت و ھەمزە كوپى مالك لەوى مرد.

لەم سالىدا سور پۇشەكان دەستيان بەسەر خوارساندا گرت.

لەم سالىدا ھارون رەشىد سلاو بۇ پېغەمبەرى كرده دەسپىكى نامەكان.

سەرپەرەستى حاجىيەكان لەم سالىدا رەشىد بوو.

لەم سالىدا دانى سوربەكان لەنيوان موسولمانان و رۇمىيەكان بوو بەنەریت و ئەمە

يەكەمىن سوربەكان لەرۇژگارى منالەكانى عەباس بوو. قاسم كوپى رەشىد وەك

جىيەجىكارى ئەم نەرىتە دەستنيشان كرا. ئىمپراتورى رۇم لەم سالىدا نەقفور

(نىكفۇروس) بوو.

خەلك لەگۇرپنەۋەى ئەسیرەكان شادمان بوون و ھەموو زىندانىيە رۇمىيەكان ئازاد

كران. ئەم ئال و گۆرە لەلامس لەكەنار زەريايەك روويدهدا كەدوورىيەكەى لەتەرسوس

دوانزە فەرسەنگ بوو. سى ھەزار موچەخۇر ھاورىيەتى باوكى سلىمانيان دەگرد.

خزمەتكارى كارگوزارى تەرسوس ھاورى لەگەل ژمارەيەكى زور لەسنور نشينەكان و

بىرمەندان و كەسە ديارەكان بۇ ئال و گۆرپى ئەسیرەكان ھاتن. ژمارەى ئەسیرەكان سى

ھەزار و ھەوتسەد كەس بوو. ئاماژەيان بەژمارەى زياتریش داۋە.

لەم سالىدا ھەسەن كوپى قەحتەبە كەخۆى و باوكى لەفەرماندەكانى مەنسور

بوون، لەتەمەنى سى و چوار سالى مرد.

ھەرۋەھا عەبدواللە كوپى موبارەكى مەروزی لەمانگى رەمەزان/ ئۇكتۇبەر لەھیت

لەتەمەنى شەست و سى سالى و ەلى كوپى ھەمزە باوكى ھەسەنى ئەزدى ناسراو

بە كەسايى موقرى و نەحوى لەشارى رەى مردن. دەستەيەك مەرگى كەساي بۇ سالى

۷۸۹/۱۸۳ زايىنى دەگىرپنەۋە.

لەم سالىدا مەروان كوپى سلىمان كوپى يەحيا كوپى باوكى ھەفسەى شاعىر مرد.

ئەو لەسالى ۷۱۱/۱۰۵ زايىن چاۋى بەدنیا ھەلپىنا.

لەم سالىدا باوكى يوسفى قازى بەناۋى يەعقوب كوپى ئىبراھىم، گەرەترىن

شاگرد و شويىنكەوتەى باوكى ھەنپفە، مرد.

لەم سالىدا يەعقوب كوپى داود كوپى عومەر كوپى تەھمان موالى عەبدواللە كوپى

خازمى سولەمى مرد. ئەو ۋەزىرى مەھدى بوو. ھاشم كوپى بەرىد يەزىد كوپى

زورەيىع و ھەفس كوپى مەيسەرەى سەنغانى لەسەنغاي دىمەشق، ھەموويان مردن.

رووداۋەكانى سالى سەد و ھەشتا و دوۋى كۆچى (۷۸۹)

لەم سالىدا پەشىد بۇ خەلافەتى عەبدواللە مەئمۇن دۋاى ئەمىن بەيىعتى ۋەرگرت. ئەۋى كىردە فەرمانپەرۋاى خوراسان و سەرزەمىنەكانى پەيۋەست بەخوراسان تا ھەمەدان و جەغفەر كۆپى يەحياى ۋەك راۋىژكارى ئەۋ ديارى كىرد.

ئەمە يەككىكە لەسەرسورھىنەكان: پەشىد بەچاۋى خۇى بىنى باوك و باۋەگەۋرىنى ئەۋ مەنسور لەگەل عىسا كۆپى موسا چى كىرد و بەناچارى دەستى لەخەلافەت ھەلگرت و ھادى براى ئەگەر نەدەمرد، نەيدەھىشت پەشىد خەلافەت بگىرتە دەست و لەگەل ئەمەيشدا بۇ مەئمۇن دۋاى ئەمىن بەيىعتى ۋەرگرت. بەلى، خۇشەۋىستى سەركىش، ھەم چاۋ لەمرۆف دەستىنەت ھەم گوى.

لەم سالىدا كچى خاقان پاشاى خەزەر بۇ ھاۋسەرى فەزل كۆپى يەحيا پەرۋانە كرا بەلام لەبەرزە مەرد. كەسانى نىزىكى ئەۋ بۇ لاي خاقان گەپرانەۋە و ئاگاداريان كىردەۋە كچەكەى بەفرىۋ كۆژراۋە. پاشا بۇ ھىرش كىردنە سەر سەرزەمىنە ئىسلامىيەكان سوپاى نامادە كىرد.

جەنگى ھاۋىنە بەفەرماندەيى عەبدولرەحمان كۆپى عەبدولمەلىك ئەنجامدرا و گەيشتە ئىفسوس و شارەكانى نىزىكى ئەۋ شارە.

لەم سالىدا رۇمىيەكان چىراى دوۋ چاۋى فەرمانپەرۋاكەى خۇيان كۆنستانتىن كۆپى ئەليونىيان كۆژراندهۋە و دايكى ئەۋيان ھىنايە سەرتەخت و نازناۋى (عطسە)يان پىبەخشى.^۱

سەپەرەستى حاجىيەكان لەم سالىدا موسا كۆپى عىسا كۆپى موسا بوۋ. ھەرسىمە كۆپى ئەيەن فەرمانپەرۋاىى موسلى دەكىرد.

ھەرۋەھا لەم سالىدا سلىمان كۆپى عەبدولرەحمان، پاشاى ئاندۆلۆس، لەرۆژھەلاتى ئاندۆلۆسەۋە سوپايەكى رازاندهۋە ۋىۋ جەنگى برازاكەى ھەكەم كۆپى ھوشام كۆپى عەبدولرەحمان، پاشاى ئەۋ ديارە بەرىكەۋت. ھەكەمىش

^۱ لەمىژۋى تەبىرى بە (اغسٹە) نارى براۋە.

به‌سوپایه‌کی گه‌وره رووبه‌رووی بوویه‌وه. ژماره‌یه‌کی فراوان له‌خراپه‌کاران وئاژاوه‌گیران له‌ده‌روی سلیمان کۆببونه‌وه و هاوکارییان ده‌کرد. هه‌ردوو سوپا له‌به‌راهر یه‌ک ریزیان به‌ست و هی‌رشیان کرده‌سه‌ریه‌ک. جه‌نگ، دژوار و سلیمان شکستی خوارد و سوپاکه‌ی چه‌که‌م شوینی که‌وت. جه‌نگی نیوانیان له‌زی چه‌جه/ژانویه‌ سه‌ر له‌نوی ده‌ستی پیکرده‌وه و دووباره‌ سلیمان شکستی خوارد و په‌نای برده‌ به‌کۆیستانه‌کان و به‌رده‌لانه‌ دژواره‌کان و چیت‌ر چه‌که‌م ده‌ستی له‌شوینکه‌وتنی ئه‌وه‌نگرت.

سلیمان جاریکی دیکه‌ گه‌پایه‌وه و به‌په‌په‌کانی کۆکرده‌وه و رووی کرده‌ ئه‌ستجه (ئه‌سیجا). چه‌که‌م بۆ جه‌نگی ئه‌وان به‌ریکه‌وت و له‌سالی ١٨٣ / ٧٩٩ دوو سوپا که‌وته‌ گیانی یه‌ک و ئاگری شه‌ر بلیسه‌ی سه‌ند و سلیمانی تیکشکاو گه‌پایه‌وه و له‌گوندیک په‌نای گرت. چه‌که‌م ده‌وری گونده‌که‌ی گرت و سلیمان بۆ دیاری فی‌ریش هه‌لات.

له‌م ساله‌دا لافاویکی گه‌وره‌ له‌کوردوبا زه‌وی شو‌رده‌وه و زۆریه‌ی ماله‌کانی ئه‌وه‌ سه‌رزه‌مینیه‌ی برده‌ ژیر ئاو و ویرانی کرد و داوینه‌که‌ی گه‌یشته‌ شه‌قنده (سکۆندا) له‌م ساله‌دا جه‌عفهری ته‌یالسی چه‌دیس بیژ و عومار کۆری محهممه‌د خوشکه‌زای سوفیانی سه‌وری و عه‌بدعه‌زیز کۆری محهممه‌د کۆری باوکی عوبه‌ید دراوه‌ردی موالی جو‌هه‌ینه‌ که‌باوکی خه‌لکی دارابگه‌رد بوو، مردن. خه‌لکی دارابگه‌رد ئه‌م خزمایه‌تییه‌یان په‌سه‌ند نه‌ده‌کرد و له‌به‌ر ئه‌مه‌ به‌دراوه‌ردی ناویان ده‌برد.

هه‌روه‌ها له‌م ساله‌دا دوراج باوکی سه‌مح که‌ناوی عه‌بدوالله‌ کۆری سه‌مح یا به‌گومانیک عه‌بدولره‌حمان کۆری سه‌مح کۆری ئوسامه‌ی ته‌جیبی میسری بوو، کۆچی دووایی کرد. سالی له‌دایک بوونی ئه‌وه‌ ١٢٥ / ٧٤٢ زایینییه‌. عه‌فیف کۆری سالمی موسلی له‌م ساله‌دا چاوی له‌جیه‌ان به‌ست.

رووداووه‌کانی سائی سه‌د و هه‌شتا و سێی کۆچی (٧٩٩) زاینی

له‌شکرکێشی خه‌لکانی خه‌زهر بۆ سه‌ره‌زمینه ئیسلامیه‌کان
له‌م سائه‌دا خه‌لکانی خه‌زهر به‌بیانوی مردنی کچی خاقان له‌باب الابواب
سوپایان کرده سه‌ر موسولمانان و خوینی ئه‌مان به‌خشراره‌کان (ئه‌هلی زه‌مه‌یان)
پشت و زیاتر له‌سه‌د هه‌زار که‌سیان دیل کرد. په‌شید، یه‌زید کوپری مه‌زیدی وه‌ک
فه‌رمانه‌روایی ئه‌رمه‌نستان و ئازهر بایه‌جان دیاری و بۆ جه‌نگی خه‌زه‌رییه‌کان
په‌وانه‌ی کرد. خه‌زیمه کوپری خازمی له‌نه‌سیبێن جیگیر کرد تا رێگری بکات
له‌هێرشی ئه‌رمه‌نییه‌کان.

ده‌گێڕنه‌وه هۆکاری هێرشی ئه‌وان ئه‌مه بوو: سه‌عید کوپری سه‌لم،
ئه‌ستێره‌ناسیکی سوله‌می کوشت و منالی ئه‌ستێره‌ناسه‌که پۆشته سه‌ره‌زمینی
خه‌زهر و ئه‌وانی دژی سه‌عید هاندا. ئه‌وانیش ئالای شوپشیان به‌رز کرده‌وه و
له‌رێگی سولمه‌وه پۆشته ناو ئه‌رمه‌نستان و سه‌عیدیان کوشت و نزیکه‌ی هه‌فتا
رۆژ له‌وی مانه‌وه. په‌شید خوزه‌یمه کوپری خازم و یه‌زید کوپری مه‌زیدی په‌وانه کرد
و ئه‌وان کاره چه‌وته‌کانی سه‌عیدیان راست کرده‌وه و خه‌زه‌رییه‌کانیان ده‌رکرد و
که‌ناره‌کانی سولمه‌یان به‌ست.

بیرکردنه‌وه‌ی چه‌ند رووداوێک

له‌م سائه‌دا ره‌شید، عه‌لی کوپری عیسا‌ی له‌خوراسان بانگ کرده‌وه و دواتر
به‌نۆینه‌رایه‌تی مه‌ئمونی کوپری ئه‌وی بۆ خوراسان گه‌رانده‌وه و فه‌رمانی پێدا له‌گه‌ڵ
باوکی خه‌سیب به‌هنگیت.

له‌م سائه‌دا باوکی خه‌سیب که‌ناوی وه‌یب کوپری عه‌بدوالله نه‌سائییه، له
(نه‌سا)ی خوراسان ئالای شوپشی به‌رز کرده‌وه.

عه‌باس کوپری هادی ری و ره‌سمی جه‌جی له‌گه‌ڵ خه‌لکان ئه‌نجامدا.

لەم سالاھىدا موسا كۆپى جەغفەر كۆپى محەممەد كۆپى عەلى كۆپى حسەين كۆپى عەلى كۆپى ئەبى تالىب لەبەغداد و لەزىندانى پەشىد مرد.

ھۆكارى زىندانى كرانى ئەمە بوو: پەشىد لەرمەزانى سالى ۱۷۹ / نۆقەمبەرى ۷۹۶ زايىنى جەجى عەمرەى كرد. كاتىك گەپرايەو بۆ لای دانىشتوانى مەدىنە، پۇشتە سەر ئارامگای پىغەمبەر (د.خ) و لەگەل ھاورىكانى زيارەتيان كرد. كاتىك پۇشتە ئاو ئارامگای پىغەمبەر (د.خ)، وەستا و وتى: سلاو لەتۆى ئەى پىغەمبەرى خوا! ئەى كۆپە مام! تا بەمشىۋەيە شانازى بەسەر كەسانى دەوروبەرى خۆى بكات. موسا كۆپى جەغفەر ھاتە پىش، رووى كرده ئارامگای پىغەمبەر (د.خ) و وتى: سلاو لەتۆ ئەى باوكە! رەنگ لەروخسارى پەشىد پەپى و رووى كرده موسا كۆپى جەغفەر و وتى: ئەمەيە شانازى كردنى راستەقىنە. دواتر ئەوى لەگەل خۆى بۆ عىراق برد و لای سەندى كۆپى شاھەك زىندانى كرد. خوشكى سەندى كۆپى شاھەك كاروبارى زىندانى كردنى ئەوى گرتەدەست. خوشكى سەندى سەبارەت بەموسا كۆپى جەغفەر دەگىرپىتەو كاتىك دەيوست نوپژى خەوتنان بكات، وەسفى خۆى دەكرد و بەردەوام ناوى ئەوى دەھىنايە سەرزمان تا شەو بەسەر دەچوو، تا نوپژى بەيانى دەپارايەو، دواتر نوپژى بەيانى دەخويند و تا بەرەبەيان لەپارانەو و راز و نياز بەردەوام دەبوو، ئەوسا دەخەوت و نزيك نيمەپۇ لەخەو ھەلدەستا، دەستنوپژى دەگرت و نوپژى دەخويند و بەردەوام دەبوو تا نوپژى خەوتنان. عادەتى بەمشىۋە بوو تا ئەو كاتەى خواوند گيانى گەپرانەو بۆ لای خۆى.

خوشكى سەندى كاتىك ئەوى دەبينى، دەيوت: زيانيان كرد ئەو دەستەى دەستيان بۆ سەر ئەم پياو ھاكەكارە دريژ كرد. نازناوى موسا كۆپى جەغفەر، كازمە. چوونكە ھەركەس خراپەى لەگەل دەكرد، بەچاكە وەلامى دەدايەو. ئەو كاتەى لەزىنداندا بوو، نامەيەكى بۆ پەشىد نووسى: رۆژىك دژوار و سەخت لای مەن تىپەر نابىت مەگەر ئەو ھى تۆ ئەو رۆژە بەئاسوودەيى بەسەر بىيەت تا ئەو ھى ئەم دوو رۆژە بەسەر دەچىت و رۆژىك دەگات كەچىتر بەسەر ناچىت. ئەمە ئەو

روژیه خراپه‌کاران زیانی تیا ده‌بینن.

له‌م ساله‌دا له‌نیوان فه‌رمانده‌یه‌کی گه‌وره به‌ناوی باوکی عیمران و به‌هلل کوپی مه‌زروق له‌که‌سه دیاره‌کانی ئاندۆلۆس، شه‌ریکی قورس و دژوار روویدا. عه‌بدوالله به‌له‌نسی هاوڕییه‌تی باوکی عیمرانی ده‌کرد. هاوه‌لانی به‌هلل شکستیان خوارد و ژماره‌یه‌کی زۆریان کوژران.

هه‌روه‌ها له‌م ساله‌دا یونس کوپی حه‌بیبی نه‌حوی، مرد. ئه‌و زانسته‌که‌ی خۆی لای باوکی عه‌مرۆ کوپی عه‌لا فی‌ر ببوو. زیاتر له‌سه‌د سال ژیا.

له‌م ساله‌دا موسا کوپی عیسا کوپی موسا کوپی محه‌ممه‌د کوپی عه‌لی کوپی عه‌بدوالله کوپی عه‌باس و محه‌ممه‌د کوپی سه‌بیح باوکی عه‌باس ناسراو به‌کوپی سه‌ماک و هوشه‌یم کوپی به‌شیری واستی مردن. هوشه‌یم له‌مانگی شه‌عبان/ سیپتامبه‌ر چاوی به‌دنیا هه‌له‌ینا. هه‌رچه‌نده‌ راویژکار بوو به‌لام ئال و گوپی به‌قسه‌کان ده‌کرد. یه‌حیا کوپی زه‌که‌ریا کوپی باوکی زائیده، قازی مه‌داین له‌ته‌مه‌نی شه‌ست و سی‌سالی و یوسف کوپی یه‌عقوب کوپی عه‌بدوالله کوپی باوکی سه‌لمه‌ ماجشون، مردن.

رووداو‌ه‌کانی سائی سه‌د و هه‌شتا و چواری کۆچی (٨٠٠ زایینی)

له‌م سائه‌دا په‌شید، حیمادی به‌په‌پری وه‌ک فه‌رمانه‌وای یه‌مه‌ن و مه‌که ده‌ستنیشان کرد و داود کوپی یه‌زید کوپی حاته‌می موه‌لبی وه‌ک فه‌رمانه‌وای سند و یه‌حیا هه‌ره‌شی وه‌ک فه‌رمانه‌وای کیوه‌کان و مه‌ه‌رویه‌ی رازی وه‌ک فه‌رمانه‌وای ته‌به‌رستان ده‌ستنیشان کرد. ئیبراهیم کوپی ئه‌غلب کاروباره‌کانی تایبه‌ت به‌ئه‌فریقییه‌ی به‌ریوه‌ده‌برد و په‌شید ئه‌وی له‌سه‌ر کاره‌که‌ی هه‌شته‌وه.

له‌م سائه‌دا باوکی عه‌مرۆی شاری ئالای شو‌پشی به‌رز کرده‌وه. هارون، زوهه‌یری قه‌سابی بۆ جه‌نگی ئه‌و په‌وانه‌ کرد و توانی له‌شاری وه‌رز خوینی باوکی عه‌مرۆ بریژیت.

له‌م سائه‌دا باوکی خه‌سیب داوای ئه‌مانی کرد و عه‌لی کوپی عیسا کوپی ماهان ئه‌مانی پی‌به‌خشی.

ئیبراهیم کوپی محه‌مه‌د کوپی عه‌بدوالله کوپی محه‌مه‌د کوپی عه‌لی ری و ره‌سمی جه‌جی له‌گه‌ل خه‌لکان ئه‌نجامدا. یه‌زید کوپی مه‌زید کوپی زانیده‌ی شه‌یبانی فه‌رمانه‌وایه‌تی موس‌ل و ناوچه‌کانی ده‌وروبه‌ری ده‌کرد.

له‌م سائه‌دا عه‌بدوالله کوپی عه‌بدولره‌حمانی به‌له‌نسی روویکرده ئه‌شیکه له‌شاره‌کانی ئاندۆلۆس و له‌گه‌ل باوکی عیمران و عه‌ره‌به‌کانی دیکه له‌و شاره‌ دابه‌زی. به‌هلۆلی مه‌رزۆق بۆ سه‌رکوت کردنی ئه‌وان په‌وانه‌ کرا و گه‌مارۆی خسته‌سه‌ر. عه‌ره‌به‌کان ئه‌و شاره‌یان به‌جیه‌یشت و به‌هلۆل پۆشته ناو شاری ئه‌شیکه و عه‌بدوالله ریگه‌ی والنسیای گرت‌ه‌به‌ر و له‌وی نیشه‌ته‌جی بوو.

له‌م سائه‌دا مه‌عافی کوپی عیمرانی موس‌لی ئه‌زدی له‌ته‌مه‌نی هه‌شتا و پینچ سائی کۆچی دوایی کرد.

هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا عه‌بدوالله کوپی عه‌بدعه‌زیز کوپی عومه‌ر کوپی خه‌تاب که به‌عابید ناویان ده‌برد، مرد. عه‌بدسه‌لام کوپی شو‌عه‌یب کوپی جه‌جابی ئه‌زدی و عه‌بد ئه‌لی کوپی عه‌بدواللهی شامی میسری له‌مه‌ناڵه‌کانی شامه‌ کوپی لوئه‌ی و عه‌بدوه‌هاب کوپی عه‌بد مه‌جیدی سه‌قه‌فی باوکی محه‌مه‌د، هه‌موویان کۆچی دواییان کرد.

رووداووه‌کانی سائی سه‌د و هه‌شتا و پینجی کۆچی (۸۰۱ زایینی)

له‌م ساله‌دا خه‌لکی ته‌به‌رستان، خوینی فه‌رمانه‌واکه‌ی خۆیان مه‌هرویه‌ی رازییان پرشت. په‌شید عه‌بدوالله کوپی سه‌عیدی هه‌ره‌شی له‌جیگه‌ی ئه‌و دانا.

له‌م ساله‌دا عه‌بدولره‌حمانی ئه‌نبار، ئه‌بان کوپی قه‌حه‌ته‌به‌ی خارجی له‌مه‌رج قه‌له‌ه کوشت.

له‌م ساله‌دا هه‌مه‌زی خارجی له‌بادغه‌یس خراپه‌کاری کرده پیشه، عیسا کوپی عه‌لی کوپی عیسا ده‌ه‌زار که‌س له‌هاوه‌لانی ئه‌وی کوشت و گه‌یشه کابول و زابولستان.

له‌م ساله‌دا باوکی خه‌سیب دووباره ریگه‌ی فرت و فیلی گرت‌ه‌به‌ر و ده‌ستی به‌سه‌ر ئه‌بیوه‌رد، توس و نه‌یشابوردا گرت. گه‌مارۆی خسته سه‌ر شاری مه‌رو، به‌لام دواتر پاشه‌کشیی کرد و بۆ سه‌ره‌خس گه‌رایه‌وه.

له‌م ساله‌دا جه‌عفر کوپی یه‌حیا داوای مۆله‌تی مانه‌وه‌ی له‌مه‌که‌که کرد و مۆله‌تیان پێدا. ئه‌و له‌شه‌عبان/ئوت پۆشت و له‌ره‌مه‌زان/سیپتامبه‌ر هه‌جی عه‌مه‌ری به‌جیه‌ینا و له‌جده‌ نه‌یشه‌جی بوو تا کاتی هه‌ج و هه‌جی کرد.

له‌م ساله‌دا هه‌که‌م پاشای ئاندۆلۆس سوپایه‌کی رازانده‌وه و هێرشی کرده سه‌رمامه‌که‌ی، سلیمان کوپی عه‌بدولره‌حمان له‌که‌ناره‌کانی فیریش و رووبه‌رووی بوویه‌وه. سلیمان پاشه‌کشیی کرد و رووی کرده ماره‌ده. ده‌سته‌یه‌ک له‌سوپاکه‌ی هه‌که‌م شوینی که‌وتن و زیندانیه‌یان کرد. ئه‌وان گه‌رانه‌وه بۆ باره‌گای هه‌که‌م و هه‌که‌م فه‌رمانی کوشتنی ئه‌وی ده‌رکرد و سه‌ریان له‌جه‌سته جیا کرده‌وه و فه‌رمانیدا بۆ کوردوبای بنیرن. ئه‌و ئه‌مان نامه‌ی بۆ مناله‌کانی سلیمان له‌ساراگوزا نارد و بۆ لای خۆی بانگیشتی کردن. مناله‌کانی سلیمان ریگه‌ی کوردوبایان گرت‌ه‌به‌ر.

له‌م ساله‌دا هه‌وره بروسکه له‌مزگه‌وتی هه‌رامیدا و دوو که‌سی کوشت. مه‌نسور کوپی مه‌مه‌د کوپی عه‌بدوالله کوپی مه‌مه‌د کوپی عه‌لی ری و ره‌سمی هه‌جی له‌گه‌ل خه‌لکان ئه‌نجامدا.

لەم سألەدا عەبدسەمەد کوپری عەلی کوپری عەبدواللە کوپری عەباس مرد. بەدریژایی تەمەنی ددانی نەکەوت. دەگیڕنەوه ددانەکان سەرەوهی پەییوەست هاوشیۆه‌ی ددانەکانی خوارەوه‌ی. ئەو نەبیرە‌ی (منالی نەوه، نەتیجە) منالەکانی مەنافە. لەهاوشیۆه‌ی بۆ عەبدەمەناف وەک یەزید بۆ معاویە بوو. عەبد سەمەد دوا‌ی سەد و بیست سال لەمردنی یەزید، مرد.

هەرەها لەم سألەدا فەرەنگییەکان شاری بارەسەلۆن لەئاندۆلۆسیان گرت و موسولمانەکانیان دەرکرد و سنووردارەکانی خۆیان بۆ ئەو شارە گواستەوه و موسولمانان بەناچاری پاشەکشییان کرد.

چۆنیەتی گرتنی بارەسەلۆن بەمشیۆه‌یه: حەکەم فەرمانرەوا‌ی ئاندۆلۆس سەرقالی جەنگ لەگەڵ دوو مامەکە‌ی بوو.

لەم سألەدا پەشید لەپەرەققەوه بەگۆزەر کردن لەموسل هاتە بەغداد.

لەم سألەدا یەقتین کوپری موسا لەبەغداد مرد.

هەرەها لەم سألەدا یەزید کوپری مەزید کوپری زائیدە‌ی شەیبانی، برازای مەعن کوپری زائیدە لەشاری بەرزەه مرد و ئەسەد کوپری یەزید جیگە‌ی ئەوی گرتەوه. زۆر وەسفی یەزیدیان کردووه. ئەو بەخشەر، بۆیر و جوامیر بوو. شاعیرەکان بۆ مەرگی ئەو زیاترین پرسەنامەیان هۆنیۆه‌تەوه. باشترین پرسەنامە تاییبەتە بەباوکی محەممەدی تەمیمی. باشترە ئاماژە‌ی پی بدریت:

تبین ایها الناعی المشید	احقا انه اودی یزید
به شفتاک کان بها الصعید	اتدری من نعبت و کیف فاهت
دموعا، او یصان لها خدود	ابعد یزید تختزن البواکی
وهت أطنابها و وهی العمود	لتبکک قبة الاسلام لا
له نسبا و قد کسد القصید	و یبکک شاعر لم یبق دهر
ینوب و کل معضلة تؤود	فمن یدعو الامام لكل خطب
فريس للمنية أو طرید	و من یحمی الخمیس اذا تعایا
فتکن به و هن له جنود	ألم تعجب له! ان المنايا

قصدن له و کن یچدن عنه	اذا ما الحرب شب لها وقود
أحامي المجد و الاسلام أودی	دعائمه و هل شاب الوليد
وهل مالت سيوف بنی نزار	وهل وضعت و هل يخضر عود
أما هدت لمصرعه نزار	بلی! و تقوض المجد و المشيد
و حل ضريحه اذ حل فيه	طريف المجد و الحسب التليد
اما والله ما تنفك عيني	عليك بدمعها ابدأ تجود
فان تجمد دموع لئيم قوم	فليس لدمع ذی حسب جمود
لقد عزى ربيعة ان يوما	عليها مثل يومك لا يعود

واتاکه‌ی: ئایا راسته یه‌زید له‌خاکدا خه‌تووه؟ که‌واته ئه‌ی هه‌وال به‌ری مهرگ، دره‌نگ بکه. ئایا ده‌زانی هه‌والی مهرگی کی ده‌دهیت و چۆن لیو ده‌که‌یته‌وه؟ قور به‌ده‌مت بیٚت. ئایا پاسه‌وانی ریژداری و ئیسلام چاوی لیک ناوه؟ هاوار له‌تۆ، زه‌وی بۆ سه‌ره‌وژیر نابیت؟ چاوه‌ری به‌ و بپروانه پایه‌کانی ئیسلام خوار بووه و زاروک له‌تاو پیری پشتی چه‌ماوه‌ته‌وه. ئایا شمشیری مناله‌کانی نزار، له‌ده‌ست که‌وتۆته خوار و زین له‌پشتی ئه‌سپه‌کان داگیراوه؟ ئایا دوا‌ی مهرگی ئه‌و سه‌ره‌زمینی ئیمه به‌بارینی باران تیراو ده‌بیٚت و لق و گه‌لاکان سه‌ر ده‌ردینن؟ ئایا هۆزی نزار له‌مهرگی ئه‌و سست و ناته‌وان بوو؟ به‌لی، گه‌وره‌یی سه‌ر بۆ ئاسمان کیشراو و یران بووه. له‌و کاته‌وه‌ی ئه‌و له‌ناو گوڤدا خه‌وت، ریژداری و نه‌ژادی په‌سه‌ن له‌وی چه‌وايه‌وه. سویند به‌خوا، به‌رده‌وام بۆ مهرگی تۆ فرمی‌سک له‌چاو ده‌بارینم و به‌رده‌وام ئاو له‌چاوم ده‌گیرم. ئه‌گه‌ر فرمی‌سکی ده‌سته‌یه‌کی په‌ست وشک ببیت، فرمی‌سکی خاوه‌ن نه‌ژاده‌کان به‌رده‌وام له‌چاو دیته‌خوار. ئایا دوا‌ی یه‌زید چاو به‌گریانان ده‌توانن فرمی‌سک پاشه‌که‌وت بکه‌ن و چیتر شه‌قه‌زله له‌روخسار نه‌ده‌ن. گۆلده‌سته‌ی ئیسلام ده‌بیٚت فرمی‌سک بۆ تۆ بریژیت و ته‌نافه‌کانی بپچریت و پایه‌کانی سست ببیت. شاعیرێک که‌روژگار ناوی ده‌سریٚته‌وه، ده‌بیٚت فرمی‌سک بۆ تۆ ببارینیت چوونکه بازاری شاعیری بپه‌وی نه‌ماوه. خه‌لیفه له‌کاتی پیشهاتنی دژوارییه‌کان و سه‌ختیه‌کان راویژ له‌گه‌ل کی بکات و کی بۆ ده‌رگای خوی بانگ

بکات؟ چ که سیک ده‌توانیت له‌کاتی لیقه‌ومانی سوپا، رینگه چاره‌یان بۆ بدۆزیته‌وه؟
ئه‌گهر یه‌زید کوچی کرد، ههر زیندووێک، هه‌لاتوو ده‌بیته نیچیری مهرگ. ئایا
سه‌رت سوپنامینیت مهرگ به‌سه‌ر ئه‌ودا زال ده‌بیته له‌کاتی‌کدا مهرگ یه‌کی‌که
له‌سوپاییه‌کان و فه‌رمانبه‌رانی ئه‌و؟ ئه‌و مهرگه مه‌به‌ستی گیانی ئه‌وی کرد که
له‌کاتی بلیسه سه‌ندنی جه‌نگ، لێی دوور ده‌که‌وته‌وه. ئه‌وه‌ی خه‌می مناله‌کانی
ره‌بیعه که‌م ده‌کاته‌وه، ئه‌وه‌یه چیتر روژیکێ له‌و شینوه ناگه‌ریته‌وه (چوونکه
که‌سیکی هاوشیوه‌ی تو له‌ناو ئیمه‌دا نییه‌).

ره‌شید کاتیک ئه‌م پرسه نامه‌ی بیست، فرمیسک له‌چاوی هاته‌خوار و
به‌هۆنراوه‌یه‌کی جوانی له‌قه‌له‌مدا.

له‌م ساله‌دا محهمهد کوپی ئیبراهیمی ئیمام کوپی محهمهد کوپی عه‌لی کوپی
عه‌بدوالله کوپی عه‌باس له‌به‌غداد و عه‌بدوالله کوپی مه‌سه‌ب کوپی سابت کوپی
عه‌بدوالله کوپی زوبه‌یر و موغه‌یره کوپی عه‌بدولره‌حمان کوپی حارس کوپی
عه‌یاشی مه‌خزومی که به‌حه‌زامی ناوده‌برا و له‌سالی ١٢٤ / ٧٤١ زایینی چاوی
به‌دنیا هه‌له‌ینابوو، مردن. هه‌روه‌ها حه‌جاجی سه‌واف کوپی باوکی عوسمانی
مه‌یسره له‌م ساله‌دا مرد.

رووداووه‌کانی سائی سه‌د و هه‌شتای کۆچی (٨٠٢ زایینی)

هاوپه‌یمانی چه‌که‌م پاشای ئاندۆلۆس له‌گه‌ڵ عه‌بدواللهی مامی
 له‌م سائه‌دا چه‌که‌م کوپری هوشام کوپری عه‌بدوالله پاشای ئاندۆلۆس، له‌گه‌ڵ
 مامیی، عه‌بدوالله کوپری عه‌بدولره‌حمانی به‌له‌نسی، په‌یمانی به‌ست.
 هۆکاری ئه‌م په‌یمانه ئه‌وه بوو: عه‌بدوالله هه‌وائی مه‌رگی براکه‌ی بیست و بۆ
 گیانی خۆی ترسا. له‌والنسیا نه‌پۆشته‌ده‌ر و ئالای شوپشی به‌رز نه‌کرده‌وه و
 که‌سیکی بۆ ده‌رگای چه‌که‌م نارد و پینشنیاری ناشتی و گوێرایه‌لی پیکرد.
 ده‌سته‌یه‌ک ده‌لێن: چه‌که‌م که‌سیکی بۆ لای عه‌بدوالله په‌وانه کرد و پینشنیاری
 ناشتی و سازانی پێدا. سامانیکی فراوانی بۆ خۆی و کوپه‌که‌ی نارد و عه‌بدوالله
 رازی بوو. ئه‌م په‌یمانه له‌سه‌ر ده‌ستی یه‌حیا کوپری یه‌حیا هاورپیی مالک برای
 ئه‌نس و ده‌سته‌یه‌کی دیکه له‌فره‌زانه‌کان به‌سترا و به‌هێز بوو. چه‌که‌م خوشکه‌کانی
 کرده هواسه‌ری کوپه‌کانی عه‌بدوالله. عه‌بدوالله هاته باره‌گاکه‌ی. چه‌که‌م ریزی
 لیگرت و پینگه‌ی به‌رز کرده‌وه و بۆ خۆی و مناله‌کانی رۆژانه‌یه‌کی به‌رچاو و
 پاداشی فراوانی دیاریکرد.

ده‌گێڕنه‌وه: نامه‌کان بۆ ریککه‌وتن و سازان له‌م سائه‌دا بووه به‌لام له‌سائی
 ٨٠٣/١٨٧ زایینی ناشتی له‌نیوان ئه‌وان سه‌قامگیر کرا.

حه‌جی ره‌شید و دیاریکردنی خه‌لیفه‌ی دوا‌ی خۆی

له‌م سائه‌دا هارون له‌گه‌ڵ خه‌لکان ری و ره‌سمی حه‌جی ئه‌نجامدا و له‌ئه‌نباره‌وه
 رووی کرده مه‌ککه. سه‌ره‌تا پۆشته مه‌دینه. له‌و شاره‌ سێ جار دیاری به‌خه‌لکان
 درا. یه‌کیان دیارییه‌کانی خۆی وه‌ک خه‌لیفه، یه‌کیتر دیارییه‌کانی محهممه‌د ئه‌مین و
 سییه‌م دیارییه‌کانی عه‌بدوالله مه‌ئمون. کاتی‌ک گه‌یشته مه‌ککه، دیاری له‌ناو
 خه‌لکانی ئه‌و شاره‌یش دابه‌ش کرد. له‌سه‌ر یه‌ک هه‌زار هه‌زار و په‌نجا هه‌زاری کرده
 دیاری و پینشکه‌شی.

په‌شید ئه‌مینی وه‌ك فه‌رمانه‌وا‌ی عێراق، شام تا كو‌تایی رۆژئاوا دیاری كرد و هه‌مه‌دان تا كو‌تایی رۆژه‌لاتی وه‌ك سنووری ژێر ده‌سه‌لاتی مه‌ئمون ده‌ستنیشان كرد. دواتر بۆ خه‌لافه‌تی قاسمی كۆپی دوا‌ی مه‌ئمون به‌یعه‌تی وه‌رگرت و نازناوی مو‌تمنی پێدا. جه‌زیره، سنووره‌كان و ناوه‌ندی شاره‌كانی به‌و سپارد. عه‌بدولمه‌لیك كۆپی سال‌ح په‌روه‌رده‌ كردنی ئه‌وی گرت‌ه ئه‌ستۆ. رێگه‌ به‌مه‌ئمون درا ئه‌گه‌ر بخوا‌زێت ئه‌و وه‌ك جیگ‌ری خۆی به‌ی‌ئێته‌وه‌ و ئه‌گه‌ر نه‌خوا‌زێت، لایببات.

كاتێك په‌شید هاو‌ری له‌گه‌ڵ مه‌اله‌كانی، فه‌قیه‌كان، قازییه‌كان و فه‌رمانده‌كان گه‌یشته‌ مه‌ككه، نامه‌ی جیگ‌ری مه‌مه‌د ئه‌مینی نووسی و گه‌وره‌كانی كرده‌ شایه‌ت. هه‌مووان شایه‌تیاندا كه‌ئه‌مین ده‌بی‌ت بۆ مه‌ئمون ئه‌مه‌كدار بی‌ت، په‌یمانێکی هاوشیوه‌ی بۆ مه‌ئمون نووسی و هه‌مووان شایه‌تیاندا كه‌مه‌ئمون ده‌بی‌ت ئه‌مه‌كدارێ ئه‌مین بی‌ت. ئه‌م دوو‌نامه‌ی به‌دیواری كه‌عه‌وه‌ هه‌لواسی و له‌ناو كه‌عه‌ به‌یعه‌تی له‌هه‌مووان بۆ ئه‌م دووانه‌ وه‌رگرت‌ه‌وه‌. كاتێك ئه‌و كار‌ه‌ی كرد، خه‌لكان گومانیان وابوو به‌م كار‌ه‌ی ئاگ‌ری له‌نیوان ئه‌مین و مه‌ئمون خۆش ك‌رد‌وو‌ه و له‌ئه‌نجامه‌كان ترسان. پێشبینیه‌كانی ئه‌وان روویدا.

په‌شید له‌سا‌لی ١٨٩ / ٧٩٥ زایینی هاو‌ری له‌گه‌ڵ مه‌ئمون رووی ك‌رده‌ رێگه‌ی كرماشان، قازی و شاره‌زایانی ئایینی ك‌رده‌ شایه‌ت كه‌سامان، گه‌نجینه‌كان، كه‌ره‌سته‌كانی جه‌نگ و شته‌كانی دیکه، تایبه‌ت ده‌بی‌ت به‌مه‌ئمون و دووباره‌ به‌یعه‌تی بۆ وه‌رگرت‌ه‌وه‌ و له‌ویوه‌ نامه‌یه‌کی په‌وانه‌ی به‌غداد كرد تا جارێکی دیکه‌ به‌یعه‌ت بۆ مه‌مه‌د ئه‌مین وه‌ربگ‌رن.

بیرك‌ردنه‌وه‌ی چه‌ند رووداوێك

له‌م سا‌له‌دا عه‌لی كۆپی عیسا كۆپی ما‌هان، له‌مه‌رو به‌ره‌و نه‌سا كه‌وته‌ ری تا له‌گه‌ڵ باوکی خه‌سیب بجه‌نگی‌ت. خوی‌نی باوکی خه‌سیبی پشت و ژن و كه‌سه‌كانی دیل كرد و به‌مشێوه‌یه‌ خوراسان هیور بوویه‌وه‌.

له‌م سا‌له‌دا خالید كۆپی حارس و بیشر كۆپی موفه‌زه‌ل و باوکی ئیسحاق ئیبراهیم كۆپی مه‌مه‌دی فه‌رازی و عه‌بدوالله كۆپی سال‌ح كۆپی عه‌بدوالله كۆپی

۱. ۋەبەس لەسەلمىيە لەمانگى رەبىع الاول/مارس و ۋەلى كۆپى ۋەبەس كۆپى
 مەممەد كۆپى ۋەلى كۆپى ۋەبەدواللە كۆپى ۋەبەس لەمانگى پەجەب/ ژۇئىيە،
 لەتەمەنى شەست و پىنچ سالى و شەش مانگى (بەزاي سەفاح و مەنسور) مردن.
 ۲. ۋەبەس كۆپى يونس لەكاتى گەرانەۋە لەحەج بۇ يەمامە و ۋەبەد كۆپى ۋەبەد،
 فەقىھى بەغداد و شەقران كۆپى ۋەلى زاهىد لەئاندىلۇس و راشىد موالى عىسا
 كۆپى ۋەبەدواللە كۆپى حەسەن كۆپى حەسەن كۆپى ۋەلى كۆپى ئەبى تالىب،
 ۳. ھەمويان مردن. راشىد لەگەل ئىدرىس كۆپى ۋەبەدواللە كۆپى حەسەن
 پۇشتىۋىيە مەراكش و دۋاي مەركى ئەۋ باۋكى خالىد يەزىد كۆپى ئەلىسا
 كاروبارى بەپەركانى ھەندەسۋەند.

رووداۋەكانى سالى سەد و ھەشتا و جەۋتى كۆچى (۸۰۲ زايىنى)

سەركۈت كۈردنى بەرمەككەكان بەدەستى رەشىد

لەم سالىدا رەشىد بەرمەككەكانى سەركۈت كۈرد و جەعفەر كۆپى يەحياى كۈشت.

ھۆكارەكەى ئەمە بوو: رەشىد نەيدەتۋانى بەرگەى دوورى جەعفەر و خوشكەكەى عەباسە كچى مەھدى بگرېت و ھەركات بۇ خواردنەۋە دادەنىشت، ئەو دوانەيشى لاي خۇى دادەنا. رەشىد بەجەعفەرى وت: عەباسە دەكەمە ھاۋسەرى تۇتا نەزەرى تۇبۇ ئەو رەۋا بېت بەو مەرجهى لىلى نىزىك نەبىتەۋە چۈۈنكە بەرگەى دوورى ئەو ناگرم. جەعفەر رازى بوو و رەشىد عەباسەى كۈردە ھاۋسەرى. ھەردووك لاي ئەو بوون و كاتىك رەشىد دەرپۇشت، ئەم دوۋانە كەھىشتا گەنج بوون پىكەۋە دەمانەۋە و بەمشىۋەيە جەعفەر عەباسى لەنامىزى شاۋەت گرت و تۋى كۈردە ناۋ مەنانى ئەو. عەباسە بەكۆپىك بۇ جەعفەر دوۋگيان بوو. عەباسە لەرەشىد ترسا و مەنەكەى بەكەنيزەكاندا بۇ مەككە نارد و بۇ بىژىۋى ژيانى ئەم مەنە گەۋھەر و ھەزىنەى زۆرى بەكەنيزەكاندا.

لەنئوان عەباسە و يەككە لەكەنيزەكانى ئازاۋە كەۋتەۋە و ئەم كەنيزە رەشىدى لەبوۋنى ئەم مەنە ئاگادار كۈردەۋە. رەشىد لەم سالىدا مەبەستى جەجى كۈردبوو. لىكۈلىنەۋەى لەچەند و چۈنى كارەكە كۈرد و لەبەسەرھاتەكە ئاگادار بوۋيەۋە. جەعفەر ھەركاتىك رەشىد دەھاتە مەككە بەمەبەستى جەج، رەشىدى بۇ سەر سەفرەى خۇى بانگىشت دەكۈرد بەلام ئەمجارە رەشىد بەبانگىشتەكەى رازى نەبوو. ئەمە يەكەم ھەنگاۋى تىكچۈۋنى پەيوەندىيەكان بوو.

ھەرۋەھا دەلئىن: ھۆكارى تىكچۈۋنى پەيوەندى نىۋانىان ئەمەيە: رەشىد، يەحيا كۆپى عەبدواللە كۆپى حەسەن كۆپى حەسەن كۆپى عەلى بەجەعفەر كۆپى يەحيا كۆپى خالىد سىپارد. جەعفەر ئەۋى لاي خۇى دەست بەسەر كۈرد. شەۋىك ئەۋى بانگ كۈرد و لەچەند و چۈنى پىرسى. ئەو لەۋەلامدا وتى: لەكارى من لەخوا بترسە و

خۆت بەدۈر بگرە چۈنكە لەرۇژى ھەستانەۋە پېغەمبەر(د.خ) پرسیارت لیدەكات. سویند بەخوا نەئازاۋەيەكم ناۋەتەۋە و نە ئازاۋەچیم لەمالەكەمدا ھەشارداۋە. جەغفەر بەزەیی پیايدا ھاۋەۋە و وتی: بۇ ناۋچەيەكى سەرزەمینی خواۋەند دەخوازیت، بړۆ. وتی: چۆن بړۆم بى ئەۋەى ئەمانم ھەبیت و لەگرتنى دووبارە نەترسم؟ جەغفەر كەسى لەگەل نارد تا گەياندىيە شوینی مەبەست.

يەكێك لەسیخوڤرەكان فەزل كۆڤى رەبیع كە لەنزیکەكانى جەغفەر بوو، فەزلى لەم كارە ئاگادار كردهۋە و ئەویش بەسەرھاتەكەى بۇ رەشید باس كرد. رەشید پێی وت: تۆ چ كاریكت بەم كارانە ھەيە؟ ئەو فەرمانەكانى منى جیبەجی كردوۋە. رەشید جەغفەرى بۇ سەر سفرەى خۆى بانگیشت كرد و لەكاتیكدا دەخوارد، لەگەلى ناخاوت تا ئەۋەى پرسیاری یەحیای كرد. جەغفەر وتی: ھیشتا لەزینداندايە. رەشید وتی: سویند بەگیانی من راست دەكەیت؟ جەغفەر بەزیرەكى تیگەیشت و وتی: سویند بەگیانی تۆ راست نییە. و لەراستیەكان ئاگاداری كردهۋە و زیادى كرد: دلتیابووم ھیچ كاریكى نەشیاوى ئەنجام نەداۋە. رەشید وتی: كاریكى چاكت كرد، لەمەبەستەكەى دلم ھەنگاویك زیاتر پۆشتیتە پێش. كاتیک جەغفەر پۆشت، رەشید وتی: خواۋەند لەناوم بەریت ئەگەر لەناوت نەبەم. و بەمشێۋە پەيوەندى ئەوان ئەنجامیكى لەمشێۋەى لێكەوتەۋە.

ھەروەھا دەگیرنەۋە: ھۆكاری تیکچوونی پەيوەندى ئەوان ئەمەيە: جەغفەر كۆشكىكى دروست كرد و ھەزینەكەیان بەبیست ھزار ھزار خەملاند. رەشید لەمە ئاگادار بوویەۋە و وتی: كاتیک ھەزینەى كۆشكەكەى ئەمە يیت، ھەزینەى پاداشت و خەرجییەكانى دیکە چەندە. ئەمە لای رەشید دژوار بوو.

یەكێكى دیکە لەھۆكارەكانى تیکچوونی پەيوەندى ئەوان ئەمەيە ھەرچەند بەھۆكاری سەرەكى نازان. لەراستیدا سەرەكیترین ھۆكارە: لەیەكێك لەسەفەرەكانى ھەج یەحیا كۆڤى خالیدیان بینیبوو دەستی خستبوو ناو پەردەى كەعبە و دەیوت: خواۋەندا! ئەگەر رەزامەندى تۆ لەوہدایە نیعمەتەكان لەمن بگریتەۋە، ئەو كارە بكە، خواۋەندا، ئەگەر رەزامەندى تۆ لەوہدایە دارای و ژن و منالەكانى من ببەیتەۋە بۇ خۆت، ئەو كارە بكە بەلام تەنیا فەزل بۇ من زیندوو

رابگره. دواتر پوشت و کاتیك گه‌شته به‌ردهم ده‌رگای مزگه‌وت، گه‌پایه‌وه و سه‌ر له‌نوی و ته‌کانی دووباره کرده‌وه و ئه‌مه‌ی وت: خواوه‌ندا! ئه‌گه‌ر که‌سیکی هاوشیوه‌ی من فه‌زل له‌که‌سانی دیکه جیا ده‌کاته‌وه، ده‌بیئت زۆر پێداگر بیئت.

له‌م شوینه له‌و بیسترا که‌ده‌یوت: خواوه‌ندا! گوناچه‌کانم به‌را‌ده‌یه‌که‌ فراوان بوون جگه له‌تۆ که‌س ناتوانیئت بیانژمی‌ریئت، خواوه‌ندا! ئه‌گه‌ر بې‌یارت داوه سزای من بده‌یت، له‌م دنیا سزام بده ته‌نانه‌ت ئه‌گه‌ر ژن و مال و منال و سامانه‌که‌م بگری‌تته‌وه تا ئه‌و کاته‌ی ره‌زامه‌ندی تۆی لێ‌ده‌که‌وی‌تته‌وه. خواوه‌ندا! سزای من بۆ ئه‌و دنیا هه‌له‌م‌ه‌گره. خواوه‌ند داواکارییه‌که‌ی هینایه‌دی.

کاتیك له‌حه‌ج گه‌پانه‌وه و گه‌یشته‌نه‌نبار، په‌شید له‌عومر، ئوردووی لێ‌دا و به‌رمه‌کییه‌کانی سه‌رکو‌ت کرد.

یه‌که‌م نیشانه‌ی هه‌ژاری و چاره‌په‌شی ئه‌وان ئه‌مه بوو: عه‌لی کو‌پی عیسا کو‌پی ما‌هان له‌پشت سه‌ری موسا کو‌پی یه‌حیا کو‌پی خالید قسه‌ی کرد و بۆ ئه‌نجام‌دانی کاره‌کانی خوراسان خراپه‌ی ئه‌وی هینایه سه‌ر زمان و په‌شیدی ئا‌گادار کرده‌وه که ئه‌و نامه بۆ خوراسانییه‌کان ده‌نووسیئت تا په‌یوه‌ستی سوپاکه‌ی ئه‌و ببن و ئه‌وان له‌فه‌رمانی سه‌روه‌ری باوه‌رداران دوور ده‌خاته‌وه. په‌شید به‌م تا‌وانه ئه‌وی زیندانی کرد و دواتر له‌زیندان هینایه‌ده‌ر.

یه‌حیا کو‌پی خالید بی وهرگرتنی مۆله‌ت ده‌پو‌شته لای په‌شید. رۆژیک پو‌شته باره‌گای ئه‌و. جبرائیل کو‌پی یه‌ختیشوعی پزیشک لای ئه‌و دانیشتبوو. سلّوی کرد و په‌شید نابە‌دل وه‌لامی دایه‌وه. دواتر په‌شید رووی‌کرده جبرائیل و وتی: ئایا که‌س بی وهرگرتنی مۆله‌ت دینه‌ ناو ماله‌که‌ی تۆ؟ وتی: نا. په‌شید وتی: ئه‌ی بۆ بی وهرگرتنی مۆله‌ت دینه‌ ناو ماله‌که‌ی ئیمه؟ یه‌حیا وتی: ئه‌ی سه‌روه‌ری باوه‌رداران، ئه‌مه یه‌که‌م جار نییه به‌مشیوه‌یه دیمه لای تۆ، سه‌روه‌ری باوه‌رداران خۆی ئه‌و پێگه‌ی پێبه‌خشیم تا ئه‌و جیگه‌ی ئه‌گه‌ر سه‌روه‌ری باوه‌رداران له‌خه‌ویشدا بوایه، من ده‌هاتمه ژوور. ئه‌مه‌م نه‌ده‌زانی ئه‌وه‌ی تا دوینی سه‌روه‌ری باوه‌ردارانی شادمان ده‌کرد، ئه‌م‌پو‌ جیتر به‌په‌روای نازانیئت. هه‌نوکه ده‌زانم من له‌به‌ر چاوی ئه‌و له‌ناو چینی ئه‌و خه‌لکانه‌دام که‌خۆی به‌په‌روای ده‌زانیئت. هارون

شهرمه‌زار بوو، وتی: نه‌مدە‌ویست بتره‌نجینم.

کاتیک یه‌حیا ده‌پوخته لای ره‌شید، خزمه‌تکاران بۆ ریز گرتن له‌و به‌پیوه ده‌وه‌ستان.

ره‌شید به‌مه‌سرور (خزمه‌تکاره تایبه‌ته‌که‌ی) فرمانیدا: به‌خزمه‌تکاران بلی له‌کاتی هاتنی یه‌حیا هه‌لنه‌ستنه سه‌رپی. رۆژیک یه‌حیا هات و خزمه‌تکاری له‌شوینه‌که‌ی نه‌بزاوت. ره‌نگ به‌روخساری یه‌حیاوه نه‌ما. له‌وه به‌دوا هه‌رکات یه‌حیا‌یان ده‌دی، پشتیان تیده‌کرد.

کاتیک ره‌شید له‌حه‌ج گه‌رايه‌وه و له‌عومر له‌نزیك ئه‌نبار ئوردووی لیدا، کۆتاییه‌کانی مانگی موحه‌ره‌م/ دی‌سامبه‌ر بوو. ره‌شید مه‌سروری خزمه‌تکاری له‌گه‌ل ده‌سته‌یه‌ک له‌سوپاییه‌کان شه‌وانه به‌دوای جه‌غه‌ردا ره‌وانه‌ی کرد. کوپی به‌ختیشووی پزیشک و باوکی زه‌کاری گۆرانیبیژ لای ئه‌و بوون. کۆبوونه‌وه‌یه‌کیان ریک‌خستبوو. باوکی زه‌کار ئه‌م گۆرانییه‌ی ده‌خویند:

فلا تبعد فکل فتی سیاتی علیه‌ الموت یطرق او یغادی

و کل ذخیره‌ لا‌بد یوما و ان کرمت تصیر الی نفاذ

واتاکه‌ی: دوور مه‌که‌وه‌ره‌وه چوونکه مه‌رگ خوازاو یا نه‌خوازاو یه‌خه‌ی مروڤ ده‌گریت، هه‌ر پاشه‌که‌وێت هه‌رچه‌ند گرانبایی و قورس رۆژیک کۆتایی پیدیت.

مه‌سرور ده‌لیت: به‌جه‌غه‌هرم وت: ئه‌ی باوکی فه‌زل! سویند به‌خوا بۆ کاریک نه‌هاتووم مه‌گه‌ر مه‌رگ که‌شه‌وانه به‌رۆکی پی‌گرتوویت. هه‌سته‌و وه‌لامی سه‌روه‌ری باوه‌رداران به‌ده‌ره‌وه. جه‌غه‌ره‌که‌وته سه‌ر قاچم و ماچی کرد، داوای لیک‌کردم رینگه‌ی بده‌م به‌رواته ژوور و وه‌سیه‌ت نامه‌که‌ی بنووسیت. وتم: رینگه‌ی ئه‌و کاره‌ت پی نادریت، ئه‌گه‌ر ده‌خوازی لی‌ره‌دا وه‌سیه‌ت نامه‌که‌ت بنووسه. ئه‌و وه‌سیه‌ت نامه‌که‌ی نووسی و هه‌موو کۆیله‌کانی ئازاد کرد.

په‌یکه‌کانی ره‌شید به‌رده‌وام ده‌هاتنه لای من و فرمانی خیرا کردنیان پی ده‌دام. ئه‌وم برده‌ لای ره‌شید. ره‌شید له‌ناو جینگه‌دا بوو، هاواری کرد سه‌ری بی‌نه. رۆشتمه‌ لای جه‌غه‌ره‌ و ئاگادارم کرده‌وه. وتی: خواوه‌ندا، خواوه‌ندا، ئه‌م فرمانه‌ی

نه‌داوه مه‌گەر له‌کاتی سه‌رخۆشیدا، له‌به‌را به‌ر ئەم فەرمانه‌ تا به‌یانی خۆپاگر به‌ یا جاریکی دیکه نیوه‌نجیگه‌ری بکه، گه‌پامه‌وه به‌ئکو بتوانم کاریکی بۆ بکه‌م. به‌لام ره‌شید کاتیك ده‌نگی پینی منی بیست، هاواری کرد: لێویان خستۆته‌ سه‌ر لێوی شه‌رمی دایکت، سه‌ری بیته‌. گه‌پامه‌وه و جه‌عفهرم ئاگادار کرده‌وه. وتی: دووباره‌ قسه‌ی له‌گه‌ل بکه. گه‌پامه‌وه بۆ لای ره‌شید. ئەو به‌دارده‌سته‌که‌ی له‌سه‌ریدام و وتی: ئەگه‌ر سه‌ری نه‌هینیت، کوپی مه‌هدی نه‌بم ئەگه‌ر سه‌رت له‌جه‌سته‌ جیا نه‌که‌مه‌وه. مه‌سرور ده‌لیت: گه‌پامه‌وه و جه‌عفهرم گوشت و سه‌ریم برده‌ لای ره‌شید. فەرمانیدا مناله‌کان، که‌سانی نزیک و هه‌موو هۆکاره‌کانی ژیا‌نی یه‌حیا بگرن. فەزل کوپی یه‌حیا‌یان شه‌وانه‌ ده‌ستگیر کرد و له‌یه‌کیك له‌کوۆشکه‌کانی ره‌شید زیندانی کرا. یه‌حیا‌یان له‌ماله‌که‌یدا زیندانی کرد. سامان و کالای ئەوانیان گرت و هه‌مان شه‌و په‌یک بۆ هه‌موو شاره‌کان په‌وانه‌ کرا تا ده‌ست به‌سه‌ر سامان و هۆکاره‌کانی ژیا‌نی به‌رمه‌کیه‌کان بگرن.

ره‌شید به‌په‌به‌یانی ئەو شه‌وه‌ په‌یکه‌ری بی گیا‌نی جه‌عفهری بۆ به‌غداد په‌وانه‌ کرد و فەرمانیدا سه‌ری له‌سه‌ر یه‌کیك له‌پرده‌کان هه‌لواسن. جه‌سته‌ی ئەویان کرد به‌دوو که‌رت و هه‌ر له‌تیکیان لای پرديك هه‌لواسی. ره‌شید له‌ محهمه‌د کوپی خالید کوپی به‌رمه‌ک و مناله‌کانی ئەو تۆله‌ی نه‌سه‌ند چونکه‌ ده‌یزانی ئەو له‌و کارانه‌ی له‌ناو بنه‌ماله‌که‌ی رووده‌ات، بی ئاگایه‌. هه‌روه‌ها ده‌لێن: ئەو هه‌والی به‌رمه‌کیه‌کانی به‌ره‌شید ده‌گه‌یاند. ره‌شید یه‌حیا و کوپه‌کانی فەزل، محهمه‌د و موسای له‌زیندانیکی نه‌زۆر دژوار، زیندانی کرد. له‌نیوان ئەوان و خزمه‌تکاره‌کانیان جیا‌ی دروست نه‌کرد و نیازه‌کانی ئەوانی له‌به‌خته‌وه‌ری و چیژ وەرگرتن له‌که‌نیزه‌کان دا‌یبن کرد.

ئەوان به‌شیوه‌یه‌کی ئاسووده‌ ژیا‌نیان به‌سه‌ر ده‌برد تا ئەوه‌ی ره‌شید عه‌بدولمه‌لیك کوپی سألحی ده‌ستگیر کرد و توپه‌یه‌ی ره‌شید له‌و، داوینی یه‌حیا و مناله‌کانیشی گرت. چیت‌ر ره‌شید ژیا‌نی لی تال کردن.

کاتیك جه‌عفهر کوپی یه‌حیا کوژرا، به‌باوکیان وت: ره‌شید مناله‌که‌تی گوشت. له‌وه‌لامدا وتی: مناله‌که‌ی ئەویش به‌مشیه‌یه‌ ده‌کوژریت. پیا‌ن وت: ره‌شید

مالەكەتى ويران كىرد. لەۋەلامدا وتى: مالى ئەۋىش بەمشىۋەيە ويران دەبىت. كاتىك پەشىد لەمە ئاگادار بوۋىۋە، وتى: لەۋتەكەى ئەۋ ترسام چۈنكە يەحيا ھىچ قەسەيەك ناھىيىتە سەرزمان مەگەر ئەۋەى يىتەدى.

سەلام ئەبرەش دەلىت: كاتىك گرتنى يەحيا كوپى خالىد پۇشتە لاي. پەردەكانى مالەكەيان داگرتبۇ، كەل و پەلەكانيان كۆكردبوۋىۋە تا بىيەن بۇ خەلىفە. يەحيا كوپى خالىد وتى: رۇژى ھەستانەۋە بەمشىۋەيە. ئەبرەش دەلىت: پەشىد لەم وتەيە ئاگادار كىردەۋە. ئەۋ بىرى دەكردەۋە و سەيرى زەۋى دەكرد.

كوژرانى جەغفەر لەشەۋى شەممەى سەرەتاي سەفەر/ ژانويە روويدا و سالەكانى تەمەنى ئەۋ سى و ھەۋت بەھار بوو. بۇ ماۋەى ھەقدە سال ۋەك ۋەزىر خزمەتى كىرد.

سەبارەت بەۋ بەدبەختىيە پەقاشى يا بەگومانىك باۋكى نەۋاس بەمشىۋە دەلىت:

الان استرحنا و استراحت ركابنا	و امسك من يحدو و من كان يحدى
فقل للمنايا قد ظفرت بجعفر	و لن تظفري من بعده بمسود
و قل للعطايا بعد فضل تعطلى	و قل للرزايا كل يوم تجددى
و دونك سيفاً برمكيا مهندا	اصيب بسيف هاشمي مهند

ۋاتاكەى: ھەنۈكە خۇمان و چۈارپىكانمان ئاسۋودەين و ئەۋ كەسەى پىشتىر بۇ كارۋانىيەكان سرۋدى سارەبان (سارەۋان)ى دەخوئند، دەستى ھەلگرت. بەچۈارپىكان بلى چىتر لەشەۋگەپى و بىرىنى بەردەۋامى بىابانەكان ئاسۋودەن. بەمەرگ بلى بەسەر جەغفەردا زال بوۋىت و چىتر دۋاى ئەۋ بەسەر پىاۋىكى ۋەك ئەۋدا زال نابىت. بەپاداشەكان بلى دۋاى فەزل، چىتر دەرگاكانى خۇتان دابخەن و بەپرسە و پەنج بلى ھەموو رۇژىك تازە بىنەۋە. لەئىستادا شەمشىرىكى بەرمەكى و ھندى لەبەرەبەر تۇدایە كە بەشمشىرىكى ھاشمى و ھندى لىۋەكەى قەلشاۋە.

يەحيا كوپى خالىد لەكاتى ئەم بەدبەختىيەدا وتى: جىھان بەردەۋام لەگۇراندایە و سامانەكان نەشیاۋن بۇ مانەۋە، پىشىنيان نمونەى ئىمەن و ئىمە دەبىنە پەندى داھاتۋان.

یه حیا له‌سه‌ر داواکاری زیندانییه‌ک به‌مشیه‌یه زیادی کرد: ده‌ستدریژی ئه‌وی گرفتار کرد و په‌شمیانی له‌گوناح ئه‌وی رزگار کرد.

جه‌عفر کوپی یه‌حیا وتی: خه‌ت، نیشانه‌ی فره‌زانییه، له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی په‌گی فره‌زانی بلاو ده‌بیته‌وه و به‌ربلاوییه‌کان ریکده‌خرین.

سومامه وتی: به‌جه‌عفرم وت: ده‌پرین (زمان پاراوی) چییه؟ وتی: ئه‌وه‌ی وشه، مانای تۆ هه‌لبگریت و سکالا له‌ده‌پرینه‌که‌ت نه‌کریت، راشکاو بیت و پیویستی به‌بیرکردنه‌وه‌ی زۆر نه‌بیت.

گرتنی عه‌بدوله‌لیک کوپی سائج

له‌م ساله‌دا ره‌شید له‌عه‌بدمه‌لیک کوپی سائج کوپی عه‌لی کوپی عه‌بدوالله کوپی عه‌باس توپه‌ بوو. هۆکاره‌که‌ی ئه‌مه‌یه: عه‌بدمه‌لیک منالیک بوو به‌ناوی عه‌بدولرحمان نازناوه‌که‌ی عه‌بدمه‌لیک به‌ناوی ئه‌م کوپه‌ی یانی باوکی عه‌بدولرحمان بوو. عه‌بدولرحمان له‌که‌سه‌ دیاره‌کان بوو. ئه‌و ده‌بیری باوکی قومامه‌ لای ره‌شید خراپه‌ی باوکیان هینایه‌ سه‌ر زمان. به‌ره‌شیدیان وت ئه‌و خوازیاری خه‌لافه‌ته‌ و چاوی ته‌ماحی تی‌پریوه. ره‌شید ئه‌وی گرت و لای فه‌زل کوپی ره‌بیع زیندانی کرد. رۆژیک له‌کاتی توپه‌یی بانگی کرد و وتی: ئایا ناسپاسی دواي چاکه‌کاری ده‌که‌یت و خۆت له‌و هه‌موو ریز و به‌خشینیانه‌ گێژ ده‌که‌یت؟ وه‌لامی دایه‌وه: ئه‌ی سه‌روه‌ری باوه‌رداران! ئه‌گه‌ر به‌وشیوه‌ بیت، په‌شیمانم و هه‌ر سزایه‌ک بۆ من شیاهه‌، به‌لام شتی له‌و چه‌شنه‌ له‌ئارا‌دا نییه‌ مه‌گه‌ر خراپه‌کاری ئه‌و که‌سه‌ی رژی به‌من ده‌بات. که‌سیکی وا هاوریه‌تی خۆی و نزیک بوونی تۆی بۆ من له‌بیر کردوه. تۆ سه‌روه‌ری باوه‌رداران و جیگری پی‌غمبه‌ر(د.خ) له‌ناو خه‌لکاندا‌یت. خه‌لکان ده‌بیت ملکه‌چی فه‌رمانی تۆ و چاکه‌خوازی تۆ بن به‌هه‌مان شیوه‌ که‌تۆ ده‌بیت له‌فه‌رمان‌په‌روایی دادپه‌روه‌ری بکه‌یته‌ پیشه‌ و له‌گوناحی خه‌لکان چاوپۆشیت و بۆ سزادانی که‌سه‌کان په‌له‌ نه‌که‌یت. ره‌شید پێی وت: ئایا به‌زمان خۆت له‌من به‌که‌مه‌تر ده‌زانیت و له‌دندا من له‌خۆت به‌که‌مه‌تر ده‌زانی؟ قومامه‌ی ده‌بیری تۆ، له‌خراپه‌کاری و خراپه‌خوازی تۆ ده‌دویت. هه‌نوکه‌ وته‌کانی

ئەوبیستە. عەبدەمەلیک وتی: شتیکی هیناوەتە سەرزمان کەقسە ی دلی نییە، ئەگەری هەیه لەبەردەم خۆم درۆ نەکات.

قوماوە بانگ کرا و ڕەشید پیتی وت: بێ هیچ ترسیک، ئەو ی دەیزانی بیهێنە سەرزمان. قوماوە وتی: باوەری من وایە ئەو مەبەستی خراپەکاری و فریودانی تۆی لەسەر دایە. عەبدەمەلیک وتی: ئەو کەسە ی لەبەرچاوی خۆم حەیرانم دەکات، چۆن لەپشت سەری خۆم درۆم بۆ هەڵنابەستیت؟

ڕەشید وتی: ئەو عەبدولرحمانی کوپی تۆیە و منی لەخراپەخوازی تۆ ئاگادار کردۆتەو. ئەگەر بپارم دەدا کەسانیک بکەمە شایەت، کەسە بەشیانتر لەم دووانە نەدەبینی. عەبدەمەلیک وتی: ئەو یا فەرمانی پێدراوە یا لەدین هەلگەراوەتەو، ئەگەر فەرمانی پێدراوە، بەخشراوە و ئەگەر هەلگەراوەتەو، خراپەکار و ناسپاس و خواوەند فەرمانی دوژمنی کردنی ئەوی داوە و بەم فەرموودەیە ئەوی لەخۆی دوور خستۆتەو: ((هەندی کات ژن و منال دوژمنی ئیو، کەواتە خۆیان لی بەدوور بگرن)) ڕەشید هەستا و وتی: نەهێنێکە ی تۆمان بۆ ناشکرا بوو، بەلام پەلە ناکەم تا ئەو کاتە ی لەپەرەزەمانەندی خواوەند دلتیا دەبم و ئەو داوهری نیوان من و تۆ دەبێت. عەبدەمەلیک وتی: بەداوهری خواوەند و سەرورەری باوەرداران رازیم، هەرچەند دەزانم سەرورەری باوەرداران شەیدایی خۆی پێش رەزەمانەندی خواوەند ناخات. رۆژیکێ دیکە ڕەشید بانگی کرد و یەکیک لەوتەکانی ئەم هۆنراوە بوو:

ارید حیاتە و یرید قتلی عذیرک من خلیک من مراد

واتاکە ی: من خوازیاری ژبانی ئەوم و ئەو خوازیاری مەرگی من، کییە بۆ ئەم مەبەستە ی هاوریکەت هاوکاریت بکات.

وتی: سویند بەخوا سەیری لافاوێک دەکەم بەردەوام دەخروشینت و هەموو شتیک دادەپۆشینت، گومان دەکەیت ئەو مژدە خراپە دەبینم کە ئاگر بلیسەدار دەکات. ئە ی منالەکانی هاشم! کەمیک چاوەری بن، سویند بەخوا، لەتیشکی فەرمانەرەوایەتی من رێگە دژوارەکان بۆ ئیو ئاسان بوو و ڕەشی و لیلییەکان رووناک بوونەتەو، جلەوی کارەکان لەدەستی ئیو دایە، کەواتە خۆتان بەدوور

بگرن و خوٲتان به‌دوور بگرن له‌پیش‌هاتییکی خراپ که‌کویرانه دیت و ده‌ست و پی ده‌له‌رزینیت.

عه‌بمه‌لیک وتی: ئە‌ی سه‌روه‌ری باوه‌رداران، له‌و خوایه‌ی کاروباری ئە‌م خه‌لکه‌ی به‌تۆ سپاردووه، بترسه و که‌سی ناسپاس مه‌خه‌ره شوینی سپاسگوزار و له‌جیاتیی پاداش، سزا مه‌ده. چاکه‌خوازی خوٲم بۆ تۆ له‌هیلکه‌دا و ملکه‌چی خوٲم رژانده به‌رییی تۆ. بزما‌ری فه‌رمان‌په‌وایه‌تی تۆم له‌کیوی یه‌له‌مله‌م به‌هیزتر کرد و دوژمنه‌کانی تۆم سه‌رقاڵ کرد. خواوه‌ندا!، خواوه‌ندا! ریز له‌خزمان بگه‌ و دوای ئە‌وه‌ی په‌یوه‌ستیان بوویت، به‌جییان مه‌هیله، له‌گومانی خراپ خوٲ به‌دوور بگه‌ چونکه‌ فه‌رمووده‌کانی خواوه‌ند به‌ناشکرا سه‌رکۆنه‌ی ده‌کات. ئایا ئە‌و که‌سه‌ی ده‌ستدریژی ده‌کات، گوشتیی خوٲی له‌ت له‌ت ده‌کات و خوینه‌که‌ی ده‌خواته‌وه؟ سویند به‌خوا ریگه‌ دژواره‌کانم بۆ ته‌خت کردیت و کاره‌ سه‌رکیشه‌کانم پام و ده‌سته‌مۆ کرد. چه‌ندین شه‌وم بۆ نه‌هیشتنی په‌نجی تۆ کرده‌ روژ و بۆ پاسه‌وانی کردن له‌فه‌رمان‌په‌وایه‌تی تۆ، خوٲم گرفتاری کیشه‌کان و رووبه‌رووی ته‌نگانه‌کان بوومه‌وه. هاوشیوه‌ی ئە‌و که‌سه‌م که‌برای مناله‌کانی جه‌غه‌ر کوپری که‌لاب ده‌لێت:

و مقام ضیق فرجته ببیان و لسان و جدل

لو یقوم الفیل او فیاله زل عن مثل مقامی و زحل

واتاکه‌ی: چه‌نده‌ زۆر بوون ئە‌و جیگه‌ ته‌نگانه‌ی من به‌زمان و وتار فراوانیم پی به‌خشین، ئە‌و جیگایانه‌ی ئە‌گه‌ر فیل یا فیلدار له‌وی بیٲ، ده‌خلیسکیت و ده‌که‌ویٲ.

په‌شید پیی وت: سویند به‌خوا ئە‌گه‌ر نه‌مه‌دو‌یست ریز له‌مناله‌کانی هاشم بگرم، سه‌رم له‌جه‌سته‌ جیا ده‌کردیته‌وه. فه‌رمانیدا زیندانی بکه‌ن.

عه‌بدوالله کوپری مالک، فه‌رمانده‌ی پاسه‌وانه‌کانی په‌شید، پۆشته‌ لای په‌شید و وتی: سویند به‌خوا ئە‌ی سه‌روه‌ری باوه‌رداران: دلنیا‌ن عه‌بده‌مه‌لیک خیرخواز و چاکه‌خوازی تویه، بۆ زیندانیت کرد؟ په‌شید وتی: هه‌واله‌کانی ئە‌و به‌من گه‌شتووه و بۆته‌ هۆی ترسی من، ده‌ترسم له‌نیوان دوو کوپه‌که‌م ئە‌مین و مه‌ئمون دوژمنایه‌تی دروست بکات، به‌لام ئە‌گه‌ر بپروات وایه‌ که‌ده‌بیٲ ئازادی بکه‌م، ئازادی

دەكەم. عەبدواللە كوپرى مالک وتى: بەباشى نازانم بەم زووانە رزگارى بکەيت، بەلام لەزىندان رىزى لى بگره. رەشىد وتى: ئەو کارە دەكەم. فەرمانى بەفەزل كوپرى رەببىعدا بىرواته لای و نیازەکانى دابىن بکات. فەزل ئەو کارەى کرد.

عەبد مەلىك زىندانى بوو تا ئەو کاتەى رەشىد مرد. ئەمىن ئەۋى لەزىندان هیناىەدەر و ۋەك فەرمانرەۋاى شام دەستىنشانى کرد. ئەو لەرەققە مایەۋە و پەیمانى لەگەل خواۋەند بەست، ئەگەر ئەمىن مرد، هیچ کات ملکەچى فەرمانەکانى مەئمون نەبىت بەلام پىش ئەمىن مرد. پىش مەرگ بەئەمىنى وتبوو: ھەركات ترسایت، ۋەرە بۆ لای من، سویند بەخوا پارىزگاريت لى دەكەم.

رۆژىك رەشىد بەعەبدەمەلىكى وت: تۆ منالى سالت نیت. عەبدەمەلىك وتى: منالى كىم؟ ھارون وتى: منالى مەرۋانى جوعدى. عەبدەمەلىك وتى: ترسم نىيە لەۋەى كام يەك لەم دوو جوامىرە، تۆۋى خۆى لەناۋ پزدانى دايكەدا چاندبىت.

رۆژىك رەشىد كەسى بەدۋاى يەحيا كوپرى خالىد كوپرى بەرمەك نارد و پەيامىدا: عەبدەمەلىك دەيوست لەبەرەبەر من ئالای شوپش بەرز بکاتەۋە و بپارىيدا بوو بۆ خەلافەت دژايەتى من بکات. لەم بابەتە ئاگادار بوومەۋە. ھەنوۋكە تۆ لەزانياىيەکانى خۆت ئاگادارام بکەرەۋە چوونكە ئەگەر راستى بلىيت، پىنگەى پىشۋوت پى دەبەخشم. يەحيا لەۋەلامدا وتى: سویند بەخوا بابەتى لەو شىۋەم سەبارەت بەعەبدەمەلىك نەبىستۋە. ئەگەر لەمە ئاگادار دەبووم، پىش تۆ سزام دەگەياند چوونكە فەرمانرەۋايەتى تۆ فەرمانرەۋايەتى من و پاشايەتى تۆ پاشايەتى منە و چاكە و خراپەكەى منىش دەگرىتەۋە. چۆن عەبدەمەلىك چاۋى تەماح دەبرىتە خەلافەت و دەستى ھاۋكارى بۆ من درىژ دەكات؟ ئايا ئەگەر ئەو بىتە سەر كار، خراپتر لەتۆ ھەلس و كەۋىم لەگەل ناكات؟ سویندت دەدەم بەخوا ئەم گومانە لەخۆت دوور بکەرەۋە. عەبدەمەلىك كەسىكى خۆراگرە و خۆزگەم دەخواست يەككە لەبەنەمالەى تۆ بىت. من لەسەر بىنەماى ۋەسف كردنەكانى تۆ فەرمانرەۋايىم پى بەخشى و تۆيش ۋەسفت کرد چوونكە بىنيت كەسىكى باۋەردار و خۆراگرە.

كاتىك نىردراۋ پەيامەكەى گەياند، گەراندیانەۋە و پەياميان بۆ يەحيا نارد

ئه‌گهر دژێ عه‌بدمه‌لیک شایه‌تی نه‌ده‌یت، خوینی فه‌زلی کوپرت ده‌ریژین. یه‌حیا وتی: تو‌ به‌سه‌ر ئیمه‌دا زالییت، چیت پینخۆشه‌ ئه‌نجامی بده. نێردراو فه‌زلی برده‌ لای باوک و مائناوایی لیکرد و لێی پرسى: ئایا له‌من رازیت؟ یه‌حیا وه‌لامی دایه‌وه: به‌لێ، خوا لیت رازی بیٔت. په‌شید بۆ ماوه‌ی سی‌ رۆژ ئه‌وانی له‌یه‌ک جیا کرده‌وه و کاتی‌ک سه‌باره‌ت به‌عه‌بد مه‌لیک له‌و دووانه‌ هیچی نه‌بیست، دووبار به‌دیداری یه‌ک، شادی کردنه‌وه.

جه‌نگ له‌گه‌ڵ رۆمیه‌کان

له‌م سائه‌دا قاسم کوپری په‌شید له‌مانگی شه‌عبان! ژوئیه‌ پۆشته ناو سه‌رزه‌مینى رۆم. ئه‌و له‌که‌ناو قوپه‌ دابه‌زی و گه‌مارۆی خسته‌ سه‌ر ئه‌و شاره‌. عه‌باس کوپری جه‌غه‌ر کوپری محه‌مه‌د کوپری ئه‌شه‌عه‌سی په‌وانه‌ کرد. ئه‌شه‌عه‌س ده‌ورانه‌وری قه‌لای سینانی گرت به‌شیوه‌یه‌ک خه‌لکه‌که‌ی بێزار بوون. رۆمیه‌کان سی‌سه‌د و بیست ئه‌سیری موسولمانیان نازاد کرد به‌و مه‌رجه‌ی قاسم چاوی ته‌ماح له‌سه‌رزه‌مینه‌که‌یان هه‌لگریت. قاسم رازی بوو و به‌ناشتی له‌یه‌ک جیا‌بوونه‌وه.

عه‌لی کوپری عیسا له‌م هی‌رش کردنه‌ بۆ سه‌ر رۆم مرد. فه‌رمانه‌ره‌واى رۆم له‌م کاته‌دا ژنی‌ک بوو به‌ناوی ره‌ینی. رۆمیه‌کان ئه‌م ژنه‌یان له‌سه‌ر ته‌خت هه‌لگرت و نه‌قفوریان له‌جی‌گه‌ی ئه‌و دانا. رۆمیه‌کان گومانیان ده‌کرد نه‌قفور له‌پشتی جوفه‌نه‌ کوپری غه‌سانه‌. ره‌ینی پینج مانگ دواى ئه‌وه‌ی له‌سه‌رکار لا‌برا، مرد.

کاتی‌ک رۆمیه‌کان له‌پاشایه‌تی نه‌قفور د‌ل‌نیا بوون، خۆی نامه‌یه‌کی بۆ په‌شید نووسی به‌م ناوه‌رۆکه‌: له‌نه‌قفور پاشای رۆمیه‌کان بۆ په‌شید پاشای عه‌ره‌به‌کان:

دواى سلا‌و بۆ یه‌زدان، ئه‌و شار‌نه‌ی پینش من بوو، تو‌ی به‌قه‌لا‌ و خۆی به‌سه‌رباز (یارى شه‌تره‌نج) هه‌ژمار ده‌کرد. ده‌بوا چه‌ندین به‌رابه‌رى ئه‌و سامانه‌ی بۆ تو‌ی ده‌نارد، بۆت بناردایه‌ به‌لام ئه‌و ناته‌وانه‌ و ژن و ژنانیش نه‌زانن، ئیستا که‌نامه‌که‌ی من ده‌خوینیته‌وه، ده‌بی‌ت هه‌موو ئه‌و سامانه‌ی به‌ده‌ستت گه‌شتوو، بگه‌ڕینیته‌وه و به‌های گیانی خۆتى بزانی‌ت و گه‌رنه‌ به‌زۆر ئه‌و کاره‌ ده‌که‌م و ئه‌گه‌ر رازی نه‌بی‌ت، شمشیر له‌نی‌وان ئیمه‌ داوه‌رى ده‌کات.

په‌شید کاتیک نامه‌که‌ی خوینده‌وه، خوینی کول هات به‌شیوه‌یه‌ک که‌س نه‌یده‌توانی سه‌یری ناوچاوی بکات، هه‌مووان بیده‌نگ بوون مه‌گه‌ر ئه‌و کاته‌ی خوی قسه‌ی ده‌کرد. که‌سانی ده‌روبه‌ری بلا‌وه‌یان لی‌کرد. په‌شید دا‌وا‌ی مه‌ره‌که‌بی کرد و له‌پشتی ئه‌و نامه‌یه‌ نووسی: به‌نا‌وی خوا‌وه‌ندی به‌خشنده‌ی می‌ه‌ره‌بان، له‌هارون سه‌روه‌ری با‌وه‌رداران بۆ نه‌قفور سه‌گی رۆمیه‌کان، ئه‌ی دایک کافرا! نامه‌که‌تم بی‌نی، وه‌لامه‌که‌ی ده‌بی‌ت بی‌بینیت نه‌ک بی‌بیستیت. والسلام.

هارون هه‌مان رۆژ ری‌گه‌ی رۆمی گرت‌ه‌به‌ر و ده‌ستی به‌سه‌ر هی‌ره‌قله‌دا گرت و تالانییه‌کانی کو‌کرده‌وه و سوتاندی و وێرانی کرد. نه‌قفور دا‌وا‌ی لی‌کرد له‌به‌ره‌به‌ر با‌جیکی دیاری‌کرا‌وی سالانه‌ په‌یمانی ناشتی له‌گه‌ل واژۆ بکات. په‌شید به‌دا‌وا‌که‌ی رازی بوو.

کاتیک په‌شید له‌جه‌نگ گه‌پایه‌وه وگه‌یشته په‌قعه، نه‌قفور په‌یمانه‌که‌ی شکاند. له‌م کاته‌دا هه‌وا سارد بوو. نه‌قفور له‌گه‌رانه‌وه‌ی په‌شید ئاسووده بوو. کاتیک هه‌والی په‌یمان شکینی نه‌قفور گه‌یشت، که‌س بو‌یری ئا‌گادار کردنه‌وه‌ی په‌شیدی نه‌بوو چوونکه‌ ده‌ترسان له‌وه‌ی نا‌چار بن له‌م هه‌وا سارده‌دا سه‌ر له‌نوی ری‌گه‌ی پۆم بگرنه‌به‌ر. هه‌مووان به‌باشیان زانی چاره‌ی ئه‌م کاره به‌یه‌کی‌ک له‌سو‌پاییه شاعیره‌کانی په‌شید به‌نا‌وی با‌وکی محممه‌د عه‌بدوالله‌ کو‌پی یوسف و به‌گومانیک هه‌ج‌اج کو‌پی یوسفی تیمی بسپێرن. ئه‌و چه‌ندین دی‌ری هۆنییه‌وه وه‌ک:

نقض الذي اعطيته نقفوز فعليه دائرة البوار تدور

ابشر امير المومنين فانه فتح اتاك به الاله كبير

فتح يزيد على الفتوح يؤمنا بالنصر فيه لواؤك المنصور

واتا‌که‌ی: نه‌قفور په‌یمانی ناشتییه‌که‌ی شکاند، ریسوایی و په‌ستی به‌سه‌ر ئه‌ودا زال ده‌بی‌ت. ئه‌ی سه‌روه‌ری با‌وه‌رداران مژده‌ت لی بی‌ت که‌خوا‌وه‌ندی گه‌وره ری‌گه‌ چاره‌یه‌ک ده‌خاته به‌رده‌می تۆ، ری‌گه‌ چاره‌یه‌کی گه‌وره‌تر له‌وه‌ی بووته، ئالای سه‌رکه‌وتنی تۆ له‌پیش ئی‌مه‌وه به‌سه‌رکه‌توویی ده‌پ‌واته پیش.

په‌شید کاتیک ئه‌م هۆنرا‌وه‌ی بیست، پرسی: نایا نه‌قفور ئه‌م کاره‌ی کردووه؟ زانی ئه‌مه ری‌گه‌ چاره‌ی وه‌زیره‌کانی بووه. به‌مشیه‌وه ئه‌و له‌دژوارترین ساته‌کان

مەبەستى ھېرش كىردىنە سەر رۇمى كىردى ۋە گەيشتە سەرزەمىنى ئەۋان ۋە تا ئەۋ كاتەي دىلى ئاسۋودە بوۋ، مايەۋە ۋە ئەۋەي دەيخۋاست، بەدەستى ھېنا .
دەلېن: پەيمان شىكاندىنى نەققۇر ۋە ئەم ھۆنراۋىيە بوۋە ھۆي ئەۋەي پەشىد
رووبىكاتە رېگەي رۇم ۋە دەست بەسەر ھېرەقلەدا بىگىت. بەخۋاستى خوا
لەگىرەنەۋەي رووداۋەكانى سالى ۸۰۵/۱۹۰ زايىنى باسى دەكەين.

چۆنىيەتتى كۆزى ئىبراھىم كۆرى عوسمان كۆرى نەھىك

لەم سالەدا، پەشىد ئىبراھىم كۆرى عوسمان كۆرى نەھىكى كۈشت. ھۆكارى
كۈشتەكەي ئەۋە بوۋ كەعوسمان، بەردەۋام بېرى جەغفەر كۆرى يەھيا ۋە
بەرمەككەكانى دەكرەۋە ۋە فرمىسكى بۇ ئەۋان دەباراند تا ئەۋەي دەستبەردارى
گىريان بوۋ ۋە داۋاي تۆلەسەندەۋەي خويىنى ئەۋانى كىرد. ئەۋ ھەركات لەگەل
كەنيزەكانى خۇي دەيخۋارەۋە، شىمشىرى ھەلدەگىرت ۋە دەيوت: ھاۋار لەمەن،
جەغفەرى مەن، گەۋرەي مەن، سويىند بەخۋا مالى بىكۆرەكەت ويىران دەكەم ۋە تۆلەت
دەستىنەم.

كاتىك لەدووبارە كىردەۋەي بەردەۋام بوۋ، كۆرەكەي ۋە كۆيلەكەي پەشىدىيان
ئاگادار كىردەۋە. پەشىد ئەۋى بانگ كىرد، خۋاردەۋەي پىندا ۋە ئەۋسا وتى: مەن
لەكۈشتىنى يەھيا كۆرى جەغفەر پەشىمانم، خۆزگە فرمانىرەۋايىم لەدەست دەدا
بەلام ئەۋم نەدەكۈشت، چاۋەكانى مەن لەۋ كاتەۋەي ئەۋ كۆزراۋە، خەۋى خۇشيان
نەبىنىۋە.

ئىبراھىم كاتىك ئەم ۋەتەنەي بىست، فرمىسك لەچاۋىدا كۆبۈۋىيەۋە ۋە وتى: خوا
لەباۋكى فەزل خۇشبىت! سەرۋەرم، سويىند بەخۋا كۈشتىنى ئەۋ نابەجى ۋە كارىكى
كويىرانە بوۋ، چىتر لەجىھان ناتۋانىت كەسى ۋەك ئەۋ بىينىت.

پەشىد وتى: نىرىنى يەزدان لەتۆ بىت، ھەستە ئەي زادەي رنى ناپاك! ئىبراھىم
ھەستا لەكاتىكدا نەيدەزانى چۆن ھەنگاۋ ھەلبىگىت. چەند شەۋ دۋاي ئەم
رووداۋە، كۆرەكەي پۇشتە سەرسەرى ۋە بەشمىشەر سەرى بېرى.

چۆنىەتتى گرتنى تەتیلە لەلایەن فەرەنگىيەكان

لەم سەلەدا فەرەنگىيەكانى شارى تەتیلە گەمارۆى ئاندۆلۆسىياندا. ھۆكارەكەى ئەو ەبوو ەكەم فەرمانرەۋاى ئاندۆلۆس فەرماندارىكى گەرە لەسوپاكەى خۆى بەناۋى ەمروس كۆپى يوسفى بۆ پاراستنى سنوورەكانى ئاندۆلۆس ديارىكرد و ئەو كۆپرەكەى كردە فەرمانرەۋاى تەتیلە. بنەمالەيەكى دەسەلاتدار لەترسى ەكەم لەئاندۆلۆس رايان كرد چوونكە نافەرمانى ئەويان كردبوو. ئەوان پەيوەستى ناباۋەرەن بوون و بەمشيۋەيە ھيزيان زيادى كرد و ژمارەيەكى زۆر پەيوەستيان بوون. دواتر روويان كردە تەتیلە و گەمارۆيان خستەسەر و موسولمانانان دەرپەراند. يوسف كۆپى ەمروسى فەرمانداريان گرت و لەسەخرەى قەيس زيندانىيان كرد.

ەمروس كۆپى يوسف لەساراگوزا جيگير بوو تا ئەو شارە لەھيرشى ناباۋەرەن بپاريزيئت. ئەو سوپايەكى كۆكردەۋە و كۆپرە مامەكەى ەك فەرماندە ديارىكرد. ئەو رووبەرۋوى ناباۋەرەن بوويەۋە و ژمارەيەكى زۆرى لى كوشتن و بلاۋەى بەسوپاكەيان كرد و تامى تالى شكستى پى چيشتن. زۆرينەى ئەوان كوژران و دەستەيەكيان تيكشكاو و ھيلاك، گيانيان دەرەز كرد. سوپا بەرەو سەخرەى قەيس بەريكەوت و گەمارۆى خستەسەر. ناباۋەرەن ئەيانتوانى خۇپاگرى بكەن چوونكە ئەو شكستە ھيزى لى برىبوون. كاتيك موسولمانان دەستيان بەسەر ئەو ناۋچەدا گرت، يوسف كۆپى ەمروسىيان رزگار و بۆ لای باوكى پەرۋانەيان كرد. پىنگەى ەمروس لەناو ناباۋەرەن بەرز بوويەۋە و ناوونايانگى كەوتە سەر زاران. ئەو فەرماندەى سنوورەكان بوو.

سەرگوتى خەلكانى كوردوبا لەسەردەستى ەكەم

ەكەم لەسەرەتاي فەرمانرەۋايى خۆى بەئاشكرا دەيخواردەۋە و خوشى لەژيان دەبرد. لەو رۆژانەدا كوردوبا شارىكى زانست خواز و چەندىن فرەزانى داوين پاكى تيا دەبينرا ەك يەحيا لەيسى (راوى) كتيبى (موظا) و مالك و كەسانى ديكە.

دانیشتووانی کوردوبا دژی ئەو راپەرین و کردەوه‌کانیان بەناپەسەند هەژمار کرد و بەرەبارانیان کرد. بێاریاندا خۆینی بڕیژن. دەستەیک لەسوپاییه‌کان رێگریان لەکوشتنی ئەو کرد و دووبارە ئارامی بانی بەسەر شارەکه‌دا کێشا.

چەند رۆژ دواتر سەرکرده‌کان و فەقیه‌ه‌کانی کوردوبا لای محەممەد کوپی قاسمی قورەشی مەروانی، مامی هاشم کوپی حەمزە کۆبوونەوه و هاوشیۆه‌ی فەرمانداری کوردوبا بەیعه‌تیان لەگەڵ بەست و پێیان وت دانیشتووانی ئەم شارە بەگشتی بەم کارە رازین. ئەو شەویەک مۆلەتی ویست تا ئەندیشه‌ی ئەم کارە بکات و لەخوا بپاریتەوه. ئەوان پۆشتن. محەممەد پۆشتە لای حەکەم و ئاگاداری کردەوه و لەبەیعه‌تی خۆی دانیایی کردەوه. حەکەم داوای لێکرد بەپیشنیاری خەڵکان رازی بێت. ئەو چەند لەکەسانی نزیککی خۆی لەگەڵدا نارد تا دوور لەچاوی خەڵکان لەوی ئامادە بن. خەڵک لەدەوری کۆبوونەوه و پرسیاریان لێکرد ئایا بەرێبەراییه‌تی رازی دەبێت یا نه؟ ئەو لەترسا هەموو شتیکی باس کرد و ئەوانی لەئەنجامی کارەکه‌یان ترساند. محەممەد کوپی قاسم پرسیارێ ناو و هاوڕێکانی ئەوانی کرد و ئەوان هەموو کەسە دیارەکانی شاریان ناو برد کەهاوکاری ئەو کارە بوون. نێردراوی حەکەم ناوی هەموویانی نووسی. محەممەد کوپی قاسم پێی وتن: ئەم کارە بەخواستی خوا، رۆژی هەینی و لەمزگەوتی هەینی روودەدا.

ئەو لەگەڵ نێردراوه‌که‌ی حەکەم بەرێکەوت و بەسەرھاته‌که‌یان بۆ گێڕایه‌وه. پێنج شەممە بوو. هەمان شەو حەکەم هەموو کەسە ناوبراوه‌کانی دەستگیر کرد و داوی چەند رۆژ فەرمانیدا لەدەوری کۆشکەکه‌ی هەلیانواسن. ژمارە‌ی ئەم کەسانە حەفتا و دوو کەس بوو. بۆ یەحیا کوپی یەحیا و کوپی باوکی کەعب لەناویاندا دەبینران. ئەم رۆژه، رۆژیکی نەنگین و دۆژمنایه‌تی خەڵکان لەگەڵ حەکەم زیادی کرد.

بیرکردنەوه‌ی چەند رووداوێک

لەم سەڵەدا دەمارگیری موزیرییه‌کان و یەمانییەکان بەرز بوویه‌وه. رەشید محەممەد کوپی مەنسور کوپی زیادی نارد و ناشتی لەنیواندا سەقامگیر کردن.

لەم سالىدا زەمىنى مەسىسە لەرىيەۋە و دىۋارەكەى دارما. لەيەكەم كاژىرەكانى
ئەم ئەرد ھەژىنە، ئاۋى شار بەقۇلايى زەۋىدا پۇشتەخوار.

لەم سالىدا عەبدىسەلام لەنامىد ئالاي شۇپشى بەرز كىردەۋە و فەرمانپىروايى
گىرەدەست. بەلام يەحيا كۆپى سەعدى عوقەيلى خوينى پىشت.

ھەروەھا لەم سالىدا پەشىد قاسمى كۆپى بۇ جەنگى ھاۋىنە پەۋانە كىرد.
پەشىد مىنالەكەى خۇي بەخۇا بەخشى و ئەۋى كىردە ھۆكارى نىزىك بۈۋنەۋەى خۇي
لەخاۋەند و فەرمانپىروايى ناۋەندەكانى بەۋ سىپارد.

عەبدوللە كۆپى عەباس كۆپى مەمەد كۆپى عەلى رى و رەسمى جەجى
لەگەل خەلكان ئەنجامدا.

لەم سالىدا فوزەيل كۆپى عەيازى خۇاپەرىست كۆچى دوۋايى كىرد. زادگاي ئەۋ
سەرمەقەند و دواتر روى كىردە مەككە و لەھەمان شار، مرد.

لەم سالىدا مەمەر كۆپى سلىمان كۆپى تەرخانى تىمى باۋكى مەمەدى
بەسرى مرد. ئەۋ لەسالى ۷۲۴/۱۰۶ زايىنى يا ۷۲۵/۱۰۷ زايىنى چاۋى بەدنىا
ھەلھىنا. عومەر كۆپى عوبەيدى تەنافسى كوفى لەم سالىدا مرد.

لەم سالىدا باۋكى سەلەم مەعزى ھەپرائى نەحوى كۆچى دوۋايى كىرد. دەلەن
نازناۋەكەى باۋكى عەلىيە. كەسائى زانستى نەحو لەۋ فېر بوۋ. ئەۋ لەرۇزگارى
يەزىد كۆپى عەبدولمەلىك چاۋى بەدنىا ھەلھىنا.

رووداو‌ه‌کانی سالی سه‌د و هه‌شتا و هه‌شتی کۆچی (٨٠٣ زایینی)

له‌م ساله‌دا ئیبراهیم کوپی جبرائیل فرماندهی جه‌نگی هاوینه بوو و له‌ریگه‌ی سه‌فسافه‌وه‌ روشته‌ ناو سه‌ره‌مه‌ینی رۆم. نه‌قفور پاشای رۆم رووبه‌رووی بوویه‌وه به‌لام کاریکی بۆ هاته‌ پێش که‌ریگه‌ی رووبه‌روو بوونه‌وی ئیبراهیمی لیگرت. ئه‌و له‌گه‌ڵ ده‌سته‌یه‌ک له‌موسولمانان رووبه‌روو بوویه‌وه و له‌سی جیگه‌وه‌ بریندار بوو. وه‌ک ده‌لێن چل هه‌زار و چه‌وتسه‌د رۆمی له‌م جه‌نگه‌دا کوژران.

له‌م ساله‌دا قاسم کوپی په‌شید له‌دابق فرمانه‌وه‌ایه‌تی کرد و په‌شید ری و ره‌سمی چه‌جی له‌گه‌ڵ خه‌لکان نه‌نجامدا. سامانیکی زۆری له‌ناو خه‌لکان دابه‌ش کرد و به‌وته‌یه‌ک ئه‌مه‌ دووایین چه‌جی ئه‌و بوو.

له‌م ساله‌دا جه‌ریر کوپی عه‌بدولحه‌میدی زه‌بتی رازی له‌ته‌مه‌نی چه‌فتا و هه‌شت سالی مرد. عه‌باس کوپی ئه‌حنه‌فی شاعیر له‌م ساله‌ یا به‌وته‌یه‌ک له‌سالی ١٩٣/ ٨٠٨ زایینی مرد. باوکی ئه‌و ئه‌حنه‌ف له‌سالی ٧٦٧/١٥٠ زایینی مرد.

له‌م ساله‌دا شوه‌هید کوپی عیسا له‌ناندۆلۆس له‌ته‌مه‌نی نه‌وه‌د و سی سالی مرد. ئه‌و له‌گه‌ڵ عه‌بدولره‌حمان کوپی معاویه‌ هاتبوویه‌ ناندۆلۆس.

رووداو‌ه‌کانی سائی سه‌د و هه‌شتا و نووی کوچی (۸۰۴ زاییینی)

پۆشتنی ره‌شید بۆ ره‌ی

له‌م ساله‌دا ره‌شید رووی کرده ره‌ی. هۆکاری ئه‌م سه‌فه‌ره ئه‌وه بوو کاتی‌ک ره‌شید، عه‌لی کوپی عیسا کوپی ماها‌نی وه‌ک فه‌رمانداری خوراسان دیاری کرد، عه‌لی سه‌ته‌مکاری کرده پیشه و هه‌لس و که‌وتی خراپی له‌گه‌ل خه‌لکانی خوراسان گرته‌به‌ر. گه‌وره‌کان و که‌سه دیاره‌کانی ئه‌و شاره نامه‌یه‌کیان بۆ ره‌شید نووسی و له‌خراپه‌کاری و سه‌ته‌مکاری عه‌لی کوپی عیسا سکالایان به‌رز کرده‌وه و نووسی‌ان: خه‌لکانی خوراسان به‌سوک ده‌زانیت و به‌زۆر ده‌ست به‌سه‌ر سامانیاندا ده‌گری‌ت. به‌ره‌شید وترا: عه‌لی کوپی عیسا مه‌به‌ستی ناسازگاری هه‌یه. ره‌شید له‌جومادی الاول/ئاو‌ریل هاورێ له‌گه‌ل دوو کوپه‌که‌ی مه‌ئمون و قاسم که‌دوای مه‌ئمون به‌یه‌عتی بۆ وه‌رگرته‌بوو، رینگه‌ی ره‌ی گرته‌به‌ر. ره‌شید کاری خه‌لافه‌تی قاسمی به‌مه‌ئمون سپارد‌بوو ئه‌گه‌ر بخوا‌زیت ده‌توانیت له‌سه‌ر کار لاییبات و ئه‌گه‌ر نه‌خوا‌زیت ده‌توانیت وه‌ک جیگری خه‌لیفه بیهێلێته‌وه. ئه‌و فه‌قیه و قازی و زانا‌کانی کرده شایه‌ت که‌گه‌نجینه‌کان و که‌ره‌سته‌کانی جه‌نگ و چوارپێکان و هه‌موو سامانی سوپا تایبه‌ته به‌مه‌ئمون و ره‌شید هه‌چ پشکیکی له‌واندا نییه.

ره‌شید بۆ ماوه‌ی چوار مانگ له‌ره‌ی مایه‌وه تا عه‌لی کوپی عیسا له‌خوراسانه‌وه هات. دیاری و پێشکه‌شی و سامانی فراوانی له‌زێر و گه‌وه‌هر به‌سه‌ر ده‌بیر و منال و هاورییان و فه‌رمانده‌کانی ره‌شید دابه‌ش کرد. ره‌شید گومانی کرد بوختانیان بۆ هه‌لبه‌ستوو و دووباره فه‌رمان‌په‌روایه‌تی خوراسانی پێبه‌خشیه‌وه.

کاتی‌ک ره‌شید له‌ره‌ی مایه‌وه، حسه‌ینی خزمه‌تکاری به‌ئه‌مان نامه‌یه‌ک بۆ لای شه‌روین کوپی قارن و ئه‌مان نامه‌یه‌ک بۆ وه‌ندا هورموز باوه‌گه‌ورێی مازیار و ئه‌مان نامه‌یه‌ک بۆ مه‌رزبان کوپی جوستان، فه‌رمان‌په‌روای ده‌یله‌م، په‌روانه‌ی ته‌به‌رستان کرد. جوستان و وه‌ندا و هورموز هاتنه‌ باره‌گای ره‌شید. ره‌شید ریزی لینگرتن. وه‌ندا ملکه‌چی فه‌رمانه‌کانی ره‌شید بوو و دانی باج له‌لایه‌ن شه‌روینی گرته‌ ئه‌ستۆ.

په‌شید بۆ عیراق گه‌پایه‌وه و له‌کۆتایی زیحه‌ججه/ئۆکتۆبهر پۆشته ناو به‌غداد و کاتیك له‌پردی به‌غداد گوزهری کرد، فه‌رمانیدا جه‌نازه‌ی جه‌عفر کورپی یه‌حیا بسوتین. ئه‌و له‌به‌غداد نه‌مایه‌وه و هه‌مان سات ریگه‌ی په‌قعه‌ی گرته‌بهر. کاتیك له‌به‌غداد تیپه‌پری، وتی: سویند به‌خوا شارێك به‌جی دێلم نه‌ له‌رۆژه‌لات و نه‌ له‌رۆژئاوا ئاسووده‌تر و پارێزراوتر هه‌یج شوینیکی دیکه بوونی نییه. ئه‌م شاره‌ ده‌بیته پیگه‌ی فه‌رمانه‌په‌وا‌ی عه‌باسیه‌کان تا کۆتایی. ئه‌وانیش ئه‌م شاره‌یان پاراستوه و ده‌پارێزن. هه‌یج یه‌ك له‌پیشینیانی من خراپه‌یان له‌م شاره‌ نه‌بینوه و نایبین. شوینیکه زۆر گونجاوه به‌لام بپارمداوه له‌شوینیك بژیم که ناسانگاران و نه‌یاران و دوو‌په‌روه‌کان و ئازاوه‌چییه‌کان و دوژمنانی پیشه‌واکان ورینشیانده‌رانی دین له‌وی ده‌ژین (شام) ئه‌و که‌سانه‌ی بنه‌ماله‌ی نفرین کراوی ئومه‌یه‌یه‌یان خوش ده‌وین و هه‌موو ناباوه‌ران و دز و چه‌ته‌کان له‌وین. ئه‌گه‌ر له‌بهر ئه‌مه نه‌ده‌بوو به‌غدادم به‌جینه‌ده‌هینشت (مالئاوااییم لی نه‌ده‌کرد. عه‌باس کورپی ئه‌حنه‌ف له‌بهر پۆشتنی په‌شید له‌به‌غداد وتی:

ما انحنّا حتّٰی ارتحلنا فمانف رق بین المناخ والارتحال
سألونا عن حالنا اژ قدمنا فقرنا و داعهم بالسوال

واتاکه‌ی: هه‌شتا نیشته‌جی نه‌ببووین، بارمان به‌ست که‌واته چ جیاوازییه‌ك هه‌یه له‌نیوان نیشته‌جی بوون و بار به‌ستن. کاتیك پۆشتینه ئه‌وی، له‌حالیان پرسی، وه‌لامی ئه‌وان مالئاوا‌یی ئیمه‌ بو.

شۆرشێ ته‌رابلوسی رۆژه‌لات

له‌م ساله‌دا شۆرشێ خه‌لكانی ته‌رابلوسی رۆژه‌لات له‌سه‌ر فه‌رمانه‌په‌واکانیان گه‌شته تروپك. له‌م کاته‌دا ئیبراهیم کورپی ئه‌غله‌ب فه‌رمانداری ئه‌فریقیه‌ بوو. ئه‌و چه‌ندین کارگوزاری بۆ ناوچه‌کانی ئه‌فریقیه‌ دیاری کردبوو که‌خه‌لكان لیان نارازی بوون. ئه‌و به‌رده‌وام کارگوزاریکی لاده‌برد و که‌سیکی دیکه‌ی له‌جینگه‌ی ئه‌و داده‌نا. ئیبراهیم له‌م ساله‌دا سوفیان کورپی مه‌زائی بۆ چواره‌مین جار وه‌ك فه‌رمانداری ئه‌و دیاره‌ په‌وانه‌ کرد. خه‌لك بپاریاندا ده‌ریپه‌پین و بۆ قه‌یره‌وانی

بەگپرىننەۋە. بەمشىۋەيە دژى ئەۋ پاپەرىن. ئەۋ كەرەستەي جەنگى ھەلگرت و لەگەل دەستەكەي خۆي ئەۋان جەنگى. ئەۋيان لەمانەكەي دەرکرد و پەناي بۇ مزگەۋتى ھەينى برد و لەۋى ئاگرى شەپرى خۆش كرد. خەلك ھاورىكانيان كوشت بەلام ئەمانيان بەخۆيدا. ئەۋ لەشەعبان/ ژۇئەي ئەم سالە ناۋچەكەيانى بەجىھىشت. فەرمانپەرۋايەتى ئەۋ بىست و ھوت رۇژ زياترى نەخاياند.

سوپاي نىشتەجىي تەرابلوس ئىبراھىم كوپى سوفيانى تەمىميان ۋەك فەرمانپەرۋاي خۇيان ھەلبارد.

ماۋەيەك دواتر لەنىۋان خەلكانى تەرابلوس و دەستەيەكى ناسراۋ بەمانلەكانى باۋكى كىنانە و منالەكانى يوسف چەندىن جەنگ روويدا تا ئەۋەي تەرابلوس ويران و ئىبراھىم كوپى نەغەلب لەم پىشھاتانە ئاگادار بوۋيەۋە. ئەۋ سوپايەكى بۇ ئەۋ ديارە پەۋانە كرد و فەرمانى پىدان ھاۋولاتيان و منالەكانى باۋكى كىنانە و منالەكانى يوسف بىتن. لەزىچەججە/ئۇكتۇبەر ئەۋانيان برە بەردەم بارەگاي ئىبراھىم. كاتىك ئىبراھىميان بىنى، داۋاي بەخشىنيان لىكرد. ئىبراھىم چاپۇشى لەكار و كردهۋەكانى ئەۋان كرد و ھەمويان بۇ شارەكانى خۇيان گەرانەۋە.

بىر كۈندە ۋەي چەند روۋداۋىك

لەم سالەدا گۆپىنەۋەي ئەسىرەكان لەنىۋان موسولمانان و رۇمىيەكان ئەنجامدرا. ھىچ موسولمانىك لەسەرزەمىنى رۇم نەمايەۋە بەھاي ئازادىيەكەي نەدرىت. عەباس كوپى موسا كوپى محەممەد كوپى عەلى كوپى عەبدواللە كوپى عەباس رى و رەسمى ھەجى لەگەل خەلكان ئەنجامدا.

ھەرۋەھا لەم سالەدا رەشىد كاتىك بۇ پەي دەپۇشت، عەبدواللە كوپى مالكى ۋەك فەرمانپەرۋايى تەبەرستان، پەي، دەماۋەند، گومش و ھەمدەدان ديارى كرد... باۋكى عەتاھىيە لەرىگەي ئەۋ بۇ پەي كەزادگاي پەشىد بوو، ئەم ھۇنراۋەي ھۇنىيەۋە:

ان امين الله فى خلقه
ليصلح الرى و اقطارها
حن به البر الى مولده
و يمطر الخير بها من يده

واتاکه‌ی: بېرواپینکراوی خواوهند له‌نیوان ئافرینراوه‌کانی ئاره‌زوومه‌ندی
گه‌یشتن به‌زادگا‌که‌یه‌تی تا ږه‌ی ناوچه‌کانی ده‌وروبه‌ری سامان بدات و بارانی
چاکه له‌وی له‌ده‌ستی ببارینت.

له‌م سال‌ده‌دا محهمه‌د کوږی حه‌سه‌نی شه‌یبانی فه‌قیه، قوتابی باوکی حه‌نیفه و
حمه‌ید کوږی عه‌بدولره‌حمان کوږی حومه‌یدی رواسی و باوکی عه‌وف و سابق
کوږی عه‌بدوالله‌ی موس‌لی که‌به‌رده‌وام له‌ترسی خواوهند ده‌گریا، کوچی دوا‌ییان
کرد.

رووداو‌ه‌کانی سائی سه‌د و نه‌وه‌دی کۆچی (٨٠٥ زایینی)

لابردنی رافیع کۆری له‌یس کۆری نه‌سر کۆری سه‌یار

له‌م سائه‌دا رافیع کۆری له‌یس کۆری نه‌سر له‌ماوه‌رائه‌لنه‌هری سه‌مه‌رقه‌ند ریڤه‌ی ناسازگاری له‌گه‌ل په‌شید گرته‌به‌ر.

هۆکاره‌که‌ی ئەمه‌ بوو: یه‌حیا کۆری ئەشعەس کۆری یه‌حیا‌ی تائی بوو به‌هاوسه‌ری کچه‌ مامی خۆی باوکی نه‌عمان. ئەو ژنیکی به‌توانا و زمان پاراو بوو. دواتر یه‌حیا ئەوی به‌جیه‌نشست و له‌به‌غداد مایه‌وه و ده‌ستی به‌رابواردن له‌گه‌ل که‌نیزه‌کان کرد. کاتێک بۆ ماوه‌یه‌کی زۆر له‌سه‌ر ئەم کاره‌ی به‌رده‌وام بوو، هاوسه‌ره‌که‌ی مه‌به‌ستی جیا‌بوونه‌وه‌ی کرد و رافیعی ئاگادار کرده‌وه. رافیع چاوی ته‌ماحی برییه‌ خۆی و سامانه‌که‌ی و به‌شیوه‌یه‌کی نه‌ینی په‌یکی بۆ لای په‌وانه‌ کرد. په‌یامیدا: ته‌نیا ریڤه‌ی جیا‌بوونه‌وه‌ له‌یه‌حیا ئەوه‌یه ده‌سته‌یه‌ک شایه‌تی بدن ئەو شه‌ریکی بۆ خواوه‌ند داناوه و دواتر په‌شیمان بۆته‌وه و به‌مشیه‌وه په‌یوه‌ندی هاوسه‌رگیری نیوان ئەوان ده‌پچڕیت و ریڤه‌ بۆ هاوسه‌ره‌کانی دیکه‌ ده‌کړته‌وه. ئەو ژنه‌ ئەم کاره‌ی کرد و رافیع ئەوی وه‌ک هاوسه‌ری خۆی هه‌لبژارد. یه‌حیا کۆری ئەشعەس له‌م کاره‌ ئاگادار بوویه‌وه و لای په‌شید سکا‌لای کرد. ره‌شید فه‌رمانیکی بۆ عه‌لی کۆری عیسا کۆری ما‌هان نووسی تا ئەو دووانه‌ له‌یه‌ک جیا بکاته‌وه و سزای رافیع بدات و قامچی بارانی بکات و سوار له‌سه‌ر که‌ریک به‌ناو سه‌مه‌رقه‌ندا بیگێڕیت تا ببێته‌ وانه‌یه‌ک بۆ که‌سانی دیکه‌. عه‌لی عیسا فه‌رمانه‌که‌ی جێبه‌جی کرد به‌لام قامچی لێنه‌دا. رافیع له‌ژنه‌که‌ جیا‌بووه‌وه و له‌سه‌مه‌رقه‌ند زیندانی کرا به‌لام له‌زیندان هه‌لات و په‌نای بۆ عه‌لی کۆری عیسا له‌به‌لخ برد. عه‌لی کۆری عیسا مه‌به‌ستی کوشتنی ئەوی کرد به‌لام عیسا کۆری عه‌لی کۆری عیسا نیوه‌نجیگه‌ری کرد و نه‌یه‌نشست بیکوژیت. پێشنیاری کرد په‌وانه‌ی سه‌مه‌رقه‌ندی بکات. عه‌لی کۆری عیسا ئەوی په‌وانه‌ی سه‌مه‌رقه‌ند کرد. رافیع هێرشێ کرده‌ سه‌رکارگوزاره‌که‌ی عه‌لی کۆری عیسا له‌سه‌مه‌رقه‌ند و خوینی پرشت و ده‌ستی

بەسەر سەمەر قەندەدا گەرت. عەلى كۆپى عيسا كۆپەكەى بۇ رووبەروو بوونەۋەى ئەو نارد بەلام رافىع شەكسىتى پىي ھىنا. عەلى كۆپى عيسا ھىزى كۆكردەۋە و خۆى بۇ شەپ لەگەل رافىع ئامادە كرد. بەمشىۋەىيە ئەو سالە كۆتايى پىنھات.

گەرتنى ھىزەقلە

لەم سالەدا پەشىد دەستى بەسەر ھىزەقلەدا گەرت. ھۆكارەكەى ئەۋە بوو لەسالى ۸۰۲/۱۸۷ زايىنى سەبارەت بەفەرت و فىلى نەقفور ئامازەى پىندرا. گەرتنى ئەم شارە لەشەۋال/ئوتى ئەم سالە روويدا. بۇ ماۋەى سى رۆژ گەمارۆى خرايەسەر و خەلكەكەى زىندانى كرەن. پەشىد لەگەل سەد و سى و پىنچ ھەزار موۋچەخۆر روۋى كەردە ئەم شارە جگە لەخۆبەخش و پىشەنگەكان و ئەۋ كەسانەى ناۋيان لەناۋ پىرسىتى موۋچەۋەرگەرەكان نەدەبىنرا. عەبدواللە كۆپى مالك لەزى ئەلكەلاع ئوردوۋى لىدا. ئەۋ داۋد كۆپى عيسا كۆپى موساى لەگەل ھەفتا ھەزار شەپكەر بۇ سەرزەمىنى رۆم پەۋانە كرد تا وىرانى بكات و تالانىيەكان كۆيكاتەۋە. خواۋەند كار ئاسانى بۇ كرد. سەراھىل كۆپى مەعن كۆپى زائىدە دەستى بەسەر قەلاى سەقلەبىيەكان و دەلسەدا گەرت، يەزىد كۆپى مەخلەد، سەفساف و مەلقونىيەى گەرت، ھومەيد كۆپى مەعيوب بۇ ھىرش كەردنە سەر كەنارەكانى دەرياي شام و مىسر (مەدەتەرەنە) راسپىردرا و تا قوبرس پىشەرەۋى كرد. ئەۋ، ئەۋەى لەسەر رىگە رووبەروۋى بوۋىيەۋە، وىرانى كرد و كردييە خۇراكى ئاگر و ھەقدە ھەزار كەس لەدانىشتۋانەكەى دىل كرد و لەگەل خۆى بۇ رافىقەى بىرد و فروشتى. تەنيا بەھەى ئازادى قوبروس دوو ھەزار دىنار بوو.

پەشىد روۋى كەردە رىگەى تەۋانە و دەستى بەسەردا گەرت. لەۋى گۆزەرى كرد و عوقبە كۆپى جەغفەرى ۋەك جىگىرى خۆى دانا.

نەقفور باج و سەرەنەى نارد. بۇ سەرى خۆى چۋار دىنار و بۇ سەرى مەنەلكەكان و گەۋرەكان و دەربارىيەكان دوو دىنار، بۇ بەتريك دوو دىنا. نەقفور نامەيەكى بۇ پەشىد نوۋسى و داۋاى ئازادى كچىكى ئەسىرى كرد كەدەزگىرانى كۆپەكەى بوو. پەشىد كچەكەى ئازاد كرد.

بیرکردنه‌وه‌ی چه‌ند رووداوێك

لەم سێهەدا یاخی پیشەیه‌ك بە‌ناوی سەیف كۆری بو‌كه‌یر لە‌كه‌نا‌ره‌كانی عەبد قەیس ئالای شو‌پ‌شی بە‌رز ك‌رده‌وه. پ‌ه‌شید، م‌حه‌مه‌د كۆری یەزید كۆری م‌ه‌زیدی بۆ‌جه‌نگی ئە‌و نارد و توانی لە‌عەین نۆره‌ خو‌ینی سەیف برێژێت.

لەم سێهەدا خە‌لكانی قوب‌روس پ‌ه‌یمان‌یان شك‌اند. م‌ه‌عیوب كۆری یە‌حیا رووبە‌روویان بو‌ویه‌وه و گ‌رفتاری ك‌ردن.

عیسا كۆری موسای هادی رێ و رە‌سمی حە‌جی لە‌گە‌ڵ خە‌لكان ئە‌نجام‌دا. لەم سێهەدا فە‌زڵ كۆری سە‌هل (شو‌ین‌كه‌وتە‌ی ئایینی زە‌رده‌شتی) لە‌سەر دە‌ستی م‌ه‌ئ‌مون با‌وه‌ری بە‌ئیس‌لام هێ‌نا. دە‌سته‌یه‌ك گومان دە‌كه‌ن باو‌کی فە‌زڵ لە‌زین‌دان‌دا لە‌سەر دە‌ستی م‌ه‌دی با‌وه‌ری بە‌ئایینی ئیس‌لام هێ‌نا. دە‌سته‌یه‌ك دە‌لێ‌ن فە‌زڵ و حە‌سە‌نی ب‌رای لە‌سەر دە‌ستی یە‌حیا كۆری خالید با‌وه‌ریان هێ‌نا و یە‌حیا ئە‌وی بۆ كار ك‌ردن لە‌دەر‌گای م‌ه‌ئ‌مون هە‌ڵ‌ب‌ژارد. لە‌بەر ئە‌مه فە‌زڵ رێ‌زدارانە سە‌یری بە‌رمە‌کیه‌كانی دە‌ك‌رد و پێ‌گە‌ی ئە‌وانی بە‌رز ك‌رده‌وه. ناز‌ناوی ئە‌و زوریا‌ستینه‌ چوون‌كه هە‌م وە‌زیر بوو هە‌م سە‌رك‌رده‌ی سو‌پا. ئە‌و بە‌شیعی لە‌قە‌ڵە‌م دە‌درا. ئە‌و كە‌سه‌ بوو پێ‌شنیاری بە‌م‌ه‌ئ‌مون ك‌رد عە‌لی كۆری موسای رە‌زا وە‌ك جی‌گ‌ری خو‌ی دە‌ست‌نیشان ب‌كات.

لەم سێهەدا خالید كۆری یەزید كۆری حاتە‌م كۆری قە‌بیسە كۆری مو‌هە‌لیب فەرمان‌داری موس‌ڵ بوو. كاتی پ‌و‌شتنی پ‌ه‌شید بۆ موس‌ڵ ئالاکە‌ی لە‌كه‌نا‌ر شار بوو بە‌دوو لە‌ت و ئە‌م رووداوه‌ بە‌شوم لە‌قە‌ڵە‌م درا. باو‌کی شە‌یسی و‌تاردەر كە‌هاورێ‌یه‌تی ئە‌وی دە‌ك‌رد، و‌تی:

ماكان من‌كسر اللوا لطيرة تخشى و لا امر يكون مؤيلا

لكن هذا الرمح اضعف ركنه صغر الولاية فاستقل الموصل

واتاكە‌ی: شك‌انی ئالاکە‌ شیاو نییه‌ بە‌شومی بزانی‌ن و ترسینه‌ر یا كارێ‌کی ناپە‌سه‌ند بە‌لكو كە‌م بە‌ها بوونی فەرمان‌ڕە‌وایی موس‌ڵ، داری ئە‌م ئالایه‌ی سست ك‌رد‌بوو و بە‌مشێ‌وه‌یه‌ كاروباری موس‌ڵ گ‌رن‌گی پێ‌نه‌درا.

خالىد بەم ھۇنراۋىيە ئارام بوۋىيەۋە .

لەم سالىدا پەشىد جەنگى ھاۋىنەى ئەنجامدا و مەئمونى وەك جىگرى خۇى
لەپەققە دانا و كاروبارەكانى بەو سپارد. فەرمانى بۇ سەرزەمىنەكانى دەۋرۋبەر
نوۋسى و بۇ پىرۋزى ئەنگۈستىلەكەى مەنسورى پىدا. نەخشى سەر
ئەنگۈستىلەكەى ئەمە بوو: ((اللہ ثقتى آمنت بە.))

لەم سالىدا پۇمىيەكان ھىرشىيان كرده سەر عەين زەربا و كەنىسەى پەش و
تالانىيەكانىيان كۆكردهۋە بەلام خەلكانى مەسىسە تالانىيەكانىيان لەۋان سەندەۋە.
ئەسەد كوپى عەمرۇ كوپى عامر باۋكى مونزەرى بوجلى كوفى قوتابى باۋكى
جەنىفە مرد.

لەم سالىدا يەحيا كوپى خالىد كوپى بەرمەك كە لەرافىقە زىندانى بوو،
لەمانگى مورجەم لەتەمەنى جەفتا سالى مائىئاۋايى لەجىهان كرد. عومەر كوپى
عەلى كوپى عەتا كوپى موقەدەمى موقەدەمى بەسرى لەم سالىدا مرد.

(۸۰۶ زايىنى) رووداۋەكانى سائى سەد و نەۋەد و يەكى كۆچى

شۆپشى خەلكانى تۆلدۇ (رووداۋى كەندە)

لەم سالەدا حەكەم كۆپى ھوشام پاشاى ئاندولۇس ھېرشى كىردە سەر خەلكانى تۆلدۇ و خويىنى زياتر لەپىنچ ھەزار كەس لەسەر كىردەكانى پىشت.

ھۆكارى ئەم ھېرشە ئەۋە بوو خەلكانى تۆلدۇ سەر كىردەكانى خويان يەك لەدۋاى يەك لەسەر كار لادەبىرد و لەبەر ئەۋەدى ديارەكەى ئەۋان قەلەيەكى بەھىزى بوو، بەھىز و خەلەكەكى بەتۋانا بوون، ورەيان بەرز و لەكەس نەدەترسان و بەشىۋەى پىيۋىست فەرمانبەرى فەرمانى فەرمانبەرەۋاكانيان نەدەكرد. كاتىك حەكەم لىكۆلەنەۋەى لەكارەكانى ئەۋان كرد، بىرى لەقىلىك كىردەۋە بۇ ئەۋەدى بەسەرياندا زال بىيىت. بۇ ئەم مەبەستە داۋاى ھاۋكارى لەعەمروس كۆپى يوسف كرد كە بەبەرەھەمەين ناۋدار بوو. عەمروس لەم كاتەدا فەرمانى لەحەكەم دەبىرد و خەلكانى بۇ فەرمان بىردن لەۋ ھاندەدا. حەكەم پىشتى پى دەبەست. عەمروس زادەى ۋەشفە (اوسكا) بوو. حەكەم بانگى كرد و ئامادە بوو. رىزى لەعەمروس گىرت و ئەۋى لەمەبەستەكەى خۇى بۇ سەر كوت كىردى خەلكانى تۆلدۇ ئاگادار كىردەۋە و بۇ رىگەچارە راۋىژى لەگەل كرد و مژدەى فەرمانبەرەۋايەتى تۆلدۇ پىدا. حەكەم نامەيەكى بۇ خەلكانى ئەۋ ديارە نووسى: فلان كەسم بۇ فەرمانبەرەۋايەتى ئىۋە ھەلېژارد، ئەۋ لەخۇتانه تا بەمشىۋەى ئارام و لەدەۋرى كۆبىنەۋە. ناسازگارى ئىۋە لەگەل سەر كىردە و فەرماندارەكانتەن لەبەر چاۋ ناگىرم تا چاكەخۋازى خۇتان بۇ ئىمە بەسەلمىن.

عەمروس پۇشتە تۆلدۇ و خەلكان لەدەۋرى كۆبۈنەۋە و بىروايان پىكرد و تۆۋى چاكەكارىيان چاند. يەكەم فرىۋى عەمروس ھاۋرىيەتى ئەۋان دىرى منالەكانى ئومەيىيە و سەرىپچى لەفەرمانەكانى ئەۋان بوو. ئەۋان زياتر لەدەۋرى كۆبۈنەۋە و زياتر بىروا و مەمانەى ئەۋانى بەدەست ھىنا. عەمروس پىي و تن: ھۆكارى خراپى نىۋان ئىۋە و پاشا، تىكەل بوۋنى ئىۋە لەگەل ئەۋانە، بەباشى دەزانم بۇ ھاۋرىيەتى ئىۋە بناغەى كۆشكىك دابرىژم و خۇم و ھاۋەلانى پاشا لەۋى

بژین تا تیکه‌ل به‌ئیوه نه‌بن (نه‌بنه هۆکاری ئاژاوه). خه‌لکان رازی بون. عه‌مروس له‌ناوه‌پاستی شار کۆشکیکی به‌رز کردوه.

دواي ئهم رووداوه حه‌که‌م بۆ کارگوزاری خۆی له‌سنووره‌کانی ئاغازین به‌شیوه‌یه‌کی نه‌یانی په‌یامی نارد تا نامه‌یه‌کی بۆ بنووسیت و له‌سوپای ناباوه‌پان ئاگاداری بکاته‌وه و داواي هاوکاری بکات. کارگوزاری حه‌که‌م ئهو کاره‌ی کرد. حه‌که‌م له‌هر سوچ و قوربانیکه‌وه سوپای رازنده‌وه و کوپه‌که‌ی خۆی عه‌بدولرحمانی وه‌ک فرمانده‌ی ئه‌وان ده‌ستنیشان کرد و فرمانده و وه‌زیره‌کانی خۆی کرده هاوریی. سوپا به‌ریکه‌وت و له‌ریگه‌ گه‌یشته تۆلۆ. عه‌بدولرحمان نه‌پۆشته ناو تۆلۆ و مه‌رزبان به‌فیل نامه‌یه‌کی بۆ نووسی که له‌ده‌ره‌وه‌ی شاره‌که خپوه‌تی هه‌لدا بوو: سپاس بۆ خوا ناباوه‌پان بلاوه‌یان لی‌کردوه و خواوه‌ند ریگه‌ی خراپه‌کاری لی‌گرتن. عه‌بدولرحمان مه‌به‌ستی ئه‌وه‌ی کرد بۆ کوردوبا بگه‌ریته‌وه که‌عه‌مروس به‌خه‌لکانی تۆلۆی ده‌وت: ده‌بینن کوپری حه‌که‌م لی‌ره دابه‌زیوه و ناچاری کردووم برۆمه باره‌گاکه‌ی و به‌شیوه‌ی پیویست: ده‌بی‌ت ری‌زی لی‌ بگرم، ئه‌گه‌ر له‌گه‌ل من بی‌ن، باشته وه‌گه‌رنه خۆم به‌ته‌نیا ده‌رۆم. سه‌رکرده‌کانی تۆلۆ هاوریه‌تیان کرد و پۆشته لای عه‌بدولرحمان. ئهو ری‌زی لی‌گرتن و به‌رواله‌ت پیگه‌ی ئه‌وانی به‌رز نرخاند.

حه‌که‌م له‌گه‌ل کوپه‌که‌ی خۆی، خزمه‌تکاریکی ناردبوو. خزمه‌تکار هه‌لگری نامه‌یه‌کی نه‌یانی بۆ عه‌مروس بوو. خزمه‌تکار پۆشته لای عه‌مروس، ده‌ستی گوشتی و بی‌ ئه‌وه‌ی هه‌یج بلی‌ت، نامه‌که‌ی پێدا. عه‌مروس کاتی‌ک نامه‌که‌ی خوینده‌وه، هه‌ستی به‌فیله‌که‌ی حه‌که‌م سه‌باره‌ت به‌خه‌لکانی تۆلۆ کرد. ئهو پێشنیاری به‌سه‌رکرده‌کانی تۆلۆ کرد داوا له‌ عه‌بدولرحمان بکه‌ن بپرواته ناو تۆلۆ تا خه‌لکه‌که‌ی هی‌ز و گه‌وره‌یی سوپاگه‌ی ببینن. ئه‌وان گومانیان کرد عه‌مروس چاکه‌ی ئه‌وانی ده‌وی‌ت و به‌مشیه‌یه‌ به‌گشتی داویان له‌ عه‌بدولرحمان کرد بپرواته ناو شاره‌که‌یان. عه‌بدولرحمان پۆشته ناو تۆلۆ و له‌کۆشکی عه‌مروس مایه‌وه. خه‌لکانی تۆلۆ ده‌سته ده‌سته ده‌هاتنه سه‌ردانی و سلأویان بۆ ده‌نارد.

عه‌مروس بلاوی کرده‌وه که عه‌بدولرحمان ده‌خوازیت میوانیه‌که‌ی گه‌وره و

رېژدارانە بگىرىت. خۇي كاروبارى تايىبەت بەم ميوانىيەي دەست پىكىرد، رۇژىكى بۇ ئەم مەبەستە تەرخان كىرد. ئەو ميوانىيەكەي بەمشىۋەيە رىكخست بۇ رىگرتن لەقەرەبالغى، بانگىشتىكراۋەكان لەدەرگايەك بېرۇنە ژوور و لەدەرگايەكى دىكە بېرۇنەدەر. ئەوان رازى بوون.

لەرۇژى دىارىكىراۋ، خەلكان دەستە دەستە ھاتن. ھەركات دەستەيەك دەھاتنە ناو، ئەوانىيان دەبىردە سوچىكى كۆشكەكە و تەسلىم بەژمارەيەك لەسوپايىيەكانىيان دەكىرد. سەربازەكان يەك يەك ميوانەكانىيان سەردەبىرى و دەيانخستە ناو چال. نىزىك نىمەپۇ، ميوانىك ھات بەلام كەسى نەبىنى. پرسى: ميوانەكان لەكوئىن؟ ۋەلامىيان دايەۋە: لەم دەرگاۋە دەرپۇنە ژوور و لەو دەرگاۋە دەرپۇنەدەر. وتى: ھىچ كام لەوانم نەبىنى. بەمشىۋەيە لەرووداۋەكە ئاگادار بوۋىيەۋە و ھاۋارى كىرد و خەلكانى لەكوژرانى ھاۋەلانى خۇي ئاگادار كىردەۋە و ئەمەيش بوۋە ھۇكارى رىزگار بوۋنى كەسانى تر. بەلام رىزگاربوۋان ملەكچى خۇيان نىشاندا و لەرۇژگارى فەرمانپەرۋايىي ھەكەم و كۆپەكەي بىريان لەنافەرمانى نەكىردەۋە. ھىدى ھىدى ژمارەي ئەم كەسە زىيان دىتۋوانە زىيادى كىرد و كاتىك عەبدولرەحمان چاۋى لەجىھان بەست و محەممەدى كۆپى لەسەر تەخت دانىشت، بەپەلە (ۋەك ئامازەي پىدەدرىت) لەسەر تەخت ھىنايانە خوار.

ياخىگەرى خەلكانى ماردە لەبەرەبەر ھەكەم و ھەئىس و كەۋتى ئەو

لەگەل خەلكانى كوردوبا

لەم سالاھدا ئەسبەغ كۆپى عەبدواللە ئالاي شۇرشى بەرز كىردەۋە و دانىشتۋوانى ئاندۇلۇسى ماردە دژى ھەكەم لەدەۋرى كۆبوۋنەۋە و كارگوزارى ھەكەمىيان لەشارەكە دەركىرد. ھەكەم ئاگادار بوۋىيەۋە و رىگەي ماردەي گىرتەبەر و گەمارۇي خستەسەر. لەگەرماۋگەرمى ئەم گەمارۇيە ئاگادارىيان كىردەۋە خەلكانى كوردوبا شۇپرشىيان كىردەۋە. بەخىرايى گەپرايەۋە و لەماۋەي سى رۇژ خۇي گەياندە ئەو شارە. ئازاۋەچىيەكانىيان ناسى و سەرەوخوار لەخاچياندان. دەستەيەكىيان

سەرپىرى. بەشىۋەيە كەسانى دىكە يىريان لەشۈرش نەكردەۋە بەلام تۋوى كىنەيان لەدندا چاند.

خەلكانى ماردە تا سالى ۸۰۷/۱۹۲ زايىنى، ھەندى كات ملكەچى خۇيان نىشان دەدا و ھەندى كات ئالاي شۇپشيان بەرز دەكردەۋە تا ئەۋەى ھىزى ئەسبەغ كەمى كرد چوونكە حەكەم بەردەۋام سوپاي بۇ جەنگى ئەو دەنارد. حەكەم بەنھىنى رىزى لەدەستەيەك لەسەركردەكانى ماردە و ھاۋەلانى ئەسبەغ گرت و پىشنىيارى پەيوەست بەخۇى و دوورى لەئەسبەغى پىكردن. ئەوان لەئەسبەغ و براكەى دوور كەوتنەۋە. ئەسبەغ سەرگەردان مايەۋە و لەبەر ئەمە داۋاي ئەمانى كرد و حەكەم ئەمانى پى بەخشى. ئەو ماردەى بەجىھىشت و لەكوردوبا لاي حەكەم نىشتەجى بوو.

شەرى فەرەنگىيەكان لەگەل خەلكانى ئاندولۇس

لەم سالەدا لۇزرىق (رۇدرىگ) پاشاي فەرەنگىيەكان بۇ جەنگ لەگەل ئاندولۇسىيەكان سوپاي رازاندەۋە و ھىزەكانى خۇى تەيار كرد تا گەمارۇ بخاتە سەر شارى تورتوسا. حەكەم ئاگادار بوويەۋە و سوپاكەى ئامادە كرد و بەفەرماندەيى عەبدولرەحمانى كوپى سوپايەكى گەرەى بەرىخست. دەستەيەكى فراوان لەپىشەنگەكان پەيوەستى بوون و بەرىكەوتن. ئەوان پىش ئەۋەى فەرەنگىيەكان بتوانن خۇيان لەسەرزەمىنى موسولمانان نزيك بىنەۋە، لەدەۋرۋەرى شارەكە رووبەروويان بوونەۋە و ئاگرى جەنگىكى مەترسىداريان ھەلگىرساند. ھەر دوو سوپا ھەموو ھىز و تواناي خۇيان بىردە گۆرەپانى جەنگ. پەروڭگار ھاۋكارى خۇى بەموسولمانان بەخشى و ناباۋەپان شىكىستيان خوارد، ژمارەيەكى زۇريان لى كوژرا و ژمارەيەكى زۇريان گرفتار بوون. سامانەكانيان تالان كرا و موسولمانان لەگەل تالانىيەكان گەرەۋە.

شۆرشى حەزم دۆرى حەكەم

لەم سەلەدا حەزم كۆپى وەھب لەكەنارەكانى باجە ئالای شۆرشى بەرز كۆردەو و دەستەيەك ھاورىيەتيان كۆرد. ئەوان رىگەي لىشېۋنەيان (لىسېۋن) گرتەبەر. حەكەم لەنامەكانى خۆى حەزمى بەنەبىتى ناو دەبرد. كاتىك حەكەم لەشۆرشەكەى ئاگادار بوو، ھوشامى كۆپى لەگەل سوپايەكى گەورە بۆ جەنگى ئەو ئاردا. ھوشام، حەزم و ھاورىكانى رىسوا كۆرد و دارەكانى ئەو ئاۋچەي لەپرەگ و رىشەو دەرهینا. بارودۆخى لەوان دژوار كۆرد تا ئەوەى داۋاي ئەمانيان كۆرد و ھوشام ئەمانى پى بەخشىن.

لابردنى عەلى كۆپى عيسا كۆپى ماھان لەخوراسان و ھاتتە سەرکاری

ھەرسىمە

لەم سەلەدا پەشىد، عەلى كۆپى عيسا كۆپى ماھانى لەفەرماندارى خوراسان لابرد. ھۆكەرى ئەم فەرمانە كۆژرانى عيساى كۆپى بوو كەپىشتەر باسما كۆرد. كاتىك كۆپەكەى عەلى كۆپى عيسا كۆژرا، باوك بۆ مەرگى كۆپەكەى بەئاشكرا فرمىسكى لەچاۋ دەباراند و لەبەلخ پۆشتەدەر لەترسى ئەوەى ئەكا رافىع كۆپى لەيس بۆ گرتنى ئەو شارە بەرىكەوئىت. عيساى كۆپى لەباخىك لەمالەكەى خۆى، سامانىكى زۆر و زەبەندەى لەژىر خاكدا داشاردبوو كەدەلەين سى ھەزار ھەزار (دینار يا درەم) بوو. جگە لەكەنیزەكەى خۆى كەسى لى ئاگادار نەكۆردەو تەنانەت باوكىشى. كاتىك عەلى كۆپى عيسا پۆشتە مەرو، ئەو كەنیزە چەند خەزمەتكارىكى لەم نەيىنىيە ئاگادار كۆردەو بەمشىۋەيە گەنجىنەكەى ئەو بوو بەوئىردى سەر زاران و دەستەيەك خۆيان گەياندە ئەو باخە و گەنجەكەيان پەفاند. پەشىد لەدزىنى گەنجەكە ئاگادار بوو، ھە. وتى: بى مۆلەتى مەن بەلخى بەجىھىشت و ئەم گەنجىنەى لەداۋى خۆى دانا لەكاتىكدا وا دەھاتە بەرچاۋ بۆ جەنگ لەگەل رافىع زىر و زىوى ھاوسەرەكانى فرۆشتىت. پەشىد ئەوى لابرد و ھەرسىمە كۆپى ئەعەينى لەجىگەى ئەو دانا.

یه‌کیک له‌هۆکاره‌کانی توپه‌ بوونی ره‌شید له‌عیسا کوپی ما‌هان ئەو هه‌والانه‌ بوو که‌سه‌بارت به‌خرابه‌کاری ئەو له‌گه‌ل که‌سه‌ دیاره‌کان به‌ره‌شید ده‌گه‌یشت.

رۆژێک حه‌سه‌ین کوپی موسعه‌ب باوکی تاهیر کوپی حه‌سه‌ین (بکوژی خه‌لیفه‌ ئەمین) و هوشام کوپی فه‌رخوسره‌و پۆشته‌ لای عه‌لی کوپی عیسا و سلاویان لی‌کرد. ئەو به‌حسه‌ینی وت: سلاوت لی نه‌ییت ئە‌ی ناباوهری ناباوهر زاده‌! سویند به‌خوا له‌دورژمنی تۆ بۆ ئیسلام ئاگادارم و ده‌زانم ده‌خوازیت زیان له‌م دینه‌ بده‌یت. بۆ کوشتنی تۆ ته‌نیا چاوه‌روانی فه‌رمانی خه‌لیفه‌م. ئایا له‌م ماله‌دا عه‌ره‌قت نه‌خوارد و مه‌ست نه‌بوویت و بلاوت نه‌کرده‌وه‌ که‌چه‌ندین نامه‌ت به‌ده‌ست گه‌شتوو که‌ به‌هۆیا‌نه‌وه‌ من له‌سه‌ر کار لا‌برام؟ برۆدر، هی‌واردارم توپه‌یی و نفیرینی خوا هاوریت بێت. حه‌سه‌ین داوای به‌خشینی کرد و عه‌لی کوپی عیسا رازی نه‌بوو. فه‌رمانیدا ده‌ریبکه‌ن.

دواتر به‌هوشام کوپی فه‌رخوسره‌وی وت: ماله‌که‌ی تۆ بۆته‌ شوینی پیلان گێپران و نه‌زانه‌کان له‌ده‌ورت کۆده‌بنه‌وه‌ و خرابه‌ی کارگوزاره‌کانی من ده‌هیننه‌ سه‌رزمان. خواوه‌ند بمکوژیت ئە‌گه‌ر نه‌تکوژم. ئە‌ویش داوای به‌خشینی کرد به‌لام کوپی عیسا رازی نه‌بوو.

حسه‌ین رووی کرده‌ ده‌رگای ره‌شیدو داوای په‌نای کرد. سکا‌لای له‌عه‌لی کوپی عیسا کرد. ره‌شید په‌نایدا. هوشام پۆشته‌ لای که‌چه‌ی خۆی و پنی وت: ده‌ترسم عه‌لی کوپی عیسا خوینم بریژیت. هه‌نووکه‌ نه‌ینییه‌ک لای تۆ ده‌درکێنم ئە‌گه‌ر باسی بکه‌یت ده‌بیته‌ هۆکاری مردنم و ئە‌گه‌ر به‌نه‌ینی بیه‌یلتیه‌وه‌، له‌مه‌رگ ناترسم. که‌چه‌ی وتی: چیه‌! هوشام وتی: ده‌مه‌ویت وا نیشان بده‌م گرفتاری نه‌خۆشی لاوازی ئە‌ندام بووم. بۆ به‌یانی که‌نیزه‌کان بینه‌ و وه‌ره‌ سه‌ر جینگه‌که‌ی من، ته‌کانم بده‌ و کاتی‌ک بینیت به‌دژواری ته‌کان ده‌خۆم، هاورێ له‌گه‌ل که‌نیزه‌کان بقیژینه‌ و براکانیشت کۆبکه‌ره‌وه‌ و له‌نه‌خۆشییه‌که‌م ئاگاداریان بکه‌. کچی بیرمه‌ند فه‌رمانه‌که‌ی باوکی جیه‌جی کرد. هوشام بی جووله‌ له‌جینگه‌دا که‌وتبوو تا هه‌رسیمه‌ فه‌رمانه‌روایی گرته‌ده‌ست. له‌م کاته‌دا بۆ بینینی هه‌رسیمه‌ سوار له‌سه‌ر چوارپی به‌ریکه‌وت. عه‌لی کوپی عیسا له‌ریگه‌دا ئە‌وی بینی و پرسی: بۆ کوی

ده‌پۆیت؟ هوشام وتی: بۆ سەردانی باوکی حاتەمی فەرمانپەرەوا. عەلی کوپری عیسا پرسى: مەگەر نەخۆش نەبوویت؟ هوشام وتی: پەرەردگاری جیهان لەیەك شەودا تەندروستی بۆ گەپاندمەوه و ستەمکاری لەسەر تەخت هینایە خوار. بەمشێوەیە فەرمانپەرەوایی هەرسیمە ناشکرا بوو.

دەگێرپنەوه فەرمانپەرەوایی هەرسیمە نهینى بوو. پەشید کەسى لى ناگادار نەکردەوه. وتوویانە: کاتیك پەشید مەبەستى لاگردنى عەلی کوپری عیساى کرد، هەرسیمەى بانگ کرد و بەشێوەیەکی نهینى لەمەبەستەکەى خۆى ناگاداری کردەوه و پێى وت: عەلی کوپری عیسا نامەیه‌کى بۆ نووسیوم و داواى سوپا و پارەى کردووه، لاى خەلکان وا نیشان بەه بۆ هاوکاری کردنى دەپۆیت. پەشید بەدەستى خۆى نامەى فەرمانپەرەوایەتى ئەوى نووسى و فەرمانى بەدەبیرەکاندا نامە بۆ عەلی کوپری عیسا بنووسن کەخەلیفە، هەرسیمە کوپری ئەعینى بۆ هاوکاری تۆ پەوانە کردووه.

هەرسیمە بەرێکەوت وکەس ئەم نهینیهى نەدەزانى. کاتیك گەیشته نەیشابوور، کەسانى خۆى وەك کارگوزاریی ئاوەدانیه‌کانى ئەو ناوچانە دیاریکرد و خۆى خیراتر لەگەیشتنى ئەم هەوالە، ئەسپى تاودا و خۆى گەیانده مەرو. عەلی کوپری عیسا پیشوازی لىکرد، هەرسیمە ریزی گرت تا ئەوهى پۆشته ناو شارەکەى. لەم کاتەدا عەلی کوپری عیسا و کەسان و شۆینکەوتەکانى دەستبەسەر کرد و سامانەکانى ئەوى زەوت کرد کەنزیکەى هەشتا هەزار هەزار (دینار یا درهم) بوو. گەنج و کەرەستەکانى جەنگى ئەو بارى هەزار و پینسەد و شتر کرا و پەشید داواى ئەم سامانەى کرد. هەرسیمە لەسالى ٨٠٧/١٩٢ زایینى گەیشته خوراسان. کاتیك هەرسیمە دەستى بەسەر سامانەکاندا گرت، سەرقاللى وەرگرتنى سامانى خەلکان لەوان بوو. هەوالەکانى بۆ رەشید نووسى و عەلی کوپری عیساى سوار و شترێكى بى کۆپان کرد و پەوانەى دەربارى خەلیفەى کرد.

بیرگردنه‌وی چهند رووداویک

لەم سאלەدا شوپشگیزیکی خارجی بەناوی سەروان کوپی سەیف لەکەنارەکانی
 حەولایا ئالای شوپشی بەرز کردەوه و بۆ ناوچەکانی دەورووبەری عێراق ھەلات.
 تەوق کوپی مالک بۆ سەرکویتی ئەو پەوانە کرا بەلام شکستی بەتەوق ھینا و
 بڕینداری کرد و شەرکەرانی سویاکەیی کوشت.

لەم سەڵەدا باوکی نەدا لەشام شۆڕشی کرد و پەشید، یەحیا کوپی موعازی بۆ
لای ئەو نارد و فەرمانرەوا یەتی شامی یی سپارد.

ههروه‌ها له‌م س‌ا‌له‌دا حيمادى به‌ربه‌رى ده‌ستى به‌سه‌ر به‌هه‌يسه‌مى يه‌مانيدا گرت.

لەم سאלەدا دانیشتوانی نەسەف نامەیان بۆ رافیع کوپی لەیس نووسی و داوایان لیکرد کەسیک بۆ هاوکاری ئەوان پەوانە بکات تا گیانی عیسا کوپی عەلی کوپی عیسا و عەلی کوپی عیسا بگرن. رافیع سوپایەکی بۆ هاوکاری ئەوان پەوانە کرد و توانیان لەمانگی زیقەعدە تەنیا عیسا بکوژن.

لهم ساله‌دا یه‌زید کوپری مه‌خله‌دی هوبه‌یری له‌گه‌ل ده هزار شه‌رکه‌ر، بۆ جه‌نگی رۆمیه‌کان به‌ریکه‌وت. رۆمیه‌کان ریگه‌ی دۆله‌کانیان لیگرت و خۆی و په‌نجا شه‌رکه‌ری دیکه‌یان کوشت. شه‌رکه‌رانی دیکه بی زیان درێژه‌یان به‌ریگه‌ی خۆیاندا. شوینی ئەم رووداوه دوو مه‌نزل پێش ته‌رسوس بوو.

ههروهها لهم سالهدا رهشید، ههرسیمه کوپی ئهعیهنی پینس پهوانه کردنی وهک
فهرمانپهروای خوراسان بۆ جهنگی هاوینه نارد. سی هزار شهپرکهری خوراسانی
لهژێر فهرمانی ئەودا بوو. رهشید عهبدوالله کوپی مالکی وهک فهرمانپهروای دهرب
ئهئهلعهدهس و سهعید کوپی سهلهم کوپی قوتهیبهی وهک فهرمانپهروای مهرعەش
دیاریکرد. لهم سالهدا رۆمییهکان بهشیویهکی لهناکاو هیزشیان کرده سر
موسولمانان و تالانییان دهست کهوت و گهپانهوه. سهعید کوپی سهلهم لهوی
نهجبولأ رهشید، محهممه کوری یهزید کوری مهزیدی بۆ تهرسوس رهوانه کرد.

ره‌شید سڀي رڳو له‌درب نه‌لحه‌دهس له‌مانگي رهمه‌زان مايه‌وه و دوا تر

گه‌پرایه‌وه‌بو ره‌ققه. فه‌رمانی وێران کردنی که‌نیسه سنوورییه‌کانی ده‌رکرد. ئەو ئەه‌لی زه‌ممهی (ناموس‌نمانه‌ باج‌ده‌ره‌کان) ناچار کرد جل و به‌رگی تایبەت له‌به‌ر بکه‌ن و سوار چوارپینی تایبەت (که‌ر) بن. ره‌شید فه‌رمانیدا بناغه‌ی ته‌رسوس وه‌ك شارێك دابریژن. فه‌رمانبه‌ران فه‌رمانه‌که‌یان ئەنجامدا. به‌ریوبه‌ری ئەم ساخت و سازه‌، فه‌روخی خزمه‌تگوزار بوو. ئەو سی هه‌زار شه‌رکه‌ری خوراسانی له‌وی نیشته‌جی کرد و دواتر هه‌زار که‌سی دیکه‌ له‌خه‌لکانی مه‌سیسه‌ی برده‌ ئەوی و هه‌زار که‌سی دیکه‌ له‌دانیشته‌وانی ئەنقاکییه‌ی له‌وی جیگه‌ کرده‌وه. دروست کردنی ئەم شاره‌ له‌سالی ٨٠٧/١٩٢ زایینی کۆتایی پێهات. فه‌روخ مزگه‌وتی شاره‌که‌ی دروست کرد.

له‌م سانه‌دا فه‌زل کۆری عه‌باس کۆری محهممه‌د کۆری عه‌لی فه‌رمانه‌ره‌واي مه‌که‌که‌، ری و ره‌سمی چه‌جی له‌گه‌ل خه‌لکان ئەنجامدا. محهممه‌د کۆری فه‌زل کۆری سلیمان فه‌رمانه‌ره‌واي موسل بوو.

له‌م سانه‌دا فه‌زل کۆری موسای سینانی باوکی عه‌بدوالله‌ی مه‌روزی موالی مناله‌کانی قوته‌یعه‌ کۆچی دووای کرد. ئەو له‌سالی ٧٣٠/١١٥ زایینی چاوی به‌دنیا هه‌له‌ینا.

رووداووه‌کانی سائی سه‌د و نه‌وه‌د و دووی گۆچی (٨٠٧ زایینی)

رۆشتنی ره‌شید بۆ خوراسان

له‌م سائه‌دا ره‌شید كه‌نه‌خۆش بوو له‌به‌غدادوه‌هه‌ ره‌نگه‌ی په‌ه‌قه‌ی گه‌رت‌ه‌به‌ر تا له‌ویوه‌ بۆ جه‌نگ له‌گه‌ڵ رافیع كه‌وپ‌ی له‌یس به‌ره‌و خوراسان به‌ریكه‌وێت. ئه‌و قاسمی كه‌وپ‌ی وه‌ك جیگه‌ری خۆی له‌په‌ه‌قه‌ ده‌ستنی‌شان كرد و خه‌زیمه‌ كه‌وپ‌ی خازمی كرده‌ راویژگاری ئه‌و. له‌پینجی مانگی شه‌عبان رووی كرده‌ ره‌نگه‌ی نه‌ه‌ره‌وان و ئه‌مینی كه‌وپ‌ی وه‌ك جیگه‌ری خۆی له‌به‌غداد دانا و فه‌رمانی به‌مه‌ئمو‌ندا له‌به‌غداد بمینیت‌ه‌وه‌. ئه‌و كاته‌ی ره‌شید ره‌نگه‌ی خوراسانی گه‌رت‌ه‌به‌ر، فه‌زل كه‌وپ‌ی سه‌هل به‌مه‌ئمو‌نی وت: ده‌زانی ره‌شید چی به‌سه‌ر دیت؟ خوراسان سنووری فه‌رمان‌په‌روایه‌تی تۆیه‌ و مه‌مه‌د ئه‌مین له‌پیش تۆیه‌. باشت‌رین کاری ئه‌وان به‌رابه‌ر به‌تۆ ئه‌وه‌یه‌ په‌راویژت ب‌خه‌ن چوونكه‌ ئه‌و منالی زوبه‌یده‌ و خالۆكانی له‌مناله‌کانی هاشمه‌ و زوبه‌یده‌ و سامانه‌كه‌ی بۆ به‌دی‌هینانی مه‌به‌سته‌کانی ئه‌و به‌كار ده‌بریت. داوا له‌سه‌روه‌ری باوه‌رداران ب‌كه‌ تۆ له‌گه‌ڵ خۆی ببات. مه‌ئمو‌ن داوا‌ی له‌ره‌شید كرد ه‌اورییه‌تی ب‌كات و ره‌شید هه‌رچه‌ند سه‌ره‌تا رازی نه‌بوو، دواتر ئه‌وی له‌گه‌ڵ خۆی برد.

سه‌باحی ته‌به‌ری ه‌اورییه‌تی ره‌شیدی ده‌كرد. ره‌شید پینی وت: ئه‌ی سه‌باح! چیت‌ر گومان ناكه‌م بمینیت (مه‌به‌ستی نه‌خۆشییه‌كه‌ی بوو). سه‌باح له‌خوا پارایه‌وه‌. ره‌شید وتی: گومان ناكه‌م هه‌ست به‌ئازاره‌كه‌م ب‌كه‌یت. سه‌باح وتی: نا، سویند به‌خوا نازانم. ره‌شید له‌ره‌نگه‌ لایدا و له‌ژێر سیب‌ه‌ری داریك‌ وچانی گه‌رت. فه‌رمانیدا و كه‌سه‌کانی له‌خۆی دوور كرده‌وه‌ و سکی خۆی ده‌رخست. و‌رگ به‌ندیکیان لی‌ به‌ستبوو، وتی: ئه‌مه‌یه‌ ئه‌و نه‌خۆشییه‌ی له‌هه‌موان ده‌یشاره‌وه‌. هه‌ركام له‌مناله‌كانم سیخو‌ریکیان بۆ من داناوه‌. مه‌سرور سیخو‌ری مه‌ئمو‌نه‌ و جبرائیل كه‌وپ‌ی به‌ختی‌شوع سیخو‌ری ئه‌مین. ئه‌وان هه‌ناسه‌کانی من ده‌بژێرن و ئاره‌زووی مه‌رگی من ده‌كن. ئه‌گه‌ر ده‌خوازی گومان‌ت له‌مباروه‌ نه‌مینیت،

ھەرنىستە داۋاي چۈرپىيەك دەكەم و دەبىنى چۈرپىيەكى لەر و لاۋازم بۇ دىن تا نەخۇشپىيەكەى من پەرە بستىنىت. ئەم نەپىيە لاي كەس مەدركىنە. سەباح داۋاي تەندروستى بۇ كرد. رەشىد داۋاي چۈرپىيەكى كرد. چۈرپىيان بۇ ھىنا بەھەمان شىۋە كەپىشپىنى كىرەبوو. رەشىد سەپىرى سەباحى كرد و سوار بوو.

بىر كىرەنەۋەي چەند رووداۋىك

لەم سالىدا خورەم دىنەكان لەئازەربايجان كەوتنە جموجۇل. رەشىد عەبدواللە كۆپى مالكى لەگەل دە ھەزار سەرباز بۇ رووبەروو بوونەۋەي ئەوان پەوانە كرد. ئەو كۈشتارى كرد، ئەسپىرى گرت و ويرانى ھىنايە ئاراۋە. لەكرمانشان پەيۋەستى رەشىد بوو. رەشىد فەرمانى پىدا خويىنى ئەسپەرەكان بىرپىت و ژان و مەنلە دىلەكان بفرۇشپت.

لەم سالىدا يەحيا كۆپى موعاز، باوكى نەداى بىرە لاي رەشىد و رەشىد خويىنى رشت.

لەم سالىدا دەستەيەك لەفەرماندەكان لەرافىع كۆپى لەيس جىابوونەۋە و پەيۋەستى ھەرسىمە بوون. عوجەيف كۆپى عەنبەسە لەناو ئەواندا دەبىنرا. لەم سالىدا رەشىد، سابت كۆپى نەسر كۆپى مالكى ۋەك سنووردار ديارىكرد و ئەو دەستى بەسەر مەتمورەدا گرت.

لەم سالىدا بەھاي ئازادى ئەسپەرەكان لەبەزىندون درا.

لەم سالىدا سەروانى ھەرورى لەتف ي بەسرە ئالاي شۇرپى بەرز كىرەۋە و لەگەل كارگوزارى خەلىفە جەنگى.

لەم سالىدا عىسا كۆپى جەغفەر كۆپى مەنسور لەدەسكەرە مرد. ئەو دەيويست پەيۋەستى رەشىد بىپت.

لەم سالىدا رەشىد ھەيسەمى يەمانى كۈشت. عەباس كۆپى عەبدواللە كۆپى جەغفەر رى و رەسمى جەجى لەگەل خەلكان ئەنجامدا.

لەم سالىدا ھەرسىمە گەيشتە خوراسان و لەسەمەرەقەند گەمارۆي خستە سەر رافىع كۆپى لەيس. ئەو تاهىر كۆپى ھسەينى بۇ لاي خوي بانگ كرد. خوراسان

ھىزى تيا نەما و ھەمزەى خارجى پۇشتە ناو شارەكە و تا توانى خوئىنى پىشت و سامانەكانى كۆكردەۋە. كارگوزارەكانى ھەرات و سەجستان باجيان بۇ دەنارد تا ئەۋەى عەبدولرەھمانى نەيشابوورى لەگەل بىست ھەزار سەرباز رووبەرووى بوويەۋە. لەنيوان ئەم دوو سوپايە جەنگىكى قورس روويدا و ژمارەيەكى زور لەھاۋەلانى ھەمزە كوژران. عەبدولرەھمان شوئىن ھەمزە كەوت و

گەيشتە ھەرات. ئەم رووداۋە لەسالى ۸۰۹/۱۹۴ زايىنى روويدا. مەئمون فەرمانى گەپانەۋەى بۇ نارد. ھەرسىمە درىژەى بەگەمارۆكەى سەر سەمەرەقەند دا و سەرئەنجام دەستى بەسەردا گرت. (بەخواستى خوا ئامازەى پىدەدەين). ئەو رافىع كوپى لەيس و ژمارەيەك لەكەسە نزىكەكانى دەستبەجى كوشت و كوپى يەحيای ۋەك فەرمانرەۋاى ئەو سەرزەمىنە ديارىكرد و گەپايەۋە. كوژرانى رافىع لەسالى ۸۱۰/۱۹۵ زايىنى روويدا.

لەم سالىدا عەبدواللە كوپى ئىدىرىس كوپى يەزىدى ئەۋدى كوفى و يوسف كوپى باۋكى يوسفى قازى مردن.

ھەروەھا لەم سالىدا بەھاي ئازادى لەنيوان موسولمانان و رۆمىيەكان ئال و گۆپ كرا. بەريوبەرى ئەم ئال و گۆپە سابت كوپى نەسر كوپى مالكى خوزاعى بوو. ژمارەى ئەسىرەكان دوو ھەزار و پىنئەسەد كەس بوو.

رووداووه‌کانی سائی سه‌د و نه‌وهد و سیی کۆچی (٨٠٨ زایینی)

مه‌رگی فه‌زل کۆری یه‌حیا

له‌م ساله‌دا فه‌زل کۆری یه‌حیا کۆری خالید کۆری به‌رمه‌ک له‌زیندانی په‌قعه‌ مرد.
هۆکاری مردنه‌که‌ی ئه‌وه‌ بوو زمانی قورس و چه‌ناکه‌ی له‌جووله‌ که‌وت. چه‌ندین
مانگ ده‌رمانیان کرد و سه‌ره‌نجام چاک بوویه‌وه. به‌رده‌وام ده‌یوت: هه‌ز ناکه‌م
په‌شید پێش من به‌میرت چونکه‌ به‌سه‌ره‌اتی من په‌یوه‌ندی به‌کاره‌کانی ئه‌وه‌یه.
کاتی‌ک له‌نه‌خۆشییه‌که‌ی رزگاری بوو و توانی قسه‌ بکات، نه‌خۆشییه‌که‌ی
جاریکی دیکه‌ ده‌ستی پێکړه‌وه، توانای قسه‌ کردنی نه‌ماو چه‌ناکه‌ی ژیره‌وه‌ی
به‌ته‌واوی له‌جووله‌ که‌وت و له‌موحه‌ره‌مدا کۆچی کرد. براکانی نوێژیان له‌سه‌ر
جه‌نازه‌که‌ی خویند. ئه‌وانیش له‌گه‌ل ئه‌ودا زیندانی بوون. دواتر جه‌نازه‌که‌ی
له‌کۆشک براه‌ده‌ر و خه‌لکان نوێژیان له‌سه‌ر خویند و گریان. پێنج مانگ پێش
په‌شید و له‌ته‌مه‌نی چل و پێنج سائیدا کۆچی دوایی کرد. فه‌زل به‌راده‌یه‌ چاکه‌کار
بوو له‌جیه‌اندا ناتوانین که‌س به‌هاوتای ئه‌و بزاین.

له‌م ساله‌دا جه‌نازه‌ی سه‌عیدی ته‌به‌ری ناسراو به‌جه‌وه‌هری، به‌خاک سپێردرا.
هه‌روه‌ها له‌م ساله‌دا له‌نیوان هه‌رسیمه‌ و رافیع جه‌نگ رویدا و له‌کۆتاییدا
هه‌رسیمه‌ توانی سه‌رکه‌وتن به‌ده‌ست بێنیت و ده‌ستی به‌سه‌ر بوخارا‌دا گرت و
توانی زۆربه‌ی براکانی رافیع بگری‌ت و په‌وانه‌ی باره‌گای په‌شیدیان بکات.

مه‌رگی په‌شید

له‌سییه‌م جومادی الاخر په‌شید کۆچی دوایی کرد. نه‌خۆشیی ئه‌و له‌ریگه‌ی
جه‌رجان ته‌شه‌نه‌ی سه‌ند. خۆی گه‌یانده‌ توس و له‌وێ خواوه‌ند گیانی گرت.
جبرائیل کۆری به‌ختیشوع ده‌لیت: له‌په‌قعه‌ هاورپیه‌تی په‌شیدم ده‌کرد. هه‌موو
به‌یانیه‌یه‌که‌ یه‌که‌م که‌س من ده‌پۆشته‌م لای. به‌ره‌به‌یانان که‌ده‌پۆشته‌م لای، له‌گه‌لم

ناخاوت و پرسیاره گشتییه‌کانی پرسى. رۆژنیک پۆشتمه لای، سلاوم لی‌کرد. سه‌یری کردم. په‌ریشان و بیرمەند ئەوم هاته به‌رچاو. ماوه‌یه‌ک وه‌ستام بى ئەوه‌ی قسه‌ بکات. کاتی‌ک بی‌ده‌نگی درێژه‌ی کیشا، هه‌نگاوم برده‌ پێش و پرسیارى ته‌ندروستیم کرد و هۆکارى په‌ریشانیم پرسى. وتى: بیر له‌خه‌وه‌که‌ی دوى شه‌وم ده‌که‌مه‌وه‌ که‌بوته‌ هۆکارى لی‌وانلیو بوونی دلم له‌ترس. وتم: ئەه‌ی سه‌روه‌رى باوه‌رداران، ئاسووده‌ بووم، ده‌ست و پێی ماچ کرد و وتم: خه‌و یا زاده‌ی گومانه‌ یا زاده‌ی هه‌لمه‌ دروست بووه‌کان یا زاده‌ی مامله‌یه‌. و ئەوه‌ هیچ شتی‌ک جگه‌ له‌خه‌وه‌ په‌ریشان‌ه‌کان نییه‌.

په‌شید وتى: هه‌نووکه‌ خه‌وه‌که‌ی خۆمت بۆ ده‌گێرمه‌وه: له‌خه‌ودا بینیم وه‌ک بلی‌ی له‌سه‌ر ته‌خته‌که‌ی خۆم دانیشتووم، له‌ناکاو ده‌ستی‌ک له‌ژێره‌وه‌ هات، ده‌سته‌که‌م ده‌ناسی ته‌نانه‌ت په‌نجه‌کانیش به‌لام ئیستا ناوی ئەوم له‌بیر کردووه‌. خۆلى سوورى له‌ده‌ستا بوو. ده‌نگی‌کم بیست به‌لام بی‌ژه‌ره‌که‌یم نه‌ده‌دی. وتى: ئەمه‌ خۆلی‌که‌ تیايدا ده‌حه‌وییته‌وه‌. پرسیم: ئەم خا‌که‌ له‌کۆییه‌؟ وتى: توس. له‌ناکاو ده‌سته‌که‌ دیار نه‌ما و چیت‌ر ده‌نگیش به‌گۆی نه‌گه‌یشت. وتم: گومان ده‌که‌م پێش خه‌وتن بیرت له‌خوراسان و شۆرشه‌کانى ئەو سنووره‌ کردۆته‌وه‌ و ئەمه‌ بوته‌ هۆکارى ئەم خه‌وه‌.

په‌شید وتى: راست ده‌که‌یت. پێش‌نیارم کرد شاد بیت و ئەویش سفره‌ی به‌زم و شادی راخست. هه‌ردوو‌ک خه‌وى ئەو شه‌وه‌مان له‌بیر کرد. چه‌ندین رۆژ تێپه‌ری تا ئەوه‌ی په‌شید بۆ جه‌نگی رافیع ری‌گه‌ی خوراسانى گرت‌ه‌به‌ر. دواى برینی به‌شی‌کی ری‌گه‌، نیشانه‌کانى نه‌خۆشى له‌په‌شید ده‌رکه‌وت. نه‌خۆشییه‌که‌ی گه‌شه‌ی ده‌کرد تا پۆشتینه‌ ناو توس. له‌با‌خى کۆشکه‌که‌ی له‌و شاره‌ شه‌ری له‌گه‌ل نه‌خۆشییه‌که‌ی ده‌کرد. له‌ناکاو خه‌وه‌که‌ی بیرکه‌وته‌وه‌ و له‌جی‌گه‌که‌ی به‌رز بوویه‌وه‌. به‌دژوا‌رى توانی خۆی له‌سه‌ر پى رابگری‌ت و هه‌ندى جار ده‌که‌وت. هه‌مووان ده‌ورى ئەومان گرت و پرسیارى حالیمان کرد. وتى: خه‌وه‌که‌ی خۆم بیرکه‌وته‌وه‌. دواتر سه‌رى به‌رز کرد‌وه‌ و به‌مه‌سرورى وت: مشتی‌ک له‌خۆلى ئەم باخه‌م بۆ بی‌نه‌. مه‌سرور مشتی‌ خۆلى بۆ هی‌نا. کاتی‌ک په‌شید خۆله‌که‌ی بینى، وتى: سویند به‌خوا ئەمه‌ ئەو

ده‌سته‌یه له‌خه‌ودا بینیم و ئه‌مه هه‌مان په‌نجیه و بێ هیچ گومانێك ئه‌و خۆله سووره‌یه. ده‌ستی به‌گریان کرد و سێ رۆژ دوا‌ی ئه‌و مرد.

باوکی جه‌عفهری ته‌به‌ری ده‌لیت: کاتیك ره‌شید له‌به‌غداوه‌ ریگه‌ی خوراسانی گرته‌به‌ر، له‌مانگی سه‌فه‌ر گه‌یشته‌ جه‌رجان و نه‌خۆشییه‌که‌ی په‌ره‌ی سه‌ند. ره‌شید مه‌ئموونی بۆ مه‌رو په‌وانه‌ کرد و چه‌ندین فه‌رمانده‌ی وه‌ك عه‌بدوالله کوپی مالک، یه‌حیا کوپی موعاز، ئه‌سه‌د کوپی یه‌زید، عه‌باس کوپی جه‌عفهر کوپی محهممه‌د کوپی ئه‌شعه‌س، سندی حه‌ره‌شی و نوعیم کوپی حازمی کرده‌ هاوڕیی ئه‌و. ره‌شید گه‌یشته‌ شاری توس و نه‌خۆشییه‌که‌ی زیادی کرد و له‌پێی خست. کاتیك نه‌خۆشییه‌که‌ی بلاو بوویه‌وه، خه‌لکان به‌شیویه‌کی به‌ربلاو سه‌بارت به‌و وته‌یان هینایه‌ سه‌ر زمان و ره‌شید ناگادار بوویه‌وه. فه‌رمانیدا و چوارپێیه‌کیان بۆ هینا تا خه‌لکان ئه‌و به‌سواری ببینن. گویدریژنکیان بۆ هینا به‌لام توانای هه‌ستانه‌ سه‌رپێی نه‌بوو. له‌م کاته‌دا وتی: بمگه‌ریننه‌وه، بمگه‌ریننه‌وه سویند به‌خوا خه‌لکان راست ده‌که‌ن.

ره‌شید له‌توس بوو که‌به‌شیر کوپی له‌یس برای رافیعیان برده‌ لای. ره‌شید وتی: سویند به‌خوا ئه‌گه‌ر توانای قسه‌ کردنم نه‌مايێت جگه‌ له‌یه‌ك وشه، ده‌لیم: بیکوژن. جه‌لادی بانگ کرد و فه‌رمانی پێدا هه‌موو ئه‌ندامه‌کانی به‌شیر له‌ت به‌ت بکات. کاتیك ئه‌م کاره‌ کۆتایی پێهات، ره‌شید بێ هۆش بوو و خه‌لکان بلاوه‌یان لێکرد. کاتیك ره‌شید له‌چاکبوونه‌وه‌ی خۆی بێ هیوا بوو، فه‌رمانیدا گوپیکی بۆ هه‌لکه‌نن. له‌هه‌مان کۆشک گوپیکیان بۆ هه‌لکه‌ند. ره‌شید ده‌سته‌یه‌کی بۆ ناو گۆره‌که‌ نارد تا قورنانی تیا بخوینن. ئه‌وانیش قورنانیان له‌سه‌ره‌تاوه‌ تا کۆتایی خویند. ره‌شید له‌سه‌ر جینگه‌یه‌ك له‌لیواری گۆره‌که‌ بوو، ده‌یوت: ئه‌ی ئاده‌میزاد! ئه‌نجامه‌که‌ت ئێره‌یه، ده‌یوت: هاوار له‌من، لای پێغه‌مبه‌ر(د.خ) چی بلیم؟

هه‌یسه‌م کوپی عوده‌ی ده‌لیت: له‌سه‌ره‌مه‌رگدا، ره‌شید بێ هۆش بوو، کاتیك هاته‌ هۆش، چاوی کرده‌وه و فه‌زل کوپی ره‌بیعی له‌سه‌ر سه‌ری خۆی بینی، وتی: ئه‌ی فه‌زل:

فأصبحت مرحوماً و كنت محسداً فصبرا على مكروه تلك العواقب
 ساییکی علی الوصل الذی کان بیننا و انلب ایام السرور الذواهب
 واتاکەئ: ئایا کاتی کەئەوهی چاوه‌پوانم دەکرد، گەیشت، خەڵکان لەهەموو
 سووچیەکەوه چاو دەپرنه من و دواي ئەوهی هەمووان رژدی به‌من دەبه‌ن، هەنوکه
 دلیان بۆ من دەسویتی، کەواته بۆ ئەنجامیکی ناپه‌سه‌ندی لەم شیوه‌ خۆپاگری
 پیویسته. بۆ ئەو په‌یوه‌ندییه‌ی له‌نیوان ئیمه‌دا بوو، فرمیسک له‌چاو ده‌بارینم و بۆ
 رۆژه‌ تێپه‌ره‌کانی شادمانی قاقا ده‌گیرم.

سه‌هل کوپی ساعد ده‌لیت: کاتی که‌ شه‌ید له‌تاو ئازار له‌خۆی ده‌نالاً، له‌سه‌ر
 سه‌ری بووم. راخه‌ریکی ئەستوری داوا کرد و له‌خۆیه‌وه‌ ئالاند. نازاری ده‌کیشا.
 هه‌ستام. وتی: دانیشه. ماوه‌یه‌ک دوور و درێژ دانیشتم بێ ئەوه‌ی قسه‌ بکات یا
 قسه‌ بکه‌م. دووباره‌ هه‌ستام. وتی: بۆ کوێ ده‌پۆیت ئەی سه‌هل؟ وتم: ناتوانم
 به‌رگه‌ی ئەوه‌ بگرم سه‌روه‌ری باوه‌رداران به‌مشیه‌یه‌ ئازار ده‌کیشیت. ئەگه‌ر
 سه‌روه‌ری باوه‌رداران، بجه‌ویته‌وه‌، په‌سه‌ندتیه‌. به‌شیوه‌یه‌ک پێکه‌نی وه‌ک بلیی
 نه‌خۆش نییه‌. وتی: ئەی سه‌هل، هه‌نوکه‌ هۆنراوه‌ی ئەو شاعیره‌م بیر که‌وته‌وه‌
 که‌ده‌لیت:

وانی من قوم گرام یزیده‌م شماسا و صبرا شدة الحدثان
 واتاکەئ: من له‌ریزی ئەو ریزدارانه‌م که‌سه‌ختی رووداوه‌کان خۆپاگری
 و سه‌سه‌ختی ئەوان زیاده‌کات.

به‌مشیه‌یه‌ په‌شه‌ید مرد و سألکی کوپی نوێژی له‌سه‌ر خویند. فه‌زل کوپی
 ره‌بیع و ئیسماعیل کوپی سه‌بیح و مه‌سرور و حسه‌ین له‌کاتی مه‌رگی په‌شه‌ید لای
 ئەو بوون.

خه‌لافه‌تی ئەوه‌یست و سأل و دوو مانگ و هه‌ژده‌ رۆژ یا بیست و سأل سال
 و یه‌ک مانگ و شانزه‌ رۆژ، درێژه‌ی کیشا. سألەکانی ته‌مه‌نی له‌چل و جه‌وت سال و
 پینچ مانگ و پینچ رۆژ کۆتایی پیه‌ات. ئەو جوان، سپی و قژ لوول بوو. چه‌ند
 تالێکی سپی له‌سه‌ریدا ده‌بینرا. ده‌لین: له‌کاتی مه‌رگ نۆسه‌ده‌زار هه‌زار (دینار یا
 دره‌م) له‌گه‌نجینه‌کانیدا ده‌بینرا.

کارگوزاری شاره‌کان له‌پوژگاری ره‌شید

کارگوزارانی مه‌دینه: ئیسحاق کوپی عیسا کوپی عه‌لی، عه‌بدمه‌لیک کوپی سالح کوپی عه‌لی، محهمه‌د کوپی عه‌بدوالله، موسا کوپی عیسا کوپی موسا، ئیبراهیم کوپی محهمه‌د کوپی ئیبراهیم، عه‌لی کوپی عیسا کوپی موسا، محهمه‌د کوپی ئیبراهیم، عه‌بدوالله کوپی موسعه‌ب، به‌کار کوپی عه‌بدوالله کوپی موسعه‌ب، محهمه‌د کوپی عه‌لی، باوکی به‌خته‌ری وه‌هب کوپی مونه‌به.

کارگوزارانی مه‌ککه: عه‌باس کوپی محهمه‌د کوپی ئیبراهیم، سلیمان کوپی جه‌عفر کوپی سلیمان، موسا کوپی عیسا کوپی موسا، عه‌بدوالله کوپی محهمه‌د کوپی ئیبراهیم، عه‌بدوالله کوپی قوسه‌م کوپی عه‌باس، عوبه‌یدالله کوپی قوسه‌م، عه‌بدوالله کوپی محهمه‌د کوپی عیمران، عوبه‌یدالله کوپی محهمه‌د کوپی ئیبراهیم، عه‌باس کوپی موسا کوپی عیسا، عه‌لی کوپی موسا کوپی عیسا، محهمه‌د کوپی عه‌بدوالله‌ی عوسمانی، حه‌مادی به‌ربه‌پی، سلیمان کوپی جه‌عفر کوپی سلیمان، فه‌زل کوپی عه‌باس کوپی محهمه‌د، ئه‌حمه‌د کوپی ئیسماعیل کوپی عه‌لی.

کارگوزارانی کوفه: موسا کوپی عیسا کوپی موسا، محهمه‌د کوپی ئیبراهیم، عوبه‌یدالله کوپی محهمه‌د کوپی ئیبراهیم، یه‌عقوب کوپی باوکی جه‌عفر، موسا کوپی عیسا کوپی موسا، عه‌باس کوپی عیسا کوپی موسا، ئیسحاق کوپی سه‌باحی کیندی، موسا کوپی عیسا کوپی موسا، عه‌باس کوپی عیسا کوپی موسا، موسا کوپی عیسا کوپی موسا، جه‌عفر کباوکی جه‌عفر.

کارگوزارانی به‌سره: محهمه‌د کوپی سلیمان کوپی عه‌لی، سلیمان کوپی باوکی جه‌عفر، عیسا کوپی جه‌عفر کوپی باوکی جه‌عفر، خوزه‌یمه کوپی خازم، عیسا کوپی جه‌عفر، جه‌ریر کوپی یه‌زید، جه‌عفر کوپی سلیمان، جه‌عفر کباوکی جه‌عفر، عه‌بد سه‌مه‌د کوپی عه‌لی، مالک کوپی عه‌لی خوزاعی، ئیسحاق کوپی سلیمان کوپی عه‌لی، سلیمان کوپی باوکی جه‌عفر، عیسا کوپی جه‌عفر، حه‌سه‌ن کوپی جه‌میل موالی ره‌شید، عیسا کوپی جه‌عفر کوپی باوکی جه‌عفر،

جه‌ریر کوپری یه‌زید، عه‌بدسه‌مه‌د کوپری عه‌لی، ئیسحاق کوپری عیسا کوپری عه‌لی.
 کارگوزارانی خوراسان: باوکی عه‌باسی توسی، جه‌عفر کوپری محه‌مه‌د کوپری
 شه‌شع‌س، عه‌باس کوپری جه‌عفر، غیتریف کوپری عه‌تاب، سلیمان کوپری راشیدی
 باژیان، حه‌مزه کوپری مالک، فه‌زل کوپری یه‌حیا کوپری خالید، مه‌نسور کوپری یه‌زید
 کوپری مه‌نسور، جه‌عفر کیه‌حیا و جیگره‌که‌ی ئه‌و له‌خوراسان عه‌لی کوپری عیسا
 کوپری ماهان، هه‌رسیمه کوپری شه‌عیه‌ن، عه‌باس کوپری جه‌عفر به‌نوینه‌رایه‌تی
 مه‌ئمون و عه‌لی کوپری حه‌سه‌ن کوپری قه‌حته‌به.

ژنان و مناله‌کانی ره‌شید

ده‌لین: ئه‌و له‌گه‌ل زوبه‌یده یا هه‌مان دایکی جه‌عفر کچی جه‌عفری مه‌نسور
 له‌سالی ۱۶۵ / کۆچی ۷۸۱ زایینی په‌یوه‌ندی هاوسه‌رگیری به‌ست. زوبه‌یده
 محه‌مه‌د شه‌مین هینایه دنیا و له‌سالی ۸۴۰ / ۲۲۶ زایینی چاوی له‌جیهان به‌ست.
 عه‌زیزی که‌نیز، دایکی منال، هادی وه‌ک هاوسه‌ر هه‌لبژارد و ئه‌و عه‌لی کوپری
 ره‌شیدی هینایه دنیا. ژنیکی دیکه‌ی ئه‌و دایکی محه‌مه‌د کچی سالحی مسکین
 بوو. عه‌باسه کچی سلیمان کوپری مه‌نسور هاوسه‌ری بوو هه‌روه‌ها عه‌زیزه کچی
 خالوی، غیتریفی وه‌ک هاوسه‌ر هه‌لبژارد.

سه‌ره‌نجام له‌گه‌ل عوسمانیه په‌یوه‌ندی هاوسه‌رگیری به‌ست. عوسمانیه کچی
 عه‌بدوالله کوپری محه‌مه‌د کوپری عه‌بدوالله کوپری عه‌مرۆ کوپری عوسمان کوپری
 عه‌فان و باوه‌گه‌ورنی باوکی فاتیمه، کچی حه‌سین کوپری عه‌لی بوو.
 له‌و کاته‌ی جه‌نازه‌ی بی گیانیان به‌خاکدا ده‌سپارد، چوار هاوسه‌ری ماره‌کراوی
 بوو: زوبه‌یده، دایکی محه‌مه‌د کچی سالح، عه‌باسه و عوسمانیه.

کوپره‌کانی بریتی بوون له: محه‌مه‌د شه‌مین له‌زوبه‌یده، عه‌بدوالله مه‌ئمون
 له‌دایکی موراجل، قاسم مؤته‌مه‌ن، باوکی ئیسحاق محه‌مه‌دی موخته‌سه‌م، سالح،
 باوکی عیسا محه‌مه‌د، باوکی یه‌عقوب محه‌مه‌د، باوکی عه‌باس محه‌مه‌د،
 باوکی سلیمان محه‌مه‌د، باوکی عه‌لی محه‌مه‌د. باوکی محه‌مه‌د به‌ناوی باوکی
 شه‌حمه‌د محه‌مه‌د که‌هه‌موویان دایکیان دایکی منال بوو.

کچه‌کانی بریتی بوون له: سوکه‌ینه، دایکی حه‌یب، ئه‌روی، دایکی حه‌سه‌ن، دایکی محهمه‌د یا‌هه‌مان حه‌مدونه، فاتیمه، دایکی ئه‌بیها، دایکی سه‌لمه، خه‌دیجه، دایکی قاسم، ره‌مله، دایکی جه‌عفر، دایکی عه‌لی، عالیه، ریته که‌دایکی هه‌موویان دایکی منال بوو.

به‌شیک له‌تاییه‌ ته‌ندییه‌کانی ره‌شید

ده‌لێن: ره‌شید تاکاتی مه‌رگ، جگه له‌کاتی نه‌خۆشی، رۆژانه سه‌د ره‌کعت نوێژی ده‌خویند و له‌سامانی خۆی جگه له‌زه‌کات، رۆژانه هه‌زار دره‌می له‌ریگه‌ی خوا‌دا خه‌رج ده‌کرد و هه‌رکات ده‌پۆشته مانی خوا‌وه‌ند، سه‌د که‌س له‌فه‌قیه و مناله‌کانیان هاو‌ریه‌تیان ده‌کرد و هه‌رکات نه‌یده‌توانی سه‌ردانی مانی خوا‌ بکات، سی‌سه‌د که‌س به‌هه‌زینه‌ی پێویست و جل و به‌رگی خاوی‌ن بۆ ته‌وافی (سو‌پانه‌وه به‌ده‌وری که‌عه‌) مانی خوا‌وه‌ند ره‌وانه‌ ده‌کرد.

هه‌ولی ده‌دا پی‌ بخاته جیگه‌ی مه‌نسور جگه له‌به‌خشش چوونکه به‌خشه‌نده‌تر له‌هارون نه‌بینراوه و چاکه‌ی چاکه‌کار لای ئه‌و بی‌ وه‌لام نه‌ده‌مایه‌وه و به‌خیرایی پا‌داشتی ئه‌وی ده‌دا.

ئه‌و هۆنراوه و هه‌لبه‌ستوانانی خۆش ده‌ویست و ری‌زی له‌بیرمه‌ندان و شاره‌زایانی دین ده‌گرت و پا‌داشتی به‌رچاوی بۆ له‌به‌ر چاو ده‌گرتن.

کاتی‌ک مه‌روان کو‌ری باوکی حه‌فسه به‌م قه‌سیده‌یه وه‌سفی ئه‌وی کرد که:

و سبت بهارون الثغور فاحکمت به من امور المسلمين المرائر

واتاکه‌ی: سنوره‌کان به‌فه‌رمانی هارون به‌هێ‌ز بوون و به‌مشیه‌یه موسو‌لمانان

بو‌یریان پێ‌را.

هارون بۆ ئه‌م قه‌سیده‌یه پینج هه‌زار دینار و پۆششی گرانبایی و ده‌ کۆیله‌ی رۆمی پی‌ به‌خشی و ئه‌وی سو‌ار بێ‌رزون، چوارپی‌ تایبه‌ته‌که‌ی خۆی کرد.

ده‌لێن: ره‌شید به‌رده‌وام له‌گه‌ل کو‌ری باوکی مریه‌می مه‌دینی بوو. ئه‌و پیاویکی زمان لووس و گالته‌چی بوو که‌چه‌ندایه‌تی و چۆنایه‌تی خه‌لکانی حیجاز و نازناوی گه‌وره‌کان و فیرت و فی‌لی گالته‌چییه‌کانی به‌باشی ده‌زانی و ره‌شید به‌رگه‌ی دو‌وری

ئەوی نەدەگرت و ئەوی لەکۆشکەکیدان نیشته‌جی کردبوو. شەویەک پەشید پوشتە لای، هیشتا خەوتبوو. پەشید لەجینگەکە‌ی ئەو دەستی بە‌نوێژ خویندن کرد و تابه‌به‌یان بە‌رده‌وام بوو. لەم کاتەدا پێخە‌فەکە‌ی سەر کۆری باوکی مریه‌می لا‌برد و وتی: شەوت چۆن کردە به‌یانی؟ لە‌وه‌لامی پەشیددا وتی: هیشتا نە‌م‌کردو‌ته به‌یانی، سەرقالی کاری خۆت به. پەشید وتی: هەستە و نوێژ بخوینە. کۆری باوکی مریه‌م وتی: ئیستا کاتی نوێژی باوکی جارودە و من لە‌ها‌وه‌لانی باوکی یوسفم. پەشید بۆ نوێژ وەستا. کۆری باوکی مریه‌م هەستا و کاتیک پەشید هاتنی ئەوی بینی کە ئەم ئایە‌ی لە‌نوێژە‌کیدان دە‌خویند: چیم بە‌سەر دیت کە ئافرینە‌ری خۆم ناپەرەستم^۷؟ کۆری باوکی مریه‌م وتی: سویند بە‌خوا منیش نازانم (بۆ ناپەرەستی) پەشید نە‌یتوانی خۆی بگرت و لە‌بەر پێکە‌نین نوێژە‌کە‌ی ب‌پ‌ری. بە‌تو‌پ‌ه‌یه‌وه به‌کۆری باوکی مریه‌می وت: لە‌کاتی نوێژیش؟ کۆری باوکی مریه‌م وتی: مە‌گەر من چیم کردو‌ه؟ پەشید وتی: نوێژە‌کە‌ت پ‌ی‌ ب‌ریم. کۆری باوکی مریه‌م وتی: سویند بە‌خوا هیچم نە‌کردو‌وه. تە‌نیا ئەو و تە‌م لە‌تۆ بیست کە‌منی خە‌مبار کرد و بە‌خۆم وت منیش نازانم بۆ خوا ناپەرەستیت. دووبارە پەشید پێکە‌نی و وتی: لە‌گالتە و قە‌سە‌ی خۆش سە‌بارت بە‌دین و قورئان خۆت بە‌دو‌ور ب‌گرە جیا‌واز لە‌وه هەرچی دە‌خوازی، بیهینه سەر‌زمان.

دە‌لین: یە‌حیا کۆری خالید پیاویکی بۆ کۆ‌کردنە‌وه‌ی باج دیاریکرد و ئەوی بۆ مائە‌نا‌وایی کردن بۆ باره‌گای پەشید نارد. یە‌حیا و جە‌ع‌فەر لای پەشید بوون. پەشید به‌و دووانە‌ی وت: پێش‌نیاری پێکە‌ن. یە‌حیا وتی: زیادی‌کە و ئاوە‌دانی بکە. جە‌ع‌فەر وتی: داد‌پەر‌وه‌ری بکەرە پێشە و به‌رابە‌ری بپاری‌زه. پەشید وتی: داد‌پەر‌وه‌ری بلۆ بکەر‌وه و چاکە‌کاری به‌جیبینه.

دە‌لین: سالیک پەشید بە‌مە‌به‌ستی حە‌ج ر‌و‌ی لە‌مە‌ککە کرد. پوشتە ناو کە‌عبە. یە‌کیک لە‌پەرستارانێ کە‌عبە ئەوی بینی کە لە‌سەر پە‌نجە‌ی پ‌ی‌ وە‌ستا‌وه و دە‌ل‌یت: ئە‌ی ئەو کە‌سە‌ی لە‌نیازی نیازمە‌ندان و نە‌ی‌نییه‌کان ئا‌گاداری، هەر دا‌وایە‌ک لای تۆ وە‌لام‌یک‌ی ئامادە‌ی هە‌یه، ئا‌گایی گشت‌گیری تۆ هە‌موو ب‌ی‌دە‌نگییه‌ک لە‌خۆ دە‌گر‌یت و

نىشانىدەرى مژدە راستەكان و چاكەكارىيە لەپىشەكانى تۆ و رەحمەتى تۆيە. سلاۋ
 لە پىغەمبەر(د.خ) و بىنەمالەكەى بىكە و لەگوناحەكانى ئىمە خۆشبە و خراپەكانمان
 بشارەو، ئەى ئەو كەسەى گوناحى گوناحكاران زىانت لى نادات و نەيىنىيەكان
 لای تۆ شاراوە نىيە، ئەى ئەو كەسەى زەۋىت لەسەر ئاۋ جىگىر كىردوۋە و ھەۋات
 بەئاسمان داپۇشيوۋە و جۈانتىنى ناۋەكانت بۆ خۆت ھەلبىژاردوۋە، سلاۋى ئىمە بە
 محەممەد و بىنەمالەكەى بگەيىنە و چاكەكانى خۆت بەمن بىبەخشە. ئەى ئەو
 كەسەى دەنگەكان بۆ تۆ دەستەمۇ و خەلكان بەزمانە جۇراۋجۆرەكان داۋاى
 نىازەكانى خۇيان لەتۆ دەكەن، لەنىازەكانى من يەكيان ئەۋەيە لەكاتى مەرگ و
 خەۋتن لەناۋ گۆر و پۇشتى كەسەكانم لای ئارامگاگەم، لەگوناحەكانى من
 چاۋپىۋشە. خواۋەندا! بى كۆتا سپاس و ستايشى تۆ دەكەين. خواۋەندا!
 بەشىۋەيەك سلاۋى محەممەد و بىنەمالەكەى بگەيىنە رەزامەند بىيىت و پاداشتىكى
 بەسندە بەئىمە بىبەخشە. بەختەۋەر بىندوۋمان كەرەۋە و ھاۋشىۋەى شەھىد
 بمانمىنە نەك ھاۋشىۋەى بەدبەختە چارەپەرەشەكان.

دەلىت: رۆژىك باۋكى سەماك پۇشتە لای رەشىد. لەم كاتەدا رەشىد داۋاى
 ئاۋى كرد و كاتىك مەبەستى خواردنەۋەى كرد، باۋكى سەماك وتى: ئەى
 سەرۋەرى باۋەرداران، كەمىك چاۋەپوان بە، سۆيىندت دەدەم بەنزىكىت لەگەل
 پىغەمبەر(د.خ)، ئەگەر رىگەى ئەم ئاۋەت لىيگىرن (و تۆ تىنۋو بىيىت) ئايا
 دەيكىرىيىت؟ رەشىد وتى: بەبەھى نىۋەى فەرمانپەرەۋايىم. كۆپى سەماك وتى:
 بىخۆرەۋە. كاتىك رەشىد ئاۋەكەى خواردەۋە، كۆپى سەماك وتى: سۆيىندت دەدەم
 بەنزىكىت لەگەل پىغەمبەر(د.خ)، ئەگەر رىگىر بن لەھاتنە دەرەۋەى ئەم ئاۋە
 لەجەستەت (لەكاتى گمىز كردن) بەھى چەندەى بۆ دىارى دەكەيت؟ وتى: ھەموو
 فەرمانپەرەۋايى خۆم دەدەم. كۆپى سەماك وتى: حكومەتىك كە لەگەل قومىك ئاۋ و
 كەمىك گمىز ناتوانىت بەرابەرى بكات، شىۋاۋى جەنگ و كىشمەكىش نىيە. رەشىد
 لەم وتەيە كەۋتە گىريان.

دەلىن: فەزل كۆپى عەياز دەيوت: مەرگى كەس ۋەك ھارون بۆ من ناسازگار
 نەبوو، خۆزگە خواۋەند سالاكەكانى تەمەنى منى كەم دەكرەۋە و بەھارۋى

ده‌به‌خشی. هاره‌لانی عه‌یاز ئەم قسه‌یان به‌ناپه‌سه‌ند دهرانی. کاتی‌ک عه‌یاز مرد و ئازاوه‌کان سه‌ریان هه‌لدا و مه‌ئمون خه‌لکانی ناچار کرد باوه‌ر به‌(خلق) ئافرا‌ندنی قورئان بێنن.^۸ هاو‌ریانی عه‌یاز وتیان: شیخ له‌وته‌کانی خۆی ئاگادار بوو.

محهم‌مه‌د کوری مه‌نسوری به‌غدادی ده‌لیت: کاتی‌ک په‌شید باوکی ئەله‌عه‌تاهیه‌ی خسته‌ زیندان، سیخو‌ریکی بۆ دانا تا په‌شید له‌وته‌کانی ئەو ئاگادار بکاته‌وه. ئەم سیخو‌ره‌ روژیک باوکی ئەله‌عه‌تاهیه‌ی بینی که‌ له‌سه‌ر دیواری زیندان ده‌نوسیت:

اما والله ان الظلم لؤم و ما زال المسى هو الظلوم

الی دیان یوم الدین نمضی و عندالله تجتمع الخصوم

واتاکه‌ی: سویند به‌خوا سته‌م په‌ستییه‌ و خراپه‌کار، سته‌مکاره‌. ئیمه‌ هه‌مووان

به‌ره‌و روژی هه‌ستانه‌وه‌ ده‌رۆین و هه‌موو رکه‌به‌ره‌کان لای خواوه‌ند کۆده‌بنه‌وه‌؟

په‌شید لهم هۆنراوه‌ ئاگادار بوویه‌وه‌. ده‌ستی به‌گریان کرد و باوکی ئەله‌عه‌تاهیه‌ی بۆ باره‌گای خۆی بانگ کرد. داوای لی‌کرد بیه‌ه‌خشیت و هه‌زار دیناری پێ به‌خشی.

ئه‌سمه‌ی ده‌لیت: روژیک په‌شید خوار‌دنیکی زۆری کۆکرده‌وه‌ و سف‌ره‌یه‌کی رازانه‌وه‌ و باوکی ئەله‌عه‌تاهیه‌ی بانگ‌یشت کرد و پێی وت: هۆنراوه‌یه‌ک سه‌باره‌ت به‌نعمیه‌ته‌کانی ئەم دنیا‌یه‌ به‌ونه‌ره‌وه‌.

^۸ یه‌کی‌ک له‌ باب‌ه‌تانه‌ی سه‌باره‌ت به‌قورئان هاتۆته‌ ئاراوه‌ و بۆته‌ هۆکاری ئاسازگاری فراوان، وشه‌ی ئافرا‌ندن میژووی قورئانه‌ به‌رتایه‌کی دی ئافرا‌ندن یا کۆن بوونی وتاری خواوه‌نده‌. مو‌عه‌زله‌ سه‌رسه‌ختانه‌ باوه‌ریان به‌تاقانه‌یی په‌هایێ خواوه‌ند هه‌بوو و له‌به‌ر ئەمه‌ رازی نه‌ده‌بوون خواوه‌ند بیه‌ته‌ هه‌لگری نازناوی زیاده‌ له‌زاتی ئەو چونکه‌ ده‌بیته‌ هۆی ئەوه‌ی تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی خواوه‌ند وه‌ک زانست، ده‌سه‌لات و ژیان، وه‌ک زاتی ئەو نه‌زله‌ی و هه‌میشه‌یی بێ چونکه‌ ناتوانن گومانی ئەوه‌ بکه‌ین زاتی خوا کاتی بێ تایبه‌تمه‌ندی زانست یا ده‌سه‌لات یا ژیا‌نی بوون بێت و ئەه‌جابه‌کی ده‌بیته‌ ئەوه‌یه‌ که‌ جگه‌ له‌زاتی کۆنی خواوه‌ند، زانست و ده‌سه‌لات و ژیا‌نیش ده‌بیته‌ کۆن بێ و ئەم ده‌بیته‌ هۆی (فراوان بوونی کۆنه‌کان) شرک. مو‌عه‌زله‌ بۆ ئەوه‌ی خواوه‌ند به‌هه‌لگری ئەم تایبه‌تمه‌ندیانه‌ بزائن و له‌باوه‌ر به‌فراوان بوونی کۆنه‌کان و گرفتار بوون به‌شرک خۆیان به‌دوور بگرن باوه‌ریان به‌وه‌ په‌یا کرد که‌تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی خواوه‌ند هاو‌شیوه‌ی زاتی ئەوه‌ نه‌ک زیاده‌ له‌زاتی ئەو. یانی زاتی خوا وه‌ک زانستی ئەو و وه‌ک ده‌سه‌لاتی ئەو و وه‌ک ئیراده‌ی ئەوه‌. ئەه‌لی سونه‌ت و حه‌دیس و به‌شوی‌نکه‌وتوویی له‌وان ئەشاعیره‌ به‌روایان وایوو چونکه‌ خواوه‌ند ئەم ناو و تایبه‌تمه‌ندیانه‌ی بۆ خۆی داناوه‌، به‌ناچاری ده‌بیته‌ باوه‌ر به‌وه‌ بکه‌ین ئەم تایبه‌تمه‌ندیانه‌ له‌خوادا بوونیان هه‌یه‌ چونکه‌ ناتوانن خواوه‌ند بۆ یه‌ک ساتیش بێ تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی جیهانی وه‌حی و شته‌کانی دیکه‌ بزاین و به‌ناچاری ده‌بیته‌ بلی‌ن ئەم تایبه‌تمه‌ندیانه‌ وه‌ک زاتی ئەو کۆن و هه‌میشه‌یی و به‌هه‌یه‌یه‌ و چونکه‌ خۆی، خۆی به‌مشێوه‌یه‌ ناو بردووه‌، که‌س به‌هۆی ئەم باوه‌ره‌ گرفتاری شرک و نا‌باوه‌ری نابیت

باوکی ئەلعه‌تاهیهی وتی:

عش ما بدالك سالما فی ظل شاهقة الفصور
واتاکە: لەگەڵ ئەو شتە ی بۆ تۆ زیانی نییه، لەکۆشکە بەرزەکاندا بژی.

پەشید وتی: دەستخۆش، چیترا؟ باوکی ئەلعه‌تاهیهی وتی:

یسعی عليك بما اشتھي لت لدى الرواح و فی البکور
واتاکە: هەول دەدەن لەبەیان ی و ئیواری، ئەو ی دەخوای، بۆتی بینن.

پەشید وتی: دەستخۆش، چیترا؟ باوکی ئەلعه‌تاهیهی وتی:

فاذا النفوس تقععت فی ظل جشرة الصدور

فهناك نعلم موقنا ما كنت الا فی غرور

واتاکە: کاتێک گیانەکان لەجەستە دەردەچیت و هەناسەکان لەقوولایی
سینە ی بەستراو، دەشکین، لەو کاتەدا دەزانی ژیاوت تەنیا بەفریودانی خۆت
بەسەر بردوو.

پەشید دەستی بەگریان کرد. فەزڵ کوپی یەحیا وتی: سەرور ی باوەرداران
کەسی بەدوای تۆدا نارد تا شادمانی بکەیت بەلام تۆ خەمەکانی ئەوت زیاد کرد.
پەشید وتی: وازی لێ بینە، ئیمە ی بەکوێر بینی بەلام نەویست کویری ئیمە
فراوانتر بکات.

خەلافەتی ئەمین

لەم سالا دا بەرەبەیان ی ئەو شەو ی بەخاک سپێردرا، لەئوردووی ئەو بەیعه‌تی
خەلافەتیان بۆ ئەمین وەرگرت. مەئمون لەو کاتەدا لەمەرو بوو. حەمویە موالی
مەهدی، خاوەنی پۆست، پیه‌کی بەدوای یاریدەدەرەکە ی خۆی سەلام باوکی
موسلیم پەوانە کرد و لەمەرگی پەشید ئاگاداری کردووە. باوکی موسلیم پۆشته
لای ئەمین و پرسە و خەمی خۆی دەرپری و پیروزیایی خەلافەتی لیکرد. یەکەم
کەس بوو ئەو کارە ی کرد.

سالح کوپی پەشید نامەیه‌کی بۆ ئەمینی برای نووسی و لەمەرگی پەشید
ئاگاداری کردووە. رەجای خزمەتگوزار ئەم هەوالە ی بەئەمین گەیاند. صالح

دەستار، جل و بەرگ و ئەنگۈستىلەي خەلافەتى بۇ ئەمىن نارد. كاتىك رەجا گەيشت، ئەمىن لەكۈشكى خولد رووى كرده كۈشكى خەلافەت و نويزى ھەيىنى لەگەل خەلكان خويىند. دواتر پۇشتە سەر مېنبەر و خەلكانى لەمەرگى پەشىد ئاگادار كردهۋە و مژدەي چاكەي پيدان و ئەمانى بەرەش و سېي بەخشى و لەناو سوپاي بەغداد رۇژانەي بېست و چوار مانگەي بەخشىيەۋە و بەيەتەي لى ۋەرگرتن. زۇرىنەي بىنەمالەكەي بەيەتەيان كرد. فەرمانى بەمامى باوكى، سلىمان كوپى مەنسوردا لەفەرماندەكان و كەسە گەرەكان بەيەتەي بۇ ۋەرېگريّت. ھەرۋەھا فەرمانى بەسندى دا بەيەت لەكەسانى دىكە ۋەرېگريّت.

دەستپىكى كىشەكانى نىۋان ئەمىن و مەئمۇن

ئەم سالا سەرەتاي دەرەكەۋتنى كىشەكانى نىۋان ئەمىن و مەئمۇن، دوو كوپرەكەي پەشىد بوو.

ھۆكارى ئەم كىشەكانە ئەۋە بوو كاتىك پەشىد رووى كرده خوراسان و لەھەموو فەرماندەكان و سەربازەكانى ناو ئوردوگا بەيەتەي بۇ مەئمۇن ۋەرگرت و ھەموو سامانەكانى ئەو ناۋچەي بەمەئمۇن بەخشى (نامازمان پيدا) ئەمىن ئەم كارەي پەسەند نەكرد. ھەۋالى نەخۈشى ھاورن بەئەمىن گەيشت و بەكر كوپى موعتەمەرى بەچەندىن نامەۋە پەۋانە كرد. ئەو ئەم نامانەي لەناو سنوۋقىەكان چىشتخانە كەكون كون بوو شارەۋە و كۈنەكانى بەپىستى مانگا داپۇشى. بەموعتەمەرى وت: ئەم نامانە نە لاي سەرۋەرى باۋەرداران و نەلاي كەسى دىكە ئاشكرا مەكە تەنانەت ئەگەر خويىنت برىژن. كاتىك ھارون مرد، نامەكان تەسلىمى خاۋەنەكانيان بكة.

كاتىك بەكر كوپى موعتەمەر گەيشتە توس، پەشىد لەھاتنى ئاگادار بوۋىەۋە. ئەۋى بانگ كرد و لەھۆكارى ھاتنەكەي پرسى. موعتەمەر لەۋەلامدا وتى: ئەمىن پەۋانەي كر دووم لەھالى ئىۋە ئاگادارى بكةمەۋە. پەشىد پرسى: ئايا نامەت پىيە؟ موعتەمەر بەنا ۋەلامى دىيەۋە. پەشىد فەرمانى پشكىنىنى ئەۋيدا بەلام ھىچيان دەست نەكەوت. فەرمانىدا قامچى بارانى بكن بەلام ھىچى نەدركاند. پەشىد

زیندانی کرد و فرمانی به‌فەزل کۆپی ره‌بیعدا نه‌ئینییه‌که‌ی ئاشکرا بکات و یا سه‌ری له‌جسته‌ جیا بکاته‌وه. فەزل هه‌ولیدا نه‌ئینییه‌که‌ی بزانیته‌ به‌لام موعته‌مه‌ر هیچی نه‌درکاند. له‌م کاته‌دا ره‌شید له‌هۆش چوو و هاوار و ئاله‌ی ژنان به‌رز بوویه‌وه. فەزله‌کوشتنی ئه‌و ده‌ستی هه‌لگرت و به‌ره‌و لای ره‌شید به‌ریکه‌وت. ره‌شید هاته‌ هۆش بێ ئه‌وه‌ی موعته‌مه‌ری بیر بکه‌وێته‌وه و دواتر مرد.

موعته‌مه‌ر له‌زیندانه‌وه نامه‌یه‌کی بۆ فەزل نووسی و داوای لیکرد له‌کوشتنی ئه‌و په‌له‌ نه‌کات چوونکه‌ فه‌رمانی‌کی پێیه‌ و ده‌بیته‌ فەزل فه‌رمانه‌کان جێبه‌جێ بکات. فەزل ئه‌وی بانگ کرد و له‌مه‌رگی ره‌شید ئاگاداری کرده‌وه و پرسبازی مه‌به‌ستی هاتنی ئه‌وی کرد. موعته‌مه‌ر ترسا له‌وه‌ی نه‌وه‌ک ره‌شید زیندوو بیته‌ به‌لام کاتی‌ک له‌مردنی ئه‌و دلتیا بوو، نامه‌کانی ده‌ره‌ینا. یه‌که‌م نامه‌ بۆ مه‌ئمون بوو که‌ئه‌مین داوای لیده‌کرد ده‌ست له‌گریان هه‌ل‌بگریته‌ و بۆ خۆی و ئه‌مین و مۆته‌مه‌نی برایان به‌یعه‌ت له‌خه‌ل‌کان وه‌ربگریته‌. مه‌ئمون له‌و کاته‌دا له‌مه‌رو بوو. ئه‌مین نامه‌یه‌کی بۆ سالحی برای نویسیوو و فه‌رمانی پێداوو سوپاکه‌ په‌وانه‌ بکات به‌و ریگه‌ی فەزل فه‌رمانی پێده‌دات. نامه‌یه‌کی بۆ فەزل نووسیوو و فه‌رمانی ریز‌گرتن و پاراستنی ژن و منال و سامانه‌کانی ره‌شیدی پێداوو. ئه‌مین له‌نامه‌کانی هه‌رکه‌سی بۆ کاری‌ک دیاریکردبوو، کاری وه‌ک فه‌رمانده‌ی پاسه‌وانه‌کان و پارێزه‌ران و په‌رده‌داران.

کاتی‌ک هه‌مووان نامه‌که‌نیان خوینده‌وه، له‌په‌یه‌وست بوون به‌ئه‌مین راویژیان له‌گه‌ل فه‌رمانده‌کان کرد. فەزل کۆپی ره‌بیع وتی: من له‌خه‌لیفه‌ی ئیستا له‌به‌ر خه‌لیفه‌یه‌ک که‌نازانم ده‌ره‌نه‌جامه‌کانی به‌چی کۆتایی دیت، جیا نابمه‌وه. ئه‌و فه‌رمانی گه‌رانه‌وه‌ی به‌خه‌ل‌کاندا و خه‌ل‌کان که‌ئاره‌زوومه‌ندی گه‌رانه‌وه‌ بۆ ناو مال و منالی خۆیان بوون، گه‌رانه‌وه‌ و به‌یعه‌ته‌که‌یان له‌گه‌ل مه‌ئمون پشتگوێ خست.

کاتی‌ک مه‌ئمون ئاگادار بوویه‌وه، فه‌رمانده‌کانی باوکی کۆکرده‌وه که‌لای ئه‌و بوون. ئه‌وان بریتی بوون له‌: عه‌بدوالله‌ کۆپی مالک، یه‌حیا کۆپی موعان، شه‌بیب کۆپی حومه‌ید کۆپی قه‌حته‌به‌، عه‌لا موالی هارون و په‌رده‌داری ئه‌و، عه‌باس کۆپی موسه‌یب کۆپی زوه‌یر فه‌رمانده‌ی پاسه‌وانه‌کان، ئه‌ییووب کۆپی باوکی سه‌میری

دەپىر، عەبدولرەحمان كۆپى عەبدولمەلىك كۆپى سالىح، زورىاستىن (فەزىل كۆپى سەھل) ديارترىنى ئەۋان و زياتر لەھەموۋان لەمەئمونەۋە نزيك بوو. زورىاستىن ھەموۋيانى كۆكردەۋە و راۋيژى لەگەل كىردن: ئەۋان پېشنىارىيان كىرد مەئمون لەگەل دوو ھەزار شاسوار شوئىنجان كەۋىت و بىيانگەرئىنئەۋە بەلام زورىاستىن بەشىۋەيەكى نەينى پىيى وت: ئەگەر بەپېشنىارەكەي ئەۋان رازى بىيىت، تۆ پېشكەشى براكەت دەكەن. بۆچۈۋنى راست ئەۋەيە نامەيەك بنووسىت و كەسنىك رەۋانە بكەيت و بەيەتەكەيان بىر بخەيتەۋە و داۋايان لى بىكەيت رىز لەپەيمانەكەي خۇيان بگرن و لەپەيمان شكىنى و دواھاتەكانى بيانترسىنىت.

مەئمون ئەۋ كارەي كىرد و سەھل كۆپى ساعد و نەۋفىلى خزمەتكارى بەنامەيەك رەۋانە كىرد. ئەۋ دوۋانە بەسوپايىيەكان گەيشتەۋە. فەزىل لەنەيشابور بوو. ئەۋ دوۋانە نامەكەيان تەسلىمى فەزىل كۆپى رەبىع كىرد. وتى: من تەنيا يەككىك لەسوپايىيەكانم. عەبدولرەحمان كۆپى جەبەلەي ئەنبارى بەرم ھىرشى كىردە سەر سەھل تا برىندارى بىكات. رەمەكەي لەكەلەكەيدا و پىيى وت: بەگەۋرەت بلى: ئەگەر لىرە دەبوۋىت، ئەم رەم لەدەمەت دەچەقاند. جۈينى بەمەئموندا.

ئەۋ دوۋانە مەئمونىيان لەم كىردەۋەيە ئاگادار كىردەۋە. زورىاستىن وتى: ئەۋانە دوژمەننىكىن لەۋان ئاسوودەيت، بەلام لەمنى بىيىستە ئەم فەرمانرەۋايىيە ھەرگىز ھاۋشىۋەي دەۋرانى مەنسور شىكۆ و ھىزى نىيە، لەۋ كاتەدا موقەنەع ئالاي شۆپشى بەرز كىردەۋە. (دەستەيەك دەلئىن بۆتۆلە سەندنەۋەي خۈينى ئەۋ موسلىم ئالاي شۆپشى بەرز كىردەۋە) و بەشۆپشى ئەۋ سوپاي خوراسان پىشتى شىكا. دۋاي ئەۋ يوسىف بەرم دەرکەۋت لەگەل ئەۋەي موسولمانان ئەۋيان بەكافر دەزانى، سوپاي خوراسان لەبەرەبەر ئەۋيش شىكسىتى خوارد، ھەنوۋكە ئەي پاشا تۆ پىم بلى سوپاي بەغداد لەكاتى ئاگادار بوون لەشۆپشى رافىع چىيان كىرد؟ مەئمون ۋەلامى دايەۋە: ترسان. زورىاستىن وتى: كەۋاتە ئەي تۆ چى كە لەناۋ خالۇكانت رىيان بەسەر دەبەيت (دايكى مەئمون موراجل كچى ئوستازىس سەردارى ئىرانى بوو كەدرى عەباسىيەكان شۆپشى كىرد و كوژدا) و پەيمانەكەي خۆت دەخەيتە سەر شانى ئەۋان؟ بى گومان خەلكانى بەغداد پەريشان دەبن. خۇپراگر بە چۈۋنكە دۇنيام دەسەلات دەگرىتە دەست.

مەئمۇن وتى: ئەو كارە دەكەم و كارەكان بەتۇ دەسپىڧىرم. ھەستە و كاروبارەكان بەرىۋە ببە. زورىاستىن وتى: سويىند بەخۇا وەفادار دەبم. عەبدواللە كوپى مالك و فەرماندەكانى ھاورىنى ئەو بەرىبەرەيەتى بەناوبانگى خۇى و ھىزىيان بۇ جەنگ لەبەرژەۋەندى تۇدا دەبىت و ھەركەس سەرقالى ئەم كارە يىت، خزمەتى دەكەم تا تۇ بەمەبەستەكەى خۇت دەگەيت.

زورىاستىن ھەستا و پۇشتە لاي ئەو دەستەيە و پەيمانەكەى بىر خستەنەۋە. فەزل دەلىت: بەم وتەيە تۇ گومان دەكەيت بۇ ھەريەك لەۋان مردارىكم ەك ديارى بردوۋە (كە لەبۇگەنەكەى بىزار بوون) دەستەيەك وتيان: ئەم كارە پەۋا نىيە، پۇدەر. دەستەيەكى دىكە وتيان: كى دەتوانىت لەنىۋان سەرۋەرى باۋەپداران وبراكەى نىۋەنجىگەرى بكات؟ مەن ھاتم و مەئمۇنم ئاگادار كىردەۋە. وتى: ھەستە و كاروبارەكان بەرىۋە ببە. وتم: تۇ قورئانت خويىندوۋە و ھەدىست بىستوۋە و لەم دىنەدا پۇچۋويت، بەباشى دەزانم پەيك بۇ لاي شارەزايانى دىنى ئەم ناۋچەيە بىنيرىت و ئەۋان بۇ گەرانەۋە بۇ راستىيەكان و زىندوۋ كىردەۋەى سوۋنەت بانگىشت بکەيت. ئەو ھەموۋى ئەم كارانەى بەجىھىنا و بەمشىۋەيە فەرماندەكان و سەركرەكان و شازادەكان رىزىيان لىگرت. مەئمۇن ھىۋاي بەھەموۋان بەخشى بەشىۋەيەك كەبەپپاۋىكى تەمىمى وت: تۇ دەخەمە جىگەى موسا كوپى كەعب، بەپپاۋىكى رىيىى وت: پىگەيەكى ھاۋشىۋەى باۋكى داۋود و خالىد كوپى ئىبراھىمىت پى دەبەخشم. بەپپاۋىكى يەمانى وت: تۇ دەخەمە جىگەى قەحتەبە و مالك كوپى ھەيسەم. ئەۋانە ھەموۋيان لەسەركرەكان و گەرەكانى عەباسى بوون. ئەو ۋەرگرتنى يەك لەسەر چۋارى باجى لەسەر خەلكانى خوراسان ھەلگرت و خەلكان ئەم كارەيان پەسەند كىرد و وتيان: خوشكەزا و نامۇزاي پىغەمبەرى ئىمەيە. ئەمىن ئەو كاتەى خەلكانى بەغداد ئاراميان گرت، رۇژىك دۋاي ۋەرگرتنى بىيەعت فەرمانىدا لەنزىك كۇشكى مەنسور يارىگايەك بۇ يارى چۇگان دروست بکەن. شاعىر ئەم ھۇنراۋەى ھۇنىيەۋە:

بنى امين الله ميدانا و صير الساحة بستانا

و كانت الغزلان فيه بانا يهدى اليه فيه غزلانا

ۋاتاكەى: ئەمىنى خاۋەند يارىگايەكى دروست كىرد و دەۋرۋەرى كۇشكى كىردە

باخ، ئاسكەكان لەۋى روخسارى خۇيان نىشان دەدەن و ئاسكەكانى ۋە ديارى بۇ

دین.

مه‌ئمونیش فه‌رمانپه‌وايه‌تی سنووره‌کانی خوراسانی ده‌کرد؛ دیاری بۆ ئەمین
ده‌ناردو نامه‌ی بۆ ده‌نووسی و ریزی لیده‌گرت.

بیرگردنه‌وه‌ی چهند رووداوێك

له‌م سالة‌دا هه‌رسيمه‌ کوپی ئەعیه‌ن گه‌مارۆی سه‌ر سه‌مه‌رقه‌ندی شکاند و رافع
کوپی له‌یس داوای هاوکاری له‌تورکه‌کان کرد. ئەوان هینشيان کرده سه‌ر هه‌رسيمه‌ و
ئەو له‌نیوان تورکه‌کان و رافع گرفتار بوو. به‌لام تورکه‌کان گه‌رانه‌وه‌ و هینزی رافع
که‌می کرد.

له‌م سالة‌دا زوبه‌یده، هاوسه‌ری هارون په‌شید له‌په‌ققه‌وه‌ هاته به‌غداد و ئەمینی
کوپی و ده‌سته‌یه‌ک له‌سه‌رکرده‌کانی به‌غداد و براکه‌ی پيشوازيان لی‌کرد.

هه‌روه‌ها له‌م سالة‌دا نه‌قفوزی پاشای رۆم له‌جه‌نگی بروجان دوا‌ی چه‌وت سال
پاشایه‌تی کوژرا و دوا‌ی ئەو کوپه‌که‌ی ئەسته‌بraq بریندار، جیگه‌ی باوکی گرته‌وه
به‌لام دوو مانگ دووای بریندار بوونی مرد و دوا‌ی ئەو میخائیل کوپی جورجیس
که‌خوشکه‌که‌ی کردبووه‌ هاوسه‌ری ئەو، له‌سه‌ر ته‌ختی پاشایه‌تی دانیش.

له‌م سالة‌دا ئەمین، قاسمی برای له‌فه‌رمانپه‌وايي جه‌زیره‌ دوور خسته‌وه‌ وئەوی
کرده فه‌رمانپه‌وا‌ی قینسرین و پایته‌خته‌کان و خوزیمه‌ کوپی خازمی له‌جیگه‌ی
براکه‌ی دانا.

داود کوپی عیسا کوپی موسا کوپی محهمه‌د ری و ره‌سمی چه‌جی له‌گه‌ل
خه‌لکانه‌ نه‌جامدا. ئەو فه‌رمانداری مه‌که‌ بوو.

له‌م سالة‌دا سه‌قلاب کوپی زیادی ئاندۆلۆسی له‌هاوه‌لانی مالک (پیشه‌وايي
مه‌زه‌بی مالکی) مرد.

له‌م سالة‌دا مه‌روان کوپی معاویه‌ی فه‌زاری مرد. ده‌سته‌یه‌ک ده‌لین ئەو له‌سالی
١٩٤/ سیپتامبه‌ری ٨١٠ زایینی مرد.

له‌م سالة‌دا ئیسماعیل کوپی عولیه‌ و ئەبویه‌کری عیاش مردن. سالة‌کانی ژيانی
ئەبویه‌کر نه‌وه‌د و شه‌ش به‌هار درێژ بوویه‌وه‌.

رووداۋەكانى سائى سەد و ئەۋەد و چۈارى كۆچى (۸۰۹ زايىنى)

ناسازگارى خەلكانى حىمس لەگەل ئەمىن

لەم سالدەدا خەلكانى حىمس رىگەى ناسازگارى لەگەل ئەمىنيان گرتەبەر و دژى كاركوزارەكەى ئىسحاق كۆپى سەلىمان شۆپشيان كرد. ئىسحاق روويكردە سەلىمە. ئەمىن ئەۋى لەسەر كار لاڭرد و عەبدواللە كۆپى سەلىدى حەرەشى لەجىگەى ئەو دانا. ئەو خويىنى دەستەيەك لەگەورەكانى حىمسى پرشت و دەستەيەكى خستە زىندانەۋە و لەدەۋرۋەرى شارەكە ئاگرى ھەلگىرساند. خەلكانى شار داۋاي ئەمانيان كرد و عەبدواللە ئەمانى پى بەخشىن بەلام دوا بەداۋى ئەۋە ھېرشيان كرد و لەئەنجامدا ژمارەيەكى دىكەيان لى كۆژا.

روودانى ناسازگارىيەكان لەنىۋان ئەمىن و مەئەمون

لەم سالدەدا ئەمىن فەرمانىدا تا لەسەر مەنبەرەكان بۆ موساى كۆپى بپارىنەۋە (مەئەمنى لەجىگىرى خەلىفە لاڭرد و موساى كۆپى لەجىگەى ئەو دانا) چۆنىيەتتەكەى بەم شىۋە بوو: كاتىك فەزل كۆپى رەبىع لەتوسەۋە ھاتە عىراق و پەيمانەكەى لەگەل مەئەمون شكاند، ئەندىشەى لەبارودۇخى خۆى كرد و زانى ئەگەر لەرۇژگارى ژيانى ئەو مەئەمون خەلافەت بگىرتتە دەست، دەيكۆژىت. لەبەر ئەمە بەردەۋام ئەمىنى دژى مەئەمون ھاندەدا و پىداگرى دەكرد تا مەئەمون لەسەر كار لاڭبات و بۆ كۆپەكەى موسا بەيەت ۋەربگىرت. ئەمىن خۆى بەم كارە رازى نەبوو بەلام فەزل بەردەۋام كارەكانى مەئەمنى لەبەر چاۋى ئەو سوڭ دەكرد، بۆختانى بۆ ھەلدەبەست و دەيوت: لەدوۋ براكتە عەبدواللە و قاسم چ چاۋەروانىيەكت ھەيە؟ بەيەتتى تۆ پىش ئەۋان بوۋە و ئەم دوۋانە داۋى تۆ بوۋنەتە جىگىرى خەلىفە.

عيسا كۆپى ماھان و سەندى و كەسانى دىكە ھاۋپاي بۆچۈۋنەكەى فەزل بوون

و سەرئەنجام ئەمىن بەوتەكانيان رازى بوو.

ئەمىن، عەبدواللە كۆپى خازمى بانگ كرد و سەبارەت بەلابردنى مەئمون تا نىۋەى شەو گفتوگۆى لەگەل كرد. عەبدواللە پىنى وت: ئەى سەرۋەرى باۋەرداران، با يەكەم خەلىفە نەبىت كەپەيمان دەشكىنىت و قسەى خۆى دەخاتە ژىر پى و گرنكى بەوتەكانى خەلىفەى پىشوو نادات. ئەمىن وتى: يىدەنگ بە. ئەندىشەى عەبدولمەلىك لەتۆ باشتر و روانىنى لەتۆ گشتگىرتەرە. دوو شىر لەدارستانىك جىگەيان نابىتەوہ.

ئەمىن فەرماندەكانى كۆكردەوہ و بۆچوونى خۆى سەبارت بەلابردنى مەئمون بۆ باس كردن. ئەوان لەرازى بوون بەم كارە خۇيان بەدوور گرت جگە لەدەستەيەكى كەمىيان تا ئەۋەى خوزەيمە كۆپى خازم وتى: ئەى سەرۋەرى باۋەرداران، ھەركەس درۆ بۆ تۆ ھەلبەستىت، چاكە نابىنىت، و ھەكەرس ھاورىنى تۆ بىت، ھىچ كات ناجوامىزانە پىشتت تى ناكات. فەرماندەكان بۆ لابردنى مەئمون ھان مەدە ئەگەرى ھەيە لەسەر كار لاتبەرن و ئەوان ناچار بەپەيمان شكىنى مەكە چوونكە ئەگەرى ھەيە پەيمان و بەيەتەكەى تۆ بشكىنن. فريوكار بى ھاۋەل دەمىنىتەوہ و پەيمان شكىن، دەست بەستراو.

لەم كاتەدا، ئەمىن رووى كرده عەلى كۆپى عىسا كۆپى ماھان، بزەيەكى گرت و وتى: بەلام پىرى ئەم كۆبوونەوہ و ۋەزىرى ئەم حكومەتە لەگەل پىشەۋاي خۆى رىگەى ناسازگارى ناگرىتەبەر و فەرمانەكانى پىشتگۆى ناخات. دواتر بەرادەيەك پىنگە و جىگەى عەلى كۆپى عىساي بەرز كردهوہ پىشتەر بۆ كەس ئەو كارەى نەكردبوو چوونكە ئەو و فەزل كۆپى رەبىع بۆ لابردنى مەئمون ھىزىيان پى دەبەخشى. ئەمىن بۆ لابردنى مەئمون پىداگرى كرد. رۇژىك بەفەزل كۆپى رەبىعەى وت: ئەى فەزل، ئايا ژيان لەگەل مەئمون رەۋايە؟ دەبىت ئەو لاىبەم. فەزل مژدەى پىدەدا و دەيوت: كەى ئەم كارە ئەنجام دەدەيت، ئەو كاتەى مەئمون دەستى بەسەر خوراسان و ناوچەكانى دىكەدا گرت؟ يەكەم كارى ئەمىن ئەوہ بوو نامەى بۆ ھەموو كارگوزارەكان نووسى كەدۋاي مەئمون و مۆتەمەن ناۋى موساى كۆپى بىنن.

كاتىك مەئمون لەم كارە ناگادار بوۋىوہ و ھەۋالى لابردنى مۆتەمەنى لەجەزىرە

بیست، ناوی ئەمینی پشتگوی خست و نامەبەری ئەوی دەرکرد.

کاتیڤ رافیع کوپی لەیس کوپی نەسر کوپی سەیار لەچاکەکاری مەئمون ئاگادار بوویەوه، داواي ئەمانی لیکرد. مەئمون ئەمانی پێبەخشی. ئەو هاتە لای مەئمون. هەرسیمە هاواری لەگەڵ تاهیر کوپی حسەین لەسەمەر قەند مانەوه بەلام دواتر هەرسیمە هاتە لای مەئمون. مەئمون ریزی لیگرت و ئەوی وەك فرماندەوی پاسەوانەکان دەستنیشان کرد بەلام ئەمەین گرنگی بەم کارانە نەدەدا. ئەمەین بیری کردەوه نامەیهك بۆ عەباس کوپی عەبدوالله کوپی مالک کارگوزاری مەئمون لەپەری بنیڕیت و فەرمانی پێی بدات تا نەمامەکان لەباشترین دارەکانی پەری پەوانە بکات. دەیویست بەم فەرمانە عەبدوالله کوپی عەباس تاقی بکاتەوه. عەباس داواکارییه‌که‌ی بەجێهێنا و ئەم کارە‌ی لەمەئمون و زوریاستین شار دەوه بەلام کاتیڤ مەئمون ئاگادار بوویەوه، حەسەن کوپی عەلی مەئمونی لەجێگە‌ی ئەو دانا.

ئەمەین ئەم چوار کەسە‌ی بۆ لای مەئمون نارد: عەباس کوپی موسا کوپی عیسا کوپی محەممەد کوپی عەلی، عیسا کوپی جەعفەر کوپی مەنسور، سألحی پێشنویژ و محەممەد کوپی عیسا کوپی نەهیک و بەنیۆەنجیگەری ئەوان پەيامی نارد کەموسا پێش خۆی بخات و خۆی بپرواته لای چوونکە بەرگە‌ی دووری ئەو ناگریت. مەئمون ئاگادار بوویەوه و نامە‌ی بۆ کارگوزارەکانی خۆی لەپەری و نەیشابور و شۆینەکانی دیکە نووسی هێز و توانایی خۆیان نیشان بەدن. ئەو کارەیان کرد. نێردراوان هاتنە لای مەئمون و پەيامە‌که‌ی خۆیان گەیانە. کوپی ماھان ئەمینی دل ئاسوودە کردبوو کە خوراسانییه‌کان شۆینکەوتە‌ی ئەون.

کاتیڤ مەئمون ئەم پەيامە‌ی بیست، لەگەڵ فەزل کوپی سەهل راویژی کرد. فەزل پێی وت: راویژ لەگەڵ هوشام باوکی عەلی و ئەحمەد بکە. مەئمون ئەوی بانگ کرد و لەگەڵی ئاخاوت. وتی: بەیعتی ئیمە لەگەڵ تۆ تا ئەو کاتە‌ی خوراسان بەجێنەهێلێت و ئەگەر ئەو کارە بکەیت، چیت بەیعتی تۆ لەسەر شانی ئیمە نییه. سلاو و بەخشینه‌کانی خواوێند بۆ سەروەری باوە‌پداران. هەنووکە ئەگەر بخاویت بپۆیت، بەدەستی راستم داوینت دەگرم و ئەگەر دەستم لاببەیت، بەدەستی چەپم و ئەگەر دەستم لاببەیت، بەزمان ریگە لەپۆشتنت دەگرم، ئەگەر

سه‌رم له‌جسته جیابکه‌یته‌وه، کاره‌که‌ی خۆم ئەنجام دەدم.

مه‌ئمون بریاریدا له‌خوراسان نه‌پرواته‌ده‌ر. ئەو عه‌باس (نێردراوی ئەمینی) بانگ کرد و ئاگاداری کرده‌وه که‌خوراسان به‌جیناهێڵێت و موسا پێش خۆی ناخات. عه‌باس کو‌پی موسا پێی وت: ئە‌ی پاشا، بۆ ئە‌م کاره‌ له‌چی ده‌ترسیت؟ باوه‌گه‌ورێی من عیسا کو‌پی موسا خۆی له‌سه‌ر کار لا‌برد بۆ ئە‌وه‌ی زیانی پێ بگات. زوریاستین ده‌نگی به‌رز کرده‌وه: بێ‌ده‌نگ به‌: باوه‌گه‌ورێی تۆ ئە‌سیر بوو و مه‌ئمون له‌ناو خالۆکانی خۆی و شوێنکه‌وته‌کانی خۆیدا‌یه‌.

هه‌مووان هه‌ستان و پۆشتن و زوریاستین به‌نه‌یانی له‌گه‌ڵ عه‌باس کو‌پی موسا قسه‌ی کرد و د‌ل‌نه‌وا‌یی کرده‌وه و مژده‌ی سه‌ره‌یه‌سته‌ی کردنی حه‌ج و فه‌رمانه‌روایی چه‌ندین ناوچه‌ی له‌میس‌ر پێدا. ئە‌و رازی بوو به‌یعه‌ت له‌گه‌ڵ مه‌ئمون بکات و هه‌مان کات مه‌ئمونی به‌(ئیم‌ا) بانگ کرد. عه‌باس له‌به‌غدا‌ده‌وه هه‌واله‌کانی بۆ مه‌ئمون ده‌نارد.

نێردراوه‌کانی ئە‌مین گه‌رانه‌وه و رازی نه‌بوونی مه‌ئمونیان پێ راگه‌یان‌د. فه‌زل و عه‌لی کو‌پی عیسا پێ‌دا‌گرییان کرد ئە‌مین، مه‌ئمون لا‌بیات و بۆ کو‌په‌که‌ی موسا کو‌پی ئە‌مین به‌یعه‌ت وه‌رب‌گری‌ت. ئە‌مین بۆ مه‌ئمونی نووسیبوو ده‌بی‌ت ده‌ست له‌به‌شێک له‌ئاوه‌دانیه‌که‌ی خوراسان بشوات و په‌یکێکی ئە‌مین له‌باره‌گای ئە‌و بی‌ت تا هه‌واله‌کان بۆ ئە‌مین بنی‌ری‌ت. مه‌ئمون له‌گه‌ڵ فه‌رمانده‌کان و گه‌وره‌کان راوی‌ژی کرد. وتیان: رازی به‌ تۆ تۆ‌وی ئا‌ژاوه نه‌می‌نێ‌ت ئە‌گه‌ری هه‌یه‌ گرفتاری ئا‌ژاوه‌یه‌کی گه‌وره‌تر بێ‌ن.

حه‌سه‌ن کو‌پی سه‌هل پێی وت‌ن: ئایا ده‌زانن ئە‌مین دا‌وا‌ی ئە‌وه ده‌کات که‌تایبه‌ت نییه‌ به‌و؟ وتیان: به‌ئێ‌ به‌لام گومان ده‌که‌ین وه‌لام نه‌دانه‌وه‌ی ئە‌و بۆ زیان نییه‌. هه‌سه‌ن وتی: ئایا باوه‌ر‌تان هه‌یه‌ دا‌وا‌ی جێبه‌جێ کردنی ئە‌م دا‌وا‌یه‌، دا‌وا‌یه‌کی دیکه‌ی نابێ‌ت؟ وتیان: نه‌. هه‌سه‌ن وتی: ئە‌گه‌ر دا‌وا‌یه‌کی دیکه‌ی پێ‌شنیاری کرد، چی ده‌که‌ن؟ وتیان: رازی نا‌بین. وتی: ئە‌مه‌ له‌گه‌ڵ قسه‌ی فره‌زانه‌کان ناسازگاره‌ که‌: دا‌وا‌ته‌کانی کاره‌که‌ت به‌نا‌خۆشیه‌که‌ی ئە‌م‌رۆ رێکبخه‌ و ئارامی ئە‌م‌رۆ به‌به‌های ئا‌ژاوه‌ی سه‌به‌ی، مه‌که‌ره‌. مه‌ئمون به‌زوریاستینی وت: بۆ‌چوونی تۆ چی‌یه‌؟

زورىاستىن وتى: خواۋەند بەختەۋەرت بىكات، ئايا گومان ئاكەيت ئەمىن دەخۋازىت
ھىز و سوپاكەت لى بىستىنىت و لەدژى تۇ بەكارىان ببات؟ فرەزانەكان دەلئىن:
قورسايى ئەمپۇ بىخە سەرشان تا دوۋاھاتىكى خۇشت ھەبىت.

مەئمون وتى: ھەلبىژاردنى ئارامشىكى كاتى دەبىتتە ھۆى فىرۋىى دوۋاھات لەھەر
دوۋ دىنيا. بەمشىۋەيە بەداۋاكەى ئەمىن رازى نەبوۋ. ئەو كەسە بىروپىكراۋەكانى
خۆى بۇ سنوۋرەكان ئارد تا كەس نەتوانىت مەگەر لەسەر بىريارى ئەم كەسانە
لەسنوۋرەكان بوگزرەيت. ھەرۋەھا خەلكانى خوراسانى ئاگادار كىردەۋە لەۋەى
بەھۆى تەماح يا ترسەۋە رىگەى دژايەتى بىگرنەبەر. مەئمون رىگەكانى بەكەسە
بىروپىكراۋەكانى خۆى خىستە ژىر چاۋدىرىيەۋە. كەس نەيدەتۋانى بىرواۋە ناو
خوراسان مەگەر ئەۋەى دەيانناسى يا مۇلەتى ھاتنە ناۋى پىبۋايە يا ئەۋەى
كەسەكە بازىرگانىكى ناسراۋ بۋايە. ھەموو نامەكان دەخۋىترانەۋە.

دەلئىن: كاتىك ئەمىن مەبەستى ئەۋەى كىرد نامە بۇ مەئمون بىنۋوسىت و فەرمانى
چاۋپۇشى لەچەندىن ناۋچەى پى بدات، ئىسماعىل كۈپى سەبىح پىى وت: ئەى
سەرۋەرى باۋەرداران، ئەم كارە دەبىتتە ھۆى گومانى خراپ و وشىارى
شۋىنكەۋتەكانى مەئمون زىاد دەكات بەلام نامەيەكى بۇ بىنۋوسە و نىازەكانى
خۆتى لەگەلدا باس بىكە و ئاگادارى بىكەرۋە لەم حكومەتە خۋايىيەدا دەخۋازىت
لەو نىزىك بىت و لەھاۋكارى ئەو كەلەك ۋەرىگىت، داۋاى لى بىكە بىتتە لاي تۇ تا
بەھاۋكارى يەك فەرمانىرەۋايى بەرىۋە بىبەيت. ئەۋىش نامەيەكى بۇ مەئمون نوۋسى
و ئەۋى لەگەل دەستەيەك بۇ لاي مەئمون ئارد. فەرمانى پىدان ھەموو تۋاناي
خۇيان بىخەنەگەر تا بتۋان مەئمون بىننە بارەگاي ئەو. كاتىك نىردراۋەكان
گەيشتنە لاي مەئمون و مەئمون نامەى ئەمىنى خۋىندەۋە، دەستەيەك وتيان
لەبەرژەۋەندى گىشتىدايە بەمەبەستەكى رازى بىت. زورىاستىن پىى وت
خوراسان بەجى نەھىلئىت و لەننىك بوۋنەۋە لەئەمىن خۆى بەدۋور بىگىت. مەئمون
وتى: شىاۋ نىيە دژايەتى ئەو بىكەم لەكاتىكدا زۆرىنەى فەرماندەكان لەگەل ئەۋدان
و سامانى فراۋان و خەلكان زىاتىر خۋازىارى درھەم و دىنارن لەۋەى رىز لەپەيمان
بىگرن، ھەنوۋكە ناتۋانم بەداۋاكەى رازى نەبم، خەلكانى جەيغۋىە ئالاي شۇپشيان

بەرزى كىرگۈتەۋە و فەرمانپەرۋاى تىبب رېگەى نافەرمانى گىرتۈتەبەر و پاشاى كابول مەبەستى ھېرش كىرگەن سەر سنوورەكانى كىرگۈتە و پاشاى ئەتراپەندە چىتر باج نادات، ھېچ رېگە چارەيەكەم بۇ ئەمانە نىيە، دەپىت ئەۋەى ھەمە پىشتگۈپى بىخەم و پەنا بۇ پاشاى تۈرك بىبەم بۇ ئەۋەى گىيانى خۇم دەرپاز بىكەم.

زورىاستىن وتى: دواھاتى فرىو، ناخۇشە و دواھاتى دەستىرىژى نائەمن، ئەگەرى ھەيە دۇپراۋىك سەر لەنۋى سەرگەۋتن بەدەست بىننىتەۋە، سەرگەۋتن بەزۋرى و كەمى نىيە و مەرگ ئاسانتەرە لەرازى بوون بەرىسوۋاى. پۇشتىن بۇ لاي براكت بى ھىز و تواناىى ھاۋشىۋەى سەرىكى بى جەستەيە. تۈ لاي ئەۋ ھاۋشىۋەى يەككە لەخەلكان دەپىت. فەرمانى ئەۋ دەپىت جىبەجى بىكەيت بى ئەۋەى لەشەر لەگەل ئەۋ شىكستت خواردىپىت و ناچار پىت. نامەيەك بۇ جىغۋىيە و خاقان بنووسە و ھەردووكيان ۋەك فەرمانپەرۋاى سەرزەمىنەكەيان دىارى بىكە، دىارى و پىشكەشىيەكان بۇ پاشاى كابول پەۋانە بىكە و رېگەى ئاشتى لەگەل ئەۋدا بىگرەبەر، گىرنگى بەباجى ئەتراپەندە مەدە و ھەموو ھىزەكانى ناۋچەكانى خوراسان كۆبىكەرەۋە و پەيۋەستى سوپاكەتياى بىكە. ئەسپەكان لەبەرەبەر يەك و پىادەكان لەبەرەبەر يەك، ئەگەر سەرگەۋتن بەدەست ھىنا، بەمەبەستى خۇت گەشتۋىت ۋەئەگەر شىكستت خوارد، پەيۋەستى خاقان دەپىت.

مەئمون ھەستى بەراستى و دروستى قسەكانى كىر و بەكارى بەست. پاشا ياخىيەكان شادمان بوون و پەيۋەستى سوپاكەى مەئمون بوون و لەدەۋرى كۆپۈنەۋە. مەئمون نامەيەكى بۇ ئەمىن نوۋسى: دۋاى سپاسى خواۋەند، نامەى سەرۋەرى باۋەپدارانم خۋىندەۋە. خۇم بەيەككە لەكارگۈزارەكانى سەرۋەرى باۋەپداران دەزانم و ھاۋرىيەك لەھاۋرىيانى ئەۋ. پەشىد فەرمانى پىداۋم پارىزگارى لەم سنوورە بىكەم. سوپىند بەگىيانى خۇم بوۋنى مەن لىرە بۇ سەرۋەرى باۋەپداران پىۋىستىرە و لەبەرژەۋەندى موسولماناندايە، ھەرچەند ئەگەرى لاي سەرۋەرى باۋەپداران مەبەبىننى ئەۋ شادمان دەبەم بەلام ئەگەر سەرۋەرى باۋەپداران مۇلەت بدات لىرە دەمىنمەۋە.

كاتىك ئەمىن نامەكەى مەئمونى خۋىندەۋە زانى بەداۋاكەى رازى نابىت.

نامەيەكى بۇ نوۋسى و داۋاى لىكرد لەبەشېك لەناۋچەكانى خوراسان چاۋپېۋشېت - پېشتىر باسماں كرد- كاتېك مەئمون بەم داۋايەش رازى نەبوو، دەستەيەكى بۇ لاي ئەو نارد تا لەمبارەۋە گفتوگۆى لەگەل بگەن، بەلام كاتېك ئەم دەستە گەشتەنە پەي، رېگەي پۇشتەنە پېشيان پى نەدرا. پاسەۋانەكان مۆلەتيان پى نەدان ئەم دەستەيە ھەۋالى ئەم كارە بەكەس بگەيىن و ھەۋاليان لەكەسيكەۋە بۇ بېت. بېريارباندا فەرمانەكانى ئەمىن لەناۋ خەلكاندا بخوئىننەۋە و ھەموان لەياخى بوۋنى مەئمون ئاگادار بگەنەۋە بەلام توانايى ئەو كارەيان پى نەبرا. كاتېك گەپرانەۋە، ئەمىنيان لەھەموو شتېك ئاگادار كردەۋە.

دەلېن: كاتېك ئەمىن مەبەستى لابرەنى مەئمونى كرد و فەزل و كوپى ماھان بۇ ئەم كارە ھانىيانەدا، يەحيا كوپى سولەيمى بانگ كرد و لەگەلى ئاخاوت. وتى: ئەي سەرۋەرى باۋەرداران، چۆن ئەو كارە دەكەيت لەكاتېكدا پەشىد بەيغەتى بۇ ۋەرگرتوۋە و لەۋەسيەت نامەكەي خۆى سويند و پەيمانى ۋەرگرتوۋە؟ ئەمىن وتى: بۆچۈۋنى پەشىد بۆچۈۋنىكى ھەلە بوو و جەغفەر كوپى يەحيا ئەم كارەي ئەنجامدا، تەنيا لابرەنى ئەو لەبەرژەۋەندى ئىمەدايە.

يەحيا وتى: ئەگەر سەرۋەرى باۋەرداران خاۋزىارى لابرەنى ئەۋە، لەئاشكرا كردنى ئەم مەبەستە خۆى بەدۈۋر بگريت چۈۋنكە ئەم كارە لاي خەلكان ناپەسەندە، دەستە دەستە سوپايىيەكان بانگ بگە و فەرماندەكان يەك يەك بېنەرە لاي خۆت، نەرمىيان لەگەل بنويىنە و ديارىيان پى بېخشە، كەسە بېرواپىكراۋەكانى مەئمون لەدەۋرى ئەۋە بلاۋە پىبگە و تەماحى پارەيان بخەرە بەردەم، ئەۋسا كەھىزى ئەۋت تىكشكاند و پىاۋەكانت لەھاۋكارى كردنى ئەۋ دور خستەۋە، فەرمانى پىبەدە بېتە دەرگاي تۆ، ئەگەر ھات بەخواستى خۆت دەگەيت و ئەگەر رازى نەبوو، دەتوانى بەسەريدا زال ببيت. ئەمىن پىنى وت: تۆ ھەلەيت و پلەيت دىنيەتە سەرزمان و بۆچۈۋنى راستت نىيە، ھەستە و شوين كارەكانى خۆت كەۋە.

فەزل كوپى سەھل دەستەيەك لەبېروا پىكراۋانى لەبەغداد دانابوۋ تا لەھەۋالەكان ئاگادارى بگەنەۋە. فەزل كوپى رەبىع پارىزگارى لەرېگەكان دەكرد. ھەركات يەكېك لەم دوو دەستە نامەيەك لەھەۋالېكى تازەيان بۇ زورىاستىن

ده‌نووسی، به‌ژنێکدا ده‌یاننارد. ئەو ژنه‌ وای نیشان دەدا وەك بَلْی دهبه‌وێت له‌گونێکه‌وه‌ ب‌پرواته‌ گونێکی دیکه‌. کاتیك‌ فه‌زل‌ کو‌پی ره‌بیع‌ بۆ لا‌بردنی مه‌ئمون پێداگری کرد، ئەمین به‌داواکه‌ی رازی بوو و له‌سه‌فه‌ر/نو‌قه‌مه‌ریا ره‌بیع‌ الاول/ دی‌سامبه‌ری سا‌لی ٨١٠/١٩٥ زایینی (به‌خواستی خوا دواتر ئاماژه‌ی پێده‌ده‌ین) به‌یعه‌تی بۆ کو‌په‌که‌ی وه‌رگرت و نازناوی (الناطق‌ بالحق) (راسته‌گۆی) پێبه‌خشی و چیت‌ ریگه‌ی نه‌دا له‌سه‌ر مینه‌به‌ره‌کان ناوی مه‌ئمون و مو‌ته‌مه‌ن بێنه‌ سه‌رزمان. ده‌سته‌یه‌ك‌ له‌په‌رده‌دارانی بۆ كه‌عه‌ به‌ه‌وانه‌ کرد تا ئەو دوو په‌یمان نامه‌ی په‌شید بۆ مه‌ئمون و مو‌ته‌مه‌ن به‌دیواری كه‌عه‌وه‌ هه‌لواسی‌بوو، لی‌كه‌نه‌وه‌ و بیهێننه‌ لای ئەو. فه‌زل‌ دوو په‌یمان نامه‌كه‌ی له‌ت له‌ت کرد.

کاتیك‌ مه‌ئمون له‌م کاره‌ ئاگادار بوویه‌وه‌، به‌زوریاستینی وت: پێشبینیه‌كانمان هاته‌دی. هه‌نووكه‌ ئەوه‌مان به‌سه‌ كه‌راستیمان له‌گه‌ڵدایه‌.

یه‌كه‌م کاری زوریاستین دوا‌ی ئاگادار بوون له‌لا‌بردنی ناوی مه‌ئمون له‌کاتی نوێژ، کو‌کردنه‌وه‌ی سو‌پاییه‌کان بوو كه‌ له‌ده‌ورو‌به‌ری په‌ی له‌گه‌ل‌ سو‌پاییه‌کانی ئەو دیاره‌، نیشه‌جی‌ کرابوون. وشكه‌سا‌لی له‌م سا‌له‌دا یه‌خه‌ی ئەو دیاره‌ی گرت، زوریاستین به‌را‌ده‌یه‌ك‌ خو‌ارده‌مه‌نی و پێ‌ویسته‌تییه‌کانی ژیا‌نی بۆ ناردن‌ كه‌ له‌و به‌لایه‌ رزگارییان‌ بوو. ئەوان له‌سنووره‌کان مانه‌وه‌ و یه‌ك‌ هه‌نگاویش پاشه‌کشیا‌ن نه‌کرد. زوریاستین، تاهیر کو‌پی حسه‌ین کو‌پی موسعه‌ب کو‌پی زوره‌یق کو‌پی ئەسه‌عد باوکی عه‌باسی خو‌زاعی وەك‌ فه‌رمانده‌ی ئەوان به‌ه‌وانه‌ کرد و چه‌ندین سه‌رکرده‌ی دیکه‌ی کرده‌ هاو‌ری‌ی ئەو. تاهیر ملی‌ ریگه‌ی گرت‌به‌ر و گه‌یشه‌ په‌ی، له‌وی‌ خێوه‌تی هه‌ڵدا و پاسگه‌ و پا‌دگانه‌کانی دروست کرد. یه‌کیك‌ له‌شاعیره‌کانی خو‌راسان وتی:

رمى اهل العراق و من عليها امام العدل و الملك الرشيد

باحزم من نشا رايًا و حزما و كيدا نافقا مما يكيد

بدهية تاذى خنفيق يشيب لهول صولتها الوليد

واتا‌كه‌ی: سو‌لتانی رزگاربوو و پاشای دادپه‌روه‌ری، مه‌به‌ستی خه‌ل‌کانی عێراق و فه‌رمانده‌کانی کرد، كه‌سێك‌ كه‌ له‌هه‌مووان دوور‌ئه‌ندیشه‌تره‌ و به‌ئه‌ندیشه‌ و

کارىگەرترین رێگەچارەکان گەشەى کردووه (يانى مەئمون) ئەو دوژمنانى وەك ديوێكى ترسینەر نیشاندا كە لەترسا مووى منالى كەم تەمەن، هاوشیوێى پیرەکان سێى دەبێت.

ئەمىن، عیسەت كۆرى حیمادى لەگەڵ هەزار سوار بۆ هەمەدان پەوانە كرد و فەرمانى پێدا پێشەنگەکانى سوپاكەى بۆ ساوه بنیڕت و چەندین پادگانە لەهەمەدان بنیات بنیّت. فەزڵ كۆرى رەبیع و عەلى كۆرى عیسا، ئەمینان بۆ جەنگى مەئمون هاندەدا.

كاتێك ئەمىن بۆ موسای كۆرى بەیەتەى وەرگرت، عەلى كۆرى عیسای وەك وەزیری ئەو دەستنیشان كرد و محەمەد كۆرى عیسا كۆرى نەهیکى کردە فەرماندەى پاسەوانەکان. عوسمان كۆرى عیسا كۆرى نەهیکى وەك فەرماندەى حەرەسەکان و عەلى كۆرى سألحى پێشنویژى وەك دەبیر دیاریکرد.

ناسازگارى خەڵکانى تونس لەگەڵ كۆرى ئەغەلب

لەم سەلهەدا عیمران كۆرى موجالیدی رەبیعی و قورەیش كۆرى تونسی لەتونس دژی ئیبراهیم كۆرى ئەغەلب فەرمانرەواى ئەفریقییه ئالای شوپشیان بەرز کردەوه. خەڵکانىكى زۆر لەدەورى ئەم دوو كەسە كۆبوونەوه دەوراندەورى كۆشكى ئیبراهیمیان گرت و شوینكەوتەکانى ئەویان دیل كرد. لەمانگى جومادى الاخرە/فەوریە خەڵکانى قەیرەوانیش راپەرین. لەنیوان ئەوان جەنگىكى قورس روویدا و دەستەیهك لەهیزەکانى كۆرى ئەغەلب كوژران.

عیمران كۆرى موجالید لەگەڵ شوینكەوتەکانى خۆى لەدەى رەجەب/١٨ ئاویریلى ٨١٠ زایینی هاتە قەیرەوان و قورەیش لەتونسەوه بەرێكەوت. لەم مانگەدا لەنیوان ئەم دووانە شەپێكى قورس روویدا و سوپاكەى كۆرى ئەغەلب شكستیان خوارد. دوبارە لەبىستى ئەم مانگە رووبەرۆو بوونەوه و دووبارە كۆرى ئەغەلب شكستی خوارد. بۆ سینیەم جار دوو سوپا رووبەرۆوى یەك بوونەوه و ئەم جارە شوینكەوتەکانى كۆرى ئەغەلب سەرکەوتنیان بەدەست هینا. عیمران كۆرى موجالید كەسى بەدواى ئەسەد كۆرى فیراتى فەقیه نارد تا لەم شوپشەدا

هاوکارییان بکات به‌لام ئەو رازی نەبوو. نێردراو دووبارە گەڕایەو و بۆ لای و وتی: یا پەییوەستی ئێمە دەبیت یا کەسیک دەنێرم بەراکێشان تۆ بێنیتە لای ئێمە. ئەسەد وەلامی نێردراوەکە ی دایەو: بەموجالید بلی: سویند بەخوا ئەگەر بێمەدەر، بەخەڵکان دەلیم کەکوژراو و بکوژە، هەردووک لەناگەردا دەسووتین. موجالید دەستی لی هەلگرت.

شۆرشێ خەڵکانی ماردە و هێرشێ حەکەم بۆ سەر زەمینێ فەرەنگ

لەم سەڵەدا جاریکی دیکە خەڵکانی ماردە، لەگەڵ حەکەم کوپی هوشام رێگە ی ناسازگارییان گرتەبەر و دژی ئەو راپەڕین. حەکەم خۆی رووبەر وویان بوویەو و جەنگی کرد. سوپاییەکانی حەکەم لەم سەڵە و سالی ۸۱۰/۱۹۵ زایینی و ۱۹۶/۸۱۱ زایینی سەرقالی جەنگ لەگەڵ خەڵکانی ماردە بوون.

فەرەنگییەکان چاوی تەماحیان بڕییه سەر زەمینە ئیسلامییەکان و مەبەستی هێرش کردن و گرفتاری کردنی موسوڵمانانیان کرد. حەکەم سەرقالی جەنگ لەگەڵ خەڵکانی ماردە بوو و نەیدەتوانی بەتەنیا رووبەر ووی فەرەنگییەکان ببیتەو. ئاگاداریان کردەو و بارودۆخ لەسەر کارگوزاران و سنووردەرەکان دژوار بوو. بیستی فەرەنگییەکان ژنیکی موسوڵمانانیان ئەسیر کردوو و ژنەکە هاواری کردوو: هاواری، حەکەم. ئەمە لای حەکەم دژوار بوو، سوپاکە ی رازاندەو و هیزی کۆکردەو و لەسالی ۸۱۱/۱۹۶ زایینی بەهەموو هیز و توانای خۆی رووبەر ووی فەرەنگییەکان بوویەو و دەستی بەسەر چەندین قەڵاگرت، سامانی ئەوانی تالان و خوینی پیاوانی پرشت و ژنانی ئەسیر کرد. دواتر هێرشێ کردەسەر ئەو ناوچە ی ئەم ژنەیان تیا ئەسیر کردبوو، لەوی دەستێک لە ئەسیرەکانی ئالوگۆپ کرد. بۆ ئازاد کردنی ئەو ژنە ئەوەندە پێداگری کرد تا سەرئەنجام ئازادی کرد. حەکەم خوینی ئەسیرەکانی دیکە ی پرشت و کاتیکی کۆتایی بەجەنگەکە هینا، بەسنوورداری و ت: ئایا حەکەم هاوکاری کردن؟ وتیان: بەلی. وەسفیان کرد و بۆی پارانەو و حەکەم گەڕایەو بۆ کوردوبا.

بیرکردنه‌وهی چه‌ند روودوایک

له‌م سائه‌دا رۆمیه‌کان دژی پاشاکه‌یان میخائیل شوپشیان کرد. ئەو هه‌لات و خواپه‌ره‌ستی کرده پیشه. بۆ ماوه‌ی دوو سال پاشایه‌تی کرد.

ئیه‌راهم کوپی عه‌باس فه‌رمانه‌وای موسڵ له‌لایه‌ن ئەمینه‌وه بوو.

له‌م سائه‌دا شه‌قیقی به‌لخی له‌جه‌نگی کولان له‌شاره‌کانی تورک کوژرا.

له‌م سائه‌دا وه‌لید کوپی موس‌لیم هاوڕیی ئەوزاعی، مرد. ده‌سته‌یه‌ک ده‌لێن ئەو له‌سائی ۱۹۵ / ۸۱۰ زایینی مردووه. له‌سائی ۷۳۷/۱۲۰ زایینی چاوی به‌دنیا هه‌له‌ینا.

له‌م سائه‌دا هه‌فص کوپی غیاسی نه‌خه‌عی سه‌ره‌په‌ره‌ستی دامه‌زراوه‌ی دادی کوفه، مرد. له‌سائی ۷۴۴/۱۲۷ زایینی چاوی به‌دنیا هه‌له‌ینا.

له‌م سائه‌دا عه‌بدوه‌هاب کوپی عه‌بدمه‌جیدی سه‌قه‌فی مرد. له‌سائی ۷۴۳/۱۲۶ زایینی چاوی به‌دنیا هه‌له‌ینا. ئەو له‌کو‌تاییه‌کانی ته‌مه‌نی هه‌دیه‌سه‌کانی تی‌که‌ل به‌یه‌ک ده‌کرد. پێشتر هه‌دیه‌سه‌کانی به‌هه‌دیه‌سی راست له‌قه‌له‌م ده‌درا.

له‌م سائه‌دا سیبویه‌ی نه‌حوی مرد. ناوی عه‌مرۆ کوپی عوسمان کوپی قه‌نبه‌ر و نازناوه‌که‌ی باوکی به‌شیر بوو. ده‌لێن: له‌سائی ۷۹۹ / ۱۸۳ مردووه. زیاتر له‌چل سال ژیا. ده‌سته‌یه‌ک سائه‌کانی ته‌مه‌نی به‌سی و دوو ده‌زانن.

له‌م سائه‌دا یه‌حیا کوپی سه‌عید کوپی ئەبان کوپی سه‌عید کوپی عاس له‌ته‌مه‌نی هه‌فتا و چوار سائی کوچی دوایی کرد.

رووداۋەكانى سائى سەد و نەۋەد و يېنجى كۆچى (۸۱۰ زايىنى)

ئاۋنەھىنانى مەئەمۇن لەۋتارەكان (خوتبەكان)

لەم سائەدا ئەمىن فەرمانىدا ناۋى مەئەمۇن لەسەر ھەموو دىنار و درھەمەكانى خوراسان بىسپرنەۋە كە لەسائى ۸۰۹/۱۹۴ زايىنى لىدراۋو چوونكە ناۋى ئەمىننىان لەسەر ئەم سكاۋە ھەلنەكەندىۋو. فەرمانىدا لەسەر مىنبەرەكان بۇ موسا كوپى ئەمىن بىپارىنەۋە. ۋەك دەستەيەك دەللىن ناۋى مەئەمۇننىان لەناۋ وتارەكانىيان نەدەھىنا. لەو رۆژگارەدا موسا مناللىكى كەم تەمەن بوو. ھەرۋەھا فەرمانىدا ناۋى عەبدواللەھى كوپى يىنن كەنازناۋى (القائم بالحق) ى پىبەخشىيۋو.

جەنگى عەلى كوپى عىسا و تاھىر

ئەمىن فەرمانىدا عەلى كوپى عىسا كوپى ماھان بۇ جەنگى مەئەمۇن بەرىكەۋىت. ھۆكەرى ئەۋەى ئەو بۇ جەنگى مەئەمۇن ھەلبىژدرا ئەۋە بوو زورىاستىن لای فەزل كوپى رەبىع سىخورىكى دانابوو كەفەزل راۋىژى لەگەل دەكرد و بۇچوونەكانى بەكار دەبەست. زورىاستىن بۇ ئەم سىخوپرە نامەى نووسى و فەرمانى پىدا تاپىشنىار بكات كوپى ماھان بۇ جەنگى ئەۋان پەۋانە بكەن چوونكە كوپى ماھان لەكاتى فەرمانرەۋايى لەخوراسان لەسەردەمى رەشىد خراپەى زۆرى لەگەل خەللى ئەو ديارە كرد و رەشىد لەبەر خراپەكارى ئەۋى لەسەر كار لاۋرد. خەللكانى خوراسان لەو بىزار بوون و بەدورژمنى خۇيان ھەژماريان دەكرد. زورىاستىن دەيوست بەم كارە خەللى خوراسان بۇ جەنگ دژى ئەمىن ھان بدات. سىخوپر فەرمانەكەى زورىاستىنى پىشنىار كرد و ئەمىن، فەرمانى ھىرشى بەكوپى ماھاندا.

دەللىن: عەلى (كوپى ماھان) بەئەمىنى وتبوو خەللكانى خوراسان نامەيان بۇ نووسىۋە ئەگەر بېۋاتە سەرزەمىنەكەيان، گۆپرايەلى فەرمانەكانى دەبن و تەنيا

بەفەرمانەكانى ئەو رازى دەبن. لەبەر ئەمە ئەمىن ئەوى پەوانە كرد و ھەموو زەمىنە ئاۋەدانەكانى كوئىستانى لەنەھاۋەند، ھەمەدان، قوم، ئىسفىھان و ناۋچەكانى دىكەى خستە ژېر فەرمانى ئەو و جەنگ و ئاشتى و باجى بەو سپارد. سامانىكى نۆرى خستەبەر دەست و دەستى بۆ سەر گەنجىنەكان ئاۋەلا كرد. پەنجا ھەزار شەپكەرى بۆ ئەو كۆكردەۋە و فەرمانى بەباۋكى دۆلف قاسم كۆپى ئىدىرىس كۆپى عىساي عىجلى و ھىلال كۆپى عەبدواللە حەزەرمىدا پەيۋەستى بېن. بەردەوام ھىزى شەپكەر و سامانى زىاتىرى بۆ دەنارد.

كاتىك عەلى كۆپى ماھان لەبەغدادەۋە بەرىكەوت، بۆ مائىئاۋايى پۇشتە بارەگاي زوبەيدە. زوبەيدە پىئى وت: ئەى عەلى! ھەرچەند سەرۋەرى باۋەپداران كۆپى منە و خۆشم دەۋىت بەلام مەئمونىشم خۆش دەۋىت و خۆشەۋىستى ئەو لەدلىمايە، ئاگادار بە زىانى بەرنەكەۋىت و ئازار نەدرىت. كۆپى من پاشايەكە و بۆ فەرمانپەرۋايى رىكەبەرى براكەى دەكات (رژدى بەدەسلەتەكەى ئەو بىردۋە) بەلام تۆ پىگەى براپەتتى ئەو لەبەر چاۋ بگرە و بەتوندى قسەى لەگەل مەكە چۈنكە ھاۋشانى تۆ نىيە، ھاۋشپەۋى كۆيلەكان ھەلس و كەۋتى لەگەل مەكە و بەدىل كردنى ئەو رىسوا مەكە: لەكەنيز وخزمەتكارەكانى جىاي مەكەرەۋە و لەرىگە پۇشتن، بارودۇخى لى دژوار مەكە، شان بەشانى ئەو بەرىگەدا مەپۇ و جەلەۋى ئەسپەكەى بگرە دەست، ئەگەر جۈينى پىندائىت، ۋەلامى مەدەرەۋە. زنجىرىكى سىمىنى پىدا و وتى: ئەگەر بەسەر ئەۋدا سەرگەۋتت، بەم زنجىرە بىبەستەرەۋە. كۆپى ماھان وتى: فەرمانبەردارم.

عەلى كۆپى عىسا لەشەعبان/ئاۋرىلى زايىنى ھىرشى كردە سەر مەئمون. ئەمىن فەرماندەكان و سەركرەدەكانى پەوانە كرد. پىرانى بەغداد دەيانوت تا ئىستا سوپايەكى بەو گەرەبەيە و بەو ژمارە زۆرەيان نەبىنيۋە. ئەمىن پىئى وت: ئەگەر مەئمون بىرپارى جەنگىدا ھەول بەدە دىلى بەكەيت (بىر لەكۈشتنى ئەو نەكاتەۋە) كۆپى ماھان روۋى كردە پەى. لەجەلەۋلا روۋبەروۋى كارۋانىيەكان بوۋىۋە و پىرسىارى لىكرەن. وتيان: تاھىر لەپەى ھىز كۆدەكاتەۋە و ھىزە ھاۋكارىيەكان لەخوراسانەۋە بەردەوام پەيۋەستى دەبن. ئەو خۆى بۆ جەنگ ئامادە دەكات.

عه‌لی کوپی عیسا ده‌بیست و ده‌یوت: تاهیر د‌رک‌یک له‌داره‌که‌ی منه و که‌سی‌کی وه‌ک تاهیر ناتوان‌یت فه‌رمانده‌یی سوپا‌یه‌ک بکات. رووی‌کرده هاو‌ری‌کانی و وتی: نه‌وه‌نده‌ی نه‌ماوه‌ با، ئەم داره‌ بکاته‌ دوو که‌رت، بایه‌ک که له‌تۆفان ده‌چیت چ بگات به‌وه‌ی هه‌والی گوزهر کردنی ئیمه‌ له‌هه‌مه‌دان بی‌یست‌یت. به‌رخۆله‌ چۆن ده‌توان‌یت بۆ شه‌ره‌ شاخ خۆ‌راگر بیت یا ئیستر چۆن ده‌توان‌یت له‌به‌راه‌ر شیر به‌رگری له‌خۆی بکات. ئەگەر بیته‌ ناو گو‌پ‌ره‌پان، رووبه‌رووی نوکی پ‌م و شمشیر ده‌بیته‌وه، ئەگەر له‌پ‌ه‌ی رووبه‌رووی یه‌ک ببینه‌وه، سست و لاواز ده‌بن.

عه‌لی کوپی عیسا نامه‌ی بۆ فه‌رمانداره‌کانی ده‌یله‌م و ته‌به‌رستان و ناوچه‌کانی ده‌وروبه‌ر نووسی و به‌لینی پاداشتی پ‌یدان، تاج و زیر و زیوی فراوانی وه‌ک دیاری بۆ ناردن. فه‌رمانی پ‌یدان ری‌گه‌ی خوراسان به‌ست‌ن. ئەو کاره‌یان کرد. عه‌لی هات و له‌پ‌ه‌ی نزیک که‌وته‌وه. عه‌لی کوپی عیسا له‌ری‌گه‌ به‌شی‌وه‌ی پ‌نویست گرنگی به‌هیزی دوژمن نه‌ده‌دا. ده‌سته‌یه‌ک له‌هاوه‌لانی پ‌ی‌یان وت: ئەگەر سیخ‌وره‌کانی خۆت له‌پ‌یشه‌وه‌ ده‌نارد و بیرت له‌سه‌نگەر بۆ هی‌زه‌کانت ده‌کرده‌وه و پ‌یشه‌نگه‌کانی خۆت په‌وانه‌ ده‌کرد، له‌ه‌ی‌رش‌ی له‌ناکاو پار‌یز‌راو ده‌بو‌یت. وتی: که‌سی‌کی وه‌ک تاهیر شیاوی ئەوه‌ نییه‌ خۆمانی بۆ ئاماده‌ بکه‌ین. ئەو دوو ری‌گه‌ی له‌به‌رده‌م دایه‌: یا ده‌بیت له‌پ‌ه‌ی بم‌ینیت‌ه‌وه‌ و دان‌یش‌ت‌و‌انی په‌ی دژی راپه‌رن و ئیمه‌ له‌و ئاس‌وده‌ بکه‌ن، یا ده‌بیت له‌پ‌ه‌ی ب‌روات و ئەم شاره‌ به‌ج‌یب‌یل‌یت و ئەگەر ئەم کاره‌ بکات، سوپا‌که‌ی ئیمه‌ لینی نزیک ده‌بیته‌وه. هاوه‌لانی عه‌لی کوپی عیسا پ‌ی‌یان وت: هه‌نووکه‌ ئیمه‌ لینی نزیک بو‌وینه‌ته‌و، ئەگەر ده‌یویست شاره‌که‌ به‌ج‌یب‌یل‌یت، ئەو کاره‌ی ده‌کرد، به‌لام شاره‌که‌ی به‌ج‌ی نه‌ه‌یش‌ت‌وو‌ه. کاتی‌ک دووری نی‌وان‌یان گه‌یش‌ته‌ ده‌ فه‌رسه‌نگ، تاهیر راویژی له‌گه‌ل هاوه‌لانی کرد. بۆ‌چ‌و‌نیان وابوو تاهیر له‌پ‌ه‌ی بم‌ینیت‌ه‌وه‌ و به‌رگری بکات تا هی‌زه‌ یاریده‌ده‌ره‌کان له‌خوراسانه‌وه‌ بگه‌ن. هه‌روه‌ها فه‌رمانده‌یه‌ک بیت و پ‌یکه‌وه‌ بتوانن فه‌رمانده‌یی سوپا‌که‌ بگره‌ ده‌ست. هاوه‌لانی تاهیر پ‌ی‌یان وت: مانه‌وه‌ له‌پ‌ه‌ی بۆ خۆت و سوپا‌که‌ به‌سوود‌تره‌، ده‌توانن که‌ل‌ک له‌خوارد‌مه‌نییه‌کان وه‌رب‌گرن و له‌سه‌رما پار‌یز‌راون. به‌مش‌ی‌وه‌یه‌ ده‌توانی له‌ناو ماله‌کان په‌نا بگریت و در‌ی‌ژه‌ به‌م جه‌نگه‌ ده‌یت. تاهیر وتی: ئەم بۆ‌چ‌و‌ونی راست

ئىيە، چۈنكى دانىشتۋانى پەي لەعەلى كۆرى عىسا و ھىز وگەورەيى ئەو دەترسەن. عەرەبى بىابان نشىن و چەتەكانى كۆيستان و ژمارەيەكى زۆر لەدېھاتىيەكان ھاورىيەتى دەكەن. مەن دەترسەم خەلكانى پەي لەترسى عەلى كۆرى عىسا دژى ئىمە راپەرن. بۆچوونى راست ئەۋەيە رووبەرۋى سوپاكەي عەلى كۆرى عىسا بىيەنەۋە، ئەگەر سەرگەۋتەنمان بەدەست ھىنا، چ باشتەر و گەرە دەگەرپىنەۋە بۆ شارەكە و درىژە بەجەنگ دەدەين تا ھىزى پىشتىۋان لەخورسانەۋە بگات.

تاھىر جارى جەنگى لەناۋ سوپاكەي بەرز كەردەۋە و ھاورى لەگەل كەمتر لەچۋار ھەزار شەپكەر لەپەي ھاتنەدەر. لەپىنچ فەرسەنگى پەي ئوردۋى لىدا. ئەحمەد كۆرى ھوشام فەرماندەي پاسەۋانەكانى تاھىر ھاتە لاي و وتى: ئەگەر عەلى كۆرى موسا بىتە لامان و خۆي بەكارگوزارى سەرۋەرى باۋەرداران بىناسىنىت، چىتر ناتۋان دژى ئەو جەنگىن چۈنكى بەيەتەمان بەخەلافەتى ئەمىن داۋە. تاھىر وتى: فەرمانى كارگوزارى ئەو بەمەن نەگەشتۋە. ئەحمەد كۆرى ھوشام وتى: رىگە بدە، ئەۋەي بەراسىتى دەزانم، ئەنجامى بدەم. وتى: ئەو كارە بكە. ئەو رۆشتە سەر مىنبەر، ئەمىنى لەسەر كارلابرد و مەئمونى ۋەك خەلىفە ناساند و لەئوردۋەكەي خۇيانەۋە بەرىكەۋتەن. دەستەيەك لەھاۋەلانى تاھىر پىيان وت: سوپاكەي تۆ لەسوپاي عەلى ترساۋە، ئايا باشتەر ئىيە كەمىك ئەم جەنگە دوا بخەين تا سوپاكەي تۆ كەم كەم ئەۋان بىيىن و ھاۋشىۋەي جەنگىكى ناسايى لىي بېۋان و شارەزاي چۆنىەتى رووبەرۋو بوۋنەۋە لەگەل ئەو سوپايە بىن. تاھىر وتى: مەن لەناشارەزايى و بى ئاۋزى تىك ناشكىم. سوپاكەي مەن كەمە و سوپاي دوزمەن بى ژمار، ئەگەر جەنگ دوا بخەين، لەژمارەي كەمى سوپاي ئىمە ناگادار دەبنەۋە و ھاورىكانى مەن دەترسىنن و تەماحيان دەخەنە بەردەم و بەمشىۋەيە تەمەل و تەۋەزەلەكانى سوپاكەم، ھاۋكارى خۇيان لەمەن درىغ دەكەن. مەن پىادە رووبەرۋى پىادەكان و سوارەكان رووبەرۋى سوارەكان دەكەمەۋە و خۇپاگرى دەكەمە پىشە و بۆ سەرگەۋتەن پىداگرى دەكەم، ئەگەر خواۋەند سەرگەۋتەن پىبەخشىن، بەخواستەكەي خۇمان گەيشتۋوين و ئەگەر پىچەۋانەكەي بوو، يەكەم كەسان نىن

له‌جه‌نگدا کوژراون. پاداشته‌کانی خواوه‌ند له‌هموو شتی‌ک گه‌وره‌تر و فراوانتره. عه‌لی کوپی عیسا له‌ناو سوپاکه‌ی جاریدا: هێرشیان بکه‌نه‌سه‌ر، ژماره‌یان که‌مه، ئەگەر تیرژی شمشیره‌کانی ئیوه‌ بیهین، ناتوانن خۆراگری بکه‌ن.

عه‌لی چه‌پ و راستی سوپاکه‌ی خۆی رازنده‌وه ده‌ ئالای هه‌لکرد و له‌ژێر هه‌ر ئالایه‌ک سه‌د سه‌رباز. هه‌ر ئالایه‌ک له‌گه‌ڵ هیزه‌که‌ی خۆی پیشه‌وه‌ی ده‌کرد. دوو ئالایه‌ک به‌ئەندازه‌ی مه‌ودای تیرێک بوو. فه‌رمانی به‌فه‌رمانده‌کانی خۆیدا ئەگەر ده‌سته‌ی ئالایه‌که‌م جه‌نگیان ده‌ستپێکرد و جه‌نگه‌که‌ی درێژه‌ی کیشا، ده‌سته‌ پشت سه‌ری هاوکاری بکات و ده‌سته‌ی یه‌که‌م بۆ حه‌وانه‌وه‌ پاشه‌کشی^١ بکات. ئه‌و سوپا زری پۆشه‌که‌ی له‌به‌رابه‌ر ئالاکان جیگیر کرد و خۆی له‌ناو هاوه‌لانی وه‌ستا.

تاهیره‌ش سوپاکه‌ی خۆی کرده‌ چه‌ندین ده‌سته و ده‌سته‌کانی به‌ریخست. له‌ریگه‌دا بۆ جه‌نگ و هه‌ولدان هانی ده‌دان و رینوینی ده‌کردن و هیوای پێده‌به‌خشین. ژماره‌یه‌ک له‌هاوه‌لانی تاهیر په‌یوه‌ستی سوپاکه‌ی عه‌لی بوون به‌لام ئه‌وانی گه‌راندوه‌وه، قامچی لێدان و به‌شیوه‌یه‌کی توند هه‌لس و که‌وتی له‌گه‌ڵ کردن. ئەحمەد کوپی هوشام به‌تاهیری وت: ئایا به‌یعه‌ت له‌گه‌ڵ مه‌ئمون له‌ناو خوراسانییه‌کان، بیرى عه‌لی کوپی عیسا ناخه‌یته‌وه؟ ئه‌و سویندی خوارد و ئه‌و بوو ئیمه‌ی بۆ به‌یعه‌ت کردن هاندا. تاهیر وتی: ئەگەر کاریکی په‌سه‌نده، جیبه‌جیی بکه‌. ئەحمەد کوپی هوشام په‌یمان نامه‌یه‌کی به‌رم به‌رز کرده‌وه و له‌ناو دوو سوپاکه‌دا وه‌ستا و داوای ئه‌مانی کرد. عه‌لی کوپی عیسا ئه‌مانی پێدا. ئەحمەد پێی وت: ئایا له‌خوا ده‌ترسیت؟ ئایا ئه‌مه‌ ئه‌و به‌یعه‌ته‌ نییه‌ خۆت وه‌رتگرت؟ له‌خوا بترسه‌ چونکه‌ له‌مردن نزیک بووێته‌وه. عه‌لی کوپی عیسا وتی: هه‌رکەس ئه‌و بێنێته‌ لای من، هه‌زار دره‌می پێ ده‌به‌خشم. هاوه‌لانی ئەحمەد جونیان به‌عه‌لی کوپی عیسا دا. جه‌نگ ده‌ستی پێکرد. پیاویک له‌سوپاکه‌ی عه‌لی به‌ناوی حاته‌می تائیی، هێرشى کرده‌سه‌ر تاهیر. تاهیر به‌هه‌ردوو ده‌ست شمشیره‌که‌ی به‌رز کرده‌وه و لێیدا و کوشتی. دواى ئه‌وه به‌تاهیری (ذوالیمینین)^٢ ناوی ده‌رکرد.

^١ تاهیرێک که‌دوو ده‌ستی راستی هه‌یه

له‌م کاته‌دا دانیش‌تووانی ر‌ه‌ی به‌خ‌یرایی ده‌رگا‌کانیان داخ‌ست. تاه‌یر به‌هاوه‌لانی وت: سه‌یری ئه‌وانه‌ی به‌رده‌متان بکه‌ن نه‌ک ئه‌وانه‌ی له‌پشت سه‌ری ئیوه‌ن چوونکه ته‌نیا ر‌یز گرتن له‌په‌یمان و هه‌ول‌دان ر‌زگار‌تان ده‌کات. شه‌رپ‌یکی دژوار و قورس ده‌ستی پ‌یکرد. بانی راستی عه‌لی ه‌یرشی کرده سه‌ر بانی چه‌پی تاه‌یر به‌لام شکستیان خوارد. دواتر بانی چه‌پی عه‌لی ه‌یرشی کرده سه‌ر بانی راستی تاه‌یر که‌سوپاکه‌ی تاه‌یر پاشه‌کشیی کرد. تاه‌یر ده‌نگی به‌رز کرده‌وه: به‌هه‌ول و بو‌یری، ه‌یرش بکه‌نه سه‌ر دل‌ی دوژمن چوونکه ئه‌گه‌ر شکست به‌یه‌ک ئالای ئه‌وان ب‌ینن، ئالاکانی دیکه شکست ده‌خۆن. هاوه‌لانی تاه‌یر بو‌یرانه خۆپ‌اگریان کرد و ه‌یرشیان کرده سه‌ر یه‌که‌م ئالاکانی دل‌ی سوپا. ژماره‌یه‌کی زۆریان لی‌ کوشتن و بانی راستی عه‌لی به‌ته‌واوی شکستی خوارد.

بانی راست و چه‌پی تاه‌یر بو‌یریان له‌خۆیان نیشاندا و ه‌یرشیان کرده سه‌ر دوژمنانی رووبه‌رووی خۆیان. شکستی عه‌لی کو‌ری عیسا به‌ئه‌نجام گه‌یشت. ئه‌و له‌ناو سوپاکه‌ی ده‌نگی به‌رز کرده‌وه: ه‌یزه تایبه‌ته‌کان له‌کو‌ین؟ ئه‌و که‌سانه‌ی تاج و ز‌یر و زیومان پی‌ به‌خشین، له‌کو‌ین؟ دوا‌ی هه‌لاتن سه‌ر له‌نوی ه‌یرش به‌رن. له‌م کاته‌دا یه‌کی‌که له‌هاوه‌لانی تاه‌یر ت‌یریکی بۆ هاو‌یشت و له‌پ‌یی خ‌ست. ده‌ل‌ین: ئه‌م تیرهاو‌یزه به‌داوده ره‌ش ناو ده‌برا. سه‌ری ئه‌ویان برده لای تاه‌یر. دوو ده‌ستیان به‌دوو قاچی به‌سته‌وه، ئه‌ویان خ‌سته سه‌ر دار‌یک و بردیانه لای تاه‌یر. تاه‌یر فه‌رمانیدا بیخه‌نه ناو چال‌یک و بۆ سپاس کردنی خواوه‌ند بۆ به‌خشینی ئه‌م سه‌رکه‌وته‌نه هه‌موو کو‌یله‌کانی خۆی ئازاد کرد. ده‌نگی شمش‌یری هاوه‌لانی تاه‌یر به‌به‌رده‌وامی به‌گو‌ی ده‌گه‌یشت. ئه‌وان تا دوو فه‌ره‌سنگی شو‌ین هه‌لاتووانی سوپاکه‌ی عه‌لی که‌وتن و دوانزه جار ه‌یرشیان کرده سه‌ریان و هه‌موو جار‌یک شکستیان به‌سوپاکه‌ی ئه‌مین ه‌ینا. ه‌یزه‌کانی تاه‌یر ده‌یانکوشت و ئه‌س‌ریان ده‌کرد تا ئه‌وه‌ی شه‌و جیایی له‌نیوان دوو سوپاکه‌دا دروست کرد. شه‌رکه‌رانی تاه‌یر تالانی فراوانیان ده‌ستکه‌وت.

تاه‌یر جاریدا: هه‌رکه‌س له‌دوژمنان شمش‌یره‌که‌ی فر‌یبدات، ئه‌مانی هه‌یه. ئه‌وان شمش‌یره‌کانی خۆیان فر‌یدا و له‌چوارپ‌یکان دابه‌زین. تاه‌یر بۆ ر‌ه‌ی گه‌پ‌ایه‌وه و بۆ

مه‌ئمون و زوریاستینی نووسی: به‌ناوی خواوه‌ندی به‌خشنده‌ی میهره‌بان، ئیستا که‌نامه بۆ سه‌روه‌ری باوه‌پداران ده‌نووسم سه‌ری عه‌لی کوپی عیسا له‌به‌رده‌ممدایه و ئه‌نگوستیله‌که‌ی له‌په‌نجه‌ی مندایه و سوپاکه‌ی گوێرایه‌لی فه‌رمانه‌کانی من. سلاوتان لی بیټ.

په‌یک، له‌ماوه‌ی سی رۆژدا نامه‌که‌ی گه‌یاند. دووری نیوانیان دووسه‌د و په‌نجا فه‌رسه‌نگ بوو.

زوریاستین پۆشته لای مه‌ئمون و پیروزیایی ئه‌م سه‌رکه‌وتنه‌ی لی‌کرد و خه‌لافه‌تی ئه‌وی به‌پیروژ له‌قه‌له‌مدا. دوو رۆژ دوا‌ی نامه‌که‌ی سه‌ری عه‌لی کوپی عیسا گه‌یشته‌ باره‌گای مه‌ئمون. مه‌ئمون فه‌رمانیدا سه‌ری ئه‌و به‌خوراساندا بگێڤن. کاتی‌ک هه‌والی سه‌رکه‌وتن به‌مه‌ئمون گه‌یشته، ئه‌و سه‌رقالی ئاماده‌ کردنی سوپاکه‌ی هه‌رسیمه‌ کوپی ئه‌عیه‌ن بۆ هاوکاری تاهیر بوو. ئه‌مین سه‌رقالی راوه‌ ماسی بوو که‌ له‌کوژرانی عه‌لی کوپی عیسا ئاگاداریان کرده‌وه. ئه‌و به‌و سه‌ریاره‌ی ئه‌م هه‌واله‌ی بۆ هی‌نا، وتی: نفرینی خوات لی بیټ، برۆ، که‌وسه‌ری خزمه‌تکار دوو ماسی گرتوو و تا ئیستا من ماسیم نه‌گرتوو.

دواتر فه‌زل کوپی ره‌بیع که‌سی به‌دوا‌ی نه‌وفلی خزمه‌تکار نارد تا بی‌گرن. نه‌وفل کارگوزاری مه‌ئمون له‌سنوره‌کانی عیراق و سه‌ریه‌ره‌ستی مناله‌کانی ئه‌و له‌عیراق بوو. هه‌زار هه‌زار پاداشتی په‌شید بۆ مه‌ئمون له‌ده‌ستی ئه‌و دا‌بوو. ئه‌و هه‌موو سامانه‌کانی وه‌رگرت و ده‌ستی به‌سه‌ر زه‌وی و دانه‌ویلنه‌کانی ئه‌ودا گرت. به‌دوا‌ی ئه‌م کرده‌وه‌ی ئه‌مین په‌کی‌ک له‌شاعیرانی به‌غداد وتی:

اضاع الخلافة غش الوزير و فسق الامير و جهل المشير

فضل وزير و بكر مشير يريدان ما قيه حتف الامير

و ما ذاك الا طريق غرور و شر المسالك طرق الغرور

واتاکه‌ی: فیریوکاری وه‌زیر و خراپه‌کاری پاشا و نه‌زانی راویژکار، خه‌لافه‌تی به‌ره‌و گه‌نده‌لی برد. فه‌زل وه‌زیره و فلا‌نه راویژکار، هه‌ردوو‌ک خوازیاری شتی‌کن که‌له‌ناوچوونی خه‌لیفه‌ی تیا حه‌شار دراوه. ئه‌مه ته‌نیا ری‌گه‌ی خۆپه‌سه‌ندییه و خراپه‌ترین ری‌گه‌کان هه‌مان ری‌گه‌ی خۆپه‌سه‌ندییه.

چەند شىعەرىكى دىكەش ھۆنرانەۋە بەلام بەھۋى زمان خراپى ئەۋان من (كۆپى ئەسەر) ئامازەم پى ئەدان. سەرم لەباۋكى جەعفەرى تەبەرى سورماۋە چۆن ئەۋ ھۆنراۋانەى لەكتىبەكەى خۇيدا باس كىردوۋە. ئەمىن لەفريوكارى و خراپەكارى خۇى پەنجەى دەخوارد. سەركىردەكان وفەرماندەكان لەنيۋەى شەۋالى ئەم سالە/دەى ژۋىيەى زايىنى پۇشتنە لای يەك و بۆ ۋەرگرتنى موچە و شۆرش يەكيان گرت و ئەۋ كارەيان كرد بەلام ئەمىن، دواى جەنگى عەبدوالله كۆپى خازم لەۋان، رىگەى جەنگى لە عەبدوالله گرت و سامانىكى زۆرى لەناۋ ئەۋاندا دابەش كرد.

رەۋانە كىردنى عەبدولرەحمان كۆپى جەبەلە

كاتىك ھەۋالى كۆژانى عەلى كۆپى عىسا و شكستى سوپاكەى بەئەمىن گەيشت، عەبدولرەحمان كۆپى ئەنبارى لەگەل بىست ھەزار سەرباز بۆ ھەمەدان رەۋانە كرد و فەرماندارى ئەۋ شارەى پىسپارد. مژدەى پىدا دەست بەسەر ھەر شارىكى خوراساندا بگىرت، خۇى دەبىتە فەرماندەى. ئەمىن فەرمانى پىدا بۆ ئەم مەبەستە ھەول بەدات. سامانىكى زۆرى خستە بەردەست. عەبدولرەحمان رىگەى ھەمەدانى گرتەبەر و پۇشتە ناۋ شارەكە. سەنگەرى بەدەۋردا ھەلكەند و دىۋارى شارەكەى نۆژەن كىردەۋە.

تاھىر و سوپاكەى بەرەۋ ھەمەدان بەرىكەۋتن. عەبدولرەحمان كەھىزى ئامادە كىردبوو، رووبەروۋى بوۋىيەۋە و شەرىكى مەترسىدار دەستى پىكرد. ھەردوۋ سوپا خۇراگىيان كرد و ژمارەى كۆژاۋ و بىرىندارى ھەر دوۋ سوپا فراۋان بوو. عەبدولرەحمان شكستى خوارد و پەناى بىردە ھەمەدان. چەند رۇژىك لەناۋ شارەكە مايەۋە تا شەركەران ھىزىان گرت و بىرىندارەكان چاكبوۋنەۋە. دوۋبارە ھىرشىيان كىردە سەر سوپاكەى تاھىر. تاھىر كاتىك ئەۋانى بىنى، بەسوپايەكانى وت: شەپرى ئىۋە لەگەل ئەۋ دوۋ روۋى ھەيە: ئەگەر لىيان نىك بىنەۋە و شكستىان پى بىنن، بۆ ناۋ شارەكە پاشەكشى دەكەن و لەدەۋرۋەرى سەنگەرەكە لەگەلتان دەجەنگن و ئەگەر ئىۋە شكست بەدن، گۆرەپانىكى بەرىنترىان دەست دەكەۋىت. كەۋاتە لەننىك

ئوردوۋىگا و سەنگەرى خۇتاتان بىمىننەۋە و ئەگەر لىمان نىزىك بوۋنەۋە، دەجەنگىن.
 ئەۋان لاي سەنگەرەكانى خۇيان مانەۋە. عەبدولرەحمان گومانى برد ھىزى
 ئەۋان ورەى سوپاكەى تاهىرى لەناو بردوۋە و بەم پىيە، لىيان نىزىك كەۋتەۋە.
 جەنگىكى قورس دەستى پىكىرد. ھەر دوو لاي خۇپاگرييان كرد و ژمارەيەكى زۇر
 لەسوپاكەى عەبدولرەحمان كوژران. عەبدولرەحمان بەدەۋرى سوپاكەيدا
 دەسوراپەۋە و ھانى دەدان و داۋاي دەكرد خۇپاگر بن. يەكىك لەسەربازەكانى
 تاهىر ھىرشى كرده سەر ئالادارەكەى عەبدولرەحمان و كوشتى. ھاۋەلانى تاهىر
 ھىرشيان برد. سوپاكەى عەبدولرەحمان شكستى خوارد. خويىنى سوپاكەى
 عەبدولرەحمان لەشمشىرى سەربازەكانى تاهىر دەچۇرا تا خۇيان گەياندە شارەكە.
 تاهىر دەۋرى دەروازەكەى گرت. ئەم گەمارۆيە لاي ئەۋان دژۋار بوو و تەنگى
 بەدانىشتوۋانەكەى ھەلچىنى. عەبدولرەحمان ترسا لەۋەى خەلكى شارەكە شۇرش
 بىكەن (ھەرچەند ھاۋرىكانى ھەموو ھەۋلىكىيان دەدا). بەمشىۋەيە بۇ خۇى و
 سوپاكەى داۋاي ئەمانى كرد. تاهىر ئەمانى پىيەخشى ولەھەمەدان پۇشتەدەر.

زالبوۋى تاهىر بەسەرگەنارەكانى كوستان

كاتىك تاهىر گەيشتە دەروازەى ھەمەدان و گەمارۆى خستە سەر
 عەبدولرەحمان، ترسا لەۋەى كەسىر كوپى قادىرە لەقەزۋىنەۋە ھىرشى بىكەتە سەر.
 لەبەر ئەمە فەرمانى بەسوپاكەيدا ئامادەبن. خۇى لەگەل ھەزار شاسوار روى كرده
 قەزۋىن. كاتىك كەسىر كوپى قادىرە لەھاتنى تاهىر ئاگادار بوۋىۋە، لەگەل
 سوپاكەى ھەلاتن و قەزۋىنيان بەجىھىشت. تاهىر لەۋى سوپايەكى دانا و پياۋىك
 لەھاۋەلانى خۇى ۋەك فەرماندەى ئەۋان دەستىنیشان كرد و فەرمانى پىدا مۆلەتى
 ھاتنە ناو شارەكە بەكەس نەدات. تاهىر بەسەر ھەموو ناۋچە كوستانىيەكاندا
 زالبوو.

چۆنىيەتتى كۆژرانى عەبدولرەحمان كۆرى جەبەلە

لەم سالەدا عەبدولرەحمان كۆرى جەبەلەى ئەنبارى كۆژا. ھۆكارى كۆژرانەكەى ئەۋە بوو كاتىك ئەمانى لەتاھىر ۋەرگرت، ۋاى نىشان دەدا دژايەتتى تاھىر ۋ ھاورىكانى ناكات ۋ بەناشتى لەگەلئان دەجوۋلىتەۋە ۋ لەئەمانەكەى تاھىر رازىيە. رۆژىك كاتىك ھاۋەلانى تاھىر لىنى بى ئاگا بوون، فرىويدان ۋ لەگەل ھاۋەلانى خۆى ھىرشى كىردە سەر تاھىر ۋ ھاورىكانى بەلام پىادەكانى تاھىر روۋبەرۋىيان بوونەۋە ۋ خۇپاگرىيان كىرد تا سوارەكان بۇ جەنگ نامادە بوون. قورستىرىن شەپريان نىشاندا. لەم شەپردا شمشىرەكان لەت لەت ۋ پمەكان شكان. عەبدولرەحمان شىكستى خوارد بەلام لەگەل دەستەيەك لەھاۋەلانى لەجەنگ بەردەۋام بوو. ھاۋەلانى عەبدولرەحمان پىنيان وت: تۆ دەتۋانى رابكەيت، رابكە. لەۋەلامدا وتى: سەرۋەرى باۋەرداران ھىچ كات روخسارى تىكشكاۋى من نابىنىت. جەگى تا ئەۋەى خويىنى خۆى بىنى.

ھەلاتۋانى سوپاكەى عەبدولرەحمان خۇيان بەسوپاكەى عەبدواللە ۋ ئەحمەد دوو كۆپرەكەى چەرەشى گەياند. ئەم دوو برا لەگەل سوپايەكى گەۋرە لەكۆشكى لەسوس(لصوص) ژيانىان بەسەر دەبرد. ئەمىن ئەۋانى بۇ ھاۋكارى عەبدولرەحمان ناردىبوو. كاتىك ھەلاتۋان گەيشتە لايان، بى ھىچ جەنگىك رىگەى ھەلاتنىان گىرتەبەر ۋ خۇيان گەياندە بەغداد ۋ بەمشىۋەيە ناۋچەكانى ژىر دەسەلاتى ئەۋان بۇ تاھىر مايەۋە. تاھىر يەك يەك دەستى بەسەر شار ۋ ئاۋەدانىيەكاندا گىرت تا گەيشتە شەلاشان لەگونەكانى حىلوان. لەۋى سەنگەريان ھەلگەند ۋ ھىزەكانى خۇيان كۆكرەۋە.

شۆرشى سوفىيانى

لەم سالەدا سوفىيانى يا ھەمان عەلى كۆرى عەبدواللە كۆرى خالىد كۆرى يەزىد كۆرى معاۋىيە ئالانى شۆرشى بەرز كىردەۋە. دايكى ئەۋ نەفيسە كچى عوبەيداللە كۆرى عەباس كۆرى عەلى كۆرى ئەبى تالىب بوو. دەپوت: من زادەى دوو پىرى

سه‌فین یانی عه‌لی و معاویه‌م. نازناوی ئەو باوکی عومه‌یتەر بوو چونکه روژنیک به‌هاوده‌مه‌کانی خۆی وت: نازناوی هه‌رزون (هه‌تاو په‌ره‌ست) چیه؟ وتیان: نازانین. وتی: نازناوی ئەم ئاژە‌له‌ عومه‌یتەرە. هاوڕێکانی چیتەر به‌باوکی عومه‌یتەر ناویان ده‌برد.

کاتی شو‌پ‌شه‌که‌ له‌مانگی زی‌حه‌جه‌/مه‌ی، خۆی وه‌ك خه‌لیفه‌ ناساند. ئەو به‌سه‌ر سلێمان کو‌پ‌ری مه‌نسور کا‌گوزاری دی‌مه‌شقدا سه‌رکه‌وت و ئەوی له‌شاره‌که‌ ده‌رکرد. خه‌تاب کو‌پ‌ری وه‌جه‌ فو‌لس مو‌الی مناله‌کانی ئومه‌یه‌یه‌ هاوکاری ده‌کرد. ئەو پی‌شت‌ر ده‌ستی به‌سه‌ر سیدا گرت‌بوو. کاتی‌ك سو‌فیانی سه‌ری به‌رز کرده‌وه‌و، ئەمین، حسه‌ین کو‌پ‌ری عه‌لی کو‌پ‌ری عیسا کو‌پ‌ری ما‌هانی بو‌ رووبه‌روو بو‌ونه‌وه‌ی ئەو په‌وانه‌ کرد. ئەو تا په‌ق‌قه‌ پی‌شه‌ره‌وی کرد به‌لام نه‌یتوانی بگاته‌ دی‌مه‌شق.

عومه‌ر کو‌پ‌ری باوکی عومه‌یتەر نه‌وه‌د سا‌له‌ بوو ئالای شو‌پ‌شی به‌رز کرده‌وه‌. خه‌ل‌کان هه‌دیس و زانستی زۆر له‌و فی‌ز ببوون. ئەو پیاوی‌کی چا‌که‌کار بوو به‌لام کاتی‌ك شو‌پ‌شی کرد ری‌گه‌ی سه‌ته‌م‌کاری گرته‌به‌ر و هه‌لس و که‌وته‌کانی خراپ بوون. خه‌ل‌کان هه‌موو زانست و هه‌دیه‌سه‌کانی ئەویان له‌بیر برده‌وه‌.

زۆری‌نه‌ی هاوڕێکانی له‌هۆزی مناله‌کانی که‌لب بوون. نامه‌یه‌کی بو‌ محه‌مه‌د کو‌پ‌ری سا‌لح کو‌پ‌ری به‌یه‌ه‌سی که‌لابی نووسی و دا‌وای لی‌کرد گو‌ی‌رایه‌لی فه‌رمانه‌کانی بی‌ت. ئەوی ترساند ئەگه‌ر مل‌که‌چی فه‌رمانه‌کانی نه‌بی‌ت، ئەمه‌ و ئەوه ده‌کات به‌لام ئەو وه‌لامی سو‌فیانی نه‌دایه‌وه‌. له‌م کاته‌دا سو‌فیانی مه‌به‌ستی قه‌یسییه‌ی کرد، خه‌ل‌کان نامه‌یه‌کیان بو‌ محه‌مه‌د کو‌پ‌ری سا‌لح نووسی و چا‌وه‌روانی هاوکاری بوون. محه‌مه‌د کو‌پ‌ری سا‌لح له‌گه‌ل سی‌سه‌د شاس‌وار له‌هۆزی مناله‌کانی زه‌بباب و مو‌الییه‌کانی خۆی رووی کرده‌ قه‌یسییه‌. سو‌فیانی ئا‌گادار بوویه‌وه‌ و یه‌زید کو‌پ‌ری هوشامی له‌گه‌ل دوانزه‌ هه‌زار شه‌رکه‌ر بو‌ رووبه‌روو بو‌ونه‌وه‌ی کو‌پ‌ری به‌هیس په‌وانه‌ کرد. دوو سو‌پا رووبه‌رووی یه‌ك بو‌ونه‌وه‌ و سو‌پا‌که‌ی یه‌زید شکستی خو‌ارد و بو‌ ده‌روازه‌کانی دی‌مه‌شق پاشه‌کشیا‌ن کرد. زیات‌ر له‌دوو هه‌زار که‌سیان لی‌ کو‌ژرا و سی‌ هه‌زار که‌سیان بریندار بوون. کو‌پ‌ری به‌هیس سه‌ر و ریشی ئەسیره‌کانی تاشی و ئەوانی ئازاد کرد.

سوفیانی ناتەوان و لەدیمەشق گەمارۆی خرایەسەر. ئەو لەوێ هیزکی کۆکردەوه و قاسمی کوپی وەك فەرماندەیی ئەوان دەستنیشان کرد. ئەوان بۆ جەنگی کوپی بەهیس دیمەشقیان بەجێهێشت. دوو سوپا رووبەرویی یەك بوونەوه. قاسم کوژا و سوپاکەیی سوفیانی شکستی خوارد. سەری بپاوی قاسم بۆ ئەمین نێردرا. سوفیانی سوپایەکی دیکەیی کۆکردەوه و بەفەرماندەیی موعتەمەری موالی خۆی، پەوانەیی جەنگی کرد. ئەم سوپا رووبەرویی سوپاکەیی کوپی بەهیس بوویەوه. موعتەمەر کوژا و دووبارە سوپاکەیان شکستی خوارد. جالەوی کارەکان لەدەستی سوفیانیدا ئەما و منالەکانی قەیس چاوی تەماحیان تێپەری.

لەم کاتەدا کوپی بەهیس نەخۆش کەوت. ئەو سەرکردەکانی منالەکانی نۆمەیری کۆکردەوه و پێی وتن: نەخۆشییەکی من دەزانن. دواي من چاکە لەگەڵ منالەکانی مەروان بکەن و مەسلەمە کوپی یەعقوب کوپی محەممەد کوپی سەعید کوپی مەسلەمە کوپی عەبدولمەلیک بپاریزن چونکە خوشکەزای ئێوە (دایکی لەهۆزی ئێوەیە) و ناتەوانە. پێی بلێن نابنە شوینکەوتەیی منالەکانی باوکی سوفیان، دەستی بەیعت بخەنە ناو دەستی مەسلیمە و بەهاوکاری ئەو سوفیانی لەناو ببەن.

کوپی بەهیس بۆ حوران گەڕایەوه. هۆزی نەمیر بۆ مەسلیمە بەیعتیان وەرگرت. ئەویش بەبەیعتی ئەوان رازی و موالییەکانی خۆی کۆکردەوه و هیزشی کردە سەر سوفیانی و دیلی کرد. سەرکردەیی منالەکانی نۆمەییەشی دەستگیر کرد و ئەوان بەیعتیان لەگەڵ بەست. منالەکانی قەیس لەخۆی نزیک کردەوه و ئەوانی کردە کەسە تاییبەتەکانی خۆی. کاتیکی کوپی بەهیس لەنەخۆشییەکی رزگاری بوو، گەڕایەوه بۆ دیمەشق و دەوری شارەکی گرت. منالەکانی قەیس گوێرایەلی فەرمانەکانی بوون و مەسلیمە و سوفیانی لەناو جل و بەرگی ژنان بۆ مۆرە هەلاتن. ئەم رووداو لەمانگی موحرەمی سالی سەد و نەو و هەشت / سێتەمبەری زایینی رویدا. کوپی بەهیس پۆشتە ناو دیمەشق و دەستی بەسەردا گرت و لەوێ مایەوه تا عەبدوالله کوپی تاهیر هاتە دیمەشق. ئەو پۆشتە میسر و جاریکی

دیکه گه‌پرایه‌وه بۆ دیمه‌شق و کوپی به‌هیسى له‌گه‌ل خۆی بۆ عێراق برد. کوپی به‌هیس تاکاتی مردن له‌عێراق مایه‌وه.

بیرکردنه‌وه‌ی چه‌ند رووداوێک

فرمانداری مه‌ککه و مه‌دینه به‌نۆینه‌رایه‌تی ئەمین، داود کوپی عیسا کوپی موسا بوو که له‌ساڵی ٨٠٨/١٩٣ زایینی ری و ره‌سمی چه‌جی له‌گه‌ل خه‌لکان ئەنجامدا. کارگوزاری کوفه، عه‌باس کوپی هادی و کارگوزاری به‌سره مه‌نسور کوپی مه‌هدی بوو.

له‌م ساڵه‌دا مه‌مه‌د کوپی خازم و باوکی معاویه‌ی زه‌پیری شیعی، مردن. له‌م ساڵه‌دا باوکی نه‌واس چه‌سه‌ن کوپی هانی و تارده‌ری به‌ناوبانگ (ئێرانی نه‌ژاد) له‌ته‌مه‌نی په‌نجا و نۆ ساڵیدا مرد و له‌گۆرستانی شونیزی به‌غداد به‌خاک سپێردرا.

هه‌روه‌ها له‌م ساڵه‌دا مه‌مه‌د کوپی غه‌زوان کوپی جه‌ریری زه‌ببی موالی مناله‌کانی زه‌ببه و یوسف کوپی ئیسبات باوکی یه‌عقوب، مردن.

رووداوەکانی سائی سەد و نەوەد و شەشی کۆچی (۸۱۱ زایینی)

پەوانە کردنی سوپاییەکان بەفەرمانی ئەمین بۆ جەنگی تاهیر و

گەرانهووی ئەوان بۆ روودانی جەنگ

لەم سەڵەدا ئەمین، ئەسەد کوپری یەزید کوپری مەزید و مامەکەیی، ئەحمەد کوپری مەزید و عەبدواللە کوپری حومەید کوپری قەحتەبەیی بۆ رووبەرۆو بوونەو لەگەڵ تاهیر بۆ حیلوان پەوانە کرد.

هۆکاری ئەم هیرشە بەوتەیی ئەسەد ئەو بوو کاتیك عەبدولرەحمان کوژرا، فەزڵ کوپری رەبیع کەسی بەدوای مندا نارد، پۆشتمە بارەگاکی. دانیشتبوو و نامەییەکی لەدەستا بوو و دەیخویندەو. چاوی ببوو بەگۆمی خوین و ئاگری توپەیی بلیسەیی دەسەند، دەیوت: وەك مریشك دەخوینت و هاوشیووی گورگ لەخو هەلەدەستیت (یانی ئەمین) و تەنیا بیر لەسکی دەکاتەو. سەرقالی گەمە کردن لەگەڵ سەگ و راو کردن، بیر لەو ناکاتەو پێگەکەیی لەدەست دەدا، بۆ بریارێکی راست بۆچوون ناکات. خواردنەووی مەیی ئەوی سەرقال کردووە و تەنیا بیر لەپێالە دەکاتەو و گەمە کردن پششتگویی ناخات. رۆژگار مەبەستی لەناو بردنی ئەوی کردووە و مەئمون خۆی بۆ لەناو بردنی ئەو ئامادە کردووە. مەرگ دەیهوینت گیانی بگریت. مەئمون مەرگی لەسەر پشیتی ئەسپەکان ئامادە و لەسەر نوکی شمشیر و پمەکان بەرزێ کردۆتەو. ئەوسا وتی: هەمووان لەلای خواوەندەو هاتووین و بۆ لای ئەو دەگەڕێنەو. ئەم هۆنراوەی بەعیسی هینایە سەرزمان:

ومجدولة جدل العنان خريدة	لها شعر جعد و وجه مقسم
و ثغر نقى اللون عذب مذاقه	يضىء له الظلما ساعة تبسم
و ثديان كالحقین و البطن ضامر	خميص و جهنم نارة تتضرم
لهوت بها ليل التمام ابن خالد	و انت بمرور الرود غيظا تجرم
اظل اناغيها و تحت ابن خالد	امية نهك المركلين عثمم
طواه طراد الخيل فى كل غارة	لها عارض فيه الاسنة ترزم

يقارع اتراك ابن خاقان ليله الى ان يرى الاصباح ما يتلغم

فيصبح من طول الطراد و جسمه نحيل واضحى فى النعيم اصمم

اباكرها صهبا كالمسك ريحها لها ارج فى دنها حين يرسم

فشتان ما بينى و بين ابن خالد امية فى الرزق الذى الله يقسم

واتاكەي: دلداری پرچی ھۇنیەۋەتەۋە ھاۋشیۋەى كىژىك بەمووی فر و لول
 ۋەك بلئی جوانی روخساری ئەۋ چەند لایەنە. ددانى خوشرەنگ و لیو و زاریكى
 شیرین كەھەركات بزە دەگریت، تاریكى رووناك دەبیتهۋە. دوو مەمكى ئەۋ
 ھاۋشیۋەى مینایە بەنیۋانیكى بارىك و مۇنییەك كەئەگرەكەى سەرى دەرهیناۋە.
 لەشەۋىك كەكوپرى خالید (ئەسەد كوپرى خالید فەرمانپەرۋای خوراسان) سوار
 ئەسپىكى چالاک بوو، سەرقالى عەشقبازى لەگەل ئەۋ دلدەرە بووم و تۆ لەۋ كاتەدا
 لەمەرۋ رووبارى تۈپەيى دادەمركاندەۋە. من زارى عەشقم بەئومەيیە دەدۇراند و
 كوپرى خالید سوار ئەسپىكى سەركیش و لەر بوو (پەنجى زۆرى دەبرد) ئەۋ
 رووبەرۋى ھىرش كردنى سوارە پەم بەدەستەكان و جەنگاۋەرەكان دەبوویەۋە و
 دەكەۋتە كەنارىك. ئەۋ سەرقالى جەنگ لەگەل تۈركەكان و منالەكانى خاقان بوو و
 بەجەنگ و دژۋارى بەيانی دەكردە شەۋ. ئەۋ لەبەرەبەيانی ئەۋ رووداۋە ناتەۋان و
 پەرىشان لەسوچىكدا دەكەۋت و من لەنازو و نىعمەت و خوشگوزەرانیدا بووم.
 پىالەى من بوو بادەى مەستكەر بوو كەبۇنى موشكى لى دەھات دەتوت لەگۆزەى
 ئەم بادە، بۇنى خوشيان پژاندبوو. ئەى ئومەيیە (دلدەر) لەرۇژییەى خواۋەند
 دابەشى كردوۋە، دووریەكى زۆر دەبىنریت لەنیۋان من و كوپرى خالید. (نىعمەتى
 بەمن داۋە و پەنجى بەۋ).

فەزل رووی كرده من و وتى: ئەى باۋكى حارس، من و تۆ گەشتوۋىنەتە
 كۆتايیەك ئەگەر كەمتەرخەمى بكەين، سەركۆنە دەكرىن و ئەگەر لەم رىگادا
 تىبكوشین، دەتوانىن گۆزەر بكەين. ئىمە بەپىشەيەك بەستراۋىنەتەۋە ئەگەر بەھىز
 بىيىت، بەھىز دەيىن و ئەگەر ناتەۋان بىيىت، لاۋاز دەيىن. ئەم پىاۋە، ھاۋشیۋەى
 كەنىزىكى نەزان خۇى گرفتار كردوۋە و راۋىژ بەژنان دەكات و ھىچ كارىك ناكات
 مەگەر بەپىنى گومان و خەيال. مەى خۆرەكان و گۇرانیبىژەكان لەدەۋرى ئەۋ

كۆبۈنە تەۋە و ئەم كەسانە مژدەي سەر كەۋتەنى پىي دەدەن و رۆژەكانى داھاتوۋى بۇ دەرازىننەۋە. خىرايى لەناۋچوون بۇ ئەۋ زياتر لەخىرايى لافاۋ بۇ شوينە نزمەكانى زەۋىيە. سويند بەخوا دەترسم لەگەل ئەۋ ئىمەيش لەناۋ بچىن و بەمەرگى ئەۋ كۆتايى بەژيانى ئىمەيش بىت. تۆ شاسۋارى عەرەبەكانىت و باۋكىشت لەشاسۋارەكان بوو. لەم كارە دژۋارەدا پەنا بۇ تۆ دەبرىت و ھەنوۋكە ئەم پىاۋە پەناي بۇ تۆ ھىناۋە و چاۋەپروانى دوو مەبەستە: يەكەم راستى و دروستى تۆ لەفەرمانبەرى و ئامۇگارى كردن و چاكەخۋازى، دووم بەھادار بوۋنى بىنەمالە و بوۋرى و ھىزى جەنگى تۆ. داۋاي لەمن كردوۋە نىازەكانى تۆ بەدىبىنم و دەستت بۇ ھەموو شتىك ئاۋەلا بكەم، بەلام ميانپەرەۋى، بناغەي ھەر چاكەخۋازىيەك و كىلى ھەر پىرۋىزىيەكە. نىازەكانت دابىن بكە و ھىرش بكە سەر دوژمن، ھىوادارم خواۋەند سەر كەۋتەنى پىي بىبەخشىت و بەھۋى ھىزى تۆۋە، كاروبارى ئەم خەلافەتە سامان بگىرت.

ۋىتم: فەرمانى تۆ و سەرۋەرى باۋەردارانم بىست، ھەول دەدەم روۋبەرۋى دوژمنى ئەۋ و تۆ بىمەۋە و جل و بەرگى لاۋازى و سىستىيان لەبەر بكەم. بەلام سەربازى جەنگاۋەر ھەرگىز رىگەي فرت و فىل ناگىرتەبەر و بۇ ئەنجامدانى ئەركەكانى كەمتەرخەمى لەخۋى نىشان نادات. داۋا دىكەم فەرمان بەدەيت موۋچەي يەك سالى سوپاكەي من بدەن و موۋچەي يەك سالىش بىكەيتە ھاورىيان و پىنگەيەكى تايبەت بەجەنگاۋەرە بى نىازە خاۋەن ئەزمونەكان بىبەخشىت و لەھىزە سىست و ناتەۋانەكان جىيايان بىكەيتەۋە و ھەزار كەس لەسوپاكەي من سۋارە بن. ھەرۋەھا ئەۋ شارە و ئاۋەدانىيەي دەستى بەسەردا دىگرم، بۇ سامان و دارايى ئەۋ ناۋچانە لىكۆلىنەۋەم لەگەل نەكرىت و كەس پىرسىارى خەرجىيەكانى من نەكات. فەزل كوپى رەبىع ۋتى: زىدەپۇيىت كرد و زىادەت داۋا كرد. دەبىت لەگەل سەرۋەرى باۋەرداران گەفتوگۇ بكەم. سۋار ئەسپەكانى خۇمان بوۋىن، پىش من پۇشتە لاي ئەمىن و مۇلەتى پۇشتەنە ژوۋرەۋى بۇ من ۋەرگرت. تەنيا دوو ۋتەم ھىنايە سەرزمان، ئەمىن توپە بوو و فەرمانى زىندانى كردنى منىدا.

دەلىن: ئەسەد كوپى يەزىد داۋاي لەئەمىن كرد منالەكانى مەئمون بەۋ بىسپىرىت

تا ئەگەر مەئمون گوێزایەلی فەرمانەکانی نەبوو، خوینی منالەکانی بریژێت. ئەمەین پێی وت: تۆ بیابان نشینی نەزانیت، داوا لەتۆ دەکەم جلەوی عەرەب و ناعەرەبەکان بگریته دەست و باجی ئاوەدانیه‌کانی کۆیستانەکانی خوراسان بەتۆ دەبەخشم و پێگهی تۆ لەناو فەرماندەکاندا بەرز دەکەمەوه و تۆ پێشنیاری کوشتنی منالەکان و بنەمالەکەم پێ دەکەیت. ئەمە تەنیا نیشانەی نەزانی و بێ ئاوازی تۆیە.

دوو منالەکە ی مەئمون لەگەڵ دایکیان، دایکی عیسا کچی هادی (مامی مەئمون) لەبەغداد ژیاڤیان بەسەر دەبرد. مەئمون لەکاتی ئارامی داوا ی لەبراکە ی کردبوو ئەوان بۆ لای خۆی بیات بەلام ئەمەین رازی نەبوو و دەستی بەسەر داهاتی زەوییه‌کانی ئەوان گرت.

کاتیکی ئەمەین ئەسەدی زیندانی کرد، وتی: ئایا لەبنەمالەکە ی کەس هیه جێگە ی بگریته‌وه، حەز ناکەم ئەم بنەمالەیه‌ کەنەژادیان ناسراوه، پەڕێشان بکەم. وتیان: بەلی، ئەحمەد کوپی مەزید مامی ئەوه و چاکەکارترینی ئەوانە. هەم بویژه و هەم خاوه‌ن شکۆ و شارەزای جەنگە. ئەمەین کەسی بەداوی ئەودا نارد و ئەو هاته لای فەزل. عەبدوالله کوپی حومەید کوپی قەحتەبەیش لەگەلی هات. فەزل دەیویست ئەو بۆ جەنگی تاهیر پەوانە بکات. عەبدوالله کەله‌وی بوو، خۆی لەم کارە دوور دەخستەوه. ئەحمەد دەلیت: کاتیکی فەزل منی بینی، ریزی لیگرتە و لەسەرەوه داینیشاندەم. رۆی کردە عەبدوالله و بەگالته‌ وتی:

انا وجدنا لکم اذ رث حبلکم من آل شیبان اما دونکم و ابا

الا کثرون اذا عد الحصى عددا والاقریون الینا منکم نسبا

واتاکە ی: هەرکات تەنافی ئێوه پزا، لەبنەمالە ی شەیبان کەسیکی دەدۆزینەوه کەدایک و باوکیان لەپێشتەر لەئێوهن. هەرکام سەرژمیری بکەن، زیاترن و گەوهەری ئەوان لەئێوه بەئیمە نزیکترە.

عەبدوالله وتی: سوێند دەخۆم ئەوان بەو شیوه‌ و کەلێنەکان بەوان پڕ دەبنەوه، ئەوان دۆژمن ریسوا دەکەن و خراپەکارە یاخییه‌کان سەرکوت دەکەن. فەزل بەئەحمەدی وت: سەرورە ی باوە‌پداران تۆی بیرکەوتەوه و منیش وه‌سفی تۆم

کرد، سەرۆهری باوەڕداران دەخوازێت چاکەت لەگەڵ بکات و نازناوی تۆ بەرز بکاتەو و پێگەیەکی بەرزت پێ ببەخشیت بەشیوەیەک کەس لەبەنەمالەکەت تا ئێستا ئەو پێگەی بەدەست نەهێناوە. پێکەو پوشتینە دەرباری ئەمین و پوشتینە لای ئەو. ئەمین پێی وێم کەئەسەدی زیندانی کردوو و بۆ ئەم کارە داوی بەخشینی کرد. فەرمانی پێدام بۆ جەنگی تاهیر بەریکەوم. وێم: بۆ ئەنجامدانی فەرمانەکانی سەرۆهری باوەڕداران خۆینی خۆم دەریژم و لەجەنگ دژی دوژمنانی ئەو هەول دەدەم و هیوادارم چاوی ئەو بەتواناییەکانی خۆم روون بکەمەو.

فەزڵ فەرمانیدا هەرکام لەسوپاییەکان کەدەخوازێت، هەلیبژێرت. هەرۆها فەرمانی پێدا بەوپەڕی خێرای رینگە بپریت. ئەحمەد بیست هەزار شەپکەری هەلگرت و عەبدواللە کوپی حومەید کوپی قەحتەبەیش لەگەڵ بیست هەزار شەپکەر لەمنالەکان (منالی ئێرانییەکان کەخەلافەتی عەباسییان پێکھێنا) ھاورێیەتی دەکرد. ھەردوو سوپا بەرو حیلوان کەوتەری.

ئەحمەد نیوەنجیگەری بۆ برازاگەیی، ئەسەد، کرد و ئەمین ئەوی لەزیندان ھێنا بەر. ئەحمەد و عەبدواللە لەخانەقین ئوردوویان لێدا. تاهیر لەشویئەکەیی خۆی مایەو و سیخوڕەکانی خۆی نارد و ئەم و تەبی لەناو ئوردووی ئەحمەد و عەبدواللە بلۆ کردەو کەئەمین رۆژانەی بەرچاوی بۆ ھاورێیانی خۆی دیاریکردوو و پاداشتی بۆ لەبەر چاو گرتوون. بەردەوام ھەولیان دەدا ئاگری دووبەرەکی لەنیوان سوپاکەیی ئەواندا ھەلگیرسێنن تا ئەوێ ناسازگاری لەنیوان سوپاییەکان دەستی پێکرد و بۆ جەنگی یەک شمشیریان لەکالان دەرکێشا و بێ ئەوێ رووبەرۆی تاهیر ببەو، لەخانەقینەو گەرانەو. تاهیر پیشەرۆی کرد و لەحیلوان دابەزی و ماوہیەکی زۆری نەخایاند ھەرسیمە لەگەڵ سوپایەک لەلایەن مەئموونەو پەیوہستی بوو. ئەو ھەلگری نامەییەکی مەئمون بوو کەفەرمانی دەدا شار و ئاوەدانییە دەست بەسەردا گیراوەکان بەھەرسیمە بسپێریت و خۆی بەرو ئەھواز بروات. تاهیر ئەو کارەیی کرد و ھەرسیمە لەحیلوان مایەو و سەنگەری ھەلکەند. تاهیر بەرو ئەھواز بەریکەوت.

بەرزبۈنەۋەى پىڭگەى فەزىل كۆپى سەھل

لەم سائەدا لەناو خوتبەكان ۋەك خەلىفە ناۋى مەئمونىيان دەبرد. ئەو پىڭگەى فەزىل كۆپى سەھلى بەرز كىردەۋە.

ھۆكارەكەى ئەۋە بوو كاتىك لەھەۋالى كۆژرانى كۆپى ماھان و عەبدولرەحمان كۆپى جەبەلە ئاگادار بوۋىيەۋە و لەراستى ھەۋالەكە دۇنيا بوو، فەرمانىدا بەناۋى ئەو خوتبەى خەلافەت بخوینن و بەسەرۋەرى باۋەرداران ناۋى بېەن. ئەو فەزىل كۆپى سەھلى بانگ كرد و فەرمانپەرۋاى رۆژھەلات زەمىن كەدرىژىيەكەى لەكۆيستانەكانى ھەمەدان تا كەنارەكانى تىب و پانىيەكەى لەدەرياي فارس تا دەرياي دەيلەم و جەرجان بوو، بەو سپارد و سى ھەزار ھەزار درھەمى ۋەك پاداشت بۇ دىيارىكرد و ئالاي ئەۋى لەسەر دوو پم بەرز كىردەۋە (دوو سەرۋاكيەتى) و نازناۋى زورىاستىنى پىيەخشى چوونكە ھەم سەرۋاكيەتى سوپاي دەكرد و ھەم سەرۋاكيەتى ۋلات. ئالاكەى ئەو لەسەر شانى عەلى كۆپى ھوشام بوو. خەسەن كۆپى سەھل سەرۋاكيەتى دىۋانى لەئەستۇدا بوو.

مردنى عەبدولمەلىك كۆرى سائىج كۆرى عەلى

پىشتر ئامارەمان بەۋەدا كەپەشىد، عەبدولمەلىك كۆپى سالى زىندانى كرد. ئەو لەزىندان مايەۋە تا كاتى مەرگى رەشىد. كاتىك ئەمىن لەزى قەعدە سالى ۱۹۳/ئوتى ۸۰۹ زايىنى لەسەر تەخت دانىشت، ئەۋى لەزىندان ھىنايەدەر و چاكەى لەگەل كرد.

كاتىك پىشھات و جەنگەكاتى تاهىر روويدا، عەبدولمەلىك رۆشتە لاي ئەمىن و پىي و ت: ئەى سەرۋەرى باۋەرداران، دەبىنم خەلكان چاۋى تەماحيان تىپريويت و سوپاكەى تۆ گرفتارى دەعباكان بوۋە و جەنگ ئەۋانى لاۋاز كىردوۋە و لەدوژمن دەترسن. ئەگەر بۇ جەنگى تاهىر رەۋانەيان بىكەيت، ئەو بەسەرۋاكيەكى كەم شىكست بەسوپاكەى تۆ دىنىت و بەمەبەستىكى بەھىز بەسەر لاۋازى و ناتەۋانى سوپاكەى تۇدا زال دەبىت. شامىيەكان خەلكانىكن جەنگ ئەۋانى بەئەزمون كىردوۋە و سەختى و دژۋارىيەكان ئەۋانى پەرۋەردە كىردوۋە. ھەموۋيان فەرمانبەرى من و بۇ

فهرمانبردن له‌من کێبڕکێ ده‌که‌ن. ئه‌گهر سه‌روه‌ری باوه‌رداران من بۆ لای ئه‌وان په‌وانه بکات، سوپایه‌کی گه‌وره‌یان لێ دروست ده‌که‌م و زیانیکی گه‌وره به‌سه‌ر دوژمن ده‌هێنم.

ئه‌مێن فهرمانه‌روایی شام و جه‌زیره‌ی پێسپارد و به‌سامان و سه‌ریاز هاوکاری کرد. ئه‌وی په‌وانه کرد.

عه‌بدولمه‌لیک هات و گه‌یشته په‌قعه و له‌وی نامه‌ی بۆ سه‌رکرده و گه‌وره‌کانی شام نووسی. سه‌رکرده و گه‌وره‌کان یه‌ك له‌داوی یه‌ك و ده‌سته ده‌سته ده‌هاتنه لای. عه‌بدولمه‌لیک ریزی لیگرتن و مژده‌ی پێدان و سامانیکی زۆری له‌ناو ئه‌واندا بلاو کرده‌وه. به‌مشیه‌یه ژماره‌یان زیادی کرد به‌لام له‌م کاته‌دا عه‌بدولمه‌لیک نه‌خۆش که‌وت و نه‌خۆشییه‌که‌ی به‌ره‌و دژواری پۆشت.

یه‌کێک له‌سه‌ریازانی خوراسان که له‌ئوردووی شامدا بوو، چوارپێکه‌ی خۆی له‌ده‌ستی یه‌کێک له‌دزه‌کانی شامدا بێنی. له‌جه‌نگێکدا سلێمان کو‌پی جه‌عفر چوارپێکه‌ی ئه‌وی وه‌ك تالانی بردبوو. ده‌ستی به‌سه‌ر چوارپێکه‌دا گرت. ده‌سته‌یه‌ك له‌دزه‌کان و سوپاییه‌کان له‌ده‌وریان کۆبوونه‌وه و په‌لاماری یه‌کیاندا. کو‌په‌کان (منالی ئێرانییه‌کان) هاتن و هیزه‌کانی خۆیان کۆکرده‌وه و له‌ناکاو هێرشیان کرده سه‌ر دزه‌کان. ئه‌سپه‌کانی ئه‌وانیان گرت و ناگری جه‌نگیان خۆش کرد.

عه‌بدولمه‌لیک له‌م ده‌رگیریه ئاگادار بوویه‌وه. په‌یکی بۆ لای ئه‌وان نارد و داوی لێکردن رینگه‌ی ناشتی بگرنه‌به‌ر به‌لام گرنگییان به‌فه‌رمانه‌کانی نه‌دا و له‌جه‌نگ به‌رده‌وام بوون. ژماره‌یه‌کی زۆر له‌دزه‌کان له‌م گۆپه‌پانه‌دا کوژران و عه‌بدولمه‌لیک له‌کوژرانی ئه‌وان ئاگادار بوویه‌وه. ده‌ستی خسته سه‌ر ده‌ست و وتی: هاوار له‌م ریسواییه، عه‌ربه‌کان له‌سه‌ره‌زمینی خۆیان سته‌میان لێ ده‌کړت. ده‌سته‌یه‌ك له‌ئێرانییه‌کان که‌به‌شداری ئه‌م جه‌نگه‌یان نه‌کرد، به‌بیستنی ئه‌م قسه‌یه، تو‌په‌ر بوون و ئه‌مه‌یش بووه هۆی زیاتر خۆش بوونی ناگری جه‌نگ. حسه‌ین کو‌پی عه‌لی کو‌پی عیسا کو‌پی ماهان (که‌باوکی له‌جه‌نگ دژی تاهیر کوژرابوو) فهرمانده‌یی ئێرانییه‌کانی گرت‌ه‌ده‌ست. دزه‌کان له‌په‌قعه کۆبوونه‌وه و خوراسانییه‌کانی دیکه

لەرافىقە سوپايان ئامادە كرد. لەم كاتەدا پياۋيڭ لەخەلكانى حىمس ھەستا و وتى: ئەي حىمىسىيەكان، ھەلەتەن لەپەنچ، ئاساتەر و مەرگ لەرىسوۋايى خوشترە. ئىۋە لەسەرزەمىنى خۇتان دور كەوتوونەتەۋە و دواى بى بەشى، چاۋەپروانى فراوانىن و دواى رىسوۋايى بەدواى پىگە و رىزدا دەگەرەن. بزانن گرفتارىكى كاريكى بى ھۇ بوون و لەپانتايى مەرگ، خىۋەتتان ھەلداۋە. مەرگ لەسمىل و كلأوى رەش پۇشەكان (نیشانەى خوراسانىيەكان) دەبارىت، ئامادە بن، ئامادە پىش ئەۋەى رىگاكەن بىبەستىن و زيان بەھەموۋان بگات و مەبەستەكەتان پشتگوى بخرىت و ھەلەتەن دژوار بىت.

پياۋيڭ لەمناۋەكانى كەلب ھەستا، سوار وشترەكەى بوو و ھەلەت و بەدەم پۇشتەنەۋە دەيوت: دەپۇم، ھەركەس دەخوازىت، شوينم كەۋىت. ئەو پۇشت و ھەموو خەلكانى شام شويىنى كەۋتن. دزەكان كالاً بازىرگانىيەكانيان كرده خۇراكى ئاگر.

نەسر كوپى شىبىس عەقىلى لەگەل ھاۋەلانى خۇى ھىرشىيان ھىنا و شەپكى مەترسىداريان خستەگەر. ئىرانىيەكان خۇراگرييان كرد. كەسىر كوپى قادىرە و باۋكى فىل و داۋد كوپى عىساي خوراسانى زۆرتىن كەسىان لەدزەكان كوشت بەمشىۋە شەكستىيان پىھىنان. نەسر كوپى شىبىس و عەمرۇ كوپى عەبدولعەزىزى سولەمى و عەباس كوپى زوفەرى كەلابى فەرماندەى دزەكانيان لەئەستۇدا بوو. عەبدولمەلىك كوپى سالىح لەھەمان سال لەرەققە مائناۋايى لەجىھان كرد.

لابردنى ئەمىن و بەيەت لەگەل مەئمون و گەرەنەۋەى خەلافەت بۇ ئەمىن كاتىك عەبدولمەلىك كوپى سالىح مرد، حسەين كوپى عەلى كوپى عىسا كوپى ماھان فەرمانى بەسوپاكەدا پىادە و سوار، سوار كەشتىيەكان بن. ئەم رووداۋە لەمانگى رەجەب/مارس روویدا. كاتىك حسەين كوپى عەلى گەيشتە بەغداد، فەرماندە و دانىشتوۋانى بەغداد پىشۋازىيان لىكرد و چەندىن كۇشكىان بۇ ئامادە كرد. ئەو پۇشتە مائەكەى خۇى. لەنىۋە شەۋدا، ئەمىن كەسىكى بەدوايدا نارد. بەنىردراۋى ئەمىنى وت: نەگۇرانىبىزۇم، نەقەشمەر، نەچىرۇك بىز، نەبەكرىگىراۋى

ئەوم، نەباجگرى ئەو، لەم كاتەى شەو چ كارىكى بەمن ھەيە؟ بگەرپرەو ە بۆ بەيانى خۆم دېمە لای. بەخواستى خوا.

حسەين ئەو شەۋەى كرده رۆژ، دواتر ھاتە سەر پرد. خەلكان دەوریان گرت و ئەو پىنى وتن: ئەى منالە ئىرانىيەكان! فەرمانرەۋايى خۋايى بەتەممەلى و خۆپەسەندى شىاۋ نىيە و پىنگەى لەگەل خۆبىنىدا پەسەند نىيە، محەممەد (ئەمىن) مەبەستى ئەۋەى ھەيە دىنەكەى ئىۋە لەناۋ ببات و پىنگەى ئىۋە بەكەسانى دىكە ببەخشىت. ئەوخۆى سەركرەدى زەۋاقىل (دز و رىگرەكانە) سویند بەخوا ئەگەر ئەم بارودۇخە بەردەوام بىت، ئەنجامەكەى بەرۋكى ئىۋە دەگرىت، شوینەۋارى بسپرنەۋە پىش ئەۋەى شوینەۋارتان بسرىتەۋە و رىزدارى ئەو رىسۋا بكن پىش ئەۋەى رىزدارىتان رىسۋا بىت. سویند بەخوا كەس ھاۋكارى ئەو ناكات مەگەر ئەۋەى كەسى بەدەۋرەۋە نەمىنىت. خواۋەند چاۋ لەكەس ناپۇشىت، ئەو نەترسى لەگرنكى نەدان بەپەيمانەكەى خۆى ھەيە و نە لەشكاندىنى سویندەكەى دەترسىت. فەرمانى بەخەلكاندا لەپردەكە بپەرنەۋە. خەلكان گوزەريان كرد و گەيشتنە دەروازەى خوراسان. سۋارەكانى ئەمىن ھىرشىيان كرده سەر حسەين و جەنگىكى قورس دەستىپىكرد. سوپاكەى ئەمىن شكستيان خوارد و بلاۋەيان لىكرد. حسەين ئەمىنى لەرۆژى يەكشەممەى يانزەى پەرچەب/۲۸ مارس لەفەرمانرەۋايى لابرە و رۆژى دوۋشەممە بۆ مەئمون بەيەتتى ۋەرگرت.

بۆ رۆژى سى شەممە، عەباس كۆپى موسا كۆپى عىسا دژى ئەمىن پاپەرى و ئەۋى لەكۆشكى خولد دەرپەراند. دايكى ئەو يانى زوبەيدەيش ھەلات و لەيەك جىگە لەگەل كۆرەكەى گرفتار كران. بۆ چۈارشەممە سوپايىيەكان داۋاي مانگانەيان لەحسەين كرد. محەممەد كۆپى خالىد لای دەروازەى شام ۋەستا و وتى: ئەى خەلكىنە، سویند بەخوا نازانم بۆ حسەين فەرمانرەۋايى ئىمە دەكات و ئىمە بۆ مەبەستەكانى خۆى ناچار دەكات؟ نە لەئىمە گەرەترە، نە لەئىمە خاۋەن نەژادترە و نە پىنگە و جىگەى لەئىمە بەرزترە. يەكەم كەسم پەيمانەكەم لەگەل ئەو دەشكىنم و كردهۋەكانى بەقىزەۋەن دادەنم، ھەركەس لەگەل مندايە، شوینم كەۋىت. ئەسەدى حەربى وتى: ئەى جەنگاۋەران! ئەمرۆ رۆژىكى دىكەى بەدۋاۋەيە.

ئیوه له‌خه‌ودان و بۆ ماوه‌یه‌کی درێژه‌ خه‌وتوون. ئیوه‌ پشتگوێ خراون و که‌سانی دیکه‌ پێش ئیوه‌ که‌وتوون. ده‌سته‌یه‌ک ئه‌مینان له‌سه‌ر کار لابردوه‌ که‌واته‌ بیر له‌رزگار کردنی ئه‌و بکه‌نه‌وه‌.

له‌م کاته‌دا سواره‌یه‌کی به‌ته‌مه‌ن له‌ریگه‌وه‌ گه‌یشته‌ و وتی: ئه‌ی خه‌لکینه‌، ئایا محه‌مه‌د رۆژانه‌ی ئیوه‌ی نه‌داوه‌ که‌دژی ئه‌وشو‌رشتان کرد؟ وتیان: نه‌. وتی: ئایا پێگه‌ی فه‌رمانده‌کانی ئیوه‌ی به‌رز نه‌نرخاند و که‌سی له‌سه‌ر کار لابرد؟ وتیان: نه‌. که‌واته‌ بۆ ئه‌وتان له‌سه‌ر کار لابرد و هاوکاری دوژمنی ئه‌وتان کرد، سویند به‌خوا هیچ خه‌لکی‌ک فه‌رمانه‌وه‌اکه‌ی خۆیان نه‌کوشت مه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی خواوه‌ند شمشیری به‌سه‌ردا زال کردن. هه‌ستن و فریای فه‌رمانه‌وه‌اکه‌ی خۆتان بکه‌ون و دژی ئه‌و که‌سانه‌ بجه‌نگن که‌خوازیاری لابردنی ئه‌ون. هه‌مووان ته‌نانه‌ت ئه‌و که‌سانه‌ی له‌ناو گه‌وپ و ته‌ویله‌کاندا ئیشیان ده‌کرد، له‌گه‌ڵ حه‌سین کوپی عه‌لی جه‌نگان و سه‌ره‌نجام حه‌سین کوپی عه‌لی زیندانی کرا.

ئه‌سه‌دی حه‌ربی هاته‌ لای ئه‌مین و ئازادی کرد و له‌سه‌ر ته‌ختی خه‌لافه‌ت داینیشاند. ئه‌مین ده‌سته‌یه‌کی بیینی که‌جل و به‌رگی جه‌نگیان له‌به‌ردا نییه‌. فه‌رمانیدا که‌ره‌سته‌کانی جه‌نگیان بخه‌نه‌ به‌رده‌ست. ئه‌وان هاواریان ده‌ست پێکرد و ده‌ست درێژیان بۆ سه‌ر سامانه‌کانی دیکه‌ کرد. حه‌سینی به‌ند کراویان برده‌ لای ئه‌مین. ئه‌مین سه‌رکۆنه‌ی کرد و حه‌سین داوای به‌خشینی کرد. ئه‌مین ئازادی کرد و فه‌رمانی پێدا سوپایه‌ک کۆیکاته‌وه‌ و بۆ جه‌نگی مه‌ئمون به‌ریکه‌وی‌ت. ئه‌مین فه‌رمانی پێدا ریگه‌ی حیلوان بگریته‌به‌ر. حه‌سین له‌باب ئه‌لجسر وه‌ستا و خه‌لکان پیرۆزباییان لێکرد. کاتی‌ک خه‌لکان بلاوه‌یان لێکرد، حه‌سین پرده‌که‌ی بپی و هه‌لات. هه‌مووان شوینی که‌وتن و لای مزگه‌وتی که‌وسه‌ر له‌یه‌ک فه‌ره‌سخی به‌غداد پیی گه‌یشته‌نه‌وه‌. په‌لاماری یه‌کیاندا و ئه‌سپه‌که‌ی حه‌سین خزی و که‌وته‌ خوار. حه‌سینیان کوشت و سه‌ریان له‌جه‌سته‌ جیا کرده‌وه‌.

ده‌لێن: ئه‌مین وه‌ک وه‌زیر ده‌ستنیشانی کرد و ئه‌نگوستیله‌که‌ی خۆی پێدا. سوپاییه‌کان یه‌ک رۆژ دوا‌ی کوژرانی حه‌سین سه‌ر له‌نوی ده‌ستی به‌یعه‌تیان بۆ ئه‌مین درێژ کرد. له‌پانزه‌ی ره‌جه‌ب / ٢ ژانویه‌، په‌یکی مه‌رگ کۆتایی به‌ژانی

حسه‌ین هینا. کاتیك حسه‌ین کوپی عه‌لی کوژا، فەزل کوپی ره‌بیع هه‌لات و خوی
شارده‌وه.

تاهیر ده‌ست به‌سه‌ر نه‌ه‌وازدا ده‌گریت

کاتیك تاهیر له‌شه‌لاشان دابه‌زی، حسه‌ین کوپی عومه‌ری پۆسته‌می بۆ نه‌ه‌واز
ره‌وانه‌ کرد. کاتیك تاهیر حسه‌ین کوپی عومه‌ری ره‌وانه‌ کرد، سیخو‌ره‌کانی هاتن و
ئاگاداریان کرده‌وه که محهمه‌د کوپی یه‌زید کوپی حاته‌می موهه‌لبی فه‌رمانداری
ئه‌مین له‌ئه‌ه‌واز به‌سو‌پایه‌کی گه‌وره‌ به‌ره‌و جو‌ندیشاپور ده‌روات تا له‌به‌راه‌به‌ر
سو‌پاکه‌ی تاهیر پارێزگاری له‌ئه‌ه‌واز بکات. تاهیر ده‌سته‌یک له‌هاوه‌لانی خوی وه‌ک:
محهمه‌د کوپی تالوت، محهمه‌د کوپی عه‌لا، عه‌باس کوپی بوخاری بانگ کرد و
فه‌رمانی پێدان به‌خیرایی برۆن تا یه‌که‌مین ئه‌وان به‌کو‌تایی سو‌پاکه‌ی رۆسته‌می
بگات بۆ نه‌وه‌ی نه‌گه‌ر پێویستی به‌هاوکاری بوو، هاوکاری بکه‌ن.

ئه‌وان پۆشتن و گه‌یشتنه‌ نه‌ه‌واز و که‌سیان له‌ریگه‌دا نه‌بینی. محهمه‌د کوپی
یه‌زید ئاگادار بوویه‌وه. له‌گه‌ل سو‌پایه‌ک به‌ریکه‌وت و گه‌یشته (عه‌سکه‌ری
موکه‌ره‌م) ئاو و ئاوه‌دانیه‌کانی له‌پشت سه‌ری خوی به‌جیه‌یشتن. تاهیر له‌وه‌ ترسا
نه‌کا سو‌پاکه‌ی نه‌ه‌واز زووتر ده‌ست به‌کار بی‌ت و له‌م ریگه‌وه‌ زیان به‌سو‌پاکه‌ی
بگات. له‌به‌ر ئه‌مه‌ قو‌ره‌یش کوپی سه‌بلی بۆ هاوکاری ئه‌وان ره‌وانه‌ کرد و خوی
به‌خیرایی به‌ره‌و لای ئه‌وان به‌ریکه‌وت و کاتیك لییان نزیک بوویه‌وه، مه‌ئمون، عه‌لی
بۆ هاوکاری قو‌ره‌یش و رۆسته‌می ره‌وانه‌ کرد. سو‌پایه‌کان پێش‌به‌ه‌ریان کرد تا
له‌به‌راه‌به‌ر سو‌پاکه‌ی محهمه‌د کوپی یه‌زید له‌عه‌سکه‌ر موکه‌ره‌م ریزیان به‌ست.

محهمه‌د کوپی یه‌زید له‌گه‌ل هاوه‌لانی خوی راویژی کرد ئایا بۆ جه‌نگ
ده‌ستپێشخه‌ری بکات یانه‌. بۆچوونیان وابوو بۆ نه‌ه‌واز بگه‌رینه‌ره‌ و له‌وی سه‌نگه‌ر
بگرن و داوای هاوکاری له‌سو‌پای به‌سه‌ر بکه‌ن و که‌سانی خو‌یان له‌ئه‌زدیه‌کان بۆ
هاوکاری بانگێشت بکه‌ن. محهمه‌د ئه‌و کاره‌ی کرد و تاهیر به‌داوای ئه‌ودا قو‌ره‌یش
کوپی سه‌بلی ره‌وانه‌ کرد و فه‌رمانی پێدا پێش نه‌وه‌ی له‌ناو نه‌ه‌واز سه‌نگه‌ر بگرن،
جه‌نگ ده‌ستپێکات. محهمه‌د کوپی یه‌زید پێش که‌وته‌وه‌ و رۆژیک دواتر

قورپه‌یش گه‌یشت و شه‌پێکی قورسیان هه‌لگیرساند. شوینکه‌وته‌کانی محهمه‌ه هه‌لاتبوون. ئه‌و رووی کرده پاشماوه‌ی سوپاکه‌ی و وتی: بۆچوونی ئیوه‌ چیه‌؟ هاورێکانمان هه‌لاتوون، له‌وه‌ی ئه‌وان ریسوام نه‌که‌ن، د‌ل‌نیا نیم و هیوادار نیم بگه‌پینه‌وه‌. ب‌ریارمداوه‌ خۆم ب‌پۆمه‌ گۆرپه‌پانی جه‌نگ تا خواسته‌کانی خواوه‌ند ب‌یت‌ه‌دی. هه‌رکه‌س ده‌خوازیت بگه‌پیت‌ه‌وه‌، بگه‌پیت‌ه‌وه‌. سویند به‌خوا زیاتر چه‌ز به‌زیندوو مانه‌وه‌ی ئیوه‌ ده‌که‌م تا کوژرانتان. وتیان: سویند به‌خوا به‌ته‌نیا جیت ناهیلین، ئیمه‌ت له‌کۆیلایه‌تی رزگار کرد و دوا‌ی ریسوایی پ‌یگه‌ی به‌ر‌زت پ‌ی به‌خشین و دوا‌ی هه‌ژاری ب‌ی نیازت کردین، ئه‌گه‌ر لی‌رده‌دا هاوکاریت نه‌که‌ین، دوا‌ی تۆ نفرین له‌ژیان و دنیا ب‌یت.

ده‌ست و پ‌یی چوارپ‌یکانی خۆیان ب‌ریه‌وه‌ و به‌هه‌موو ه‌یزه‌وه‌ ه‌یزشیان کرده سه‌ر سوپاکه‌ی قورپه‌یشی و ژماره‌یه‌کی زۆریان ل‌ی کوشتن. محهمه‌د کو‌پی یه‌زیدی موهه‌لبی کوژرا و تاهیر ده‌ستی به‌سه‌ر ئه‌ه‌واز و ناوچه‌کانی ده‌وروبه‌ردا گرت و کارگوزاره‌کانی خۆی ره‌وانه‌ی عه‌مان و به‌حه‌رین و یه‌مامه‌ کرد. محهمه‌د کو‌پی یه‌زید بریندار ببوو، ده‌ستی قرتابوو و له‌ئه‌نجامدا چه‌ند گورزێکی شمشیر و پ‌م، گیانیان ل‌ی سه‌ند. یه‌کیك له‌موهه‌لبیه‌کان که له‌م جه‌نگه‌دا بریندار ببوو، ئه‌م ه‌و‌نراوه‌ی ده‌خویند:

فما لمت نفسی غیر انی لم اطق حراکا و انی کنت بالضرپ م‌ث‌خ‌نا

و لو سلمت کفای قاتلت دونه‌ و ضارب‌ت عنه‌ الطاهری الملع‌نا

فتی لا بری ان یخ‌ذل السیف فی الوغی اذا اد‌رع الهیجاء فی الن‌ق‌ع و اکت‌نی

واتاکه‌ی: خۆم سه‌رکۆنه‌ ناکه‌م (که‌هاوکاری محهمه‌دم نه‌کردب‌یت) چوونکه‌ له‌سه‌ختی ب‌رینه‌کانم توانای جوول‌ه‌م نه‌ما‌بوو، ئه‌گه‌ر دوو ده‌سته‌که‌م بریندار نه‌ده‌بوون، شان به‌شانی ئه‌و ده‌جه‌نگام و له‌گه‌ل تاهیری نفرین کراو، رووبه‌روو ده‌بوومه‌وه‌. ئه‌و جوامیرێک بوو هه‌رگیز له‌گۆرپه‌پانی جه‌نگ شمشیری ریسوا و ب‌ی ئیش نه‌ده‌کرد ئه‌ویش کاتیك له‌ته‌پ و تۆزی جه‌نگ، جل و به‌رگی بۆ خۆی دروست ده‌کرد و نازناوی خۆی ده‌ه‌ینایه‌ سه‌ر‌زمان.

کاتیك کو‌پی باوکی عوبه‌یینه‌ی موه‌لبی پ‌وشته‌ لای تاهیر و وه‌سف‌ی کرد و

گه‌یشته ئەم دێره که:

ما ساء ظنی الا بواحدة فی الصدر محصورة عن الکلم
واتاکهی: من له‌تۆ (ئهی تاهیر) به‌د گومان نه‌بووم مه‌گەر له‌یه‌ک روو ئه‌ویش
له‌ناو سینه‌ی شاراوهریه و به‌زمان ناوتریت.

تاهیر بزه‌یه‌کی تالی گرت و وتی: سویند به‌خوا، به‌هه‌مان ئەندازه بۆ من
ناخۆش بوو که‌بۆ تۆ، نه‌و دهرده منی گرت که‌تۆی گرت، منیش ئه‌وه‌ی روویدا،
په‌سه‌ندم نه‌کرد به‌لام مه‌رگ هیچ ریگه چاره‌یه‌کی نییه و رووبه‌رووی هه‌ر که‌سینک
ده‌بیته‌وه و په‌یوه‌ندییه‌کان به‌ناچاری ده‌بیته‌ بیچرین و بۆ به‌هیزی خه‌لافه‌ت و
ئه‌نجامدانی فه‌رمانه‌کان بۆ ئەنجامدانی ئه‌و کاره‌ ناچار بووین. ئەوانه‌ی له‌وی بوون
زانیا‌ن مه‌به‌ستی شاعیر و تاهیر له‌م وته‌یه محهممه‌د کوپی یه‌زید کوپی حاته‌مه.

تاهیر ده‌ست به‌سه‌ر واست و ناوچه‌کانی دیکه‌دا ده‌گریت

تاهیر له‌ئه‌ه‌وازه‌وه به‌ره‌و واست به‌ریکه‌وت. سندی کوپی یه‌حیا حه‌ره‌شی و
هه‌یسه‌م کوپی شوعبه‌ راوینژکاری خوزیمه‌ کوپی خازم هه‌ردووک کارگوزاری واست
بوون. تاهیر به‌هه‌مان شیوه‌ که‌بۆ ئه‌و ناوچه‌یه‌ پێشپه‌وه‌ی ده‌کرد، فه‌رمانداره‌کان
خۆیان و جبه‌خانه‌کانیان ده‌خسته ژێر فه‌رمانی ئه‌و تا گه‌یشته واست. سندی و
هه‌یسه‌م کوپی شوعبه‌ هه‌ردووک هه‌لاتن و تاهیر ده‌ستی به‌سه‌ر واستدا گرت.
یه‌کی‌ک له‌فه‌رمانده‌کانی خۆی به‌ره‌و کوفه‌ نارد. له‌م کاته‌دا فه‌رمانداری کوفه‌ عه‌باس
کوپی موسای هادی بوو. کاتی‌ک له‌کاره‌کانی تاهیر ئاگادار بوویه‌وه، ئەمینی
له‌خه‌لافه‌ت لا‌برد و ده‌ستی به‌یعه‌تی بۆ مه‌ئمون درێژ کرد و تاهیری له‌م کاره‌ی
ئاگادار کرده‌وه.

سوپاکه‌ی تاهیر گه‌یشتنه لی‌واره‌کانی نیل (ئهم رووباره له‌دوورگه‌یه‌ک له‌نیوان
به‌غداد و حيله‌دا بووه و جیاوازه له‌رووباری نیلی میسر) و به‌سه‌ر نیوانی واست و
کوفه‌دا زāl بوون. مه‌نسور کوپی مه‌هدی کارگوزاری ئەمین له‌به‌سه‌ر نامه‌یه‌کی بۆ
تاهیر نووسی و به‌یعه‌ت و فه‌رمانبه‌ری خۆی بیر هینایه‌وه. موته‌لیب کوپی
عه‌بدوالله‌ کوپی مالک، فه‌رمانداری موسل، نامه‌ی به‌یعه‌تی خۆی په‌وانه‌ کرد

وئەمینی لەسەر کار لابرد. ئەم رووداوانە لەمانگی رەجەب/ مارس نەم سائە روویاندا. تاهیر ئەوانی وەک فەرمانرەواي ناوچەکانی خۆیان هیشتەوه و داود کوپری عیسا کوپری موسا کوپری محەممەد کوپری عەلی هاشمی وەک فەرمانداری مەحکە و مەدینە دیاریکرد و یەزید کوپری جەریر کوپری یەزید کوپری خالید کوپری عەبدواللهی قەسری بوجلی وەک فەرمانرەواي یەمەن و حارس کوپری هوشام و داود کوپری موسا بۆ گرتنی کۆشکی کوپری هوبەیرە پەوانە کرد و خۆی لەجەرجه‌رایا مایەوه.

کاتیك ئەمین لەکرده‌وهی فەرمانداری کوفە ئاگادار بوویەوه و ئەوهی کەئەوی وەک خەلیفە لەسەر کالابردوو و بەیعتی بۆ مەئمون وەرگرتوو، محەممەد کوپری سلیمانی قانیدی بۆ سەرکوت کردنی ئەو پەوانە کرد و محەممەد کوپری حیمادی بەربەری کردە هاورپی و فەرمانی پێدان بەشیوەیه‌کی لەناکاو هیرش بکەنە سەر حارس کوپری هوشام و داود لەکۆشک. بەلام کاتیك حارس لەم کارە ئاگادار بوویەوه، لەگەڵ داود بەگوزەر لەتەنکاوی رووباری سورا هیرشی کردە سەر دوژمن و شەڕیکی قورسیان دەستپیکرد و لەکوٲتاییه‌دا بەغدادییەکان هەلاتن.

ئەمین، فەزڵ کوپری موسا کوپری عیساى هاشمی وەک فەرمانداری کوفە دەستنیشان کرد و لەگەڵ سوپایەک پەوانەى ئەو شارەى کرد. تاهیر لەم کارە ئاگادار بوویەوه و محەممەد کوپری عەلای لەگەڵ سوپایەک بۆ سەر ریگەى ئەو نارد. محەممەد کوپری عەلا لەگوندەکانی ئەعراب رووبەرۆوی فەزڵ بوویەوه. فەزڵ پەيامی بۆ نارد: من تەنیا گوێرایه‌لی فەرمانی فەرماندهی خۆم و بەس، هاتنی من بۆ جەنگ لەگەڵ تاهیر تەنیا بۆ فریودانی ئەمین بووه. کوپری عەلا لەوه‌لامدا پینی وت: گرنگی بەوتەکه‌ی تۆ نادەم، ئەگەر خوازیاری فەرماندهیی تاهیریت، بگه‌پێرەوه چوونکە ئەمە باشت‌ترین کارە. فەزڵ گه‌رایه‌وه. محەممەد کوپری عەلا وتی: وشیار بوون چوونکە لەفرت و فیلی ئەو دُنیا نیم.

فەزڵ جاریکی دیکە رووی کردە عەلا. گومانی دەکرد کوپری عەلا ئاماده‌یی خۆی لەدەستداوه بەلام بینی ئاماده و وشیاره. بەمشێوه‌یه شەڕیکی قورس لەنیوان ئەوان هەنگیرسا و فەزڵ و سوپاکه‌ی بەناچاری هەلاتن.

زالبوونی تاهیر له‌مه‌داین و دابه‌زینی ئەو له‌سه‌رسەر

تاهیر رووی کرده مه‌داین، سوپایه‌کی گه‌وره‌ی ئەمین له‌م شارهدا ئوردووی لیدابوو. فه‌رمانده‌که‌یان به‌رمه‌کی سوپاکه‌ی له‌ناو شاردا سه‌نگه‌ر پی‌ گرتبوو و روژانه‌ هاوکاریه‌کانیان به‌دست ده‌گه‌یشت. کاتی‌ک تاهیر نزیک که‌وته‌وه، قورده‌یش کوپی شبل و حسه‌ین کوپی عه‌لی مه‌ئمونی له‌پیشه‌وه نارد و کاتی‌ک هاوه‌لانی به‌رمه‌کی ده‌نگی ته‌پله‌کانی سوپاکه‌ی تاهیریان بیست، ئەسه‌په‌کانیان زین کرد و سواری بوون و به‌رمه‌کی سوپاکه‌ی خۆی رازانده‌وه. به‌لام سوپاکه‌ی به‌ته‌واوی په‌ریشان ببوو، هه‌ر ده‌سته‌یه‌کی ریکده‌خست، ده‌سته‌یه‌کی دیکه په‌ریشان ده‌بوو. به‌رمه‌کی وتی: خواوه‌ندا له‌بی‌ هاورییه‌تی، په‌نا بۆ تۆ ده‌بهم. به‌فه‌رمانده‌ی دواوه‌ی سوپاکه‌ی وت: ریکه بۆ هه‌لاتنی خه‌لکان بکه‌روه چونکه ئەمانه هیچ سوودی‌کمان پی‌ ناگه‌یینن. ئەوانیش که‌وره‌ی خۆیان دۆراندبوو، به‌رده‌وام هه‌لده‌هاتن. تاهیر بی‌ جه‌نگ ده‌ستی به‌سه‌ر مه‌دایندا گرت و به‌سه‌ر ئەو دیاره‌دا زالبوو. دواتر رووی کرده سه‌رسەر و له‌وی پردیکی هه‌لبه‌ست و خیه‌وتی هه‌لدا.

وه‌رگرتنی به‌یعه‌ت بۆ مه‌ئمون له‌مه‌که‌که و مه‌دینه

له‌م ساله‌دا داود کوپی عیسا کوپی موسا کوپی محهممه‌د کوپی عه‌لی کارگوزاری ئەمین له‌مه‌که‌که ئەوی له‌خه‌لافه‌ت لایرد و ده‌ستی به‌یعه‌تی بۆ مه‌ئمون درێژ کرد.

هۆکاری بۆ ئەم کاره ئەوه‌ بوو هه‌والی جه‌نگه‌کانی نیوان ئەمین و مه‌ئمون و سه‌رکه‌وته‌نه‌کانی تاهیری پی‌گه‌یشت. ئەمین نامه‌یه‌کی بۆ داود کوپی عیسا نووسی و فه‌رمانی پێدا مه‌ئمون له‌خه‌لافه‌ت لایبات و فه‌رمانی پێدا دوو په‌یمان نامه‌ی جی‌گری خه‌لافه‌ت له‌که‌عه‌ لی‌ بکاته‌وه و په‌وانه‌ی به‌غدادی بکات. کاتی‌ک ئەم کاره‌ی کرد، داود سه‌رکرده‌ی خه‌لکانی بۆ ئەم دوو په‌یمان نامه‌یه‌ کرده‌ شایه‌ت و پێی وتن: ئێوه له‌و په‌یمان‌ه‌ی ره‌شید له‌مالی خوا بۆ دوو کوپه‌که‌ی وه‌رگرت، ناگادارن.

له‌سه‌ر بڼه‌مای ئه‌م په‌یمان‌ه ئیمه‌ ده‌بی‌ت هاوړیی سته‌ملیک‌راو دژی سته‌مکار و یاری فریودراو و دژی فریودهر بین. بینیمان و بینیتان محهم‌مه‌د سته‌می له‌دوو براکه‌ی خوی کرد و بۆ کوپه‌که‌ی که‌هیشتا شیر‌ه‌خوړه‌یه، به‌یعه‌تی وهرگرت و دوو په‌یمان نامه‌که‌ی له‌که‌عبه‌ کرده‌وه و هاو‌شیوه‌ی سته‌مکاران سووتاندی. به‌باشی ده‌زانم ئه‌مین له‌سه‌ر کار لایبه‌ین و ده‌ستی به‌یعه‌ت بۆ مه‌ئمون دریژ بکه‌ین چونکه‌ سته‌می لی‌کراوه و مافه‌کانی ئه‌وه پیشیل کراوه.

ئه‌وان به‌م پیشنیاره رازی بوون. جارچی له‌سه‌ره‌و خواری مه‌که‌که‌ جا‌پیدا و خه‌لکان کو‌بوونه‌وه. داوود له‌ناو خه‌لکان فه‌رمانی خوینده‌وه و محهم‌مه‌د ئه‌مینی له‌سه‌ر کار لا‌برد و بۆ مه‌ئمون به‌یعه‌تی وهرگرت. هه‌روه‌ها فه‌رمانیکی بو‌سلیمانی کوپری نووسی که‌فه‌رمانداری مه‌دینه‌ بوو. فه‌رمانی پیدا کاره‌که‌ی ئه‌و له‌مه‌دینه‌ ئه‌نجام بدات. سلیمانی‌ش ئه‌مینی له‌سه‌ر کار لا‌برد و به‌یعه‌تی بۆ مه‌ئمون وهرگرت. کاتی‌ک هه‌والی به‌یعه‌تی سلیمان به‌داود گه‌یشته، ئه‌و له‌به‌سه‌روه‌ ری‌گه‌ی مه‌که‌که‌ی به‌ره‌و فارس و دواتر کرمان ب‌ری تا له‌مه‌رو گه‌یشته‌ لای مه‌ئمون و ئه‌وی له‌چه‌ندایه‌تی و چۆنایه‌تی بارودوخ‌ ناگادار کرده‌وه. مه‌ئمون له‌م پیشهاته شادمان و به‌یعه‌تی خه‌لکانی مه‌که‌که‌ و مه‌دینه‌ی به‌پیرۆز له‌قه‌له‌مدا.

ئهم به‌یعه‌ته له‌مانگی ره‌جه‌بی سالی ٨١١/١٩٦ زایینی وهرگیرا. ره‌شید فه‌رمانداری مه‌که‌که‌ و مه‌دینه‌ی په‌یوه‌ست به‌شاری عه‌کی به‌داود سپارد و پینسه‌د هه‌زار دره‌می پیشکه‌ش کرد و برازاکه‌ی، عه‌باس کوپری موسا کوپری عیسا کوپری موسای له‌گه‌ل ئه‌ودا په‌وانه‌ کرد و وه‌ک سه‌ره‌ره‌ستی ئه‌نجامدانی ری و ره‌سمی هه‌ج ده‌ستنیشانی کرد. ئه‌وان هاتن تا له‌به‌غداد په‌یوه‌ستی تاهیر بوون. تاهیر ری‌زی لی‌گرتن و له‌خوی نزیکی کردنه‌وه و یه‌زید کوپری جه‌ریر کوپری یه‌زید کوپری خالید کوپری عه‌بدوالله‌ی قه‌سری بوجلی وه‌ک کارگوزاری یه‌من له‌گه‌ل ئه‌واندا په‌وانه‌ کرد و سوپایه‌کی گه‌وره‌ی خسته ژیر ده‌ستی ئه‌وان.

کاتی‌ک یه‌زید گه‌یشته‌ یه‌من، پیشنیاری لا‌بردنی ئه‌مین و خه‌لافه‌تی مه‌ئمونی به‌خه‌لکان کرد و مژده‌ی دادپه‌روه‌ری و چاکه‌کاری پیدان و له‌کرده‌وه‌کانی مه‌ئمون ناگاداری کردنه‌وه. خه‌لکانی یه‌من به‌داواکه‌ی رازی بوون و محهم‌مه‌د ئه‌مینان

له‌سه‌ر کار لابرد و به‌یعه‌تیا‌ن به‌مه‌ئمو‌ندا.

یه‌زید ئه‌م هه‌وا‌له‌ی بۆ تاهیر و مه‌ئمون نووسی و باشت‌رین کرده‌وه‌ی گرت‌ه‌به‌ر و داد‌په‌روه‌ری کرده پیشه.

گرده‌وه‌کانی ئه‌مین

له‌م سا‌له‌دا ئه‌مین له‌دوو مانگی ره‌جه‌ب و شه‌عبان/مارس و ئاو‌ریل نزیک به‌چوار‌سه‌د ئالا‌ی بۆ چوار‌سه‌د فه‌رمانده به‌ست و ئه‌وانی له‌ژێر ئالا‌ی عه‌لی کو‌پی محه‌مه‌د کو‌پی عیسا کو‌پی نه‌هیک بۆ جه‌نگی هه‌رسیمه کو‌پی ئه‌یه‌ن په‌وانه کرد. ئه‌وان به‌ره‌و گو‌ره‌پانی جه‌نگ به‌ریکه‌وتن و له‌نزیک نه‌هه‌ره‌وان له‌مانگی ره‌مه‌زان/مه‌ی، رووبه‌رووی سو‌پای دو‌ژمن بو‌ونه‌وه و ته‌نیا ریگه‌یان هه‌لاتن بوو. له‌م جه‌نگه‌دا عه‌لی کو‌پی محه‌مه‌د کو‌پی عیسا گرفتار و هه‌رسیمه ئه‌وی بۆ لای مه‌ئمون ناردا. دواتر هه‌رسیمه به‌ریکه‌وت و له‌نه‌هه‌ره‌وان ئوردووی لی‌دا.

شو‌پشی سو‌پا دژی تاهیر و ئه‌مین و هاتنی ئه‌مین بۆ به‌غداد

تاهیر له‌سه‌رسه‌پ مایه‌وه و خۆی بۆ جه‌نگ دژی ئه‌مین ئاماده کرد. سو‌پایه‌ک له‌لایه‌ن ئه‌مینه‌وه بۆ جه‌نگی ئه‌و نه‌ده‌هات مه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی شکستی ده‌خوارد. ئه‌مین سامانیکی زۆری به‌سو‌پاکه‌ی خۆی ده‌دا. ئه‌م کاره بۆ سو‌پاییه‌کانی تاهیر ناخۆش بوو و پێنج هه‌زار که‌س له‌وان په‌یوه‌ستی سو‌پاکه‌ی ئه‌مین بوون. ئه‌مین شادمان و مژده‌ی پێدان و چاکه‌ی له‌گه‌ل کردن و سامانیکی زۆری له‌ناو ئه‌واندا بلا‌و کرده‌وه و فه‌رمانی پێدان (غالیه) بۆنیکی خۆش له‌ریشیان بده‌ن. له‌به‌ر ئه‌مه ئه‌وانیان به‌سه‌ر کرده‌کانی غالیه ناو‌برد و پینگه‌یه‌کی به‌رزتری به‌ده‌سته‌یه‌ک له‌جه‌نگاو‌ه‌ران به‌خشی و ئه‌وانی بۆ ده‌سکه‌ره ئه‌لمو‌لک و نه‌هه‌ره‌وان په‌وانه کرد به‌لام شه‌رپێکی ئه‌وتۆ رووینه‌دا. ئه‌مین ده‌سته‌یه‌ک له‌فه‌رمانده‌کانی به‌غدادی هه‌لبژارد و ئه‌وانی بۆ باس‌ریه و که‌وسه‌رییه ناردا و له‌ناو سو‌پاکه‌ی تاهیر چه‌ندین سیخو‌ری بلا‌و کرده‌وه و به‌نه‌ینی ته‌ماحی خسته به‌رده‌م فه‌رمانده‌کانی تاهیر و هانیدان دژی تاهیر شو‌پش بکه‌ن. زۆر له‌وان دا‌وا‌ی ئه‌مانیان له‌ئه‌مین کرد و په‌یوه‌ستی سو‌پاکه‌ی بوون و دواتر

بۆ جه‌نگ دژى تاهير ريگه‌ى سه‌رسه‌ريان گرته‌به‌ر. تاهير سوپاكه‌ى خوى كرده چهندين ده‌سته و كه‌سانىكى راسپارد تا سوپاييه‌كان هان بدن و مژده‌ى سه‌ركه‌وتنيان پى ببه‌خشن. دواتر خوى به‌ريكه‌وت.

هه‌ر دوو سوپا تا ماوه‌يه‌ك له‌رۆژ جه‌نگان و له‌كۆتاييه‌دا سوپاكه‌ى ئه‌مىن شكستيان خوارد و سوپاكه‌ى تاهير كه‌ل و پهل و تالانى زۆريان ده‌ستكه‌وت.

ئه‌مىن له‌م ئه‌نجامى ئه‌م جه‌نگه‌ ئاگادار بوويه‌وه و سامانىكى زۆرى له‌ناو سه‌ربازه‌كاندا دابه‌ش كرد و هيژه‌كانى ده‌ورو به‌رى شارى كۆكرده‌وه و نيشانى فه‌رمانده‌يى به‌ده‌سته‌يه‌كيان به‌خشى و پاره‌يه‌كى زۆرى پي‌دان و به‌هه‌ركام له‌فه‌رمانده‌كان بړىكى زۆر غاليه‌ى به‌خشى و له‌ناو سوپاييه‌كان و شه‌ركه‌رانى ئه‌م فه‌رماندانه هيجى دابه‌ش نه‌كرد. تاهير له‌م كاره ئاگادار بوويه‌وه و نيردراوىكى بۆ لاي ئه‌م ده‌سته‌يه نارد و مژده‌ى پي‌دان، دلنه‌وايى كردن و شته گه‌وره‌كانى له‌به‌رچاوى ئه‌وان كه‌م به‌ها و شته ناگرينگه‌كانى له‌به‌ر چاوى ئه‌واندا گه‌وره كرد. له‌مانگى زىحه‌ججه /ئوت سوپاكه‌ى دژى ئه‌مىن هاندا. بارودۆخ بۆ ئه‌مىن دژوار بوو. راويژكارانى ئه‌مىن پيشنياريان كرد چاكه له‌گه‌ل ئه‌م ده‌سته‌يه بكات و دلنه‌واييان بداته‌وه به‌لام ئه‌و كارى نه‌كرد و فه‌رمانى به‌ده‌سته‌يه‌ك له‌سه‌ربازه‌كاندا كه‌تازه په‌يوه‌ستى ببوون و لينيان دنيا بوو ئه‌و ده‌سته‌يه سه‌ركوت بكه‌ن. به‌مشيوه‌يه شه‌ر له‌نيوان دوو ده‌سته‌ى سوپاكه‌ى ئه‌مىن هه‌لگيرسا. تاهير په‌يك و په‌يامى بۆ ده‌سته‌ى سه‌ركوت كراو په‌وانه كرد و بارمه‌كانى ئه‌م ده‌سته‌ى به‌و مه‌رجه‌ى ملكه‌چى فه‌رمانه‌كانى ئه‌وين، ئازاد كرد.

تاهير دريژه‌ى به‌ريگه‌دا و له‌مانگى زىحه‌ججه/ئوت گه‌يشته باب ئه‌لئه‌نبار، ده‌ستيان به‌سه‌ر بوستاندا گرت. له‌بوستان ژماره‌يه‌كى به‌رچاو له‌سوپاكه‌ى ئه‌مىن داواى ئه‌مانيان كرد و په‌يوه‌ستى سوپاكه‌ى تاهير بوون. تاهير به‌خشينه‌كانى بۆ فه‌رمانده‌كان و مناله‌كانى ئه‌وان زياد كرد. زيندانىيه‌كان له‌ناو زيندانه‌وه تونيليكيان هه‌لكه‌ند و هه‌لاتن و به‌مشيوه‌يه بارودۆخى به‌غداد شه‌لژا و خراپه‌كاران دژى چاكه‌كاران راپه‌رين به‌لام سوپاكه‌ى تاهير هيج گوپانىكى له‌ژيانى خه‌لكاندا دروست نه‌كرد و ته‌نيا ريگه‌ى له‌خراپه‌كاران و نه‌زانه‌كانى ئوردووى خوى ده‌گرت

تا ئەو جىڭگى ھەردوۈ لاي شەپكەر بەتەۋاى بىزار بوون و شاركەيان بوو
بەويرانە.

عەباس کوپی موسا کوپی عیسا کوپی موسا ری و رەسمی حەجی لەگەڵ
خەڵکان ئەنجامدا و پێشنیاری بەخەڵکان دەکرد بێعەت لەگەڵ مەئمون بکەن. ئەمە
یەكەم حەج بوو بانگەواز بوو خەلافەتی مەئمون دەکرا.

جه نگی خه لکانی نه فریقیه نه گهل خه لکانی ته رابلوس

لەم سەڵەدا باوکی عێسام و شوێنکەوتەکانی دژێ ئێبراهیم کوپی ئەغەلب،
فەرمانبەرەوای ئەفریقییه ئالای شوێشیان بەرز کردەووە. ئێبراهیم رووبەرەوویان
بووبەرەووە و سەرکەوتنی بەدەست هێنا.

لەم سەڵەدا ئیبراھیم كۆری ئەغلەب، عەبدواللە كۆری كۆردە فەرمانرەوایی تەرابلوسی رۆژەلەت بەلام كاتێك هەنگاوی خستە ئەو سەرزمینە، سوپا دژی ئەو راپەڕی و دەوری مالهەكەیان گرت و لەسەر بنەمای بەجێهێشتنی ئەو سەرزمینە پەیمانی ناستییان لەگەڵ واژۆ كرد. عەبدواللە تەرابلوسی بەجێهێشت بەلام هێشتا زۆر دور نەكەوتبوویەو هەژمارەیهكی زۆری خەڵكان لەدەوری كۆبوونەوه. سامانیكی زۆری لەناو ئەواندا داوەش كرد و بەرپەڕییەكان پەيوەستی بوون. عەبدواللە بۆ هەر سوارەیهك رۆژانە چوار درهەم و بۆ هەر پیادهیهك رۆژانە دوو درهەمی دیاری كرد. بەمشێوەیه هەژمارە سۆپاكەیی فراوان بوو. لەگەڵ ئەوان رینگەیی تەرابلوسی گرتەبەر و سۆپاكەیی تەرابلوس شكستی خوارد و عەبدواللە پۆشته ناو ئەو سەرزمینە و ئەمانی پێی بەخشین و لەوی مایەوه. بەلام دواتر باوكی لەكار دووری خستەوه و سوفیان كۆری مەزای لەجینگەیی ئەو دانیشاند. ھۆزی ھەواری تەرابلوس دژی سوفیان راپەڕین و جەنگیان لەگەڵ سۆپاكەیی كرد. سۆپای سوفیان بۆ ناو شارەكە ھەلەتن و خەڵكانی ھوارە شوینیان كەوتن. سۆپای ھەلەتن پاشەكشیی دەكرد و ھاتنە ناو شارەكە. خەڵكانی ھوازە دیواری شارەكەیان وێران كرد.

ئىبراھىم كورى ئەغلەب لەم جەنگە ئاگادار بوو، يەنە وە كۆرەكەى خۆى باوكى

عەباس عەبدوللەهێ له‌گەڵ سیانزە هەزار سوار بۆ جەنگی ئەوان پەوانە کرد. هێزەکانی ئەو له‌گەڵ بە‌پە‌پە‌کان رووبە‌روو بوونە‌وه. بە‌پە‌پە‌کان هەلاتن و ژمارە‌یه‌کی زۆریان کوژرا. عەبدوللە هاته ناو شارە‌که و سەر له‌نوێ دیواری شارە‌که‌ی دروست کردە‌وه.

عەبدولوه‌هاب کو‌پ‌ری عەبدولرەحمان کو‌پ‌ری رۆستەم له‌شکستی بە‌پە‌پە‌کان ئاگادار بوویه‌وه. دەستە‌یه‌کی له‌بە‌پە‌پە‌کان کو‌کردە‌وه و هانیدان و ئەوانی بۆ هاوکاری بە‌پە‌پە‌ شکست خواردوو‌وه‌کان پەوانە کرد. ژمارە‌یان فراوان بوو. ئەوان گە‌یشتنه تە‌راب‌لوس و گە‌مارۆیان خسته سەر شارە‌که. باوکی عەباس عەبدوللە کو‌پ‌ری ئی‌براهیم کو‌پ‌ری ئە‌غ‌لب، دە‌رو‌ازە‌ی زە‌ناتە‌ی بە‌ست و لە‌دە‌رو‌ازە‌ی هە‌واره‌وه جە‌نگی دە‌ست‌پ‌یک‌کرد. له‌جە‌نگ بە‌رده‌وام بوو تا ئە‌وه‌ی هە‌وائی مەرگی باوکی بیست. ئی‌براهیم، عەبدوللە‌هێ وه‌ک جی‌گری خۆی دیاری‌کرد‌بوو. برا‌که‌ی عەبدوللە، زیاد الله کو‌پ‌ری ئی‌براهیم، پە‌یمانی ج‌نگ‌ری برا‌که‌ی بۆ سو‌پا‌یه‌کان نارد و ئەو نامە‌یه بۆ عەبدوللە‌هێ برای پەوانە کرا. بە‌پە‌پە‌کان نامە و نامە‌به‌ریان گرت و ئە‌ویان برده لای عەبدولوه‌هاب کو‌پ‌ری عەبدولرەحمان کو‌پ‌ری رۆستەم. فەرمانیدا تا کو‌ژرانی باوکی عەبدوللە بە‌ده‌نگی بە‌رز بە‌خە‌ل‌کان ب‌ل‌ێ‌ن. عەبدولرەحمان کو‌پ‌ری رۆستەم به‌و مەرجه له‌گە‌ڵ عەبدوللە ناشتی کرد تە‌راب‌لوس و دە‌ریا له‌ژێر دە‌ستی عەبدوللە‌دا ب‌ی‌ت و ناوچه‌کانی دیکه بۆ عەبدولرەحمان کو‌پ‌ری رۆستەم ب‌ی‌ت. دواتر عەبدوللە ر‌ی‌گە‌ی قە‌یره‌وانی گرتە‌بەر و خە‌ل‌کان پ‌یش‌وا‌زی‌یان ل‌یک‌کرد. ئەو له‌سەر تە‌ختی فەرمان‌پ‌ره‌وا‌یه‌تی دان‌یشت. له‌رو‌ژگاری ئە‌و ئارامی و ئاسایش با‌لی به‌سەر ئە‌و دیارە‌دا ک‌ی‌شا.

رووداووه‌کانی سائی سه‌د و نه‌وود و جه‌وتی کوچی (٨١٢ زایینی)

گه‌مارۆی به‌غداد

له‌م سائه‌دا تاهیر، هه‌رسیمه و زوهه‌یر کوپی موسه‌ییب، گه‌مارۆیان خسته‌ سه‌ر
 ئه‌مین له‌به‌غداد. زوهه‌یر کوپی موسه‌ییبی زه‌ببی له‌بورقه‌ی کلوازی دابه‌زی و
 قه‌لاکوت و عاره‌بانه‌ جه‌نگیه‌کانی جیگیر کرد و خه‌نده‌کی لێدا. ئه‌و جارنه‌جار که
 سوپاکه‌ی تاهیر سه‌رقائی جه‌نگ له‌گه‌ڵ به‌غدادیه‌کان بوون، له‌خه‌نده‌که‌ی
 ده‌هاته‌ده‌ر و عاره‌بانه‌ جه‌نگیه‌کانی ده‌خسته‌ کار و باجی له‌بازرگانان وه‌رده‌گرت.
 خه‌لکان سکالایان بۆ لای تاهیر به‌رز کرده‌وه. هه‌رسیمه له‌به‌ین نه‌هره‌ین دابه‌زی و
 خه‌نده‌کی به‌ده‌وری خۆیدا هه‌لکه‌ند. عوبه‌یدالله کوپی وه‌زاح له‌شه‌ماسیه‌ دابه‌زی
 و تاهیر پۆشته باخیک له‌باب ئه‌لئه‌نبار. کاتی‌ک تاهیر گه‌یشته‌ باب ئه‌لئه‌نبار، ئه‌مین
 په‌ریشان و هه‌موو سامانه‌که‌ی له‌نیوان شه‌رکه‌راندا بلاو کرده‌وه و فه‌رمانی
 فرۆشتنی هه‌موو کالاکانی گه‌نجینه‌ی ده‌رکرد. ده‌فره‌ سیمین و زیڕینه‌کانی شکاند
 و سکه‌ی لێدا و له‌ناو سوپاییه‌کاندا به‌خشیه‌وه. فه‌رمانیدا گه‌رکه‌کی حه‌رییه
 بسوتێنن. به‌راده‌یه‌ک نه‌وت و ئاگری له‌وی به‌کار برد که‌ژماره‌یه‌کی زۆر
 له‌خه‌لکه‌که‌ی کوژران.

سه‌عید کوپی مالک کوپی قادم داوا‌ی ئه‌مانی له‌تاهیر کرد. تاهیر ئه‌مانی پی
 به‌خشی و بازار و که‌ناره‌کانی رووباره‌ی دیجله و ده‌وروبه‌ری خسته‌ ژێر فه‌رمانی
 ئه‌و. فه‌رمانی پێدا خه‌نده‌ک هه‌لکه‌نی‌ت و دیوار بۆ ئه‌و ریگانه‌ دروست بکات
 که‌ده‌ستی به‌سه‌ردا ده‌گری‌ت. بۆ ئه‌نجام دانی ئه‌م کاره‌ سامانیکی زۆری خسته‌ به‌ر
 ده‌ست. وێرانی و خاپوور بوونی به‌غداد زیادی کرد و ماله‌کان چۆل کران. ئه‌مین،
 عه‌لی ئه‌فراه مه‌ردی وه‌ک فه‌رماده‌ی کۆشکی سالح و کۆشکی سلیمان کوپی
 مه‌نسور له‌که‌نار دیجله ده‌ستنیشان کرد. عه‌لی ئه‌فراه مه‌رد ئاگری له‌گه‌رکه‌ و
 کۆلانه‌کان به‌ردا، مائی خه‌لکی سوتاند و وێرانی کرد و به‌قه‌لا کوته‌کان سه‌رقائی
 خاپور کردن بوو تاهیره‌یش به‌هه‌مان شیوه. تاهیر پێشنیاری به‌خه‌لکانی ده‌وروبه‌ری

به‌غداد له‌ریځه‌ی ئه‌نبار و ده‌روازه‌ی کوفه و ناوچه‌کانی دیکه کرد گوێرایه‌لی
 فه‌رمانه‌کانی بن. خه‌لکان رازی بوون. خه‌لکی هر گه‌ره‌کی که‌ملکه‌چی خۆیان بو
 تاهیر نیشاندا، خه‌نده‌کیان به‌ده‌وری گه‌ره‌که‌کیان هه‌لکه‌ند. هه‌رکس
 به‌پیشنیاره‌که‌ی تاهیر رازی نه‌بوو، سکی هه‌لدپی و ماله‌که‌ی سوتاند. به‌مشپوهیه
 به‌غداد کاول و هه‌وری ترس سیبهری خسته سهر به‌غداد. حسه‌ین خوله‌یع
 له‌مباروه ده‌لیت:

أتسرع الرحلة اغذاذا عن جانبي بغداد ام ماذا؟

اما ترى الفتنة قد الفت الى اولى الفتنة شذاذا

و انتقضت بغداد عمرانها عن رای لا ذاك و لا هذا

هدما و حرقا قد اباد اهلها عقوبة لاذت بمن لاذا

ما احسن الحالات ان لم تعد بغداد في القلة بغداذا

واتاکه‌ی: ئایا کوچ کردن له‌دوو لای به‌غداد ده‌ستی پیکردوو یا چ رووداوێک
 روویداوه؟ ئایا نابینیت ئازاواجیه‌ک چۆن ئازاوه‌چیه‌کانی هان داوه و ئه‌وانی بلاو
 کردو‌ته‌وه. ئاوه‌دانی به‌غداد له‌ناوچوو به‌ی ئه‌وه‌ی شوێنکه‌وته‌ی بوچوونی ئه‌م یا
 ئه‌و بێت. وێرانی و ئاگرکه‌وته‌وه‌ی خه‌لکان ئه‌وێی خاپور کردوو و ئه‌مه‌ سزایه‌که
 به‌رۆکی ئه‌وانی گرتوو. چه‌نده‌ باش ده‌بوو به‌غداد به‌م که‌م و کوپی و وێرانییه‌ی
 پێی براوه، چیت نه‌ده‌بووه به‌غداد.

تاهیر ئه‌و گه‌ره‌کانی ناسازگارییان ده‌کرد و هه‌روه‌ها شاری مه‌نسور (به‌غدادی
 کۆن) و بازاره‌کانی که‌رخ و خولدی به‌(دار النکت) (مالی په‌یمان شکینی) ناوبرد.
 ئه‌و ده‌ستی به‌سه‌ر زه‌وی که‌سانیک له‌مناڵه‌کانی هاشم و سه‌رکرده‌کانی و که‌سانی
 دیکه‌دا گرت که‌په‌یوه‌ستی نه‌بوون، سامانی ئه‌وانی زه‌وت کرد و به‌مشپوهیه
 ریسوا بوون و شکستیان خوارد. سوپاییه‌کانیش چیت توانای جه‌نگیان نه‌ما و
 خراپه‌کاران و پێی په‌تییه‌کان و هه‌لاتووانی زیندانه‌کان و دز و گیرفان ب‌ره‌کان و
 ده‌ستفروشه‌کان، سامانی خه‌لکیان تالان کرد.

تاهیر بێ ئه‌وه‌ی لاوازی له‌خۆی نیشان بدات، دوژمنانی سه‌رکوت ده‌کرد. عه‌لی
 ئه‌فراه مه‌رد فه‌رمانده‌ی کۆشکی سالح داواي ئه‌مانی کرد. تاهیر ئه‌مانی پێی

بەخشى و سوپايەكى گەۋرەى رەۋانە كەرد. عەلى لەجۈمادى الاخەرى ئەم سالاھ/ فەۋرىيە، ئەۋەى لەژىر دەستىدا بوو، تەسلىمى تاهىرى كەرد. مەمەد كۆپى عىسا فەرماندەى پاسەۋانەكان كە بۇ ھاۋكارى ئەمىن ھەۋالى دەدا، چۆكى دادا. كاتىك ئەم دوۋانە ملكەچى فەرمانەكانى تاهىر بوون، ئەمىن لەلەناۋچوونى خۆى دۇنيا بوو. پى پەتى و دەستفروش و سەربازەكانى دىكە ھىرشىيان كەردە سەر كۆشكى سالىح و شەرىكى قورس دەستىپىكەرد. ژمارەيەكى زۆر لەسوپاكەى تاهىر كۆژران و دەستەيەك لەفەرماندەكانىشيان لەناۋ چوون. پىشتەر و دواى ئەم شەپەر، ھىچ جەنگىك بەم ئەندازەيە زىيانى لەسوپاكەى تاهىر نەدا.

تاهىر بۇ سەر كەردەكانى ھاشمى و كەسانى دىكە نامەى نووسى و ئەمانى پى بەخشىن و پىشنىارى بەيەتى مەئمونى پىكەردن. دەستەيەك لەۋان ۋەك عەبدواللە كۆپى حومەيد كۆپى قەحتەبە و براكانى، مەنلەكانى حەسەن كۆپى قەحتەبە، يەحيا كۆپى عەلى كۆپى ماھان و مەمەد كۆپى باۋكى عەباسى تائى بەپىشنىارەكەى رازى بوون. دەستەيەكى دىكەيش نامەيان بۇ تاهىر نووسى.

ئەمىن دواى كارەساتى كۆشكى سالىح، سەرقالى خۆشى و رابواردن بوۋىيەۋە (لەۋەى سەر كەۋتنى بەدەست ھىناۋە). كاروبارەكانى بە مەمەد كۆپى عىسا كۆپى نەھىك و ھەرش سپارد. شۆرشگىران و خراپەكارارانى ھاورىنى ئەۋان بەئەندازەيەك لەم و لەۋ دىزيان كەرد كەپىشتەر ۋىنەى نەبىنراۋە.

لېرەدا، ھەركەس ھىزى بوو لەبەغداد پۇشتەدەر. ھەركات كەسەك مەبەستى پۇشتەدەرەۋەى دەر كەرد، ئەمانى بۇ خۆى و كەسەكانى دەۋىست. ھەركام لەۋان نىشانەى ئەم ئايە بوو: ((لەنىۋان ئەۋان دىۋارىك لى دەدرىت كەدەرۋازەيەكى ھەيە: لەناۋەۋەى لىخۆشبوۋنە و پۇشتەدەر لى، سزاي بەدواۋە دىت.)) دەستەيەكىش بەبىيانۋى پۇشتەن بۇ مالى خوا، بەغدادىيان بەجىھىشت. شاعىرىك سەبارەت بەۋان دەلىت:

بل من الهرش يریدون الهرب

اظهروا الحج و ما ينوونه

و كل الهرش عليهم بالعطب

كم اناس اصبحوا فى غبطة

واتاكەى: وا نىشانى خەلكان دەدەن كەدەرۋنە مالى خوا، بەلام ئەۋە

مه‌به‌سته‌که‌یان نییه به‌لکو خوازیاری هه‌لاتن له‌هه‌پشن. زۆر له‌خه‌لکان هه‌سه‌ره‌تی
ئه‌و که‌سانه ده‌خۆن که‌به‌ده‌ستی هه‌پش گیانی لی سه‌ندراوه.

یه‌کیک له‌گه‌نجه‌کانی به‌غداد وتی:

فقدت غضارة العیش الانیق	بکیت دما علی بغداد لما
و من سعة تبدلنا بضیق	تبدلنا هموما من سرور
فأفنت اهلها بالمنجنیق	اصابتنا من الحساد عین
و نائحة تنوح علی غریق	فقوم احرقوا بالنار قسرا
و باکیة لفقدان الشفیق	و صائحة تنادی: و اصباحا
مضمخة المجاسد بالخلوق	تضر من الحریق الی انتهاب
مضاحکها کلالاء البروق	و سالبة الغزالة مقلتیها
عليهن القلائد فی الحلوق	حیاری هکذا و مفکرات
وقد فقد الشقیق من الشقیق	ینادین الشفیق و لا شفیق
بلا راس بقارعة الطریق	و مغترب قریب الدار ملقی
فما یدرون من ای الفریق	توسط من قتالهم جمیعا
و قد فر الصدیق عن الصدیق	فما ولد یقیم علی ابیه
فانی ذاکر دار الرقیق	و مهما انس من شیء تولی

واتاکه‌ی: بۆ به‌غداد خوین گریام کاتی‌ک سه‌سه‌وزی ژیا‌نی له‌ده‌ستدا. شادی
ئی‌مه ره‌نگی په‌ژاره‌ی لی نیشت و له‌فراوانی گرفتاری ته‌نگی بووین. هه‌سه‌ره‌ت
خۆپان ژه‌هری خۆیان به‌ئی‌مه پشت و خه‌لکی به‌غدادیان به‌قه‌ل‌کوت، سه‌ر‌کوت کرد.
ده‌سته‌یه‌کیش به‌زۆر بوونه خۆراکی نا‌گر و ژنه پرسه‌گی‌ره‌کان بۆ خن‌کاوه‌کانی
خۆیان ده‌گرین. ژنیک له‌به‌ره‌به‌یان ده‌نگی نا‌له به‌رز ده‌کاته‌وه و ژنیک بۆ له‌ده‌ست
دانی خۆشه‌ویستی فرمی‌سک له‌چاو ده‌بارینی‌ت. زۆر ژنی جوان و خه‌رامان به‌جل و
به‌رگی دپاو و خویناوی خۆی نیشان ده‌دات. ئه‌گه‌ری هه‌یه ژنیک له‌ترسی نا‌گر په‌نا
بۆ تالا‌نی ببات و باوکی به‌ره‌و نا‌گر هه‌لدیت (له‌به‌ر هه‌ژاری) کچی‌کی جوان
که‌ده‌توت چاوی کار‌ما‌مزی فراندووه و ددانه‌کانی هاوشی‌وه‌ی کاره‌با
ده‌بریس‌کایه‌وه و ملوان‌که‌ی له‌ملدایه، یا سه‌ر‌گه‌ردانه یا ئه‌ندیشه‌ ده‌کات، ئه‌و

بانگى خۇشەۋىستەكانى خۇى دەكرد بەلام چ سوود كەخۇشەۋىستەكانى خۇى لەدەست داۋە. دەستەيەك سەرقالى جەنگن وكەس نازانىت كى لەگەل كى دەجەنگىت و كى بەرۋكى كى گرتوۋە. منال باۋكى خۇى ناناىت و ھاۋرى لەھاۋرى رادەكات. ھەر پىشھاتىكى رابردوۋ لەبىر بكەم، ھەرگىز مالى كۆيلە فروشەكان لەبىر ناكەم.

جەرەمى قەسىدەيەكى درىژى سەد و بىست دىرى ھۇنىۋەتەۋە كەئامازە بەھەموۋ روداۋەكانى جەنگى بەغداد دەكات بەلام لەبەر زورى ئەم قەسىدەيە، لەئامازەدان پى چاۋم پۇشى.

دەلن: سەركرەيەك لەخەلكانى خوراسان و لەھاۋەلانى تاھىر (يەكەك لەبۆرەكان) رۇژىك روۋى كرده گۆرەپانى جەنگ. دەستەيەكى پى پەتى بىنى بى ئەۋەى كەرەستەى جەنگيان پى بىت. بەشەركەرانى ھاۋرى و ت: كەس دژى ئىمە ناجەنگىت مەگەر ئەمانە كە بەسووكيان دەزانين. بەۋەلامدا پىيان و ت: ئەمانە بەلان. سەركرەدە وتى: ھاۋار لەئىۋە، بەم ھەموۋ كەرەستەى جەنگەى پىتانه، لەدەست ئەمانە رادەكەن. ئەۋانە كەى دەتۋانن بى قەلغان و كەرەستەى جەنگ روۋبەرۋى ئىۋە بىنەۋە.

ئەمەى و ت و ھىرشى كرده سەر يەك لەۋان. چەرمىكى پەشى قىراۋى ھاۋشىۋەى قەلخان بەدەستەۋە گرتىۋو و لەژىر بالى قۇچەقانىيەكى (بەرد ھاۋىژ) حەشارداۋو. سەركرەدە ھەر تىرىكى بۇ دەھاۋىشت بەر قەلغانەكەى دەكەوت و لەبەردەميا دەكەوتە خوار. ئەۋ تىرەكانى ھەلدەگرتەۋە و ھەلدەھات و لەرىگەدا ھاۋارى دەكرد: يەك پشيز، يەك پشيز. يانى پشيزىكى بەدەست ھىناۋە كەبەھى يەك تىرە. ئەۋ دوۋانە بەمشىۋەىە لەجەنگ بەردەۋام بوۋن و تىرى سەركرەدەى خوراسانى تەۋاۋ بوۋ. ئەۋسا ئەۋ پى پەتىيە بەقۇچەقانىيەكەى دەستى، ھىرشى كرده سەر سەركرەدە. بەردىكى خستە ناۋ قۇچەقانىيەكەى و ھاۋىشتى. چاۋى ئەۋى نىشانە گرت و بەھاۋىشتىنى بەردىكى دىكە، ئەۋى خستە سەر زەۋى. سەركرەدەى خوراسانى دۇپاۋ، لەكاتىكدا ھەلدەھات، ھاۋارى دەكرد: ئەمانە بەشەر نين.

کاتیڤ تاهیر له‌م شه‌ره ئاگادار بوویه‌وه، قاقا پیڤکه‌نی. له‌بهر ئه‌وه‌ی تاهیر له‌م شیوه‌ جه‌نگه‌ زیانی بینیبوو و ژماره‌یه‌کی زۆر له‌سوپاکه‌ی له‌گۆشکی سالح کوژران، فه‌رمانیدا مائی دوژمنان له‌نیوان دیج‌له و شوینی کۆیله‌ فروشه‌کان و ده‌روازه‌ی شام و کوفه‌ تا گه‌ره‌کی سه‌رات و ره‌بس حومه‌ید و رووباری که‌رخایا بسووتینن و خاپوری بکه‌ن. کاتیڤ تاهیرییه‌کان مائیکیان ویران ده‌کرد، که‌سه‌کانی ئه‌مین ده‌رگا و سه‌قفی مائه‌که‌یان هه‌لده‌گرت و ئه‌مه‌ به‌لای خاوه‌ن مائه‌وه‌ نه‌شیاو بۆ به‌خشین بوو. شاعیریڤ له‌ناو ئه‌وان ده‌لیت:

لنا كل يوم ثلثة لا نسدها	یزیدن فیما یطلبون و ننقض
اذا هدوما دارا اخذنا سقوفها	و نحن لآخری غیرها نترصب
فان حرصوا یوما علی الشر جهدهم	فغوغاؤنا منهمن علی الشر احرص
فقد ضيقوا من ارضنا كل واسع	و صار لهم اهل بها و تعرض
یشیرون بالبطل القنیص، فان بدا	لهم وجه ضید من قریب تقنصوا
لقد افسدوا شرق البلاد و غربها	علینا فما ندري الی این نشخص
اذا حضروا قالوا بما یعرفونه	و ان لم یروا شیئا قبیحا تخرصوا
و ما قتل الابطال مثل مجرب	رسول المنايا لیلہ یتلصص

واتاکه‌ی: هه‌ر رۆژ که‌لیڤنیک له‌ئیمه‌دا دروست ده‌ییت و توانای گرتنیمان نییه‌. ئه‌وان بۆ مه‌به‌سته‌که‌ی خۆیان زیده‌رۆیی ده‌که‌ن و ئیمه‌ که‌م بوونه‌وه‌. هه‌رکات مائیڤ ویران ده‌که‌ن، ئیمه‌ سه‌قفه‌که‌ی هه‌لده‌گرین و دووباره‌ چاوه‌پوانی تالانییه‌کی دیکه‌ین. ئه‌گه‌ر ئه‌وان (تاهیرییه‌کان) له‌سه‌ر ئاژاوه‌ پێداگری بکه‌ن، خراپه‌کارانی ئیمه‌ بۆ ئاژاوه‌ له‌وان ته‌ماحکارترن. هه‌موو پانتاییه‌کانی سه‌رزه‌مینه‌که‌مانیان لی ته‌سک کردوین و له‌هه‌ر شوینیکی مائیکیان بۆ خۆیان دروست کردووه‌. تاهیرییه‌کان به‌لیدانی ته‌پل نیچیر ده‌بروینن و ئه‌گه‌ر له‌نزیکی نیچیریکیان بینن، راوی ده‌که‌ن. ئه‌وان رۆژه‌لآت و رۆژئاوای سه‌رزه‌مینه‌که‌ی ئیمه‌یان ویران کرد و نازانین روو له‌کۆی بکه‌ین. ئه‌گه‌ر ئاماده‌ بن، ئه‌وه‌ی ده‌یزانن، ده‌یه‌یننه‌ سه‌رزمان و ئه‌گه‌ر کاریکی قیزه‌ون نه‌بینن، بوخاتن هه‌لده‌به‌ستن. هه‌رگیز نوینه‌ری شه‌و که‌به‌دزییه‌وه‌ دیت، هاوشیوه‌ی خاوه‌ن ئه‌زمونی ئه‌وان پاله‌وانه‌کان له‌خاک و خویندا

ناگه‌وزینیت.

کاتیڤ تاهیر بینی له‌گه‌ل ئەمەیشدا ملکه‌چی فه‌رمانه‌کانی نابن، رینگه‌ی بازرگانی کردن له‌گه‌ل ئەوانی گرت و نه‌یه‌یشت خوارده‌مه‌نیان پی‌ بگات و گرفتاری کردن. که‌شتیه‌کانی بۆ قورات گه‌راندوه که‌باریان بۆ ئەو ناوچه‌یه ده‌برد. ئەم کاره بۆ ئەوان دژوار بوو. نرخ‌ی شتومه‌ک به‌رز بوویه‌وه. ئەمین فه‌رمانیدا سامانی خه‌لکان بگرن و بی‌فرۆشن و ده‌سته‌یه‌ک له‌که‌سه‌کانی خۆی بۆ ئەم کاره راسپارد. ئەم ده‌سته‌یه شه‌و و رۆژ ه‌یرشیان ده‌کرده سهر مالی ئەو که‌سانه‌ی خوارده‌مه‌نیان پاشه‌که‌وت کردبوو. به‌مشیه‌یه به‌دگومانی یه‌خه‌ی ده‌سته‌یه‌کی دیکه‌ی گرت.

شه‌رپنکی دیکه له‌ده‌رب ئەل‌حجاره روویدا و ژماره‌یه‌کی زۆر له‌هاوه‌لانی تاهیر کوژران. شه‌رپنکی دیکه له‌شه‌ماسیه‌یه روویدا و تیایدا حاته‌م کوپی سه‌قه‌ر له‌گه‌ل ده‌سته‌یه‌ک له‌خراپه‌کاران و ئاژاوه‌چییه‌کان به‌شیه‌یه‌کی چاوه‌پوان نه‌کراو ه‌یرشیان کرده سهر عوبه‌یدالله کوپی وه‌زاح. عوبه‌یدالله که‌ئاگادار نه‌بوو، هه‌لات و حاته‌م ده‌ستی به‌سهر شه‌ماسیه‌یه‌دا گرت. هه‌رسیمه بۆ هاوکاری عوبه‌یدالله هاته‌ گوژه‌پانی جه‌نگ و به‌ده‌ستی یه‌کیڤ له‌هاوه‌لانی ئەمین دیل کرا. ئەم سه‌ربازه نه‌یده‌زانی کینی ئەسیر کردوه. یه‌کیڤ له‌هاوه‌لانی هه‌رسیمه ه‌یرشی کرده سه‌ریان و هه‌رسیمه‌ی رزگار کرد به‌لام له‌کو‌تاییدا هاوه‌لانی هه‌رسیمه هه‌لاتن و بۆ ماوه‌ی دوو رۆژ ده‌ستیان له‌جه‌نگ هه‌لگرت.

کاتیڤ تاهیر له‌م پێشهاته ئاگادار بوویه‌وه، له‌سه‌ره‌وه‌ی شه‌ماسیه‌یه پرديڤکی هه‌لبه‌ست و هاوه‌لانی خۆی بۆ جه‌نگی دوژمن په‌وانه کرد. ئاگری شه‌رپنکی م‌الویرانکه‌ر بلی‌سه‌ی سه‌ند تا ئەوه‌ی سوپا‌که‌ی ئەمین شکسته‌ی خوارد و سوپا‌که‌ی عوبه‌یدالله کوپی وه‌زاح بۆ شوینه‌که‌ی خویان گه‌راندوه و م‌اله‌کانی ئەمینیان له‌خه‌یزه‌رانییه سوتاند. ئەمین بۆ دروست کردنی ئەم م‌الانه بیست هه‌زار هه‌زار دره‌می خه‌رج کردبوو. له‌م جه‌نگه‌دا ژماره‌یه‌کی زۆر له‌خراپه‌کاران کوژران و به‌مشیه‌یه ه‌یزی ئەمین که‌می کرد و له‌له‌ناوچه‌وونی خۆی د‌ل‌نیا بوو. عه‌بدوالله کوپی خازم کوپی خوزیمه له‌ترسی ئەمین بۆ مه‌داین هه‌لات. پێشتر خراپه‌کارانی

بەغداد ھېرشىيان كوردبوو سەر. ئەۋ لەمەداين مايەۋە. دەلىن: لەبەر ئەۋە ھەلات چوونكە تاهىر نامەى بۇ نووسى و ئاگادارى كردهۋە ئەگەر نەپرات دەست بەسەر زەۋى و سامانەكەيدا دەگرت.

ھەرش (يەككە لەسەربازەكانى ئەمىن) لەگەل دەستەيەك لەھاۋەلانى خۇى پەناى بردە دوورگەى عەباس كە لەجەنگ بەدوور بوو. دەستەيەك لەشەركەرانى تاهىر بۇ جەنگى ئەۋان بەرىكەۋتن بەلام ھەرش توانى شكستيان پى بىنيت. تاهىر سوپايەكى دىكەى بۇ ھاۋكارى سەربازەكانى نارد و شەركى قورسيان لەگەل ھەرش دەستپىكرد و ژمارەيەكى زۆر لەۋان لەناو ئاۋدا خنكان.

سەرئەنجام ئەمىن رۆژىك بىزار بوو، وتى: حەزم دەكرد خواۋەند ئەم دوو دەستەى لەناو دەبرد تا خەلكان روخسارى ئاسايش و ئارامى بىين. ئەم دوو دەستەيە دوژمنەكانى منن چوونكە دەستەيەك خوازىارى سامانى منە و دەستەيەك خوازىارى پىگەكەى من. ھىزى ئەمىن كەمى كرد و سوپايەكانى بلۆ بوونەۋە و لەسەركەۋتنى تاهىرىيەكان دلتيا بوو.

بىر كەردنەۋەى چەند روۋداۋىك

لەم سالدە عەباس كوپى موسا كوپى عيسا لەلايەن تاهىر و بەفەرمانى مەئمون رى و رەسمى حەجى لەگەل خەلكان ئەنجامدا.

لەم سالدە مۆتەمەن كوپى رەشىد و مەنسور كوپى مەھدى پۇشتەنە خوراسان بۇ لاى مەئمون. مەئمون مۆتەمەنى بۇ جەرجان پەۋانە كرد.

لەم سالدە گرانى لەئاندۆلۇس ھاتە ئارلۋە بەشىۋەيەك خەلكان بەيانىيان دەكردە شەۋ و تەنيا بەكەمىك خواردن رىگەيان لەبەرسىيەتى خۇيان دەگرت.

لەم سالدە ۋەككە كوپى جەراحى روئاسى لەفید كاتىك گەپرانەۋە لەمالى خوا، مرد. بەقىە كوپى ۋەلىدى حىمىسى كەسالى لەدايك بوونى ۱۲۰ كۆچى/۷۳۷ زايىنى بوو، مرد. محەممەد كوپى مەلىح كوپى سلىمانى ئەسلەمى و موعاز كوپى موعاز باۋكى موسەناى عەنبەرى لەتەمەنى حەفتا و حەوت سالى، مردن.

رووداووه‌کانی سائی سه‌د و نه‌وهد و هه‌شتی کۆچی (٨١٣ زایینی)

زانیبوونی تاهیر به‌سه‌ر به‌غداد

له‌م ساله‌دا خوزه‌یمه‌ کۆپی خازم په‌یوه‌ندی خۆی له‌گه‌ل ئەمین پچ‌راند و په‌یوه‌ستی تاهیر بوو. هه‌رسیمه‌ له‌رۆژه‌لاته‌وه‌ ریگه‌ی به‌غدادی گرت‌ه‌بهر. تاهیر په‌یامی بۆ خوزه‌یمه‌ نارد ئەگه‌ر من له‌گه‌ل ئەمین په‌یمانی ناشتی ببه‌ستم له‌گه‌ل ئەوه‌ی هاوکاری منت نه‌کردوه‌ به‌لام به‌خششه‌کانی خۆم له‌تۆ درێغ ناکه‌م و پشتگوێت ناخه‌م. خوزه‌یمه‌ به‌پیشنیاره‌که‌ی تاهیر رازی بوو و ملکه‌چی خۆی نیشاندا. به‌تاهیری وت: ئەگه‌ر تۆ له‌به‌شی رۆژه‌لاتی به‌غداد و له‌جیگه‌ی هه‌رسیمه‌ داده‌به‌زی، ئەمین به‌فه‌رمانه‌کانت رازی ده‌بوو چونکه‌ هه‌رسیمه‌ به‌که‌سیکی برۆپینکراو نازانیت. له‌لایه‌کی دیکه‌ ئەمین له‌خه‌لکان ده‌ترسیت ئەگه‌ر به‌فه‌رمان بردن له‌تۆ رازی ببیت، خۆینی بریژن. ئەمه‌ هیچ ریگه‌یه‌کی نییه‌ مه‌گه‌ر ئەوه‌ی ده‌سته‌یه‌ک بۆ پشتیوانی کردنی ئەو په‌وانه‌ بکریت.

تاهیر له‌نامه‌یه‌که‌دا ناته‌وانی هه‌رسیمه‌ی بیرخسته‌وه‌ و سه‌رکۆنه‌ی کرد، پێی وت: سوپاییه‌کانت کۆکرده‌وه‌ و سامانه‌کانت به‌فیرۆدا و له‌هێرش کردنه‌ سه‌ر سوپای دورژمن خۆت به‌دوور ده‌گریت. ریگه‌م بۆ تۆ ته‌خت کرد. پرده‌کانم هه‌لبه‌ست و دڵنیام دوو که‌س دژایه‌تی تۆ ناکه‌ن، ئاگری جه‌نگ هه‌لگیرسینه‌ و پێش‌په‌وی بکه‌.

هه‌رسیمه‌ وتاره‌که‌ی تاهیری خوینده‌وه‌ و فه‌مانبه‌ری هه‌لبژارد. تاهیر خوزه‌یمه‌ی له‌م گفتوگۆیه‌ ئاگادار کردوه‌ و ده‌ست‌نوسینکی هاوشیوه‌ی بۆ محه‌مه‌د کۆپی عه‌لی کۆپی عیسا، پارێزه‌ری پرده‌ (به‌نۆینه‌رایه‌تی ئەمین که‌ به‌شیوه‌یه‌کی نه‌ینی په‌یوه‌ستی تاهیر ببوو) په‌وانه‌ کرد. له‌شه‌وی چوارشه‌مه‌، هه‌شتی موحه‌ره‌م/هه‌شتی دی‌سامبه‌ر خوزه‌یمه‌ و محه‌مه‌د کۆپی عه‌لی کۆپی عیسا هێرشیان کرده‌ سه‌ر پردی دیجله‌ و وێرانیان کرد و محه‌مه‌د ئەمینیان له‌خه‌لافه‌ت دوور خسته‌وه‌. سوپای ئوردوگای مه‌هدی ئارام بوونه‌وه‌ و ده‌ستیان له‌جه‌نگ هه‌لگرت

به‌لام هه‌رسیمه یه‌ك هه‌نگاو نه‌پۆشته پيش (له‌وان ده‌ترسا) تا ئه‌وه‌ی ده‌سته‌یه‌ك له‌سه‌ركرده‌كان سویندیان بۆ خوارد و به‌مشپوهیه هه‌رسیمه پۆشته لایان. حسه‌ین خوله‌یج له‌مباروه هۆنراوه‌یه‌كی هه‌یه:

علینا جمیعا من خزیمة منة	بها احمد الرحمن نائرة الحرب
تولی امور المسلمين بنفسه	فذب و حامی عنهم اشرف الذب
ولولا ابو العباس ما انفك دهرنا	یبيت علی عتب و یغدو علی عتب
خزیمة لم یذكر له مثل هذه	اذا اضطربت شرق البلاد مع الغرب
اناخ بجسری دجلة القطع و القنا	شوارع و الارواح فی راحة العضب

واتاكی: هه‌مووان سیاسی خوزه‌یمه‌مان له‌سه‌ر شانه چوونكه خواوه‌ند ئاگری جه‌نگی به‌هۆی ئه‌وه‌وه دامرکاند. ئه‌و کاروباری موسولمانانی ریکخست و به‌باشترین شیوه به‌رگری لیکردن. ئه‌گه‌ر باوکی عه‌باس نازناوی خوزه‌یمه نه‌ده‌بوو، رۆژگاری ئیمه یه‌ك له‌دوا‌ی یه‌ك شیاوی سه‌رکۆنه کردن بوو. ئاوا پيشهاتیک له‌کاتی په‌ریشانی رۆژه‌ه‌لات و رۆژئاوا بۆ خوزه‌یمه دیارینه‌کراوه (ناوی چاکه‌ی بۆ ئه‌و به‌دواوه نه‌بووه) له‌نیوان دوو پردی دیجله پمه‌کانی به‌رز کرده‌وه و گیانه‌کانی به‌ده‌ستی توپه‌یی سپارد.

بۆ رۆژی دواتر تاهیر روی کرده مه‌دینه و که‌رخ و له‌وی جه‌نگیک‌ی مائۆیرانکه‌ری خسته‌گه‌ر. ئه‌و له‌م جه‌نگه‌دا پاشه‌کشینی به‌هه‌مووان کرد و دوژمن په‌نای بۆ که‌رخ برد. تاهیر له‌که‌رخ رووبه‌روویان بوویه‌وه و به‌شیوه‌یه‌ك شکستی پیه‌ینان، ته‌نیا رینگه‌چاره‌یان به‌هه‌لاتن ده‌زانی بی ئه‌وه‌ی هیچ شتیک ببینن. تاهیر شمشیر به‌ده‌ست پۆشته ئه‌وی و فه‌رمانیدا جار به‌دن: هه‌رک‌س له‌ماله‌که‌ی خۆی بمینیته‌وه، ئه‌مانی هه‌یه. ئه‌و له‌بازاری که‌رخ و کۆشکی وه‌زاح به‌ئه‌ندازه‌ی پیویست سه‌ربازی دانا مه‌به‌ستی هی‌رش کردنه سه‌ر شاری مه‌نسور (به‌غدادی کۆنی) کرد و ده‌وری شاره‌که و کۆشکی زوبه‌یده و خولد و باب ئه‌لجسری تا ده‌روازه‌ی شام و خوراسان و کوفه و به‌سه‌ره و که‌ناره‌کانی سورات تا شوینی پزانی دیجله‌ی گرت.

حاته‌م کوپی سه‌قه‌ر و هه‌رش و ئه‌فریقاییه‌کان له‌جه‌نگ دژی تاهیر به‌رده‌وام

بوون. تاهیر کۆشکی زوبه‌یده و خولدی وێران کرد. ئەمین، دایکی و منالەکانی بۆ شاری مەنسور برد و لەریگە سەربازەکان، کۆیلە و کەنیزەکانیان لێیان جیا‌بوونه‌وه و کەس گرنگی بەکەس نەدەدا. خراپەکاران و کەسانی پەستیش‌بلا‌وه‌یان لێکرد. ئەمین لەشاری مەنسور خۆی شار‌ده‌وه. تاهیر دەوری شارە‌که‌ی گرت و دەستی بەسەر دەروازەکاندا گرت. عەمرۆ ئە‌لو‌ه‌راق ئەم هە‌والە‌ی بیست. ئەو دا‌وای پیا‌لە‌یه‌ک مە‌ی کرد و ئەم هۆ‌ن‌را‌وه‌ی هۆ‌ن‌ییە‌وه:

خذها قللخمرة اسماء	لها دواء و لها داء
يصلحها الماء اذا اصفقت	يوما و قد يفسدها الماء
و قائل كانت لهم وقعة	في يومنا هذا و اشياء
قلت له: انت امرؤ جاهل	فيك عن الخيرات ابطاء
اشرب و دعنا من احاديثهم	يصلح الناس اذا شاؤوا

واتاکە‌ی: بگرە چوونکە مە‌ی چە‌ندین نا‌وی هە‌یه. هە‌م دە‌ردی هە‌یه و هە‌م دە‌رمان. کاتی‌ک روون و بە‌تام ببێ، ئاو جوانی دە‌کات و هە‌ندی کات ئاو بێ تامی دە‌کات. کە‌سی‌ک وتی ئە‌م‌رۆ جە‌نگ (ئاماژە‌یه بۆ روودا‌وه‌کانی بە‌غداد) و کاری تریان کرد‌وه. پێ‌م وت تۆ پیا‌ویی‌کی نە‌زانیت و لە‌کارە چاکە‌کان دوور کە‌وت‌وو‌یتە‌وه. بخۆ‌ر‌ه‌وه و نێ‌مه لە‌گفت‌و‌گۆ سە‌بارە‌ت بە‌وان ئاس‌وده بکە چوونکە خە‌ڵکان هە‌رکات بیانە‌ویت، رێ‌گە‌ی سازان دە‌گر‌نە‌بەر.

ئێ‌براهیم کو‌پی مە‌هدی دە‌لێ‌ت کاتی‌ک تاهیر لە‌شارە‌که گە‌مارۆی خستە سەر ئە‌مین، ئە‌و لای ئە‌مین بو‌وه. دە‌لێ‌ت: شە‌وی‌ک ئە‌مین پ‌ۆ‌شته‌در تا رێ‌گە چارە‌یه‌ک بۆ ئە‌م کێ‌شه‌یه بد‌ۆ‌زێ‌تە‌وه. رووی کردە کۆ‌شکە‌که‌ی خۆی لە‌خ‌ولد. کە‌سی بە‌دا‌وی مندا نارد و پ‌ۆ‌شتمە لای. وتی: جوانی ئە‌م شە‌و و جوانی مانگ لە‌ئاسمان و تیشکی ئە‌و لە‌کە‌نارە‌کانی دی‌جلە دە‌بینی؟ کە‌مێ‌ک یادە دە‌خ‌و‌یتە‌وه؟ و‌تم: فەرمان فەرمانی تۆ‌یه. مە‌ی خوار‌ده‌وه و دە‌رخ‌واردی منیشیدا. دواتر ئا‌وا‌زێ‌کم بۆ خو‌ێ‌ند کە‌دە‌مزانی حە‌زی لێ‌یه‌تی. ئە‌مین پێ‌ی و‌تم: لە‌گە‌ل گۆ‌ران‌یی‌ژێ‌کی دیکە‌دا چۆ‌نیت؟ و‌تم: نیازم پێ‌ی نی‌یه. فەرمانیدا کە‌نیز‌کیان بە‌نا‌وی زە‌عف هێ‌نا. نا‌وه‌که‌ی ئە‌وم بە‌خراپە لێ‌ک‌دا‌یه‌وه. سە‌ر‌قال بو‌وین کە‌ئە‌مین بە‌کە‌نیزە‌که‌ی وت: بخو‌ێ‌نه. کە‌نیز ئە‌م

هؤنراوه‌ی جوعدی خویند:

کلیب لعمری کان اکثر ناصر
 و ایسر حرما منک ضرج بالدم
 واتاکه‌ی: سویند به‌گیانی خۆم کوله‌یب (له‌گه‌وره‌کانی عه‌ره‌ب) زیاتر له‌تۆ یار و
 هاوه‌لی نه‌بوو. گوناخی ئەو که‌متر بوو به‌لام له‌ناو خوینی خۆیدا گه‌وزا.
 ئەمین ئەم گۆرانییه‌ی پێ ناخۆش بوو، به‌خرایی لێکی دایه‌وه و وتی:
 گۆرانییه‌کی دیکه بخوینه‌وه. ئەو که‌نیزه ئەمه‌ی خویند:

ایکی فراقهم عینی فارقها
 ان التفرق للاحباب بکاء
 ما زال يعدو عليهم ريب دهرهم
 حتی تفانوا و ريب الدهر عداء
 واتاکه‌ی: دووری ئەوان چاوه‌کانمی پڕفرمیسک کرد و خه‌وی له‌چاوه‌کانم پفاند.
 جیابوونه‌وه له‌یاران گریان هینه‌ره. زیانی رۆژگاره‌کان به‌رده‌وام هیرشی کرده
 سه‌ریان تا له‌ناوچوون و زیانه‌کانی رۆژگار به‌رده‌وام هیرش ده‌که‌ن.
 له‌م کاته‌دا ئەمین به‌که‌نیزه‌که‌ی وت: نفرین له‌تۆ، ئایا گۆرانییه‌که‌ی دیکه
 نازانیت؟ که‌نیز وه‌لامی دایه‌وه: ئەوم خویند که‌گومانم ده‌کرد په‌سه‌ندی ده‌که‌یت.
 دواتر ئەم گۆرانییه‌ی خویند:

اما ورب السكون و الحرك
 ان المنايا كثيرة الشرك
 ما اختلف الليل و النهار و لا
 دارت نجوم السماء في الفلك
 الا لنقل النعيم من ملك
 قد زال سلطانه الى ملك
 و ملك ذی العرش دائم ابدا
 ليس بفان و لا بمشترك
 واتاکه‌ی: سویند به‌خوای ئارامی و جووله، مه‌رگ چه‌ندین داوی هه‌یه.
 هاتوچۆی شه‌و و رۆژ و سورانی ئەستیره‌کانی کاکیشان بۆ ئەوه‌یه که‌پێگه‌ی
 پاشایه‌تی له‌پاشایه‌ک، بۆ پاشایه‌کی دیکه بگوازیته‌وه و ته‌نیا فه‌رمانه‌روایی
 خواوه‌ند هه‌لگری پاشایه‌تی هه‌میشه‌یه‌ی له‌ناو ناچیت و که‌س شه‌ریکی نییه‌.
 ئەمین رووی کرده که‌نیزه‌که و وتی: هه‌سته، نه‌حله‌تی خوا له‌تۆ بیّت. که‌نیز
 هه‌ستا و پوشت. ئەمین پیاله‌یه‌کی بلورینی خۆش کردی له‌به‌رده‌م ئەودا دانابوو
 که‌پێیان ده‌وت (رب رباح) که‌نیز قاچی خلیسکا و به‌ر پیاله‌که‌ که‌وت و شکاندى.
 ئەمین وتی: هاوار له‌تۆ ئەی ئیبراهیم! ئەم که‌نیزه بۆ هات و ئەم پیاله بۆ شکا؟

سۈيىند بەخۋا گومان دەكەم ژيانى من كۋتايى ھاتۋو. وتم: خواۋەند
فەرمانرەۋايەتت پايەدار بكات و دوژمنت لەناو ببات. ھىشتا كۋتايىمان
بەگفتوگۆكەمان نەھىناۋو، بىستان: ئەو كارەى راۋىژتان لەبارەۋە دەكرد،
كۋتايى پىھات. ئەمىن وتى: ئەى ئىبراھىم! تۆيش ئەۋەت بىست كەمن بىستەم؟ وتم:
ھىچم نەبىست (لەكاتىكدا بىستبووم) وتى: لاي رووبارەۋە ھىچ نايىستت؟
لەرۋوبارەكە نزيك بوومەۋە بەلام ھىچم نەبىنى. دانىشتىن و درىژەمان بەگفتوگۆدا
بەلام دووبارە ئەو دەنگە بىسترايەۋە. ئەمىن خەمبار ھەستا و بۆ كۆشكەكى
گەرايەۋە. يەك دوو شەۋ زياترى نەخايد كەدايكى لەپرسكەيدا دانىشت.

كوژرانى ئەمىن

كاتىك ئەمىن پۇشتە شارى مەنسور و تاھىر دەستى بەسەر بازارەكانى كەرخ و
دەرۋوبەريدا گرت و لەشارەكە مايەۋە، فەرماندە و سەركرەكانى ئەمىن زانىان
تواناي بەرگرى كردنيان نىيە، لەزالبوونى تاھىر ترسان. محەممەد كۆپى حاتەم
كۆپى سەقەر و محەممەد كۆپى ئىبراھىم كۆپى ئەغلەبى ئەفرىقى و دەستەيەكى
دىكە ھاتنە لاي ئەمىن و وتيان: بارودۇخ بەم شىۋەيە كەدەيىنى. بۆچوونى
خۇمان دەخەينە بەردەم تۆ، لىكۆلىنەۋەى لى بكة و لەپريارى خۆت ئاگادارمان
بكەرەۋە ھىوادارىن خىر و خۆشى بەدواۋە بىت. ئەمىن وتى: بۆچوونى ئىۋە چىيە؟
وتيان: خەلكان لەدەۋرى تۆ بلاۋەيان لىكردوۋە و دوژمنان دەرۋيان گرتوۋىت.
تەنيا ھەوت ھەزار ئەسپى رەسەن بۆ تۆ ماۋەتەۋە. بۆچوونى ئىمە ئەۋەيە ھەوت
ھەزار كەس لەسەربازە بوژرەكانت ھەلبژىرت و سوار لەسەر ئەسپەكان شەۋانە
لەيەكىك لەدەرۋازەكان بېرۆيتەدەر. بەخواستى خوا كەس لەبەرەبەر ئىمە خۇپراگرى
ناكات. ئىمە دەرۋىن تا دەگەينە جەزىرە و شام و لەۋى باج وەردەگرين و
لەسەرزەمىنىكى بەربلاۋ فەرمانرەۋايەكى تازە بىيات دەنيىن. لەم كاتەدا خەلكان
لەدەۋرى تۆ كۆدەبنەۋە و سوپايىيەكانت چىتر شوين پىنى تۆ ھەلناگرن.

ئەمىن وتى: بۆچوونىكى پەسەندە و مەبەستى ئەنجامدانى كرد. تاھىر لەم
گفتوگۆيە ئاگادار بوۋيەۋە. (سىخوۋەكانى ئەو لەھەموو شوينىكدا بوون) ئەو

بەسلىمان كۆپى مەنسور و مەممەد كۆپى عىسا كۆپى نەھىك و سەندى كۆپى شاھەك نامەيەكى لەم شىۋەى نووسى: سويند بەخو ئەگەر لەم مەبەستەى پەشىمانى نەكەنەو، ھىچ زەۋىيەكتان بۇ ناھىيەمەو و جگە لەكوشتنتان ھىچ مەبەستىكى دىكەم نابىت.

ئەم دەستە پۇشتەنە لاي ئەمىن و پىيان وت: لەمەبەستەكتە ئاگادار بوۋىنەو. سويند بەخو و بەگيانى تۆ، ئەم دەستەى ئەم بۇچوونەيان پىشنيار كىردو، تەنيا دەستەيەك خراپەكارن كەزەختى گەمارۇ بۇ ئەم كارە ناچارى كىردوون و دەزانن لاي براكتە و تاھىر ئەمانيان پى نادىت چوونكە لەجەنگ دژى ئەوان بەردەوام بوون. ئىمە لەگيانى تۆ دلىيا نىن ئەگەر لەگەل ئەوان بىرۆيت، دەرستىن زىندانىت بىكەن و سەرت لەجەستە جيا بىكەنەو و بىكەنە بەلگە و ھۆكارىك بۇ ۋەرگرتنى ئەمانى خۇيان. چەندىن بەلگەيان بۇ وتەكانى خۇيان ھىنايەو. ئەمىن وتەكانى ئەوانى پىشتراست كىردەو و رازى بوو داۋاي ئەمان بىكات و بىروادەر. ئەم دەستەيە پىيان وت: تۆ تەنيا رابواردن و خۇش گوزەرانىت دەۋىت و براكتە ئەم نىازانەت دابىن دەكات و پىگەيەكى تايبەت پى دەبەخشىت و ئەۋەى دلت بخوازىت، بۆتى ئامادە دەكات و ھىچ زىيانىك لەو بەتۇ ئاگات. ئەمىن ئەم بۇچوونەى پەسەند كىرد و بىرياردا تەسلىمى ھەرسىمە كۆپى ئەعەنە بىيت.

ئەو دەستەى پىشنيارى پۇشتەن بۇ شاميان پىكىرد، ھاتنە لاي ئەمىن و وتيان: ئەگەر بەپىشنيارەكەى ئىمە رازى نابىت و بەپىشنيارى ئەم كاسە لىسانە رازى دەبىت، باشترە تەسلىمى تاھىر بىيت نەك ھەرسىمە كۆپى ئەعەن. ئەمىن وتى: تاھىر خۇش ناۋىت چوونكە لەخەودا بىنىم لەسەر دىۋارىكى خىشتى بەرز ۋەستابووم. بناغەى ئەم دىۋار پان و ھىچ دىۋارىكە بەپانى ئەم دىۋارە نەبىنىبوو. جىل و بەرگى رەشم پۇشپو و شمشىرم بەكەمەرەو ھەلۋاسىبوو. تاھىر لەبن دىۋارەكە ۋەستاو ئەۋەندەى لىدا كەدىۋارەكە رۈوخا، كەۋتمە خوار و كىلۋەكەم لەسەر كەوت. ئەم خەۋەم بەشىۋەيەكى خراپ لىكدايەو و تاھىر خۇش ناۋىت لەكاتىكدا ھەرسىمە موالى ئىمەيە و بۇ ئىمە ۋەك باۋكە. زىاتەر لەو نىزىك و زىاتەر بىروام بەو ھەيە.

ئەمىن كەسى نارد و داۋاي ئەمانى لەھەرسىمە كرد. ھەرسىمە ئەمانى پىدا و سويندى خوارد ئەگەر مەئمۇن مەبەستى كوشتنى ئەو بىكات، دژى مەئمۇن دەجەنگىت. تاهىر لەم كارە ئاگادار بوويەۋە و بەناخۇشى زانى و بېرىدا لەپۇشتى ئەمىن بۇ لاي ھەرسىمە رىگىرى بىكات. تاهىر وتى: ئەمىن لەلايەن سوپاكەى مەۋە گەمارۆى خراۋەتەسەر و من گۆرەپانم بۇ تەسلىم بوونى ئەو تەسك و تەنگ كردوۋە و بەناچارى پىشنىياري ئەمانى كرد. لەبەر ئەمە رىگە نادەم بېرواقە لاي ھەرسىمە و ئەم نازناۋە بەو بېرىت.

كاتىك ھەرسىمە و فەرماندەكان لەۋتەكانى تاهىر ئاگادار بوونەۋە، ھەموويان لەمالى خوزەيمە كۆپى خازم كۆبوونەۋە. تاهىر و فەرماندەكانى، سلىمان كۆپى مەنسور و سىندى و محەممەد كۆپى عىسا كۆپى نەھىك ھاتن و راۋىژيان كرد. ئەوان تاهىريان ئاگادار كەردەۋە كەئەمىن ھىچ كات تەسلىمى ئەو نابىت وئەگەر ئەۋەى ئەمىن داۋاي كردوۋە، ئەنجام نەدرىت ئەگەرى ھەيە پىشپاھەكانى رۆژگارى حسەين كۆپى ەلى كۆپى ماھان سەر لەنۆى روۋىداتەۋە (دووبارە كەسانىك ھاۋكارى ئەمىن بىكەن و لەسەر تەختى خلافتە داينىشىنن) وتيان: ئەمىن خۆى دىتە لاي ھەرسىمە و ئەنگوستىلە و مۆرى خەلافتە بەتۇ دەسپىرىت و ئەمە واتە ھەموو خەلافتە، كەۋاتە ئەم دەرفەتە لەدەست مەدە. تاهىر بەداۋاكەيان رازى بوو.

بەلام كاتىك ھەرش ئاگادار بوويەۋە، مەبەستى ئەۋەى كرد خۆى لەتاهىر نىزىك بىكاتەۋە. لەسەر ئەم بىنەمايە بەتاهىرى وت كەگفتوگۆى نىۋان ئەوان و سەر كەردەكانى دىكە فرىوئامىز بوۋە و ئەنگوستىلە و مۆرى خەلافتە تەسلىمى ھەرسىمە دەكرىت. تاهىر تۆرە بوو و لەبەرە ئەمە لەدەۋرى كۆشكى دايكى ئەمىن و كۆشكەكانى خولد دەستەيەكى دانا و كەسى لەم كارە ئاگادار نەكردەۋە. كاتىك ئەمىن بۇ پۇشتن بۇ لاي ھەرسىمە خۆى ئامادە كرد، پىش پۇشتن تىنۋىيەتییەكى جەرگەر يەخەى گرت، وتيان ئاۋى لەئەنبارى بۇ بىنن بەلام ئەنبار ئاۋى لى نەبوو. شەۋى يەكشەممە، بىست و پىنجى موحەرەمى سالى ۱۹۸ / ۲۵ دىسامبەرى ۸۱۲ زايىنى داۋى نوپۇژى خەۋتەنان بەجل و بەرگى سىپى و كلۆى پەش ھاتە ھەۋشى كۆشكەكەى. ھەرسىمە پەيكى نارد كە: بەپىنى پەيمانەكە ھاتووم تۇ لەگەل خۇم

بیه، به‌لام باشتەر وایه ئەم شەو نەییټ چوونکە لای رووبار شتێک دەبینم کەگومانێ لا دروست کردووم، دەترسم دژی تۆ راپەڕن و تۆ لە دەستی من برفینن و بەمشینوویە هەم تۆ بکوژیت هەم من. ئەمشەو بمینەرەوێ تا خۆم ئاسوودە بکەم و شەویکی دیکە دینم و ئەگەر دژی تۆ راپەڕین، بەرگریټ لی دەکەم. ئەمێن بەنێرداوی وت: بگەرێرەوێ بۆ لای هەرسییمە و پێی بلی، چیتەر کاتمان بەدەستەوێ نەماوێ، هەنووکە بۆ لای ئەو بەریدەکەوم و ناتوانم تا بەیانی خۆم رابگرم.

ئەمێن لە کاتی کدا پەڕیشانی بەسەریدا زال ببوو، وتی: خەلک، خەزمەتکارەکان و پاسەوانەکان و هەموو کەسان پۆشتوون و دەترسم تاهیر لەمە ئاگادار ببیتەوێ و مەبەستی من بکات و لەگەڵ خۆی بمبات. دواتر دوو کوپەرەکی خۆی بانگ کرد و لە ئامیزی گرتن و بەدەم گریانەوێ ماچی دەکردن. ئەمێن پێی وتن: ئێوێ دووانە بەخواوەندی مەزن دەسپێرم. ئەمە ی وت و بەقۆلی کراسەکی فرمیسکەکانی سپی. سوار ئەسپەکی خۆی بوو. پۆشتە کەنار رووبار. بەلەمی جەنگی هەرسییمە ئامادە بوو. ئەمێن سەرکەوت.

ئەحمەد کوپی سەلام کەسەرپەرەستی دامەزراوەی داد بوو، دەلیټ: لەناو بەلەمەکە هاوڕێیەتی هەرسییمەم دەکرد، کاتی ک ئەمێن هات، بۆ ریز گرتن هەستاینە سەر پێ. هەرسییمە لەسەر دوو ئەژنۆی خۆی دانیشټ و لەوێ نەیدەتوانی لەسەر پێ بێستیت، داوای بەخشینی کرد. ئەمێنی لە ئامیز گرت و سەری خستە سەر داوینێ خۆی، دەست و پێ و چاوەکانی ماچ کرد. هەرسییمە فەرمانی پۆشتنیدا کە لەناکاو بەلەم سوارەکانی تاهیر هیڕشیان کردە سەرمان و بەدەم هاوارەوێ بەلەمەکی ئێمەیان کون کرد. ناو هاتە ناو بەلەمەکە و نەغرۆ بوو. هەمووان کەوتینە ناو ئاوێکە. لیخوپی بەلەمەکە قژی هەرسییمە ی گرت و لە ئاوێکە دەریهینا. ئەمێن کە کەوتبووێ ناو ئاوێکە، جلەکانی خۆی دەراند و خۆی گەیانده کەنارەکان. یەکی ک لەپیاوێکانی تاهیر منی گرت و بۆ لای تاهیری بردم و پێی وت لەو کەسانەم لەناو بەلەمەکی هەرسییمە دەستگیر کراوم. تاهیر پرسی: کیټ؟ وتم: ئەحمەد کوپی سەلام، سەرپەرەستی دامەزراوەی داد و موالی سەرورێ باوەرداران، وتی: درۆ دەکەیت، راستی بلی. وتم: ئەوێ وتم راست بوو. وتی: خەلیفە ی لەسەر

کارلابراو چی کرد؟ وتم: بینیم که‌وته ئاوه‌که و جله‌کانی دراند. تاهیر سوار ئه‌سپه‌که‌ی بوو، په‌تیکی کرده ملم و به‌دوای خویدا رایده‌کیشام. توانای پاکردنم نه‌ما. فرمانیدا سهر له‌جه‌ستم جیا‌که‌نه‌وه. گیانی خۆم به‌ده هزار درهمم کړییه‌وه. منی له‌مالیک زیندانی کرد تا درهمه‌کان وه‌ریگریت. چهند راخه‌ر و حه‌سیر و دوو پشتی له‌م ماله‌دا ده‌بینرا.

دوای تیپه‌پرینی چهند کارژی‌ریکی دیکه له‌شه‌و، ده‌رگیان کرده‌وه و ئه‌مینیان فریدایه ژوور. روت بوو و ته‌نیا پانتۆلیکی له‌پی و عه‌مامه‌یه‌کی له‌سهردا بوو. لای من به‌جیان هیشت. وتم: هه‌مووان له‌لایهن خواوه هاتووین و بۆ لای ئه‌و ده‌گه‌رینه‌وه. گریام: ناوی منی پرسى: خۆم پی ناساند. وتی: باوه‌شم بگره چوونکه ترساوم. سه‌لام ده‌لیت: له‌نامیزم گرت. لی‌دانی دلی زیادی کردبوو. له‌م کاته‌دا وتی: ئه‌ی ئه‌حمه‌د، مه‌ئمونی برام چی به‌سهره‌ات؟ وتم: زیندووه. وتی: خواوه‌ند روخساری نامه‌به‌ری ئه‌وان (که‌سانی ده‌ورو به‌ری خۆی) قیزه‌ون بکات چوونکه ده‌یوت مه‌ئمون مردووه (ئه‌مینیان فریو ده‌دا) نامه‌به‌ر ده‌یوت: مه‌ئمون به‌جه‌نگ دژی ئه‌و رازی نه‌بووه و له‌به‌ر ئه‌مه کوژراوه. وتم: خواوه‌ند روخساری راویژکارانی تو قیزه‌ون بکات. وتی: گومان ده‌که‌یت چ به‌لایه‌ک به‌سهر من دینن؟ ئایا ده‌مکوژن یا پی‌به‌ندی ئه‌مانه‌که‌ی خۆیان ده‌بن؟ وتم: ریز له‌ئه‌مانه‌که‌ی خۆیان ده‌گرن.

ئه‌مین خۆی له‌جله‌کانییه‌وه ده‌ئالاند. عابا‌که‌ی خۆم پێ‌دا و وتم: ئه‌مه به‌ به‌سهر خۆتا.

سه‌رقالی گفتوگو بووین له‌ناکاو پیاویک هات. سه‌یری روخساری ئیمه‌ی کرد. ئه‌وم ناسیییه‌وه. محه‌مه‌د کو‌ری حومه‌یدی تاهیری (له‌شوینکه‌وته و فرمانده‌کانی تاهیر) بوو. کاتیک ئه‌وم بینى زانیم ئه‌مین ده‌کوژریت. له‌نیوه‌ی شه‌و ده‌رگا کرایه‌وه و ده‌سته‌یه‌کی ناعه‌ره‌ب، به‌شمشیری ده‌رکیشراو هاتنه‌ ناو. کاتیک ئه‌مین ئه‌وانی بینى، وه‌ستا و به‌رده‌وام ده‌یوت: هه‌مووان لای خواوه هاتووین و بۆ لای ئه‌و ده‌گه‌رینه‌وه. سویند به‌خوا له‌ریگه‌ی خوادا خوینم پ‌ژا. ئایا که‌س نییه‌ هاوکاریم بکات یا په‌نام بدات؟ ئایا که‌س له‌ئه‌بنا (مه‌اله ئیرانییه‌کان که‌خه‌لافه‌تی مه‌ناله‌کانی

غەبەسىيان دامەزئاندا) نىيە فرىيائى مەن كەۋىت؟ ئەۋان ھاتىن ۋە لاي ئەۋ ژوۋرى ئىمەي تىيا زىندانى كرابوۋىن، ۋەستان. يەكتىيان بۇ ھاتىنە پىش ھان دەدا. ئەمىن پىشتىيەكەي كىدە قەلغانى خۇي ۋە دەيوت: ھاۋار لەئىۋە، مەن كوپى مامى پىغەمبەرى ئىۋەم، مەن كوپى ھاپونم، مەن بىراي مەئمونم، خواۋەندا، خواۋەندا، يەككە لەۋان ھاتە پىش ۋە نوۋكى شمشىرى لەناۋچاۋى نىك كىدەۋە. ئەمىن بەپىشتىيەكەي كىشاي بەروخسارىدا ۋە ۋىستى شمشىرەكەي لى بىستىنىت. ئەۋ پىۋە ھاۋارى كىد: مەن كوشىت، مەن كوشىت. دەستەيەك ھاتىن ۋە يەككە لەۋان شمشىرەكەي لەكەلەكەي ئەمىن چەقاند. پىژانە سەر ئەمىن ۋە لەپىشتەۋە سەريان پىرى ۋە سەرە بىراۋەكەيان بىردە لاي تاهىر ۋە جەستەكەيان بەجىھىشت.

بۇ بەيائى جەستەي ئەۋيان خىستە ناۋ جەۋالنىك ۋە بىردىيان. تاهىر، سەرى ئەمىنى بەبورجىكەۋە ھەلۋاسى ۋە خەلكانى بەغداد بۇ بىنىنى لەمالەكانىيان ھاتىدەر. تاهىر جارى دەدا: ئەمە سەرى خەلىفەي لەسەر كار لا براۋ مەمەد ئەمىنە.

كاتىك ئەمىن كوژرا، سەربازەكانى بەغداد ۋە سوپاكەي تاهىر لەكوژرانى ئەۋ پەشىمان بوۋنەۋە. تاهىر، سەرى ئەمىنى بەكوپە مامەكەي مەمەد كوپى خىسەين كوپى موسەب بۇ لاي مەئمون نارد ۋە لەگىرتى بەغداد ئاگادارى كىدەۋە. كاتىك سەرى ئەمىن گەشىت، زورىاستىن خىستى سەر قەلغانىك ۋە كاتىك مەئمون بىنى، ناۋچاۋى خىستە سەر خاك. تاهىر مۇر ۋە ئەنگۈستىلەي خەلەفىتى بۇ ناردىۋو.

كاتىك دانىشتۋوانى مەدىنە ئاگادار بوۋنەۋە لەۋەي تاهىر فەرمانى كوشىتنى ئەمىنى بەكۈيلەكەي يانى قوپەيش داۋە، پىرەپىۋىك لەۋان ۋەتى: پاك ۋە گەۋرەيە خواۋەند، بەخەلكانى خۇمان دەۋت قوپەيش خويىنى ئەمىن دەرىژىت ۋە باۋەرمان ۋابوۋ ھۆزى قوپەيش خويىنى ئەۋ دەرىژىت بەلام پىۋىك بەم ناۋە ئەۋ كارەي كىد.

كاتىك ئەمىن كوژرا، بانگى ئەمانىيان لەناۋ خەلكان بەرز كىدەۋە ۋە كاتىك ھەموۋان ئارام بوۋن، تاهىر لەرۋى ھەيىنى پۈشتە ناۋ بەغداد ۋە خەلكان لەپىشت سەرى ئەۋ نوپىزىيان خويىند. ئەۋ بەناۋى خەلىفە مەئمون ۋە تارىكى خويىندەۋە، سەركۈنەي ئەمىنى كىد ۋە بۇ موعتەسەم يا بەگومانىك مەئلى مەھدى نامەيەكى نوۋسى: دۋاي سىياسى خواۋەندى پەرۋەدگار، بۇ مەن دىۋارە بۇ يەككە لەبەنەمالەي

خه‌لافهت بی سهرنامه (ئه‌میر) نامه‌یه‌ک بنی‌رم به‌لام بیستوومه تۆ خوازیاری
 گه‌رانه‌وه‌ی خه‌لیفه‌ی له‌سه‌ر کار لابراویت، چوونکه ئه‌گه‌ر به‌وشیوه بی‌ت، ئه‌م
 نامه‌یه‌ش به‌زیاده ده‌زانم و ئه‌گه‌ر جیاواز له‌وه بی‌ت، سلاو له‌تۆ ئه‌ی ئه‌میر و
 خواوه‌ند پی‌نگه‌ی تۆ پایه‌دار بکات.

کاتی‌ک ئه‌مین کوژرا، ئی‌براهیم کوپی مه‌هدی پرسه‌نامه‌یه‌کی بۆ نووسی:

عوجا بمغنی الطلل الدائر	بالخلد ذات الصخر و الاجر
و المرمر المنسوب یطلى به	و الباب باب الذهب الناضر
عوجا بها فاستقینا عندها	على یقین قدرة القادر
و ابلاغاً عنی مقالا الی	المولی علی المأمور و الامر
قولا له یابن ابی الناصر	طهر بلاد الله من طاهر
لم یكفه ان حز اوداجه	ذبح الهدایا بمدی الجازر
حتى آتی یسحب اوداجه	فی شطن، هذا مدی السائر
قد برد الموت علی جنبه	فطرفة منكسر الناظر

واتاکه‌ی: له‌و شوینه و ئیرانکراوه بو‌گزه‌رین، له‌کو‌شکی خولد که له‌به‌رد و خشت
 و مه‌رمه‌ری تراشدارو دروست کرابوو و در‌گایه‌کی زی‌رین و دره‌خشانی بۆ
 دانرابوو، له‌وی بو‌گزه‌رین و به‌توانایی خواوه‌ندی به‌توانا بی گومان بن. ئه‌م وته‌یه
 له‌من به‌سه‌روه‌ری فه‌رمانبه‌ر و فه‌رمانه‌وا بگه‌یینن. پی‌ی بلین ئه‌ی کوپی باوکی
 ناسرا! سه‌رزه‌مینی خواوه‌ند له‌تاهیر پاک بکه‌ره‌وه. مه‌گه‌ر ئه‌و به‌سی نه‌بوو په‌گی
 ملی بری هاوشیوه‌ی قوربانیه‌یه‌کان که به‌کی‌ردی قه‌ساب ده‌به‌ردین تا ئه‌و جی‌گه‌ی
 ئه‌ندامه‌کانی ئه‌وی به‌ته‌ناف راده‌کیشا. جه‌سته‌ی ئه‌وی خسته‌ی ناو جه‌وال
 و پێشینی کرد. مه‌رگ په‌یکه‌ری ئه‌وی سارد کرده‌وه. چاوی نیوه کراوه و پوانینی
 تی‌کشکاو بوو.

کاتی‌ک مه‌ئمون ئه‌م پرسه‌نامه‌ی بیست، تو‌ره‌یی خوینی هینایه کول.

تايپە تەندىيەكان، ژيان و خەلافەتى ئەمىن

دەلىن: مەممەد ئەمىن رۆژى پىنجشەممە نۆزدەى جومادى الاول سالى ۱۹۲/ نۆى مەى ۸۰۸ زايىنى خەلافەتى گرتەدەست و شەۋى يەكشەممە بىست و چوارى موحەرەمى سالى ۱۹۸/ ۲۴ دىسامبەرى ۸۱۳ زايىنى سەرى لەجەستە جيا كرايەۋە. نازناۋى ئەۋ باۋكى موسا يا باۋكى عت بوۋ. ئەۋ منالى پەشىد ھارون كوپرى باۋكى عەبدواللەى مەھدى كوپرى باۋكى جەغفەرى مەنسورە. دايكى زوبەيدە كچى جەغفەر گەۋرترىن منالى مەنسورە. خەلافەتى ئەۋ چوار سال و ھەشت مانگ و پىنج رۆژ دىرژەى كىشا. وتوويانە لەنيوہى جومادى الاخر خەلافەتى گرتەدەست. سالتەكانى تەمەنى لەبىست و ھەشت كۆتايى پىھات. موۋى سەرى ساف و دىرژ بوۋ، تەۋقە سەرى موۋى پىۋە نەبوۋ، چاۋەكانى ورد، لوتى ھەلۋى، قۆز و بالابەرز و ئىسك پان و چوار شانە بوۋ. لەروسافە (گەۋرەترىن بەشى شارى بەغداد و بەشى رۆژھەلاتەكەى) چاۋى بەدنیا ھەلەينا.

كاتىك مەئمون لەكوژرانى ئاگادار بوۋىيەۋە، مۆلتەى ھاتنى بەسەركرەكاندا. فەزل كوپرى سەھل نامەى خەلافەتى مەئمونى خويندەۋە. ھەموۋان پىرۋزباييان لىكرد و لەخواۋەند پارانەۋە.

مەئمون فەرمانى بۇ تاھىر و ھەرسىمە نووسى تا قاسم كوپرى مۆتەمەن لەجىگىرى خەلافەت لايىبەن. ئەۋان لەرەبىع الاولى ئەم سالتە/ئۆكتۆبەرى ۸۱۳ ئەۋيان لەسەر كار لاۋرد.

شاعىرەكان چەندىن ھۇنراۋەيان بۇ پرسەى ئەمىن ھۇنيوہتەۋە، ئىمە پىشتگوييان دەخەين چوونكە چتىر بابەتتىكى مېژوۋىيى نىن. يەككە لەم ھۇنراۋانە ھۇنراۋەى حسەين كوپرى زوحاكە كەيەككە بوۋ لەھاۋنشىنەكانى ئەمىن. باۋەرى بەمەزگى ئەۋ نەبوۋ و بەردەۋام چاۋەپروانى گەپرانەۋەى دەكرد:

ياخىر اسرتە و ان زعموا	انى عليك لمثبت اسف
الله يعلم ان لى كيدا	حرى عليك و مقلة تكف
و لئن شجيت بما رزئت به	انى لاضمر فوق ما اصف
هلا بقيت لسد فافتنا	ابدا و كان لغيرك التلف

قد کان فیک لن مضی خلف	و لسوف یعوز بعدک الخلف
ی بات رهطک بعد هفوتهم	انی لرهطک بعدها شنف
هتکوا بحرمتک التی هتکت	حرم الرسول و دونها السجف
و ثبت اقاربک التی خذلت	و جمیعها بالذل معترف
ترکوا حريم ابیهم نفلا	و المحصنات صوارخ هتف
ابدت ماخلطها علی دهش	ابکارهن ورنت النصف
سلبت معاجرهن و اجتلیت	ذات النقاب و نوزع الشنف
فکانهن خلال منتهب	در تکشف دونه الصدف
ملك تخون ملکه قدر	فوهی و صرف الدهر مختلف
هیئات بعدک ان یدوم لنا	عز و ان یبقی لنا شرف
افبعد عهد الله تقتله	و القتل بعد امانه سرف
فستعرفون غدا بعاقبة	عز الاله فأوردوا وقفوا
یا من تخون نومه ارق	هبت الشجون و قلبه لهف
قد کنت لی املا غنیت به	فمضی و حل محله الاسف
مرج النظام و عاد منکرنا	عرفا و انکر بعدک العرف
و الشمل منتشر لفقدک والدن	یا سدی و البال منکسف

واتاکه‌ی: ئە‌هی باشترینی بنه‌ماله‌ی خۆت! هه‌رچه‌ند ئە‌وان گومان ده‌که‌ن به‌لام
من بۆ تۆخه‌مبار و دل به‌داخم. خواوه‌ند ده‌زانی‌ت له‌خه‌مدا جه‌رگیکی سوتاوم هه‌یه
و چاویکی گریانای. ئە‌گه‌ر له‌م زیانه‌ خه‌مبارم، زیاتر له‌وه‌ی ده‌یه‌ینمه‌ سه‌رزمان،
له‌دل‌مدایه. بۆ نه‌مایته‌وه‌ بۆ ئە‌وه‌ی هه‌میشه‌ نیازه‌کانی ئی‌مه‌ به‌دی بی‌نیت و ته‌نیا تۆ
له‌ناوچوویت. تۆ هاوشیوه‌ی خه‌لیفه‌کانی پێشوو بوویت به‌لام دوا‌ی تۆ که‌سی
هاوشیوه‌ی تۆ نابین. که‌سانی تۆ دوا‌ی بی‌ ناگای چیت به‌ئاسووده‌یی ناخه‌ون و
دوا‌ی ئە‌و بی‌ ناگایه، چیت من به‌دور‌میان ده‌زانم. به‌شکستی پێگه‌ی تۆ، ریزی
پێغه‌مبه‌ر(د.خ) شکا. خزه‌کانی تۆ که‌هاوکارییان نه‌کردیت، هه‌ستاون و هه‌مووان
دان به‌ریسوا‌یی خۆیاندا ده‌نێن. سنووری باوکیان به‌که‌سانی دیکه‌ سپارد
و که‌سانی ناو په‌رده (ژن و منال) هاوار و ناله‌یان به‌رز کرده‌وه. کێژه‌کان له‌تاو

سه‌رایشیوان خه‌لخاله‌کانی خویان نیشاندا و به‌ته‌مه‌نه‌کان گریانیاں ده‌ست پی‌کرد.
سه‌رپۆشه‌کان تالان کرا، روخسار پۆش، ئاشکرا و گواره‌کان له‌گۆی دهره‌ینران.
ده‌لئی له‌کاتی تالانی هاوشیوه‌ی ئه‌و مروارییانه‌ بوون که‌سه‌ده‌فیان پیوه‌ نه‌مابوو.
پاشایه‌ک بوو که‌چاره‌نوس فه‌رمانه‌ر‌ه‌وايه‌تی ئه‌وی که‌م کرده‌وه و فه‌رمانه‌ر‌ه‌وايه‌تی
لاواز بوو، رووداوه‌کانی زه‌مانه‌ جو‌راوجۆره. ئه‌ی تاهیر، چۆن دوا‌ی په‌یمانی
خوایی ئه‌وت کوشته‌، چوونکه‌ کوشتن دوا‌ی به‌خشین ئه‌مان هه‌رزه‌گه‌رییه. به‌یانی
له‌رۆژی هه‌ستانه‌وه‌ هی‌زی خواوه‌ند ده‌بینیت، بپۆن و دره‌نگ بکه‌ن. ئه‌و که‌سه‌ی
بیداری و بی‌خه‌وی خه‌وی لی‌حه‌رام کردوه (به‌خۆی ده‌لێت) خه‌مه‌کان
دامرکایه‌وه‌ به‌لام دلی تو‌هیشته‌ خه‌مباره. جی‌گه‌ی هی‌وا‌ی من بوویت که‌پیی به‌توانا
بووم به‌لام پۆشته‌ و پرسه‌ له‌جی‌گه‌یدا مایه‌وه. دوا‌ی تو‌ کاروباره‌کان شه‌ژان و
قی‌زه‌ون جی‌گه‌ی جوانی گه‌رت‌وه. له‌نه‌بوونی تو‌ کو‌بوونه‌وه‌ به‌ره‌و بلا‌وه‌ لی‌کران
پۆشته‌، دنیا بی‌ه‌وده‌ بوو و دل، په‌ریشان.

خوزه‌یمه‌ کو‌پی حه‌سه‌ن پرسه‌نامه‌یه‌کی له‌زمانی دایکی ئه‌و، زوبه‌یده، بو
مه‌ئمون هۆنییه‌وه. نازناوی زوبه‌یده دایکی جه‌غه‌ر بوو:

لخیر امام قام من خیر عنصر	و افضل سام اعواد منبر
لوارث علم الاولین و فهمهم	و للملك المأمون من ام جعفر
کتبت و عینی مستهل دموعها	الیک ابن عمی من جفونی و محجری
وقد مسنی ضر و ذل کابه	و ارق عینی یابن عمی تفکری
و همت لما لاقیت بعد مصابه	فامری عظیم منکر جد منکر
سأشکو الذی لاقیته بعد فقدہ	الیک شکاة المستضیم المقهر
و ارجو لما قد مربی مذ فقدته	فأنت لبثی خیر رب مغیر
اتی طاهر لا طهر الله طاهرا	فما طاهر فیما آتی بمطهر
فاخرجنی مکشوفة الوجه حاسرا	و انهب اموالی و اخرب أدوری
يعز علی هارون ما قد لقیته	وما مربی من ناقص الخلق اعور
فان کان ما ابدی بامر امرته	صبرت لامر من قدیر مقدر
تذكر امیر المؤمنین قرابتی	فدیتک من ذی حرمة متذکر

ۋاتاكەي: پەيامى من بۇ باشتىن پېشەۋا كە لەباشتىن نەژادە ۋچاكتىن كەس
 بۇ سەر مىنبەر، ئەۋ ھەلگىرى زانست و تىگەشتىن پېشىنان، مەئمونى پاشا،
 لەلەين دايكى جەعفەر(زوبەيدە دايكى ئەمىنى كوژرا). كاتىك ئەم نامەيە
 دەنوسم، فرمىسك لەچاۋانم دەبارىنم ئەي كوپرە مام (چوونكە ھارون كوپرى مامى
 زوبەيدە بوو) زيان و بەلا بەسەرمندا دابارىۋە و رىسۋايى و پەژارە و ئەندىشە،
 ئەي كوپرى مام! خەۋى لەچاۋەكانى من فراندوۋە. من دۋاي پىرسەي ئەۋ (ئەمىن)
 ئاۋارەي بىبابانەكان بووم و بارودۇخم سەخت و دژۋار بوۋە. ھەرچى دۋاي لەدەست
 دانى ئەمىن بەسەرم بىت، ھاۋشىۋەي كەسىكى دۇپراۋ سكالاً بۇ لاي تۇ بەرز
 دەكەمەۋە. دۋاي ئەۋەي ئەمىنم لەدەست دا، تۇ ھاۋشىۋەي چاكتىن كەس بۇ
 لىكۋلىنەۋە لەسكالاكەم دەزانم. تاهىر كەخوا ئەۋ لەگوناحەكەي پاك نەكاتەۋە،
 گوناحكارى كرد و بۇ ئەم گوناحە ھەرگىز نابەخشىت. ئەۋ منى بەسەر و
 روخسارى روت ھىنايەدەر و سامانەكانى تالان كردم و كۆشكەكانى منى كىرە
 وىرانە. ئەۋەي لەدەست ئەم ئافرىنپراۋە يەك چاۋە بەسەر من ھات، بۇ ھارون گران
 و ناپەسەندە. ئەگەر ئەۋەي روۋىدا بەفەرمانى تۇ بوو، من بەفەرمانى خوا،
 خۇپراگىرى دەكەمە پېشەت، ئەي سەرۋەرى باۋەرداران، خزمایەتى منت لەبىر بىت،
 گىيانم بەقوربانى تۇ.

كاتىك مەئمون ئەم ھۇنراۋەي خويندەۋە، دەستى بەگىيان كرد و وتى: سويند
 بەخوا تۆلەي براكەم دەستىنم. خواۋەند بكوژەكانى ئەۋ بكوژىت.

حسەين كوپرى زوحاك لەپىرسەي ئەمىن زىدەپۇيى كرد و مەئمونى سەركۇنە كرد
 و لەبەر ئەمە مەئمون مۆلەتى پۇشتەنە ژوورى پېنەدەدا و تا زەمانىك ۋەسفى ئەۋى
 نەدەبىست تا ئەۋەي رۇژىك ئەۋى بانگ كرد و وتى: پىم بلى ئايا ئەۋ رۇژەي
 براكەم كوژرا، خوينى ھىچ ژنىك لەمناۋەكانى ھاشمىيان پىشت يا پەردەي رىزى
 ئەۋيان دىراند؟ وتى: نە. مەئمون وتى: كەۋاتە ئەم ھۇنراۋە چىيە؟

و مما شجا قلبى و كفكف عبرتى	محارم من ىل النبی استحلت
و مهتوكة بالخلد عنها سجوفها	كعبا كقرن الشمس حين تبلت
اذا خفرتها روعة من منازع	لها المرط عاذت بالخشوع و رنت

و سرب طباء من ذؤابة هاشم هتفن بدعوی خیر حی و میت
 ارد یدا منی اذا ما ذکرته علی کبد حری و قلب مفتت
 فلا بات لیل الشامتین بغیطة و لا بلغت لامالها و تمت
 واتاکه‌ی: ئه‌وه‌ی من خه‌مبار ده‌کات و فرمیسک له‌چاوه‌کانم ده‌بارینیت ئه‌وه‌یه
 پیگه‌ی و په‌رده‌ی بنه‌ماله‌ی پیغه‌مبه‌ر(د.خ) د.را. له‌کۆشکی خولد له‌و کیژانه‌ په‌رده
 هه‌لگیرا که‌کاتیڤ ده‌رکه‌وتن روخساریان وه‌ک مانگ بوو، ئه‌گر ده‌ستدریژی‌که‌ریڤ،
 قژی ئه‌و راکیشتیت، له‌شه‌رما، سه‌رداده‌خات و ده‌نالینیت. یه‌ک رانه‌ ئاسک
 له‌مناله‌کانی هاشم به‌دو‌عای باشت‌ترین مردوو‌ه‌کان و زیندوو‌ه‌کان، هاوار ده‌که‌ن.
 هه‌رکات ئه‌و رووداو‌ه‌ بیر دینمه‌وه‌ ده‌ست ده‌خه‌مه‌ سه‌ر جگه‌ری سووتاو و دلی له‌ت
 له‌تم. ئه‌وانه‌ی له‌داماوی که‌سانی دیکه‌ شادمان بوون، شه‌ویان ناکه‌نه‌ روژ و
 به‌ئاره‌زووه‌کانی خۆیان ناگه‌ن.

ئو له‌وه‌لامدا وتی: ئه‌ی سه‌روه‌ری باوه‌رداران، دل سووتانه‌وه‌یه‌ک به‌سه‌ر مندا
 زال بوو و له‌ناکاو خه‌میڤ دلی گرتم چوونکه‌ نیعه‌تیڤم له‌ده‌ستدابوو و دلی منی
 لیوانلیو کرد و سپاس بو چاکه‌کاری زمانی منی کرده‌وه‌ و خه‌می مردنی گه‌وره‌م،
 ناخی منی په‌ریشان کرد. شیاوه‌ سزام بده‌یت و شیاوه‌ لیڤ خوش بیت. فرمیسک
 له‌چاوه‌کانی مه‌ئمون هاته‌خوار و وتی: توڤ به‌خشی و فه‌رمانم دا روژانه‌که‌ت نۆ
 دره‌م دیاری بکه‌م و پاداشتی ئه‌وه‌ی له‌ده‌ستت داوه‌، وه‌ریبگریته‌وه‌. بو سزادانی
 تو ئه‌وه‌ به‌سه‌ هه‌ندی کات مۆله‌تی هاتنه‌ ژووره‌م پی نه‌دایت.

مه‌ئمون ئه‌وی به‌خشی و وه‌سفه‌کانی ئه‌وی بیست. یه‌کیڤ له‌هۆنراوه‌کانی
 ئه‌مه‌یه‌:

لم نبکیک لماذا؟ للطرب	یا ابا موسی، و ترویج اللغب
و لترك الخمس فی اوقاتها	حرصا منك علی ماء العنب
و شنیف انا لا ابکی له	و علی کوثر لا اخشی العطب
لم تکن تعرف ما حد الرضی	لا ولا تعرف ما حد الغضب
لم تکن تصلح للملک و لم	تعطک الطاعة بالملک العرب
لم نبکیک؟ لما عرضتنا	للمجانیق و طورا للسلب

سدد الطرق، فلا وجه الطلب	فی عذاب و حصار مجهد
کل من قد قال هذا فکذب	زعموا انک حی حاشر
من جمیع ذاهب حیث ذهب	لیته قد قاله فی وجدة
و اذا ما اوجب الامر وجب	اوجب الله علينا قتله
غذب الله علیه و کتب	کان والله علينا فتنة

واتاکهی: ئەهی باوکی موسا! بۆ تۆ ناگیریم، بۆ؟ بۆ ئەوهی شادیمان بلۆو کردبیته‌وه و تا پینچ فەرزه‌ی نویژ له‌ئاره‌زوومه‌ندیمان بۆ ئاوی تری، پشت گوی بخه‌ین. بۆ شه‌نیفیش ناگیرین و له‌که‌وسه‌ریش ناترسین. تۆ نه‌سنووری ره‌زامه‌ندی ده‌زانیت و نه‌ئه‌ندازه‌ی توپه‌یی ده‌ناسیت. تۆ شیای پاشایه‌تی نین و عه‌ره‌به‌کان له‌کاروباری پاشایه‌تی گوێرایه‌لی فه‌رمانه‌کانی تۆ نین. بۆ تۆ ناگیرین که‌ئیمه‌ت گرفتاری قه‌لاکوته‌کان کرد و هه‌ندی کات گیرۆده‌ی ده‌ستی تالانچییه‌کان. ئیمه له‌ئه‌شکه‌نجه و گه‌مارۆ تاقت پروکین بووین تا ئەو جیگه‌ی رینگاکان به‌سترابوون و ته‌نانه‌ت رینگه‌ی خویشمان. گومان ده‌که‌ن تۆ زیندوویت و هه‌لده‌ستیه‌وه، هه‌رکه‌س ئەمه ده‌لیت، درۆی کردووه. خۆزگه ئەو که‌سه‌ی ئەم باوه‌په‌ی هه‌یه، بۆ ئەو جیگه‌ ب‌روات که‌ئه‌و پ‌وشت. خاوه‌ند کوشتنی ئەوی له‌سه‌ر ئیمه‌ فه‌رز کرد و هه‌رچی خاوه‌ند فه‌رزی بکات، ده‌بی‌ت ئەنجام بدریت. سویند به‌خوا بۆ ئیمه‌ هوکاري ئاژاوه‌ بوو، خاوه‌ند لیی توپه‌ و ئەم چاره‌نووسه‌ی له‌ناوچاوی نووسی.

ئاماژه‌یان به‌هۆنراوه‌ی دیکه‌یش داوه به‌لام له‌ترسی درێژدادپ‌ری پشتگوێمان خست.

شیواز و هه‌ئس و که‌وتی ئەمین

کاتی‌ک ئەمین خه‌لافه‌تی گرت‌ه‌ده‌ست و مه‌ئمون نامه‌ی بۆ نووسی و له‌به‌یه‌تی خۆی ئاگاداری کرده‌وه، به‌د‌وا‌ی پیاوه‌ خه‌ساوه‌کاندا گه‌را و به‌هایه‌کی فراوان ئەوانی ک‌ری و شه‌و رۆژ له‌گه‌ل ئەوان ده‌پ‌و‌شته شوینی‌ک دوور له‌چاوی خه‌لکان، له‌گه‌ل ئەوان ده‌یخوارد و ده‌یخوارد‌ه‌وه و ده‌بی‌ت و نه‌بی‌ته‌کانی به‌وان سپارد. ده‌سته‌یه‌ک له‌وانی کرده‌ خزمه‌تکار و به‌ج‌راویه‌ ناوی بردن و ده‌سته‌یه‌ک

لەھبەشەيىيەكان كە بەغەرەبىيە ناۋى بىردىن. بەرادەيەك پىشتى كىردە ژنان و
كەنيزەكان كەگومانى خراپى لىكرا (ئەۋيان بەپىياو پەسەند يا نىزبان) لەقەلەمدا.
لەمبارەۋە چەندىن ھۇنراۋەيان ھۇنىۋەتەۋە كەيەكيان ۋەك نمونە دەھىنەنەۋە:

الا يا ايها الثاوى بطوس	عزيبا ما يفادى بالنفوس
لقد ابقيت للخصيان هقلا	تحمل منهم شوم البسوس
فأما نوفل فالشان فيه	و فى بدر، فيالك من جليس
و ما للمعصمى شىء لديه	اذا ذكروا بذى سهم خسيس
و ما حسن الصغير اخس حالا	لديه عند مخترق الكؤوس
لهم من عمره شطر و شطر	يعاقر فيه شرب الخندريس
و ما للغانيات لديه حظ	سوى التقطيب بالوجه العبوس
اذا كان الرئيس كذا سقيما	فكيف صلاحنا بعد الرئيس
فلو علم المقيم بدار طوس	لعز على المقيم بدار طوس

ۋاتاكەي: ئەي ئەۋكەسەي لەخاكى توسدا خەۋتوۋىت و لەۋەي گىيانى بەفەيدا
دەكەن، بەدوۋرىت، بۇ خاجەكان (خەساۋەكان) ھاۋسەرىكت بەجى ھىشتوۋە و
لەۋان تەنیا شوۋمى وشتىكى بەدىارى بىردوۋە كەبى دەست پىا ھىنان، شىرى
نىيە. بەلام نەۋفل (كۆيلەي خەساۋى ئەمىن) كەھەموو كارەكان لەدەستى ئەۋدایە و
بەدر (كۆيلەيەكى خەساۋى دىكە) ھاۋار چ ھاۋنشىنىكن! مەسەمىش كاتىك لای
ئەۋ ناۋيان بىبەن، بەھەرەيەكى كەمى ھەيە. ئەۋ كاتەي پىالەكان بەرز دەكرىنەۋە
حەسەنى بچوكىش بارودخىكى نىزمتى نىيە. بەشىك لەژيانى ئەۋ تايبەت بەۋان و
بەشەكەي دىكەي بەشەراب خواردنەۋە بەسەر دەبات. ژنە جوان روخسارەكان لای
ئەۋ ھىچ بەشىكىيان نىيە جگە لەناۋچاۋى گرژ و روخسارىكى تال. ئەگەر پىشەۋاي
خەلكان بەمشىۋەيە ناتەندروستە، چۆن ئىمە لەدۋاي ئەم سەركرەدە،
كاروبارەكانمان رىكدەخرىت. ئەگەر ئەۋ كەسەي لەناۋ گۆپى توسدا خەۋتوۋە،
ئەمەي دەزانى، زۆرى بەلاۋە گران و ناخۆش دەۋو (يانى ھارون)

ئەمىن بۇ گۇرانبىيژەكان پەيكى بۇ ھەموو شارەكان نارد و ئەۋانى كىردە
ھاۋدەمى خۆي و رۆژانەي بۇ دىارى كىردىن. رىنگەي دوو برا و بىنەمالەكەي خۆي

ئەدەدا بېرۇنە بارەگاگەي و ئەۋان و فەرماندەكانى خۇي بەرىسوا و سوك دەزانى و سامانى گەنجىنەي لەنيوان كۆيلە خەساۋەكان، گۆرانىيېژەكان و چىرۆك خوانەكان، دابەش دەكرد. فەرمانىدەدا مالەكان بۇ گەشت و گەپان و شوپنە شاراۋەكان بۇ رابواردن ئامادە بىكەن. پېنچ بەلەمى شەركەرى ھاۋشىۋەي شىر و فيل و ھەلۇ و مار وئەسپ دروست كرد و خستىيە ناو رووبارى دىجلە. بۇ دروست كردنى ئەم بەلەمانە بېرەپارەيەكى زۆرى خەرج كرد. باۋكى نەۋاس لەمبارەۋە دەلىت:

سخر الله للامين مطايا لم تسخر لصاحب الحراب

فاذا ما ركابه سرن برا سار فى الماء راكبا ليث غاب

عجب الناس اذ راوك على صو رة ليث تمر مر السحاب

سبحوا اذ راوك سرت عليه كيف لو ابصروك فوق العقاب

ذات زور و منسر و جناحيد من تشق العباب بعد العباب

تسبق الطير فى السماء اذا ما استدلوا بجيئة و ذهاب

۱۰ واتاكەي: خواۋەند بەئەمىن ئەۋ سۋارىيانە بەخشى كە بەسلىمانى

نەبەخشىبۈۋ. سۋارىيەكانى ئەۋ دەپۇشتە

۱۱ وشكانى و سۋار لەسەر شىزى دارستان دەپۇشتە ناۋ ئاۋ. خەلكان سەريان سۈپدەمىنىت ھەركاتىك تۆ دەبىنن كە روخسارى شىر ھاۋشىۋەي ھەور گۈزەر دەكەيت. ئەۋ كاتەي تۆ لەسەر ئاۋ دەبىنن، ناۋى خواۋەند بەپاكى دەھىننە سەرزمان چ بگات بەۋەي تۆ سۋار لەسەر ھەلۇيەك بىيىنن كەسىنە و دەندوك و دوو بالى ھەيە و شەپۇلەكان يەك لەدۋاى يەك دەپرىت و لەبالندەي ئاسمان كەھاتۈچۈي ئەۋان بەخىرا لەقەلەم دەدەن، پېش دەكەۋىت.

كەۋسەر دەلىت: ئەمىن فەرمانىدا لەكۆشكى خولد سەفرەيەكى بۇ ئامادە بىكەن و بەزمىكى بۇ برازىننەۋە. راخەرىكىيان بۇراخست ھاۋشىۋەي گولزار و دىبا لەگەل چەندىن راخەرى دىكە بەھەمان شىۋە، چەندىن دەفرى زىرېن و زىۋىنيان لەسەر سەفرەكە دانا. دواتر فەرمانى بەسەرپەرەستى كەنيزەكانىدا سەد كەنيز كەدە دە عوديان بەدەستەۋە يىت، بېرۇنە لاي و يەك دەنگ و بەيەك ئاۋاز بخۈيىنن. دەستەي

۱۰ ئەۋەي سۋارى دەبن ۋەك كەشتى، چۈر پى يا ھەر شتىكى دىكە

يەكەم ئەمەيان خويند:

هم قتلوه كى يگونوا مكانه كما غدرت يوما بكسرى مرازيه
واتاكەي: ئەوان ئەويان كوشت تا لەجىگەكەي دانیشن، بەهەمان شیوه
كەسنوردارەكانى خوسرهو خیانەتیان لیكرد.

ئەمین جوینى پیدان و دووری خستنهوه و دە گۆرانیبیژی دیکەي بانگ کرد:

من کان مسرورا بمقتل مالک فلیات نسوتنا بوجه نهار
واتاکەي: هەرکەس لەکوژرانی مالک شادمان بیئت، لەکاتی روژ دیتە لای
ژنەکانی ئیمە.

ئەمین هاوشیوهی دەستەي یەكەم ئەوانیشی جوینباران کرد و دەری کردن،
لەئەندیشهدا نقوم بوو، ئەوسا وتی دەستەي سنیهم بین. ئەوان خويندیان:

کلیب لعمری کان اکثر ناصرأ و ایسر جرما منك ضرج بدم
واتاکەي: سویند بەگیانی خۆم کەلیب هەم هاوەلانی زیاتری بوو هەم
گوناحەكەي بچوکتەر بەلام لەخوینی خۆیدا گەوزا.

لەم کاتەدا ئەمین لەشوینەكەي هەستا و فەرمانیدا سەكۆكە وێران بکەن چوونکە
ئەم دانیشتنەي بەشووم دەزانی.

دەلێن: لای فەزل کۆپی سەهل (وەزیری مەئمون) ناوی ئەمینیان برد. وتی:
چۆن کوشتنی محەممەد پەوا نییه لەگەڵ ئەوێ شاعیرەكەي لەبەزەمەکیدا ئەم
هۆنراوەي هۆنیووتەوه:

الا فاسقنى خمرأ و قل لی هی الخمر و لاتسقنى سرا اذا امکن الجهر
واتاکەي: هان، مەي دەرخواردی من بدە و بلی ئەم بادەیه و ئیستا کەبەناشکرا
دەتوانین مەي بخۆینەوه، مەیشارەوه.

ئەمین لەم داستانە ئاگادار بوویەوه و باوکی ئەواس (شاعیری ئەم هۆنراوەي)
زیندانی کرد. ئیمە (کۆپی ئەسیر) لەکردهوکانی ئەو دوور ئەندیشی یا دادپەرورەي
یا بەئەزمونی یا کردهوهیهکی پەسەندی دیکەمان نەبینی باسی بکەین.

شۆرشى سوپا دژى تاهير

لەم سالىدا پىنج رۆژ دواى كوژدانى ئەمىن، سوپا دژى تاهير شۆرشى كرد. ھۆكارى شۆرشەكە ئەو ھەم سوپا يىيەكان داۋاي پارەيان دەكرد و ئەو پارەى پى ئەبوو. لەبەر ئەمە سوپا ئالاي شۆرشى بەرز كىردەو. تاهير گومانى دەكرد ئەم شۆرشە بەھۆى كەين و بەينى خەلكانى بەغداد و كەسانى دەورو بەرى سوپاكەى ھەلگىرساۋە و ئەوان لەگەل سوپا يىيەكانى ھاودەست بوون. كەسانى بەغداد ھىچ دەستىۋەردانىكيان بۇ ئەم شۆرشە ئەبوو بەلام تاهير لەگيانى خۆى ترسا و ھەلات و شۆرشىيەكان بەشيك لەسامانى ئەويان تالان كرد. تاهير پەناى بىردە عەقروق. تاهير دواى كوژدانى ئەمىن فەرمانىدا بوو پارىزگارى لەدەروازەكانى شار بكن و زوبەيدە دايكى ئەمىن و دوو كۆرەكەى ئەمىن، موسا و عەبدوللەى لەناو بەلەمىكى جەنگى بۇ ھومەينىا لەزابى سەرو بىرد. دواتر فەرمانىدا موسا و عەبدوللە بۇ خوراسان بۇ لاي مەئمون پەوانە بكن.

كاتىك سوپا يىيەكان دژى تاهير شۆرشىيان كرد، ھاوارىيان كرد ئەى موسا ئەى مەنسور (يانى موسا سەركەوتوۋە). ئەو رۆژە و بەيانى ئەو رۆژەيان بەمشىۋەيە بەسەر بىرد. خەلكان بەباشىيان زانى تاهير دوو مەنلەكەى ئەمىن پەوانە بكات. تاهير كاتىك بۇ عەقروق ھەلات، دەستەيەك لەفەرماندەكان ھاورىيەتيان دەكرد. ئەو بۇ جەنگ لەگەل شۆرشىيەكان سوپاى رازاندەو. كاتىك ھەوالى ھىرشى تاهير بەسەركردەى شۆرشىيەكان و سەركردەكانى بەغداد گەيشت، پۆشتنە لاي و داۋاي بەخشىنيان كرد و ئەم شۆرشەيان خستە ئەستۋى گەنجە نەزانەكان و داۋايان لىكرد چاۋ لەم كارەيان بپۆشيت. تاهير ئەوانى بەخشى.

تاهير دەيوت: لىزە نەپۆشتەم مەگەر بۇ ئەۋەى شمشىر لەكالاڭ دەرھىنم، سويند بەخوا ئەگەر جارىكى دىكە ئەم رىگەيە بگرنەبەر، شمشىر بەكار دەبەم و بەۋەى پەسەندى ناكەن، گرفتار دەبن. ئەم وتەيە ۋەى ئەوانى رووخاند. تاهير فەرمانىدا موۋچەى چوار مانگيان پى بدەن.

دەستەيەك لەپىر و گەۋرەكان و پىشەۋا ئايىنيەكانى بەغداد پۆشتنە لاي تاهير. باۋكى شىخ كۆپى عومەيرەى ئەسەدى لەناۋياندا دەبينرا. سوينديان بۇ خوارد

نه‌خه‌لکانی به‌غداد و نه‌که‌سانی نزیک به‌غداد که‌س له‌م شو‌پشه‌دا به‌شداری نه‌کردوو و بوونه ده‌سته‌به‌ری ئه‌وه‌ی که‌س شو‌پش نه‌کات. به‌مشپوهیه ئاگری تو‌په‌یی تاهیر دامرکایه‌وه و له‌کاره‌که‌ی ئه‌وان چاوی پۆشی و جه‌نگ کۆچی کرد و خه‌لکان له‌روژه‌لات و روژئاوا ملکه‌چی فه‌رمانه‌کانی مه‌ئمون بوون و وه‌ک خه‌لیفه به‌یعه‌تیان له‌گه‌ل به‌ست.

ناسازگاری نه‌سر کو‌ری شه‌به‌سی عوقه‌یلی له‌گه‌ل مه‌ئمون

له‌م سائه‌دا نه‌سر کو‌ری سه‌یار کو‌ری شه‌به‌سی عوقه‌یلی ریگه‌ی ناسازگاری مه‌ئمونی گرته‌به‌ر. ئه‌و له‌هۆزی مناله‌کانی عوقه‌یل و دانیشتووی که‌یسوم له‌که‌ناری باکو‌ری حه‌له‌ب بوو. به‌یعه‌تی له‌گه‌ل ئه‌مین به‌ستبوو و خوازیاری خه‌لافه‌تی ئه‌و بوو. کاتی‌ک ئه‌مین کو‌ژرا، تو‌په‌یی نه‌سر بلیسه‌ی سه‌ند و ده‌ستی به‌سه‌ر سه‌رزه‌مینه‌ سنووریه‌کاندا گرت و سومه‌یساتی خسته ژێر فه‌رمانی خۆیه‌وه و عه‌ره‌به‌کان و ته‌ماحکارانی زۆر له‌ده‌وری کۆبوونه‌وه. هه‌یزی نه‌سر زیادی کرد و له‌فورات تا به‌شی روژه‌لات بلاو بوویه‌وه. ئه‌ندیشه‌ی گرتنی ئه‌و ناوچه‌ی له‌سه‌ردا په‌روه‌رده کرد. کاتی‌ک خه‌لکان هه‌یزی ئه‌ویان بینی، له‌ده‌وری کۆبوونه‌وه و پینگه‌ی ئه‌وه‌ندی دیکه‌ گه‌وره‌تر بوو. به‌راده‌یه‌ک هه‌یزی و توانای زیادی کرد که‌به‌خواستی خوا دواتر ئاماژه‌ی پێده‌ده‌ین.

فه‌رمانه‌ه‌وای حه‌سه‌ن کو‌ری سه‌هل له‌عیراق و سه‌رزه‌مینه‌کانی دیکه‌

له‌م سائه‌دا مه‌ئمون، حه‌سه‌ن کو‌ری سه‌هل برای فه‌زل (زوریاستین)ی وه‌ک فه‌رمانه‌ه‌وای سه‌رزه‌مینه‌ کو‌یستانیه‌کان (کرمانشاهان - زاگرو‌س)، عیراق، پارس، ئه‌ه‌واز، حیجاز، یه‌مه‌ن و ئه‌و سه‌رزه‌مینانه‌ی تاهیر د‌وای کو‌ژرانی ئه‌مین ده‌ستی به‌سه‌ردا گرتبوو، دیاری کرد. نامه‌ی بۆ تاهیر نووسی تا ئه‌م سه‌رزه‌مینانه به‌حه‌سه‌ن بسپیری‌ت. حه‌سه‌ن پێشتر عه‌لی کو‌ری باوکی تاهیر سه‌عیدی په‌وانه کرد و تاهیر له‌دانی باج خۆی د‌وا ده‌خست تا ئه‌وه‌ی عه‌لی مووچه‌ی سوپاییه‌کانی بی

كەم و كوپى دا و تاهير كاروبارهكانى پېسپارد.

حەسەن لەسائى ١٩٩ كۆچى / ٨١٤ زايىنى ھات و كارگوزارەكانى خۆى بۆ سەرزەمىنەكان رەوانە كرد. فەرمانى بەتاهيردا بۆ سەركوت كردنى نەسر كوپى شەبەسى عوقەيلى بەرەو رەققە بېروات. ئەو، موسل، جەزىرە، شام و مەغرىبى خستە ژيىر فەرمانى تاهيرەو. تاهير بۆ جەنگى نەسر بەرىكەوت. پەيكى بۆ نەسر نارد و پېشنىارى فەرمانبەرى پېكرد و داواى لېكرد دەست لەنژايەتى و ناسازگارى ھەلگىرت بەلام نەسر وەلامى ئەدايەو. تاهير بەرىكەوت و لەكەنارەكانى كەيسوم رووبەرەوى يەك بوونەو و شەپكى مەترسىداريان خستەگەر. نەسر ئەزمونىكى جوانى لەخۆى بەجىھىشت و سەركەوتنى بەدست ھىنا. تاهيرى تېكشكاو بۆ رەققە گەرايەو.

زۆرتىن ھەولى تاهير ئەو بوو ئەم كەنارەنە بپارىزىت.

مەئمون فەرمانى بۆ ھەرسىمە نووسى و فەرمانى پېدا ريگەى خوراسان بگىرتەبەر.

لەم سالىدا عەباس كوپى موسا كوپى عيسا كوپى موسا كوپى محەمەد رى و رەسمى جەجى لەگەل خەلكان ئەنجامدا.

جەگى رەبەز لەكوردوبا

لەم سالىدا لەكوردوبا جەنگ روويدا و رەبەز ناوى دەرکرد. ھۆكارى ئەم جەنگە ئەو بوو حەكەم كوپى ھوشامى ئومەوى، پاشاى كوردوبا، بەردەوام سەرقالى خوشگوزەرانى ومەى خواردنەو و كارەكانى دىكە بوو، دەستەيەك لەسەركردەكانى كوردوباي كوشت و لەبەر ئەم كارە خەلكى ئەو شارە لىي بىزار بوون و بەردەوام كېشەيان بۆ سوپاكەى دەنايەو و جوينيان پى دەدان. شوپش لەناو خەلكان گەشتە ئەو جىگەى كاتى بانگدان دەيانوت: نويز، ئەى سەرخوش، نويز. دەستەيەكيش ئەم قسەيان بەحەكەم وت: كاتىك حەكەميان دەبينى، بۆ گالته پېكردن، دەستيان لەيەك دەدا. حەكەم كوردوباي كردە سەنگەر و بورج و ديوارەكەى بەرز كردەو و بەدەورى شارەكە خەندەكى ھەلەكەند. ژمارەيەكى زۆر

سواری کۆکردوه و موالییه‌کانی خۆی زیاد کرد و ده‌سته‌یه‌کی گه‌وره‌ی له‌ده‌وری خۆی پیکه‌وه‌نا که‌به‌رده‌وام سیلاح به‌ده‌ست، پاسه‌وانیان ده‌دا. ئهم پق و کینه‌ی خه‌لکانی کوردوبای زیاتر کرد و د‌ل‌نیا بوون له‌وه‌ی چه‌که‌م ئهم کارانه‌ی کردووه تا تۆله‌یان لی‌ بستی‌نیه‌وه.

چه‌که‌م بی‌ هیچ د‌لسۆزییه‌ک، مالیاتی سه‌رشانی ئه‌وانی زیاد کرد. خه‌لکان نه‌یان‌توانی به‌رگه‌ی ئهم کاره‌ بگرن. چه‌که‌م ده‌ که‌س له‌سه‌رکرده‌ی خراپه‌کارانی ئه‌وانی کوشت و چوارمیخه‌ی کی‌شان. خه‌لکانی ره‌به‌ز ئهم کرده‌وه‌یان به‌گه‌وره و نه‌شیاو بۆ رازی بوون له‌قه‌له‌مدا و ئالای شو‌رشیان به‌رز کرده‌وه.

ئه‌وه‌ی ئاگری ئهم جه‌نگه‌ی خو‌ش کرد ئه‌وه‌ بوو که‌کۆیله‌یه‌ک شمشیره‌که‌ی خۆی به‌مه‌به‌ستی ئاودان برده‌ لای شاره‌زای ئهم کاره‌ تا ژه‌نگه‌که‌ی لی‌ بسری‌ته‌وه و ئه‌و که‌سه‌ بۆ ئهم کاره‌ که‌مه‌ترخه‌می کرد. کۆیله‌که‌ تو‌په‌ بوو و به‌شمشیر له‌وکا‌برای دا و ده‌سته‌به‌جی‌ کوشتی. ئهم رووداوه‌ له‌ره‌مه‌زانی ئهم ساله‌/ئاو‌ریلی ٨١٢ روویدا.

سه‌ره‌تا خه‌لکانی ره‌به‌ز شمشیریان ده‌رکی‌شا و که‌سانی ده‌وربه‌ری خۆیان به‌سیلاح ته‌یار کرد. سوپاییه‌کان و ئومه‌وییه‌کان و کۆیله‌کان له‌کۆشک کۆبوونه‌وه و چه‌که‌م چوارپی‌ و که‌ره‌سته‌ی جه‌نگی له‌نیوان ئه‌واندا دابه‌ش کرد و هاوه‌لانی خۆی کرده‌ ده‌سته‌ ده‌سته. جه‌نگی نیوان ئهم دوو سوپایه‌ ده‌ستی پیکرد و خه‌لکانی ره‌به‌ز سه‌رکه‌وتنیان به‌ده‌ست هی‌نا و ده‌وری کۆشکی چه‌که‌میان گرت. چه‌که‌م له‌سه‌ره‌وه‌ی کۆشکه‌که‌ ها‌ته‌خوار، زری‌ی پۆشی و سوار له‌سه‌ر ئه‌سپ، سوپاکه‌ی بۆ جه‌نگ هاندا. سوپاییه‌کان جه‌نگی‌کی بو‌یرانه‌یان ده‌ست پیکرد.

چه‌که‌م فه‌رمانی به‌کۆپه‌ مامه‌که‌ی خۆی، عوبه‌یدالله) دا دیواره‌که‌ بروخی‌نیت و له‌گه‌ل ده‌سته‌یه‌ک له‌وی‌ ب‌روات. ئه‌و بی‌ ئه‌وه‌ی خه‌لکانی ره‌به‌ز هه‌ستی پی‌ بکه‌ن له‌پشته‌وه‌ هی‌زشی کرده‌سه‌ریان و له‌ره‌به‌ز ئاگری‌کی گه‌وره‌ی هه‌لگیرساند و خه‌لکه‌که‌ی کوشت. ئه‌وان به‌خو‌ین جو‌گه‌له‌کانیان دروست کرد و هه‌موو که‌سانی ناو ما‌له‌کانیان کوشت و ژماره‌یه‌کیان ئه‌سیر کرد. چه‌که‌م له‌ناو ئه‌سیره‌کان سی‌سه‌د که‌س له‌گه‌وره‌کانی هه‌ل‌بژارد و سه‌ری ب‌رین و سه‌ره‌وخوار له‌خا‌چیدان. ئه‌وان بۆ

ماۋەي سى رۆژ لەگەرەكى رەبەز، سوتاندىيان، کوتايان، فراندیان، بردیان و دزیيان.

حهكەم لەگەل عەبدولكەرىم كۆرى عەبدولواحد كۆرى عەبدولموغىس راویژى کرد چوونكه كەس هاوشیوهی ئەو لەحهكه مه وه نزیك نه بوو. پیشنیاری بهحهكهم کرد لەوان خۆش ببیت. كەسانی دیکه پیشنیاری کوشتاری ئەوانیان دەکرد بەلام حهكهه بهوتهكهی عەبدولكەرىم رازی بوو و ئەمانی پى بهخشین و جاریدا ئەگەر دواى سى رۆژ كەسێك لەخەلکانی رەبەز ببینی، خوینی دەریژیت و لەخاچی دەدات. ئەوانەى مابوونەوه بەشیوهیهكى نهینی هەلاتن، ژن و منال و سامانهكانی خویان هەلگرت و پیاده و سوار لەسەر هەر چوارپییهك كەدەستیان كەوت، كوردوبایان بهجیهیشت. سەربازان و خراپەكاران بۆسەیان بۆ نانهوه و سامانی ئەوانیان تالان کرد و هەرکەس خۆراگری دەکرد، دەکوژا.

دواى سى رۆژ، حهكهه دەستی لەکوشتاری خەلکان هەلگرت و هەمووانی لیهەك شویندا کۆکردهوه و فرمانی وێران کردنی رەبەزی کۆنی دەرکرد.

بەزێع کۆیلەى ئومەییە کۆرى عەبدولرەحمانی ئەمیر کۆرى معاویە کۆرى هوشام بەتاوانی مرۆفە کوژی لەزیندانی کوردوبا زیندانی بوو. دوو بەندی ئاسنینی قورسیان بەقاجەوه بەستبوو. کاتیك زانی خەلکانی کوردوبا بەسەر سوپاییهكاندا زالبوون، داواى لەزیندانوانهكه کرد رزگاری بکات تا دژی شۆرشییەکان بجەنگیت. ئەوان پەیمانیان لى وەرگرت ئەگەر زیندوو مایهوه دەبیت بۆ زیندان بگەڕیتەوه و بەمشیهیه ئەویان لەزیندان هینایەدەر. ئەو هاته گۆرەپانی جەنگ و بویرانه جەنگا بەشیوهیهك كەسى بویری وهك ئەویان لەناو سوپاکەدا نەبینی. کاتیك خەلکانی رەبەز سەركوت کران، گەرایهوه بۆ زیندان. حهكهه ئاگا دار بوویهوه و ئازادی کرد و بەخشینهکانی خۆی پى بهخشى. دەستیهەك دەلین ئەم رووداوه لەسالى ۲۰۲ / ۸۱۷ زایینی رویداوه.

جه‌نگی موسل ناسراو به‌رووداوی مه‌یدان

له‌م سائه‌دا جه‌نگی ناسراو به‌رووداوی مه‌یدان له‌موسل له‌نیوان یه‌مانیه‌کان و نه‌زارییه‌کان هه‌لگیرسا. هۆکاری ئەم جه‌نگه‌ ئه‌وه‌ بوو عوسمان کوپی نوعه‌یمی بورجومی پۆشته‌ دیاری موزیر و سکالای له‌ئه‌زدیه‌کان و یه‌مه‌نییه‌کان کرد و وتی: ئەوان سته‌ممان لی‌ ده‌که‌ن و مافه‌کانی ئیمه‌ ده‌خه‌نه‌ ژیری. داوا‌ی هاوکاری لیکردن. نزیکه‌ی بیست هه‌زار سه‌رباز له‌گه‌ل‌ ئه‌و ریگه‌ی موسلیان گرت‌ه‌به‌ر. عه‌لی کوپی حه‌سه‌ن که‌ له‌و کاته‌دا فه‌رمانداری موسل بوو، نوینه‌ریکی بۆ لای ئەوان په‌وانه‌ کرد و له‌هۆکاری هاتنی پرسی. ئەوان هۆکاره‌که‌یان بۆ باس کرد و حه‌سه‌ن کوپی عه‌لی به‌لێنیدا مه‌به‌سته‌کانی ئەوان بێنیت‌ه‌دی به‌لام عوسمان رازی نه‌بوو. عه‌لی له‌گه‌ل‌ چوار هه‌زار شه‌پکه‌ر رووبه‌روویان بوویه‌وه‌. دوو سوپا له‌یه‌که‌ نزیک که‌وتنه‌وه‌ و شه‌پکی قورس روویدا و نه‌زارییه‌کان شکستیان خوارد و عه‌لی سه‌رکه‌وتنی به‌ده‌ست هینا و ژماره‌یه‌کی زۆر له‌وانی گوشت و بۆ سه‌رزه‌مینه‌که‌ی خۆی گه‌راپه‌وه‌.

بیرکردنه‌وه‌ی چه‌ند رووداویک

له‌م سائه‌دا حه‌سه‌ن هه‌رش له‌گه‌ل‌ ده‌سته‌یه‌که‌ له‌سه‌رسه‌رییه‌کان و ژماره‌یه‌کی زۆر له‌بیابان نشینه‌کان شوپشی کرد و بانگه‌وازی ره‌زامه‌ندی بئه‌ماله‌ی محهمه‌دی به‌رز کرده‌وه‌ (بانگه‌واز بۆ ره‌زامه‌ندی بئه‌ماله‌ی محهمه‌د بۆ که‌سیکی نه‌ناسراو که‌داوا‌ی سه‌رکه‌وتنی خویان به‌هه‌لبێژاردنی ئه‌و شادمان ده‌بن به‌و مه‌رجه‌ی له‌بئه‌ماله‌ی محهمه‌د بێت و ئەمه‌ باوه‌ری شیعه‌کانی بئه‌ماله‌ی محهمه‌د بوو). ئه‌و گه‌یشته‌ رووباری نیل له‌عیراق، باجی وه‌رگرت و سامانی خه‌لکه‌ گوند نشینه‌کانی تالان کرد.

له‌م سائه‌دا سوفیان کوپی عویه‌یی‌نه‌ له‌مه‌که‌که‌ کۆچی دوایی کرد. ئه‌و له‌سالی ١٠٩ کۆچی/ ٧٢٨ چاوی به‌دنیا هه‌لێنا.

له‌م سائه‌دا عه‌بدوله‌رحمان کوپی مه‌هدی له‌ته‌مه‌نی شه‌ست و سی سالی و یه‌حیا کوپی سه‌عید قه‌تان له‌مانگی سه‌فه‌ر، مردن. یه‌حیا له‌سالی ٧٢٧/١٢٠ چاوی به‌دنیا هه‌لێنا.

رووداۋەكانى سائى سەد و نەۋەد و نۆى كۆچى (۸۱۴ زايىنى)

دەرگەۋتنى كۆرى تەباتەباى غەلەۋى .

لەم سائەدا باۋكى غەبدواللە محەممەد كۆپى ئىبراھىم كۆپى ئىسماعىل كۆپى ئىبراھىم كۆپى حەسەن كۆپى حەسەين كۆپى غەلى كۆپى ئەبى تالىب لەدەى جومادى الاخر/۲۵ ژانۋىيە لەكوفە ئالائى شۆپشى بەرز كىردەۋە. ئەو بانگەۋازى بۇ رەزامەندى بىنەمالەى پىغەمبەر(د.خ) وگەرپانەۋە بۇ قورئان و سوۋنەتى پىغەمبەر(د.خ) ھان دەدا. بەتەباتەبا ناۋى دەرگىدېۋو. باۋكى سەرا يا سەرى كۆپى مەنسۇر بەفەرمانى ئەو فەرماندەى جەنگى لەئەستۇدا بوو. ئەو باۋەپرى بوو كە لەمئالەكانى ھانى كۆپى قەبىسە كۆپى ھانى كۆپى مەسعودى شەيبانىيە.

ھۆكارى شۆپشەكەى ئەۋە بوو كاتىك، ئەئمۇن تاھىرى لەفەرمانپەرۋايى ئەو سەرزەمىنانەى دەستى بەسەردا گىرتىۋو، دۈۋر خىستەۋە و حەسەن كۆپى سەھلى بۇ ئەم ناۋچانە رەۋانە كىرد، خەلكانى عىراق لەناۋ خۇياندا وتيان فەزىل كۆپى سەھل، جەلەۋى مەئمۇنى لەدەست گىرتۋە و كەسىكى خۇپەسەندە. مئالەكانى ھاشم و سەركىدەكانى خەلك تۈرە بوون و بۆيرىيان بەرابەر بەحەسەن كۆپى سەھل نىشاندا و لەھەموو شارەكان ئاگرى شۆپش بلىئەسى سەند. يەكەم كەس كە ئالائى شۆپشى بەرز كىردەۋە، تەباتەبا لەكوفە بوو.

دەلئىن: ھۆكارى پەيۋەست بوۋنى باۋكى سەرايا بەتەباتەبا ئەۋە بوو لەسەرەتاۋە ھىچ پىگەيەكى ئەۋتۈى نەبوو و ھىدى ھىدى پىگەى بەرز بوۋىيەۋە. دەستەيەك لەدەۋرى كۆبۈۋنەۋە. دواتر خويىنى پىياۋىكى خەلكى جەزىرەى پىشت و لەگەل سامانەكەى ئەۋ ھەلات. شوپىنى كەۋتن بەلام خۇى شارەۋە و لەفوراقەۋە روۋى كىردە شام. ئەو لەم كەنارائە دزى و رىگىرتنى كىردە پىشە و دواتر لەگەل سى سوار پەيۋەستى يەزىد كۆپى مەزىدى شەيبانى لەئەرمەنىستان بوو. يەزىد ئەۋى ۋەك فەرماندە دىارى كىرد. باۋكى سەرايا لەگەل يەزىد دىرى خۇپەمىيەكان دەجەنگى. زىيانى زۇرى لەۋاندا و ژمارەيەكى زۇر لەۋانى كوشت و باۋكى شوك،

کۆیله‌ی یه‌زیدی رزگار کرد که له‌دهستی ئەواندا دیل بوو.

دوا‌ی لابرندی ئەسەد له‌فەرمانداری ئەرمەنستان باوکی سەرایا پە‌یوه‌ستی ئەحمەد کۆ‌ری مە‌زید بوو. ئەحمەد ئە‌وی وە‌ک فەرماندە‌ی سوپاکە‌ی هە‌لبژارد و لە‌ئازاوە‌ی نی‌وان مە‌ئمو‌ن و ئە‌مین بۆ‌ جە‌نگ دژی هە‌رسیمه‌ پە‌وانە‌ی کرد چوونکە‌ باوکی سە‌رایا بە‌‌بوێ‌ری نا‌وی دەرک‌ردبوو. هە‌رسیمه‌ نامە‌ی بۆ‌ نووسی و د‌لنە‌وایی کرد. باوکی سە‌رایا پە‌یوه‌ستی بوو. عەرە‌به‌کانی جە‌زیرە‌یش پە‌یوه‌ستی بوون. باوکی سە‌رایا سامانیکی زۆ‌ری له‌هە‌رسیمه‌ وەرگرت و لە‌ناو ئە‌واندا دابە‌شی کرد. نزیکە‌ی دو‌ هە‌زار سوار و پیاده‌ پە‌یوه‌ستی بوون و بە‌سە‌ردار بانگیان د‌ه‌کرد.

کاتی‌ک ئە‌مین کۆ‌ژرا، هە‌رسیمه‌ مووچە‌ی خۆ‌ی و سوپاکە‌ی کە‌م ک‌رده‌وه. باوکی سە‌رایا دا‌وا‌ی مۆ‌لە‌تی پ‌ۆ‌شتن بۆ‌ م‌الی خ‌وا‌ی کرد. هە‌رسیمه‌ مۆ‌لە‌تی پ‌یدا و بیست هە‌زار دره‌می پ‌ی‌ بە‌خشی. ئە‌م سامانە‌ی لە‌ناو ها‌وریانی خۆ‌یدا بە‌خشییه‌وه و دا‌وا‌ی ل‌یک‌ردن یە‌ک یە‌ک و د‌ه‌سته‌ د‌ه‌سته‌ بە‌دا‌وا‌ی شوێ‌نی کە‌ون. ئە‌و کارە‌یان کرد و ژمارە‌یان گە‌یشته‌ دو‌وسە‌د کە‌س. لە‌گە‌ڵ ئە‌وان ر‌ینگە‌ی عە‌ین تە‌مری گ‌رتە‌بەر و دە‌وری گ‌رت. سامانی کارگوزارە‌کە‌ی وەرگرت و لە‌ناو ها‌وە‌لانی خۆ‌یدا دابە‌شی کرد. در‌یژە‌ی بە‌ر‌ینگە‌ی خۆ‌یدا و لە‌ر‌ینگە‌ رووبە‌رووی کارگوزاریکی د‌یکە‌ بوویه‌وه کە‌باجی لە‌سەر س‌ی‌ ئ‌یست‌ر دانا‌بوو. باوکی سە‌رایا با‌جە‌کە‌ی فراند و در‌یژە‌ی بە‌ر‌ینگە‌ی خۆ‌یدا. لە‌م کاتە‌دا رووبە‌رووی سوپایە‌ک بوویه‌وه کە‌هە‌رسیمه‌ بۆ‌ گ‌رتنی ئە‌و پە‌وانە‌ی ک‌ردبوو. باوکی سە‌رایا رووبە‌روویان بوویه‌وه و جە‌نگی و توانی شک‌ستیان پ‌ی‌ ب‌ین‌یت. رووی ک‌رده‌ سارا و پ‌ارە و سامانی لە‌ناو ها‌وە‌لانی خۆ‌یدا بە‌خشییه‌وه. سوپاییه‌کان و ئە‌و کە‌سانە‌ی نە‌یان‌توانی‌بوو، پە‌یوه‌ستی ب‌بن، خۆ‌یان گە‌یان‌د و ژمارە‌ی ها‌وە‌لانی زیادی کرد. باوکی سە‌رایا ر‌ینگە‌ی د‌ه‌ق‌وقی گ‌رتە‌بەر. فەرمانداری ئە‌و نا‌وچە‌ باوکی زەرغامە‌ی ع‌یج‌لی بوو کە‌ لە‌گە‌ڵ حە‌وتسە‌د سوار فەرمان‌پ‌ره‌وايه‌تی ئە‌و سە‌ر‌زە‌مینە‌ی د‌ه‌کرد. باوکی سە‌رایا ه‌یرشی ک‌رده‌سەر و فەرماندار ه‌ە‌لات. پە‌نای ب‌رده‌ بە‌ر کۆ‌شکی د‌ه‌ق‌وق و باوکی سە‌رایا گە‌مارۆ‌ی خ‌سته‌ سەر کۆ‌شکە‌کە‌ و ئە‌مانی پ‌ی‌ بە‌خشی تا لە‌کۆ‌شکە‌کە‌ ب‌یتە‌دەر. باوکی سە‌رایا هە‌موو سامانە‌کە‌ی ل‌ی‌سه‌ند. دواتر ر‌ینگە‌ی ئە‌نباری گ‌رتە‌بەر کە‌فەرماندارە‌کە‌ی

ئىبراھىم شەرەۋى موالى مەنسور بوو. باۋكى سەرايا ھېرشى كىردە سەر و كوشتى. سامانى ئەو سەرزەمىنە ھەلگرت و درېژەى بەرىگەى خۇيدا. لەكاتى دروینە گەراپەۋە و دەستى بەسەر ھەموو بەرھەمەكاندا گرتتۇ.

باۋكى سەرايا لەبىبابان گەپرى بېزار و مەبەستى شارى پەققەى كرد. رووى كىردە تەوق كوپى مالكى تەغلەبى كە لەگەل ھۆزەكانى قەيسىيە دەجەنگى. باۋكى سەرايا ھاۋكارى كرد. ئەو بۇ ماۋەى چوار مانگ بى ھىچ چاۋەپروانىيەك و تەنيا بۇ ھاۋكارى ھۆزى رەببە شەپرى لەگەل موزىرىيەكاندا كرد. تەوق سەركەۋتنى بەدەست ھېنا و قەيسىيەكان ملكەچى فەرمانەكانى بوون.

باۋكى سەرايا رېگەى پەققەى گرتەبەر و كاتىك گەيشتە ئەو سەرزەمىنە، مەممەد كوپى ئىبراھىم ناسراۋ تەبەتەبەبى بىنى. باۋكى سەرايا بەيەتەى لەگەل كرد. كوپى تەبەتەبەبى پىنى وت: تۆ سوار لەسەر كەشتى و لەرىگەى ئاۋ، بەرەو كوفە بېرۇ و من لەرىگەى وشكانىيەۋە و لەكوفە پەيوەستى يەك دەبىن. ھەردووك گەيشتە ئەو شارە. سەرەتا باۋكى سەرايا پۇشتە كۆشكى عەباس كوپى موسا كوپى عىسا. سامان و زىر و زىۋى بى ئەندازەى ئەو كۆشكەى فېراند. خەلكانى كوفە بەيەتەيان لەگەل كردن.

دەلېن: ھۆكارى ياخى بوونى باۋكى سەرايا ئەۋە بوو ئەو لەسوپاكەى ھەرسىمە دەجەنگى. ھەرسىمە لەدانى موۋچە خۇى دۈادەخست. باۋكى سەرايا تۈپە و رووى كىردە كوفە و بەيەتەى لەگەل كوپى تەبەتەبەبە كرد و دەستى بەسەر كوفەدا گرت. خەلكان ملكەچى فەرمانەكانى بوون. خەلكان لەكوفە و بىبابانەكانەۋە دەھاتن و بەيەتەيان لەگەل دەكرد. كارگوزارى كوفە سەلىمان كوپى مەنسور بەنۆينەراپەتەى ھەسەن كوپى سەھل بوو. ھەسەن، سەركۆنەى سەلىمانى كرد (كەنەيتۋانى خۇپاگرى بكات) و زوھەير كوپى موسەيىبى زەببى لەگەل دەھەزار سوار و پىادە پەۋانەى كوفە كرد. كوپى تەبەتەبەبە و باۋكى سەرايا روۋبەروۋى بوۋىنەۋە. لەگۈندى شاھى لەبەرەبەر يەك رىزىان بەست و توانىيان سەركەۋتن بەدەست بېنن و ئوردوۋەكەى ئەۋيان تالان كرد. ئەم رووداۋە لەكۆتايىيەكانى جومادى الاخر/۱۳ فەۋرىيە روۋىدا.

به‌یانی ئەو رۆژه له‌سه‌ره‌تای مانگی ره‌جەب، محەممەد کوپری ئیبراهیم کوپری ته‌باته‌با، به‌هۆی ئەو ژه‌هره‌ی باوکی سه‌رایا دهر‌خواردیدا، مرد چوونکه کوپری ته‌باته‌با رینگه‌ی تالان کردنی تالانییه‌کانی سوپاکه‌ی زوه‌یه‌ری لیگرت. خه‌لکان گوێرایه‌لی فه‌رمانه‌کانی کوپری ته‌باته‌با بوون. باوکی سه‌رایا دانیابوو له‌وه‌ی به‌بوونی کوپری ته‌باته‌با که‌س فه‌رمانه‌کانی ئەو جیبه‌جی ناکات و له‌به‌ر ئەمه‌ ژه‌هر‌خواردی کرد و کوشتی. ئەو له‌جینگه‌ی کوپری ته‌باته‌با می‌رد‌مندالێکی هه‌لبژارد به‌ناوی محەممەد کوپری محەممەد کوپری زه‌ید کوپری عه‌لی کوپری حه‌سین کوپری عه‌لی کوپری ئەبی تالیب، به‌لام باوکی سه‌رایا فه‌رمانی دهدا.

زوه‌یه‌ری تیکشکاو بۆ کۆشکی کوپری هوبه‌یره گه‌رایه‌وه و له‌وی نیشته‌جی بوو. حه‌سەن کوپری سه‌هل، عه‌بدوس کوپری باوکی خالیدی مه‌روروزی له‌گه‌ل چوار هه‌زار شه‌پکه‌ر بۆ جه‌نگی باوکی سه‌رایا په‌وانه کرد. ئەو له‌شه‌وی حه‌قه‌یه‌می ره‌جەب/ یه‌کی مارس له‌گه‌ل گه‌ره‌کی جامع رووبه‌رووی باوکی سه‌رایا بوویه‌وه و عه‌بدوس له‌سه‌ر ده‌ستی باوکی سه‌رایا کوژرا. سوپاییه‌کانی عه‌بدوس هه‌موویان کوژران یا دیل کران.

تالیبییه‌کان (مناله‌کانی ئەبو‌تالیب) له‌ناو سه‌ره‌مینه ئیسلامیه‌کاندا بلاو بوونه‌وه. باوکی سه‌رایا له‌کوفه سکه و دره‌م و دیناری لێدا و سوپاکه‌ی خۆی بۆ به‌سه‌ر وکه‌ناوه‌کان په‌وانه کرد. عه‌باس کوپری محەممەد کوپری عیسا کوپری محەممەدی جه‌عفهری بۆ فه‌رمانه‌وايه‌تی به‌سه‌ر و حه‌سین کوپری حه‌سەن کوپری عه‌لی کوپری حه‌سین کوپری عه‌لی ناسراو به‌ئه‌فته‌سی وه‌ك فه‌رمانه‌وا‌ی کوفه ده‌ست‌نیشان کرد. ئەئه‌فته‌سی کرده سه‌ره‌ره‌ستی حاجیه‌کان. باوکی سه‌رایا، ئیبراهیم کوپری موسا کوپری جه‌عفهری بۆ یه‌مه‌ن و ئیسماعیل کوپری موسا کوپری جه‌عفهری بۆ قارس و زه‌ید کوپری موسا کوپری جه‌عفهری بۆ فه‌رمانه‌وا‌یی ئەه‌واز دیاریکرد. زه‌ید هی‌رش‌ی کرده‌سه‌ر به‌سه‌ر و ده‌ستی به‌سه‌ردا گرت و عه‌باس کوپری محەممەدی جه‌عفهری له‌و شاره ده‌ره‌په‌راند و په‌یوه‌ستی ئەه‌وازی کرد. باوکی سه‌رایا، محەممەد کوپری سلیمان کوپری داود کوپری حه‌سەن کوپری حه‌سین کوپری عه‌لی بۆ مه‌داین په‌وانه کرد و فه‌رمانی پێدا له‌رۆژه‌لاته‌وه روو بکاته به‌غداد. ئەو

پۆشته مه‌داین و له‌وی ئوردوی لی‌دا و سوپایه‌کی بۆ دیاله‌ ره‌وانه‌ کرد.

عه‌بدوالله‌ کوپی سه‌عیدی حه‌ره‌شی به‌نۆینه‌رایه‌تی حه‌سه‌ن کوپی سه‌هل، فه‌رمانه‌ه‌وای واست بوو. ئه‌وان له‌هێرشێ سوپاکه‌ی باوکی سه‌رایا بۆ به‌غداد هه‌لاتن. حه‌سه‌ن کاتی‌ک بی‌نی سوپاکه‌ی ناتوانی‌ت له‌به‌راهه‌ر باوکی سه‌رایا خۆراگری بکات، که‌سی بۆ لای هه‌رسیمه‌ نارد و بۆ جه‌نگ دژی باوکی سه‌رایا داوای هاوکاری کرد به‌لام هه‌رسیمه‌ چوونکه‌ له‌حه‌سه‌ن توپه‌ر بوو، رینگه‌ی خوراسانی گرتبووه‌ به‌ر. داوای ماوه‌یه‌ک رازی بوو هێرش بکاته‌ سه‌ر کوفه‌ و له‌شه‌عبان/مارس گه‌یشه‌ کوفه‌. حه‌سه‌ن، عه‌لی کوپی سه‌عیدی بۆ مه‌داین ره‌وانه‌ کرد. ئه‌م هه‌واله‌ له‌کوێشکی هوبه‌یره‌ به‌باوکی سه‌رایا گه‌یشه‌ت. سوپایه‌کی بۆ مه‌داین نارد. سوپاکه‌ی ئه‌و له‌مانگی ره‌مه‌زان/ ئاوڕیل پۆشته‌ ناو مه‌داین. خۆی سوپایه‌کی رازنده‌وه‌ و تا رووباری سه‌رسه‌ر پێشه‌روه‌ی کرد. هه‌رسیمه‌ له‌به‌راهه‌ر ئه‌و سوپای پازنده‌وه‌ و ته‌نیا رووبار ئه‌م دوو سوپای له‌یه‌ک جیا ده‌کرده‌وه‌. عه‌لی کوپی سه‌عید له‌شه‌وال/ مه‌ی رووی کرده‌ مه‌داین. سوپاکه‌ی باوکی سه‌رایا رووبه‌رووی بوونه‌وه‌ به‌لام شکستیان خوارد و عه‌لی کوپی سه‌عید ده‌ستی به‌سه‌ر مه‌دایندا گرت. باوکی سه‌رایا ئاگادار بوویه‌وه‌ و له‌رووباری سه‌رسه‌ر به‌ره‌و کوێشکی هوبه‌یره‌ به‌ریکه‌وت. هه‌رسیمه‌ شوینی که‌وت و ده‌سته‌یه‌ک له‌هاوه‌لانی ئه‌وی گرت و کوشتی و سه‌ری ئه‌وانی بۆ حه‌سه‌ن کوپی سه‌هل نارد. هه‌رسیمه‌ له‌گه‌ڵ باوکی سه‌رایا جه‌نگی و له‌م جه‌نگه‌دا ژماره‌یه‌ک له‌شه‌رکه‌رانی باوکی سه‌رایا کوژران. باوکی سه‌رایا رووی کرده‌ کوفه‌. تالبیه‌کانی ه‌ارویی ئه‌و هێرشیان کرده‌ سه‌ر ماڵی عه‌باسیه‌کان و موالی و شوینکه‌وته‌کانیان و وێرانیان کرد و سامانه‌کانیان تالان و زه‌وییه‌کانیان سوتاند و له‌کوفه‌ ده‌ریان کردن. کاری قێزه‌ونی زۆریان ئه‌نجامدا و ئه‌مانه‌ته‌کانی خه‌لکانیان پ‌فاند.

هه‌رسیمه‌ خه‌لکانی ئاگادار کرده‌وه‌ که‌ده‌خوازی‌ت حه‌ج بکات. هه‌موو ئه‌و که‌سانه‌ی له‌خوراسان و ناوچه‌کانی دیکه‌وه‌ روویان ده‌کرده‌ ماڵی خوا، ده‌یگرتن تا سه‌رکرده‌یه‌تی حه‌ج بگرتنه‌ده‌ست. هه‌رسیمه‌، داود کوپی عیسا کوپی موسا کوپی عیسا کوپی محه‌مه‌د کوپی عه‌لی کوپی عه‌بدوالله‌ کوپی عه‌باسی ره‌وانه‌ی

له ریځه یه کی دیکه وه دهرېوم (بوئوهی جهنگ روونه دات)

پیشنویزی ئهوان دیاریکرا و خه لکان بی ئیمان له عهره فهوه بهریکهوتن.

يَبِّهَات.

غاردا به لآم لهم سآله‌دا نه‌یتوانی ده‌ستی به‌سه‌ردا یگریت.

به‌هیزبوونی نه‌سر کوپی شه‌به‌سی عوقه‌یلی

له‌م ساله‌دا نه‌سر کوپی شه‌به‌سی عوقه‌یلی له‌جه‌زیره به‌هیز و ژماره‌ی سوپاییه‌کانی زیاد‌ی کرد. نه‌و گه‌مارۆی خسته‌سەر شاری حهران و ده‌سته‌یه‌ک له‌شوینکه‌وته‌کانی مناله‌کانی تالیب له‌ده‌وری کۆبوونه‌وه و پێیان وت: تۆ پیاوانی مناله‌کانی عه‌باس ده‌کوژیت و نه‌وان چاوه‌پوانی تۆله‌سه‌ندنه‌وه‌ن. تۆ رینگه‌ ناده‌یت عه‌ره‌به‌کان په‌یوه‌ستی نه‌وان ببن که‌واته‌ نه‌گه‌ر به‌یعت له‌گه‌ل خه‌لیفه‌ بکه‌یت، گو‌نجاوتره‌. وتی: چ که‌سیک و له‌کام خه‌لکه‌؟ وتیان: یه‌کیک له‌مناله‌کانی عه‌لی کوپی نه‌بی تالیب. وتی: ئایا من له‌گه‌ل یه‌کیک له‌مناله‌کانی که‌نیزی ره‌ش به‌یعت بکه‌م تا بلیت خواوه‌ند منی ئافرانده‌وه و رۆژی بۆ دیاری کردووم؟ وتیان: که‌واته له‌گه‌ل یه‌کیک له‌ئومه‌وییه‌کان به‌یعت بکه‌. وتی: رۆژگار پشستی تیکردوون و نه‌و که‌سه‌ی رۆژگار پشستی تی بکات، چیت‌ر به‌خته‌وه‌ری رووی تی ناکات، نه‌گه‌ر به‌یعت له‌گه‌ل نه‌وان بکه‌م، به‌ده‌بختی به‌رۆکم ده‌گریت. من خوازیاری په‌یوه‌ست بوون به‌عه‌باسییه‌کانم و نه‌گه‌ر دژی نه‌وان ده‌جه‌نگم له‌به‌ر نه‌وه‌یه نه‌وان ناعه‌ره‌به‌کان پێش عه‌ره‌به‌کان ده‌خن.

بیرکردنه‌وه‌ی چه‌ند رووداوێک

له‌م ساله‌دا حه‌سه‌ین کوپی موسعه‌ب کوپی زوره‌یق باوکی تاهیر کوپی حه‌سه‌ین له‌خوراسان مرد. له‌م کاته‌دا تاهیر له‌ره‌ققه‌ بوو. مه‌ئمون له‌ری و ره‌سمی به‌خاک سپاردنی نه‌و به‌شداری کرد. سه‌هل کوپی فه‌زل پۆشته ناو گو‌په‌که‌ی، مه‌ئمون که‌سی بۆ لای تاهیر نارد تا سه‌ره‌خۆشی لی بکات.

له‌م ساله‌دا باوکی عه‌ون معاویه کوپی نه‌حمه‌دی سه‌مادحی موالی بنه‌ماله‌ی جه‌غه‌ر کوپی نه‌بو تالیب، خواپه‌ره‌ستی مه‌غریبی مرد.

هه‌روه‌ها له‌م ساله‌دا سه‌هل کوپی شازویه باوکی هارون و عه‌بدوالله کوپی نه‌میری هه‌مه‌دانی کوپی به‌نازناوی باوکی هاشم باوکی محه‌مه‌د کوپی عه‌بدوالله کوپی نه‌میر مامۆستای بوخاری و موسلیم کوپی موحه‌دیسی ناودار، له‌ناو دلی خاکدا خه‌وتن.

رووداوه‌کانی سائی دووسه‌دی کوچی (۸۱۵ زایینی)

چۆنیه‌تی هه‌لاتنی باوکی سه‌رایا

له‌م ساله‌دا باوکی سه‌رایا و هاوه‌لانی له‌کوفه‌ هه‌لان چوونکه هه‌رسیمه ده‌وری ئەم شاره‌ی گرتبوو. به‌پراڤه‌یه‌ك بۆ جه‌نگی ئەوان پێداگری ده‌کرد كه‌باوکی سه‌رایا و هاوه‌لانی بیزار بوون و سه‌ربازه‌کانی ده‌ستیان له‌جه‌نگ هه‌لگرت. باوکی سه‌رایا کاتیك ئەم بارودۆخه‌ی بیینی، بۆ پۆشتنه‌ده‌ر له‌کوفه‌ خۆی ناماده‌ کرد. هاوڕی له‌گه‌ل هه‌شسه‌د سوار و محهممه‌د کوپی محهممه‌د کوپی زه‌ید له‌کوفه‌ هاته‌ده‌ر. هه‌رسیمه پۆشته ناو شاره‌كه‌ و ئەمانی به‌هه‌مووان به‌خشی و زیانی لی نه‌دان. هه‌لاتنی باوکی سه‌رایا له‌شانزه‌ی موچه‌ره‌م/بیست و پینجی ئوت بوو. ئەو ریگه‌ی قادسییه‌ی گرتبه‌ر و له‌ویوه‌ به‌ره‌و شوشی خوراسان به‌ریکه‌وت. له‌ریگا رووبه‌رووی پاره‌یه‌کی زۆر بوویه‌وه كه‌له‌خوراسانه‌وه بۆ ئەه‌وازیان ده‌برد. ده‌ستی به‌سه‌ر پاره‌كه‌دا گرت و له‌ناو هاوه‌لانی‌دا دابه‌شی کرد.

له‌وی حه‌سه‌م کوپی عه‌لی مه‌ئمونی پۆشته لای و داوای لێ‌کرد له‌سنووری فه‌رمانه‌روایه‌تی ئەو به‌رواته‌ده‌ر. مه‌ئمونی نه‌یده‌ویست له‌گه‌ل ئەو به‌جه‌نگی‌ت به‌لام باوکی سه‌رایا به‌یاری جه‌نگی دا‌بوو. مه‌ئمونی رووبه‌رووی بوویه‌وه و شکستی پێه‌ینا و برینداری کرد و هاوه‌لانی بلاوه‌یان پێ‌کرا. باوکی سه‌رایا له‌گه‌ل محهممه‌د کوپی محهممه‌د و باوکی شوک به‌ره‌و مانه‌که‌ی خۆی له‌ره‌ئس عه‌ین به‌ریکه‌وتن به‌لام کاتیك گه‌یشته‌نه‌ جه‌له‌ولا، حیمادی كه‌نغوش به‌سه‌ریاندا زال بوو، هه‌مووانی گرت و به‌ره‌و باره‌گای حه‌سه‌ن کوپی سه‌هل له‌نه‌ه‌ره‌وان په‌وانه‌ی کردن. حه‌سه‌ن باوکی سه‌رایای گوشت و سه‌ری ئەوی بۆ مه‌ئمون ئارد و جه‌سته‌ی بی سه‌ری له‌سه‌ر پردی به‌غداد هه‌لواسی و محهممه‌د کوپی محهممه‌دی په‌وانه‌ی باره‌گای مه‌ئمون کرد.

هه‌رسیمه رۆژیک له‌کوفه‌ مایه‌وه و گه‌پایه‌وه و غه‌سان کوپی باوکی فه‌ره‌ج باوکی ئیبراهیم کوپی غه‌سانی وه‌ك فه‌رمانداری ئەو شاره هه‌لبژارد. ئەو فه‌رمانده‌ی پاسه‌وانه‌کان و فه‌رمانه‌روای خوراسان بوو. عه‌لی کوپی سه‌عید رووی کرده به‌سه‌ره

و لەعەلەۋىيەكان پاكى كىردەۋە. ئەم شارە لەژىر فەرمانى زەيد كۆپى موسى كۆپى جەغفەر كۆپى محەممەد كۆپى عەلى كۆپى حەسەن كۆپى عەلى كۆپى ئەبى تالىب بوو. ئەۋكەسەيە بەزەيد ئەلنار ناۋ دەبرىت. ھۆكارى ئەم ناۋلىنانە ئەۋە بوو چەندىن مالى عەباسىيەكان و شۆيىنكەۋتەكانى ئەۋانى لەبەسرە سوتاند. ھەركات كەسىك بەجل و بەرگى رەش (نیشانەى عەباسىيەكان) دەپۇشتە لاي، ئاگرى تىبەرەدەدا. جگە لەسامانى مئالەكانى عەباس، سامانىكى زۆرى لەبازرگانەكان سەند. كاتىك عەلى گەيشتە بەسرە، زەيد داۋاي ئەمانى كرد. عەلى ئەمانى پىدا و دەستى بەسەر شارەكەدا گرت. ئەو سوپايەكى بۆ مەككە و مەدىنە و يەمەن پەرۋانە كرد و فەرمانى جەنگ لەگەل عەلەۋىيەكانى پىدان. شۆپشى باۋكى سەرايا تا كۆژانى، دە مانگى خاياند.

شۆپشى ئىبراھىم كۆپى موسى كۆپى جەغفەر

لەم سالىدا ئىبراھىم كۆپى موسى كۆپى جەغفەر كۆپى محەممەد لەمەككە شۆپشى كرد. كاتىك لەكارەكانى باۋكى سەرايا ئاگادار بوۋىيەۋە، روى كىردە يەمەن. كارگوزارى ئەم شارە ئىسحاق كۆپى موسى كۆپى عىسا كۆپى محەممەد كۆپى عەلى كۆپى عەبدوللە كۆپى عەباس لەلايەن مەئمونەۋە بوو. كاتىك بىستى ئىبراھىم لەسەنەا نىزىك بۆتەۋە، رىگەى مەككەى گرتەبەر و گەيشتە موشاش و لەۋى ئوردوۋى لىدا. لەۋى دەستەيەك لەخەلكانى مەككە كە لەعەلەۋىيەكان ھەلاتبۈۋ، لەدەۋرى كۆبۈۋنەۋە و ئىبراھىم دەستى بەسەر يەمەندا گرت. ئەۋيان بەجەزار (قەساب) ناۋ دەبرد چوونكە ژمارەيەكى زۆرى لەيەمەن كوشت و ژمارەيەكى زۆرى ئەسەر كرد و سامانەكانى بەتالانى برد.

ھەئس و كەۋتى حەسەين كۆپى جەسەن ئەفتەس لەمەككە و ۋەرگرتنى

بەيغەت بۆ محەممەد كۆپى جەغفەر

لەموحەرەمى ئەم سالىدا/ئوتى ۸۱۵ زايىنى، حەسەين پەردەى كەعبەى لىكردەۋە و پەردەيەكى دىكەى پىۋەھەلۋاسى كەباۋكى سەرايا لەكوفەۋە ئاردبۈۋى. ئەم

پەردە لەھەۋرېشم بوو.

حسەن ئەمانەتتەيەكانى منالەكانى عەباس و شوئىنكەۋتەكانى ئەۋانى ناسىيەۋە و دەستى بەسەردا گەرت. سامانى خەلكى بەبىيانوى ئەۋەدى كەئەمانەتى شوئىنكەۋتەكانى منالەكانى عەباسىيە، زەۋت كەرد و خەلكان لەدەستى ھەلەدەھاتن. ھاۋەلانى حسەن پەنجىرەكانى ھەرەمىيان ھەلەكەند و سەر ستوونە زىرئىنەكانىيان فەراند. حسەن ھەموو گەنجى سوچى ھەرەمى دەرھىنا و پەنداندى و لەگەل پەردەى كەعبە لەناو ھاۋەلانىدا دابەشى كەرد.

كاتىك لەكوژرانى باوكى سەرايا ئاگادار بوۋىيەۋە و بىزارى خەلكى لەكەردەۋەكانى خۆى بىنى، لەگەل ھاۋەلانى ھاتە لای مەھمەد كۆپى جەعفەر كۆپى عەلى كۆپى حسەن كۆپى عەلى. ئەو پىرەپىياۋىكى بەتەمەن و كەسىكى رىزدار لای خەلكان بوو كە بەھۆى خراپەكارى كەسانى بىنەمالەكەى بەردەوام خۆى لەۋان بەدوور دەگەرت. ئەو زانستى لەجەعفەرى باوكىيەۋە پىپرەبوو و خەلكان گوئىيان لەۋتەكانى دەگەرت. كەسىكى خۆپارىز بوو. حسەن و ھاۋەلانى ھاتنە لای و وتیان: تۆ خۆت پىگەى خۆت لەناو خەلكان دەزانى، ئەگەر لەگەل تۆ بەيەت بىكەن، كەس دژايەتى ئىمە ناكات.

مەھمەد كۆپى جەعفەر رازى نەبوو كۆرەكەى، عەلى، و حسەن كۆپى حسەنى ئەفتەس بەرادەيەك پىداگرييان كەرد كەۋەلامى رازى بوونى دانەۋە. ئەۋان لەرەبىع الاول/ئۆكتۆبەر ھاۋشىۋەى خەلىفە بەيەتتەن لەگەل كەرد. خەلكان لەدەۋرى كۆبۈۋەنەۋە و خوازراو و نەخوازراو بەيەتتەن بەست و بەسەرۋەرى باۋەپداران ناۋيان بەرد. چەند مانگىك خەلىفە بوو بى ئەۋەى فەرمانەكانى ھىچ كارىگەرەيىكيان ھەبىت. عەلى كۆپى و حسەن كۆپى حسەن خراپەتەن شىۋازيان گەرتەبەر و قىزەۋەتەن كارەكانىيان ئەنجامدا. حسەن كۆپى حسەن ژنىكى جۋان لەمنالەكانى فېھرى گەرت و داۋاى جۋوت بوونى لىكەرد بەلام ژنەكە رازى نەبوو. حسەن مېردى ژنەكە لەمنالەكانى مەخزومى بەشىۋەيەك ترساند كەپىاۋەكە خۆى شارەۋە. حسەن دەرگەى مالى پىاۋەكەى شكەند و ژنەكەى بەرد و بۆ ماۋەيەك چىژى لى ۋەرگەرت تا ئەۋەى ژنەكە ھەلات.

عه‌لی کوپری محهمهد کوپری جه‌عفر (که‌باوکی وه‌ک سه‌روه‌ری باوه‌پداران به‌یعه‌تی له‌گه‌ل کرابوو) ده‌ستی به‌سه‌ر می‌ردمندالیکدا گرت. ئەو کوپری قازی مه‌ککه بوو به‌ناوی ئیسحاق کوپری محهمهد. کوپریکی جوان بوو. عه‌لی به‌زۆر بردی (به‌رۆژی رووناک له‌به‌رچاوی خه‌لک بردی و ده‌ستدریژی کرده‌سه‌ر) کاتیک خه‌لکانی مه‌ککه و دراوسێکانیان ئەمه‌یان بی‌نی، له‌حه‌رم کۆبوونه‌وه و ژماره‌یه‌کی زۆر په‌یوه‌ستیان بوون و پ‌ۆشته لای محهمهد کوپری جه‌عفر و پی‌یان وت: یا له‌سه‌ر کار لات ده‌به‌ین یا خوینت ده‌ریژین مه‌گه‌ر ئەوه‌ی ئەو کوپره‌ گه‌نجه‌ بگه‌رێنیته‌وه. ئەو ده‌رگای ماله‌که‌ی به‌سه‌ر ئەواندا به‌ست و له‌په‌نجیره‌وه قسه‌ی له‌گه‌ل کردن. داوای ئەمانی کرد تا سوار ئەسه‌په‌که‌ی خۆی بی‌ت و مناله‌که‌ بگه‌رێنیته‌وه. سویندی خوارد ئاگای لهم رووداوه نییه. ئەمانیان پی‌دا. پ‌ۆشته لای عه‌لی کوپری و مناله‌که‌ی لیسه‌نده‌وه و گه‌ران‌دیه‌وه بۆ بنه‌ماه‌که‌ی.

ماوه‌یه‌ک دواتر ئیسحاق کوپری موسای عه‌باسی له‌یه‌مه‌نه‌وه هات و له‌موشاش خێوه‌تی هه‌لدا. تالبیه‌یه‌کان پ‌ۆشته لای محهمهد کوپری جه‌عفر و ئاگاداریان کرده‌وه. خه‌نده‌کیان به‌ده‌وری خۆیان هه‌لکه‌ند و خه‌لکان و بیابان نشینه‌کان و که‌سانی دیکه‌ له‌ده‌وری محهمهد کوپری جه‌عفر کۆبوونه‌وه. ئیسحاق سه‌ره‌تا مه‌به‌ستی جه‌نگی کرد به‌لام دواتر له‌مه‌به‌سته‌که‌ی په‌شیمان بوویه‌وه و جه‌نگی پشتگوی خست و رووی کرده‌ عیراق. له‌ریگه‌ رووبه‌رووی سوپایه‌ک بوویه‌وه که‌هه‌رسیمه‌ بۆ مه‌ککه‌ په‌وانه‌ی کردبوو. جه‌له‌ودی و ره‌جا کوپری جه‌میل هاوریه‌تی ئەم سوپایان ده‌کرد. به‌ئیسحاقیان وت: له‌گه‌لمان بگه‌رێره‌وه چونکه‌ لهم جه‌نگه‌دا ئیمه‌ت به‌سه‌. ئیسحاق له‌گه‌لیان گه‌رايه‌وه. شه‌ریان له‌گه‌ل تالبیه‌یه‌کان کرد و شکستیان پی‌هێنان. محهمهد کوپری جه‌عفر که‌سی نارد و داوای ئەمانی کرد. ئەمانیان پی‌ به‌خشی. به‌مشیه‌یه‌ عه‌باسیه‌یه‌کان له‌جومادی الاخر/ژانویه هاتنه‌ ناو مه‌ککه‌ و تالبیه‌یه‌کان مه‌ککه‌یان به‌جیه‌یشت.

محهمهد کوپری جه‌عفر ریگه‌ی جوحفه‌ی گرته‌به‌ر به‌لام کۆیله‌یه‌کی عه‌باسی خۆی پی‌گه‌یاند و سامانه‌که‌ی تالان کرد. ته‌نیا چه‌ند دره‌مه‌یکێ بۆ هیشته‌وه تا پی‌ی بگاته شوینیک. ئەو ریگه‌ی جۆه‌ینه‌ی گرته‌به‌ر و له‌وی ده‌سته‌یه‌کی

کۆکردوه و ریځه‌ی مه‌دینه‌ی گرت‌بهر. له‌گه‌ل هارون کورپی موسه‌ییب فه‌رمانداری مه‌دینه‌ جه‌نگا به‌لام شکستی خوارد و به‌هوی تیریک یه‌کیک له‌چاوه‌کانی ده‌رتوقی و ژماره‌یه‌کی زۆر له‌هاوه‌لانی کورژان. محهمه‌د به‌ناچار بۆ ئوردووگاکی خوی گه‌پایه‌وه.

داوی ته‌واو بوونی ری و ره‌سمی چه‌ج، داوا‌ی نه‌مانی له‌جه‌له‌ودی و ره‌جا کورپی جه‌میل کرد که‌کوره‌ مامی فه‌زل کورپی سه‌هل بوو. نه‌مانیان پێدا و ره‌جا به‌نۆینه‌رایه‌تی مه‌ئمون و فه‌زل کورپی سه‌هل به‌لێنیدا ریز له‌نه‌مانه‌که‌ی بگرن. محهمه‌د رازی بوو و له‌بیست زیچه‌جه/ یانزه‌ی ئاوریل هاته‌ مه‌ککه، و تارێکی پێشکه‌ش کرد و وتی: له‌مه‌رگی مه‌ئمون ئاگادار بوومه‌وه، قورسایێ به‌یه‌ته‌ی ئه‌وم له‌سه‌ر شان بوو، ئه‌م ئاژاوه‌ گشتیه‌یه‌ داوینی منیشی گرت و خه‌لکان وه‌ک خه‌لیفه‌ به‌یه‌تیا‌ن له‌گه‌ل من کرد به‌لام دواتر زانی‌م مه‌ئمون زیندوو‌ه بێ هیچ زیانی‌ک. بۆ وه‌رگرته‌ی ئه‌م به‌یه‌ته‌ داوا‌ی به‌خشین له‌خواوه‌ند ده‌که‌م و خۆم له‌و به‌یه‌ته‌ی به‌منتان داوه، به‌دوور ده‌گرم و هاوشیوه‌ی ئه‌م نه‌نگوستیه‌، له‌په‌نجه‌ی خۆم ده‌ریده‌هێنم. به‌یه‌ته‌ی من له‌سه‌ر شانی هیچ کام له‌ئێوه‌ نییه‌ و دواتر له‌سه‌ر مینه‌بهر هاته‌خوار. ئه‌و له‌سا‌لی ٨١٦/٢٠١ زایینی ریځه‌ی عێراقی گرت‌بهر و حسه‌ن کورپی سه‌هل نه‌وی بۆ لای مه‌ئمون نارد. کاتی‌ک مه‌ئمون بۆ عێراق گه‌پایه‌وه، نه‌وی له‌گه‌ل خوی برد و محهمه‌د له‌جه‌رجان مرد. به‌خواستی خواوه‌ند ئاماژه‌ی پێده‌ده‌ین.

کرده‌وه‌کانی ئیبراهیم کورپی موسا

له‌م سا‌له‌دا ئیبراهیم کورپی موسا کورپی چه‌غه‌فر له‌یه‌مه‌ن پیاوی‌کی له‌مناله‌کانی عه‌قیل کورپی ئه‌بی تالیب له‌گه‌ل سوپایه‌ک بۆ نه‌جامدانی ری و ره‌سمی چه‌ج له‌گه‌ل خه‌لکان په‌وانه‌ی مه‌ککه‌ کرد. عه‌قیل هات و گه‌یشه‌ بیستانی مناله‌کانی عامر. ئاگاداریان کردوه‌ که‌باوکی ئیسحاق مو‌عه‌تسه‌م له‌گه‌ل ده‌سته‌یه‌ک له‌سه‌رکرده‌کان مه‌به‌ستی چه‌ج کردنیا‌ن هه‌یه‌ و چه‌مدویه‌ کورپی عه‌لی کورپی عیسا له‌ناویاندا ده‌بینریت. حه‌سه‌ن کورپی سه‌هل، چه‌مدویه‌ی وه‌ک فه‌رمانه‌روای یه‌مه‌ن دیاریک‌ردبوو. عه‌قیلی زانی ناتوانیت به‌رگه‌ی جه‌نگ له‌گه‌ل ئه‌وان بگریت و له‌بهر

ئەمە لەبىستانى مەنەلەكانى عامر مایەۋە. كاروانىك كەپەردە و بۇنى خوشى كەعبەى باركردبوو، لەۋىۋە تىپەپى. عەقىلى ھەموو سامانى كاروانەكەى فپاند و حاجىيە تالان كراۋەكان، بى ھىچ سامانىك پۇشتە ناو مەككە.

مۇعتەسەم لەگەل ھاۋەلانى خۇى راۋىژى كرد. جەلودى وتى: من تۇ لەجەنگى ئەوان بى ىياز دەكەم. سەد سواری ھەلبارد و لەگەل ئەوان رووى كردە سوپاكەى عەقىلى. لەبەرەبەياندا گەيشت و بى ۋەستان جەنگى دەستىپىكرد. پىژوبلاۋەى بەسوپاكەى ئەوان كرد و ژمارەيەكى زۆرى لى ئەسیر كردن. پەردەى كەعبەى ۋەرگرتەۋە و يەكى دە قامچى لەئەسىرەكاندا. دواتر نازادى كردن و گەپرانەۋە بۇ يەمەن بەبى تۈيشو بەشىۋەيەك لەرىگە سۋالىان دەكرد و زۆربەيان مردن.

پۇشتى ھەرسىمە بۇ لای مەئمون و كوژرانى ئەۋ

كاتىك ھەرسىمە لەجەنگ دژى باۋكى سەرايا ئاسۋودە بوو، نەپۇشتە لای ھەسەن كوپى سەھل لەمەداين و لەرىگەى عەقرووف و بەردەدان و نەھرەۋان رىگەى خوراسانى گرتەبەر. فەرمانى مەئمون بۇ پۇشتن بۇ شام و حىجاز لەشۋىنىك بەھەرسىمە گەيشت كەچىتر نەيدەتۋانى بگەپىتەۋە. وتى: تاچاۋم بەسەرۋەرى باۋەرداران نەكەۋىت، ناگەپىمەۋە. لەۋىۋە كەخىرخۋازى مەئمون و باۋكى ئەۋ بوو و مەئمون ئەمەى بەباشى دەزانى، نەدەترسا. لەلايەكى دىكە ھەرسىمە بىرپاریدا بوو مەئمون ئاگادار بىكاتەۋە لەۋەى فەزل كوپى سەھل بەشىك لەرووداۋەكان لەۋ دەشارىتەۋە و ئەۋەى كە واز لەمەئمون ناھىنىت تا بۇ بەغدادى دەگەپىنىتەۋە (بۇ ئەۋەى لەنەزىكەۋە كاروبارەكانى لەژىر دەستا بىت). فەزل لەمەبەستەكەى ھەرسىمە ئاگادار بوۋىۋەۋە و بەمەئمونى وت: ھەرسىمە شارەكان و خەلكانى دژى تۇ ھاندۋە و لەگەل باۋكى سەرايا بەشىۋەيەكى نەپىنى رىككەۋتۋەۋە و ئەگەر داۋاى ھەرسىمە نەدەبوو، باۋكى سەرايا شۇپشى نەدەكرد. سەرۋەرى باۋەرداران چەندىن نامەى بۇ نوۋسىۋە تا بۇ شام و حىجاز بگەپىتەۋە بەلام نەك ئەۋ كارەى نەكرد بەلكو بەشىۋەيەكى توندوتىژ قسە دەكات و ئەگەر بەشىۋەيە پىشتگۈى بخرىت، كەسانى دىكەيش ھان دەدات.

به‌مشپوهیه مه‌ئمون دلی له‌هه‌رسیمه ره‌ش کرد. هه‌رسیمه له‌سه‌رخۆ ریگه‌ی بیری و له‌مانگی زیقه‌ده/ ژوئه‌ن گه‌یشته مه‌رو. له‌وه‌ی هاتنه‌که‌ی له‌مه‌ئمون بشاریت‌ه‌وه، ترسا و له‌به‌ر ئه‌مه فه‌رمانیدا ته‌پلی گه‌رانه‌وه لی بدن تا مه‌ئمون ده‌نگه‌که‌ی ببیستیت. مه‌ئمون ده‌نگی ته‌پله‌که‌ی بیست و وتی: ئه‌م ده‌نگه چییه؟ وتیان: هه‌رسیمه‌یه و به‌ره‌و ئیره دیت. هه‌رسیمه گومانی ده‌کرد مه‌ئمون به‌وته‌کانی رازی ده‌ییت. مه‌ئمون مۆله‌تی پۆشتنه لای پیندا. کاتی‌ک هه‌رسیمه پۆشته باره‌گاکه‌ی، مه‌ئمون پیتی وت: ئیستا لایه‌نگیری له‌عه‌له‌وییه‌کانی کوفه ده‌که‌یت و باوکی سه‌رایا بۆ شو‌پش هان ده‌ده‌یت. تۆ ئه‌گه‌ر ده‌تویست، ده‌توانی هه‌موویان بگریت و له‌ناویان به‌هیت.

هه‌رسیمه ویستی وه‌لام بداته‌وه و داوای به‌خشین بکات به‌لام مه‌ئمون رازی نه‌بوو. فه‌رمانیدا قامچی بارانی بکه‌ن به‌شیوه‌یه‌ک لووتی شکا و فریاندایه‌ده‌ر. فه‌زل فه‌رمانیدا بوو له‌زیندان ئه‌شکه‌نجه‌ی سکه‌ن. ئه‌ویان زیندانی کرد و چه‌ند رۆژیک مایه‌وه. فه‌زل که‌سی نارد و کوشتی و لاله‌اتر وتیان له‌زینداندانان مردووه.

شو‌پشی چه‌رییه له‌به‌غداد

له‌م سائه‌دا چه‌رییه (ده‌سته‌یه‌ک له‌سو‌پاییه‌کان) دژی حه‌سه‌ن کو‌پی سه‌هل شو‌پشیان کرد. هۆکاره‌که‌ی ئه‌وه بوو کاتی پۆشتنی هه‌رسیمه بۆ لای مه‌ئمون، حه‌سه‌ن کو‌پی سه‌هل له‌مه‌داین بوو. حه‌سه‌ن په‌یکی به‌دوای عه‌لی کو‌پی هوشام نارد مژده‌ی مانگانه به‌چه‌رییه بده به‌لام دوای بچه و له‌دانی خۆت به‌دوور بگه‌ر. هوشام به‌نۆینه‌رایه‌تی حه‌سه‌ن کارگوزاری به‌غداد بوو.

چه‌رییه پێشتر کاتی‌ک هه‌رسیمه ریگه‌ی خوراسانی گرت‌بووه به‌ر، شو‌پشیان کرد و وتیان: رازی نابین تا ئه‌و کاته‌ی حه‌سه‌ن کو‌پی سه‌هل و کارگوزاره‌کانی ئه‌و له‌به‌غداد دوور بجه‌ینه‌وه. ئه‌وان کارگوزاره‌کانی حه‌سه‌نیان ده‌رکرد و ئیسحاق کو‌پی موسای هادیان وه‌ک فه‌رمانه‌روایی خۆیان هه‌لبژارد و خه‌لکانی هه‌ردوو لای دیجله ره‌زامه‌ندی خۆیان نیشاندان. حه‌سه‌ن ریگه‌ی فرت و فیلی گرت‌ه‌به‌ر و به‌شیوه‌یه‌کی نه‌ینی نامه‌ی بۆ سه‌رکرده‌کانیان نووسی تا له‌لای عه‌سکه‌ری

مه‌هدیه‌وه بێن. حه‌رییه لیکۆلینه‌وه‌یان له‌کاره‌که‌ی خۆیان کرد و ئیسحاق (فه‌رمانه‌وا‌ی تازه‌هه‌لبێژێردراویان) له‌گه‌ڵ خۆیان برد و له‌وجه‌یل دایاننا.

زوه‌یر کوپری موسه‌یب له‌گه‌ڵ هێزه‌کانی له‌عه‌سکه‌ری مه‌هدی خێوه‌تی لێدا. حه‌سه‌ن کوپری سه‌هل عه‌لی کوپری هوشامی په‌وانه‌ کرد تا له‌قۆلیکی دیکه‌وه‌ بێت. دواتر ئه‌و و محه‌مه‌د کوپری باوکی خالید له‌شه‌ویک له‌شه‌وه‌کانی شه‌عبان/ مارس هاتنه‌ ناو به‌غداد و له‌سه‌ر پردی سه‌رات بۆ ماوه‌ی سی شه‌و و رۆژ شه‌ه‌ریان له‌گه‌ڵ حه‌رییه‌ کرد. دواتر عه‌لی کوپری هوشام به‌نۆینه‌رایه‌تی حه‌سه‌ن کوپری سه‌هل مژده‌ی پێدان ئه‌گه‌ر سامانیان به‌ده‌ست بگات، مانگانه‌ی شه‌ش مانگیان پێ ده‌دن. حه‌رییه‌ رازی بوون و داویان کرد پێشتر هه‌رکام یه‌کی په‌نجا دره‌م وهر‌بگرن تا بۆ ره‌مه‌زان/ مارس، خه‌رجی بکه‌ن. عه‌لی کوپری هوشام رازی بوو. ئه‌و دانی پاره‌که‌ی ده‌ستپێکرد به‌لام هێشتا پاره‌ی به‌که‌س نه‌دا‌بوو ئاگادار بوویه‌وه زه‌ید کوپری موسا ناسراو به‌زه‌ید ئه‌لنار له‌زیندانی به‌سه‌ره‌ه‌لاتوه‌. زیندان‌بانی ئه‌و عه‌لی کوپری سه‌عید بوو. ئه‌و له‌مانگی زیقه‌عه‌دی سالی دووسه‌د/ژوئه‌ن له‌گه‌ڵ براکه‌ی باوکی سه‌رایا له‌که‌ناره‌کانی ئه‌نبار ئالای شوێشی به‌رز کرده‌وه. عه‌لی کوپری هوشام دوا‌ی یه‌ک حه‌فته‌ هه‌لات و له‌سه‌رسه‌ر دابه‌زی چوونکه‌ نه‌یتوانی بوو به‌حه‌رییه‌ په‌نجا دره‌مه‌که‌ بدات تا ئه‌وه‌ی جه‌ژنی قوریان هات و حه‌رییه‌ له‌سه‌ره‌نجامی هه‌رسیمه‌ ئاگادار بوونه‌وه. حه‌رییه‌ هێرشیان کرده‌سه‌ر عه‌لی کوپری هوشام و ئه‌ویان دوورخسته‌وه.

جێگری هه‌رسیمه‌ له‌به‌غداد، محه‌مه‌د کوپری باوکی خالید بوو. عه‌لی کوپری هوشام به‌رده‌وام ئه‌وی ریسوا ده‌کرد. ئه‌و کینه‌ی عه‌لی له‌دڵدا بوو له‌به‌ر ئه‌مه‌ په‌یوه‌ستی حه‌رییه‌ بوو. به‌په‌یوه‌ست بوونی ئه‌و عه‌لی کوپری هوشام توانای به‌رگری له‌ده‌ستدا و بۆ سه‌رسه‌ر هه‌لات.

ده‌لێن: هۆکاری شوێشی حه‌رییه‌ ئه‌وه‌ بوو حه‌سه‌ن کوپری سه‌هل، عه‌بدوالله کوپری عه‌لی کوپری ماهانی قامچی باران کرد و به‌م پێیه‌ ئه‌بنا (منالی ئێرانییه‌کان) کینه‌ی ئه‌ویان له‌دل گرت و ده‌ریانپه‌راند.

شۆرشى موسل

له‌م سائه‌دا شۆرشى موسل له‌نیوان مناله‌کانى سامه و مناله‌کانى سه‌عله‌به ده‌ستى پیکرد. مناله‌کانى سه‌عله‌به په‌نایان بۆ محهمهد کوپى حسه‌ینى هه‌مه‌دانى برائى عه‌لى کوپى حسه‌ین و فه‌رماندارى شاره‌که برد. فه‌رمانى پیدان بۆ ده‌ره‌وى شاره‌که کۆچ بکه‌ن. ئەوان له‌شاره‌که پۆشتنه‌ده‌ر. مناله‌کانى سامه له‌گه‌ل هه‌زار سوار شوینیان که‌وتن تا گه‌یشتنه‌عه‌وجا و له‌وى گه‌مارۆیان خستنه‌سه‌ر. عه‌لى و محهمهد دوو کوپه‌که‌ى حسه‌ین ئاگادار بووینه‌وه و ئەو دووانه بۆ هاوکارى مناله‌کانى سه‌عله‌به، هیژیکیان بۆ لای ئەوان په‌وانه کرد. شه‌پیکى قورس روویدا و ده‌سته‌یه‌ک له‌مناله‌کانى سامه له‌خوینى خۆیاندا گه‌وزان و ژماره‌یه‌کیان ئەسیر کران. ئەسیره‌کان که‌مناله‌کانى ته‌غله‌بیش له‌ناویاندا ده‌بینران، له‌شاره‌که زیندانى کران.

دواى ئەمه ئه‌حمهد کوپى عومه‌ر کوپى خه‌تابى عه‌ده‌وى ته‌غله‌بى هاته لای محهمهد و خوازیارى ئاشتى بوو. محهمهد رازى بوو و به‌مشیوه‌یه بارودۆخى شاره‌که هیور بوویه‌وه و شۆرش دامرکایه‌وه.

جه‌نگ له‌گه‌ل فه‌ره‌نگیه‌کان

له‌م سائه‌دا هه‌که‌م، پاشای ئاندۆلۆس، سوپایه‌کی به‌فه‌رمانده‌یى عه‌بدولکه‌ریم کوپى موغیس رازنده‌وه تا هیرش بکه‌نه سه‌ر سه‌رزه‌مینى فه‌ره‌نگیه‌کانى ئاندۆلۆس. سوپاکه‌ى ئەو پێشپه‌وى کرد و گه‌یشته ناوه‌پراستی سه‌رزه‌مینى ئەوان. سوپای هه‌که‌م ناوه‌دانیه‌کانیان وێران کرد و ئەوه‌ى ده‌ستیان که‌وت، فه‌رمانده‌یان و چه‌ندین قه‌لایان خاپور کرد. ده‌گه‌یشتنه‌هه‌ر شاریک، ده‌یانگرت و درێژه‌یان به‌ریگه‌ى خۆیان ده‌دا تا ده‌گه‌شتنه‌ شاریکی دیکه. به‌مشیوه‌یه هه‌موو گه‌نجینه‌ى پاشاکانى ئەوانیان خالى کرد.

کاتیك پاشای فه‌ره‌نگ ئەم کرده‌وه‌ى موسولمانانى بینى، نامه‌ى بۆ هه‌موو پاشاکانى ئەوده‌ووروبه‌ره نووسی و داواى هاوکارى لیکردن. مه‌سیحیه‌کان

له‌مه‌رلایه‌ك بۆ هاوكاری ئه‌و به‌ریكه‌وتن. ئه‌و به‌سوپایه‌كی گه‌وره له‌به‌ربه‌ر موسوڵمانان سوپای رازنده‌وه. ته‌نیا یه‌ك رووبار له‌نیوان ئه‌واندا بوو. شه‌پێکی قورس له‌نیوانیان ده‌ستی پێكرد و چه‌ندین رۆژی خایاند. موسوڵمانان بې‌ریاریاندا بوو له‌رووباره‌كه بپه‌رینه‌وه به‌لام ئه‌وان ریڤه‌یه‌یان لێ‌ده‌گرتن. کاتی‌ك موسوڵمانان ئه‌م بارودۆخه‌یان بینی، له‌رووباره‌كه پاشه‌کشییان کرد. مه‌سیحیه‌كان بۆ جه‌نگی موسوڵمانان له‌رووباره‌كه په‌رینه‌وه و جه‌نگی‌کی قورس ده‌ستیپێ‌کرد به‌لام مه‌سیحیه‌كان به‌ناچاری بۆ لای رووباره‌كه گه‌رانه‌وه. موسوڵمانان ژماره‌یه‌کی زۆر له‌وانیان کوشت و ئه‌سیریان کردن. هه‌رک‌ه‌س له‌رووباره‌كه په‌رینه‌وه، گیانی ده‌رباز کرد. ده‌سته‌یه‌ك له‌فه‌رمانده و پاشاکانی ئه‌وان گرفتار بوون و فه‌ره‌نگیه‌كان لای رووباره‌كه خۆ‌پاگه‌رییان کرد و ریڤه‌یه‌یان نه‌دا موسوڵمانان له‌رووباره‌كه بپه‌رینه‌وه. سیانزه رۆژ به‌مشیه‌یه تیپه‌ری. هه‌موو رۆژێ‌ك جه‌نگ به‌رده‌وام و جۆگه‌له‌ی خوین دروست ده‌بوو تا ئه‌وه‌ی باران باری و ئاوی رووباره‌كه زیادی کرد و په‌رینه‌وه له‌رووبار ئه‌گه‌ری نه‌بوو. به‌م شیه‌یه عه‌بدولکه‌ریم له‌حه‌وتی زیحه‌ججه/ بیست و نۆی مارس گۆره‌پانی به‌جیه‌نیشت و گه‌رایه‌وه.

شۆرشێ به‌رپه‌رییه‌كان له‌كه‌ناره‌کانی مورور

له‌م سانه‌دا پیاوی‌ك له‌به‌رپه‌رییه‌كان له‌كه‌ناره‌کانی مورور له‌ئاندۆلۆس هاوڕی له‌گه‌ڵ ده‌سته‌یه‌ك ئالای شۆرشێ به‌رز کرده‌وه. هه‌وائی کارگوزاری ئه‌م كه‌ناره، له‌نامه‌یه‌ك به‌ده‌ستی هه‌که‌م گه‌یشته، به‌لام هه‌که‌م نووسراوه‌که‌ی شارده‌وه و هه‌مان سات یه‌کی‌ك له‌فه‌رمانده‌کانی خۆی بانگ کرد و به‌شیه‌یه‌کی نه‌ینی ئاگاداری کرده‌وه و پێی وت: هه‌ر ئیستا بۆ جه‌نگی ئه‌و خارجه‌یه به‌ریکه‌وه و سه‌ری بۆ من بێنه، ئه‌گه‌ر سه‌ری ئه‌و نه‌خه‌يته به‌رپێی من، سه‌ری تۆ ده‌خه‌مه جیگه‌که‌ی. لێ‌ره دانیشتیوم و چاوه‌پوانی هاتنی تۆ ده‌که‌م.

ئه‌و فه‌رمانده بۆ جه‌نگی ئه‌و پیاوه به‌ریکه‌وت و به‌وشیاری زۆر سه‌باره‌ت به‌و په‌رسیاری کرد و به‌دوای شوینه‌که‌یدا گه‌را، ئه‌وسات ئه‌م قسه‌ی هه‌که‌می بیرکه‌وته‌وه که: ئه‌گه‌ر سه‌ری ئه‌و نه‌خه‌يته به‌رپێی من، سه‌ری تۆ له‌جیگه‌ی ئه‌و

داده‌نیم. بېر یاریدا هه‌موو هه‌ول‌ه‌کانی خۆی بخاته‌گه‌ر. بیری له‌فیلێك كرده‌وه و خۆی گه‌يانده ئه‌و پیاوه خارجیه. ئه‌وی كوشت و سه‌ری بېری و بردییه لای هه‌كهم. بیینی به‌هه‌مان شیوه له‌شوینه‌كه‌ی خۆی دانیشتیوه. رۆشتن و گه‌رانه‌وه‌ی ئه‌و چل رۆژی خایاند. كاتیك هه‌كهم سه‌ری بېراوی ئه‌و پیاوه‌ی بیینی، ریزی له‌فه‌رمانده‌كه‌ی گرت و دیاری پێبه‌خشی و پێگه‌ی به‌رز كرده‌وه.

بیرگردنه‌وه‌ی چه‌ند رووداوێك

له‌م سائه‌دا مه‌ئمون، ره‌جا كۆری باوکی زوحاکی په‌وانه كرد تا عه‌لی كۆری موسا كۆری جه‌غفه‌ر كۆری محهمه‌د بینێته لای.

له‌م سائه‌دا سه‌رژمیڤری مناله‌کانی عه‌باسییان كرد. ژماره‌ی ئه‌وان له‌ژن و پیاو ده‌گه‌یشه‌ سی و سی‌هه‌زار كه‌س.

له‌م سائه‌دا رۆمیه‌كان پاشاكه‌ی خۆیان دوا‌ی هه‌وت ساڵ و شه‌ش مانگ فه‌رمانه‌وايه‌تی كوشت و میخائیل كۆری جورجیسیان بۆ دووهم جار له‌سه‌ر ته‌ختی پاشایه‌تی دانیشاند.

هه‌روه‌ها له‌م سائه‌دا عه‌لی كۆری باوکی سه‌عید ریگه‌ی ناسازگاری له‌گه‌ڵ هه‌سه‌ن كۆری سه‌هل ده‌ست پێكرد و مه‌ئمون، سه‌راجی خزمه‌تکاری بۆ لای ئه‌و نارد و په‌یامیدا: یا ده‌ست ده‌خه‌يته ده‌ستی هه‌سه‌ن كۆری سه‌هل، یا به‌ره‌و باره‌گای مه‌ئمون له‌مه‌رو به‌ریكه‌وه یا سه‌راج سه‌رت ده‌بێت. سه‌راج رۆشته لای و عه‌لی كۆری باوکی سه‌عید ملکه‌چی خۆی بۆ فه‌رمانه‌كان نیشاندا و له‌گه‌ڵ هه‌رسیمه‌ هاته لای مه‌ئمون له‌مه‌رو.

له‌م سائه‌دا مه‌ئمون، یه‌حیا كۆری عامر كۆری ئیسماعیلی كوشت چوونكه مه‌ئمونی به‌سه‌روه‌ری ناباوه‌ران (امیر الکافرین) ناو ده‌برد.

موخته‌سه‌م ری و ره‌سمی جه‌جی له‌گه‌ڵ خه‌لکان نه‌نجامدا.

له‌م سائه‌دا باوکی به‌خته‌ری وه‌هب كۆری وه‌هبی قازی و مه‌عروفی كه‌خری و سه‌فوان كۆری عیسا‌ی فه‌قیه و مه‌عافی كۆری داودی موسلی فه‌رزان، مردن.

رووداوێه‌کانی سائی دووسه‌د ویه‌کی کۆچی (٨١٦ زایینی)

فه‌رمانه‌ه‌وایی مه‌نسور کۆری مه‌ه‌دی له‌به‌غداد

له‌م سائه‌دا خه‌لکانی به‌غداد مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یان کرد له‌گه‌ڵ مه‌نسور کۆری مه‌ه‌دی (مامی مه‌ئمون) وه‌ک خه‌لیفه‌ به‌یعه‌ت به‌سه‌تن به‌لام ئه‌و رازی نه‌بوو. داوایان لێکرد فه‌رمانه‌ه‌وایی ئه‌وان بگه‌ڕێته‌ده‌ست و پێشنیاری به‌یعه‌تی مه‌ئمون به‌خه‌لکان بکات و رازی بوو.

هۆکاری ئه‌م کاره‌ - وه‌ک پێشتر ئاماژه‌مان پێدا - ئه‌وه‌ بوو خه‌لکانی به‌غداد عه‌لی کۆری هوشامیان له‌م شاره‌ ده‌رکرد و کاتیکی هه‌وائی ده‌رکرانی عه‌لی کۆری هوشام به‌حه‌سه‌ن کۆری سه‌هل گه‌یشته‌، له‌مه‌داینه‌وه‌ رینگه‌ی واستی گه‌رته‌به‌ر. ئه‌م رووداوێه‌ سائی ٢٠١ / ٨١٦ زایینی روویدا. کاتیکی حه‌سه‌ن بۆ واست هه‌لات، محهمه‌د کۆری باوکی خالید کۆری هیندوان که‌دژایه‌تی ئه‌وی ده‌کرد و فه‌رمانده‌یی ناسازگارانێ ئه‌وی گه‌رتبووه‌ ده‌ست، شوینی که‌وت.

سه‌عید کۆری حه‌سه‌ن کۆری قه‌حته‌به‌ فه‌رمانه‌ه‌وایی که‌ناره‌کانی رۆژئاوایی به‌غدادی له‌ده‌ستا بوو، نه‌سر کۆری حه‌مه‌ کۆری مالک فه‌رمانه‌ه‌وایی که‌ناره‌کانی رۆژه‌لاتی گه‌رته‌ده‌ست. مه‌نسور کۆری مه‌ه‌دی که‌فه‌رمانه‌ه‌وایی به‌غدادی کرد هاورێی له‌گه‌ڵ فه‌زل کۆری ره‌بیع و خوزه‌یمه‌ کۆری خازم له‌به‌غداد بوو. له‌م رۆژانه‌دا محهمه‌د کۆری باوکی خالید له‌لای تاهیر، له‌په‌ر قه‌قه‌وه‌ گه‌یشته‌ و له‌جه‌نگ له‌گه‌ڵ حه‌سه‌ن کۆری سه‌هل، له‌گه‌ڵ باوکی خۆی په‌یمانی به‌ست و له‌گه‌ڵ هاورێیانی ئه‌و رینگه‌ی واستی گه‌رتبه‌ر تا گه‌یشته‌ گوندی ئه‌بو فوره‌سه‌ن له‌نزیکه‌ی واست. کاتیکی محهمه‌د گه‌یشته‌ دێری عاقول، سێ رۆژ له‌وێ مایه‌وه‌. زوه‌ه‌یر کۆری موسه‌ییب کارگوزاری حه‌سه‌ن له‌جوخی له‌ئیسکافی مناله‌کانی جونه‌ید مابووێه‌ و نامه‌ی بۆ فه‌رمانده‌کانی به‌غداد ده‌نووسی به‌لام محهمه‌د له‌ناکاو هه‌یرشی کرده‌سه‌ر و ئه‌وی دیل کرد و ده‌ستی به‌سه‌ر هه‌موو سامانه‌که‌یادا گرت و په‌وانه‌ی به‌غدادی کرد و لای باوکی، جه‌غه‌ر، زیندانی کرد. دواتر رینگه‌ی واستی

گرته‌بەر و کوپه‌که‌ی هارونی له‌دی‌ری عاقول (له‌جه‌زیره له‌نیوان دوو رووباری دیجله و فورات) په‌وانه کرد که‌راویژکاری حه‌سەن له‌وی فەرمان‌په‌وایه‌تی ده‌کرد. هارون شکستی پی‌هینا و تا کوفه شوینی که‌وت.

تی‌کشکاوه‌کان له‌کوفه لای حه‌سەن هاتنه‌ واست و هارون که به‌سەر نیلدا زالبوو، بۆ لای باوکی گه‌پایه‌وه و محهممه‌د هاوری له‌گه‌ل هارون ری‌گه‌ی واستیان گرته‌بەر. حه‌سەن له‌به‌سره‌ گه‌پایه‌وه و له‌ولای به‌سره‌ ئوردووی لی‌دا.

وه‌ك ئاماژە‌ی پیدرا، فەزل کۆپی ره‌بیع که تا ئه‌و رۆژه‌ خۆی حه‌شاردا‌بوو، کاتی‌ک بی‌نی محهممه‌د گه‌یشته‌وته‌ واست، دا‌وا‌ی ئه‌مانی کرد و محهممه‌د ئه‌مانی پی به‌خشی. به‌مشیه‌یه‌ فەزل خۆی ئاشکرا کرد و محهممه‌د له‌گه‌ل سوپایه‌کی ئاماده‌ و ته‌یار بۆ جه‌نگی محهممه‌د به‌ری‌که‌وت. شه‌پ‌یکی قورس ده‌ستی‌پ‌یکرد و له‌ئێ‌واری پی ئه‌و رۆژه‌ سوپاکه‌ی محهممه‌د شکستی خوارد. محهممه‌د خۆپا‌گری کرد و چه‌ندین برینی قورسی به‌رکه‌وت. ها‌وه‌لانی ئه‌و به‌شیوه‌یه‌کی قیزه‌ون هه‌لاتن و ژماره‌یه‌کی زۆریان لی کۆژرا و سامانه‌کانیان تالان کرا. ئه‌م روودا‌وه له‌بیست و سی ره‌بیع الاول/نۆ‌زده‌ی ئۆکتۆبه‌ر بوو.

محهممه‌د له‌فه‌م ئه‌لسول‌ج دابه‌زی و حه‌سەن بۆ لای ئه‌وان ئه‌سپی غاردا و دووباره‌ ئاگری جه‌نگ هه‌لگیرسا. کاتی‌ک تاریکی شه‌و ده‌ستی پ‌یکرد، محهممه‌د و ها‌وه‌لانی هه‌لاتن و له‌مونا‌زل دابه‌زین به‌لام دووباره‌ حه‌سەن خۆی پ‌ینگه‌یان‌دن و ئاگری شه‌پ‌یکی دی‌که‌یان خۆش کرد و بۆ شه‌وه‌که‌ی. محهممه‌د و ها‌وه‌لانی خۆیان گه‌یانده‌ جوبه‌ل و له‌وی مانه‌وه. محهممه‌د عی‌سای کۆپی بۆ عوریانا ئارد و ئه‌و له‌وی مایه‌وه و محهممه‌د له‌جه‌رجه‌رایا نی‌شته‌جی بوو. له‌م کاته‌دا برینه‌کانی محهممه‌د ده‌می کرده‌وه و کوپه‌که‌ی باوکی زه‌نبیل له‌بیست و چواری ره‌بیع الاول/سی ئۆکتۆبه‌ر ئه‌وی برده‌ به‌غداد و بۆ سوپاکه‌ی چه‌ندین سه‌رداری وه‌ك جی‌گر دیاری‌کرد.. محهممه‌د کۆپی باوکی خالید مرد و به‌شیوه‌یه‌کی نه‌ینی له‌ماله‌که‌ی به‌خاک سپ‌ێردرا.

باوکی زه‌نبیل پ‌ۆشته‌ لای خوزه‌یمه‌ کۆپی خازم و له‌دوا‌هاتی شومی باوکی ئاگاداری کرده‌وه. خوزه‌یمه‌ خه‌لکی له‌مه‌رگی محهممه‌د ئاگادار کرده‌وه و نامه‌ی

عیسا کوپری محهمه‌دی خوینده‌وه. له‌م نامه‌دا دا‌وا‌ی کردبوو کاروباری جه‌نگ به‌ریوه ببات. خه‌لکان رازی بوون و ئه‌و جی‌گه‌ی باوکی گرته‌وه. باوکی زه‌نبیل هه‌مان شه‌و زوه‌یر کوپری موسه‌یی‌بی کوشت و سه‌ری له‌جه‌سته جیا کرده‌وه و له‌ناو سوپاکه‌ی باوکی هه‌لی‌واسی.

حه‌سه‌ن کوپری سه‌هل له‌مه‌رگی محهمه‌د ئاگادار بوویه‌وه. ئه‌و پ‌و‌شته موباره‌ک و له‌وێ مایه‌وه. له‌وی‌وه سوپایه‌کی بۆ جه‌نگ له‌گه‌ل باوکی زه‌نبیل په‌وانه‌ کرد. سوپاکه‌ی ئه‌و له‌فهم ئه‌لسرات رووبه‌رووی سوپاکه‌ی باوکی زه‌نبیل بوویه‌وه به‌لام شکستیان خوارد و ئه‌و رووی کرده لای براکه‌ی هارون له‌نبیل. سوپاکه‌ی حه‌سه‌ن بۆ هی‌رش کرده سهر ئه‌وان به‌ریکه‌وت و شه‌ریان ده‌ستپیک‌کرد. هی‌شتا کارێرێک به‌سه‌ر جه‌نگه‌که‌دا تی‌په‌ری نه‌کردبوو که‌هارون سوپاکه‌ی شکستیان خوارد و روویان کرده مه‌داین. سه‌ری‌زه‌کانی حه‌سه‌ن بۆ ماوه‌ی سی‌ رۆژ هه‌موو سامانه‌کانی نیل و گونده‌کانی ده‌وروبه‌ریان تالان کرد.

مناله‌کانی هاشم و سه‌رده‌ره‌کان کاتی‌ک له‌مه‌رگی محهمه‌د کوپری باوکی خالید ئاگادار بوونه‌وه، به‌خو‌یان وت که‌سی‌ک له‌ناو خو‌مان وه‌ک خه‌لیفه هه‌لده‌بژێرین و مه‌ئمون له‌خه‌لافه‌ت دو‌ور ده‌خه‌ینه‌وه. کاتی‌ک هه‌والی شکسته‌که‌ی هارونیان بیست، پید‌ا‌گریان له‌سه‌ر ئه‌م به‌ریاره‌ گرت و مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یان کرد مه‌نسور کوپری مه‌هدی وه‌ک خه‌لیفه ده‌ستنی‌شان بکه‌ن به‌لام ئه‌و رازی نه‌بوو. ئه‌ویان وه‌ک نو‌ینه‌ری مه‌ئمون له‌به‌غداد و عی‌راق هه‌لب‌ژارد و وتیان: ئی‌مه به‌فرمان‌په‌وایی حه‌سه‌ن کوپری سه‌هل، ئه‌م ئا‌گری له‌ئا‌گر بووه، رازی نابین. (حه‌سه‌ن و سه‌هلی برای هه‌ردو‌وک زه‌رده‌شتی بوون و دواتر با‌وه‌ریان به‌ئیس‌لام هی‌نا)

ده‌لێن: کاتی‌ک به‌غدادییه‌کان دژی حه‌سه‌ن کوپری سه‌هل هاو‌کاری عی‌سیان کرد، حه‌سه‌ن زانی توانای خو‌پا‌گری له‌به‌راهه‌ر عی‌سادا نابیت. له‌به‌ر ئه‌مه پ‌ی‌شنیاری پ‌یک‌رد که‌چه‌که‌ی ئه‌و و سه‌د هه‌زار دینار وه‌ری‌گری‌ت و بۆ خو‌ی و ب‌نه‌ماله‌که‌ی له‌خه‌لکانی به‌غداد ئه‌مان وه‌ری‌گری‌ت و فره‌مان‌په‌وایی هه‌ر ش‌اری‌ک ده‌خوا‌زیت، هه‌لی‌ب‌ژێریت و له‌به‌راهه‌ردا، ر‌ی‌گه‌ی ساز‌گاری له‌گه‌ل ئه‌و ب‌گری‌ته‌به‌ر. عی‌سا دا‌وا‌ی ده‌ستن‌و‌وسی مه‌ئمونی کرد و بۆ خه‌لکانی به‌غدادی نو‌وسی: من کاروباری جه‌نگ

بەريۋە دەبەم و ناتوانم باج وەريگرم، كەۋاتە كەسيك لەمناڵەكانى ھاشم ھەلبېژىرن.
ئەوان مەنسور كۆپى مەھديان ھەلبېژارد. مەنسور وتى: من نوپنەرى سەرۋەرى
باۋەردارانم تا ئەو كاتەى خۆى دىت و ھەركەسيك دەخوازىت، ۋەك فەرمانرەۋا
دەستنيشاني بكات. خەلك بەم مەرجە رازى بوون.

مەنسور لەكلوازى ئوردوۋى لىدا و غەسان كۆپى عوباد كۆپى باۋكى فەرھجى
بۇ كوفە نارد. ئەو لەكۆشكى كۆپى ھوبەيرە دابەزى و ھىشتا نەھاتبوۋە خو، بىنى
حومەيدى توسى دەۋرى كۆشكەكەى گرتوۋە. حومەيد غەسانى گرت و خوينى
ھاۋەلانى پاشت. ئەم رووداۋە لەچۋارى رەجەب/ بىست و سىنى ژانويە روويدا.

مەنسور كۆپى مەھدى، محەممەد كۆپى يەقتىنى لەگەل سوپايەك بۇ جەنگى
حومەيد رەۋانە كرد. ئەو پىشپەرەۋى كرد و گەيشتە كوسا. ھىشتا سوپاكەى خۆى
نەرازاندبوۋيەۋە حومەيد ھىرشى كىردەسەر. ئەو لەنىل بۆسەى دانابوو. شەپكى
خويناۋى ھەلگىرسا. كۆپى يەقتىن شكستى خوارد و ژمارەيەكى زۆر
لەسوپايەكانى لەخوينى خوياندا گەوزان و دەستەيەكيان ئەسیر كران و
ژمارەيەكيان كەۋتنە ناو ئاۋەكە. حومەيد گوندەگانی دەۋرۋەرى كوساى تالان كرد
و بۇ نىل گەپايەۋە. كۆپى يەقتىن لەسەپسەر ئوردوۋى لىداۋو.

عيسا كۆپى محەممەد كۆپى باۋكى خالىد، سەربازەكانى ئوردوۋى خۆى بژارد.
ھەموو سوارە و پيادەكان سەد و بىست و پىنج ھەزار كەس بوون. ھەر سوارەيەك
چل درھەم و ھەر پيادەيەك بىست درھەمى پىدا.

پىشەنگەكانى فەرماندان بەچاكە

لەم سالاھدا دەستەيەك بۇ جىيەجى كردنى فەرماندان بەچاكە و رىگرتن لەخراپە
ئامادە بوون. بزوينەرى ئەوان بۇ ئەم كارە ئەۋە بوو كەخراپەكاران و
سەرسەريەكان و بەرەلاكانى بەغداد و لەمال ھەلاتۋان، خەلكانيان ئازاردەدا و بى
شەرم كردن، گەندەلى و فيرۇبيان دەنايەۋە، رىگەكانيان دەبىرى و بەئاشكرا ژن و
مناڵەكانيان دەرفاند و ناموسى كەسانيان دەبرد و ھىچ ھىزىك تواناى رىگرتن
لەۋانى نەبوو. ئەگەر لەكەسيك داۋاى قەرز يا پاداشتيان دەكرد، كەس نەيدەتوانى

ناسازگاری بکات و ئەگەر گوندیکیان تالان دەکرد، فرماندارەکهی نه‌یده‌توانی رینگه‌یان لیب‌گریت چونکه هیزی فرماندار له‌وان پێکده‌هات و ئەم ده‌سته‌یه به‌میزه‌کانی فرماندار له‌قه‌لهم ده‌دران. ئەوان ریب‌وارانیان ده‌گرت و کەس به‌رۆکی نه‌ده‌گرتن به‌کورتی ئەوه‌ی خه‌لکان له‌بارودۆخیکێ ئالۆز و شی‌واو ژانیان به‌سه‌ر ده‌برد.

سه‌ره‌ئه‌نجام پ‌و‌شتنه‌ قوت‌ره‌ب‌ۆل و به‌ئاشکرا تالانیان کرد و ئەوه‌ی سامان و چوارپ‌ی بوو، پ‌فاندیان و ب‌ی ئەوه‌ی کەس رینگ‌رییان ل‌ی بکات، له‌به‌غداد ده‌یانف‌رو‌شت. خه‌لکان سکالایان برده‌ لای فرماندار به‌لام کەس گرنگی پ‌ینه‌دان. ئەم رووداوه‌ له‌کو‌تاییه‌کانی مانگی شه‌عبان/ بیست و دووی مارس روویدا.

کاتی‌ک خه‌لک بارودۆخیان به‌مش‌یوه‌یه‌ بی‌نی، دانیش‌ت‌و‌وانی ه‌هر ک‌ۆل‌ان و گ‌ه‌ره‌ک‌یک پ‌و‌شتنه‌ لای پ‌یشه‌وا دینییه‌کانی خ‌ویان و پ‌یش‌نیاری فرماندان به‌چاکه‌ و رینگ‌رتن له‌خراپه‌یان کرد. خه‌لکان ده‌سته‌ ده‌سته‌ پ‌و‌شتنه‌ لای یه‌ک و راویژیان کرد، وتیان: له‌هر گ‌ه‌ره‌ک‌یک یه‌ک، دوو یا ده‌ خراپه‌کاری ل‌یه‌ و به‌سه‌ر ئیوه‌دا ز‌ا‌لب‌وون له‌گ‌ه‌ل ئەوه‌ی ژماره‌ی ئیوه‌ زیاتره‌. ئەگ‌ه‌ر ک‌ۆبی‌نه‌وه‌ ده‌توانن له‌ناویان بب‌ه‌ن به‌شی‌وه‌یه‌ک چیت‌ر ده‌ست ب‌ۆ ئەو کارانه‌ در‌یژ‌ناک‌ه‌ن. پ‌یاوی‌ک له‌ناو ئەوان به‌ناوی خالید ده‌رویش ه‌ه‌ستا. دا‌وای ها‌و‌کاری له‌دانیش‌ت‌و‌وانی گ‌ه‌ره‌که‌ی خ‌وی کرد تا فرمان به‌چاکه‌ بد‌ه‌ن و رینگ‌ری له‌خراپه‌ بک‌ه‌ن. ئەوانیش وه‌لامیان دایه‌وه‌. ر‌ووی کرد‌ه‌ نزیک‌ترین خراپه‌کاران و له‌مال ه‌ه‌لات‌و‌وان. ئەویان خسته‌ پ‌یش و له‌به‌رابه‌ری وه‌ستان و ب‌ۆ جه‌نگی ئەو ق‌ۆلیان ل‌ی ه‌ه‌لم‌الی. ده‌رویش شه‌ری له‌گ‌ه‌ل کرد‌ن و توانی شک‌ستیان پ‌ی ب‌ی‌ن‌یت، ه‌هر خراپه‌کاری‌کی ده‌گ‌رت، ل‌یی ده‌دا، ده‌یگ‌رت و ته‌سلیمی حکومه‌تی ده‌کرد به‌لام با‌وه‌ری به‌گ‌ۆرینی حکومه‌ت نه‌بوو.

د‌وای ئەو پ‌یاوی‌ک له‌حه‌رییه‌ (سو‌پاییه‌کانی مناله‌کانی عه‌باس که‌ز‌ۆرینه‌یان له‌ئێ‌رانییه‌کان پ‌یک ده‌هات‌ن) به‌نا‌وی سه‌هل ک‌و‌ری سه‌لامه‌تی ئەنساری له‌خه‌لکانی خ‌وراسان به‌نا‌زنا‌وی با‌وکی حاته‌م ق‌ووت بو‌ویه‌وه‌ و خه‌لکانی ب‌ۆ فرماندان به‌چاکه‌ و رینگ‌رتن له‌خراپه‌ و ه‌ه‌لس و که‌وت به‌شی‌وه‌ی ق‌ورئان و سو‌ونه‌ت ه‌اندا، ق‌ورئانی‌کی به‌ملی خ‌ویه‌وه‌ ه‌ه‌ل‌واسی و ه‌ه‌زاران به‌لگ‌ه‌ی ب‌ۆ خه‌لکی گ‌ه‌ره‌که‌ی ه‌ینایه‌وه‌ و

ئەوان بەپېشنىيارەكانى. رازى بوون. ھەموو خەلكانى منالەكانى ھاشم وكەسانى ترى لەورد و بچوك لەدەورى خۆى كۆكردهوه. ژمارەيكى زۆريان دەوريان گرت و پەيمانىيان بەست لەگەل نەيارەكانى ئەو بجەنگن. ئەو لەگەل ھاوولانى خۆى بەناو كۆلان و گەرەكەكانى بەغداد دەسوپاىەوه. بزوتنەوى سەھل لەچوارى رەمەزان و بزوتنەوى دەرويش دوو يا سى رۆژ پېش ئەو دەستى پېكرد.

مەنسور كۆرى^۱ مەھدى و عيسا كۆرى محەممەد كۆرى باوكى خالىد لەم دوو بزوتنەويە ئاگادار بوونەوه. ئەمە بوو ھۆكارى سەرشۆرى ئەوان چوونكە زۆرىنەى سوپاكەيان لەو كەسانە پېك دەھات كە لەمالەو ھەلاتبوون و ھېچ سوودىكيان پى نەدەگەياندن. مەنسور لەو كاتەدا ھاتە بەغداد لەكاتىكدا عيسا نامەى بۆ ھەسەن كۆرى سەھل نووسى و داواى ئەمانى لېكرد. ھەسەن ئەمانى بەو و خەلكانى بەغداد بەخشى و پەيمانيدا ئەگەر داھاتىكى بەدەست بگات، مانگانەى شەش مانگ بەسوپاكەى خۆى و سوپاكەى بەغداد بدات. عيسا لەئوردووگاگەى ھەسەن رېگەى بەغدادى گرتەبەر و لەسيانزەى شەوال/چواردەى مەى ھاتە ناو بەغداد. سەربازەكان شوپن كارەكانى خۇيان كەوتن و خەلكانى بەغداد لەسازگارى ھەسەن رازى بوون. سەھل كۆرى سەلامەت بەھەمان شىو ھەرمانى بەچاكە دەدا و رېگەى لەخراپە دەگرت.

بەيەتەى جيگرى بۆ عەلى كۆرى موسا

لەم سائەدا مەئمون، عەلى كۆرى موسا كۆرى جەعفەر كۆرى محەممەد كۆرى عەلى كۆرى ھەسەن كۆرى ئەبى تالبى وەك جيگرى خەلىفەى موسولمانان دواى خۆى دەستنيشان كرد و نازناوى رەزامەندى بنەمالەى محەممەدى پېبەخشى. ھەرمانى بەسوپاكەيدا جلى پەش فرىبدەن و جلى سەوز بپوشن. ئەم ھەرمانى بۆ ھەموو سەرزەمىنە ئىسلامىيەكان نووسى. ھەسەن كۆرى سەھل دواى گەرەنەوى عيسا كۆرى محەممەد كۆرى باوكى خالىد بۆ بەغداد نامەيەكى بۆ نووسى و ئەوى لەجيگرى عەلى كۆرى موسا ئاگادار كردهوه.

مەئمون لېكۆلینەوى لەمنالەكانى عەباس و عەلى كرد و كەسى بەچاكتەر، داوین

پاكتىر و فرەزانتىر لەو نەبىنى. مەئمون، ەلى كوپى موسى بەرەزاي بىنەمالەي محەممەد ناو برد. مەئمون فرەمانى بەعيسا كوپى محەممەد دا جل و بەرگى پەش لەبەر شوپىنكەوتەكانى خۆي داکەنىت و بەجلى سەوز دايانپوشىت. ئەم رووداۋە لەدوۋەم شەو لەرمەزانى سالى ۲۰۱/ بىست و پىنجى مارسى ۸۱۶ زايىنى روويدا. مەئمون فرەمانى بەعيسا كوپى محەممەد دا لەھاۋەلان، سەربازەكان، سەركرەدەكان و منالەكانى ھاشم بۆ ەلى كوپى موسى بەيەت وەرېگىت و ھەمووان سەوز بېۋىش و ئەم فرەمانە بەخەلكانى بەغداد راگەيىن. عيسا كوپى محەممەد ئەم فرەمانەي دەرکرد. دەستەيەك ملكەچى فرەمان بوون و دەستەيەك رازى نەبوون و وتيان: خەلافەت لەناو منالەكانى عەباس ئاپراتەدەر. ئەم لەوتەكانى فەزل كوپى سەھلە. ئەوان چەند رۆژىك لەسەر ئەم بېروايە مانەۋە. دەستەيەكيش لەوان وتيان: كەسەك لەناو خۆمان ۋەك خەلىفە ھەلدەبژىرىن و مەئمون لەسەر تەخت دەھىنەنە خوار. مەنسور و ئىبراھىم دوو منالەكەي مەھدى زياتر لەكەسانىتر لەسەر ئەم وتەيە پىداگرييان دەکرد.

ھۆكارى بەيەت بۆ ئىبراھىم كوپى مەھدى

لەزىحەججەي ئەم سالى/ رۆئەن، خەلكانى بەغداد بېريارىندا ۋەك خەلىفە بەيەت لەگەل ئىبراھىم كوپى مەھدى بېستەن و مەئمون لەسەر تەخت بىننە خوار. ھۆكارى ئەم كارە - ۋەك ئامازەي پىدرا - ناسازگارى لەفرەمانرەوايى حەسەن كوپى سەھل و ۋەرگرتنى بەيەت بۆ ەلى كوپى موسى بوو. عەباسىيەكان وايان نىشاندا پىشتر لەپىنجى زىحەججە/ بىست و چوارى رۆئەن ۋەك خەلىفە بەيەتياي لەگەل ئىبراھىم كەردوۋە. ئەوان لەشانۇگەريەكى پىشۋەخت پىاۋىكىيان فىرکرد لەرۆژى ھەينىدا بلىت: ئىمە خوازىارى مەئمونىن و ئىبراھىم بەجىگىرى ئەو دەزانىن و پىاۋىكى دىكەيان فىرکرد تا بەدۋاي پىاۋى يەكەم بلىت: رازى نابىن مەگەر ئەۋەي ۋەك خەلىفە بەيەت لەگەل ئىبراھىم كوپى مەھدى بکەين و ئىسحاق كوپى موسى ھادى ۋەك جىگىرى ئەو بناسىنن، ئەي خەلكىنە، مەئمون لەسەر تەخت بىننە خوار. خەلكان ئەو كارەيان خویند و كەس نەيتۋانى نوپژى ھەينى

بخوینیت. ههركهس شوین کاری خۆی كهوت. ئهم رووداوه لهبیست و ههشتی زیحهحهی ئهم ساله/حهقدهی ژوئیهی ٨١٦ زایینی رویدا.

دهست به سهردا گرتنی کوستانه کانی ته به رستان و دهیله م

لهم ساله‌دا عه‌بدوالله کوپری خورد ادبیّه فرمانداری ته بهرستان له سه‌رزه‌مینى
دهیله‌م لاز و شررزای گرت و دهستی به‌سهر کویستانه‌کانی ته بهرستانیش گرت
وشه‌هریار کوپری شه‌روینی له‌سهر ته‌خت هیئایه خوار. مه‌ئمون مازیار کوپری قارنی
ره‌وانه کرد و باوکی له‌یلی فه‌رمانه‌روایی دهیله‌می زیندانی کرد.

ده‌سی‌کردنی بزوتنه‌وهی بابه‌کی خوره‌می

لەم سەڵدە بابەکی خۆرەمی لەجایودانییە بزوتنەوێکە دەستپێکێرد. خەڵکی ئەم دیارە لەهاوەلانی جاوید کوپی سەهل پاشای بەز (یەکیک لەبەشەکانی ئازەربایەجان) بوون کەوای نیشان دەدا رۆحی جاویدان (هەمیشەیی) لەودا جیگیر بوو. بابەك ئاژاوه و خراپەکاری دەستپێکێرد. مانای وشەى جاویدان، پایەدار و هەمیشەییە و مانای خۆرەم، شادییە. ئەمە لەباوەری زەردەشتییەکانەو سەرچاوە دەگرت. شۆینکەوتەکانی ئەم ئایینە لەگەڵ دایک، خوشک، و کچی خۆیان پەيوەندی هاوسەرگیری دەبەستن و لەبەر ئەمە بەئایینی (شەلفیە^١) یش ناویان بردوو. ئەوان باوەریان بەگواستەوێ رۆح لەجەستەیکەوێ بۆ جەستەیکە دیکە هەبە و ئەوێ کە رۆحی ئاژەل دەجێتە ناو جەستەى ئاژەلێکی دیکە.

^{۱۱} شہلغیہ بہمانای نیوان رانی ژنہ، شہرمی ژن

فەرمانرەواوی زیاده الله کۆری ئیبراهیم کۆری ئەغلب ئەنەفریقییه

لەشەشی. زیحەججەى ئەم سائە/ بیستی ژوئەنى ۸۱۶ زایینی باوکی عەباس عەبدوالله کۆری ئیبراهیم کۆری ئەغلب، فەرمانرەواى ئەفریقییه مرد. بۆ ماوهی پینچ سال و نزیکەى دوو مانگ فەرمانرەوایه‌تى کرد.

چۆنیەتى مەرگی ئەو بەم شیوه بوو بۆ هەر جەریب، سالانە هەژدە دیناری وەك مالیاتی دیاریکرد. ئەمە بۆ خەڵکان گران و دژوار بوو. سکالایان بەرز بوویه‌وه. پیاویك لەوان بەناوی حەفس کۆری عومەری جەزری لەگەڵ دەستەیه‌کی دیکە پۆشتنە لای فەرمانرەوا و رینگەى ئەم کارەیان لیگرت، چاکەى ئەویان دەویست و لەسزاکانى ئەودنیا و ناوێرانی ئەم دنیا ئاگاداریان کردەوه و مەترسی لەدەستدانى پینگەکیان پى راگەیان. ئەم فەرمووده‌ی خویان بیرخستەوه: نایگۆریت و گۆرانکاری تیا دروست ناکات ئەوهى خەڵکێك هەیانە و ئەو بارودۆخەى تیایدا دەژین تا ئەوهى بگۆرن و بیگۆرن ئەوهى لەدەستیاندايه لەکرده‌وه چاکەکان، کاتیك خواوەند خراپە بەسەر خەڵکێکدا دەبارینیت و رینگەى گەرانه‌وه نییه، و ئەوان جگە لای خوا، لەهیچ شونینکی دیکە رینگە چاره‌یان دەست ناکەوینت.

باوکی عەباس مەبەستی ئەوهى کرد گرنگییان پى ئەدات و ئەوان روویان کردە قەیرەوان. حەفس پى وتن: دەستنوێژ بگرین و نوێژ بخوینن تا خواوەند قورسایى سەر شانى ئەم خەڵکە سووک بکات. ئەو کارەیان کرد و هیشتا پینچ رۆژى نەخایاندبوو بپینیک لەژێر گۆنچکەى باوکی عەباس دەمی کردەوه و ماوه‌یه‌ك دواتر بەهۆى ئەو برینەوه مرد. باوکی عەباس یەکیك بوو لەجوانترین پیاوه‌کانى سەردەمی خۆی. کاتیك مرد، براکەى زیاده الله کۆری ئیبراهیم لەسەر تەخت دانیش. ئەو فەرمانرەوايه‌ك بوو دلەکانى ئاسووده کرد و ئارامى بەهەمووان بەخشى و جیهان لەرۆژگارى ئەو ئەمن و ئارام بوو.

زیاده الله چەندین کەشتى جەنگى ئاماده کرد. ئەم سوپایه رینگەى

سەردانىيەيان گرتەبەر كە لە دەستى رۆمىيەكاندا بوو. چەند كەشتىيەك دواى ئەۋەى سوپاكەى زىاد الله تالانىيەكانيان لە رۆمىيەكان سەند، لەكاركەوتن و لەرىگە مانەۋە و ژمارەيەكى زۆر لەكەسەكانى ناۋى كوژدان. ئەوانەى تەندروست گەپرانەۋە، لەلایەن زىادە الله ۋە چاكەيان لەگەل كرا و بەخششيان پى بەخشرا.

لەسالى ۸۲۲/۲۰۷ زايىنى زىاد كوپى سەهل ناسراۋ بەكوپى سەقلەبىيە شۆرشى دەستپىكرد و دەستەيەكى فراۋانى كۆكردەۋە و گەمارۆى خستە سەر باجە. زىادە الله سوپايەكى بۆ رووبەروو بوونەۋەى ئەو ئارد. سوپاكەى زىاد الله پاشەكشيان بەكوپى سەقلەبىيە كرد و ھاۋەلانى ئەوانيان كوشتار كرد.

لەسالى ۸۲۳/۲۰۸ زايىنى بەزىاد اللهيان وت: مەنسور كوپى نوسەيرى تونبەزى لەتونس مەبەستى بەرز كردنەۋەى ئالاي شۆرشى ھەيە و بۆ ئەم كارە ھەول دەدات و نامە بۆ سوپايەكان دەنيرىت و بۆ شۆرش ھانىيان دەدات. كاتىك لەمەبەستەكەى دلتيا بوو، فەرماندەيەك بەناۋى محەممەد كوپى حەمزەى لەگەل سىنسەد سوار پەوانە كرد و فەرمانى پىدا مەبەستەكەى خۆى ئاشكرا نەكات و بەخىرايى خۆى بگەيىنئە ئەو سەرزەمىنە (تونس) و بى ئەۋەى مەنسور ھەست بكات، بىگريت و بىھىنئەت.

محەممەد رووى كردە رىگەى تونس و پوشتە ناو شارەكە بەلام مەنسورى لەۋى دەست نەكەوت چوونكە ئەو رۆشتبوۋە كۆشكەكەى خۆى لەتونبەزم. محەممەد، قازى تونسى لەگەل چل كەس لەگەۋرەكان بۆ لاي ئەو ئازد. ئەوان كارەكانى مەنسورىيان پەقیزەۋن لەقەلەمدا و رىگەى شۆرشيان لىگرت و پىشنيارى فەرمانبەرييان پىكرد. مەنسور وتى: مەن ئافەرمانى فەرمانەكانى ئەمىر نىم بەلام ئەمەرق مىۋانى ئىمە بىن تا مىۋاندارى محەممەد ۋە ھاۋەلانى بكەين. ئەوان مانەۋە و مەنسور بۆ محەممەد ۋە ھاۋەلانى ئەو نىشىنگەيەكى راحت و ئاسوودەى ئامادە كرد ۋە مەر و مانگا و چەندىن جۆرى دىكەى خواردەمەنى پەۋانە كرد و نامەيەكى بۆ نووسى: مەن لەگەل قازى و سەركردەكان بەرەۋ لاي تۆ دىم. محەممەد نەرم بوو و فەرمانى سەرپرېنى مەرۋمالاتى دەرکرد، لەگەل ھاۋەلانى خۆى خواردىيان و خواردىانەۋە. بۆ شەۋ، مەنسور، قازى و كەسانى ھاۋرىنى زىندانى كرد و لەگەل

سەربازەکانی خۆی بەخێراییی رێگەی تونسی گرتەبەر و بەشیۆه‌یه‌کی نەینیی روشتە ئەو میوانخانە‌ی محەممەد و ھاو‌ه‌لانی لەوێ نیشته‌جێ کرابوون. فەرمانی لێدان‌ی تەپڵەکانی دەرکرد و خۆی و ھاو‌ه‌لانی تەکبیریان بەرز کردەو‌ه. محەممەد و سوپا مەستەکە‌ی پەلاماری کەرەستەکانی جەنگیاندا بەلام مەنسور دەستی بەسەردا گرت و خەڵکان لەهەموو شوێنیکەو‌ه هاتن و ئەوانیان بەردباران کرد. شەڕ دەستیپێکرد و ھاو‌ه‌لانی محەممەد کوژران وکەسیان رزگاری نەبوو مەگەر ئەو‌کەسانە‌ی خۆیان خستە ناو ئاو و هەلاتن. ئەم رووداو‌ه لەمانگی سەفەری ئەم سالا‌ه / ٢١ ئوت روویدا. بەرەبەیانان سەربازەکانی مەنسور کۆبوونەو‌ه و وتیان: تۆ بەکەسیکی برۆاییکراو نازانین. ئەگەری هەیه زیاد الله تۆ بباتە لای خۆی و بەسامانی ئەم دنیا‌یه فریوت بدات و پەيوەستی ئەو ببیت. ئەگەر دەخوازی لەگەڵ تۆ بمینینەو‌ه دەبیت خوینی ئەو کەسە لەبنەمالەکە‌ی زیادالله برێژیت کەلای تۆ دەژیت تا کینە‌ی تۆ لەدل بگریت و تۆ نەتوانی پەيوەستی ببیت. ئەو ئیسماعیل کوپی سوفیان کوپی سالم کوپی عیقالی بانگ کرد. ئەو لەبنەمالە‌ی زیادالله و کارگوزاری تونس بوو. کاتی‌ک ئەویان هی‌نا، فەرمانی کوشتنی دەرکرد.

کاتی‌ک زیادالله لەکارەکانی مەنسور ئاگادار بوویەو‌ه، سوپایەکی گەورە‌ی پەوانە کرد و غەلبونی وەک فەرماندە‌ی ئەوان دیاریکرد. ناوی غەلبون، ئەغلب کوپی عەبدوالله کوپی ئەغلبە کەو‌ه‌زیری زیادالله بوو. ئەو بۆ جەنگی مەنسور بەرێکەوت. لەکاتی مال‌ئاوایی زیادالله ئەوانی ترساند کە لەئەگەری شکست لەم جەنگە، دەبیت خۆیان بەمردوو لەقەلەم بدەن. کاتی‌ک سوپاکە‌ی زیادالله گەیشته تونس، مەنسور هی‌رشێ کردەسەریان و لەدە‌ی رەبی‌ع الاول/شەشی ئۆکتۆبەر سوپاکە‌ی زیادالله شکستی خوارد. سەرکرەدەکانی سوپا بەغەلبونیان وت: ئێمە لەزیادالله بۆ گیانی خۆمان دەترسین، ئەگەر ئەمانمان بۆ وەرگریت دینە لای ئەو. ئەمەیان وت و بلاو‌ه‌یان لێکرد و دەستیان بەسەر چەند شارێکدا گرت. ئەم شارانە بریتی بوون لە: باجە، جەزیرە، سەتفوره، مسر، ئۆربوس و چەند شارێکی دیکە. کاروباری ئەفریقییه شیوا و هەموو سەربازەکان بەهۆی خراپی هەلس و کەوتی زیادالله پەيوەستی سوپاکە‌ی مەنسور بوون.

مه‌نسور کاتیڤ ژماره‌ی سوپاکه‌ی زیادی کرد، ریڭه‌ی قهیره‌وانی گرت‌بهر و له‌جومادی الاول/ نۆقه‌مبهر، گه‌مارۆی خسته‌ سهر شاره‌که و خه‌نده‌کی به‌ده‌وری سوپاکه‌ی هه‌لکه‌ند. له‌نیوان مه‌نسور و زیاده‌الله چه‌ندین جه‌نگ روویدا. دانیش‌تووانی ناو شاری قهیره‌وان خوازیری په‌یوه‌ست بوون به‌مه‌نسور بوون. گه‌مارۆکه چل روژ درێژه‌ی کی‌شا.

زیاده‌الله هیزه‌کانی خۆی له‌سوار و پیاده‌ کۆکرده‌وه. ژماره‌ی سوپاکه‌ی فراوان بوو. کاتیڤ مه‌نسور ئەم سوپایه‌ی بی‌نی، ترسا چونکه‌ چاوه‌روانی هی‌زیکی له‌و چه‌شنه‌ی نه‌ده‌کرد و ئەوی به‌که‌سیکی ناته‌وان ده‌بی‌نی. مه‌نسور له‌گه‌ل سوپاکه‌ی خۆی هی‌رش‌ی برد. دوو سوپا که‌وته‌ن گیانی یه‌ک و شه‌پ‌یکی خویناوی ده‌ستی پ‌یکرد. مه‌نسور و سوپاکه‌ی شکستیان خواردو هه‌لاتن و ژماره‌یه‌کی زۆریان کوژران. ئەم جه‌نگه‌ له‌نیوه‌ی جومادی الاخر/هه‌شتی ژانویه‌ روویدا. زیاده‌الله فه‌رمانیدا تۆله‌ له‌دانیش‌تووانی قه‌یره‌وان: که‌ده‌ستی هاوکاریان بۆ مه‌نسور درێژ کرد‌بوو و پ‌یشتەر هاوری‌یه‌تی عیمران کوپی موحالی‌دیان کرد‌بوو له‌کاتی جه‌نگ له‌گه‌ل باوکی، ئیبراهیم کوپی ئەغله‌ب، تۆله‌ بست‌ین. به‌لام پ‌یشه‌وایانی دینی ریڭه‌ی ئەم کاره‌یان ل‌ی‌گرت و له‌م کاره‌ چاوپۆشی کرد. ته‌نیا دیواری شاره‌که‌ی و‌یران کرد.

کاتیڤ مه‌نسور شکستی خوارد، هاوه‌لانی وه‌ک عام‌یر کوپی نافیع و عه‌بدولسه‌لام کوپی مه‌فره‌ج ل‌یی جیا‌بوونه‌وه و روویان کرده‌ سه‌رزه‌مینه‌کانی دیکه‌ که‌پ‌یشتەر ده‌ستیان به‌سه‌ردا گرت‌بوو. زیاده‌الله له‌سالی ٢٠٩ / ٨٢٤ زایینی سوپایه‌کی گه‌وره‌ی بۆ سه‌ب‌یبه‌ په‌وانه‌ کرد و محه‌مه‌د کوپی عه‌بدوالله‌ کوپی ئەغله‌بی وه‌ک فه‌رمانده‌ی ئەوان ده‌ست‌نیشان کرد. له‌وشاره‌دا ده‌سته‌یه‌ک له‌و سوپاییانه‌ ژیا‌نیان به‌سه‌ر ده‌برد که‌هاوری‌انی مه‌نسور بوون و فه‌رمانده‌که‌یان عومه‌ر کوپی نافیع بوو. ئەم دوو سوپا له‌بیستی موحه‌ره‌م/ هه‌ژده‌ی ئوت رووبه‌رووی یه‌ک‌بوونه‌وه و هی‌زی کوپی ئەغله‌ب شکستی خوارد و له‌گه‌ل پاشماوه‌ی سوپاکه‌ی بۆ قه‌یره‌وان گه‌رايه‌وه. زیاده‌الله ئەم شکسته‌ی به‌گه‌وره‌ زانی و له‌بهر ئەمه‌ سه‌ر له‌نوی هی‌زی کۆکرده‌وه و پاره‌یه‌کی زۆری به‌خشی.

ژن و منالى ئەو سوپايىيەنى پەيۋەستى مەنسور بېيۋن، لەقەيرەۋان ژيانيان بەسەر دەبرد بەلام زىيادەلە دەستدرىژى نەكرەدە سەريان. سەربازەكان بەمەنسورىيەن وت: ئەگەر فېلىك بەكار بېيەت تا ژن و منالەكانى ئىمە لەقەيرەۋان بېيەتەدەر، ئاسوۋدە دەيىن. مەنسور ھېزىشى كىردە سەر قەيرەۋان و بۇ ماۋەى شانزە رۇژ گەمارۇى خستە سەر زىيادەلە بەلام جەنگ رووينەدا. بەمشىۋەيە سەربازەكان ژن و منالەكانى خۇيان لەقەيرەۋان ھىنايەدەر و مەنسور بۇ تونىس گەپرايەۋە. لەھەموو ئەفريقىيە تەنيا قابىس، ئاحىل، نىفزاۋە و تەرابلوس لەژىر فەرمانى زىيادەلە مایەۋە و تەنيا خەلكانى ئەم سەرزەمىنەنە ملەكەچى خۇيان بۇ فەرمانەكانى نىشاندا.

سوپايىيەكان پەياميان بۇ زىيادەلە نارد: رىگەى خۇت بگرەبەر و ئەفريقىيە بەجىيىلە، ئەمانت پى دەبەخشىن و كەس دەست درىژى ناكاتە سەر مال و منالى تو، ھەموو سامانى كۆشكەكەت ھەلگەر و سوار ئەسپەكەى خۇت بەرىكەۋە. زىيادەلە خەمبار بوو. سوفيان كوپى سەۋادە پىي وت: جەلەۋى سوپاكەى خۇت بەمەن بىسپىزە تا دووسەد سوار لەناۋيان ھەلېژىرم و بەرەۋ نىفزاۋە بېرۇم چوونكە ئاگادار بوومەتەۋە عامىر كوپى نافع دەخۋازىت ھېرشىيان بىكاتەسەر. ئەگەر سەرگەۋىتەم بەدەست ھىنا، بەمەبەستەكەى خۇت گەشتۋىت و گەرەنە بۇچوونەكەى خۇت بەكار دەبەيت. زىيادەلە سوپاكەى خستە بەردەست وئەو دووسەد سوارى ھەلېژارد و رىگەى نىفزاۋەى گرتەبەر. سوفيان داۋاي ھاۋكارى لەبەرپەرىيەكانى نىفزاۋە كرد. ئەۋان ۋەلاميان دايەۋە و دەستى ھاۋكارىيان بۇ درىژ كرد. عامىر كوپى نافع لەگەل سوپاكەى خۇى رووبەرۋويان بوۋىەۋە ۋشەپرىكى خۇيىناۋى ھەلگىرسا. عامر و ھىزەكانى شىكىستىيان خوارد و ژمارەيەكى زۇريان لى كوزرا.

عامر بۇ قەستەتيلە گەپرايەۋە و بۇ ماۋەى سى رۇژ لەۋ ناۋچەيە باجى كۆكرەۋە. دواتر ئەۋ ناۋچەيان بەجىيەشت. سوفيان كەسىكى لەۋى دانا تا كاروبارەكان رىكېخات بەلام ئەۋ كەسە لەترسى خەلەكەكى ھەلات. خەلەكى قەستەتيلە كەسيان بۇ لاي كوپى سەۋادە نارد و داۋايان لىكرد بېۋاتە لايان. كوپى سەۋادە پۇشتە لايان و ئەۋ سەرزەمىنەى خستە ژىر فەرمانى خۇيەۋە و كاروبارەكانى رىكخست.

ده‌لین: ئەم رووداوانه له‌سالی ۲۰۹ روویان نه‌داوه به‌لکو سالی روودانیان ۲۱۹ کۆچییه.

گرتنی دوورگهی سه‌قلیه له‌سه‌رده‌ستی زیاده‌الله و جه‌نگه‌کانی ئەو تا کاتی مه‌رگ

له‌سالی دووسه‌د و دوانزه/۸۲۷ زایینی زیاده‌الله هیزیکی ده‌ریایی ئاماده کرد و بۆ دوورگهی سه‌قلیه (سیسیل) په‌وانه‌ی کردن. ئەسه‌د کوپی فورات، قازی قه‌یره‌وانی کرده فه‌رمانده‌ی ئەوان. ئەو له‌شوی‌نکه‌وته‌کانی ئایینی مالکی بوو که‌نامه‌ی ئەسه‌دییه‌ی له‌فقه له‌سه‌ر شیوه‌ی مالکیه‌کان نووسیوه. کاتی‌ک له‌گه‌ل سوپاکه‌ی گه‌یشته ئەم دوورگه، ده‌ستیان به‌سه‌ر به‌شیکی زۆریدا گرت.

هۆکاری ئەم هیزشه ئەوه بوو پاشای رۆم له‌قوسته‌نته‌نییه به‌تیریکیکی^{۱۲} له‌سالی ۸۲۶/۲۱۱ زایینی وه‌ک فه‌رمانه‌وه‌ی دوورگهی سیسیل په‌وانه کرد که به‌قوسته‌نته‌ین ناوده‌برا. کاتی‌ک قوسته‌نتین گه‌یشته سیسیل، که‌سیکی رۆمی به‌ناوی فیمی وه‌ک فه‌رمانده‌ی هیزی ده‌ریایی دیاریکرد. ئەو فه‌رمانده‌یه‌کی دوورئه‌ندیش و بوی‌ر بوو. فیمی مه‌به‌ستی ئەفریقییه‌ی کرد و له‌که‌ناره‌کان ژماره‌یه‌کی زۆر له‌بازرگانه‌کانی گرت و کالاکانی ئەوانی تالان کرد و بۆ ماوه‌یه‌که که‌ناره‌کانی ئەفریقییه‌ی گرته ژێر ده‌ست. پاشای رۆم ئاگادار بوویه‌وه و فه‌رمانی به‌قوسته‌نتیندا فیمی له‌فه‌رمانده‌یی دوور بخاته‌وه و سزای بدات. فیمی له‌م فه‌رمانه ئاگادار بوویه‌وه و به‌هاوه‌لانی خۆی راگه‌یاند. هاوه‌لانی توپه‌ بوون و بۆ ناسازگاری هانیاندا. فیمی له‌گه‌ل که‌شتیه‌کان رووی کرده سیسیل و ده‌ستی به‌سه‌ر شاری سیراکوزدا (سه‌رقوسه) گرت و به‌ره‌و لای قوسته‌نتین به‌ری‌که‌وت و رووبه‌رووی بوویه‌وه. قوسته‌نتین بۆ شاری قه‌تانیه‌ هه‌لات. فیمی سوپایه‌کی به‌دوای ئەودا په‌وانه کرد. قوسته‌نتین له‌هه‌لاتن به‌رده‌وام بوو تا ئەوه‌ی سه‌ره‌نجام گرتیان و کوشتیان و فیمیان وه‌ک پاشا ناساند. پیاویکی به‌ناوی به‌لاته‌ی کرده فه‌رمانه‌وه‌ی دوورگه. ئەو ریگه‌ی ناسازگاری فیمی گرته‌به‌ر و شو‌پشی کرد.

^{۱۲} گه‌وره‌ترین قه‌شه له‌ناو مه‌سیحیه‌کان

هاوری له گهڵ کوپه مامهکهی خۆی به ناوی میخائیل فهرمانه‌وه‌ی شاری به‌لهرم، ژماره‌یه‌کی زۆر سه‌ربازیان کۆکرده‌وه و دژی فیمی جهنگیان ده‌ستپیکرد و شکستیان پێهێنا و ده‌ستیان به‌سه‌ر به‌لاته و سیراکوزدا گرت.

فیمی و هاوه‌لانی به‌که‌شتی به‌ره‌و ئه‌فریقییه به‌ریکه‌وتن. ئه‌و که‌سی بۆ لای زیاده‌الله نارد و داوای هاوکاری لێکرد و مژده‌ی فهرمانه‌وه‌یی دوورگه‌ی سیسیلی پێدا. زیاده‌الله له‌ره‌بیع الاولی سالی ٢١٢/مه‌ی ٨٢٧ زایینی سوپایه‌کی بۆ هاوکاری ئه‌و نارد. سوپاکه‌ گه‌یشته شاری مازهری سیسیل و بۆ جهنگی به‌لاته به‌ریکه‌وتن که‌ریگه‌ی ناسازگاری فیمی گرتبووه به‌ر. رۆمییه‌کان رووبه‌روویان بوونه‌وه. له‌م کاته‌دا موسوڵمانان هاتنه‌ ناو گۆرپانی جهنگ و داوایان له‌فیمی و سوپاکه‌ی کرد، خۆیان له‌جهنگ به‌دوور بگرن. شه‌ری نیوان موسوڵمانان و رۆمییه‌کان هه‌لگیرسا و سوپای رۆم شکستی خوارد. موسوڵمانان سامان و چوارپێکانی ئه‌وانیان تالان کرد و به‌لاته بۆ قیلورییه هه‌لات و له‌وێ کۆژرا.

موسوڵمانان ده‌ستیان به‌سه‌ر چه‌ندین قه‌لای جه‌زیره‌دا گرت و خۆیان گه‌یاند هه‌لایه‌ک به‌ناوی کوپرات. ژماره‌یه‌کی زۆر له‌وێ کۆببوونه‌وه. ئه‌وان ئه‌سه‌د کوپی فوراتی قازی، فه‌رمانه‌وه‌ی موسوڵمانه‌کانیان فریودا و وایان نیشانده‌ که‌ملکه‌چی فه‌رمانه‌کانی ئه‌ون. فیمی خیانه‌تی کرد و کاتی که‌ ئه‌وانی بینی، په‌یوه‌ستیان بوو. نامه‌ی بۆ نووسین و داوای لێکردن خۆراگه‌ری و پارێزگاری له‌شاره‌که‌ی خۆیان بکه‌ن و بۆ هه‌لخه‌له‌تاندن باج به‌ئه‌سه‌د بدن و داوای لێکه‌ن لێیان نزیک نه‌بێته‌وه. ئه‌سه‌د به‌پێشینه‌یه‌که‌ی ئه‌وان رازی و چه‌ند رۆژێک لێیان نزیک نه‌بوویه‌وه. ئه‌وان خۆیان بۆ گه‌مارۆ خرا نه‌سه‌ر ئاماده‌ کرد و خواره‌مه‌نی و بژێوی ژانیان پاشه‌که‌وت کرد، به‌لام دووباره‌ جهنگ هه‌لگیرسا و ئه‌سه‌د سوپاکه‌ی ده‌سته‌ ده‌سته به‌که‌ناره‌کان په‌وانه‌ کرد. بڕیکێ زۆر که‌ره‌سته‌ی شه‌ریان ده‌ستکه‌وت و ده‌ستیان به‌سه‌ر چه‌ندین ئاوه‌دانی له‌ده‌ورو به‌ری سیراکوزدا گرت و له‌وشکی و ده‌ریاوه ده‌وری سیراکوزیان گرت. له‌ئه‌فریقییه‌وه هاوکاری زۆر به‌ده‌ستی قه‌لانشینه‌کان گه‌یشته، ئه‌وان به‌سوپاکه‌ گه‌وره‌که‌ی خۆیان په‌یوه‌ستیان بوون و روویان کرده به‌لهرم. موسوڵمانان خه‌نده‌کیان به‌ده‌وری خۆیان هه‌لکه‌ند و له‌ده‌ره‌وه‌ی خه‌نده‌که

چالنى زۇريان ھەلەكەند و سەريان داپۇشى. كاتىك رۇمىيەكان ھىرشىيان كىردە سەر موسولمانان، ژمارەيەكى زۇريان كەوتنە ناو چالەكان.

موسولمانان بارودۇخيان لەسەر دانىشتقوانى سىراكوز دژوار كىرد. چەندىن كەشتى لەگەل سوپايەكى گەورە لەقوستەنتەنييەۋە گەيشتە ئەو سەرزەمىنە و ئەمە لەو رۇژانەدا بوو كە لەسالى ۸۲۸/۲۱۳ زايىنى نەخۇشى ۋەبا يەخەي موسولمانانى گىرت و گيانى ژمارەيەكى زۇرى ۋەرگىرت. ئەسەد كوپرى فوراتى فەرماندە يەككىك بوو لەوانەي بەم نەخۇشايە مرد. دواي ئەو محەممەد كوپرى باۋكى جەۋارى فەرماندەيى موسولمانانى گىرتەدەست. موسولمانان لەبەر ئەۋەي لەلايەك ئەم نەخۇشايە و لەلايەكى دىكە رۇمىيەكان ھىرشىيان دەكرىنەسەر، بەناچارى بەمەبەستى پاشەكشى سوار كەشتىيەكان بوون بەلام رۇمىيەكان سوار كەشتىيەكانى خۇيان بوون و لەباب ئەلمىرسى لەنگەريان گىرت تا رىگر بن لەگەرانەۋەي موسولمانان.

موسولمانان كاتىك بارودۇخيان بەمشىۋەيە بىنى، كەشتىيەكانى خۇيان سوتاند و گەرانەۋە و روويان كىردە شارى ميناو و بۇ ماۋەي سى رۇژ دەۋرياندا و سەرئەنجام دەستيان بەسەر قەلەكەيدا گىرت. دەستىيەك لەوان روويان كىردە قەلەي جۇرجەنت و لەگەل خەلەكەكى جەنگان و دەستيان بەسەردا گىرت ولەۋى نىشتەجى بوون. بەمشىۋەيە گيان و ناخى موسولمانان كەمىك ئارام بوۋىيەۋە.

ئەوان بەدۋاي ئەم سەركەوتنەنە لەگەل فىمى رەۋانەي قەسرىانە بوون. خەلەكى ئەم شارە بۇ پىشۋازى ھاتن و لەبەردەم پىنى فىمى، زەۋىيان ماچ كىرد و رازى بوون بەۋەي گۈيرايەلى فەرمانەكانى فىمى بن. بەمشىۋەيە فرىۋياندا و خوينيان پىشت.

لەۋكاتەدا ژمارەيەكى زۇرى سەرباز لەقوستەنتەنييەۋە بۇ ھاۋكارى خەلەكانى دوورگەكە ھات و ھەردوۋ سوپا لەبەرابەر يەك رىزىيان بەست. رۇمىيەكان شىكىستيان خوارد و ژمارەيەكى زۇريان لى كوژرا و ئەۋانەي رىزگارىيان بوو، خۇيان گەياندە قەسرىانە. لەم كاتەدا محەممەد كوپرى باۋكى جەۋارى فەرماندەيى موسولمانەكان مرد و زوھەير كوپرى غەۋس جىگەي ئەۋى گىرتەۋە. دەستىيەك لەموسولمانان بۇ كۆكرىنەۋەي تالانى پۇشتىۋونەدەر و روۋبەروۋى دەستىيەك لەرۇمىيەكان

بوونه‌وه. جه‌نگ له‌نیوان ئه‌وان ده‌ستپیکرد و موسولمانان شکستیان خوارد و به‌یانی ئه‌و رۆژه له‌گه‌ل سوپایه‌کی گه‌وره گه‌رانه‌وه و رۆمیه‌کان رووبه‌روویان بوونه‌وه. دووباره هه‌ردوولا سوپایان رازانده‌وه و ئه‌م جاره‌یش موسولمانان شکستیان خوارد و هه‌زار سه‌ربازیان لی‌کوژرا. پاشماوه‌کان به‌ده‌وری ئوردووگا‌که خه‌نده‌کیان هه‌لکه‌ند و سه‌نگه‌ریان لی‌دا و رۆمیه‌کان گه‌مارویان خسته‌سه‌ر. جه‌نگ له‌نیوان ئه‌وان به‌رده‌وام بوو. که‌می خوارد‌مه‌نی، گوشاری ده‌خسته سه‌ر موسولمانان و له‌به‌ر ئه‌مه مه‌به‌سته‌ی ئه‌وه‌یان کرد به‌شیوه‌یه‌کی له‌ناکا و هێرش بکه‌نه سه‌ر رۆمیه‌کان. به‌لام رۆمیه‌کان له‌مه‌به‌سته‌که‌یان ئاگادار بوونه‌وه و له‌خیوه‌ته‌کان هاتنه‌ده‌ر و له‌نزیك خیوه‌ته‌کان چاره‌پروانی هێرشی موسولمانان بون. کاتی‌ک موسولمانان هاتن، که‌سیان نه‌بینی، له‌ناکا و هێزه رۆمیه‌کان هێرشیان کردنه سه‌ر و ژماره‌یه‌کی زۆر له‌موسولمانان کوژران. پاشماوه‌کان به‌ره‌و مینا و هه‌لاتن. گه‌مارۆی سه‌ر ئه‌وان به‌رده‌وام بوو تا ئه‌و جیگه‌ی موسولمانان گوشتی چاره‌پیکان و سه‌گیان کرده خۆراکی خویان.

کاتی‌ک موسولمانانی جو‌رجه‌نت له‌بارودۆخی موسولمانانی برایان ئاگادار بوینه‌وه، شاره‌که‌یان وێران کرده و ریگه‌ی مازه‌ردیان گرت‌ه‌به‌ر به‌لام نه‌یانتوانی هاوکاری برا موسولمانه‌کانیان بکه‌ن. ئه‌م پێش‌هاته تا سا‌لی ۸۲۹/۲۱۴ در‌یژه‌ی کیشا. موسولمانان له‌له‌ناو‌چوونی گشتی نزیك بوونه‌وه که له‌ناکا و که‌شتیه جه‌نگیه‌کان له‌ئاندۆلۆسه‌وه هاتن. له‌م کاته‌دا چه‌ندین که‌شتی بو‌ هاوکاری موسولمانان نزیك بوونه‌وه. ژماره‌ی که‌شتیه‌کان نزیك به‌سییه‌د دانه بوو. ئه‌وان له‌سه‌راسه‌ری دوورگه‌که‌دا له‌نگه‌ریان گرت و ئه‌مه‌یش رۆمیه‌کانی ناچار به‌هه‌لاتن کرد که‌گه‌مارۆیان خسته‌بووه سه‌ر موسولمانان. خواوه‌ند خه‌می موسولمانانی که‌م کرده‌وه. موسولمانان ریگه‌ی به‌له‌رمیان گرت‌ه‌به‌ر و گه‌مارۆیان خسته سه‌ر و بارودۆخیان له‌سه‌ر دانیش‌توانه‌که‌ی دژوار کرد. پاشایه‌که‌یان بو‌ خۆی و سامان و بنه‌ماله‌که‌ی دا‌وا‌ی ئه‌مانی کرد. موسولمانان ئه‌مانیان پی‌به‌خشی. ئه‌و له‌ریگه‌ی ده‌ریاوه به‌ره‌و رۆم به‌ریکه‌وت.

موسولمانان له‌مانگی ره‌جه‌بی سا‌لی ۲۱۶/ ئوتی ۸۳۱ زایینی پوشتنه ناو

شاره‌که و بینیان دانیشتووانه‌که‌ی که‌متر له‌سیّ هزار که‌سه له‌کاتیځدا له‌سهره‌تای که‌مارؤکه ژماره‌ی دانیشتووانه‌که‌ی نریکه‌ی حه‌فتا هزار که‌س بوو. ((هه‌موویان له‌برسانا مردبوون)) له‌نیوان موسولمانانی نه‌فریقییه و ئاندولؤس ئاژاوه هاته ئاراوه به‌لام دواتر ناشتی له‌نیوانیاندا سه‌قامگیر کړا. موسولمانان تا سالی ۸۳۱/۲۱۶ زایینی مانه‌وه و دواتر هی‌رشیان کرده سهر قه‌سریانه. رؤمییه‌کانی ئه‌م شاره له‌به‌رابه‌ر موسولمانان خوراک‌گرییان کرد و دواړی شه‌ریکی تاقه‌ت پروکین، خواوهند ئه‌م شاره‌ی پی‌شکه‌ش به‌موسولمانان کرد و رؤمییه‌کان بؤ ئوردو و گاکه‌ی خویان هه‌لاتن. رؤمییه‌کان له‌به‌هار که‌پانه‌وه و ئاگری جه‌نگیکی تازه‌یان هه‌لگیرساند و ئه‌م جاره‌یش سه‌رکه‌وتن به‌موسولمانان بړا. موسولمانان له‌سالی ۸۲۵/۲۲۰ زایینی به‌فرمانده‌ی محهمه‌د کوړی عه‌بدوالله هی‌رشیان کرده سهر قه‌سریانه و له‌وی، رؤمییه‌کان روو به‌روویان بوونه‌وه به‌لام سوپاکه‌یان شکستی خوارد و ژن و مناله‌کانی به‌تری‌ک گرفتار بوون. موسولمانان تالانییه‌کانی ئوردو و گاکه‌یان کو‌کرده‌وه بؤ به‌لهرم که‌پانه‌وه.

دواتر محهمه‌د کوړی عه‌بدوالله سوپایه‌کی بؤ ته‌به‌رمین په‌وانه کرد. محهمه‌د کوړی سالم فرمانده‌ی ئه‌م سوپایه بوو. له‌م جه‌نگه‌دا محهمه‌د کوړی سالم تالانی زوری ده‌ستکه‌وت به‌لام ده‌سته‌یه‌ک له‌سوپاکه‌ی شو‌پرشیان کرد و هی‌رشیان کرده سهر کوړی سالم و خوی‌نریان پرشت و په‌یوه‌ستی سوپای رؤم بوون.

زیاده‌الله له‌نه‌فریقییه‌وه، فزل کوړی په‌عقوبی له‌جیاتی نه‌و نارد. فزل له‌گه‌ل سوپایه‌ک هی‌رش‌ی کرده سهر سیراکوز. سوپاکه‌ی تالانییه‌کی زوری ده‌ستکه‌وت و که‌پانه‌وه. دواړی نه‌وان، سوپایه‌کی دیکه هاتن و نه‌وانیش تالانی زوریان کو‌کرده‌وه و که‌پانه‌وه به‌لام به‌تری‌ق فرمان‌ده‌وای سیسیل به‌سوپایه‌کی که‌وره ری‌نگه‌ی که‌پانه‌وه‌ی نه‌وانی گرت. موسولمانان به‌ناچاری له‌شوین‌یک‌ی دژوار و داپوش‌راو به‌دار، په‌نایان گرت. به‌مشیه‌یه به‌تری‌ق نه‌یتوانی به‌نگیت. نه‌و له‌به‌ره‌به‌یانه‌وه تا نیواری چاوه‌نواړی ئاشکرا بوونی موسولمانانی ده‌کرد به‌لام چوونکه نه‌وانی نه‌بینی، که‌پایه‌وه و سوپاکه‌ی بلا‌وه‌یان لی‌کرد.

موسولمانان کاتیځ بارودو‌خی شله‌ژاوی نه‌وانیان بینی، هی‌رشیان کرد و

رۇمىيەكان ھەلاتىن. بەتريق لەچەندىن جىگەۋە برىندار بوو و لەئەسپەكەى كەۋتەخوار. پارىزەرەكانى جەستەى برىندارى ئەۋيان ھەلگرت و برديان. موسولمانان كەرەستەكانى جەنگ و چۈرپىكانى ئەۋانيان ۋەك تالانى بۇ مايەۋە. پانتايى ئەم جەنگە فراۋان بوو.

زىادەالله، باۋكى ئەغلەب، ئىبراھىم كوپى عەبدواللهى ۋەك فەرمانپەرۋاى سەقەلىيە (سىسىل) پەۋانە كرد. ئەو لەنيۋەى رەمەزان/۵ ئاورىلى ئەم سالە گەيشتە ئەم دورگەيە. باۋكى ئەغلەب ھىزى دەريايى خۇى بۇ جەنگ لەگەل ھىزى دەريايى رۇمىيەكان پەۋانە كرد. موسولمانان دەستيان بەسەر سامانى رۇمىيەكاندا گرت و باۋكى ئەغلەب ھەموو كەسانى ناو كەشتىيەكانى سەرپرې. چەندىن كەشتى جەنگى دىكەى بۇ قەۋسەرە نارد. دەستى بەسەر كەشتىيەكدا گرت كەچەندىن رۇمى وپياۋىكى لەدىن ھەلگەپراۋە كەباۋەپرى بەئايىنى مەسىحى ھىتابوو، لەناو كەشتىيەكەدا بوون. سەرى ھەموۋيانى برې. دەستەيەكى دىكە لەسەربازەكان روۋيان كرده كويستانەكانى نار و كەنارەكانى ئەو سەرزەمىنە، كىلگە و مەزراكانيان سوتاند و تالانىيەكانيان كۆكرەۋە و خويىنى ژمارەيەكى زۆر لەخەلكانيان پشت.

باۋكى ئەغلەب لەسالى ۸۲۶/۲۲۱ زايىنى بۇ جارىكى دىكە دەستەيەك لەسوپاكەى خۇى بۇ كۆۋەكانى نار نارد. سوپاكەى تالانىيەكى فراۋانيان كۆكرەۋە بەشىۋەيەك كۆيلەكانيان بەھەرازىتىن بەھا فروشت و تەندروست گەرانەۋە.

لەم سالەدا باۋكى ئەغلەب سوپايەكى بۇ قەستەلياسە پەۋانە كرد. تالانى زۆريان دەستكەوت و ژمارەيەكى زۆريان دىل كرد بەلام لەگەل ئەۋەيشدا دوژمن خۇپاگرى كرد و رۇمىيەكان پشتيوانيان بوون.

لەم سالەدا باۋكى ئەغلەب دەستەيەكى بۇ قەسريانە پەۋانە كرد. دوژمن خۇپاگرى كرد و شەپىكى خويىناۋى ھەلگىرسا. موسولمانان شىكىستان خوراد و دەستەيەكيان برىندار بوون.

دواتر جەنگىكى دىكە لەنيۋان موسولمانان و رۇمىيەكان روۋيدا و رۇمىيەكان

لەم جەنگەدا شىكىستيان خوارد و موسولمانان دەستيان بەسەر نۆكەشتى جەنگى ئەۋاندا گرت. لەم جەنگەدا خەلكانى قەسرىيە گەمارۇيان خرايەسەر تا ئەۋەى لەيەكىك لەشەۋەكانى زىستان پىاۋىك لەموسولمانان رىگەيەكى دۇزىيەۋە و بى ئەۋەى كەس پىيى بزانىت پۇشتە ناو شارەكە. دواتر گەپرايەۋە و رىگەكەى نىشان سوپاكەدا. موسولمانان لەم رىگەۋە پۇشتە ناو شارەكە و دەنگى تەكبىريان بەرز كردهۋە. رۇمىيەكان پەرىشان و شەلەۋاۋ پەنايان بۇ قەلەكە برد و داۋاي ئەمانيان كرد. موسولمانان ئەمانيان پى بەخشىن و تالانى زۇريان بەدەست هينا و بۇ بەلەرم گەپرايەۋە.

لەسالى ۸۲۸/۲۲۳ زايىنى ژمارەيەكى زۇر لەرۇمىيەكان لەرىگەى دەرياۋە خۇيان گەياندە سىسىل (سەقەلىيە). لەو كاتەدا موسولمانان دەستيان بەسەر قەلەى جفلوزىدا گرتبوو. گرتنى ئەم قەلەيە زۇرى خاياند. كاتىك رۇمىيەكان گەيشتن، موسولمانان پاشەكشيان كردو و لەنىۋان ئەۋان و ئەو رۇمىيەكانى تازەى ھاتبوون، چەندىن شەپ روويدا. لەكاتى جەنگەكان ھەۋالى مەرگى زىادەالله كوپى ئىبراھىم كوپى ئەغلب، فەرمانرەۋاي ئەفرىقىيە گەيشت. موسولمانان سەرەتا ورەى خۇيان دۇپاند بەلام دواتر هيز و ورەى خۇيان بەدەست هينايەۋە.

بىر كەردنەۋەى چەند رووداۋىك

لەم سالىدا محەممەد كوپى محەممەد ھەلبژىردراۋى باۋكى سەرايا، مرد. (ئەۋى بۇ خەلەفەت ھەلبژاردبوو)

ھەروەھا لەم سالىدا خەلكانى خوراسان، ئىسفەھان و رەى گىرفتارى وشكەسانىيەكى دژوار بوون و ژمارەيەكى زۇريان لەبىرسانا مردن.

لەم سالىدا ئىسحاق كوپى موسا كوپى عىسا كوپى موسا كوپى محەممەد كوپى عەلى كوپى عەبدوللە كوپى عەباس، رى و رەسمى جەجى لەگەل خەلكان ئەنجامدا.

بۆدابه زاندى جۆره ها كتيب: سهردانى: (مُنتدى إقرأ الثقافى)

لتحميل أنواع الكتب راجع: (مُنتدى إقرأ الثقافى)

براي دائلود كُتابهاى مختلف مراجعه: (منتدى اقرأ الثقافى)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردى , عربى , فارسى)